



Publieke ernstpercepties van criminaliteit en het verband met televisiegebruik

Een kwantitatieve studie bij de Vlaamse bevolking

An Adriaenssen

Promotor: Prof dr. Letizia Paoli

Co-promotoren: Prof dr. Stefaan Pleysier

Prof dr. Jan Van den Bulck

proefschrift aangeboden tot het behalen van de titel

Doctor in de Criminologische Wetenschappen

juni 2016

Samenvatting

Het onderzoek naar publieke ernstpercepties van criminaliteit is gegroeid vanuit het idee van het belang van de stem van het publiek in het beleid, en kent een lange traditie. Meer bepaald stellen we op basis van een literatuurstudie in verschillende domeinen dat een inzicht in publieke percepties over de ernst van criminaliteit nuttig kan zijn in (ten minste) vier beleidsfasen, namelijk criminalisering, het stellen van prioriteiten voor criminaliteitsbestrijding, het bestraffingsbeleid en bestraffingspraktijken. Sinds het pionierswerk van Sellin en Wolfgang (1964), is er in de jaren '70 en '80 een omvangrijke hoeveelheid literatuur verschenen over ernstpercepties van criminaliteit. Ondanks deze vaststelling werd de laatste dertig jaar echter nog maar weinig gepubliceerd over dit thema, en in Europa werd dit topic slechts zelden onderzocht. Bovendien bevat het onderzoeksdomein een aantal conceptuele en methodologische tekortkomingen. Opvallend in het publieke opinieonderzoek binnen de criminologie in het algemeen, en binnen het onderzoek naar publieke ernstpercepties over criminaliteit in het bijzonder, is verder ook de vaststelling dat mediagebruik slechts zelden als beïnvloedende factor wordt opgenomen, ondanks de vaststelling dat mensen hun informatie over criminaliteit voornamelijk halen uit de massamedia.

Vanuit deze achtergrond werden in dit proefschrift twee grote doelstellingen nagestreefd. Ten eerste werd getracht de onderzoekstraditie naar de gepercipieerde ernst van misdrijven nieuw leven in te blazen en te introduceren in België, en tegelijkertijd tegemoet te komen aan de conceptuele en methodologische beperkingen van de voorgaande studies. Ten tweede wilden we met Gerbner's cultivatietheorie als achterliggend theoretisch kader, nagaan in welke mate ernstpercepties— direct of indirect via intermediërende variabelen - samenhangen met televisieblootstelling.

Om deze doelstellingen te verwezenlijken, werden in een eerste fase op basis van literatuur uit verschillende disciplines vier componenten van ernst van criminaliteit geïdentificeerd, namelijk de zwaarte van de schade van het misdrijf, de incidentie van het misdrijf, de incidentie van de schade ten gevolge van het misdrijf en de morele verkeerdheid van het misdrijf. Aan de hand van een representatief survey-onderzoek bij 3000 Vlamingen werd vervolgens onderzocht hoe burgers een set van tien misdrijven en hun schade percipiëren in termen van ernst, zwaarte, incidentie en verkeerdheid. Op die manier werd voor de eerste keer onderzoek gevoerd naar ernstpercepties van criminaliteit in Europa sinds de jaren '90, en voor de eerste keer ooit in België. Om het verband tussen televisieblootstelling en ernstpercepties en de componenten te bestuderen, werd eerst een kwantitatieve inhoudsanalyse van 154 uren algemene televisie-inhoud en 15756 nieuwsitems uitgevoerd, waarna het hypothetisch model dat opgesteld werd over de directe en indirecte verbanden tussen televisieblootstelling en ernstpercepties van criminaliteit en de componenten, getest werd aan de hand van structurele vergelijkingsmodellen.

De resultaten toonden aan dat er een relatieve consensus bestaat tussen de respondenten, en dat de misdrijven moord, terrorisme en aanranding werden gepercipieerd als de meest ernstige, en bedrijfsfraude en cannabishandel – en productie als de minst ernstige misdrijven. De gemiddelde ernstscores lagen echter veel hoger dan die in voorgaande studies, met scores die bovendien erg dicht bij elkaar lagen. Verder vonden we dat publieke ernstpercepties van misdrijven voornamelijk gebaseerd waren op de percepties die men had over de morele verkeerdheid van misdrijven, en – in beperktere mate – op de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven. De gepercipieerde incidentie van misdrijven en de gepercipieerde incidentie van de schade van misdrijven waren geen significante voorspellers van ernstpercepties. Voorts bevestigden onze resultaten de beperkte verantwoordelijkheid van socio-demografische factoren in het voorspellen van ernstpercepties van criminaliteit. Enkel de leeftijd van de respondent leek ernstpercepties positief te voorspellen. Dat men in de laatste vijf jaar slachtoffer was geworden van één van de bevroegde misdrijven, bleek een significante voorspeller te zijn van algemene, maar niet van misdrijfspecifieke ernstpercepties. Wat betreft de relatie tussen publieke ernstpercepties en televisieblootstelling, toonden de structurele vergelijkingsmodellen aan dat kijken naar algemene televisie-inhoud niet van invloed was op de percepties die men ontwikkelde over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven, en dat het kijken naar televisienieuws deze percepties wel direct en/of indirect cultiveerde. Gerbner's cultivatietheorie werd dus wel bevestigd voor het kijken naar televisienieuws – er werden zowel directe als indirecte cultivatie-effecten gevonden via intermediërende variabelen -, maar niet voor het kijken naar algemene televisie-inhoud.

Deze bevindingen tonen de wetenschappelijke waarde en beleidsrelevantie aan van het openen van de 'black box' van ernstpercepties van criminaliteit, en geven mee invulling aan het debat over de rol die de publieke opinie kan en mag hebben in het criminaliteitsbeleid. De bevindingen van deze studie stellen bovendien het idee van klassieke cultivatie, met blootstelling aan algemene televisie-inhoud als onafhankelijke variabele, in vraag, en leveren nuttige inzichten op over de functie en de inhoud van het televisienieuws in de huidige samenleving.

Dankwoord

365 dagen maal vier jaren, min 416 zaterdagen en zondagen, min vijftientig jaarlijkse vakantiedagen en een collectieve sluiting van een vijftal dagen op het einde van elk jaar, min tien nationale feestdagen per jaar, min de jaarlijkse vrije dag op Leuven kermis, min een ziektedag, min 31 dagen in juli en augustus, plus de schrikkelidag in 2016. Dat is 817, het exacte aantal dagen waarop ik deze doctoraatsverhandeling voltooide. Ik ben enorm blij dat het me gelukt is! Ik leg dan ook met trots dit lijvige proefschrift aan u, lezer, voor.

De vier kernelementen om een werkstuk als dit succesvol af te ronden zijn mijn inziens doorzettingsvermogen, kennis, gedrevenheid en een gezonde dosis relativiseringsvermogen. Zonder de begeleiding en steun van een aantal mensen zouden deze vier kernelementen minder aanwezig geweest zijn, en zou het resultaat van dit werkstuk niet hetzelfde geweest zijn. Sta me, ‘beroepsmisvormingshalve’, toe dit dankwoord op te splitsen in twee subdelen. Enerzijds wil ik mijn dank betuigen aan de mensen die me inhoudelijk begeleidden bij de uitwerking van mijn doctoraatsonderzoek. Anderzijds wil ik de personen bedanken die me steunden door hun speciale rol in mijn leven.

Ten eerste wil ik de mensen die me inhoudelijk begeleidden, bedanken. Zij keken erop toe dat ik mijn focus niet verloor, en waakten over de haalbaarheid en relevantie van mijn onderzoek.

Allereerst wil ik Prof. dr. Letizia Paoli bedanken. In totaal werkte ik vijf jaar voor haar, eerst als onderwijsassistent, later als doctoraatsonderzoeker. Vanaf het begin had zij vertrouwen in mij en was ze ervan overtuigd dat ik een goede onderzoeker zou worden. Het onderzoeksproject dat we samen uitschreven werd vrijwel onmiddellijk goedgekeurd door het FWO. Haar jarenlange onderzoekservaring en mijn naarstigheid en diploma's in de criminologie en de communicatiewetenschappen maakten van ons een perfect team. Tijdens onze jaren samen heb ik ontzettend veel van haar geleerd. Ik leerde niet enkel onderzoek voeren, structureren, en theoretisch denken, ook op persoonlijk vlak heeft deze ervaring mij enorm veel deugd gedaan. Ik ben zelfstandiger, assertiever en verantwoordelijker geworden.

Ten tweede wil ik Prof. dr. Stefaan Pleysier en Prof. dr. Jan Van den Bulck, mijn twee co-promotoren, bedanken. Ze volgden dit project meer vanop een afstand, maar wisten wel op de juiste tijdstippen weloverwogen opmerkingen en suggesties te geven. Prof. dr. Stefaan Pleysier wil ik bedanken voor zijn inhoudelijke en methodologische feedback. Toen ik aan dit onderzoek begon, was ik nog een leek in kwantitatieve onderzoeksmethoden, maar het was geruststellend dat ik bij hem terecht kon voor specifieke vragen of voor het voorleggen van analyses waarover ik onzeker was. Aan Prof. dr. Jan Van den Bulck wil ik mijn dank betuigen voor het geven van input voor het

discussiegedeelte over de cultivatietheorie en om me gerust te stellen net voordat ik mijn doctoraat indiende. Het was een eer om een wereldwijde cultivatie-expert als co-promotor te hebben.

Een volgende blijk van dank gaat uit naar de leden van de jury: Prof. dr. Lieven Pauwels, Prof. dr. Catrien Bijleveld en Prof. dr. Ivo Aertsen. Ik wil hen bedanken voor hun bereidwilligheid om in de jury te zetelen en mijn proefschrift kritisch te beoordelen. De leden van de begeleidingscommissie, Prof. dr. Lieven Pauwels en Prof. dr. Susanne Karstedt, ben ik dankbaar voor de overlegmomenten die we de afgelopen jaren gehad hebben. Ook Prof. dr. Mike Hough van London University, Birkbeck College, wil ik bedanken om mij als 'visiting scholar' te ontvangen in het Institute for Criminal Policy Research. Ook Prof. dr. Julian Roberts van Oxford University wil ik bedanken voor zijn expertise en nuttige feedback.

Tot slot verdienen Prof. dr. Ivo Aertsen, Prof. dr. Frank Hutsebaut en Prof. dr. Jeroen Maesschalck hier een woord van dank. Ik wil hen bedanken om mij – als pas afgestudeerde jongeling - de kans te geven om aan het LINC als praktijkassistente aan de slag te kunnen.

Een tweede groep van mensen zorgde voor de nodige ontspanning, en deed me de dingen relativeren.

In de eerste plaats ben ik mijn ouders enorm dankbaar om hun niet aflatende steun. Ik wil hen bedanken om fier op mij te zijn en mij te vormen tot wie ik nu ben: een sociaal persoon die vriendschap en familie belangrijk vindt, iemand met een sterk relativeringsvermogen en een groot gevoel voor humor. Deze eigenschappen zorgden er volgens mij voor dat ik het schrijven van dit proefschrift niet zo stresserend vond. Ook mijn grootouders wil ik bedanken om van hierboven toe te zien op het schrijven van mijn 'dik boek'.

Ook Thomas heeft mij de afgelopen jaren onvoorwaardelijk gesteund. Zonder dat hij het wellicht beseft, hebben zijn ijzige kalmte, torenhoge geduld en luisterbereidheid mij geholpen de dingen te relativeren. Het lukte hem zonder problemen om mij tijdens onze vele uitstapjes en activiteiten samen mijn doctoraat te doen vergeten. Het is erg leuk om te weten dat Thomas mij steunt in de dingen die ik doe. Ook de ouders van Thomas wil ik bedanken om altijd voor ons klaar te staan.

Ten derde verdienen ook mijn vriendinnen een woord van dank. Zonder in detail te treden, kan ik met overtuiging zeggen dat ze mij de nodige afleiding bezorgd hebben. Nog bijna ieder weekend gaan we op stap of doen we iets samen. Wat ik enorm apprecieer is dat er eigenlijk niet vaak gepraat werd over mijn doctoraat of over werk in het algemeen. Ontspanning, plezier en lachen dragen we allen hoog in het vaandel. Bedankt aan mijn lieve Westelse vriendinnen! Ik mag me gelukkig prijzen met zo'n grote, hechte groep van vriendinnen.

Ook mijn collega's en ex-collega's verdienen een welgemeende dankjewel. Onze lunchpauzes en samenkomsten op elkaars bureau waren voor mij erg ontspannend. Ik kon me geen leukere

eerste werkomgeving inbeelden. Bedankt aan éénieder van hen! Mijn directe collega's van de onderzoekslijn wil ik ook bedanken. De laatste maanden hebben zij me vrijgesteld van een aantal taken, en peilden zij naar hoe het ging met mij en mijn doctoraat. Danique en Maud beschouw ik als twee van mijn beste vriendinnen. Niet enkel op het LINC, maar ook privé hebben we zo'n leuke tijd beleefd samen en zoveel dingen gedaan – met reizen naar Barcelona, Praag, Rotterdam, Porto, Londen, Andalusië en de Algarve als hoogtepunten. Een kantoor delen met één van mijn beste vriendinnen was zalig.

Tot slot wil ik mijn (anonieme) respondenten bedanken. De resultaten van dit proefschrift zouden hier niet liggen zonder hun medewerking. Ook de mensen van het Rijksregister en het Elektronisch Nieuwsarchief verdienen een woord van dank. Zij ondersteunden mij bij de dataverzameling.

Ik kan met zekerheid zeggen dat ik nog vaak zal terugdenken aan mijn periode als doctoraatsonderzoeker; deze ervaring heeft op de één of andere manier een andere persoon van mij gemaakt.

Ik wil dit woord van dank eindigen met een boodschap die ik aan alle onderzoekers zou willen meegeven, en die mij altijd bijgebleven is tijdens het schrijven van dit proefschrift:

“If a warrior is to succeed at anything, the success must come gently, with a great deal of effort but with no stress or obsession” (Carlos Estaneda, 1931).

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	i
Dankwoord	iii
Lijst van tabellen	xiii
Lijst van figuren	xvii
Lijst van afkortingen	xxi
Lijst van bijlagen	xxiii
INLEIDING	1
DEEL 1: HOE PERCIPIËREN BURGERS DE ERNST VAN MISDRIJVEN?	5
HOOFDSTUK 1 PUBLIEKE PERCEPTIES OVER DE ERNST VAN CRIMINALITEIT: LITERATUUROVERZICHT	7
1.1 De opkomst van het publieke opinieonderzoek binnen de criminologie	7
1.2 De substantiële bevindingen	8
1.2.1 De mate van consensus binnen de bevolking.....	9
1.2.2 De beïnvloedende factoren.....	15
1.3 Een kritische reflectie op voorgaande studies	22
1.3.1 Enkele methodologische twistpunten.....	22
1.3.2 Enkele conceptuele twistpunten.....	28
1.4 De beleidscontext van een onderzoek naar publieke ernstpercepties van criminaliteit	37
1.4.1 De groeiende aandacht voor rol van publieke opinie in het criminaliteitsbeleid.....	37
1.4.2 Vier beleidsfasen waarin het ernstbegrip van belang is.....	42
HOOFDSTUK 2 HET CONCEPTUEEL KADER EN METHODOLOGIE VAN HET EMPIRISCH ONDERZOEK NAAR ERNSTPERCEPTIES VAN CRIMINALITEIT IN VLAANDEREN	45
2.1 De conceptualisering van ernst van criminaliteit	45
2.2 De onderzoeksvragen en hypothesen	53
2.3 De steekproef	55
2.4 De vragenlijst	61
2.4.1 De voorafgaande keuzes.....	61
2.4.2 De inhoud, de betrouwbaarheid en de validiteit van de meetinstrumenten.....	66
2.4.3 Enkele kanttekeningen bij de vragenlijst en de aanpak van het onderzoek.....	77

2.5 De data-analyse	79
2.6 De meerwaarde van deze studie.....	84
HOOFDSTUK 3 DE RESULTATEN VAN HET EMPIRISCH ONDERZOEK NAAR ERNSTPERCEPTIES VAN CRIMINALITEIT IN VLAANDEREN	87
3.1 De percepties over criminaliteit in het algemeen	87
3.2 De percepties over de ernst, morele verkeerdheid, schade en incidentie van misdrijven en schade.....	90
3.2.1 De gemiddelde scores op de vragen naar ernst, morele verkeerdheid, schade en incidentie	91
3.2.2 De gemiddelde scores van de discriminators versus de non-discriminators.....	97
3.2.3 De samenhang tussen de misdrijven.....	100
3.3 De mate van consensus tussen groepen in ernstpercepties van misdrijven	101
3.3.1 De mate van relatieve consensus.....	102
3.3.2 De mate van absolute consensus.....	103
3.4 De componenten en samenhangende factoren van ernstpercepties van misdrijven	105
3.4.1 De componenten en samenhangende factoren van algemene ernstpercepties.....	106
3.4.2 De componenten en samenhangende factoren van misdrijfspecifieke ernstpercepties ..	112
3.4.3 Het gewicht van de componenten van ernstpercepties	122
3.4.4 De relatie tussen de componenten van ernstpercepties van misdrijven.....	124
HOOFDSTUK 4 DISCUSSIE EN CONCLUSIE OVER PUBLIEKE ERNSTPERCEPTIES VAN CRIMINALITEIT	129
DEEL 2 IN WELKE MATE WORDEN DEZE ERNSTPERCEPTIES BEÏNVLOED DOOR TELEVISIEGEBRUIK EN ANDERE FACTOREN?	141
HOOFDSTUK 5 HET VERBAND TUSSEN TELEVISIEBLOOTSTELLING EN ERNSTPERCEPTIES VAN CRIMINALITEIT: DE CULTIVATIETHEORIE ALS THEORETISCH UITGANGSPUNT.....	145
5.1 De filosofische grondslag: de sociale constructie van de realiteit	145
5.2 De cultivatietheorie van George Gerbner	146
5.2.1 De basisassumpties: de rol en eigenschappen van televisie in de samenleving.....	146
5.2.2 De cultivatietheorie als onderdeel van het Cultural Indicators Project	149
5.3 De belangrijkste aanvullingen aan de cultivatietheorie	152
5.4 De invulling van de cultivatietheorie in het huidige onderzoek	157

ONDERDEEL 2.1 DE REPRESENTATIE VAN CRIMINALITEIT OP DE TELEVISIE IN VLAANDEREN163

HOOFDSTUK 6 DE REPRESENTATIE VAN CRIMINALITEIT OP TELEVISIE: LITERATUUROVERZICHT ...165

6.1 De representatie van criminaliteit in de algemene televisie-inhoud165

6.2 De representatie van criminaliteit in het televisienieuws168

6.3 Het belang van contextfactoren in onderzoek naar de representatie van criminaliteit op televisie175

6.4 Een kritische reflectie op de voorgaande studies.....178

6.4.1 Enkele methodologische twistpunten..... 179

6.4.2 Enkele conceptuele twistpunten..... 181

HOOFDSTUK 7 HET CONCEPTUEEL KADER EN METHODOLOGIE VAN HET EMPIRISCH ONDERZOEK NAAR DE REPRESENTATIE VAN CRIMINALITEIT OP DE TELEVISIE IN VLAANDEREN185

7.1 De prevalentie van misdrijven en 17 contextfactoren als basis186

7.2 De onderzoeksvragen.....201

7.3 De steekproef202

7.3.1 De steekproef voor de algemene televisie-inhoud 205

7.3.2 De steekproef voor het televisienieuws..... 207

7.4 Het codeboek.....210

7.4.1 Het codeboek voor de algemene televisie-inhoud 212

7.4.2 Het codeboek voor het televisienieuws 216

7.5 De data-analyse221

7.6 De meerwaarde van deze studie.....223

HOOFDSTUK 8 DE RESULTATEN VAN HET EMPIRISCH ONDERZOEK NAAR DE REPRESENTATIE VAN CRIMINALITEIT OP DE TELEVISIE IN VLAANDEREN.....225

8.1 De representatie van criminaliteit in de algemene televisie-inhoud225

8.1.1 De prevalentie en distributie van criminaliteit in de algemene televisie-inhoud: algemene patronen 225

8.1.2 De prevalentie en distributie van criminaliteit in de algemene televisie-inhoud: de locator variabelen..... 229

8.1.3. De context van criminaliteit in de algemene televisie-inhoud..... 234

8.1.4 Een samenvatting van de resultaten..... 249

8.2 De representatie van criminaliteit in het televisienieuws256

8.2.1 De prevalentie en distributie van criminaliteit: algemene patronen..... 256

8.2.2 De prevalentie en distributie van criminaliteit: de locator variabelen	260
8.2.3 De context van criminaliteit in het televisienieuws	263
8.2.4 Een samenvatting van de resultaten.....	284
ONDERDEEL 2.2 HET VERBAND TELEVISIEBLOOTSTELLING EN ERNSTPERCEPTIES VAN CRIMINALITEIT	291
HOOFDSTUK 9 HET VERBAND TUSSEN TELEVISIEBLOOTSTELLING EN ERNSTPERCEPTIES VAN CRIMINALITEIT: LITERATUUROVERZICHT	293
9.1 Drie studies over het verband tussen blootstelling aan nieuws en ernstpercepties van criminaliteit.....	293
9.1.1 De desensitisatiehypothese en de ankerhypothese	293
9.1.2 De resultaten van voorgaande studies.....	294
9.2 Een kritische reflectie op de voorgaande studies.....	297
9.2.1 Enkele methodologische twistpunten.....	298
9.2.2 Enkele conceptuele twistpunten.....	299
HOOFDSTUK 10 HET CONCEPTUEEL KADER EN DE METHODOLOGIE VAN HET EMPIRISCH ONDERZOEK NAAR HET VERBAND TUSSEN TELEVISIEBLOOTSTELLING EN ERNSTPERCEPTIES VAN CRIMINALITEIT	301
10.1 Structurele vergelijkingsmodellen als uitgangspunt.....	301
10.2 Het formuleren van het hypothetisch model.....	303
10.2.1 De hoofdvariabelen	304
10.2.2 De intermediërende variabelen	308
10.2.3 De controlevariabelen	324
10.2.4 Samengevat: het morele verkeerdheidmodel, het schademodel en het samengesteld model.....	326
10.3 De onderzoeksvragen.....	331
10.4 De steekproef	332
10.5 De vragenlijst	334
10.5.1 De inhoud, betrouwbaarheid en validiteit van de meetinstrumenten.....	334
10.5.2 Enkele kanttekeningen bij de vragenlijst en de aanpak van het onderzoek.....	348
10.6 De data-analyse	350
10.7 De meerwaarde van deze studie.....	357
HOOFDSTUK 11 DE RESULTATEN VAN HET EMPIRISCH ONDERZOEK NAAR HET VERBAND TUSSEN TELEVISIEBLOOTSTELLING EN ERNSTPERCEPTIES VAN CRIMINALITEIT	359

11.1 De beschrijvende analyses.....	359
11.2 Van een hypothetisch model naar een theoretisch model	362
11.2.1 Het morele verkeerdheidmodel.....	363
11.2.2 Het schademodel.....	371
11.2.3 Het samengesteld model.....	377
11.2.4 Samenvatting van de resultaten	384
11.3 De toepassing van het theoretisch model op de specifieke misdrijven	386
11.3.1 Het opzet en hypothetisch model.....	386
11.3.2 De resultaten per misdrijf	388
11.3.3 Samenvatting van de resultaten	392
11.4 De toepassing van het theoretisch model op subgroepen van respondenten	395
11.4.1 Het opzet en hypothetisch model.....	395
11.4.2 De resultaten per subgroep van respondenten	396
11.4.3 Samenvatting van de resultaten	401
 HOOFDSTUK 12 DISCUSSIE EN CONCLUSIE OVER HET VERBAND TUSSEN TELEVISIEBLOOTSTELLING EN ERNSTPERCEPTIES VAN CRIMINALITEIT	 407
 HOOFDSTUK 13 ALGEMEEN BESLUIT	 415
13.1 Centrale bevindingen en belangrijkste reflecties	415
13.2 Beleidsimplicaties van het onderzoek naar publieke ernstpercepties van criminaliteit en het verband met televisiegebruik.....	419
13.3 Voornaamste beperkingen en suggesties voor toekomstig onderzoek	421
 REFERENTIES.....	 427
 BIJLAGEN	 447
Bijlage 1. Frequentietabellen centrale variabelen	447
Bijlage 2. Regressieanalyses per misdrijf, met ernstpercepties van het misdrijf als afhankelijke variabele	453
Bijlage 3. Regressieanalyse met ernstpercepties van misdrijven als afhankelijke variabele	463
Bijlage 4. Frequentietabellen intermediërende variabelen in het hypothetisch model	464

Lijst van tabellen

Tabel 1.1 Typologie van Sellin en Wolfgang. Gebaseerd op Sellin en Wolfgang (1964).....	31
Tabel 1.2 Typologie van Rossi et al. (nummers 1 t.e.m. 11), aangevuld met die van McCleary et al. (nummers 12 t.e.m. 23). Gebaseerd op Rossi et al. (1974) en McCleary et al. (1981).	32
Tabel 1.3 Typologie van Newman. Gebaseerd op Newman (1976).....	33
Tabel 2.1 Draggers en types van schade. Naar: Greenfield en Paoli (2013, p. 868)	48
Tabel 2.2 De vier componenten van ernst van criminaliteit en de vier beleidsdoelstellingen.....	49
Tabel 2.3 Verdeling naar geslacht in de steekproef en in de populatie.....	58
Tabel 2.4 Verdeling naar leeftijd in de steekproef en in de populatie.....	59
Tabel 2.5 Verdeling naar opleidingsniveau in de steekproef en in de populatie.....	60
Tabel 2.6 Verdeling naar afkomst in de steekproef (%)	60
Tabel 2.7 Verdeling naar godsdienst in de steekproef (%)	61
Tabel 2.8 Resultaten exploratieve factoranalyse op de schaal socio-economische status	77
Tabel 3.1 Percentage directe en indirecte slachtoffers van misdrijven in de steekproef.....	90
Tabel 3.2 Overzicht van de gemiddelde scores op de vraag naar de ernst, de morele verkeerdheid, de zwaarte van de schade, de incidentie van misdrijven en de incidentie van de schade van misdrijven voor de totale groep van respondenten	96
Tabel 3.3 Overzicht van de 95% betrouwbaarheidsintervallen ($p < .05$) voor de percepties over de ernst van de tien misdrijven.....	96
Tabel 3.4 Overzicht van de gemiddelde scores op de vraag naar de ernst, de morele verkeerdheid, de zwaarte van de schade, de incidentie van misdrijven en de incidentie van de schade van misdrijven voor de groep van 'discriminators'	99
Tabel 3.5 Resultaten exploratieve factoranalyse op de schaal ernstpercepties van misdrijven	100
Tabel 3.6 Overzicht van de verschillende types van consensus en de analysemethoden. Gebaseerd op: (Miethe, 1984).....	102
Tabel 3.7 Overzicht van de correlatiecoëfficiënten en regressievergelijkingen van de verschillende groepen van respondenten	105
Tabel 3.8 Resultaten van de stapsgewijze lineaire regressie met ernstpercepties van alle misdrijven als afhankelijke variabele ($n=544$).....	110
Tabel 3.9 Resultaten van de stapsgewijze lineaire regressie per misdrijf, met ernstpercepties van het misdrijf als afhankelijke variabele	114
Tabel 3.10 Overzicht van de grootte van de significante bèta-coëfficiënten per misdrijf ($p < .05$), met telkens dezelfde steekproef ($n=511$).....	124
Tabel 3.11 Overzicht van de gestandaardiseerde regressiegewichten (β) en verklaarde variantie (adjusted R^2) van de enkelvoudige lineaire regressieanalyse per misdrijf, met de percepties over	

de morele verkeerdheid als afhankelijke en de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven als onafhankelijke variabele	126
Tabel 3.12 Resultaten van de stapsgewijze lineaire regressie met percepties over de morele verkeerdheid van alle misdrijven als afhankelijke variabele (n=666)	127
Tabel 7.1 Overzichtstabel contextfactoren en ernstpercepties van misdrijven	189
Tabel 7.2 Overzicht van de steekproefkarakteristieken.....	207
Tabel 7.3 Overzicht van de steekproefkarakteristieken van de onderzoeksvraag naar de prevalentie van criminaliteit in het televisienieuws.....	209
Tabel 7.4 Overzicht van de steekproefkarakteristieken van de onderzoeksvraag naar de context van criminaliteit in het televisienieuws	210
Tabel 7.5 Intracodeurbetrouwbaarheid per variabele in het codeboek voor algemene televisie-inhoud (Krippendorff's alpha).....	217
Tabel 8.1 De prevalentie van criminaliteit in de verschillende soorten programma's	232
Tabel 8.2 Overzicht van de socio-demografische factoren van het slachtoffer en de dader van misdrijven in de uitzendingen in de steekproef.....	247
Tabel 8.3 Het percentage nieuwsitems in de steekproef waarin het criminele gedrag beloond en bestraft wordt	266
Tabel 8.4 Overzicht van de socio-demografische factoren van het slachtoffer en de dader van misdrijven in de nieuwsitems.....	282
Tabel 10.1 Overzicht van de socio-demografische kenmerken van de respondenten in de initiële SEM steekproef (n=682).....	334
Tabel 10.2 Resultaten exploratieve factoranalyse op de schaal empathische bezorgdheid voor anderen	338
Tabel 10.3 Resultaten exploratieve factoranalyse op de schaal onverschilligheid voor de impact van criminaliteit	341
Tabel 10.4 Resultaten exploratieve factoranalyse op de schaal behoudsgezindheid	343
Tabel 10.5 Resultaten exploratieve factoranalyse op de schaal cynisme ten aanzien van de wet en sociale normen	345
Tabel 10.6 Zelf ontwikkeld SEM stappenplan om op basis van een hypothetisch model aan de hand van de 'model generating' benadering te komen tot een finaal theoretisch model.....	354
Tabel 11.1 Overzicht van het gemiddelde, de mediaan en de standaarddeviatie van het aantal minuten dat respondenten aangeven naar televisie te kijken per weekdag.....	360
Tabel 11.2 Overzicht van het percentage respondenten dat aangeeft nooit, soms, regelmatig of elke dag naar het nieuws te kijken op één, VTM of andere zenders.....	361

Tabel 11.3	Overzicht van het gemiddelde en de standaarddeviatie van de schalen die empathische bezorgdheid voor anderen, onverschilligheid voor de impact van criminaliteit, behoudsgezindheid en cynisme t.a.v. de wet en sociale normen meten	362
Tabel 11.4	Een overzicht van de regressiegewichten, standaardafwijkingen en gestandaardiseerde regressiegewichten voor de controlevariabelen in het samengesteld theoretisch model.....	383
Tabel 11.5	Samenvattende tabel over de significante voorspeller van de drie typen percepties op basis van het algemene samengesteld model en de misdrijfspecifieke samengesteld modellen	394
Tabel 11.6	Samenvattende tabel over de significante voorspellers van de percepties over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven voor de verschillende groepen	405

Lijst van figuren

Figuur 2.1 Bronnen voor de conceptualisering van ernst van criminaliteit. Zie ook Adriaenssen et al. (2016)	46
Figuur 3.1 Percentage respondenten dat economie, gezondheidszorg, ordehandhaving, onderwijs of politieke leven antwoordt op de vraag naar welke zaken men topprioriteit zou geven in België	88
Figuur 3.2 Percentage respondenten dat zich nooit, slechts af en toe, soms, vaak of heel vaak zorgen maakt om slachtoffer te worden van een misdrijf.....	88
Figuur 3.3 Percentage dat helemaal niet akkoord, niet akkoord, tussen beide, akkoord of helemaal akkoord gaat met de stelling dat criminaliteit een groot probleem is in België.....	89
Figuur 3.4 Percentage respondenten dat denkt dat het criminaliteitsprobleem in België de laatste vijf jaar gedaald, constant gebleven of gestegen is	89
Figuur 3.5 Visueel overzicht van de 95% betrouwbaarheidsintervallen ($p < .05$) voor de percepties over de ernst van de tien misdrijven.....	92
Figuur 6.1 Tijdspercentage van de categorieën binnen criminaliteitsnieuws in de 19-uur-journals op één en VTM van 2003 tot en met juni 2010 (N=476 uren). Bron: De Smedt et al. (2011a).....	174
Figuur 6.2 Evolutie van het tijdspercentage van het thema criminaliteit in de 19-uur-journals op één en VTM van 2003 tot en met juni 2010. Bron: De Smedt et al. (2011a).....	175
Figuur 6.3 Overzicht van de resultaten van de drie jaargangen van de NTVS naar geweld in de algemene televisie-inhoud. Aangepaste versie van Federman (1998, p. 27)	178
Figuur 7.1 Visuele voorstelling van de onderzoeksvragen naar de representatie van criminaliteit op televisie	202
Figuur 8.1 Het percentage misdrijven en de manier waarop ze aan bod komen in de uitzendingen in de steekproef	226
Figuur 8.2 Overzicht van het aantal misdrijven in de televisieprogramma's in de steekproef.....	228
Figuur 8.3 Het percentage van de verschillende misdrijven in de uitzendingen in de steekproef.....	229
Figuur 8.4 Het percentage van elk van de misdrijfcategorieën in de uitzendingen in de steekproef	229
Figuur 8.5 Het percentage misdrijfcategorieën in de uitzendingen op één en VTM.....	231
Figuur 8.6 Het percentage misdrijven per programmagenre in de steekproef	233
Figuur 8.7 Het percentage misdrijven op de verschillende uitzendtijdstippen op één en VTM.....	234
Figuur 8.8 Het percentage uitzendingen met een misdrijf in de steekproef die fictie, realiteit, een reconstructie van de realiteit of fantasie betreffen.....	235
Figuur 8.9 Het percentage misdrijven in de uitzendingen in de steekproef die fysieke schade, financiële schade, psychologische schade, schade aan de reputatie en schade aan de privacy voortbrengen.....	240

Figuur 8.10 Het percentage misdrijven in de uitzendingen in de steekproef op één en VTM met geen, marginale, gemiddelde, ernstige, zeer ernstige en catastrofale gevolgen	241
Figuur 8.11 Het percentage misdrijven in de uitzendingen in de steekproef op één en VTM die te weinig schade, realistische schade en te veel schade voortbrengen	242
Figuur 8.12 Het percentage misdrijven met 1, 2 tot 9, 10 tot 99 en meer dan 100 slachtoffers in de uitzendingen in de steekproef.....	243
Figuur 8.13 Het percentage misdrijven met 1, 2 tot 9, 10 tot 99 en 100 slachtoffers in de uitzendingen op één en VTM	243
Figuur 8.14 Het percentage misdrijven in de uitzendingen in de steekproef waarbij gebruik gemaakt wordt van natuurlijke middelen, vuurwapens, gebruiksvoorwerpen en bommen	245
Figuur 8.15 Het percentage misdrijven in de uitzendingen in de steekproef en hun motieven	246
Figuur 8.16 Het percentage misdrijven tegen personen, misdrijven tegen eigendommen en georganiseerde misdrijven in de uitzendingen in de steekproef waarbij de dader en het slachtoffer elkaar wel en niet kennen.....	248
Figuur 8.17 Overzicht van de resultaten naar de prevalentie en context van criminaliteit in de algemene televisie-inhoud in Vlaanderen.....	255
Figuur 8.18 Het percentage van de verschillende misdrijven in de nieuwsitems in de steekproef ...	257
Figuur 8.19 Het percentage misdrijven tegen personen, misdrijven tegen eigendommen en georganiseerde misdrijven in de nieuwsitems in de steekproef	258
Figuur 8.20 Overzicht van het aantal nieuwsitems over criminaliteit in de nieuwsuitzendingen in de steekproef	259
Figuur 8.21 Overzicht van de situering van de nieuwsitems met criminaliteit in de televisiejournals in de steekproef	261
Figuur 8.22 Het percentage nieuwsitems met berichten over criminaliteit in België en berichten over criminaliteit in een ander land dan België op één en VTM	262
Figuur 8.23 Het aantal nieuwsitems over criminaliteit in de nieuwsuitzendingen in de steekproef op één en VTM	263
Figuur 8.24 Het percentage binnenlandse en buitenlandse nieuwsitems over persoonsmisdrijven, misdrijven tegen eigendommen en georganiseerde misdrijven in de steekproef	266
Figuur 8.25 Het percentage nieuwsitems in de steekproef over persoonsmisdrijven, misdrijven tegen eigendommen en georganiseerde misdrijven met een emotionele en een rationele toon.....	268
Figuur 8.26 Het percentage van de bronnen die aan het woord gelaten worden in de nieuwsitems in de steekproef	269
Figuur 8.27 Het percentage elitebronnen, getuigen en 'voxpath' die aan het woord gelaten worden in de nieuwsitems in de steekproef	270

Figuur 8.28 Het percentage nieuwsitems in de steekproef dat een gebeurtenis op zich, de gerechtelijke nasleep, de persoonlijke nasleep, de maatschappelijke nasleep en informatie over misdrijven behandelt.....	271
Figuur 8.29 Het percentage nieuwsitems in de steekproef met een focus op de dader, het delict, het slachtoffer, de nabestaanden van het slachtoffer, de nabestaanden van de dader en de maatschappelijke omstandigheden van het misdrijf	272
Figuur 8.30 Het percentage nieuwsitems in de steekproef op één en VTM met een focus op de dader, het delict, het slachtoffer, de nabestaanden van het slachtoffer, de nabestaanden van de dader en de maatschappelijke omstandigheden van het misdrijf	273
Figuur 8.31 Het percentage misdrijven in de nieuwsitems in de steekproef met fysieke schade, financiële schade, schade aan de privacy, schade aan de reputatie en tijdverlies.....	275
Figuur 8.32 Het percentage nieuwsitems in de steekproef over misdrijven met 1, 2 tot 9, 10 tot 99 en 100 slachtoffers.....	277
Figuur 8.33 Het percentage nieuwsitems in de steekproef over misdrijven met geen, 1, 2, 3 tot 5, 6 tot 10, 11 tot 50 en een ontelbaar aantal doden.....	277
Figuur 8.34 Het percentage nieuwsitems in de steekproef die handelen over misdrijven met vuurwapens, gebruiksvoorwerpen en lichaamsdelen of natuurlijke middelen.....	279
Figuur 8.35 Het percentage nieuwsitems in de steekproef en de motieven om het misdrijf te plegen	280
Figuur 8.36 Het percentage slachtoffers van Belgische afkomst en van een andere afkomst in de nieuwsitems in de steekproef op één en VTM.....	282
Figuur 8.37 Het percentage nieuwsitems in de steekproef op één en VTM waarin de daders/verdachten en slachtoffers elkaar wel en niet kennen	284
Figuur 8.38 Overzicht van de resultaten naar de prevalentie en de context van criminaliteit in het televisienieuws in Vlaanderen.....	289
Figuur 10.1 Visuele voorstelling van het hypothetische morele verkeerdheidmodel model voor het verband tussen televisieblootstelling en de percepties over de morele verkeerdheid en de ernst van misdrijven	328
Figuur 10.2 Visuele voorstelling van het hypothetische schademodel model voor het verband tussen televisieblootstelling en de percepties over de zwaarte van de schade en de ernst van misdrijven	329
Figuur 10.3 Visuele voorstelling van het hypothetisch model voor het verband tussen televisieblootstelling en de percepties over de morele verkeerdheid, de zwaarte van de schade en de ernst van misdrijven	330
Figuur 10.4 Visuele voorstelling van de set aan onderzoeksvragen in het onderzoek naar het verband tussen de percepties over criminaliteit en televisieblootstelling	332

Figuur 10.5 Visuele voorstelling van de resultaten van de confirmatieve factoranalyse op de latente variabele empathische bezorgdheid voor anderen	339
Figuur 10.6 Visuele voorstelling van de resultaten van de confirmatieve factoranalyse op de latente variabele onverschilligheid voor de impact van criminaliteit	342
Figuur 10.7 Visuele voorstelling van de resultaten van de confirmatieve factoranalyse op de latente variabele behoudsgezindheid	344
Figuur 10.8 Visuele voorstelling van de resultaten van de confirmatieve factoranalyse op de latente variabele cynisme t.a.v. de wet en sociale normen	346
Figuur 11.1 Visueel overzicht van het theoretisch model over het verband tussen televisie kijken, de percepties over de morele verkeerdheid en de ernst van misdrijven	370
Figuur 11.2 Visueel overzicht van het theoretisch model over verband tussen televisie kijken, de percepties over de zwaarte van de schade en de ernst van misdrijven	374
Figuur 11.3 Visueel overzicht van het theoretisch model over verband tussen televisie kijken, de percepties over de morele verkeerdheid, de zwaarte van de schade en de ernst van misdrijven	380
Figuur 11.4 Visuele voorstelling van het misdrijfspecifiek hypothetisch model.....	388

Lijst van afkortingen

AIC : Akaike's Information Criterion

BI: betrouwbaarheidsinterval

CFA: Confirmatieve factoranalyse

CFI : Comparative Fit Index

CIM: Centrum voor Informatie over de Media

CIP : Cultural Indicators Project

ENA : Elektronisch Nieuwsarchief

ESS: European Social Survey

EU: Europese Unie

EVS: European Victimization Survey

FOD : Federale Overheidsdienst

FWO : Fonds Wetenschappelijk Onderzoek

H: Hypothese

HAF: Harm Assessment Framework

ICVS: International Crime Victimization Survey

JOP: Jeugd Onderzoeksplatform

K.O.L.: Knowledge and Opinion about Law

MCAR: Missing Completely At Random

ML: Maximum Likelihood

OLS: Ordinary Least Squares

PADS+: Peterborough Adolescent and Young Adult Development Study

PAT: Perpetrator – Action - Target

NTVS: National Television Violence Study

RMSEA: Root Mean Square Error of Approximation

RWA: Right Wing Authoritarianism

SAT: Situational Action Theory

S.D.: Standaarddeviatie

SEM: Structural Equation Modeling

SOCA: Serious and Organised Crime Agency

S&V: Slagen en verwondingen

VIF: Variance Inflation Factor

V.S.: Verenigde Staten

VTM: Vlaamse Televisiemaatschappij

WLS: Weighted Least Squares

Lijst van bijlagen

Bijlage 1 Frequentietabellen centrale variabelen

Bijlage 2 Regressieanalyses per misdrijf, met ernstpercepties van het misdrijf als afhankelijke variabele

Bijlage 3 Regressieanalyses met ernstpercepties van misdrijven als afhankelijke variabele

Bijlage 4 Frequentietabellen intermediaire variabelen in het hypothetisch mode

INLEIDING

Strafwetboeken en bestraffingspraktijken zijn lange tijd geëvolueerd zonder rekening te houden met publieke percepties over de ernst van misdrijven (Hough & Kirby, 2013, p. 140; Kirby & Jacobson, 2013, p. 335). De ernst van misdrijven werd dan volledig bepaald op basis van een 'objectieve' ernstbeoordeling. Over de jaren heen zijn zowel academici als beleidsmakers in de meeste (westerse) landen echter gaan beseffen dat dat de mening van de bevolking van belang kan zijn voor het vormen en de totstandkoming van criminaliteitsbeleid. Eén van de redenen voor deze shift was de stijgende aandacht voor publieke opinieonderzoek binnen de academische wereld (Ryberg & Roberts, 2014, p. 1). Vanaf de 20^{ste} eeuw worden systematisch grootschalige nationale en internationale surveys uitgevoerd om zo de opinies van de bevolking over sociale fenomenen zoals criminaliteit, te achterhalen.

Ook het onderzoek naar publieke ernstpercepties van criminaliteit is gegroeid vanuit het idee van het belang van de stem van het publiek in het beleid, en kent een lange traditie. Tegenwoordig bestaan er academici, zoals Robinson, Darley en Tonry, die beweren dat *"the literature on citizens' rankings of the seriousness of crime tell us all we need to know for purposes of sentencing and corrections policy"* (Tonry, 2015, p. 665). Anderzijds bestaan er ook academici die hierbij hun twijfels hebben en tegenargumenten formuleerden tegen een input van het publiek in het beleid (e.g., de Keijser, 2014). Ondanks deze onenigheid over de rol van publieke ernstpercepties in het beleid, stellen we vast dat de ernst van criminaliteit een belangrijk concept is in (minstens) vier beleidsfasen, namelijk (de)criminalisering, het stellen van prioriteiten voor criminaliteitsbestrijding, het bestraffingsbeleid en bestraffingspraktijken (e.g., Husak, 2007; Simester & von Hirsch, 2011).

Vanuit deze achtergrond lijkt het ons interessant om de mening van het publiek over de ernst van criminaliteit te kennen. De pioniers van de onderzoekstraditie naar publieke ernstpercepties van criminaliteit waren Sellin en Wolfgang (1964) die in 1964 voor de eerste maal het publiek bevroegen over de ernst van misdrijven. Meer bepaald vroegen ze studenten, jeugdrechters en politieofficieren om de ernst in te schatten van 141 misdrijven. Het duo was van oordeel dat de schaal die zij opstelden aan de hand van de resultaten van hun onderzoek, gebruikt kon worden om de zwaarte van strafrechtelijke misdrijven en prioriteiten te bepalen. Het idee om onderzoek te voeren naar dit thema is dus gegroeid vanuit pragmatische, eerder dan theoretische overwegingen. Sindsdien is er een omvangrijke hoeveelheid literatuur verschenen over ernstpercepties van criminaliteit. Vooral in de jaren '70 en '80 verschenen er in criminologische en strafrechtelijke tijdschriften tal van artikelen over dit onderzoeksthema.

Ondanks deze vaststelling van een grote hoeveelheid aan literatuur over ernstpercepties van criminaliteit en de groeiende beleidsrelevantie, stellen we vast dat de laatste dertig jaar echter nog

maar weinig gepubliceerd werd over dit thema, en dat het onderzoeksdomein een aantal conceptuele en methodologische tekortkomingen bevat. Zo werd het domein een gebrek aan een duidelijk theoretisch kader verweten (e.g., Rossi, 1980). Het merendeel van de onderzoekers ging er namelijk vanuit dat een duidelijke conceptualisering van het ernstbegrip niet nodig was, en dat er eensgezindheid bestaat over wat het ernstbegrip precies inhoudt. Bovendien nam men telkens eenzelfde set van klassieke socio-demografische factoren op die mogelijk samenhangen met ernstpercepties van criminaliteit.

Opvallend in het publieke opinieonderzoek binnen de criminologie in het algemeen, en binnen het onderzoek naar publieke ernstpercepties over criminaliteit in het bijzonder, is verder ook de vaststelling dat mediagebruik niet vaak als beïnvloedende factor wordt opgenomen, ondanks het feit dat mensen hun informatie over criminaliteit voornamelijk halen uit de massamedia.¹ Specifiek in onderzoek naar ernstpercepties van criminaliteit stellen we vast dat, met uitzondering van drie studies (Gebotys et al., 1988; Pepitone & DiNubile, 1976; Roberts & Edwards, 1989), mediagebruik nooit opgenomen werd als beïnvloedende factor. Roberts en Stalans (2000) betreuren deze marginale aandacht voor mediagebruik in de literatuurtraditie naar ernstpercepties van criminaliteit: *“An area that has been insufficiently explored concerns the influence of the news media on our perceptions of the absolute seriousness of crimes”* (Roberts & Stalans, 2000, p. 69).

Vanuit deze achtergrond worden in dit proefschrift twee grote doelstellingen nagestreefd. Ten eerste wordt gepoogd om de onderzoekstraditie naar de gepercipieerde ernst van misdrijven nieuw leven in te blazen, en tegemoet te komen aan de conceptuele en methodologische beperkingen van de voorgaande studies. In dit proefschrift wordt aan de hand van een representatieve steekproef van de bevolking voor de eerste keer onderzoek gevoerd naar ernstpercepties van criminaliteit in Europa sinds 1996² (en voor de eerste keer ooit in België). Bovendien worden op een duidelijke en innovatieve wijze vier componenten van ernst(percepties) van criminaliteit geïdentificeerd, en worden zowel traditionele als vernieuwende variabelen die mogelijk correleren met ernstpercepties van criminaliteit opgenomen. Ten tweede willen we met de cultivatietheorie als achterliggend theoretisch kader nagaan in welke mate ernstpercepties en de componenten van ernstpercepties – direct of indirect via intermediaire variabelen - samenhangen met televisieblootstelling.

¹ Er bestaan enkele uitzonderingen in de literatuurtraditie rond onveiligheidsgevoelens en punitieve attitudes, maar deze studies werden voornamelijk uitgevoerd binnen het domein van de communicatiewetenschappen en niet binnen de criminologische wetenschap (e.g., Callanan, 2005; Custers & Van den Bulck, 2011b; Dowler, 2003; Rosenberger & Callanan, 2011; Smoley & Kivivuori, 2006; Spiranovic et al., 2011).

² De laatste Europese studie over ernstpercepties die we terugvonden in de literatuur, werd in 1996 uitgevoerd in Ierland (O’Connell & Whelan, 1996).

Om deze doelstellingen te bereiken, werden twee onderzoeksmethoden gehanteerd. Ten eerste werd een grootschalig kwantitatief survey-onderzoek opgezet. In de lente van 2014 werden 3000 vragenlijsten per post opgestuurd naar een representatief deel van de Vlaamse volwassen bevolking, en werd met 1278 valide vragenlijsten een responsgraad verkregen van 42.6%. In deze vragenlijst werden aan de respondenten vragen voorgelegd over de percepties over de ernst van een aantal misdrijven, over de percepties over de componenten van ernst, over socio-demografische factoren en slachtofferschap van een aantal misdrijven in de afgelopen vijf jaren. Ten tweede, om de tweede doelstelling – het bestuderen van het verband tussen ernstpercepties en de componenten van ernstpercepties en televisieblootstelling - te bereiken, werd naast het survey-onderzoek waarin ook gepeild werd naar de mate van televisiegebruik en andere factoren, ook onderzocht hoe criminaliteit gerepresenteerd wordt op televisie. Hiertoe werd een grootschalige kwantitatieve inhoudsanalyse uitgevoerd op de Vlaamse televisiezenders één en VTM van 147 uren algemene televisie-inhoud en 15756 nieuwitems. Op basis van de resultaten van deze inhoudsanalyse, voorgaande theorieën en empirische studies werd vervolgens een hypothetisch model opgesteld, dat via structurele vergelijkingsmodellen getest werd.

De volgende onderzoeksvragen staan centraal³:

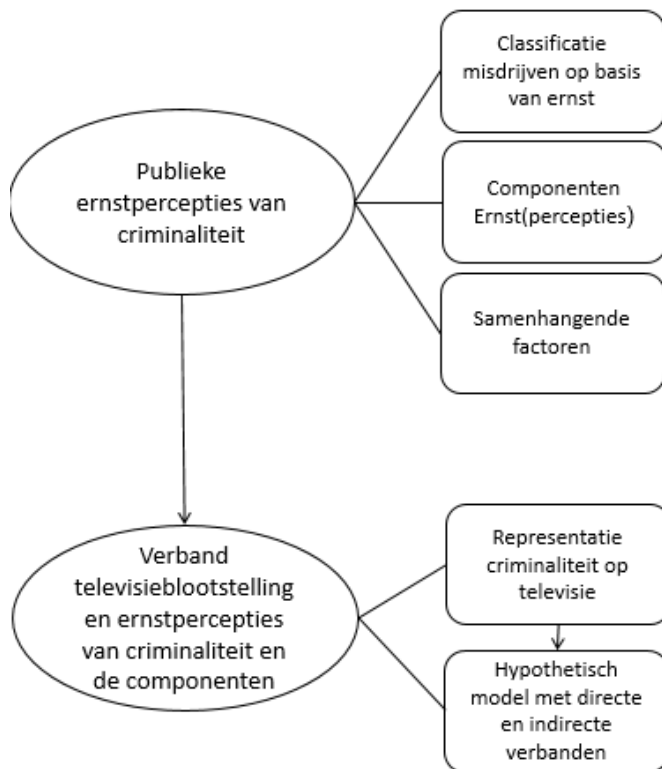
1) Hoe percipiëren burgers de ernst van misdrijven?

- Hoe classificeren burgers misdrijven op basis van hun ernst?
- Welke zijn de componenten van ernst(percepties) van misdrijven en welk gewicht krijgen deze componenten?
- Welke zijn beïnvloedende factoren van ernstpercepties van misdrijven?

2) Wat is het verband tussen televisieblootstelling en ernstpercepties van criminaliteit en de componenten?

- Wat is de representatie van criminaliteit op televisie?
- In welke mate wordt het hypothetisch model dat werd opgesteld over de directe en indirecte verbanden tussen televisieblootstelling en ernstpercepties van criminaliteit en de componenten ondersteund door de data?

³ Deze onderzoeksvragen worden in de loop van dit proefschrift verder uitgewerkt en gespecificeerd op basis van de literatuur en het conceptueel kader (zie desbetreffende hoofdstukken).



Figuur 1 Visuele voorstelling van de centrale onderzoeksvragen

Naar analogie met de centrale onderzoeksvragen en de twee doelstellingen van het onderzoek, bestaat dit proefschrift uit twee grote delen. In een eerste deel worden publieke ernstpercepties van criminaliteit onderzocht. We gaan na hoe burgers misdrijven classificeren op basis van hun ernst, welke componenten van ernst in rekening gebracht worden bij het maken van een ernstoordeel, en welke de factoren zijn die samenhangen met ernstpercepties van criminaliteit.

Het tweede deel van het proefschrift focust op de onderzoeksvraag naar het verband tussen televisieblootstelling en ernstpercepties van criminaliteit en de componenten, en bestaat uit twee onderdelen. In navolging van de cultivatietheorie van Gerbner (1968) gaan we in een eerste onderdeel na hoe criminaliteit gepresenteerd wordt op de Vlaamse televisie. In een tweede onderdeel worden de verbanden tussen de mate van televisieblootstelling en ernstpercepties van criminaliteit en de componenten bestudeerd.

Deze verschillende delen van het proefschrift volgen telkens dezelfde structuur: 1) een literatuuroverzicht en kritiepunten, 2) het conceptueel kader en methodologie, 3) de resultaten van het empirisch onderzoek, en 4) een discussie en conclusie. Eindigen doen we dit proefschrift met een algemeen besluit, waarin we een antwoord bieden op de hoofdonderzoeksvragen.

DEEL 1: HOE PERCIPIËREN BURGERS DE ERNST VAN MISDRIJVEN?

Zoals aan bod kwam in de inleiding, zijn zowel academici als beleidsmakers in de meeste (westerse) landen over de jaren heen gaan beseffen dat de mening van de bevolking van belang is voor het vormen en de totstandkoming van criminaliteitsbeleid. Ook het onderzoek naar publieke ernstpercepties van criminaliteit is ontstaan vanuit dit idee. Vanuit deze achtergrond wordt in dit gedeelte van het onderzoek één grote doelstelling nagestreefd. We pogen de onderzoekstraditie naar de gepercipiëerde ernst van misdrijven nieuw leven in te blazen, en tegemoet te komen aan de conceptuele en methodologische beperkingen van de voorgaande studies. Er werd immers, na de eerste studie van Sellin en Wolfgang (1964) naar publieke ernstpercepties van criminaliteit, een grote hoeveelheid studies uitgevoerd in de jaren '70 en '80, maar nadien werd er nog slechts weinig gepubliceerd over dit onderwerp. Om tegemoet te komen aan de kritieken van een gebrek aan een duidelijk theoretisch kader met een conceptualisering van het ernstbegrip en de klassieke variabelen die opgenomen werden, trachten we de onderzoekstraditie verder ook nieuw leven in te blazen door het identificeren van componenten van ernst(percepties) van criminaliteit en het opnemen van zowel traditionele als vernieuwende samenhangende variabelen.

In een eerste hoofdstuk bieden we een overzicht van de voornaamste bevindingen in het ernstperceptieonderzoek, waarna we ingaan op enkele belangrijke conceptuele en methodologische twistpunten die er volgens ons heersen binnen deze onderzoekstraditie. Een zicht hebben op deze twistpunten is van belang om binnen het eigen empirisch onderzoek bepaalde keuzes te kunnen onderbouwen en vernieuwende inzichten binnen te brengen in de onderzoekstraditie naar ernstpercepties van criminaliteit. In een tweede hoofdstuk worden het conceptueel kader en onderzoeksopzet van het empirisch onderzoek gepresenteerd. De onderzoeksvragen worden gespecificeerd op basis van het literatuuroverzicht, en de steekproef en de vragenlijst worden uitgebreid toegelicht. Verder formuleren we hypothesen op basis van de literatuurstudie en reflecteren we over de data-analyse, de minpunten en de meerwaarde van het empirisch onderzoek. Tot slot presenteren we in een derde hoofdstuk de resultaten van het empirisch onderzoek naar publieke ernstpercepties van criminaliteit in Vlaanderen. De onderzoeksvragen en de bijhorende hypothesen die gevormd werden op basis van voorgaande studies, worden in dit deel beantwoord. Eindigen doen we met een discussie waarin teruggekoppeld wordt naar de resultaten van voorgaand onderzoek, aangevuld met een reflectie over de beleidsimplicaties van onze bevindingen.

HOOFDSTUK 1 PUBLIEKE PERCEPTIES OVER DE ERNST VAN CRIMINALITEIT: LITERATUUROVERZICHT

Dit hoofdstuk vangt aan met een schets van de opkomst van publiek opinieonderzoek binnen de criminologie, waarna de substantiële bevindingen van voorgaande studies over publieke ernstpercepties van criminaliteit besproken worden. Vervolgens worden een aantal kritiekpunten op deze voorgaande studies geformuleerd. We eindigen dit hoofdstuk met een bespreking van de beleidscontext van een onderzoek naar publieke ernstpercepties van criminaliteit.

1.1 De opkomst van het publieke opinieonderzoek binnen de criminologie

Het is allereerst van belang het concept van publieke opinie en haar relatie met het perceptieconcept te schetsen alvorens in te gaan op de academische context van het publieke opinieonderzoek en de resultaten van studies naar ernstpercepties van criminaliteit. Het concept 'opinie' is immers zeer nauw verwant met het concept perceptie. Sociale percepties worden gezien als een centrale component in de studie van publieke opinie (Eveland & Glynn, 2008). Het waarnemen en interpreteren van vormen van gedrag, processen of relatievormen in de samenleving verwijst naar iemands sociale perceptie van de realiteit (Eveland & Glynn, 2008). Iemands perceptie over criminaliteit en crimineel gedrag wordt met andere woorden gevormd op basis van waarneming en interpretatie van dat gedrag. Perceptieonderzoek is in deze zin dan een onderdeel van het meer algemene publieke opinieonderzoek. Het concept opinie verwijst naar een psychologische of mentale toestand die we niet kunnen waarnemen (Billiet, 2003a, p. 251).

Doorheen de jaren is men in de wetenschappelijke onderzoekswereld het belang van publieke opiniestudies gaan inzien. In de jaren '30 introduceerde Geroge Gallup (een Amerikaanse statisticus) de Gallup poll, de eerste wetenschappelijke opiniepeiling via survey-onderzoek die nu nog steeds bestaat (Green, 2006, p. 133). Sindsdien ontwikkelde de publieke opiniepeiling zich binnen de wetenschappelijke onderzoekswereld. Aanvankelijk bestudeerde men voornamelijk opinies over politieke thema's en verkiezingen, maar naarmate de tijd vorderde werden ook andere onderzoeksthema's geïntroduceerd in de wereld van de opiniepeilingen. Onderzoek naar de publieke opinie kende zijn opmars in de criminologische wetenschap in de jaren '70-'80 binnen de 'Knowledge and Opinion about Law' stroming (K.O.L.), opgericht bij de International Sociological Association. Men kreeg het idee om aan de hand van grootschalige rechtssociologische surveys bij een representatieve groep van burgers te peilen naar de kennis en opinies over wetgeving en justitie. Men was geïnteresseerd in de beeldvorming van het publiek over bepaalde criminaliteitsfenomenen om zo een zicht te krijgen op de kloof tussen de publieke opinie en de wetgeving, met als doel deze

twee in overeenstemming te brengen (e.g., Faugeron, 1978; Podgorecki, 1973). Naarmate de tijd vorderde, zijn ook andere publieke opiniestudies geïntroduceerd binnen de criminologie.

Over de jaren heen zijn niet alleen onderzoekers, maar ook nationale overheden in de meeste Westerse landen gaan beseffen dat de mening van de bevolking van groot belang is voor het vormen en de totstandkoming van criminaliteitsbeleid (zie inleiding), met als gevolg dat vanaf de 20^{ste} eeuw systematisch grootschalige surveys worden uitgevoerd om zo de opinies van de bevolking over sociale fenomenen zoals criminaliteit, te achterhalen. De laatste decennia worden er binnen de criminologie heel wat studies uitgevoerd die peilen naar 'fear of crime' of onveiligheidsgevoelens van burgers (e.g., British Crime Survey), en ook de punitieve attitudes van burgers worden over de hele wereld bestudeerd aan de hand van grootschalig survey-onderzoek (zie literatuuroverzicht Adriaenssen en Aertsen (2015)). Ook 'crime victim surveys' worden regelmatig uitgevoerd (e.g., International Crime Victimization Survey (ICVS)). In België zijn eveneens voorbeelden te vinden van grootschalig opinieonderzoek, waarvan de meest relevante voor dit onderzoeksthema de Justitiebarometer en de Veiligheidsmonitor zijn. De Justitiebarometer is een grootschalige telefonische enquête opgestart in 2000, waarin bij een representatieve groep van burgers gepeild wordt naar de houding van de burger tegenover justitie en haar aspecten (Hoge Raad voor Justitie, 2014). De resultaten van de Justitiebarometer, waarvan de laatste versie dateert van 2014, kunnen volgens de onderzoekers gebruikt worden voor het optimaliseren van het justitieel beleid (Goethals, 2006, p. 76). In de Belgische Veiligheidsmonitor worden zowel opinies als ervaringen van de respondenten in kaart gebracht over thema's als onveiligheidsgevoelens, slachtofferschap en buurtproblemen, teneinde beleidsprioriteiten te kunnen bepalen (Van den Bogaerde et al., 2009). Echter, omwille van besparingen werd beslist de afname van de Veiligheidsmonitor (voorlopig) stop te zetten. De meest recente afname dateert van 2008-2009 (Verwee & Ponsaers, 2011).

De mening van het publiek over bepaalde thema's kan op verschillende manieren nagegaan worden (Gelb, 2008, p. 70 e.v.; Roberts & Stalans, p. 14 e.v.; Roberts & Hough, p. 20 e.v.): aan de hand van representatieve surveys (bv. Gallup polls), focusgroepen, interviews, deliberative polls, veldonderzoek en experimenten, survey experimenten en/of een combinatie van voorgaande methoden. Het merendeel van de studies in de literatuurtraditie naar ernstpercepties van criminaliteit, bevatten het klassieke surveydesign.

1.2 De substantiële bevindingen

Deze literatuurstudie naar ernstpercepties van criminaliteit is grotendeels opgebouwd uit studies die aangehaald worden in de overzichtsstudie van Stylianou (2003), aangevuld met enkele meer recente studies. Via 'Criminal Justice Abstracts' en 'Google Scholar', werd verder gezocht naar meer recente literatuur. Haast alle studies dateren immers van de jaren '70 en '80 en ook Stylianou's

overzichtsartikel (2003) is intussen gedateerd. De zoektermen die hiervoor gebruikt werden zijn 'crime seriousness perceptions', 'public perceptions crime seriousness', 'public opinion and serious crime', 'public opinion crime', 'perceptions of crime severity' en 'perceptions on the seriousness of crime'. Op basis van de referentielijsten in de geselecteerde werken, werd vervolgens op zoek gegaan naar extra literatuur. Op de persoonlijke webpagina's van gekende auteurs in het onderzoeksdomein (e.g., Wolfgang, Sellin, Rossi, Stylianou, Roberts, Herzog, Warr, Miethe), werd, ten slotte, ook gezocht naar relevante publicaties.

Het is niet eenvoudig om de onderzoeksresultaten op een overzichtelijke manier samen te vatten. Omwille van twee redenen is dit een moeilijke klus. Ten eerste heersen er discussies rond de invullingen van het begrip 'ernst'. Bijgevolg vertrekken niet alle onderzoekers van eenzelfde notie van het begrip, een vaststelling die de vergelijkbaarheid van de studies bemoeilijkt (dit wordt nog uitgebreid besproken in punt 2.2.2). Ten tweede bemoeilijken ook het verschillend aantal misdrijven en de specifieke misdrijven die bevestigd worden, de vergelijkbaarheid van de studies (Stylianou, 2003, p. 42). Studies vonden bovendien plaats in verschillende settings, bij verschillende onderzoekspopulaties en met verschillende manieren van vraagstelling. Dit wordt uitgebreid besproken in punt 2.2.1. Ondanks deze verscheidenheid aan methodologieën, trachten we een overzicht te presenteren van de belangrijkste onderzoeksresultaten binnen het onderzoeksdomein van ernstpercepties.⁴

Om de onderzoeksresultaten overzichtelijk aan te bieden, baseren we ons op de onderverdeling die Stylianou (2003) hanteert in zijn overzichtsstudie. Ten eerste is er een groep van studies waarvan de onderzoeksvragen gericht zijn op het bestuderen van de mate van consensus in de bevolking over ernstpercepties van criminaliteit. In tweede instantie zijn er bronnen die expliciet focussen op factoren die verantwoordelijk zijn voor de variatie in ernstpercepties tussen individuen en/of groepen; hier staat de vraag welke factoren er voor zorgen dat mensen verschillen in hun ernstpercepties van misdrijven centraal.

1.2.1 De mate van consensus binnen de bevolking

Alvorens in te gaan op de resultaten over de mate van consensus binnen de bevolking voor wat betreft percepties over de ernst van misdrijven, is het interessant dieper in te gaan op een strafrechtelijke theoretische beschouwing hieromtrent (Roberts & Stalans, 2000, p. 12). De dichotomie die handelt over de aard van het strafrecht, is deze tussen consensus en conflict. De

⁴ We bespreken enkel studies die expliciet als doel hadden publieke ernstpercepties van criminaliteit te achterhalen. Zo gingen bijvoorbeeld de studies van Carlsmith et al. (2002) en Darley et al. (2000) over bestraffing en niet over ernstpercepties.

meest dominante visie op het strafrecht, het consensusmodel, vertrekt vanuit het idee dat er eensgezindheid is over wat gewenste en ongewenste gedragingen zijn in de samenleving en dat deze eensgezindheid ook gereflecteerd wordt in de strafwet (Roberts & Stalans, 2000, p. 12-13; Stylianou, 2003, p. 43). Volgens aanhangers van het consensusmodel zou er dus eensgezindheid bestaan tussen burgers in de samenleving over wat een misdrijf is, over de ernst van deze misdrijven en over de zwaarte van de straf verbonden aan dit misdrijf (Carlson & Williams, 1993, p. 190). Voorstanders van het conflictmodel stellen, daarentegen, dat er binnen de verschillende groepen in de samenleving verschillende visies zijn over waarden en normen. Zij gaan ervan uit dat in de strafwet enkel de waarden en normen van de hogere dominante rangen in de samenleving vervat zitten (Roberts & Stalans, 2000, p. 13; Stylianou, 2003, p. 43). In tegenstelling tot het consensusmodel zou er volgens deze visie enkel door de dominante groepen in de samenleving bepaald worden wat een misdrijf is en hoe zwaar misdrijven moeten bestraft worden (Carlson & Williams, 1993, p. 190-191). Het overgrote deel van de studies naar publieke opinie in het algemeen en publieke ernstpercepties van criminaliteit in het bijzonder, stellen onderzoeksvragen op in lijn met het consensusmodel, namelijk wat de mate van overeenstemming of consensus is binnen de onderzoekspopulatie wat betreft de evaluatie van misdrijven of straffen.

Vormen van consensus

Heel wat onderzoekers stelden zich de vraag in welke mate er consensus heerst binnen de populatie voor wat betreft ernstpercepties van criminaliteit. Miethe (1984) heeft op basis van voorgaand onderzoek een theoretische indeling geconstrueerd die ons een indruk geeft van de types van consensus die kunnen onderscheiden worden op basis van de evaluaties van misdrijven.

Een eerste opdeling die hij maakt is die tussen absolute en relatieve consensus. Aanvankelijk trachtte men binnen het criminologisch onderzoek voornamelijk relatieve consensus aan te tonen, waarbij men aan de hand van empirisch onderzoek tracht na te gaan in welke mate de verschillende groepen in de samenleving het eens zijn over de relatieve ordening van misdrijven (e.g., in de verschillende sociale groepen wordt moord gemiddeld gezien als ernstiger gepercipieerd dan inbraak). De ranking van de misdrijven is hier belangrijk, niet de gemiddelde ernstscore die men geeft in de evaluatie van misdrijven. Men ging deze relatieve consensus na door het berekenen van de correlaties rond de groepsgemiddelden (Miethe, 1984, p. 461). Volgens critici negeerde men hierbij echter de variantie rond het groepsgemiddelde (standaardafwijking). Door het introduceren van dit nieuwe inzicht, namelijk het belang van de grootte van de standaardafwijking om consensus na te gaan, werd vanaf de jaren '80 een nieuwe vorm van consensus geboren binnen dit onderzoeksdomein: de absolute consensus (Roberts & Stalans, 2000, p. 66). Miethe (1984, p. 461-462) omschrijft absolute consensus als eensgezindheid tussen verschillende groepen in de samenleving over de relatieve ordening van misdrijven, alsook over de concrete scores die men geeft

aan misdrijven (e.g., in de verschillende sociale groepen heeft moord dezelfde gemiddelde ernstscore). Absolute consensus is bijgevolg restrictiever dan relatieve consensus (Miethe, 1984, p 461) en relatieve consensus is een van de meest pertinente bevindingen in ernstperceptieonderzoek (Stylianou, 2003, p. 43).

Ten tweede maakte Miethe (1984) een opdeling tussen het lokale en het globale niveau van consensus. Globale consensus kan aangetoond worden wanneer de ernstscores die de respondenten toekennen aan alle misdrijven gelijklopend zijn. Er moet dus overeenstemming zijn over de gehele lijst van de bevroegde misdrijven samen, wil men globale consensus aantonen. Wanneer er daarentegen eensgezindheid bestaat voor bepaalde categorieën van misdrijven (e.g., drugmisdrijven of geweldmisdrijven), is er sprake van lokale consensus. Lokale consensus kan bijgevolg vaker aangetoond worden in onderzoek naar ernstpercepties dan globale consensus (Miethe, 1984; Stylianou, 2003, p. 44).

Rossi en Berk (1985) vulden het overzicht van Miethe aan en voegden de dimensies intraculturele, crossculturele en historische consensus toe. Intraculturele consensus verwijst naar de mate van overeenstemming in ernstpercepties tussen verschillende groepen uit eenzelfde samenleving (e.g., allochtonen versus autochtonen). Wanneer er eensgezindheid bestaat tussen onderzoekspopulaties uit verschillende samenlevingen, is er sprake van cross-culturele consensus (e.g., België versus V.S.). Consensus in een samenleving die over de jaren heen nog steeds stand houdt, noemt men historische consensus (e.g., dertig jaar later vindt men gewelddelicten nog steeds de meest ernstige delicten) (Rossi & Berk, 1985; Stylianou, 2003, p. 45).

Tot slot haalt men het verschil aan tussen individuele en groepsconsensus. Groepsconsensus – de meest geanalyseerde vorm van consensus – kan gevonden worden wanneer men verschillende groepen met elkaar vergelijkt (e.g., mannen en vrouwen), terwijl analyses op het niveau van de individuele respondent individuele consensus kunnen aantonen (Miethe, 1984; Rossi & Berk, 1985; Stylianou, 2003, p. 44).

Relatieve consensus

Voor de studies rond ernstpercepties uitgevoerd voor 1980 kunnen we ons baseren op de uitspraken die Rossi en Henry (1980) deden betreffende relatieve consensus en waarnaar ook Stylianou (2003) in zijn overzichtsstudie verwijst. Er bestaat volgens hen een hoge mate van consensus in ernstpercepties van misdrijven tussen groepen van respondenten en tussen subgroepen binnen deze groepen; ze geven eenzelfde relatieve ordening van misdrijven, wat erop neerkomt dat alle groepen moord bijvoorbeeld ernstiger vinden dan winkeldiefstal. Over het algemeen ranken respondenten misdrijven met een vorm van fysieke schade als de meest ernstige misdrijven. Delicten met (dreiging van) geweld tegen personen (e.g., moord, doodslag, slagen en verwondingen) worden over het algemeen gevolgd door eigendomsdelicten en slachtofferloze delicten (e.g., verkeersovertredingen).

Wanneer men een aantal specifieke misdrijven, zoals bijvoorbeeld delicten tegen politieambtenaren, opneemt in de vragenlijst, kan dit patroon anders verlopen. Zo worden delicten tegen politieambtenaren over het algemeen als ernstiger beschouwd dan eenzelfde delict met een gewone burger als slachtoffer. Daarnaast blijkt dat wanneer de dader en het slachtoffer elkaar kennen, het delict als minder ernstig gepercipieerd wordt dan wanneer dit niet zo is (Cullen et al., 1985a; Rossi et al., 1974). Analyses op het delictniveau tonen verder aan dat eenzelfde delict maar met verschillende gevolgen, verschillend gerangschikt wordt. Een diefstal met een relatief kleine buit wordt bijvoorbeeld als minder ernstig gepercipieerd dan een diefstal met een grotere buit (e.g., Sellin & Wolfgang, 1964; Wolfgang et al., 1985).

Wanneer we ons specifiek richten op de ernstpercepties van witteboordencriminaliteit, zijn de resultaten minder eenduidig. Enerzijds zijn er studies die vinden dat delicten binnen de categorie van witteboordencriminaliteit die fysieke schade aanrichten aan personen als ernstiger beschouwd worden dan delicten binnen deze categorie van misdrijven die enkel economische schade tot gevolg hebben (Stylianou, 2003, p. 42). Witteboordencriminaliteit wordt in vergelijking met persoonsdelicten dus ernstiger gepercipieerd wanneer er fysieke schade gepaard gaat met het misdrijf. Zo beschouwt men bijvoorbeeld het produceren van onveilige producten en het verkopen van besmet voedsel doorgaans als ernstiger dan een gewapende overval (Piquero et al., 2008). Anderzijds vindt Rosenmerkel (2001), in zijn vergelijking van de gemiddelde ernstpercepties van witteboordencriminaliteit met die van eigendomsdelicten en gewelddadige persoonsmisdrijven, dat witteboordencriminaliteit als ernstiger beschouwd wordt dan eigendomsdelicten, maar als minder ernstig dan gewelddadige persoonsdelicten.

Absolute consensus

Er bestaan zeer weinig studies rond ernstpercepties van misdrijven waarin een vorm van absolute consensus gevonden werd. Anders gezegd zijn er slechts weinig studies voorhanden die aantonen dat groepen van respondenten het niet enkel eens zijn over de relatieve ordening van misdrijven, maar het ook eens zijn over de precieze ernstscores van deze misdrijven. Desondanks is een aantal onderzoekers ervan overtuigd dat er voor 'extreme' misdrijven een absolute consensus geldt. Zo ontwikkelde Hagan (1994) een theoretisch model, waarin hij voornamelijk 'mala in se' misdrijven zoals moord, verkrachting en gewapende overvallen tot de consensusmisdrijven rekende. Aan de basis van deze redenering lag de vaststelling dat er een grote mate van eensgezindheid is tussen burgers dat dit zeer schadelijke en ernstige misdrijven zijn. Tot de conflictmisdrijven in zijn model behoren de 'mala prohibita' misdrijven zoals drugmisdrijven, euthanasie, abortus en politieke misdrijven. Er is verdeeldheid in de samenleving over de ernst en schadelijkheid van dit soort misdrijven (Hagan, 1994, p. 14-16). Uit het empirisch onderzoek van Carlson en Williams (1993) blijkt dit eveneens. Hoewel zij slechts weinig respondenten bevroegen (31), konden ze aantonen dat de

absolute consensus voor slachtofferloze misdrijven (abortus, druggebruik, milieuvervuiling) veel kleiner is dan voor misdrijven die erg zware schadelijke gevolgen hebben voor het slachtoffer.

Intraculturele, crossculturele en historische consensus

Verder spraken Rossi en Henry (1980) over zowel een intraculturele als een cross-culturele relatieve consensus. Deze vormen van consensus werden doorgaans gevonden ongeacht klasse, leeftijd, geslacht en etniciteit van de respondenten. Ook Roberts en Stalans (2000, p. 63) concludeerden uit hun literatuuroverzicht dat er een cross-culturele relatieve consensus bestaat over de ernst van misdrijven. Wel benadrukten ze dat er variatie kan bestaan tussen landen voor misdrijven die cultuurspecifiek zijn (e.g., abortus of euthanasie) (e.g., Serajzadeh, 2008). Cross-culturele consensus werd ook gevonden door van Dijk en Van Kesteren (1996), twee onderzoekers die op basis van de resultaten van de ICVS grote gelijkenissen vonden tussen ernstpercepties van slachtoffers van misdrijven uit 14 verschillende landen, waaronder België en andere West-Europese landen.

Een frequent gebruikte manier om relatieve consensus tussen twee groepen van respondenten na te gaan (intraculturele consensus), is om de ernstperceptie van de algemene populatie te vergelijken met die van bepaalde actoren uit het strafrechtstelsel. Levi en Jones (1985) vergeleken de ernstpercepties van het publiek met die van de politie in Engeland en Wales en concludeerden dat er eensgezindheid bestond tussen de twee groepen wat betreft de relatieve ordening van de misdrijven. Het publiek was echter wel geneigd om hogere absolute scores toe te kennen aan de misdrijven dan de politieambtenaren. Ook Roth (1978) en Pontell et al. (1985) vonden een relatieve consensus tussen de ernstpercepties van assistent-vervolgers en die van het publiek, en tussen de ernstpercepties van politiechefs en het algemene publiek, respectievelijk. De enige studie over ernstpercepties uitgevoerd in België is die van Walgrave en Van Kerckvoorde (1977), waarin ernstpercepties van verschillende beroepsgroepen uit de jeugdbescherming werden vergeleken. Zij concludeerden dat de ernstevaluatie van een reeks van jeugddelinquente feiten nauw samenhangt met de functie die men uitoefent. Ze stelden namelijk vast dat respondenten behorend tot de politie, de jeugdbeschermingscomités en de opvoedersgroep zeer zelden een extreem standpunt innamen, terwijl medewerkers van alternatieve hulpcentra en uit de officieel georganiseerde hulpverlening opvallend mild waren. Ouders en middelbare schoolleerlingen waren eerder streng in hun ernstevaluaties.

Tot slot zijn ernstpercepties van misdrijven in een samenleving doorgaans stabiel doorheen de tijd (historische consensus) (Roberts & Stalans, 2000, p. 65; Unnever & Cullen, 2009, p. 285). Haast alle misdrijven worden doorheen de tijd min of meer hetzelfde ingeschat qua ernst. Over het algemeen valt het op dat de meest ernstige misdrijven (zogenaamde extreme misdrijven) doorheen de jaren dezelfde ernstinschattingen krijgen (Roberts & Stalans, 2000, p. 65). Toch zien we ook een aantal misdrijven waarvan de ernstperceptie doorheen de jaren veranderd is omwille van de

vernieuwende tijdsgeest. Een mooi voorbeeld van zulke verandering in ernstpercepties zien we bij homoseksualiteit. In een aantal gedateerde studies uit de jaren '60, '70 en '80 zien we homoseksualiteit opduiken als een misdrijf in de vragenlijsten (e.g., Cullen et al., 1982; Durham, 1986; Newman, 1976; Rossi et al., 1974; Sellin & Wolfgang, 1964), terwijl in de meer recente studies homoseksualiteit niet meer als een misdrijf beschouwd wordt (en dus niet meer opgenomen wordt in de lijsten). Hoewel homoseksualiteit in het verleden doorgaans als een minder ernstig misdrijf gepercipieerd werd, krijgt het in de oudste studies toch een hogere plaats in de ernstrangschikking dan bijvoorbeeld winkeldiefstal (e.g., Rossi et al., 1974). In een vervolgstudie een tiental jaren later uitgevoerd dan die van Rossi en zijn collega's in 1974, zien we dat homoseksualiteit gedaald is op de ranglijst (Cullen et al., 1982), en nog wat later staat homoseksualiteit op de laatste plaats. Winkeldiefstal en prostitutie worden dan als ernstiger gepercipieerd (Durham, 1986).⁵ Roberts (2011, p. 115) haalt in dit verband aan dat ernstpercepties van de huidige generaties van het misdrijf intrafamiliaal geweld gestegen, en van inbraak gedaald zijn tegenover de ernstpercepties van vroegere generaties. Ten tweede zijn de ernstscores van bepaalde misdrijven doorheen de jaren lichtjes gedaald of gestegen tegenover bepaalde andere misdrijven. Zo werd witteboordencriminaliteit eind jaren '70 als ernstiger beschouwd dan misdrijven tegen politieambtenaren, kleine eigendomsdelicten en slachtofferloze misdrijven, terwijl deze misdrijfcategorie begin jaren '70 als minder ernstig werd beschouwd dan gewelddadige misdrijven, eigendomsdelicten en drugdelicten (Cullen et al., 1982; Rossi et al., 1974). Roberts en Stalans (2000, p. 65) concludeerden op basis van deze bevindingen dat *“public perceptions of crime seriousness are far from unchanging, except perhaps for the most serious crimes”*.

Verklaringen voor consensus

Miethe (1982, p. 516) stelde zich in zijn artikel de vraag hoe het komt dat er een grote eensgezindheid is tussen subgroepen voor wat betreft ernstpercepties van criminaliteit, terwijl deze groepen op andere vlakken zo sterk van elkaar verschillen. Ten eerste – en dit is de meest dominante verklaring – reflecteren ratings van ernstpercepties een onderliggende normatieve structuur (Miethe, 1982, p. 518). Er zijn, met andere woorden, normen die bepalen hoe ernstig bepaalde misdrijven bevonden dienen te worden (Rossi et al., 1974, p. 237). De tweede en derde verklaringen zijn methodologische verklaringen. Consensus wordt hier gezien als een 'methodologisch artefact' (Miethe, 1982, p. 517). Zo is het, ten eerste, mogelijk dat er een grote consensus gevonden wordt door het type van misdrijven dat doorgaans opgenomen wordt in surveys. Het merendeel van de onderzoekers focust op persoonsmisdrijven, die door alle respondenten gemiddeld gezien als ernstig tot zeer ernstig gepercipieerd worden, terwijl andere misdrijven ondergerepresenteerd worden in de

⁵ We kunnen deze drie studies met elkaar vergelijken omdat de studie van Rossi et al. (1974) als basis diende voor de andere twee vernoemde studies.

vragenlijsten (Miethe, 1982, p. 518). Wanneer dan correlaties berekend worden tussen ernstpercepties van persoonsmisdrijven, die gemiddeld gezien altijd een hoge score op de schaal krijgen, is de kans groot dat er resultaten opduiken die op consensus wijzen. Ten tweede kan de hoge mate van consensus ook te verklaren zijn door een 'instructional bias' of de manier waarop de respondenten instructies krijgen om de vraag naar ernstpercepties te beantwoorden. Sociale wenselijkheid in de antwoorden van de respondenten zou dan aan de basis kunnen liggen van een hoge mate van consensus (voor een verdere uitleg, zie Miethe (1982, p. 518-521)). Deze methodologische verklaringen voor consensus binnen ernstperceptieonderzoek werden door Cullen et al. (1985b) bevestigd op basis van empirisch onderzoek in Illinois. Vogel en Meeker (2001, p. 304-305) wijzen erop dat het gebrek aan contextuele details in de vraagstelling van de misdrijven een mogelijke verklaring is voor de vaak terugkerende bevinding van consensus in ernstperceptieonderzoek. Hoewel deze verklaringen plausibel lijken, is het onmogelijk om te bepalen hoeveel van de consensus werkelijkheid is, en hoeveel te wijten is aan methodologische keuzes (Cullen et al., 1985b, p. 112).

1.2.2 De beïnvloedende factoren

Hoewel we aantoonde dat er een grote mate van relatieve consensus bestaat in ernstpercepties van misdrijven tussen groepen, blijkt de mate van absolute consensus niet zo hoog te zijn. Er zijn, met andere woorden, verschillen in ernstpercepties tussen respondenten; ernstpercepties kunnen op individueel niveau van elkaar verschillen. De vraag die vervolgens rijst is welke variabelen verantwoordelijk zijn voor deze verschillen in ernstpercepties. Er zijn in de literatuur heel wat studies terug te vinden die trachten een antwoord te bieden op deze vraag, waarin bepaalde variabelen opgenomen worden als mogelijke beïnvloedende factoren van ernstpercepties van criminaliteit. In wat volgt worden deze beïnvloedende factoren en de resultaten hiervan besproken. Merk op dat het onmogelijk is om alle studies en alle beïnvloedende factoren te bespreken. Er is doorheen de jaren immers een grote hoeveelheid literatuur verschenen die handelt over ernstpercepties van misdrijven. We beperken ons tot de meest geciteerde studies en de meest frequent opgenomen variabelen in de verschillende publicaties. Er wordt achtereenvolgens aandacht besteed aan klassieke socio-demografische factoren, attitudes en ervaringsgerichte factoren.

Socio-demografische factoren

Vooraleer we deze groep van beïnvloedende factoren bespreken, dient benadrukt te worden dat socio-demografische factoren slechts in beperkte mate verantwoordelijk zijn voor de verschillen in ernstpercepties tussen respondenten of groepen van respondenten (Stylianou, 2003, p. 46). Zo

toonde Newman (1976) bijvoorbeeld aan dat de socio-demografische factoren die bevestigd werden in zijn studie, slechts 10% van de variantie in de steekproef verklaarden.

Eén van de klassieke demografische factoren die opgenomen werd in ernstperceptiestudies, is het geslacht van de respondent. Daar waar Wolfgang en zijn collega's (1985) geen significante verschillen konden aantonen, vinden de meeste andere onderzoekers wel verschillen tussen mannen en vrouwen in ernstpercepties van misdrijven (Stylianou, 2003, p. 46). Zo percipieerden de vrouwen in de studies van Akman en Normandeau (1968) en Hsu (1973) en Rossi et al. (1974) verkrachting gemiddeld als ernstiger dan mannen (deze bevinding werd echter niet ondersteund in een latere studie van Davis en Kemp (1994)), en beoordeelden de vrouwen in Rauma's (1991) studie slagen en verwondingen en inbraak als ernstiger dan de mannen in de steekproef. O'Connell en Whelan (1996) vonden dan weer dat vrouwen seks met minderjarigen, het verkopen van marihuana en fraude ernstigere misdrijven vinden dan mannen. Dit ligt in lijn met de vaststelling van Kwan et al. (2002) dat vrouwen meer aandacht hebben voor de persoonlijke schade die het misdrijf aanricht (moord, verkrachting, slagen en verwondingen) en dat mannen misdrijven die schade toebrengen aan de samenleving in haar geheel ernstiger vinden. Uit de studie van Serajzadeh (2008) bij Iraanse studenten blijkt dat vrouwen misdrijven over het algemeen als ernstiger percipiëren dan mannen en dat dit verschil in ernstpercepties nog sterker is voor seksuele, morele en ideologisch politieke misdrijven. Gebotys en zijn collega's (1988) concludeerden op basis van hun empirisch onderzoek dat er enkel een significant verschil tussen ernstpercepties van mannen en vrouwen was voor geweldsmisdrijven. Ze verklaarden het feit dat vrouwen voornamelijk hogere ernstscores gaven aan persoonsmisdrijven door hun gepercipieerde kwetsbaarheid voor dit soort misdrijven. Deze veronderstelling volgend, zouden onveiligheidsgevoelens een mediator zijn voor het verband tussen geslacht en ernstpercepties. Aan de andere kant schatten de mannelijke respondenten in het onderzoek van Walker (1978) gewelddadig gedrag als ernstiger en belastingfraude als minder ernstig in dan de vrouwen in deze studie. Wolfgang en zijn collega's (1985) en Newman (1976) vonden echter geen enkel significant verschil in de ernstpercepties van mannen en vrouwen voor de in de studie opgenomen misdrijven.

Leeftijd blijkt eveneens gecorreleerd te zijn aan ernstinschattingen: jong zijn hangt over het algemeen samen met lagere ernstscores in vergelijking met ouder zijn (Rossi et al., 1974). De relatie tussen leeftijd en ernstpercepties betreft dus een positieve relatie, zo stelt het merendeel van de onderzoekers. Wolfgang en zijn mede-onderzoekers (1985) concludeerden dat ouderen het stelen van een grote som geld als ernstiger inschatten dan jongere personen. O'Connell en Whelan (1996) constateerden dat naarmate de leeftijd van de respondent steeg, ook zijn/haar ernstscores voor de misdrijven seks met een minderjarige, de verkoop van marihuana en publieke fraude stegen. Davis

en Kemp (1994) vroegen respondenten uit Christchurch 25 misdrijven te beoordelen naar hun ernst en vonden dat ouderen de misdrijven die over het algemeen als minder ernstig geëvalueerd worden (drugmisdrijven, wapendracht, diefstal), als ernstiger beoordeelden dan jongere respondenten. Ook Einat en Herzog (2011) vonden dat ouderen drugmisdrijven ernstiger beoordeelden dan jongeren. Kwan et al. (2002) identificeerden de factor leeftijd als factor die het meest verantwoordelijk zou zijn voor verschillen in ernstpercepties tussen de respondenten in de steekproef. Ze stelden vast dat, hoewel er een grote overeenkomst bestond tussen jongeren en ouderen wat betreft de ernstscores voor misdrijven als moord en verkrachting, minder ernstige misdrijven zoals omkoping, wapenbezit, bedrog, vervalsing, fraude en illegale vereniging op een verschillende wijze geëvalueerd werden door jongeren in vergelijking met ouderen. Zo zouden jongeren misdrijven die waarden als rechtvaardigheid en eerlijkheid schenden (omkoperij, bedrog, vervalsing, fraude) als ernstiger percipiëren, terwijl ouderen hogere ernstscores toekenden aan illegale vereniging en wapenbezit (Kwan et al., 2002). Rosenmerkel (2001) vond echter geen invloed van leeftijd op ernstpercepties van misdrijven. Geen enkele van de socio-demografische variabelen die hij opnam in zijn regressieanalyses, bleek samen te hangen met ernstpercepties.

Ook de variabele opleidingsniveau blijkt te correleren met ernstinschattingen. Over de precieze richting van het verband bestaat er echter nog onduidelijkheid. Rossi et al. (1974) vonden dat de hoger opgeleide respondenten in de steekproef ernstscores gaven die in lijn liggen met de gemiddelde ernstscores uit de steekproef. Als verklaring voor deze bevindingen haalden de onderzoekers aan dat jonge welopgeleide personen beter op de hoogte zijn van de normen en waarden in de samenleving en dat ze op een meer betrouwbare manier kunnen omgaan met de taal van een vragenlijst. Newman (1976) en Rauma (1991) kwamen tot de bevinding dat hoger opgeleide respondenten lagere ernstscores gaven aan de opgenomen misdrijven, behalve voor het misdrijf homoseksueel zijn (dit werd toen nog als een misdrijf beschouwd). Hoewel Kwan et al. (2002) in vergelijking met de leeftijd en het geslacht van de respondent een minder groot effect vond van opleidingsniveau op ernstpercepties, bleek dat hoger opgeleiden misdrijven zoals afpersing en omkoping als ernstiger evalueerden dan lager opgeleiden, en dat lager opgeleiden diefstal, inbraak en drugdelicten als ernstiger percipieerden in vergelijking met hoger opgeleide respondenten. De Chinese onderzoekers verklaarden deze vaststelling door het verschil in leefwereld tussen hoger en lager opgeleiden. Zo zouden lager opgeleiden doorgaans in een minder welvarende omgeving leven waar misdrijven als drugs, diefstal en inbraak frequenter voorkomen en hoger opgeleiden doorgaans in betere milieus leven (Kwan et al., 2002). Ze gingen echter niet dieper in op de redenering die achter deze verklaring ligt. O'Connell en Whelan (1996) constateerden dat het opleidingsniveau van de respondent enkel een negatief verband hield met ernstpercepties voor de verkoop van marihuana.

Ook de woonomgeving van de respondent blijkt samen te hangen met ernstpercepties van criminaliteit. Newman (1976) stelde vast dat respondenten woonachtig in een stedelijke omgeving misdrijven als homoseksualiteit, abortus en verzet als minder ernstig percipieerden in vergelijking met respondenten uit een landelijke omgeving. Soortgelijke resultaten vonden Hagan et al. (1977): stedelingen gaven minder hoge ernstscores aan het misdrijf homoseksualiteit, terwijl mensen woonachtig in een landelijke omgeving slagen en verwondingen minder ernstig vonden in vergelijking met wie in een stedelijke context woonde. Verder bleek uit de studie van Vogel en Meeker (2001) dat respondenten die in buurten leefden met een hoge criminaliteitsgraad, misdrijven als minder ernstig beoordeelden in vergelijking met wie in een buurt met lage criminaliteitscijfers woonde.⁶ Deze resultaten zijn tegengesteld aan deze van Serajzadeh (2008) in zijn onderzoek naar ernstpercepties van criminaliteit in Iran: hier werden geen significante verbanden gevonden tussen iemands woonomgeving en diens ernstpercepties.

Wat betreft afkomst, zijn de resultaten inconsistent. De meeste studies waarin men de afkomst van de respondent als beïnvloedende factor wil nagaan, maken de vergelijking tussen Whites (blanken) en Blacks (kleurlingen) (Stylianou, 2003, p. 46). Daar waar bepaalde onderzoekers positieve verbanden vonden tussen ernstpercepties van criminaliteit en blank zijn (e.g., Wolfgang et al., 1985), vonden anderen positieve verbanden tussen ernstpercepties en kleurling zijn (e.g., Rauma, 1991; Rossi et al., 1974). Er blijkt met andere woorden een relatieve consensus te zijn binnen de groepen, maar of het nu net blanken of kleurlingen zijn die misdrijven ernstiger inschatten, is onduidelijk (Stylianou, 2003, p. 46). Vogel en Meeker (2001) richtten hun onderzoek specifiek op Afro-Amerikanen woonachtig in Atlanta, Georgia en Washington en concludeerden dat niet het feit dat men Afro-Amerikaan is, maar wel het complexe samenspel tussen individuele kenmerken, buurtkenmerken en persoonlijke ervaringen aan de basis ligt van de percepties van deze specifieke groep van respondenten. De sociaal-structurele context van de respondent speelt met andere woorden mee in het vormen van ernstpercepties, zo beargumenteerden ze. Zo kenden voornamelijk vrouwen, ouderen, mensen woonachtig in een buurt met lage criminaliteitscijfers en gelovigen strengere ernstscores aan misdrijven toe in vergelijking met mannen, jongeren, mensen woonachtig in een buurt met hoge criminaliteitscijfers en niet-gelovigen (Vogel & Meeker, 2001). De onderzoekers bevroegen echter de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven, en niet de percepties over de ernst van misdrijven (dit zijn twee verschillende concepten, zie ook hoofdstuk 2).

⁶ Deze bevinding gaat in tegen de verklaring van Kwan et al. (2002) over het negatieve verband tussen ernstperceptie en opleidingsniveau (zie supra). De resultaten van Hagan et al. (1977) impliceren immers dat er gewinning zou ontstaan ten gevolge van het leven in een buurt met een hoge criminaliteitsgraad.

Ook de resultaten over het verband tussen ernstpercepties van criminaliteit en sociaal-economische status, zijn tegenstrijdig. Daar waar Walker (1978) een positief significant verband vond tussen ernstpercepties van gewelddadige misdrijven en het hebben van een hogere sociaal-economische status, vonden Hagan et al. (1977) enkel een positief verband tussen het goedkeuren van homoseksualiteit en het hebben van een hogere sociaal-economische status. In de studies van Newman (1976), Davis en Kemp (1994) en Serajzadeh (2008) werden geen significante verbanden gevonden tussen ernstpercepties en de sociaal-economische status van de respondenten in de steekproef.

Overtuigingen en attitudes

Wanneer we studies over de relatie tussen religiositeit en ernstpercepties overlopen, kunnen er over het algemeen twee soorten studies onderscheiden worden: 1) studies op macroniveau over de cultuur/de religie van het land waarin de respondent woont en 2) studies op individueel niveau over het type van geloof, de intensiteit van het geloof, religieuze attitudes, gedragingen en gevoelens (De Boeck, 2009). Een veel geciteerde studie in de relatie tussen ernstpercepties van criminaliteit en religiositeit is die van Evans en Scott (1982). In hun vergelijking van steekproeven van Amerikaanse met Koeweitse universiteitsstudenten (macroniveau), stelden ze vast dat het enige significante verschil tussen beide groepen betrekking had op zogenaamde 'morele misdrijven' (e.g., abortus, prostitutie), wat volgens de auteurs te verklaren viel door de religieuze verschillen tussen de twee groepen (christen versus islam). Wanneer men de mate van religieus fundamentalisme mee in de analyse opnam (individueel niveau), vond men bij beide groepen een verband met ernstpercepties van misdrijven. Respondenten met een hoge mate van religieus fundamentalisme percipieerden alle bevraagde misdrijven als ernstiger in vergelijking met respondenten met een lagere graad van religieus fundamentalisme. Dit verband was het grootst bij de 'morele misdrijven'. Newman (1976) vond een positief verband tussen ernstpercepties van criminaliteit en er een conservatief geloof op nahouden (individueel niveau). Serajzadeh (2008) vond een verband tussen religiositeit op microniveau en ernstpercepties van Iraanse studenten. Hij stelde vast dat de respondenten misdrijven over het algemeen eerder als ernstig percipieerden. Op individueel niveau toonden de resultaten verder aan dat respondenten die moderne ideeën en waarden hadden, misdrijven als minder ernstig percipieerden (dit vond men vooral voor ideologisch-politieke en de zogenaamde morele misdrijven zoals druggebruik, distributie van erotische films en overspel). Liberale en reformistische moslims bleken intellectueel toleranter te zijn en evalueerden misdrijven over het algemeen als minder ernstig. Het grootste verschil tussen moslimgemeenschappen en andere gemeenschappen bevond zich volgens Serajzadeh (2008) op het vlak van seksuele misdrijven: moslims schatten de ernst hiervan extreem hoog in (e.g., overspel wordt haast als even ernstig gepercipieerd dan verkrachting en moord). Ook Herzog (2003b) bestudeerde een niet-westerse

samenleving, namelijk Israël. Hij vergeleek er de ernstpercepties van joden en moslims en vond een significante invloed van religiositeit op ernstinschattingen. Zowel seculiere joden als seculiere moslims percipieerden de opgenomen misdrijven als minder ernstig dan religieuze en zeer religieuze respondenten. Verder vonden moslims geweldsmisdrijven minder ernstig en slachtofferloze misdrijven ernstiger dan de joden in de steekproef, ongeacht de intensiteit van het geloof (Herzog, 2003b).

Verder vonden tal van onderzoekers een positieve correlatie tussen autoritarisme en ernstpercepties. Mentor en Dorne (1998, p. 7) omschrijven autoritarisme als *“an orientation [that favors] subjection to the control and hegemony of powerful social and legal institutions and is opposed to individual autonomy and normative diversity”*. Zowel Feather (1996), Abrams en Della-Fave (1976) en Mentor en Dorne (1998) vonden positieve significante verbanden tussen autoritarisme en ernstpercepties. Daar waar eerstgenoemden concludeerden dat autoritarisme samenhangt met ernstpercepties van huiselijk geweld, het plegen van plagiaat, winkeldiefstal en het negeren van een politiebevel, vonden Abrams en Della-Fave (1976) een verband met slachtofferloze misdrijven.

Ervaringsgerichte factoren

Enkele onderzoekers bestudeerden ernstpercepties van personen onder wettelijk toezicht (Stylianou, 2003, p. 46); in deze studies focuste men op het effect van ouderschap op ernstpercepties van criminaliteit. Ernstscores van gevangenen en bewakers werden vergeleken door Sechrest (1969), en ernstscores van gevangenen, gedetineerden en studenten werden nagegaan door Figlio (1975). De conclusie van deze studies is dat er een relatieve maar geen absolute consensus bestaat (Stylianou, 2003, p. 46). De ranking van de ernst van de misdrijven van daders en niet-daders stemmen met andere woorden overeen. Ook Hsu (1969) vergeleek de ernstpercepties van 84 gevangenen met de data van Sellin en Wolfgang, en concludeerde dat er geen verschillen bestaan tussen de ernstpercepties van gevangenen en van burgers.

Hiermee samenhangend werden ook ernstpercepties van beroepsgroepen uit justitie nagegaan (Stylianou, 2003, p. 46-47). Het is immers mogelijk dat mensen met beroepservaring met criminaliteit de ernst van misdrijven anders beoordelen. Roth (1978) concludeerde op basis van zijn onderzoek dat er een relatieve consensus bestaat tussen de ernstpercepties van assistent-vervolgers en het algemene publiek. Gelijkaardig vond Indemaur (1990) een relatieve consensus tussen ernstpercepties van rechters en van het algemene publiek. Pontell et al. (1985) stelden een relatieve en een absolute consensus vast tussen de ernstpercepties van politiechefs en het publiek. Levi en Jones (1985) vonden, daarentegen, slechts een relatieve consensus tussen de ernstpercepties van

politieambtenaren en het publiek voor bepaalde misdrijven. Voor fraude, inbraak en slachtofferloze misdrijven werd geen overeenstemming gevonden tussen percepties van politieambtenaren en het publiek, terwijl voor de misdrijven geweld en diefstal door een politieambtenaar wel overeenstemming gevonden werd. Naast een bewijs voor relatieve consensus, vonden Corbett en Simon (1991) in hun studie ook een absolute consensus voor de meest ernstige misdrijven zoals rijden onder invloed (dit misdrijf werd door beide groepen als ernstig beschouwd). Verder vonden ze dat politieambtenaren de minst ernstige misdrijven doorgaans als minder ernstig beoordeelden dan het publiek. Zoals reeds aangehaald werd, rapporteerden Walgrave en Van Kerckvoorde (1977) op basis van hun studie in België verschillen tussen de ernstpercepties van de verschillende beroepsgroepen in de jeugdbescherming. Daar waar respondenten behorend tot de politie, de jeugdbeschermingscomités en de opvoeders in jeugdinstituten eerder een extreem standpunt innamen, bleken medewerkers van alternatieve hulpcentra en uit de officieel georganiseerde hulpverlening opvallend mild te zijn in hun ernstoordelen. Ouders en middelbare schoolleerlingen waren eerder streng in hun ernstevaluaties.

Wolfgang et al. (1985) waren van oordeel dat in het onderzoek naar ernstpercepties van criminaliteit rekening gehouden moet worden met het feit of de respondent in het verleden al dan niet slachtoffer geweest is van het bevroegde misdrijf. Desalniettemin zijn er in vergelijking met de socio-demografische variabelen slechts weinig onderzoeksresultaten voorhanden over de invloed van slachtofferschap op ernstpercepties van misdrijven. Bovendien zijn de resultaten inconsistent. Daar waar Wolfgang et al. (1985) en Gebotys en co (1988) een verschil vonden in ernstpercepties voor heel wat bevroegde misdrijven tussen slachtoffers en niet-slachtoffers van criminaliteit, vonden Levi en Jones (1985) en Rossi en zijn collega's (1974) geen enkel significant verschil tussen deze twee groepen. Ook in de meer recente studies van Lyons (2008) naar ernstpercepties van haatmisdrijven, in de Nieuw-Zeelandse studie van Davis en Kemp (1994) en in het onderzoek bij universiteitsstudenten van Rosenmerkel (2001) vond men nagenoeg geen invloed van slachtofferschap op ernstpercepties van de opgenomen misdrijven.

In de Crime Survey for England and Wales wordt sinds 1981 een vraag opgenomen die peilt naar ernstpercepties van slachtoffers van criminaliteit (e.g., Pease, 1988). Slachtoffers van misdrijven werd gevraagd aan te duiden hoe ernstig ze het misdrijf waarvan ze slachtoffer werden, vonden. Ignatans en Pease (2015) zijn van oordeel dat men bij een weging van misdrijven ook rekening moet houden met de ernstinschattingen van slachtoffers van misdrijven. Ernstpercepties van slachtoffers van criminaliteit zijn volgens hen dus van wezenlijk belang om trends in criminaliteit beter te kunnen begrijpen en plaatsen.

1.3 Een kritische reflectie op voorgaande studies

Ondanks de vaststelling dat er in de jaren '70 en '80 een grote hoeveelheid studies verschenen is over ernstpercepties van criminaliteit, dienen bij deze studies enkele kanttekeningen geplaatst te worden. Bepaalde conceptuele en methodologische keuzes die het merendeel van de onderzoekers maakte, zijn immers voer voor discussie.

1.3.1 Enkele methodologische twistpunten

Op basis van de literatuurstudie vallen acht zaken op, namelijk 1) het trekken van niet-toevalsgerichte steekproeven bij specifieke populaties, 2) het selecteren van een relatief beperkt aantal respondenten, 3) een focus op traditionele misdrijven in de vragenlijst, 4) een verschil tussen de studies in de beschrijving van de misdrijven die bevestigd worden, 5) een verschil in de meetmethoden die gebruikt worden om ernstpercepties te bestuderen, 6) het opnemen van klassieke socio-demografische factoren als voorspellers van ernstpercepties, 7) het samenvoegen van misdrijven in misdrijfgroepen, en 8) de Verenigde Staten als voornaamste studiegebied.

Niet-toevalsgerichte steekproeven bij specifieke populaties

In het onderzoek naar ernstpercepties van criminaliteit zijn in het verleden verschillende onderzoekspopulaties bestudeerd. Zo bevroeg men specifieke groepen, alsook algemene populaties uit een bepaalde samenleving. Het merendeel van de studies bestaat uit niet-toevalsgerichte steekproeven van specifieke populaties zoals universiteitsstudenten of politieambtenaren (e.g., Abrams & Della-Fave, 1976; Evans & Scott, 1982; Figlio, 1975; Fleming, 1981; Hansel, 1987; Hsu, 1973; Mentor & Dorne, 1998; Pease et al., 1974; Pontell et al., 1985; Riedel, 1975; Rosenmerkel, 2001; Sellin & Wolfgang, 1964; Sheley, 1980; Walker, 1978).⁷ Algemene populaties werden, met andere woorden, minder frequent bevestigd dan specifieke segmenten uit een bepaalde populatie (Stylianou, 2003, p. 40). Echter, wil de studie vertrekken vanuit de gedachte van Sellin en Wolfgang (1964) en vanuit hun idee dat bij het beoordelen van de intensiteit van een misdrijf niet enkel informatie nodig is over de prevalentie van dat misdrijf, maar ook over de ernst van dat misdrijf gepercipieerd door de mensen in de samenleving waarin het misdrijf plaatsvindt (het publiek) – is het noodzakelijk een toevalsgerichte steekproef te trekken uit een bepaalde algemene populatie, en niet uit een specifiek segment van deze populatie. Idealiter worden publieke percepties gemeten aan de hand van representatieve steekproeven van de algemene populatie (Stylianou, 2003, p. 40).

⁷ Stylianou (2003, p. 50-53) biedt in zijn literatuurstudie een overzicht aan van welke onderzoekers welke populatie bestudeerden en hoeveel respondenten men bevestigde.

Beperkt aantal respondenten

De overzichtstabel die Stylianou (2003, p. 50-53) aanbiedt in zijn literatuuroverzicht, onthult dat een groot deel van de onderzoekers een relatief beperkt aantal respondenten opnam in het onderzoek naar publieke ernstpercepties van misdrijven. Slechts een kleine minderheid van de studies naar publieke ernstpercepties van criminaliteit, is uitgevoerd bij meer dan 1000 respondenten (Hagan et al., 1977; Levi & Jones, 1985; Newman, 1976; Scott & Al-Thakeb, 1980; Wolfgang et al., 1985). Met een steekproefgrootte van 60000 respondenten bevat de studie van Wolfgang et al. (1985) het grootste aantal respondenten. Het aantal respondenten bij het overige deel van de surveyonderzoeken varieert, gaande van 31 (Carlson & Williams, 1993) tot 933 (Figlio, 1975). Echter, wanneer men de beïnvloedende variabelen van ernstpercepties bestudeert en regressieanalyses uitvoert, dient de steekproef voldoende groot te zijn wil men waardevolle uitspraken doen.

Focus op traditionele misdrijven

Op enkele uitzonderingen na, werden in de voorgaande studies voornamelijk traditionele misdrijven opgenomen. Zowel traditionele misdrijven tegen personen (e.g., moord, slagen en verwondingen) als traditionele misdrijven tegen eigendommen (e.g., inbraak, graffitigebruik) en slachtofferloze misdrijven (e.g., druggebruik) werden opgenomen in de vragenlijsten. Sommige onderzoekers werd verweten enkel de meest ernstige vormen van criminaliteit op te nemen in de vragenlijst, waardoor er vanzelf consensus zou ontstaan tussen de respondenten (Cullen et al., 1985b, p. 107-108) (zie supra). Bovendien focusten sommige onderzoekers op slechts één misdrijfcategorie, terwijl anderen ervoor kozen om van alle categorieën van misdrijven een aantal delicten op te nemen in de vragenlijst. Hierdoor verschillen de studies naargelang het aantal misdrijven dat werd bevroegd, gaande van twee (Hagan et al., 1977) tot 204 (Wolfgang et al., 1985).⁸ Bovendien is de lijst van traditionele misdrijven vaak gedateerd. Het merendeel van de studies naar ernstpercepties is immers uitgevoerd in de jaren '70 en '80 van de vorige eeuw. Zo bevroegen sommige onderzoekers destijds ook de 'misdrijven' abortus, homoseksualiteit en/of overspel (e.g., Newman, 1976; Rossi et al., 1974; Sellin & Wolfgang, 1964), terwijl meer hedendaagse misdrijven zoals terrorisme en internetfraude niet opgenomen werden in de vragenlijst. Vormen van georganiseerde criminaliteit, behalve dan vormen van witteboordencriminaliteit (e.g., Almond, 2009; Cullen et al., 1982; Isenring, 2008; Rosenmerkel, 2001; Rossi et al., 1974), werden slechts zelden systematisch bevroegd en vergeleken met ernstpercepties van traditionele misdrijven. De enkele onderzoekers die ook georganiseerde misdrijfvormen opnamen, lieten deze eerder links liggen in hun analyses (e.g., Rossi et al., 1974). Bovendien is de ene Amerikaanse studie die expliciet focust op vormen van georganiseerde misdaad

⁸ Stylianou (2003, p. 50-53) biedt in zijn literatuurstudie een overzicht aan van het aantal bevroegde misdrijven in de opgesomde studies.

(Schrager & Short, 1980) gedateerd, operationaliseerde men het begrip ernst niet en vond de studie plaats in een andere culturele setting.

Verskil in de beschrijving van misdrijven

Verder verschilt de wijze waarop de misdrijven bevestigd werden. In sommige studies is er geen omschrijving van het delict en werd de respondenten simpelweg gevraagd de ernst van bijvoorbeeld het misdrijf 'incest' in te schatten (e.g., Newman, 1976). Andere onderzoekers (e.g., Rosenmerkel, 2001; Sellin & Wolfgang, 1964; Warr, 1989) boden de respondenten, daarentegen, een omschrijving van het misdrijf en eventueel ook de context waarin het misdrijf plaatsvond of de schade ten gevolge van het misdrijf, aan (e.g., de dader geeft het slachtoffer vuistslagen, waarna het slachtoffer met verwondingen naar het ziekenhuis gebracht wordt), zonder specifieke details prijs te geven. Dit is wat men de 'offense scenario' methode noemt (Stylianou, p. 40). Deze manier van vraagstelling werd geïntroduceerd door Sellin en Wolfgang (1964) en kende zijn opmars in de jaren '90 van vorige eeuw (Lynch & Danner, 1993, p. 310). Burgers hebben voor bepaalde misdrijven (e.g., meeneed) bijvoorbeeld geen idee van de mogelijke schadelijke gevolgen en het kan volgens aanhangers van deze manier van vraagstelling nuttig zijn voor respondenten om kort de gevolgen van het delict te beschrijven (Roberts & Stalans, 2000, p. 59). Een uitbreiding van het delictscenario vinden we in het 'factorial survey design' (e.g., Herzog, 2003a), waarbij men misdrijfscenario's laat variëren op factoren zoals socio-demografische kenmerken van de dader, het slachtoffer, het motief van de dader, het wapen dat de dader gebruikt heeft (e.g., de dader is een jonge blanke man versus de dader is een oudere zwarte man), enz. Vervolgens kan men aan de hand van verschillende scenario's achterhalen of deze factoren van invloed zijn op iemands ernstpercepties (Roberts & Stalans, 2000, p. 59-60; Stylianou, 2003, p. 40).

Welke van deze drie operationalisering de voorkeur geniet, hangt af van de visie van de onderzoeker en van het doel van het onderzoek. Wel is duidelijk dat het gebruik van het factorial survey design op heel wat kritiek botste. Scenario's gaan immers uit van a-priori keuzes die de onderzoekers maken over welke factoren van invloed kunnen zijn op ernstpercepties. Hoewel de aanhangers van deze methode ervan uitgaan dat de meest belangrijke factoren opgenomen zijn in het scenario, is het goed mogelijk dat niet voor de hand liggende factoren een onderliggende invloed uitoefenen (Lynch & Danner, 1993, p. 310-311). Bovendien combineert men in een factorial design vaak verschillende factoren, waardoor het delict ver van de werkelijkheid komt te staan (Durham, 1986). Anderzijds kan het vrijgeven van te veel informatie tot onbetrouwbare resultaten leiden. Zo toonden Wolfgang et al. (1985) aan dat het bij de beschrijving van het misdrijf vermelden van statusfactoren van de dader en/of het slachtoffer (e.g., een jongere geeft een vrouw van middelbare leeftijd vuistslagen), ertoe kan leiden dat respondenten de ernst van misdrijven hoger (dit kan tot drie keer hoger zijn) evalueren dan wanneer die informatie over de dader en/of het slachtoffer niet

werd prijsgegeven. Bovendien, zo argumenteren Parton et al. (1991, p. 76), kan het vrijgeven van statusinformatie over de dader en/of het slachtoffer interageren met de statusinformatie van de respondent zelf. Verder lijkt ons het niet aanbieden van bepaalde informatie ook problematisch. Respondenten kunnen immers, net zoals in het onderzoek naar punitieve attitudes (Hough & Roberts, 2002), het 'worst case scenario' in gedachten hebben wanneer hen enkel een algemeen misdrijf voorgeschoteld wordt en geen informatie gegeven wordt over de schade die dit misdrijf heeft voortgebracht. Lynch en Danner (1993, p. 310-311) verwijzen hiernaar met de term 'filling in the blanks'. Ook de kritiek van Miethe (1982) kunnen we hier aanhalen. Deze onderzoeker stelt dat respondenten vaak expliciet gevraagd worden om de ernst van een aantal deviante gedragingen 'die door de wet strafbaar gesteld zijn', te evalueren. Dit is volgens hem een 'instructional bias', daar de respondenten in deze vraagstelling eerst aan de norm herinnerd worden (de strafwet), alvorens hun ernstpercepties aan te geven. Het is volgens Miethe (1982) goed mogelijk dat de antwoorden op deze vraag eerder percepties over de maatschappelijke norm (de strafwet) inhouden dan persoonlijke evaluaties van de ernst van misdrijven, en dat dit mogelijk leidt tot een consensus in ernstpercepties tussen subgroepen (zie hoofdstuk over consensus).

Verskillende meetmethoden

We vinden in de literatuur drie meetmethoden terug die in vragenlijsten gebruikt worden om ernstpercepties van criminaliteit te meten: de categorische schaal, de 'magnitude estimation' techniek en de paarsgewijze vergelijking (Stylianou, 2003, p. 41).

De meest gehanteerde meettechniek is de ordinale schaal ('categoric scaling'), waarbij men aan de respondent een lijst van misdrijven voorlegt, waarna gevraagd wordt deze te beoordelen aan de hand van een ordinale schaal met verschillende categorieën (e.g., van helemaal niet ernstig tot zeer ernstig) (e.g. Carlson & Williams, 1993; Cullen et al., 1982; Einat & Herzog, 2011; Fishman et al., 1986; Hagan et al., 1977; Levi & Jones, 1985; Lynch & Danner, 1993; Newman, 1976; O'Connell & Whelan, 1996; Pontell et al., 1985; Rauma, 1991; Rosenmerkel, 2001; Rossi et al., 1974; Scott & Al-Thakeb, 1980; Warr, 1989). O'Connell en Whelan (1996) verzetten zich tegen deze gangbare praktijk. Ze stelden dat analyses op het interval meetniveau, maar gebaseerd op de assumpties van het ordinale meetniveau, kunnen leiden tot verschillende resultaten voor bepaalde demografische groepen in de steekproef. Ook Kwan et al. (2000) hebben kritiek op de meetmethode van de categorische schaal. De scores op basis van deze meetmethode (e.g., 5-punt Likertschaal) zouden volgens deze onderzoekers te dicht bij elkaar liggen om te kunnen discrimineren tussen de respondenten.

Een tweede meetmethode die we frequent terugvinden in de literatuur rond ernstpercepties, is de 'magnitude estimation', een techniek waarbij men aan de respondenten een lijst van misdrijven voorlegt, waarna gevraagd wordt deze een numerieke waarde toe te kennen die

aangeeft hoe ernstig men deze misdrijven vindt (e.g., Hsu, 1973; Riedel, 1975; Wolfgang et al., 1985). Voor het toekennen van deze score, dienen de respondenten zich te baseren op een gegeven referentiescore voor een gangbaar misdrijf. Sellin en Wolfgang (1964) gaven de respondenten bijvoorbeeld het misdrijf autodiefstal met een ernstwaarde van tien als referentiescore, als voorbeeld. De respondenten konden zich dan baseren op dit misdrijf met bijhorende score om de andere misdrijven te scoren (van nul tot oneindig). Deze meetmethode, die uni-dimensionele concepten vereist (Bridges & Lisagor, 1973; Schneider, 1982), was tot op heden geschikt voor ernstperceptieonderzoek, daar ernst in haast alle studies beschouwd wordt als een uni-dimensioneel concept. Wanneer men er echter – zoals in de huidige studie (zie hoofdstuk 2.1) - vanuit gaat dat ernstpercepties van criminaliteit multi-dimensioneel zijn en dus uit meer dan één onderliggend concept bestaan, is een multidimensionale meetmethode nodig (Parton et al., 1991). Parton et al. (1991) benadrukten verder dat deze meetmethode enkel betrouwbaar is wanneer respondenten getraind worden, zodat ze de taak van het geven van ernstscores aan de hand van een referentiemisdrijf met referentiescore allen op dezelfde manier interpreteren. Er wordt immers veel gevraagd van de respondenten: ze moeten scores toekennen en vergelijken met elkaar, zodat de afstand tussen de verschillende scores de mate van ernst van de misdrijven weergeeft (Tillinghast, 1980, p. 379). Bovendien is het volgens Tillinghast (1980) verstandiger een grenswaarde te bepalen, en niet de score tot oneindig te laten gaan (e.g., van nul tot 1000 i.p.v. tot oneindig). Bepaalde onderzoekers vergeleken de betrouwbaarheid van de meettechnieken van de categorische schaal en de ‘magnitude estimation’, en vonden uiteenlopende resultaten. Sommige onderzoekers toonden de sterkte van de ‘magnitude estimation’ techniek aan in vergelijking met de categorische schaal techniek (e.g., Bridges & Lisagor, 1973; Evans & Scott, 1982; Rossi & Henry, 1980; Wolfgang et al., 1985), terwijl anderen de categorische schaal verkozen boven ‘magnitude estimation’ (e.g., Miethe, 1986). Stylianou (2003, p. 41) besluit dat de betrouwbaarheid en de vergelijkbaarheid van beide technieken voldoende ondersteund worden in de literatuur.

De paarsgewijze vergelijking is de derde meettechniek, die echter slechts zelden toegepast werd in ernstperceptieonderzoek (e.g., Kwan et al., 2000). Hier wordt een groot aantal misdrijven willekeurig verdeeld in paren van twee. De respondent dient vervolgens aan te geven welke van de twee misdrijven hij/zij ernstiger vindt. Het aantal keren dat een bepaald misdrijf als ernstiger beschouwd wordt dan een ander misdrijf, is een maat voor de ernstperceptie van dat misdrijf. Het is bij deze meetmethode van groot belang dat de onderzoekers die er gebruik van maken goed ontwikkelde statistische vaardigheden bezitten; de analyses zijn geavanceerd. Bovendien is deze techniek voor de respondent tijdrovender dan de categorische schaal (Walgrave & Van Kerckvoorde, 1977). Walker (1978) vergeleek de drie courante meetmethoden en concludeerde dat de resultaten van paarsgewijze vergelijking consistent zijn met de resultaten van de twee andere gangbare meetmethoden.

Voornamelijk socio-demografische variabelen als correlerende variabelen

Een volgende heikel punt betreft de vaststelling dat vele onderzoekers in de onderzoekstraditie naar ernstpercepties van criminaliteit slechts een beperkt aantal correlerende variabelen of controlevariabelen opnemen in de vragenlijst. Hoewel ook heel wat andere variabelen interessante verbanden kunnen opleveren en ondanks het feit dat slechts een beperkt deel van de variatie in ernstpercepties kan toegeschreven worden aan socio-demografische factoren (Stylianou, 2003, p. 46), werden vooral klassieke socio-demografische variabelen in verband gebracht met ernstpercepties van misdrijven. Een aantal studies focuste naast klassieke socio-demografische factoren zoals geslacht, leeftijd en opleidingsniveau en andere socio-demografische factoren zoals etnische afkomst en socio-economische status, ook op gedragsmatige variabelen zoals religiositeit (e.g., Curry, 1996; Evans & Scott, 1982; Herzog, 2003a; Newman, 1976; Serajzadeh, 2008) en autoritarisme (e.g., Abrams & Della-Fave, 1976; Feather, 1996; Mentor & Dorne, 1998). Deze gedragsmatige variabelen hebben hun sterkere correlaties in vergelijking met socio-demografische factoren meermaals bewezen (Stylianou, 2003, p. 47). Bepaalde factoren, zoals ervaring met slachtofferschap, ouderschap of het tewerkgesteld zijn in de justitiële sector, zijn zwaar onderbelicht in onderzoek naar publieke ernstpercepties van criminaliteit, ondanks de vaststelling dat deze factoren blijken samen te hangen met onderzoeksthema's nauw verwant met ernstpercepties, zoals punitieve attitudes en onveiligheidsgevoelens (e.g., Costelloe et al., 2009; Hirtenlehner, 2008; Kutateladze & Crossman, 2009; Russo & Roccato, 2010; Tseloni & Zarafonitou, 2008). Een relatief beperkt aantal onderzoekers nam ervaring met slachtofferschap op als correlerende variabele (e.g., Gebotys et al., 1988; Levi & Jones, 1985; Lyons, 2008; Rosenmerkel, 2001; Rossi et al., 1974; Wolfgang et al., 1985). Ook het vertonen van deviant gedrag van de respondent (e.g., Figlio, 1975; Sechrest, 1969) of het tewerk gesteld zijn in de justitiële sector (e.g., Figlio, 1975; Levi & Jones, 1985; Rossi et al., 1974; Sellin & Wolfgang, 1964) werd tot op heden nog niet vaak bevraagd in ernstperceptie-onderzoek.

Samenvoegen van misdrijven in de analyses

Het aantal misdrijven dat opgenomen werd in de vragenlijsten van voorgaand onderzoek, varieert van twee (Hagan et al., 1977) tot 204 (Wolfgang et al., 1985). Om de meer gevorderde analyses (e.g., regressieanalyses) haalbaar te houden, waren de onderzoekers bijgevolg genoodzaakt om misdrijven samen te bundelen en analyses uit te voeren op deze samengebundelde misdrijven (e.g., persoonsmisdrijven, eigendomsmisdrijven, slachtofferloze misdrijven). Hoewel wij van oordeel zijn dat dit samenvoegen van misdrijven dient te gebeuren op basis van statistische bewijzen, werd er zelden gerapporteerd over factoranalyses of correlatieanalyses tussen de ernstpercepties van misdrijven (Rosenmerkel (2001) doet dit wel). Enkel op basis van deze statistische testen, kan nagegaan worden of het wel 'verantwoord' is bepaalde misdrijven samen te nemen en uitspraken te

doen over een groep van misdrijven. Zo zijn de misdrijven winkeldiefstal en inbraak in een privé-woning twee uiteenlopende misdrijven, en lijkt het niet onwaarschijnlijk dat deze misdrijven anders beoordeeld worden in termen van ernst. Toch werden deze twee en ook andere misdrijven doorgaans samengevoegd tot de categorie van eigendomsmisdrijven voor het uitvoeren van regressie – of andere analyses (e.g., Miethe, 1984).

Verenigde Staten als voornaamste studiegebied

Ten slotte stellen we, op basis van het literatuuroverzicht van Stylianos (2003, p. 50-53) vast dat bijna drie vierde van alle studies in de onderzoekstraditie naar ernstpercepties van criminaliteit uitgevoerd werd in de Verenigde Staten (e.g., Blum-West, 1985; Cullen et al., 1982; Cullen et al., 1985b; Evans & Scott, 1982; Figlio, 1975; Lynch & Danner, 1993; Mentor & Dorne, 1998; Riedel, 1975; Rosenmerkel, 2001; Rossi et al., 1974; Sellin & Wolfgang, 1964; Warr, 1989; Wolfgang et al., 1985).⁹ Studies naar dit thema in Europa zijn uitermate schaars, met enkele uitzonderingen in het Verenigd Koninkrijk en Ierland (e.g., Ignatans & Pease, 2015; Levi & Jones, 1985; O'Connell & Whelan, 1996; Pease et al., 1974; Walker, 1978) en studies die simultaan in verschillende Europese en niet-Europese landen uitgevoerd werden (e.g., Newman, 1976; O'Connell & Whelan, 1996; Scott & Al-Thakeb, 1980). Hoewel er cross-cultureel relatieve consensus blijkt te bestaan in ernstpercepties van burgers (Stylianos, 2003, p. 45), kunnen we er niet zomaar vanuit gaan dat de resultaten bekomen in de Verenigde Staten ook voor alle andere culturele settings gelden. België heeft bijvoorbeeld een ander strafrechtelijk en politieel systeem in vergelijking met de Verenigde Staten, en ook de samenstelling van de bevolking is niet vergelijkbaar.

1.3.2 Enkele conceptuele twistpunten

Problematisch in het onderzoeksdomein naar ernstpercepties van criminaliteit is dat het concept 'ernst' zelden geoperationaliseerd werd. Er is met andere woorden geen standaarddefinitie van 'ernst' voorhanden; onderzoekers stelden doorgaans de vraag aan te geven hoe 'ernstig' men bepaalde gedragingen vindt, zonder aan te geven wat men verstaat onder 'ernstig' of hoe men dit begrip dient te interpreteren. De meeste studies zijn immers gebaseerd op de assumptie dat een standaarddefinitie van 'ernst' niet nodig is: men is van oordeel dat de woorden 'ernst' en 'ernstig' ('serious' in het Engels) door iedereen op dezelfde wijze geïnterpreteerd worden en hun betekenis voor de respondenten duidelijk wordt doorheen de vraagstelling (Rossi et al., 1974, p. 224; Stylianos, 2003, p. 38). Het onderzoek in dit domein is bijgevolg meermaals beschuldigd van een gebrek aan een theoretische basis of een "*distressing lack of theoretical base for crime seriousness*" (Rossi &

⁹ Dit betreft geen methodologische beperking in de strikte zin van het woord, maar betreft wel een opvallende vaststelling.

Henry, 1980, p. 497). Bovendien is de hele onderzoekstraditie niet gestart vanuit theoretische, maar wel vanuit pragmatische overwegingen (zie supra, Sellin en Wolfgang's idee van een 'crime severity index'). Ook dit versterkt de kritiek van een gebrek aan een theoretische basis. Wij zijn echter van mening dat een duidelijke conceptualisering een noodzakelijke basis vormt voor een degelijk onderzoek. Het is van belang dat zowel de onderzoekers als de respondenten eenzelfde notie hebben van het begrip ernst en dat in de vraagstelling duidelijk wordt hoe dit begrip geïnterpreteerd dient te worden. Daarom gaan we op zoek naar onderliggende componenten die het ernstbegrip in haar totaliteit kunnen vatten (zie infra).

Alvorens in te gaan op de conceptualisering van het ernstbegrip en de onderliggende componenten, bespreken we een aantal pogingen die in het verleden gedaan werden om ernst te operationaliseren. Ten tweede bespreken we de inzichten van Warr (1989) en zijn dimensies van schadelijkheid en morele verkeerdheid. Deze twee dimensies vormen de bouwstenen van ons eigen conceptueel kader, dat in hoofdstuk 2.1 verder uitgewerkt wordt.

Pogingen om ernst te operationaliseren

We kunnen de pogingen om het ernstbegrip te operationaliseren grofweg onderbrengen onder twee categorieën.¹⁰ Enerzijds zijn er onderzoekers die ernst gelijk schakelden met concepten die verwant zijn aan het ernstbegrip. Anderzijds stelden onderzoekers typologieën op naargelang de kenmerken van het delict. Ernstpercepties zouden dan functie zijn van de kenmerken van het delict. Op beide pogingen om het ernstbegrip te operationaliseren, formuleren we echter een aantal kritieken.

Een aantal onderzoekers trachtte het probleem van het gebrek aan een theoretische basis te omzeilen door ernst gelijk te schakelen met verwante concepten. Zo zijn er onderzoekers die ernst beschouwden als een weerspiegeling van punitiviteit of als een synoniem behandelden van 'concern for crime' of bezorgdheid over criminaliteit, waarmee men verwijst naar de ernst van criminaliteit als een sociaal probleem. Casey en O'Connell (1999) presenteerden hun onderzoek als een studie naar ernstpercepties van inwoners van Dublin, maar in feite bevroegen ze de respondenten over hun punitieve attitudes. Er werd hen namelijk gevraagd per misdrijf een geschikte straf voor te stellen, uitgedrukt in het aantal weken gevangenisstraf de dader verdient. In een poging te vatten wat ernst precies betekent, stelde Hawkins (1980) ernst gelijk aan 'deserving for punishment' of de mate waarin het plegen van een misdrijf bestraft dient te worden met een strafrechtelijke sanctie. De begrippen punitiviteit en ernst kunnen volgens hem op dezelfde wijze gemeten worden. Ook Scott en Al-Thakeb (1980) en Broadhurst en Indemaur (1982) deden uitspraken over publieke ernstpercepties, terwijl ze in principe de mening van de respondent over de gewenste straf voor bepaalde misdrijven

¹⁰ Het merendeel van de onderzoekers die hier besproken worden, hadden niet expliciet als doel het ernstbegrip te operationaliseren.

wilden kennen. Alter et al. (2007, p. 320) stelden expliciet dat “[...] *student’s perceptions of the “seriousness” of those actions, as measured by the severity of the punishments they would assign to the various actors*”.

Onderzoekers die de correlatie tussen ernstpercepties en punitieve attitudes bestudeerden, vonden doorgaans bewijs voor een verband tussen deze twee concepten (e.g., Blumstein & Cohen, 1980; Einat & Herzog, 2011; Jacoby & Cullen, 1999; O’Connell & Whelan, 1996; Warr et al., 1983). Volgens O’Connell en Whelan (1996) vormt dit echter nog geen bewijs voor het feit dat ernst en punitiviteit in wezen hetzelfde zouden betekenen. Zij beschouwden dit resultaat enkel als een indicator dat de gepercipieerde ernst van misdrijven een goede voorspeller kan zijn voor de gewenste strafrechtelijke bestraffing. Het zou dus verkeerd zijn respondenten te bevragen over punitieve attitudes en vervolgens conclusies te trekken over de gepercipieerde ernst van de bevroegde misdrijven. Eenzelfde redenering maakten Robert en Faugeron (1978). Hoewel men een bepaalde gedraging als minder ernstig kan evalueren dan een andere gedraging, is het mogelijk dat men voor de minder ernstige gedragingen toch een penale sanctie geschikt acht en voor de ernstigere gedragingen niet. Zo kan men druggebruik bijvoorbeeld ernstiger vinden dan winkeldiefstal en desondanks toch stellen dat druggebruik niet strafrechtelijk moet bestraft worden en winkeldiefstal wel. Ze leidden hieruit af dat punitiviteit en ernst als twee aparte concepten beschouwd dienen te worden.

Niet enkel punitieve attitudes en ernstpercepties worden met elkaar verward, ernstpercepties worden soms ook gelijkgesteld met ‘concern for crime’ of bezorgdheid over criminaliteit als een sociaal probleem. In België werd in een onderzoek van de Federale Politie (Nationaal Politieel Veiligheidsbeeld) een representatief gedeelte van de bevolking gevraagd het belang aan te geven dat de overheid en haar diensten dienen te hechten aan de aanpak van een aantal veiligheidsfenomenen (Charlier et al., 2006). Men stelde de resultaten hiervan voor als de perceptie van de bevolking over de ernst van een aantal veiligheidsfenomenen, terwijl in feite de bezorgdheid van de burgers over veiligheidsfenomenen bevroegd werd. In een publicatie die voortvloeide uit dit onderzoek van de Federale Politie, werd dan weer wel de correcte term gehanteerd (Savenberg & Wouters, 2010). Dit duidt op de verwarring van onderzoekers zelf over het ernstbegrip. Verder zien we heel wat studies opduiken waarin men respondenten niet bevroegt over het belang dat de overheid dient te hechten aan een bepaald probleem, maar wel expliciet over hoe ernstig men een bepaald sociaal probleem vindt (e.g., criminaliteit, vervuiling, werkloosheid). Ook hier gaat het dus om ‘public concern’ voor criminaliteit als een sociaal probleem, en niet over ernstpercepties van verschillende misdrijven (Roberts & Stalans, 2000, p. 54-55).

Ernst naargelang de kenmerken van het delict

Vele onderzoekers zijn van mening dat ernstpercepties functie zijn van de kenmerken van het delict. Om deze assumptie te testen, stelde men typologieën van delicten op en ging men vervolgens de ernstpercepties voor elk type van delict na (Stylianou, 2003). Hoewel we deze typologieën bespreken als zijnde een poging om het ernstbegrip te operationaliseren, hadden ze dit niet expliciet als doel. Men zag ze eerder als een 'tool' om publieke ernstpercepties tegen af te toetsen.

Sellin en Wolfgang (1964) stelden voor hun 141 misdrijven een typologie op, opgebouwd rond een aantal criteria (tabel 1.1). Ten eerste maakten ze een onderscheid tussen misdrijven die lichamelijke gevolgen hebben voor het slachtoffer en/of misdrijven die verlies of beschadiging van eigendommen veroorzaken (klasse 1) en alle andere misdrijven die niet in deze klasse kunnen ondergebracht worden (klasse 2). Vervolgens deelde men binnen elke klasse de delicten in volgens de a priori zelf gedefinieerde ernst van het delict (tien categorieën). Delicten in categorie A hebben de meest ernstige karakteristieken, dan categorie B, enzovoort. Om na te gaan of deze typologie de mening van de bevolking weerspiegelt, werd aan verschillende populaties (studenten, politieambtenaren en rechters) gevraagd ernstinschattingen te geven van de delicten ondergebracht in de typologie. Uit de resultaten bleek dat de ernstpercepties van de verschillende bevraagde groepen in lijn liggen met de a priori gedefinieerde ernst van de delicten.

Tabel 1.1 Typologie van Sellin en Wolfgang. Gebaseerd op Sellin en Wolfgang (1964)

Klasse	Categorie	Karakteristieken van het misdrijf
I	A	Lichamelijke schade
I	B	Diefstal van eigendommen
I	C	Schade aan eigendommen
II	D	Intimidatie (om de persoon te kwetsen)
II	E	Intimidatie met de bedreiging eigendommen te verliezen
II	F	Primaire victimisatie
II	G	Secundaire victimisatie
II	H	Tertiaire victimisatie
II	I	Wederzijdse victimisatie
II	J	Geen slachtofferschap

Rossi et al. (1974) hanteerden eenzelfde werkwijze. Zij classificeerden op basis van een zelf ontwikkeld delictkwalificatiesysteem 140 misdrijven volgens elf karakteristieken. Deze elf karakteristieken werden later door McCleary et al. (1981) uitgebreid naar 23 (tabel 1.2). Een delict kan meerdere karakteristieken tegelijkertijd bevatten en aan elke karakteristiek werd een score toegekend, berekend door de gemiddelde scores van de delicten die dat kenmerk bevatten, op te tellen. Rossi en zijn collega's testten deze typologie en vonden dat deze elf karakteristieken 68% van de variatie in ernstpercepties konden verklaren. Persoonsmisdrijven en de verkoop van illegale drugs worden als zeer ernstig gepercipieerd in vergelijking met eigendomsdelicten. Bij een steekproef van

politieambtenaren verklaarde deze typologie 62% van de variatie in ernstpercepties (Pontell et al., 1985). Een volgens ons terechte kritiek van Blum-West (1985) is de uitgebreidheid van deze lijst van factoren. Het is volgens hem onmogelijk dat respondenten met al deze factoren rekening houden bij het oordelen over de ernst van een misdrijf.

Tabel 1.2 Typologie van Rossi et al. (nummers 1 t.e.m. 11), aangevuld met die van McCleary et al. (nummers 12 t.e.m. 23). Gebaseerd op Rossi et al. (1974) en McCleary et al. (1981).

Nummer	Karakteristieken van het misdrijf
1	Persoonsmisdrijven I: dood tot gevolg
2	Persoonsmisdrijven II: ernstige verwondingen tot gevolg
3	Persoonsmisdrijven III: alle andere misdrijven met feitelijke verwondingen of bedreiging
4	Eigendoms misdrijven I: meer dan 25 \$ verlies
5	Eigendoms misdrijven II: alle andere misdrijven
6	Verkoop van illegale drugs: heroïne, LSD, marihuana, oppepillen
7	Witteboordenmisdrijven: verduistering, belastingontduiking, fraude
8	Slachtofferloze misdrijven: prostitutie, homoseksualiteit
9	Misdrijven tegen de staat: desertie, spionage voor de vijand
10	Misdrijven tegen de politie
11	Misdrijven tegen de openbare orde: verstoring van de vrede
12	Misdrijven tegen de rechterlijke orde: meeneed, plaats van ongeval verlaten
13	Misdrijven waarbij dader en slachtoffer familiale banden hebben
14	Misdrijven waarbij dader en slachtoffer kennissen zijn
15	Misdrijven met voorbedachten rade
16	Impulsieve misdrijven (geen voorbedachten rade)
17	Nalatigheidsmisdrijven
18	Seksgerelateerde misdrijven
19	Misdrijven met een minderjarig slachtoffer
20	Misdrijven gepleegd met een wapen
21	Misdrijven gepleegd in de woning van het slachtoffer
22	Misdrijven tegen bedrijven
23	Misdrijven bewust, welwillend en opzettelijk gepleegd

Newman (1976) classificeerde zijn misdrijven volgens heel andere criteria: hij ging de 'slechtheid' van ieder misdrijf na en stelde zo een typologie op bestaande uit vijf categorieën (tabel 1.3). Met mala in se verwijst hij naar misdrijven die uit zichzelf verkeerd zijn, terwijl mala prohibita misdrijven zijn die de wet voorschrijft als zijnde verkeerd. Andere misdrijven zijn verkeerd omdat ze oud zijn en al eeuwenlang meegaan (mala antiqua) of net omdat ze nieuw zijn (mala nova). Met mala ambigua verwijst hij naar misdrijven die ambigue zijn en die op de grens liggen tussen deviant en niet-deviant gedrag (Newman, 1976). Ook in het theoretisch model van Hagan (1994) maakte men een onderscheid tussen de misdrijven op basis van hun 'slechtheid'. Mala in se misdrijven zoals moord, verkrachting en gewapende overvallen rekt hij tot de consensusmisdrijven. Aan de basis van deze redenering lag de vaststelling dat er een grote mate van eensgezindheid is tussen burgers dat dit zeer schadelijke en ernstige misdrijven zijn. Tot de conflictmisdrijven in zijn model behoren de mala prohibita misdrijven zoals drugmisdrijven, euthanasie, abortus en politieke misdrijven.

Tabel 1.3 Typologie van Newman. Gebaseerd op Newman (1976)

Categorie	Misdrijven
Mala in se	Incest
Mala antiqua	Diefstal
Mala prohibita	Quasi misdrijven: toe-eigening van publieke fondsen Slachtofferloze misdrijven: abortus binnen de twee maanden, homoseksualiteit, druggebruik
Mala nova	Fabrieksverontreiniging
Mala ambigua	Het niet helpen van een persoon in een gevaarlijke situatie, publiek protest tegen de overheid

In zijn kritiek op het gebruik van de kwantitatieve survey om typologieën van ernst op te stellen naargelang de karakteristieken van het misdrijf en de uitgebreidheid van vele typologieën, vulde Blum-West (1985) zijn vragenlijst aan met een aantal open vragen. Acht factoren bleken van belang te zijn bij het vormen van percepties over de ernst van misdrijven: fysieke schade, economische schade, emotionele schade, risico op schade, intentie, doel, motief en eerlijke behandeling. Hansel (1987) vond vergelijkbare factoren. Hij pleitte eveneens voor een kwalitatieve aanpak en kwam op basis van interviews tot de bevinding dat negen factoren aan de basis liggen van ernstpercepties van misdrijven: de feitelijke schade, de potentiële schade, de schade aan de dader zelf, de mate waarin het gedrag 'ziek' is, de mate waarin een misdrijf een persoonlijke zaak is, geweld, immoraliteit, ernst en seksgerelateerdheid.

Warr en de dimensies van schadelijkheid en morele verkeerdheid

Na tientallen studies zonder theoretische basis, kwam Warr eind jaren '80 met een nieuw idee opzetten. Hij werd hiervoor geïnspireerd door Durkheim, Piaget en andere inzichten uit de ontwikkelingspsychologie, sociale psychologie en ethiek.¹¹ Warr (1989) was één van de weinige onderzoekers die meende dat een duidelijke conceptualisering een noodzakelijke basis vormt voor een degelijk onderzoek en operationaliseerde het concept gepercipieerde ernst in de dimensies 'schadelijkheid' ('harmfulness') en 'morele verkeerdheid' ('wrongfulness') van een misdrijf. Iemands ernstoordeel is een afspiegeling van diens normatieve evaluatie van een misdrijf ('wrongfulness') en diens feitelijk oordeel over de schade of gevolgen die het misdrijf meebrengt voor (het) eventuele slachtoffer(s) ('harmfulness') (Warr, 1989, p. 796). Om de morele verkeerdheid van een misdrijf in te schatten maakt men een normatieve evaluatie: op basis van de eigen waarden en normen wordt een beoordeling gemaakt over de mate van verwerpelijkheid en de mate van morele verkeerdheid van het delict. Om de schadelijkheid van een misdrijf in te schatten, maakt men een evaluatie op basis

¹¹ Op basis van zijn studie bij kinderen in 1932 concludeerde Piaget dat kinderen een onderscheid maken tussen de 'material consequences' en de 'naughtiness' bij het beoordelen van een gedraging (Piaget, 1932 in Warr (1989), p. 896-897). Durkheim kwam tot de bevinding dat in westerse samenlevingen verschillende gedragingen als crimineel beschouwd worden, zelf als er geen objectieve schade gepaard gaat met deze gedragingen (Durkheim, 1949 in Warr (1989), p. 797 en in Herzog and Einat (2012), p. 2).

van de gevolgen van het delict. Het gaat hierbij om de concrete schadelijke gevolgen van het delict voor het slachtoffer (Warr, 1989). Warr gaf in zijn artikel het voorbeeld van gauwdiefstal in een winkel (ter waarde van vier dollar) om het onderscheid tussen schadelijkheid en verkeerdheid te duiden: *“There are two central ways in which the seriousness of this act might be judged. First, one might consider the moral gravity of committing the act, that is, the moral culpability or blameworthiness that would accrue to an individual committing the act. [...] On the other hand, the action might be judged on the basis of the harm or damage that the action brings upon the victim”* (Warr, 1989, p. 796).¹²

In zijn empirisch onderzoek uitgevoerd bij inwoners van Dallas (n=336) legde Warr de respondenten in zijn survey drie grote vragen voor: een vraag die peilt naar hoe ernstig men een lijst van misdrijven vindt, een vraag die peilt naar hoe verkeerd men deze misdrijven vindt, en een vraag over hoe schadelijk men deze misdrijven vindt. Op die manier kon hij nagaan waarop mensen zich baseren bij het maken van een ernstoordeel, en welk gewicht er aan de dimensies van morele verkeerdheid en schadelijkheid gegeven wordt bij het maken van een ernstoordeel. In zijn analyses vond Warr bewijs voor het bestaan van twee dimensies van ernst. Meer bepaald konden twee groepen respondenten onderscheiden worden in zijn studie.

Een eerste groep van respondenten – de ‘discriminators’ - maakte een onderscheid tussen misdrijven op basis van hun morele ernst. Aan de hand van polynomiale regressiemodellen, met ernstpercepties als afhankelijke en de percepties over de schadelijkheid en morele verkeerdheid van misdrijven als onafhankelijke variabelen, trachtte hij per groep van misdrijven te achterhalen welk gewicht er gegeven werd aan beide componenten van ernst. De resultaten toonden aan dat de mate waarin men zich voornamelijk baseert op de morele verkeerdheid, dan wel op de schadelijkheid van misdrijven bij het oordelen over de ernst van misdrijven, afhangt van de misdrijfcategorie. Voor eigendomsdelicten werd de ernstperceptie voornamelijk gebaseerd op de perceptie van de morele verkeerdheid van deze delicten, terwijl de respondenten zich voor de ernstinschatting van persoonsmisdrijven voornamelijk beriepen op de schadelijkheid van deze delicten. Deze bevinding deed hem besluiten: *“Consequently, it appears that in judging seriousness, respondents do not use both harmfulness and wrongfulness. Instead, they choose one criterion or the other, depending on*

¹² Zoutendijk (2010) illustreert het verschil en de complexe relatie tussen de dimensies van morele verkeerdheid en schadelijkheid aan de hand van het voorbeeld van de aanslagen van 11 september en de atoombom op Hiroshima. Zich baserend op een schadeoordeel, zou men kunnen zeggen dat de atoombom op Hiroshima ernstiger was dan de aanslagen van 11 september; er kwamen immers 140 000 in vergelijking met 3 000 burgers om. Men zou echter ook anders kunnen redeneren en zeggen dat de aanslagen van 11 september ernstiger zijn in vergelijking met de atoombom op Hiroshima. Japan was tijdens WO II immers de vijand van de geallieerden en het werpen van een atoombom was in het kader van die oorlog geoorloofd (hierover kan uiteraard ook gediscussieerd worden). Hierbij velst men dan moreel een oordeel (de verwerpelijheid of morele verkeerdheid van het misdrijf).

which of the two is greater or predominant for any particular crime. Put another way, it is the principal or primary feature of a crime that appears to determine its seriousness" (Warr, 1989, p. 809). Wanneer een misdrijf eerder gepercipieerd werd als moreel verkeerd, weerspiegelde de ernstinschatting van deze groep de dimensie van verkeerdheid; wanneer een misdrijf gepercipieerd werd als meer schadelijk dan verkeerd, weerspiegelde de ernstinschatting de dimensie van schadelijkheid. Het meest dominante kenmerk van het misdrijf vormde dus de basis voor het vormen van de ernstevaluatie.

De tweede groep van respondenten – de 'non-discriminators' - maakte geen onderscheid tussen misdrijven op basis van hun morele ernst. De ernstevaluatie werd hier volledig bepaald door de schadelijkheid van het delict. Een vergelijking tussen de twee groepen toonde aan dat de groep die de delicten enkel beoordeelde op basis van hun schadelijkheid ('non-discriminators'), de misdrijven als iets ernstiger evalueerden in vergelijking met de andere groep ('discriminators').

Later bevestigden ook O'Connell en Whelan (1996) het bestaan van twee onderliggende dimensies van ernst, hoewel zij andere termen hanteerden voor de concepten van schadelijkheid ('individual impact') en morele verkeerdheid ('badness'). Ook in het theoretisch model van Hagan (1994) (zie supra) werden morele verkeerdheid en schadelijkheid als onderliggende dimensies van de ernst van misdrijven beschouwd. In een vervolgstudie van Rosenmerkel (2001) op de studie van Warr, werd eveneens bevestiging gevonden voor het bestaan van schadelijkheid en morele verkeerdheid als twee onderliggende dimensies van ernst voor alle categorieën van misdrijven (persoonsmisdrijven, eigendomsmisdrijven en witteboordencriminaliteit). Ook hij voerde regressieanalyses uit, met ernstpercepties van misdrijven als afhankelijke en de percepties over de schadelijkheid en morele verkeerdheid (en socio-demografische variabelen en variabelen die slachtofferschap meten) als onafhankelijke variabelen. Rosenmerkel vroeg, ter aanvulling van Warr, ook naar de ernstinschatting van vormen van witteboordencriminaliteit. Hij vond dat voor het beoordelen van de ernst van witteboordencriminaliteit, respondenten zich meer laten leiden door de schadelijkheid van het delict dan door de morele verkeerdheid ervan (Rosenmerkel, 2001, p. 322). Socio-demografische variabelen en (in)direct slachtofferschap bleken niet van invloed te zijn op ernstpercepties; enkel de morele verkeerdheid en de schadelijkheid van het misdrijf kwamen uit de analyses als significante voorspellers van ernstpercepties van de drie categorieën van misdrijven. Ten slotte toonde Curry (1996), als vervolg op Warr's onderzoek, aan dat het morele onderscheid tussen misdrijven dat 'nondiscriminators' maakten, geassocieerd is met het hebben van een conservatief protestants geloof.

In het onderzoek naar aanleiding van de UK Sentencing Guidelines (Hough et al., 2009), werd aan deelnemers van focusgroepen de vraag gesteld welke factoren maken dat ze een misdrijf ernstig vinden. In alle acht van de focusgroepen kwam 'harm caused to individuals' naar voren als het hoofdcriterium dat maakt dat een misdrijf als 'ernstig' beschouwd wordt. Ook de emotionele en

psychologische schade ten gevolge van een misdrijf, werd in verschillende focusgroepen vermeld. Impliciet – meestal vermeld onder de termen intentionaliteit of voorbedachtheid - kwam ook de schuldigheid van de dader ('culpability') naar voren als factor die bepaalde of men een misdrijf als ernstig beschouwde of niet (Hough et al., 2009, p. 18). Ook hier werd dus – veeleer impliciet – ondersteuning gevonden voor Warr's tweedeling. De dimensie van schadelijkheid komt op basis van deze focusgroepstudie naar voren als voornaamste dimensie van ernstpercepties.¹³

In tegenstelling tot de studies van Warr (1989) en Rosenmerkel (2001), toonden Alter et al. (2007) op basis van hun experimenteel onderzoek naar de determinanten van bestraffing aan dat de participanten zich beroepen op de verkeerdheid (en niet op de schadelijkheid) van misdrijven wanneer ze een geschikte straf voor een misdrijf voorstellen.¹⁴

Zoals ook nog aan bod zal komen in hoofdstuk 3.1, operationaliseerde Warr (1989) – en ook de onderzoekers na hem - de dimensie van schadelijkheid echter niet voldoende. Warr (1989) stelde het in feite gelijk aan de zwaarte van de onmiddellijk waarneembare schadelijke gevolgen van een misdrijf voor het individuele slachtoffer (zie ook hoofdstuk 3.1). Meer bepaald legde hij de respondenten de volgende vraag voor: *“Finally, we would like to know how much you think each of the following crimes harms or damages the victim. [...]”*, zonder verdere uitleg te verschaffen over de mogelijke soorten van schade of wat bedoeld wordt met 'the victim'. Onderzoek heeft echter aangetoond dat de meeste burgers bij het inschatten van de schade van misdrijven aan de meest voor de hand liggende vormen van schade zoals materiële schade denken, terwijl aan andere vormen van schade, zoals psychologische gevolgen of schade aan de privacy van slachtoffers, niet spontaan gedacht wordt (Greenfield & Paoli, 2013; Von Hirsch & Jareborg, 1991). Cohen (1988b) concludeerde dan weer op basis van een opinieonderzoek in de Verenigde Staten, dat het publiek de schade ten gevolge van gewelddadige misdrijven doorgaans overschat in vergelijking met de schade ten gevolge van eigendomsmisdrijven. Stylianos (2003, p. 48) vindt ook dat Warr's conceptualisering verder uitgewerkt dient te worden. Hij stelt dat *“these two dimensions can be studied further both conceptually and empirically”*.

Wanneer we ook de hierboven besproken verschillende typologieën en dimensies van de ernst van misdrijven met elkaar vergelijken, valt het op dat de verschillende factoren, categorieën of criteria eveneens ondergebracht kunnen worden onder de twee grote dimensies die Warr (1989)

¹³ Hierbij dient opgemerkt te worden dat dit niet onlogisch is. Door de respondenten een open vraag te stellen naar de dimensies die ze in rekening brengen wanneer ze een ernstoordeel maken, worden wellicht enkel de meest voor de hand liggende dimensies aangehaald door de participanten. De schadelijkheid van een misdrijf komt wellicht sneller op in de gedachten van de respondenten dan de schuldigheid van de dader, de verkeerdheid van het misdrijf of andere dimensies.

¹⁴ De onderzoekers stelden echter dat ernstpercepties gemeten kunnen worden door de zwaarte van de straf die respondenten zouden toekennen aan bepaalde misdrijven, te bevragen (zie ook hoofdstuk 1.2.2) (Alter et al., 2007, p. 320).

onderscheidde op basis van zijn onderzoek. Op die manier wordt tegemoet gekomen aan de kritiek van Blum-West (1985) over de uitgebreidheid van de typologieën. Enerzijds gebeurt er telkens een normatieve evaluatie: op basis van de eigen waarden en normen wordt een beoordeling gemaakt over de mate van schuld en de mate morele verkeerdheid van het delict (dit is wat Warr 'moral wrongfulness' noemt). De omstandigheden waarin het delict plaatsvindt, fungeren hierbij als leidraad. Een normatieve evaluatie vinden we vooral terug in de typologie van Newman (1976), maar ook in de factoren die Blum-West (1985) en Hansel (1987) onderscheidde (e.g., intentie, motief, eerlijkheid, mate waarin het gedrag 'ziek' is en immoraliteit). Ook nalatigheidsmisdrijven en misdrijven gepleegd met voorbedachten rade zoals in de typologie van Rossi et al. (1974) en McCleary et al. (1981) worden in eerste instantie beoordeeld vanuit een normatief kader. Anderzijds vinden we in alle besproken typologieën een verwijzing naar schade terug (e.g., lichamelijke letsels, schade aan eigendommen, secundaire victimisatie, etc.; dit is wat Warr 'harmfulness' noemt). Hierbij maakt men een evaluatie op basis van de gevolgen van het delict, die verschillende vormen kunnen aannemen. Het gaat hierbij om de concrete schadelijke gevolgen van het delict voor het slachtoffer. Ook in de dimensies die Robert en Faugeron (1978), Forgas (1980), Sebba (1984) en Fishman en zijn collega's (1986) aanhaalden, werd de dimensie van schadelijkheid, hetzij (on)rechtstreeks aan personen, hetzij aan eigendommen, opgenomen.

1.4 De beleidscontext van een onderzoek naar publieke ernstpercepties van criminaliteit

Ten slotte is het interessant om de beleidscontext van een onderzoek naar publieke ernstpercepties van criminaliteit in kaart te brengen. Ten eerste bespreken we de groeiende beleidsaandacht voor de stem van het publiek in het criminaliteitsbeleid, en de onenigheid die er bestaat tussen academici en beleidsmakers onderling over de rol die het publiek kan of mag spelen in het beleid. Ten tweede onderscheiden we op basis van literatuur en beleidsdocumenten vier beleidsfasen waarin de ernst van criminaliteit van belang is, namelijk (de)criminalisering, het stellen van prioriteiten voor criminaliteitsbestrijding, het bestraffingsbeleid en bestraffingspraktijken.

1.4.1 De groeiende aandacht voor rol van publieke opinie in het criminaliteitsbeleid

Strafwetboeken en bestraffingspraktijken zijn lange tijd geëvolueerd zonder rekening te houden met publieke percepties over de ernst van misdrijven (Hough & Kirby, 2013, p. 140; Kirby & Jacobson, 2013, p. 335). De ernst van misdrijven werd dan volledig bepaald op basis van een 'objectieve' ernstbeoordeling. Invloedrijke academici die zich staven achter de ideeën van de retributieve theorieën pleiten op basis van argumenten uit de morele filosofie nog steeds voor een 'objectieve' aanpak om de ernst van misdrijven te beoordelen, zowel voor wat betreft bestraffing (Von Hirsch & Jareborg, 1991) als criminalisering (Simester & von Hirsch, 2011). Deze visie waarbij er geen rol

toegekend wordt aan de stem van het publiek in het bestraffingsbeleid – en praktijken, is wat Roberts (2011, p. 103-104) het ‘exclusionary model’ noemt.

Over de jaren heen zijn zowel academici als beleidsmakers in de meeste (westerse) landen echter gaan beseffen dat dat de mening van de bevolking van belang kan zijn voor het vormen van criminaliteitsbeleid. Eén van de redenen voor deze shift was methodologisch, en is te verklaren door de stijgende aandacht voor publieke opinieonderzoek binnen de academische wereld (Ryberg & Roberts, 2014, p. 1). Vanaf de 20^{ste} eeuw worden systematisch grootschalige nationale en internationale surveys uitgevoerd om zo de opinies van de bevolking over sociale fenomenen zoals criminaliteit, te achterhalen. Ook het onderzoek naar publieke ernstpercepties van criminaliteit is gegroeid vanuit het idee van het belang van de stem van het publiek in het beleid. Vanaf de jaren ‘60 ontwikkelde de onderzoekstraditie naar publieke ernstpercepties van criminaliteit zich vanuit het initiële idee van Sellin en Wolfgang (1968) om officiële criminaliteitsstatistieken aan te vullen met een ‘severity index’ van misdrijven. Op die manier, zo beargumenteerden Sellin en Wolfgang in een vervolpublicatie, werd ook gehoor gegeven aan Beccaria’s idee (zie ook hoofdstuk 1.4.2) over het opstellen van een ernstschaal van misdrijven (Sellin & Wolfgang, 1991). Impliciet suggereerden Sellin en Wolfgang hiermee dat publieke percepties over de ernst van criminaliteit samenvallen met, of een goede indicator vormen van, de ‘objectieve’ ernst van criminaliteit. Ook vandaag nog zijn er academici die stellen dat het publiek genuanceerde beoordelingen kan geven over de ernst van misdrijven en over de schuldigheid van de dader, en dat *“the literature on citizens’ rankings of the seriousness of crime tell us all we need to know for purposes of sentencing and corrections policy”* (Tonry, 2015, p. 665 zie Robinson and Darley, 2007; Robinson, 2009). Roberts (2011, p. 104; 2015, p. 5) verwijst naar deze visie waarbij de stem van het publiek rechtstreeks geïmporteerd wordt in het bestraffingsbeleid – en praktijken, met het ‘direct importation model’.

Niet enkel binnen het bestraffingsbeleid – en praktijken, maar ook in het bepalen van prioriteiten voor criminaliteitsbestrijding, bestaat er onenigheid tussen academici en beleidsmakers over de rol van het publiek. Uit onze documentenanalyse van EU beleidsdocumenten blijkt dat in het EU beleid voornamelijk empirische en ‘objectieve’ criteria gebruikt worden om ernstige misdrijven te identificeren (Paoli et al., 2016). Dit tonen de woorden *“nature and impact of the offences”* en *“the scale, significance and consequences of the offences concerned”* aan (European Council 2010; Europol 2013; European Council 2002, 2004). Hier focust men dus veeleer op de ‘objectieve’ impact en de gevolgen van criminaliteit om ernstige misdrijven te identificeren. Anderzijds gebruiken verschillende Angelsaksische politionele instellingen en beleidsmakers straftoemeteringsrichtlijnen (‘Sentencing Guidelines’) als basis om ernstige misdrijven te identificeren en prioriteiten te bepalen (zie Tusikov, 2012). Dit impliceert dat deze groep van beleidsmakers indirect ook publieke percepties in rekening brengen bij het bepalen van het beleid (want voor sommige richtlijnen wordt de mening van het

publiek geraadpleegd). Verder is er bijvoorbeeld de Belgische federale politie die in haar methodologie om prioriteiten op lange termijn te bepalen een expliciete rol toekent aan de mening van het publiek. Ze argumenteren dat in een moderne samenleving niet enkel de visie van politionele instanties, bestuurlijke en gerechtelijke overheden gevolgd dient te worden bij de keuze van prioriteiten, maar dat ook de mening van de bevolking als bijkomende informatiebron dient te gelden (Charlier et al., 2006, p. 89). In het Verenigd Koninkrijk ontwikkelden Innes en Fielding (2002), ten slotte, het concept van 'signal crimes' dat voortvloeit uit het 'reassurance policing' politiemodel, waarmee ze verwijzen naar het idee om het publiek te bevragen over welke misdrijven als een bedreiging voor de veiligheid ervaren worden, waarna politiemangers vervolgens geschikte actieplannen kunnen bepalen op basis van deze publieke percepties.

Niet enkel de meningen van beleidsmakers zijn verdeeld, ook tussen academici heerst er onenigheid over de rol van het publiek bij het bepalen van prioriteiten voor criminaliteitsbestrijding. Zo zijn er onderzoekers die adviseren om de minimalisering van de 'totale schade' van misdrijven als voornaamste doel voorop te stellen in criminaliteitsbestrijding (Rubin, 1999; Sherman, 2007). Zij lijken zich dus te laten leiden door empirische en 'objectieve' criteria bij het bepalen van prioriteiten in het criminaliteitsbeleid. Eén groep van deze academici identificeerde in een latere publicatie de schade van misdrijven aan de hand van publieke ernstpercepties. Meer bepaald stelden ze een 'Crime Harm Index' op aan de hand van straftoematingsrichtlijnen in het Verenigd Koninkrijk (Sherman et al., 2014). Deze onderzoekers zijn dus van oordeel dat ernstpercepties van beleidsmakers en indirect ook ernstpercepties van het publiek geraadpleegd kunnen worden voor het meten van schade, om zo prioriteiten binnen het criminaliteitsbeleid te kunnen bepalen. Een andere groep van onderzoekers ontwikkelde gedeeltelijke (Maltz, 1990; Von Hirsch & Jareborg, 1991) of meer uitgebreide methodologieën (e.g., Greenfield & Paoli, 2013) om de schade van misdrijven op een 'objectieve' manier te bepalen.

In wat volgt worden de meest gangbare argumenten van academici pro en contra een publieke input in het criminaliteitsbeleid besproken.¹⁵

Om de publieke input in het bestraffingbeleid – en praktijken te rechtvaardigen, verwijst men doorgaans naar de principes van legitimiteit en morele geloofwaardigheid, 'censure' en de sociale functie van de straf (voor een overzicht van de meest gangbare argumenten, zie Roberts, 2011). Een

¹⁵ Heel wat auteurs hebben hierover geschreven, voornamelijk over de rol en rechtvaardiging van een (zekere mate van) input van de stem van het publiek in het bestraffingsbeleid. Het merendeel van de academici is het er wel over eens dat een zekere mate van inmenging vereist is, maar ze zijn het niet eens over hoe ver deze inmenging kan/mag/moet gaan. Het is niet de bedoeling om alle visies uitgebreid te overlopen en in dialoog te treden; dit onderdeel heeft eerder als doel om een overzicht aan te bieden van de meest gangbare argumenten die een input van het publiek in het beleid rechtvaardigen (pro) of niet rechtvaardigen (contra). De belangrijkste auteurs zijn J.V. Roberts, J. de Keijser, M. Hough, P. Robinson; J. Ryberg en J. Wood.

eerste argument dat de input van publieke opinie in het beleid rechtvaardigt, heeft te maken met de legitimiteit en geloofwaardigheid van het strafrechtelijk systeem en betreft een argument afgeleid uit het idee van het consequentialisme. Een aanzienlijk aantal auteurs stelt dat de gepercipieerde legitimiteit van het strafrechtelijk systeem gedeeltelijk afhankelijk is van de mate waarin de burgers vinden dat beleidsbeslissingen rechtvaardig en in overeenstemming zijn met de waarden van het publiek (Roberts, 2011, p. 110). De mening van het publiek over zaken als criminaliteit, criminaliteitsbeleid en bestraffing is binnen deze visie dus van belang opdat de strafrechtelijke instituties hun legitimiteit niet zouden verliezen en burgers vertrouwen zouden hebben in en meewerken met het systeem. Wanneer burgers minder vertrouwen hebben in de politie, de rechtbank of in het criminaliteitsbeleid in het algemeen, zal de gepercipieerde legitimiteit van deze instanties dalen (Hough & Roberts, 2012, p. 279). Robinson en Darley (Robinson, 2012; Robinson & Darley, 1997; Robinson & Darley, 2007) zijn sterke voorstanders van het idee van publieke input in het strafrechtelijk beleid en bestraffingspraktijken vanuit het principe van morele geloofwaardigheid en legitimiteit. Ze verwijzen met de begrippen 'intuitive justice' en 'empirical desert' naar het idee dat een strafrechtstelsel pas geloofwaardig kan zijn wanneer de mening van het publiek gevolgd wordt in het bestraffingsbeleid: *"Thus, the criminal law's moral credibility is essential to effective crime control, and is enhanced if the distribution of criminal liability is perceived as "doing justice," that is, if it assigns liability and punishment in ways that the community perceives as consistent with their shared intuitions of justice"* (Robinson, 2009, p. 31). Ze zijn van oordeel dat publieke percepties over de ernst van misdrijven de beste referentie zijn om proportionaliteit in bestraffing te bekomen, en dat deze mening – die bestudeerd dient te worden via zorgvuldig opgezet survey-onderzoek – de basis dient te vormen van het bestraffingsbeleid. Impliciet verwijst men met dit consequentialistische argument naar de rol van 'outcome justice' in het bereiken van legitimiteit (Hough & Sato, 2014; Kirby & Jacobson, 2013). Voor Robinson en Darley is publieke instemming met de strafrechtelijke beslissingen (de 'outcome') de voornaamste bron van legitimiteit en morele geloofwaardigheid van het strafrecht en haar instituties. Tegengesteld aan deze visie, hebben Tyler en zijn collega's consequentialistische argumenten ontwikkeld die gebaseerd zijn op de rol van 'procedural justice' – in plaats van 'outcome justice' – in het bereiken van legitimiteit (e.g., Tyler, 2003, 2007). Deze academici benadrukken de nood van instituties om rechtvaardige en respectvolle processen na te streven. Niet zozeer de beslissingen (de 'outcome'), maar wel de processen liggen, met andere woorden, aan de basis van de legitimiteit van instituties. Impliciet verwerpen de voorstanders van 'procedural justice' dus het idee van publieke inmenging in het beleid.

Een tweede argument dat een input van het publiek in het bestraffingsbeleid – en praktijken rechtvaardigt, heeft te maken met de communicatieve functie van de straf en het principe van

'censure'.¹⁶ Met de straf wordt publieke afkeuring voor een misdrijf gecommuniceerd, dus binnen deze visie dient de straf een reflectie te zijn van de morele afkeuring van het publiek. De Keijser (2014, p. 104) vat deze visie als volgt samen: "*if censure expressed by the punishment does not reflect community disapprobation of the crimes that are punished, the message cannot be effectively get across and social norms will not be reaffirmed*".

Het derde argument heeft te maken met de sociale functie van de straf. Daar waar de twee voorgaande argumenten veeleer vertrekken vanuit een consequentialistische oogpunt, wordt de mening van het publiek binnen deze visie veeleer beschouwd als een 'tool' om ook sociale en culturele factoren binnen te brengen binnen het strafrecht (de Keijser, 2014, p. 104). Binnen deze visie dient de ernst van het misdrijf ook een sociale component te hebben: "*Seriousness ratings and sentencing factors (for example) should reflect public opinion not for instrumental reasons – because the public will have more confidence in or respect for sentencing – but because community views constitute an inherent element of crime seriousness*" (Roberts, 2011, p. 114).

Naast de argumenten in het overzicht van Roberts (2011) zijn er ook andere rechtvaardigingsgronden te bedenken voor een publieke inmenging in het beleid. Zo is bijvoorbeeld ook puur vanuit een democratisch oogpunt een visie op de publieke opinie waardevol. Participatie van burgers is immers het basisprincipe van een democratie. Het publiek verkiest de politici en beleidsmakers die de samenleving dienen te representeren, en bijgevolg verwacht het publiek dat men in de beleidskeuzes rekening houdt met de heersende opinies en standpunten (Hough & Kirby, 2013, p. 142; Wood, 2009, p. 33). De publieke opinie dient mee vorm te geven aan de sociale controle (Rood-Pijpers, 1988, p. 13) en dit is een essentieel kenmerk van een democratie of een normatieve cultuur (Stylianou, 2003, p. 37; Wood, 2009, p. 45). Vooral op het vlak van politiebeleid en bestraffingsbeleid is de mening van het publiek essentieel in een democratische rechtsstaat (Wood, 2009, p. 33-34).

Er bestaan ook verschillende argumenten contra een publieke input in het criminaliteitsbeleid. Ten eerste heeft onderzoek aangetoond dat het publiek weinig weet over straffen en bestraffing (e.g., de Keijser et al., 2007; Roberts, 1994; Roberts & Stalans, 1997). Hough en Roberts (2002, p. 159) besluiten bijvoorbeeld op basis van studies naar punitieve attitudes dat "*people answering a general question on a poll respond punitively in part because they have the worst kinds of cases and offenders in mind*". Volgens critici zou een beleid gestoeld op mispercepties leiden tot "*unprincipled reactions to crime*" (Roberts, 2011, p. 105). Een tweede argument tegen een input van het publiek in het bestraffingsbeleid is dat dit kan leiden tot een algemeen punitief klimaat. In de voorbije jaren is er een evolutie geweest (e.g., in het Verenigd Koninkrijk en in Canada), waarbij men nu punitiever

¹⁶ We vertalen dit concept bewust niet naar het Nederlands. Er bestaat immers geen Nederlandstalig(e) term of concept dat de volledige inhoud van 'censure' dekt.

optreedt tegen criminaliteit. Aanhangers van deze visie zijn van oordeel dat het publiek aan de basis ligt van het punitieve klimaat dat in verschillende landen heerst (Roberts, 2011, p. 108-109). Ten derde beargumenteert men dat publieke reacties op criminaliteit en daders van criminaliteit vaak beginselloos zijn, en vooroordelen inhouden tegenover bepaalde groepen in de samenleving waarvoor men weinig sympathie heeft. Dit impliceert dat sociale reacties op criminaliteit en daders vaak onbetrouwbaar, en eerder gebaseerd op emoties zijn. Ten laatste stelt men vast dat de mening van het publiek veranderlijk is – vaak als gevolg van bepaalde cases die in de media verschijnen (e.g., mening over optreden tegen jonge daders ten gevolge van de James Bulger case in het Verenigd Koninkrijk). Een input van het publiek zou volgens aanhangers van deze visie dan ook een vluchtig en veranderlijk bestraffingsbeleid – en praktijken impliceren (Roberts, 2011, p. 109).

Deze politieke en theoretische achtergrond over ernstige criminaliteit en de rol van het publiek in het criminaliteitsbeleid vormt het uitgangspunt van de huidige studie naar publieke ernstpercepties van misdrijven. Een studie naar publieke ernstpercepties van criminaliteit dient vanuit dit oogpunt gezien te worden als een benadering – naast een ‘objectieve’ benadering - om de ernst van misdrijven te bepalen.

1.4.2 Vier beleidsfasen waarin het ernstbegrip van belang is¹⁷

De ernst van criminaliteit is al sinds lange tijd een kernconcept in het strafrecht en in strafrechtstheorieën. Beccaria benadrukte reeds in de 18^{de} eeuw in zijn ‘On Crimes and Punishments’ het belang van de ontwikkeling van een schaal van misdrijven, gaande van de minst ernstige tot de meest ernstige misdrijven. Op basis van deze schaal zouden dan geschikte straffen voor misdrijven kunnen bepaald worden (zie Bellamy, 1995). In de strafwetboeken van hedendaagse maatschappijen wordt inderdaad – impliciet of expliciet - verwezen naar de ernst van misdrijven. In de meeste landen (bv. België) doet men dit impliciet, door bijvoorbeeld maximumstraffen voor misdrijven vast te leggen (von Hirsch, 2009, p. 118). Sommige landen gaan een stap verder en stellen - geïnspireerd door de ideeën van de ‘deserts’ of retributietheorieën – expliciet dat de straf proportioneel dient te zijn aan de ernst van het misdrijf. Dit is bijvoorbeeld het geval in Finland, Zweden en het Verenigd Koninkrijk, waar recentelijk hervormingen binnen het strafrecht plaatsvonden, en in landen (bv. Verenigd Koninkrijk) waar men straftoemetingsrichtlijnen (‘Sentencing Guidelines’) ontwikkelde (von Hirsch, 2009; Tonry, 2011). Hier reflecteert de ernst van het misdrijf de schade die toegebracht werd of had kunnen toegebracht worden aan het slachtoffer, alsook de schuldigheid (‘culpability’) of de mate waarin de dader ‘blameworthy’ is (e.g., Ashworth, 2015).

¹⁷ Deze beleidsfasen werden samen met Prof. dr. Letizia Paoli geïdentificeerd.

De ernst van het feit is niet enkel van belang op het niveau van de straftoemeting, ook op het niveau van criminalisering of strafbaarstelling van gedrag is het concept van belang (Schoep & Vanderveen, 2012, p. 159). Schoep en Vanderveen (2012), die reflecteren over de verhouding tussen de juridische en sociaalwetenschappelijke inzichten omtrent de ernst van het feit in het licht van de criteria voor strafbaarstelling, stellen dat *“in de context van de beslissing tot strafbaarstelling speelt het begrip een rol ten behoeve van de concretisering en invulling van één of meerdere criteria voor strafbaarstelling”* (Schoep & Vanderveen, 2012, p. 159). Ook in beleid van de huidige Belgische Minister van Justitie Koen Geens wordt verwezen naar de ernst van het misdrijf in de context van strafbaarstelling en de ontwikkeling van een taxatie-instrument ter bepaling van de strafwaardigheid van misdrijven (Geens, 2015).

Niet alleen in het strafrecht, maar ook in het domein van criminaliteitsbestrijding kent het ernstbegrip een centrale plaats. We zien de laatste jaren een groeiende beleidsaandacht voor de aanpak en de bestrijding van vormen van ‘ernstige criminaliteit’, zowel op Europees als op nationaal niveau. Sommige wetenschappers voorspellen zelfs de ondergang van georganiseerde criminaliteit in Europa en de vervanging ervan door ernstige criminaliteit (e.g., Dorn & Levi, 2009). We stelden op basis van een documentenanalyse inderdaad vast dat het bestrijden van ernstige criminaliteit prominent aanwezig is in beleidsdocumenten van de Europese Unie (EU) rond interne veiligheid en hoog op de agenda van Europol en Eurojust, de belangrijkste Europese veiligheidsinstellingen, staat (Paoli et al., 2016). Zo wordt de bestrijding van (vormen van) ‘serious crime’ geprioriteerd in een aantal belangrijke Verdragen en missies van de EU en haar instellingen (e.g., European Council, 2002, 2009a, 2009b; European Council, 2010; Europol, 2013), en ook op nationaal niveau krijgt het bestrijden van ernstige criminaliteit een prominente rol toebedeeld (e.g., Charlier et al., 2006; SOCA, 2010). Ondanks deze vaststelling dat ernstige criminaliteit het voornaamste criterium is om prioriteiten te bepalen voor criminaliteitsbestrijding, concludeerden we op basis van de documentenanalyse dat het concept van ‘serious crime’ onvoldoende gedefinieerd is (Paoli et al., 2016).

We onderscheiden op basis van deze inzichten (ten minste) vier beleidsfasen die relevant zijn in het kader van het huidige onderzoek naar publieke ernstpercepties van criminaliteit (in chronologische volgorde), namelijk 1) criminalisering, 2) prioriteitsstelling voor criminaliteitsbestrijding, 3) bestraffingsbeleid, en 4) bestraffingspraktijken. Deze vier beleidsfasen vormen het vetrekpunt voor de conceptualisering van het ernstbegrip (zie hoofdstuk 2.1).

HOOFDSTUK 2 HET CONCEPTUEEL KADER EN METHODOLOGIE VAN HET EMPIRISCH ONDERZOEK NAAR ERNSTPERCEPTIES VAN CRIMINALITEIT IN VLAANDEREN

De bespreking van de voornaamste bevindingen in de onderzoekstraditie naar ernstpercepties van criminaliteit heeft een aantal hiaten in voorgaande studies opgelicht, waaraan in deze empirische studie getracht wordt tegemoet te komen. Met voorgaand hoofdstuk in het achterhoofd, conceptualiseren we het ernstbegrip en lichten we de methodologie van het empirisch onderzoek naar publieke ernstpercepties van criminaliteit toe.

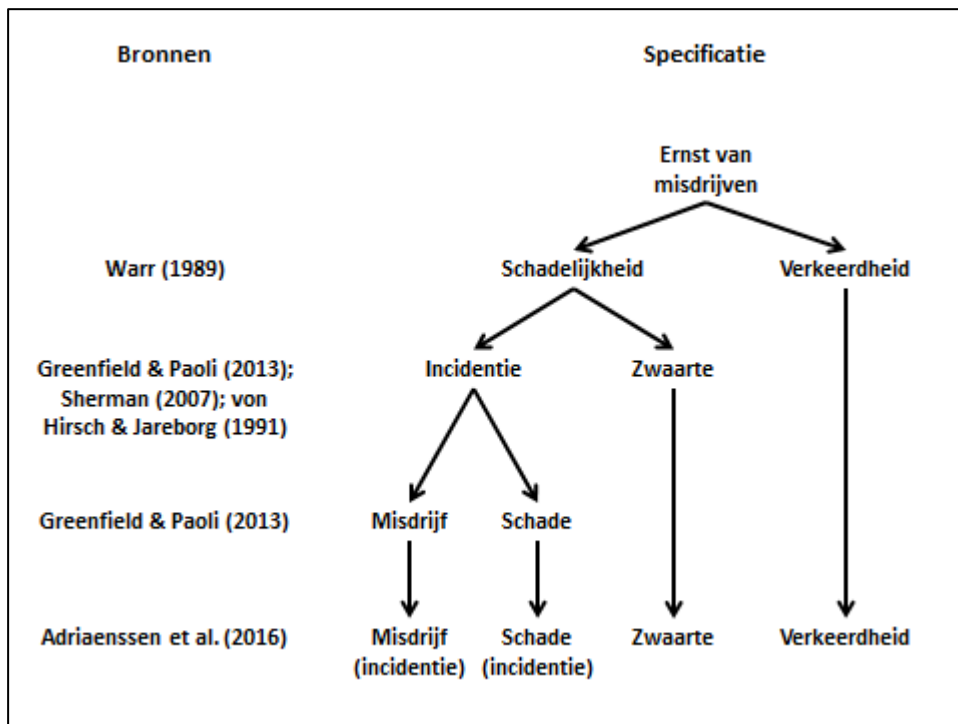
2.1 De conceptualisering van ernst van criminaliteit¹⁸

In hoofdstuk 1.2 werden verschillende pogingen besproken om het ernstbegrip te operationaliseren. Warr's studie was zeer vernieuwend, in die zin dat hij een theoretische basis binnenbracht binnen de onderzoekstraditie naar ernstpercepties van criminaliteit, en de schadelijkheid en morele verkeerdheid van misdrijven onderscheidde als determinanten van ernst(percepties). Zijn studie bevatte echter een aantal onvolmaaktheden (zie hoofdstuk 1.3.2) die we trachten te ondervangen in de huidige studie.

In de huidige studie gebruiken we de ideeën van Warr voor het conceptualiseren van ernst, maar vullen deze aan met andere inzichten en ideeën. Op die manier komen we tot vier componenten van ernst van criminaliteit, namelijk 1) de zwaarte van de schade van het misdrijf, 2) de incidentie van het misdrijf, 3) de incidentie van de schade ten gevolge van het misdrijf, en 4) de morele verkeerdheid van het misdrijf. In wat volgt, wordt uitgedrukt op basis van welke inzichten we tot deze conceptualisering van ernst gekomen zijn. Figuur 2.1 betreft een visuele voorstelling van de bronnen waaruit onze conceptualisering van het ernstbegrip ontstaan is.

¹⁸ Dit gedeelte over de conceptualisering van ernst van criminaliteit werd samen uitgewerkt met Prof. dr. Letizia Paoli.

Figuur 2.1 Bronnen voor de conceptualisering van ernst van criminaliteit. Zie ook Adriaenssen et al. (2016)



Op basis van Greenfield en Paoli's (2013) Harm Assessment Framework en de afbakening van MacCoun (1998) en Sherman (2007) van de 'totale schade' van een misdrijf, stellen we dat de eerste drie componenten van onze conceptualisering – de zwaarte van de schade van het misdrijf, de incidentie van het misdrijf en de incidentie van de schade ten gevolge van het misdrijf - subdimensies zijn van wat Warr benoemde als schadelijkheid. Zowel Greenfield en Paoli (2013) als Sherman in zijn 'harm index' (2016) onderscheiden de zwaarte en de incidentie van de schade ten gevolge van het misdrijf als dimensies van de 'totale schade' van misdrijven. Naast de zwaarte van de schade, dient men ook de incidentie van misdrijven en de incidentie van de schade ten gevolge van misdrijven in rekening te brengen, wil men komen tot een geldige conceptualisering van schadelijkheid (en dus tot een geldige conceptualisering van ernst van criminaliteit). Ze beargumenteren dus dat men bij het inschatten van de schade van een misdrijf ook rekening dient te houden met het aantal keer dat het misdrijf voorkomt in de samenleving en met hoe vaak de schade die gepaard gaat met dat misdrijf voorkomt (Greenfield & Paoli, 2013, p. 867). Dat is volgens de onderzoekers even belangrijk als de zwaarte van de schade die kan voortkomen uit dat misdrijf. Immers, een misdrijf kan zeer zware schade voortbrengen, maar als deze schade of dat misdrijf slechts zelden voorkomt, is dit misdrijf in zijn totaliteit minder schadelijk in vergelijking met een misdrijf dat 'slechts' middelmatig zware schade voortbrengt maar wel zeer vaak voorkomt. Ze stellen dat *"a grave harm might seem to merit more attention than a moderate harm, but, if the grave harm is rare and the moderate harm is*

persistent, the moderate harm might, instead, merit more attention" (Greenfield & Paoli, 2013, p. 873-874).

Voor wat betreft de incidentie, maken Greenfield en Paoli (2013) een onderscheid tussen de incidentie van het misdrijf zelf en de incidentie van de schade ten gevolge van het misdrijf. Een voorbeeld kan dit onderscheid verduidelijken: hoewel zelfmoordaanslagen slechts zelden voorkomen in de meeste samenlevingen, heeft dit misdrijf vaak (vele) doden en/of gewonden tot gevolg. Bovendien is het mogelijk dat eenzelfde misdrijf schade van een uiteenlopende zwaarte als gevolg kan hebben, zelfs wanneer dezelfde drager betrokken is (e.g., slagen en verwondingen kan een bloedneus, maar ook een breuk of hospitalisatie tot gevolg hebben voor een individu) (Greenfield & Paoli, p. 873). De frequentie van voorkomen van deze verschillende soorten schade kan verschillen.

De totale schadelijkheid van een misdrijf bestaat dus uit de zwaarte van de schade van een bepaald misdrijf, vermenigvuldigd met de incidentie van de schade van dat misdrijf en met de incidentie van het misdrijf zelf.¹⁹

Voor een bredere uitwerking van het schadelijkheidsconcept, halen we inspiratie uit literatuur over de schade van misdrijven, en meer bepaald uit het Harm Assessment Framework van Greenfield en Paoli (2013).²⁰ Daar waar Von Hirsch en Jareborg (1991) in hun 'living standard analysis' enkel op de schade van veelvoorkomende interpersoonlijke misdrijven (e.g., diefstal, inbraak, slagen en verwondingen) focusten, ontwikkelden Greenfield en Paoli (2013) een meer gedetailleerde methodologie om de 'objectieve' schade van een veelheid aan misdrijven te bepalen. Op basis van dit Harm Assessment Framework conceptualiseren en operationaliseren we de component van schadelijkheid op een meer nauwkeurige en meer volledige manier dan Warr. Zo onderscheiden we vier dragers van schade en vier types van schade (tabel 2.1). Vier soorten dragers van schade worden gespecificeerd: individuen, private bedrijven of niet-gouvernementele organisaties, de overheid en haar diensten en de fysieke en sociale omgeving. Elk van deze vier dragers kunnen schade aan de functionele integriteit lijden. In het geval van individuen, betekent dit schade aan de fysieke en psychologische integriteit, in het geval van schade aan de private sector betekent dit schade aan de operationele integriteit, en in het geval van schade aan de omgeving, betekent dit fysieke, operationele en esthetische integriteit. De andere drie types van schade betreffen schade aan de

¹⁹ Eenzelfde redenering wordt gevolgd in de literatuur rond fysieke veiligheid. Het berekenen van fysieke veiligheidsrisico's gebeurt aan de hand van de gevolgen of effecten (E) en de kansen daarop (p) (Vanderveen, Pleysier & Rodenhuis, p. 98-102). Ook hier staan zowel de schade als de omvang of incidentie dus centraal bij het meten van fysieke veiligheidsrisico's.

²⁰ Warr (1989) stelde schadelijkheid in feite gelijk aan de zwaarte van de onmiddellijk waarneembare schadelijke gevolgen van een misdrijf voor het individuele slachtoffer (zie ook hoofdstuk 1.2). Meer bepaald legde hij de respondenten de volgende vraag voor: "*Finally, we would like to know how much you think each of the following crimes harms or damages the victim. [...]*", zonder verdere uitleg te verschaffen over de mogelijke soorten van schade of wat bedoeld wordt met 'the victim' (zie hoofdstuk 2.2.2 voor de kritiekpunten op Warr's studie).

materiële belangen, schade aan de reputatie en schade aan de privacy, en zijn enkel van toepassing op de eerste drie types van slachtoffers, namelijk individuen, private organisaties en de overheid (tabel 2.1). Deze specificatie gaat ook verder dan strafrechtelijke theorieën en theorieën over criminalisering die gebaseerd zijn op de schade van misdrijven, waarin men doorgaans enkel focust op schade aan individuen (e.g., von Hirsch and Jareborg, 1991; Simester & von Hirsch, 2011).²¹

Tabel 2.1 *Dragers en types van schade. Naar: Greenfield en Paoli (2013, p. 868)*

	Drager van de schade			
	Individu	Private sector	Overheid	Omgeving
Type van schade				
Functionele integriteit	X*	X**	X**	X***
Materieel	X	X	X	nvt
Waardigheid en/of reputatie	X	X	X	nvt
Privacy	X	X	X	nvt

Legende:

X = van toepassing

nvt = niet van toepassing

* Functionele integriteit = fysieke en psychologische integriteit

** Functionele integriteit = Operationele integriteit

***Functionele integriteit = fysieke, operationele en esthetische integriteit

Tot slot onderscheiden we in hoofdstuk 1.4.2 vier beleidsfasen waarin het concept van ernst van criminaliteit relevant is, namelijk 1) (de)criminalisering, 2) het stellen van prioriteiten voor criminaliteitsbestrijding, 3) het bestraffingsbeleid, en 4) bestraffingspraktijken. In tabel 2.2 worden de vier componenten van ernst gekoppeld aan de vier beleidsdoelstellingen waarin ernst van criminaliteit van belang is. In wat volgt, bespreken we de rol die elk van de vier componenten van ernst heeft in deze vier beleidsfasen. Meer bepaald overlopen we elke component en bespreken we op basis van strafrechtelijke en criminologische literatuur (e.g., Duff, 2014; Simester & von Hirsch, 2011) en (EU) beleidsdocumenten in welke beleidsfasen deze component van belang is. Telkens wordt in tabel 2.2 aangegeven in welke beleidsfase elke van de vier componenten relevant is.

Het belang van de zwaarte van de schade van misdrijven voor de beleidsdoelstellingen

Zoals toegelicht werd in de inleiding van dit proefschrift, is de schade ten gevolge van het misdrijf, of de schade die had kunnen ontstaan ten gevolge van het misdrijf – samen met de mate van schuldigheid ('culpability') van de dader - het voornaamste criterium om de ernst van criminaliteit te bepalen in het bestraffingsbeleid en in bestraffingspraktijken (e.g., Ashworth, 2015). Vertrekkende

²¹ Voor uitzonderingen, zie Duff (2007), Bottoms (2014) and Sentencing Guidelines Council (2004).

van het schadeprincipe van Mill²², stelden zowel theoretici (Husak, 2007; Simester & von Hirsch, 2011) als beleidsmakers (e.g., beleid van de Europese Unie) verder ook de schadelijkheid van het misdrijf voorop als voornaamste rechtvaardigingsgrond voor het criminaliseren van bepaalde misdrijven. Ten slotte is de schadelijkheid van het misdrijf ook het voornaamste criterium dat beleidsmakers van de Europese Unie en nationale beleidsmakers hanteren voor het bepalen van prioriteiten in het domein van criminaliteitsbestrijding.

Tabel 2.2 De vier componenten van ernst van criminaliteit en de vier beleidsdoelstellingen

		Beleidsdoelstellingen			
		Criminalisering	Prioriteitsstelling	Bestraffingsbeleid	Bestraffingspraktijken
Schadelijkheid	Componenten van ernst				
	Zwaarte van de schade misdrijf	X	X	X	X
	Incidentie van de schade van het misdrijf	(X)	X	(X)	(X)
	Incidentie van het misdrijf	(X)	X	(X)	(X)
	Morele verkeerdheid van het misdrijf	(X)	NR	(X)	(X)

Noot:

X= relevant

(X)= wordt als relevant beschouwd door sommige auteurs of (beleids)instanties

NR= niet relevant

Het belang van de incidentie van het misdrijf voor de beleidsdoelstellingen

Ten eerste stellen we dat bij het identificeren van ernstige misdrijven voor het stellen van prioriteiten voor criminaliteitsbestrijding zonder twijfel rekening dient gehouden te worden met de incidentie van het misdrijf. Een misdrijf dat vaak voorkomt, zal sneller prioriteit krijgen in vergelijking met een misdrijf dat slechts zelden gepleegd wordt (zie Greenfield en Paoli, 2013). Ook voor beslissingen over criminalisering van misdrijven, is de incidentie van het misdrijf van belang, zo oordelen voorstanders van het schadebeginsel van Mill. Zij benadrukken dat de ‘probability of harm’ van belang is voor criminalisering, en dat deze waarschijnlijkheid kan nagegaan worden op basis van de incidentie van het misdrijf en de incidentie van de schade ten gevolge van het misdrijf (e.g., Feinberg, 1984, p. 216; Simester & von Hirsch, 2011, p. 45). In sommige landen is de incidentie van een misdrijf ook relevant in het bestraffingsbeleid – en praktijken, waar ongewoon zware straffen gerechtvaardigd kunnen worden door hun prevalentie. Zowel de prevalentie van het misdrijf zelf, als de prevalentie van de schade ten gevolge van het misdrijf zijn belangrijk om over de ‘total harm’ te beslissen. In de ‘overarching principles guidelines’ in het Verenigd Koninkrijk werd door de Sentencing Guidelines Council de volgende stelling opgenomen: “*There may be exceptional local*

²² Kortweg stelt Mill (1859, p. 22) dat “*the only purpose for which power can be rightfully exercised over any member of a civilised community, against his will, is to prevent harm to others*”. *His own good, either physical or moral, is not a sufficient warrant*”. De schade ten gevolge van misdrijf, is volgens hem dus het enige criterium dat centraal dient te staan in het strafrecht.

circumstances that arise which may lead a court to decide that prevalence should influence sentencing levels. The pivotal issue in such cases will be the harm being caused to the community“ (Sentencing Guidelines Council, 2004, p. 8). Als rechters dus kunnen bewijzen dat een bepaald misdrijf vaak voorkomt in de omgeving, en dat er een grote mate van schade is ten gevolge van dit misdrijf in de omgeving, is het gerechtvaardigd dat het misdrijf in deze omgeving als ernstiger beoordeeld wordt dan elders in het land.

Het belang van de incidentie van de schade ten gevolge van het misdrijf voor de beleidsdoelstellingen

Ten eerste is het voor het bepalen van prioriteiten voor criminaliteitsbestrijding nuttig een zicht te hebben op de incidentie van de schade van misdrijven. Zo is het mogelijk dat eenzelfde misdrijf schade van een uiteenlopende zwaarte als gevolg kan hebben, zelf wanneer dezelfde drager betrokken is (e.g., slagen en verwondingen kan een bloedneus, maar ook een breuk of hospitalisatie tot gevolg hebben voor een individu). De frequentie van voorkomen van deze verschillende soorten schade kan verschillen. Deze overwegingen zijn uitermate belangrijk in beslissingen over prioriteitsstelling (e.g., Greenfield en Paoli, 2013). Voorstanders van het schadebeginsel en de ‘probability of harm’ zoals hierboven besproken, vinden de incidentie van de schade bij het misdrijf ook van belang voor het nemen van beslissingen rond criminalisering (e.g., Feinberg, 1984; Simester & von Hirsch, 2011). Verder kan een inzicht in het voorkomen van schade van categorieën van misdrijven (zoals slagen en verwondingen) beleidsmakers helpen om op een adequate manier minimum – en maximumstraffen voor misdrijven te bepalen (zie ook supra quote sentencing guidelines).²³ Het kan bijvoorbeeld een leidraad vormen voor verzwarende of verzachtende omstandigheden.

Het belang van de morele verkeerdheid van het misdrijf voor de vier beleidsdoelstellingen

Een tweede grote component van ernst van criminaliteit die we onderscheiden betreft de morele verkeerdheid van misdrijven (zie vierde rij in tabel 2.2). Ook hier maken we dezelfde oefening, en rechtvaardigen we deze component vanuit de beleidsdoelstellingen die we voorop stelden.

Alvorens we deze component linken aan de vier beleidsdoelstellingen, dient eerst het onderscheid tussen morele verkeerdheid van misdrijven, ‘culpability’ en intentionaliteit uitgeklaard te worden. Ten eerste stellen we vast dat de morele verkeerdheid van een misdrijf conceptueel verschillend is van de schuldigheid of ‘culpability’ van de dader, maar dat het er wel soms mee

²³ In hun invloedrijke werk over ‘empirical desert’, spreken Robinson, Darley en hun collega’s (e.g., Carlsmith, Darley, and Robinson 2002) over ‘magnitude’ of omvang van de schade. Hoewel ze geen conceptuele definitie geven van ‘magnitude’ en het concept operationaliseren door respondenten scenario’s van verschillende misdrijven te geven, suggereert het woord ‘magnitude’ dat de incidentie van de verschillende types van schade van een misdrijf in rekening gebracht dient te worden in het bestraffingsbeleid.

verward wordt (Simester en von Hirsch, 2011, p. 23). Het criterium van schuldigheid van de dader is naast het criterium van schadelijkheid van het misdrijf bepalend om de ernst van het misdrijf te beoordelen in het bestraffingsbeleid – en praktijken. Sinds Feinberg's herinterpretatie van het schadebeginsel van Mill (Feinberg, 1984), wordt de schuldigheid van de *dader* beschouwd als een cruciaal criterium in criminalisering, bestraffingsbeleid en bestraffingspraktijken. Intentionaliteit is een begrip dat vaak gelinkt wordt aan deze schuldigheid; het wordt in het bestraffingsbeleid en in bestraffingspraktijken doorgaans gehanteerd als een criterium om de schuldigheid van de dader vast te stellen (zie bv. Sentencing Guidelines Council, 2004). In de literatuurtraditie naar ernstpercepties van criminaliteit focust een aantal onderzoekers expliciet op de factor 'intentie', of opzet van de dader om het delict te plegen als factor die meespeelt in de ernstbeoordeling (e.g., Fishman et al., 1986; Forgas, 1980; Sebba, 1984). We kunnen ons bijgevolg de vraag stellen of intentionaliteit ook een component is van ernstpercepties (Roberts & Stalans, 2000, p. 61). Uit het basiswerk van Robert en Faugeron (1978) binnen de onderzoekstraditie rond 'les représentations sociales de la justice pénale' blijkt dat deze onderzoekers het ernstbegrip ook operationaliseerden in twee onderliggende dimensies, namelijk de schadelijkheid van de gevolgen van het misdrijf en de intentie van de dader. Ook Forgas (1980), Sebba (1984) en Fishman et al. (1986) concludeerden dat schadelijkheid van het misdrijf voor het slachtoffer en intentionaliteit twee onderliggende dimensies van ernstpercepties zijn. Naast de gevolgen van het misdrijf voor het slachtoffer, moet ook de mentale staat waarin het misdrijf gepleegd werd opgenomen worden als dimensie bij de ernstbeoordeling (Sebba, 1984). Hoewel dus een handvol onderzoekers van oordeel is dat intentionaliteit een bepalende factor is in beoordelingen over de ernst van criminaliteit, beargumenteren we dat intentionaliteit als geen aparte determinant van ernst(percepties) gezien kan worden. We zien de intentionaliteit van de dader eerder als een dimensie van de verkeerdheid van het misdrijf. Moraliteit en intentionaliteit zijn als het ware twee gerelateerde begrippen (Malle, 2006). Daar waar intentionaliteit zich situeert op het niveau van de dader, is morele verkeerdheid een veel ruimer begrip dat zich situeert op het niveau van het misdrijf. Zo kan een misdrijf intentioneel gepleegd worden door de dader, maar dit maakt het nog niet per definitie een verkeerd misdrijf (bv. cannabisgebruik). Ook omgekeerd is het mogelijk dat een misdrijf niet intentioneel gepleegd werd, maar dat het wel verkeerd is (bv. doodslag).

Hoewel er dus consensus bestaat over de rol van de schuldigheid van de *dader* in criminalisering, bestraffingsbeleid en bestraffingspraktijken, bestaat er echter geen consensus over de relevantie van de morele verkeerdheid van *het misdrijf op zich* in de verschillende beleidsdoelstellingen. Enerzijds zijn er academici die, uitgaande van het schadebeginsel van Mill, de morele verkeerdheid van misdrijven verwerpen als grond voor criminalisering (e.g., Husak, 2007). Anderzijds zijn er academici die stellen dat een bepaald gedrag enkel verboden kan worden op grond van de morele verkeerdheid ervan (e.g., Moore, 1997). Deze onenigheid tussen academici over de

relatie tussen moraliteit en criminalisering van misdrijven, is duidelijk zichtbaar in het zogenaamde Hart-Devlin debat (voor een overzicht van dit debat, zie Miller, 2010). Dit debat tussen Hart en Devlin werd gevoerd naar aanleiding van een voorstel om homoseksualiteit te decriminaliseren in het Verenigd Koninkrijk. Devlin was van oordeel dat het strafrecht gevormd dient te worden op basis van 'public morality' of de morele waarden van het publiek, die via survey-onderzoek konden nagegaan worden. Op basis van dit argument vond hij dat homoseksualiteit niet gedecriminaliseerd kon worden. Anderzijds stelde Hart, geïnspireerd door het schadebeginsel van Mill, dat het strafrecht als enige doel heeft om schade aan anderen te voorkomen. Aangezien homoseksualiteit geen schade voortbrengt, was hij van oordeel dat dit niet langer als een misdrijf beschouwd diende te worden. Het merendeel van de academici situeert zich echter tussen deze twee extremen en stelt, op basis van Feinberg's herinterpretatie van Mill's schadebeginsel (Feinberg, 1984), dat de morele verkeerdheid van een misdrijf een noodzakelijke, maar geen voldoende vereiste is voor de criminalisering van misdrijven (e.g., Duff, 2014; Simester & von Hirsch, 2011), of dat het strafrecht zich enkel zou moeten focussen op 'public wrongs' of "*wrongs that should concern us all as citizens*" (Duff, 2014, n.p.). Binnen deze visie kan de morele verkeerdheid van een misdrijf voortvloeien uit de schadelijkheid ervan, maar kan het evengoed bestaan voorafgaand aan de schadelijkheid (Simester en Hirsch, 2011, p. 51; zie ook p. 19-32).

De morele verkeerdheid van het misdrijf wordt echter niet als criterium vooropgesteld in beleidsdocumenten van de Europese Unie of in nationale beleidsdocumenten waarin men verwijst naar prioriteiten voor criminaliteitsbestrijding (e.g., European Council, 2010; Europol, 2013; European Council, 2002a). Ook in de academische literatuur wordt nergens melding gemaakt van de morele verkeerdheid van misdrijven als criterium voor het bepalen van prioriteiten.

In het empirisch luik van de huidige studie gaan we onder meer na in welke mate de percepties over de morele verkeerdheid van het misdrijf, de zwaarte van de schade van het misdrijf, de incidentie van het misdrijf en de incidentie van de schade ten gevolge van het misdrijf, ook componenten zijn van percepties over de ernst van het misdrijf, en welk gewicht deze componenten krijgen bij het oordelen over de ernst van misdrijven.

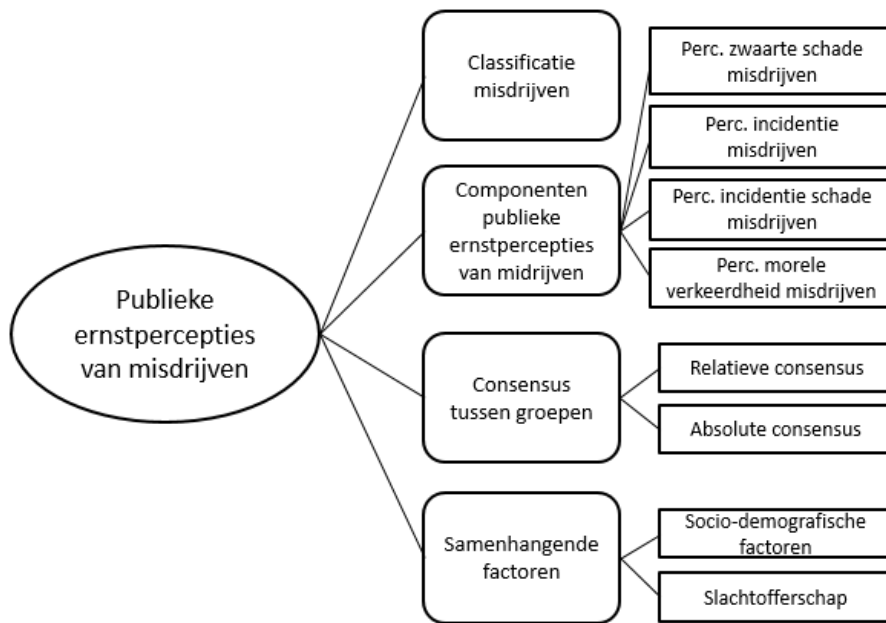
2.2 De onderzoeksvragen en hypothesen

Op basis van deze conceptualisering en de voorafgaande literatuurstudie, specificieerden we vervolgens de centrale onderzoeksvragen (zie inleiding):

Hoe percipiëren burgers de ernst van misdrijven?

- Hoe classificeren burgers misdrijven op basis van hun ernst?
- In welke mate is er relatieve en absolute consensus tussen verschillende groepen?
- Welk gewicht krijgen de percepties over de zwaarte van de schade van het misdrijf, de incidentie van het misdrijf, de incidentie van de schade van het misdrijf en de morele verkeerdheid van het misdrijf bij het beoordelen van de ernst van het misdrijf?
- In welke mate hangen ernstpercepties samen met socio-demografische factoren en slachtofferschap van criminaliteit?

Figuur 2.2 bevat een visuele voorstelling van deze onderzoeksvragen. Naar analogie met voorgaand onderzoek gaan we in een eerste fase na hoe het publiek een lijst van misdrijven beoordeelt in termen van ernst. Ten tweede zijn we, net als de andere onderzoekers in het onderzoeksdomein, geïnteresseerd in de mate van consensus tussen de groepen van respondenten. Hierbij worden zowel de relatieve als de absolute consensus nagegaan. Ten derde wordt, op basis van het conceptueel kader dat hierboven besproken werd, bestudeerd in welke mate de percepties over de zwaarte van de schade van het misdrijf, de incidentie van het misdrijf, de incidentie van de schade ten gevolge van het misdrijf en de morele verkeerdheid van het misdrijf, componenten vormen van ernstpercepties van misdrijven. Er wordt, met andere woorden, nagegaan of burgers al dan niet alle vier de componenten in rekening brengen bij het maken van een ernstoordeel, zoals in het theoretisch onderbouwd conceptueel kader vooropgesteld werd, en welk gewicht de componenten hierbij toegekend krijgen. Ten slotte zijn we geïnteresseerd in de correlerende factoren van ernstpercepties van misdrijven. Zowel socio-demografische factoren, alsook indirect en direct slachtofferschap van criminaliteit in de laatste vijf jaren, worden gelinkt aan de ernstpercepties van de respondenten.



Figuur 2.2 Visuele voorstelling van hoofdonderzoeksvraag 1, met deelonderzoeksvragen

De volgende elf hypothesen werden afgeleid uit het literatuuroverzicht en het conceptueel kader, met telkens een aanduiding van het deel waaruit de hypothese afgeleid werd.

H1: De misdrijven kunnen in duidelijke categorieën ingedeeld worden op basis van de gemiddelde scores op de vraag naar ernstpercepties van misdrijven.

(zie typologieën, voorgaande studies maken onderscheid tussen persoonsmisdrijven, eigendoms misdrijven en slachtofferloze delicten)

H2: De misdrijven moord, slagen en verwondingen en aanranding (persoonsmisdrijven) worden als ernstiger gepercipieerd dan de misdrijven inbraak, diefstal en vandalisme (eigendoms misdrijven).

(zie voorgaand onderzoek; Stylianou, 2003 p.42)

H3: Het misdrijf terrorisme wordt als ernstiger gepercipieerd dan de misdrijven bedrijfsfraude, cocaïnehandel en cannabishandel – en productie.

(cfr Shrager en Short (1980), Rosenmerkel (2001), Cullen et al. (1982; Stylianou (2003), p. 42 over witteboordencriminaliteit en georganiseerde criminaliteit)

H4: De rangorde van misdrijven o.b.v. de gemiddelde score op de vraag naar de percepties over morele verkeerdheid is overeenkomstig aan de rangorde o.b.v. de gemiddelde score op de vraag naar de percepties van de ernst van deze misdrijven.

(zie Warr (1989) en Rosenmerkel (2001))

H5: De rangorde van de misdrijven o.b.v. de gemiddelde score op de vraag naar de percepties over de zwaarte van de schade is overeenkomstig aan de rangorde o.b.v. de gemiddelde score op de vraag naar de percepties van de ernst van deze misdrijven.

(zie Warr (1989) en Rosenmerkel (2001))

H6: Er bestaat een relatieve consensus in de ernstpercepties van misdrijven tussen de verschillende groepen van respondenten.

(zie vormen van consensus 2.2.1)

H7: Er bestaat geen absolute consensus in de ernstpercepties van misdrijven tussen de verschillende groepen van respondenten.

(zie deze vorm van consensus is doorgaans moeilijk aan te tonen, zie 2.2.1)

H8: De percepties van het publiek over de zwaarte van de schade van misdrijven, de incidentie van misdrijven, de incidentie van de schade ten gevolge van misdrijven en de morele verkeerdheid van misdrijven zijn componenten van publieke ernstpercepties van misdrijven.

(zie conceptueel kader)

H9: Welk gewicht gegeven wordt aan deze componenten bij het maken van een ernstoordeel van misdrijven, hangt af van het specifieke misdrijf dat bevroegd wordt.

(zie operationalisering ernst van criminaliteit, Warr (1989) en Rosenmerkel (2001))

H10: Socio-demografische factoren zijn slechts in beperkte mate verantwoordelijk voor verschillen in ernstpercepties tussen respondenten.

(zie beïnvloedende factoren; Stylianou (2003), p. 46)

H11: Wie de laatste vijf jaar slachtoffer geworden is van een misdrijf, zal de ernst van dit misdrijf hoger beoordelen in vergelijking met wie geen slachtoffer geworden is van dit misdrijf.

(zie beïnvloedende factoren; Stylianou (2003), p. 47)

2.3 De steekproef

Alvorens stil te staan bij de specifieke strategie van steekproeftrekking die gehanteerd werd in huidig onderzoek, dienen beslissingen genomen te worden over de setting en de onderzoekseenheden van het onderzoek. Nadien kan nagedacht worden over de wenselijkheid van een representatieve steekproef en over de concrete manier van steekproeftrekking. Verder wordt in dit hoofdstuk een overzicht geboden van de uiteindelijk gerealiseerde steekproef en de verdeling ervan naar geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en afkomst. Bij het beschrijven van de steekproef koppelen we regelmatig

terug naar de methodologische kritiekpunten die we in hoofdstuk 1.3.1 formuleerden op basis van voorgaande studies.

Allereerst werd beslist om het onderzoek uit te voeren in Vlaanderen, het Nederlandstalig gedeelte van België. Vlaanderen is, met andere woorden, de case voor het onderzoek naar publieke ernstpercepties van criminaliteit. Deze beslissing werd veeleer genomen omwille van praktische redenen. Het huidige onderzoek wordt gefinancierd door het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek van de Vlaamse Gemeenschap (FWO) en wordt uitgevoerd aan een Vlaamse universiteit (KU Leuven) door een Vlaamse onderzoeker. We kozen ervoor om de studie uit te voeren in Vlaanderen en niet in België (Vlaanderen, Brussels Hoofdstedelijk Gewest en Wallonië) omwille van drie substantiële redenen. Ten eerste zou het uitsturen van een vragenlijst in de drie landstalen (Nederlands, Frans en Duits) kunnen leiden tot een bias in de resultaten. Vele vragen en schalen worden immers afgeleid uit het Engels en verschillende vertalingen en woordgebruik zou tot andere interpretaties en betekenissen kunnen leiden. Ten tweede wordt er in het tweede deel van dit onderzoek een inhoudsanalyse uitgevoerd op de Vlaamse televisie (zie deel 2.1). Om aansluiting te vinden bij deze inhoudsanalyse en om de resultaten van beide delen aan elkaar te kunnen koppelen, is het belangrijk dat beide studies uitgevoerd worden in dezelfde setting. Ten derde werd voor deze keuze ook rekening gehouden met het financiële aspect. De kosten voor het Rijksregister (zie infra) worden immers berekend op basis van het aantal steden en gemeenten die betrokken worden in de steekproeftrekking. Omwille van bovenstaande redenen hebben we ervoor gekozen om het onderzoek uit te voeren bij respondenten woonachtig in Vlaanderen. Tot op heden werden publieke ernstpercepties van criminaliteit nog niet bestudeerd in Vlaanderen, en zoals is gebleken uit de literatuurstudie, is ook in Europa het onderzoek naar publieke ernstpercepties van criminaliteit schaars (zie methodologische twistpunten). De setting van het onderzoek versterkt, met andere woorden, het vernieuwende karakter van het onderzoek.

Ten tweede diende beslist te worden over de onderzoekseenheden. Zoals is gebleken uit de literatuurstudie, werden in het verleden heel wat studies uitgevoerd binnen specifieke populaties, zoals bijvoorbeeld rechters of universiteitsstudenten. Het huidige onderzoek focust echter specifiek op *publieke* percepties van criminaliteit in Vlaanderen. Wil men dus een adequaat antwoord verschaffen op de onderzoeksvragen, is het van belang het gehele publiek te bevragen, en niet slechts een segment ervan. We kiezen daarom voor mannen en vrouwen woonachtig te Vlaanderen met een leeftijd van 18 jaar of ouder, als onderzoekseenheden.

Vervolgens dienden we na te denken over de specifieke steekproef en de wijze van steekproeftrekking. Het is immers onmogelijk om alle Vlaamse burgers te bevragen; er diende een selectie gemaakt te worden. Het is het doel van het onderzoek om een representatief deel van de Vlaamse bevolking te bevragen en een zicht te hebben op hoe Vlamingen de ernst van misdrijven

percipiëren. Om representativiteit te kunnen garanderen, kozen we voor een naar provincie gestratificeerde tweetrapssteekproef met een evenredig aantal mannen en vrouwen (Bijleveld, 2009, p. 156-158; Billiet, 2003b, p. 209). Concreet komt het erop neer dat we per provincie in Vlaanderen telkens een steekproef in twee fasen getrokken hebben. In een eerste fase selecteerden we per provincie een aantal steden en gemeenten. Deze selectie gebeurde toevallig en is gebaseerd op het inwonersaantal (een stad of gemeente met een groter aantal inwoners heeft meer kans om op toevallige wijze geselecteerd te worden dan een stad of gemeente met een kleiner inwonersaantal). In een tweede fase werden binnen deze geselecteerde steden en gemeenten telkens een gelijk aantal respondenten geselecteerd (Billiet, 2003b, p. 212). Om deze selectie te kunnen verwezenlijken, was een gepast steekproefkader onontbeerlijk (een lijst die de hele populatie omvat, namelijk alle volwassenen woonachtig in Vlaanderen). Dit geschikte kader vonden we in het Rijksregister; zij bezitten immers de nodige gegevens over alle personen woonachtig in Vlaanderen.²⁴ Meer bepaald is aan het Rijksregister gevraagd, via de methode van de naar provincie gestratificeerde tweetrapssteekproef, een toevallige steekproef te trekken van de totale doelpopulatie. In een eerste fase van de steekproef zijn op basis van de inwonersaantallen 30 postcodes geselecteerd, zodat elke Vlaamse provincie vertegenwoordigd is in de steekproef. In een tweede fase zijn uit deze geselecteerde postcodes telkens 100 inwoners van de desbetreffende gemeenten toevallig geselecteerd. De steekproef bestaat bijgevolg uit 3000 mannen en vrouwen met een leeftijd ouder dan 18 jaar (geen leeftijdsbegrenzing) die Nederlandstalig en gedomicilieerd zijn in Vlaanderen.

Daarna werd er door het Rijksregister aan de geselecteerde personen een postenquête - waarvan de praktische handelingen voorbereid werden door de onderzoeker²⁵ - toegestuurd die de respondenten anoniem konden terugzenden in een gesloten retourenveloppe. De enquêtes zijn op die manier volledig anoniem. De onderzoeker kon op geen enkele manier de persoonsgegevens van de respondenten achterhalen, aangezien elke vragenlijst en terugstuurenveloppe voorzien werd van een unieke code, die enkel door het Rijksregister aan een specifieke respondent kon gelinkt worden (zie infra voor meer informatie over de postenquête en de vragenlijst).²⁶

De uiteindelijk gerealiseerde steekproef bestaat, na weglating van de ongeldig ingevulde enquêtes, uit 1278 respondenten. In wat volgt wordt een beschrijving gegeven van deze uiteindelijke steekproef en de verdeling ervan naar geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en afkomst. Telkens wordt

²⁴ Via de Privacycommissie werden op voorhand de nodige toelatingen aangevraagd.

²⁵ De onderzoeker diende de nodige aanvragen in bij de Privacycommissie, selecteerden steekproefcriteria, stelden de begeleidende brief op, printten en bereidden de verstuur - en terugstuurenveloppen voor, staken de begeleidende brieven en surveys in de enveloppen, en nummerden iedere vragenlijst en iedere terugstuurenveloppe handmatig.

²⁶ Dit werd aan de respondenten ook toegelicht in de begeleidende brief bij de vragenlijst.

de vergelijking gemaakt met cijfers afkomstig van het bevolkingsregister, teneinde na te gaan of onze steekproef representatief is. Om na te gaan of de steekproefproportie significant verschilt van de populatieproportie, wordt telkens gebruik gemaakt van de 'one sample' of non-parametrische chikwadrattest in SPSS. Met de 'goodness of fit index' kan men nagaan of de data uit de steekproef overeenstemmen met de data uit de populatie.²⁷

Verdeling naar geslacht

De steekproef bevat 47.0% mannen en 53.0% vrouwen. In tabel 2.3 worden de steekproefgegevens vergeleken met cijfergegevens uit de populatie van inwoners in Vlaamse Gewest geobserveerd op 1 januari 2014.²⁸

Tabel 2.3 Verdeling naar geslacht in de steekproef en in de populatie

Geslacht	Steekproef		Populatie	
	Aantal	Proportie (%)	Aantal	Proportie (%)
Mannelijk	596	47.0	2 527 962	49.0
Vrouwelijk	673	53.0	2 635 147	51.0

De one sample chikwadrattest toont aan dat het aantal mannen en vrouwen in de populatie (49.0% en 51.0%) niet significant verschilt van het aantal mannen en vrouwen in de steekproef (47.0% en 53.0%) ($\chi^2=101$, $df=1$, $p>.05$). Voor geslacht kunnen we met andere woorden spreken van een representatieve steekproef.

Verdeling naar leeftijd

De vragenlijst werd uitgestuurd naar alle Vlamingen ouder dan 18 jaar. Er werd verder geen leeftijdsbegrenzing voorop gesteld. De respondenten zijn gemiddeld 50 jaar oud. De leeftijden van de respondenten die de vragenlijst geldig terugstuurd, werd opgedeeld in vijf categorieën. 116 (9.2%) respondenten zijn tussen 18 en 24 jaar, 162 (12.8%) zijn tussen 25 en 34 jaar en 322 (25.5%) van de respondenten hebben een leeftijd van 35 tot 49 jaar. Verder zien we dat 29.4% (372) van de respondenten in de leeftijdscategorie van 50 tot 64 jaar zit, en 292 respondenten (23.1%) 65-plusser zijn. Wanneer deze gegevens worden vergeleken met die van de populatie, wordt er een significant verschil gevonden tussen beide verdelingen ($\chi^2=15.360$, $df=4$, $p<.05$). Zoals tabel 2.4 aantoont, is er

²⁷ Daar waar in het huidige gedeelte de concrete ernstpercepties van de respondenten centraal staan en socio-demografische en andere factoren gelinkt worden aan deze ernstpercepties, vormen in deel 2.2 theorievorming en hypothesetoetsing de focus. Representativiteit is bijgevolg voornamelijk van belang wanneer uitspraken gedaan worden over de concrete ernstpercepties van (groepen van) respondenten.

²⁸ De officiële bevolkingsstatistieken worden aangemaakt en gepubliceerd door de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie van de Federale Overheidsdienst (FOD) Economie en zijn online raadpleegbaar op <http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/bevolking/loop/>.

een overrepresentatie van 50-64-jarigen, en een onderrepresentatie van de jongere leeftijdsgroepen (18-24 jaar en 25-34 jaar) in de steekproef (tabel 2.4).

Tabel 2.4 Verdeling naar leeftijd in de steekproef en in de populatie

Leeftijdscategorieën	Steekproef		Populatie	
	Aantal	Proportie (%)	Aantal	Proportie (%)
18-24 jaar	116	9.2	530 018	10.3
25-34 jaar	162	12.8	791 102	15.3
35-49 jaar	322	25.5	1 313 471	25.4
50-64 jaar	372	29.4	1 306 165	25.3
65+	292	23.1	1 222 353	23.7

Ondanks deze significante verschillen tussen de verdeling in de steekproef en de verdeling in de populatie voor leeftijd, opteren we ervoor om de steekproef niet te wegen voor leeftijd. De over – en ondervertegenwoordiging betreffen immers geen opvallend sterke vertekeningen.

Verdeling naar opleidingsniveau

Het merendeel van de respondenten in de steekproef, heeft een diploma secundair onderwijs op zak, zonder verdere hogere studies (44.9%). 31.2% van de respondenten behaalde een diploma van hoger onderwijs buiten de universiteit, terwijl ruim een tiende (10.4%) van de respondenten een universitair diploma op zak heeft. Respectievelijk 2.6% en 9.2% van de respondenten, volgde geen onderwijs of heeft als hoogst behaalde diploma een diploma lager onderwijs (tabel 2.5). De chikwadraattest toont een significant verschil tussen de proportie in de steekproef en de proportie in de populatie voor wat betreft onderwijsniveau ($\chi^2=2068,370$, $df=3$, $p<.05$). Er is een onderrepresentatie van respondenten zonder diploma of enkel een diploma lager onderwijs, alsook van het aantal respondenten met een middelbaar onderwijs diploma. Anderzijds zien we een overrepresentatie van de respondenten die een diploma hoger onderwijs buiten de universiteit behaalden. Ook hier beslissen we geen weging te doen, het gaat hier immers niet om een ernstige scheeftekening.

Tabel 2.5 Verdeling naar opleidingsniveau in de steekproef en in de populatie

Onderwijsniveau	Steekproef		Populatie
	Aantal	Proportie (%)	Proportie ²⁹
Geen	33	2.6	17.5
Lager onderwijs	116	9.2	
Secundair onderwijs / middelbaar	563	44.9	54.4
Hoger onderwijs buiten universiteit	391	31.2	17.8
Universitair onderwijs	131	10.4	10.3
Andere	21	1.7	/

Verdeling naar afkomst

Aan de hand van twee vragen werd gepeild naar de afkomst van de respondent. Zo werd er niet enkel gepeild naar het geboorteland van de respondent zelf, maar ook van diens ouders. De resultaten tonen aan dat 92.7% van de respondenten geboren is in België. 4.3% van de respondenten is geboren in een Europees land buiten België en 3.1% is in een land buiten Europa geboren. Verder heeft 88.6% van de respondenten ouders die in België geboren zijn, terwijl 11.4% van de respondenten één of twee ouders heeft die niet in België geboren zijn (2.9% een niet-Europees land, 8.5% een Europees land) (tabel 2.6).

Tabel 2.6 Verdeling naar afkomst in de steekproef (%)

Indicatoren afkomst	België	Ander Europees land	Ander niet-Europees land
Geboorteland	92.7	4.3	3.1
Geboorteland ouders	88.6	8.5	2.9

In de bevolkingsstatistieken wordt cijfermateriaal aangeboden betreffende de nationaliteit van de inwoners van het land. Aangezien afkomst en nationaliteit twee verschillende concepten betreffen, en de gegevens voor nationaliteit uit de bevolkingsstatistieken slechts een vaag onderscheid maken tussen 'Belgen' en 'Vreemdelingen'³⁰, maken we geen vergelijkende analyses tussen de steekproefproportie en de populatieproportie.

²⁹ De meest recente cijfers m.b.t. opleidingsniveau dateren van 2013 en zijn raadpleegbaar via http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/arbeid_leven/opleiding/niveau/. In deze databank worden enkel percentages weergegeven, geen absolute aantallen. De categorieën geen onderwijs en lager onderwijs worden samengenomen in de databank; de categorie 'andere' is niet bevraagd.

³⁰ 92.5% van de inwoners van het Vlaamse Gewest heeft de Belgische nationaliteit. 7.5% van deze personen is vreemdeling en draagt niet de Belgische nationaliteit. Nergens is echter informatie vrijgegeven over hoe deze statistieken verzameld werden en welke criteria vooropgesteld werden om te bepalen of iemand 'Belg' of 'Vreemdeling' is. Zo is het bijvoorbeeld onduidelijk in welke categorie personen met twee nationaliteiten zitten.

Verdeling naar godsdienst

De resultaten op de vraag naar de godsdienstige strekking waartoe de respondent behoort, antwoordt ongeveer een derde van de respondenten in de steekproef niet tot een godsdienstige strekking te behoren. Ruim 60% van de respondenten rekent zichzelf tot het katholieke geloof. 21 respondenten (1.7%) behoren tot de islam, en 14 respondenten (1.1%) zijn protestants. Slechts een klein deel van de respondenten behoort tot het boeddhisme of hindoeïsme (0.7%), het orthodoxe geloof (0.6%) of het jodendom (0.2%). In de nationale bevolkingsstatistieken zijn hieromtrent geen gegevens voorhanden.

Tabel 2.7 Verdeling naar godsdienst in de steekproef (%)

Godsdienst	Steekproef	
	Aantal	Proportie (%)
Geen	412	32.7
(Rooms-)katholiek	796	63.1
Protestants	14	1.1
Orthodox	7	.6
Jodendom	2	.2
Islam / moslim	21	1.7
Oosters (boeddhisme, hindoeïsme)	9	.7

2.4 De vragenlijst

In een eerste deel worden de praktische en methodologische keuzes toegelicht, die het construeren van de vragenlijst voorafgingen. Vervolgens wordt er uitgebreid ingegaan op de inhoud van de vragenlijst en worden de validiteit en betrouwbaarheid van de meetinstrumenten toegelicht.

2.4.1 De voorafgaande keuzes

Er dienden een aantal methodologische en praktische keuzes gemaakt te worden, namelijk de keuze voor een postenquête, de keuze voor het gebruik van Likertschalen, keuzes m.b.t. het design en de lay-out en het pré-testen van de vragenlijst. Verder staan we stil bij de keuze van de misdrijven en de manier waarop we deze bevroegen.

De keuze voor een postenquête

Aangezien van de geselecteerde respondenten via het Rijksregister enkel een domicilieadres beschikbaar was (zie steekproef), werd geopteerd voor een schriftelijke enquête via de post (zie Harrison, 2010). Nadat de 3000 surveys door ons verzendklaar gemaakt werden, werden deze verstuurd door het nationaal Rijksregister. In de enveloppe die de respondenten ontvingen, voegden we ook een begeleidende brief met informatie over het onderzoek, de anonimiteit en de procedure

voor het terugzenden van de vragenlijst, de eigenlijke survey en een gefrankeerde terugstuurenveloppe, toe. Om tegemoet te komen aan de relatief hoge non-respons die doorgaans gepaard gaat met deze methode van dataverzameling, werd de 'Total Design Method' van Dillman (1978, 2000) ingezet. De procedure voor contactname is hierbij zeer precies voorgeschreven en bestaat uit vier contactmomenten, die in het huidige onderzoek aanvankelijk gereduceerd werden tot drie contactmomenten om kosten te besparen. In de eerste week van de dataverzamelingsperiode (april 2014) ontvingen de respondenten de vragenlijst met een begeleidende brief. In de loop van de derde week werden de aangeschrevenen die nog niet reageerden, herinnerd aan het onderzoek via een herinneringsbrief.³¹ Omdat de responsgraad na deze twee contactwaves al (uitzonderlijk) hoog was, werd beslist om de derde wave niet meer in te zetten. In totaal werden in de periode van midden april tot midden juni 2014 1278 geldige vragenlijsten teruggezonden. Dit komt overeen met een responsgraad van 42.6%. Uitgaande van de ruiltheorie, stelt Dillman (1978; 2000) verder dat respondenten 'triggeren' met een persoonlijke beloning, kan leiden tot een hogere responsgraad. Er werden ook 'incentives' of prijzen voorzien voor negen deelnemende respondenten³² (zie ook Billiet & Carton, 2003, p. 308-310). Ten slotte werd elke vragenlijst voorzien van een unieke code. Op die manier konden alle antwoorden gekoppeld worden aan een code. Bij twijfels of onduidelijkheden kon dan de desbetreffende vragenlijst teruggevonden worden en konden we de nodige gegevens manueel raadplegen. Bovendien was deze code van belang voor het uitsturen van de incentive naar de winnaar.

De keuze voor een Likertschaal

Zogenaamde 'rating scales' zijn het meest gebruikte format om percepties en attitudes te meten, in eender welk domein van onderzoek (Krosnick et al., 2005, p. 35). Een groot deel van de vragen in de vragenlijst werd dan ook opgebouwd als een rating scale in de vorm van een Likertschaal.³³ Ook voor de vragen naar ernstpercepties van misdrijven, hebben we ervoor gekozen een Likertschaal te gebruiken. Zoals beschreven is in de literatuurstudie, worden in het onderzoek naar ernstpercepties van misdrijven doorgaans drie soorten meetmethoden gebruik: de categorische schaal, de magnitude estimation techniek en de paarsgewijze vergelijking. Aangezien de methode van

³¹ Er werd door de onderzoeker een lijst bijgehouden met de codes van de ontvangen vragenlijsten. Op die manier konden de respondenten die nog niet reageerden, opnieuw aangeschreven worden.

³² De deelnemende respondenten konden een Fnac-bon (5x), een etentje in Luzine, het restaurant van televisiekok Jeroen Meus (3x) en een iPad mini (1x) winnen.

³³ Er dienden echter, zo stelt men in de methodologische literatuur, een aantal voorwaarden nageleefd te worden voor het opnemen van een Likertschaal: 1) het hele continuüm van antwoordcategorieën moet vervat zitten in de schaalpunten (er mag dus geen enkele 'range' ontbreken), 2) de schaalpunten moeten ordinaal opgebouwd zijn, gaande van het ene (linkse) uiterste naar het andere (rechtse) uiterste, 3) alle respondenten moeten eenzelfde betekenis geven aan de schaalpunten en er dus hetzelfde onder verstaan, 4) niet alleen de respondenten, maar ook de onderzoeker moet er hetzelfde onder verstaan. Al deze condities dienen vervuld te zijn, wil de onderzoeker een kwaliteitsvol onderzoek uitvoeren (Krosnick et al., 2005, p. 35).

magnitude estimation respondentent vereist die vertrouwd zijn met de techniek en/of 'getraind' zijn, en de paarsgewijze vergelijking ook niet vrij is van kritiek (zie hoofdstuk 1.3.2), kozen we voor de categorische Likertschaal.

Nadat beslist werd een Likertschaal te gebruiken, dienden we na te denken over het aantal 'punten' of antwoordcategorieën die deze schaal diende te bevatten. In eerste instantie kozen we ervoor een vijf-punt Likertschaal te gebruiken voor onze vragen. Betrouwbaarheidsstudies wijzen immers uit dat de betrouwbaarheid van schalen stijgt naarmate men meer antwoordcategorieën voorziet, en dat de betrouwbaarheid stagneert vanaf vijf antwoordcategorieën (vijf-punten schaal) (e.g., Jenkins & Taber, 1977; Lissitz & Green, 1975; Martin, 1978). De keuze voor een vijf-punt Likertschaal was bovendien ook pragmatisch gefundeerd. Eerst en vooral kozen we ervoor om voor deze items een oneven schaal te gebruiken, omdat we de respondent niet wilden dwingen een keuze te maken. Doordat even schaalconstructies geen middencategorie bevatten, zijn respondenten genoodzaakt te kiezen zich eerder aan de linkerzijde of eerder aan de rechterzijde van de schaal te situeren (Krosnick et al., 2005). Dit wilden we vermijden door een tussencategorie in te voegen en dus een oneven schaalconstructie te gebruiken. Bovendien – en dat is de pragmatische reden voor de keuze voor een vijf-punt Likertschaal voor deze items – wilden we de antwoordmogelijkheden telkens benoemen. Om te garanderen dat alle respondenten, en ook de onderzoeker, eenzelfde betekenis zouden geven aan de schaalpunten (zie voorwaarde vier in voetnoot) kozen we ervoor om elke antwoordcategorie van een bovenschrijft te voorzien. Bij een zeven-punt of een elf-punt Likertschaal is dit niet altijd mogelijk; niet elke vraag leent zich er immers toe om een uitgebreid aantal antwoordcategorieën te ontwikkelen.

Voor het merendeel van de variabelen (e.g., zwaarte van schade, sociaal economische status, mate van gelovigheid, cynisme t.a.v. de wet en sociale normen, etc.) kon inderdaad een schaal opgenomen worden die bestaat uit vijf punten. Voor de vragen over de morele verkeerdheid en de ernst van misdrijven beslisten we echter op basis van de resultaten van de pré-test een negen-punten schaal te voorzien. De pilootstudie in de vorm van cognitieve interviews toonde immers aan dat er meer variatie in de antwoorden van de respondenten op deze vragen zit wanneer een negen-punten schaal gebruikt werd dan wanneer de respondenten een vijf-punten schaal voorgelegd werd. Ten derde beslisten we eveneens op basis van de resultaten van de pré-test om een even schaalconstructie op te nemen voor de vragen over de incidentie van misdrijven en de incidentie van schade van misdrijven. Immers, de cognitieve interviews toonden aan dat respondenten bij dit soort vragen - vragen naar de incidentie werden doorgaans geïnterpreteerd als kennisvragen met een juist en een fout antwoord - de neiging hebben om de middencategorie (tussen beide) aan te duiden wanneer ze het antwoord niet weten. Een even schaal dwingt hen op die manier om een kant te kiezen.

Het design en de lay-out

Niet enkel zijn bovenstaande methodologische keuzes van belang voor een goed verloop van het survey-proces, ook de lay-out is een belangrijk onderdeel bij het creëren van een vragenlijst. Verschillende handboeken en richtlijnen werden geraadpleegd die tips en richtlijnen bevatten voor een goede lay-out. Een degelijke lay-out kan immers de responsgraad aanzienlijk verhogen, en leidt tot minder bias in de resultaten (e.g., Dillman, 1978; Krosnick & Presser, 2010; van der Pligt & Blankers, 2013). Zo tonen studies bijvoorbeeld aan dat er meer complete vragenlijsten terugkomen wanneer de vragen die peilen naar de socio-demografische kenmerken van de respondenten, achteraan in de vragenlijst opgenomen worden. Ook werden er bijvoorbeeld enkele ‘rules of thumb’ m.b.t. de lengte van de vragenlijst gevolgd. Om kosten te besparen, maakten we voor het inpassen van de antwoorden op de vragen gebruik van inpass-software en een scanner. Met behulp van de survey-analyse software ‘Remark Office OMR®’ kon elke vragenlijst door een scanner gehaald worden en verschenen de antwoorden onmiddellijk in een computerbestand (zie ook hoofdstuk 2.5 data-analyse). Voorwaarde voor het welslagen van deze scanopdracht was het invoeren van een vragenlijst met een strikte lay-out (e.g., weinig kleurschakeringen, bolletjes niet te dicht bij elkaar, etc.). Er diende gebruik gemaakt te worden van zogenaamde OMR-bubbles, per vraag en per antwoordcategorie. Respondenten kregen dan de opdracht het bolletje in te kleuren van het antwoord dat het meest hun mening/hun status/... weerspiegelt. De software ‘herkende’ dan het gekleurde bolletje en registreerde dit antwoord vervolgens in een bestand.

Het pré-testen van de vragenlijst

In huidig onderzoek is ervoor gekozen een tweedelige pré-test of pilootstudie uit te voeren. Enerzijds werd de vragenlijst ge-pré-test aan de hand van een kwantitatief survey-onderzoek, waarbij voornamelijk de schalen en de betrouwbaarheid ervan bestudeerd werden. Deze vragenlijst werd afgenomen bij 160 eerstejaarsstudenten criminologie aan de KU Leuven.³⁴ Anderzijds werd de vragenlijst getest aan de hand van cognitieve interviews bij 15 personen.³⁵ Cognitieve interviews zijn open interviews die uitgevoerd worden met als doel een inzicht te krijgen in de cognitieve processen die in werking treden bij de respondenten wanneer zij vragen beantwoorden (e.g., Campanelli, 1997; Willis, 2005; Willis & Beatty, 2007). Op basis van de resultaten van beide pilootstudies, werd de vragenlijst verder verfijnd. Naar de resultaten van deze pilootstudie wordt teruggekoppeld bij het deel over de betrouwbaarheid van de vragenlijst.

³⁴ Omwille van pragmatische redenen werd voor deze populatie gekozen. De survey werd afgenomen door een masterproefstudent (Cortoos, 2013-2014), na herhaaldelijk overleg, duidelijke instructies en tussentijdse terugkoppelingen.

³⁵ De cognitieve interviews werden afgenomen door een masterproefstudent (Fraiture, 2013-2014), na herhaaldelijk overleg, duidelijke instructies en tussentijdse terugkoppelingen.

De selectie en de omschrijving van de misdrijven

Voor de keuze van de misdrijven die bevestigd werden, baseerden we ons enerzijds op de resultaten van de inhoudsanalyse die in het tweede deel van deze verhandeling besproken worden (deel 2.1). Om hoofdonderzoeksvraag twee, naar het verband tussen ernstpercepties en televisiegebruik, te kunnen beantwoorden was het immers van belang dat de misdrijven regelmatig op televisie getoond of besproken worden. Anderzijds werd bij de selectie van de misdrijven ook rekening gehouden met voorgaand en toekomstig onderzoek van de promotor van dit project, Prof. Letizia Paoli, die samen met Victoria Greenfield onderzoek doet naar de schade van misdrijven op basis van het Harm Assessment Framework. Om vergelijkingen mogelijk te maken, werden een aantal misdrijven geselecteerd die ook in voorgaand en toekomstig onderzoek over de toepassing van het raamwerk, aan bod komen. Ten slotte kozen we er omwille van praktische redenen voor om slechts een beperkt aantal misdrijven te bevestigen. Er dienden niet enkel vragen over de ernst van misdrijven, maar ook vragen over de componenten van ernst opgenomen te worden per misdrijf. De vragenlijst zou bijgevolg te lang worden indien een uitgebreide set aan misdrijven geselecteerd werd. Deze drie motivaties leverden negen misdrijven op, namelijk drie misdrijven per misdrijfcategorie: moord, slagen en verwondingen, aanranding en verkrachting (misdrijven tegen personen), inbraak, diefstal, vandalisme (misdrijven tegen eigendommen), cocaïnehandel, terrorisme en bedrijfsfraude (georganiseerde misdrijven). Om na afloop van huidig onderzoek de vergelijking te kunnen maken met het onderzoek van Paoli en co naar de schade van misdrijven (o.b.v. het Harm Assessment Framework) werd ook het misdrijf cannabishandel – en productie opgenomen in de vragenlijst.

Telkens werd de naam van het misdrijf gegeven, waarna een korte beschrijving van het misdrijf volgde (e.g., Levi & Jones, 1985; O'Connell & Whelan, 1996; Sellin & Wolfgang, 1964). We kozen voor deze methode van 'crime scenario method' omdat we geïnteresseerd waren in de ernst van het misdrijf an sich, niet in de contextfactoren die ernstpercepties mogelijk beïnvloeden ('factorial survey design'). Verder zou het enkel aanbieden van de naam van het misdrijf zonder een korte beschrijving, mogelijk tot gevolg hebben dat de respondenten het 'worst case scenario' in gedachten hebben en het misdrijf gaan invullen volgens de eigen normen en visies (zie hoofdstuk 1.2). Er werd, ten slotte, geen rekening gehouden met de volgorde van de misdrijven in de vragenlijst. Onderzoek toonde immers aan dat dit geen invloed had op de antwoorden van de respondenten (Sheley, 1980).

2.4.2 De inhoud, de betrouwbaarheid en de validiteit van de meetinstrumenten

De verschillende vragen en schalen worden uitvoerig besproken in een volgend deel.³⁶ In dit gedeelte van de verhandeling bespreken we enkel die vragen in de vragenlijst die van belang zijn voor het beantwoorden van de eerste onderzoeksvraag naar de ernst van misdrijven volgens het publiek.³⁷ Voor de vraagontwikkeling baseerden we ons op bestaande literatuur en soortgelijk empirisch onderzoek. De onderzoeksvragen en geformuleerde hypothesen vormden een leidraad voor het zoeken naar geschikte literatuur voor de survey-ontwikkeling.

Reflectieve versus formatieve schalen

Alvorens in te gaan op de vraagstellingen en schaalconstructies, is het interessant om stil te staan bij het onderscheid tussen reflectieve en formatieve schalen ('reflective versus formative measures'). Het klassieke idee in de literatuur is dat van een reflectief verband tussen het latente construct en haar indicatoren, waarbij de causale richting gaat van het latente construct naar de waarneembare indicatoren (Baxter, 2009, p. 1370; Diamantopoulos et al., 2008, p. 1204; Kline, 2011, p. 280). Jarvis et al. (2003, p. 200) verwoorden dit als volgt: *"The direction of causality is from the construct to the indicators, and changes in the underlying construct are hypothesized to cause changes in the indicators [...]"* Bovendien zijn de indicatoren in reflectieve modellen sterk positief aan elkaar gecorreleerd (Baxter, 2009, p. 1370; Blunch, 2008, p. 155; Jarvis et al., 2003, p. 200; Kline, 2011, p. 280). Om de kwaliteit van reflectieve schalen na te gaan, worden factoranalyses (exploratieve of confirmatieve) en statistische maten gebruikt die een indicatie geven van de interne consistentie en betrouwbaarheid van de schaal.

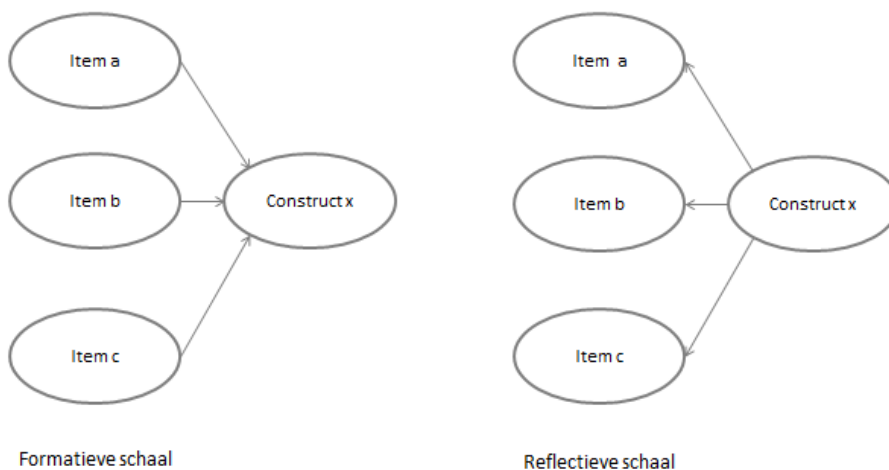
Deze klassieke denkwijze kan echter niet altijd gehanteerd worden. Er kan van 'formative measures' gesproken worden wanneer de richting van het verband omgekeerd is, of wanneer, met andere woorden, een latent construct gevormd wordt door haar manifeste indicatoren. De causaliteit gaat dan van de indicatoren naar het latente construct (Baxter, 2009, p. 1370; Blunch, 2008, p. 155; Jarvis et al., 2003, p. 200; Kline, 2011, p. 281).³⁸ Baxter (2009, p. 1370) verwoordt formatieve schalen of indexschalen als volgt: *"However, formative scales (often called "indices", distinct from reflective scales) are more appropriate in some circumstances, where the indicators are*

³⁶ Voor een overzicht van mogelijke meetproblemen die zich kunnen voordoen binnen survey-onderzoek, zie Pleysier (2010, p. 212-221)

³⁷ De vragen in de vragenlijst die centraal staan voor het beantwoorden van de tweede onderzoeksvraag, komen in deel drie van deze verhandeling aan bod (e.g., televisieblootstellingsvariabelen, schalen die cynisme t.a.v. de wet en sociale normen, empathie, onververschilligheid voor criminaliteit en behoudsgezindheid meten).

³⁸ Iemands socio-economische status is bijvoorbeeld een 'optelsom' van iemands inkomen, opleidingsniveau, levensstandaard, beroepsstatus, etc. (Kline, 2011, p. 280-281). Een ander voorbeeld betreft frequentie van televisie kijken, waarbij men de vraag stelt naar hoe vaak men televisie kijkt op bepaalde tijdstippen (Carlson en Grossbart (1988) in Diamantopoulos & Winklhofer, 2001, p. 275).

independent “causes” of the construct being measured with little correlation between them, and all need to be present in order to adequately specify the measured construct”. Kenmerkend voor dit soort schalen is dat de aanwezigheid van elke indicator van belang is om het latente construct inhoudelijk te interpreteren. Dit is bij reflectieve schalen geen vereiste; hier kan men indicatoren weglaten zonder dat dit een invloed heeft op de inhoud van het latente construct. Bovendien, aangezien de indicatoren bij formatieve schalen niet per se aan elkaar gecorreleerd zijn, is het testen van interne betrouwbaarheid betekenisloos (Diamantopoulos et al., 2008, p. 1215; Jarvis et al., 2003, p. 202). Het is daarom volgens verschillende auteurs van belang dat de onderzoeker bestudeert met welke soort schaal men te maken heeft en op welke manier hiermee om te gaan (Baxter, 2009, p. 1371; Diamantopoulos et al., 2008, p. 1208; Jarvis et al., 2003, p. 200). Zo is er immers, zo stellen Diamantopoulos et al. (2008, p. 1208) *“an almost automatic acceptance of reflective indicators”*. Formatieve schalen behandelen als reflectieve schalen kan echter leiden tot fouten in de resultaten (voor een overzicht van zulke 'measurement model misspecification' zie Diamantopoulos et al., 2008, p. 1208-1211). Jarvis et al. (2003) hebben criteria opgesteld in de vorm van vragen, die de onderzoeker kunnen helpen om te bepalen of een latent construct formatief of reflectief is. Vier zaken zijn hierbij van belang: 1) de richting van het verband, 2) de verwisselbaarheid van de indicatoren, 3) de covariatie tussen de indicatoren, en 4) de antecedenten en gevolgen van de indicatoren. In de huidige studie worden deze criteria gevolgd en wordt per schaal bepaald of het gaat om formatieve of reflectieve metingen. Op basis van deze vaststelling, wordt de kwaliteit van de schaal nagegaan. In figuur 2.3 wordt het onderscheid tussen beide types van schalen visueel voorgesteld.



Figuur 2.3 Visuele voorstelling van formatieve en reflectieve schalen. Gebaseerd op: Baxter (2009, p. 1371)

Op de reflectieve schalen in de vragenlijst werd telkens een verkennende of exploratieve factoranalyse uitgevoerd in SPSS. Meer bepaald voerden we de schattingsmethode van de

zogenaamde 'principal axis factoring' uit. Ook de 'skewness' (scheefheid) en 'kurtosis' (platheid) werd voor elk van de schalen in de vragenlijst nagegaan (Costello & Osborne, 2005, p. 2).³⁹ Vervolgens werd ook telkens nagegaan of een bepaalde groep van variabelen in een factoranalyse gebruikt kon worden. Hiertoe vroegen we de 'Bartlett's test of sphericity' op, waarbij we testten of de correlatiematrix een identiteitsmatrix is (i.e. een matrix waarin alle variabelen niet met elkaar correleren) (Field, 2009, p. 648; Mortelmans & Dehertogh, 2008b, p. 52). Ook de KMO-maat – die een waarde heeft tussen 0 en 1 - werd opgevraagd. Waarden die nabij 1 liggen, zijn een argument voor het uitvoeren van een factoranalyse; waarden onder 0.5 wijzen erop dat geen factoranalyse kan uitgevoerd worden (Mortelmans & Dehertogh, 2008b, p. 52-53). Vervolgens werd in SPSS de eigenlijke factoranalyse uitgevoerd. In eerste instantie bestudeerden we de eigenwaarden van de bekomen factor(en). Enkel factoren met een eigenwaarde groter dan 1 worden opgenomen in de verdere analyses ('Kaiser-criterium') (Field, 2009, p. 640-641; Mortelmans & Dehertogh, 2008b, p. 31-32). In tweede instantie werd ook de 'scree plot' – de grafische voorstelling van de eigenwaarden – opgevraagd (Field, 2009, p. 639). Het brekpunt in de scree plot toonde aan bij welk aantal factoren het toevoegen van een extra factor geen meerwaarde meer heeft (Field, 2009, p. 639-640; Mortelmans & Dehertogh, 2008b, p. 32). Wanneer er meer dan een factor weerhouden werd, diende dan vervolgens de rotatiemethode bepaald te worden. Er werd geopteerd voor een oblieke rotatie waarbij een structuurmatrix en een patroonmatrix bekomen worden (Field, 2009, p. 666), aangezien in de sociale wetenschappen kan aangenomen worden dat factoren met elkaar correleren (Costello & Osborne, 2005, p. 3)⁴⁰. Meer bepaald kozen we voor de 'direct oblimin' rotatie, een complexe methode van oblieke rotatie, waarbij correlatie tussen de factoren toegestaan is (Field, 2009, p. 644). Ten slotte keken we naar de specifieke items binnen de factoren. De literatuur bepaalt dat – binnen de sociale wetenschappen – enkel items met een factorlading hoger dan .40 meegenomen worden in de analyse. Dit is echter slechts een vuistregel en geen wetmatigheid (Mortelmans & Dehertogh, 2008b, p. 36), zo blijkt ook uit de uiteenzetting over factorladingen door Field (2009, p. 644).⁴¹ Items die op meer dan één factor laadden (kruisladingen), werden geweerd uit de analyses, tenzij het voorkomen van een kruislading theoretisch gemotiveerd kon worden (Waege, 1997, p. 146). Nadat de eigenlijke factoranalyse uitgevoerd werd en we bepaalden welke items te weerhouden en welke niet, werd, ten slotte, met behulp van Cronbach's alpha de betrouwbaarheid van de schaal onderzocht. Deze maat geeft een indicatie van de samenhang tussen de items (Field, 2009, p. 675). Over het algemeen wordt aangenomen dat een alpha-waarde van .70 of meer duidt op een

³⁹ De 'maximum likelihood' schattingsmethode is aangewezen wanneer er multivariate normaliteit is.

⁴⁰ De andere rotatiemethode betreft de orthogonale rotatie, waarbij er geen correlatie tussen de factoren verondersteld wordt. Wanneer er in werkelijkheid echter geen correlatie tussen de factoren zou bestaan, leveren de orthogonale en de oblieke rotatie wel dezelfde resultaten op (Costello & Osborne, 2005, p. 3).

⁴¹ Hoe groter de steekproef, hoe lager de factorlading kan zijn om statistisch significant te zijn, zo beschrijft Field (2009, p. 644).

betrouwbare schaal (Mortelmans & Dehertogh, 2008b, p. 118). Daar Chronbach's alpha zeer gevoelig is voor schaalengte (i.e. aantal items in de schaal), is deze grens echter niet absoluut (Field, 2009, p. 675; Waage, 1997, p. 147). Voor onderzoek in de sociale wetenschappen -zo stellen De Maeyer en Kavadias (2007, p. 218) - geldt dat een schaal met een alphawaarde onder .60 verwijderd dient te worden, een schaal met een alphawaarde tussen .60 en .80 redelijk betrouwbaar, en een schaal met alphawaarden hoger dan .80 betrouwbaar genoemd kan worden. Ook Pauwels (2012, p. 164) stelt dat onderzoekers (i.e. criminologen) het vaak met schalen met een alpha-waarde lager dan .668 moeten doen.

Wanneer we te maken hadden met formatieve schalen werden andere analyses uitgevoerd. De kwaliteit van dit soort schalen testen is moeilijk, en slechts weinig softwarepakketten ondersteunen de analyse ervan (Baxter, 2009, p. 1371). Diamantopoulos et al. (2008) stellen een aantal zaken voor om de kwaliteit van formatieve schalen te testen. Een eerste kwaliteitsvereiste betreft de afwezigheid van multicollineariteit tussen de indicatoren in de schaal. Aangezien substantiële correlaties tussen de indicatoren in formatieve modellen kunnen leiden tot schattingsproblemen, is multicollineariteit onwenselijk (Diamantopoulos et al., 2008, p. 1212). Eén van de manieren waarop men in de literatuur omgaat met multicollineariteit, is het bestuderen van de VIF factor ('variance inflation factor') en op basis hiervan indicatoren elimineren (Diamantopoulos et al., 2008, p. 1212). Wanneer de VIF een waarde heeft groter dan 10, is multicollineariteit aanwezig (Diamantopoulos, 2008; MacKenzie et al., 2011). We berekenden dus telkens de VIF-waarden door per itempaar de 'multicollinearity diagnostics' op te vragen.

We bouwden de vragenlijst op rond zeven opeenvolgende delen, namelijk 1) ideeën over het belang en voorkomen van criminaliteit in België, 2) percepties over de schade van misdrijven, 3) percepties over de morele verkeerdheid en de ernst van misdrijven, 4) slachtofferschap van criminaliteit, 5) vrijetijdsgebruik, 6) persoonlijke overtuigingen en 7) socio-demografische kenmerken. Achtereenvolgens worden deze delen besproken, alsook de vragen en schalen behorend tot elk van deze delen. Het vijfde deel over het vrijetijdsgebruik en een aantal vragen uit het zesde gedeelte over de persoonlijke overtuigingen, worden in deel 2.2 van deze verhandeling besproken. Deze vragen werden immers specifiek ontworpen ter beantwoording van de tweede hoofdonderzoeksvraag naar het verband tussen televisieblootstelling en ernstpercepties van criminaliteit.

Ideeën over het belang en het voorkomen van criminaliteit in België

Een eerste deel van vragen gaat over criminaliteit en hoe de respondent dit fenomeen in het algemeen percipieert. Deze set van vragen werd voornamelijk gesteld om de respondent in te leiden in het thema van de vragenlijst. We zijn van mening dat het belangrijk is om eerst een algemeen zicht

te hebben op wat mensen in Vlaanderen denken over criminaliteit, alvorens ons toe te spitsen op specifieke percepties en attitudes.

Een eerste vraag peilt naar hoe bezorgd men is om slachtoffer te worden van een misdrijf (5-punt Likertschaal). Een zelfde vraag is opgenomen in de vragenlijst van de ESS en wordt beschouwd als een onderdeel van het ruimere concept van onveiligheidsgevoelens (European Social Survey, 2010).

Daarnaast hebben we gevraagd in welke mate men criminaliteit als een probleem beschouwt in België, met antwoordcategorieën gaande van helemaal geen probleem tot een heel erg probleem. We nemen in onze vraagstelling bewust op dat het gaat om België, en niet om criminaliteit in Europa of in de rest van de wereld.

Via een derde vraag in dit inleidend deel wilden we achterhalen of de respondent denkt dat het criminaliteitsprobleem in België gestegen, constant gebleven of gedaald is in de laatste vijf jaar.

Tot slot trachtten we al een eerste link te leggen tussen criminaliteit en media; we wilden namelijk te weten komen waar de respondent zijn/haar informatie haalt over criminaliteit (uit eigen ervaringen, via vrienden en familie of uit de media).

Om het concept percepties over de incidentie van misdrijven meetbaar te maken, hebben we een aantal vragen aan de survey toegevoegd die peilen naar de kennis van de respondenten over criminaliteit(svormen). We wilden graag weten in welke mate de respondent op de hoogte is van hoe vaak bepaalde misdrijven voorkomen in België. Dit sluit aan bij wat in de cultivatietheorie verstaan wordt onder 'eerste orde cultivatievragen'.⁴² Om te beslissen op welke manier deze vraag te stellen en met welke antwoordcategorieën, werden cultivatiestudies en studies binnen de criminologie geraadpleegd. In cultivatiestudies worden doorgaans twee soorten vragen gesteld die peilen naar percepties over het voorkomen van een sociaal fenomeen, namelijk inschattingsvragen en gedwongen keuzemogelijkheden met doorgaans twee antwoordcategorieën. Daar waar respondenten bij percentageschattingen zonder enige leidraad een schatting dienen te maken van een bepaald fenomeen (e.g., hoeveel mensen op 100 denkt u dat er als politieagent werken in België?), krijgen ze bij de methode van de gedwongen keuzemogelijkheden twee (of meer) mogelijke antwoorden voorgeschoteld waaruit ze het volgens hen juiste antwoord dienen te selecteren (voor meer informatie en overzicht van studies, zie Dossche, 2009, p. 4-5). Dossche (2009) maakte op basis van statistische analyses de vergelijking tussen deze twee meetmethodes en kwam tot de bevinding dat beide vraagstellingen vertekende resultaten opleveren in cultivatiestudies (Dossche, 2009, p. 146-147). Bovendien bleek uit de cognitieve pré-test, waarin aan de respondenten ook gevraagd

⁴² Een tweede doel van deze studie is het verband tussen ernstpercepties en televisiegebruik achterhalen, met de cultivatietheorie als onderliggend theoretisch kader (zie deel 2). Het was daarom belangrijk dat bij het construeren van de vragenlijst ook inzichten vanuit cultivatiestudies geraadpleegd werden.

werd een percentageschatting te geven, dat de respondenten dit een zeer moeilijke taak vonden. Niet enkel binnen de cultivatietraditie, maar ook binnen de criminologie werden in het verleden een aantal studies uitgevoerd over de percepties over het voorkomen van criminaliteit. Om te peilen naar de kennis van respondenten over criminaliteit en straffen wordt hierbij doorgaans gebruikt gemaakt van Likerschalen (voor een overzicht, zie Hough & Roberts, 2012, p. 280-283). Op basis van deze voorgaande inzichten kozen we ervoor om de criminologische literatuur te volgen en kennisvragen op te nemen over het voorkomen van de misdrijven in de vorm van een vier-punt Likerschaal (zelden of nooit, soms, regelmatig, (heel) vaak). In de cognitieve pré-test werd deze vraagvorm eveneens opgenomen in de vorm van een 5-puntenschaal. Hieruit bleek dat respondenten bij dit soort van vragen de neiging hebben om de middencategorie aan te duiden, uit angst een fout antwoord te geven (zie hoofdstuk 2.4.1). Dit zagen we ook bevestigd in de frequentietabellen uit de kwantitatieve pré-test. We opteerden daarom voor een even schaal zonder middenalternatief. We kozen er eveneens voor de categorie 'weet ik niet' niet op te nemen; op basis van de resultaten van de pré-test vermoedden we dat respondenten deze categorie vaak zouden aanduiden.

Percepties over de schade van misdrijven

Voor dit deel van de vragenlijst gebruikten we geen bestaande vragen of schalen, maar ontwikkelden we zelf schalen op basis van theoretische inzichten. Dit deel is immers nieuw in vergelijking met voorgaand onderzoek over ernstpercepties, in die zin dat het concept van schadelijkheid verder uitgebreid werd in navolging van Warr (1989).

Eenzijds is ervoor geopteerd om voor de drie meest voorkomende misdrijven per misdrijfcategorie volgens de inhoudsanalyse (slagen en verwondingen, inbraak en cocaïnehandel, zie deel 2.1), een uitgebreide schaal te ontwikkelen, met items die concrete voorbeelden van schade ten gevolge van het misdrijf bevatten.⁴³ Voor elke stelling diende de respondent dan op een vijf-punt Likerschaal, gaande van helemaal geen zware schade tot heel zware schade, aan te geven hoe zwaar hij/zij deze vorm van schade vond. Voor het ontwikkelen van de stellingen baseerden we ons op het Harm Assessment Framework (Greenfield & Paoli, 2013). Net zoals in dit raamwerk maakten we een onderscheid tussen de verschillende groepen die schade kunnen lijden van misdrijven (de dragers van schade). Bovendien representeerde elk item in de schaal een vorm van schade voor de desbetreffende drager van de schade, afhankelijk van het misdrijf. We probeerden deze stellingen zo concreet en duidelijk mogelijk te formuleren. De vraag over slagen en verwondingen bevatte acht items, zoals bijvoorbeeld "Het geven van de vuistslagen leidt ertoe dat het slachtoffer fysieke pijn

⁴³ Deze werkwijze werd voor slechts drie misdrijven toegepast, aangezien de in de literatuur bestaande richtlijnen over de lengte van vragenlijsten gevolgd werden. Te lange vragenlijsten houden immers het risico in dat de respondent afhaakt.

heeft (e.g., breuk, blauwe plekken)” en “Het geven van de vuistslagen leidt ertoe dat andere burgers zich onrustig, onveilig en bezorgd voelen (e.g., zijn bang, vertrouwen elkaar en de overheid niet meer)”. De vraag over inbraak bestond uit zeven items, zoals bijvoorbeeld “De inbraak leidt tot financiële kosten bij de verzekeringsmaatschappij van het slachtoffer (alle kosten terugbetalen en personeel inzetten voor het werk)” en “De inbraak leidt ertoe dat de Belgen een negatief beeld hebben van de politie (e.g., teken dat de politie haar werk niet goed doet)”. De vraag over cocaïnehandel bevatte tien items, zoals bijvoorbeeld “De cocaïne-import leidt ertoe dat werknemers in Belgische luchthavens of havens zich laten omkopen in hun job (e.g., om cocaïne in België te krijgen is hun medewerking nodig)” en “De cocaïne-import leidt ertoe dat de drugskoerier die ingezet wordt om de cocaïne te vervoeren, een overdosis binnenkrijgt en sterft (e.g., inslikken van zakjes gevuld met cocaïne die kapot gaan in het lichaam)” (zie bijlage 1 voor de items per schaal).

Vervolgens testten we deze schaal op haar kwaliteit. Een eerste verkenning toonde aan dat deze drie zelf ontwikkelde schalen voldoen aan de eigenschappen van de formatieve schalen. Er werd immers niet verondersteld dat respondenten die hoger scoren op een bepaald item ook hoger zullen scoren op de andere items over de zwaarte van de schade. In het Harm Assessment Framework wordt immers gesteld dat *‘the same criminal activity usually affects more than one interest dimension; that is, it yields different types of harms of possibly different severity. [...] An assault, for example, can affect both the victim’s functional integrity and reputation, but it can affect each interest dimension differently’* (Greenfield & Paoli, 2013, p. 873). De zwaarte van de gevolgen van de gedragingen in de items wordt, met andere woorden, telkens afzonderlijk beoordeeld door de respondenten. De items zijn dus onafhankelijk van elkaar en dienen niet te correleren. Bijgevolg berekenden we voor elk van deze schalen de VIF-waarde om de items te testen op multicollineariteit. Voor slagen en verwondingen situeerden deze waarden zich tussen 1.076 en 1.322, wat geen multicollineariteit aantoonde tussen de items. Ook voor inbraak (VIF-waarden tussen 1.063 en 1.581) en voor cocaïnehandel (VIF-waarden tussen 1.057 en 1.554) werd geen multicollineariteit gevonden tussen de items. Bijgevolg was het toegestaan om voor elk van deze formatieve schalen het gemiddelde van de items te berekenen om mee te nemen in de verdere analyses.

Anderzijds werd voor de overige misdrijven een verkorte vraag opgenomen die peilt naar de perceptie over de zwaarte van de schade. Voor een set van zeven misdrijven dienden de respondenten aan te geven op een vijf-punt Likertschaal hoe zwaar ze de schade inschatten die kan voortvloeien uit het misdrijf. We lieten – in navolging van de kritieken die we op de vraag naar schadelijkheid in het onderzoek van Warr (1989) formuleerden - deze vraag voorafgaan door een uitgebreide inleiding, waarin we toelichtten dat er verschillende soorten schade kunnen optreden ten gevolge van een misdrijf. Volgende vraag werd gesteld voor de overige zeven misdrijven: “Zoals duidelijk werd uit voorgaande vragen kan de schade die kan ontstaan ten gevolge van een misdrijf,

gaan van fysieke verwondingen en financieel verlies tot overheidskosten en onveiligheidsgevoelens. Geef aan hoe zwaar u de totale schade in België bij onderstaande misdrijven vindt” (zie voor deze vraag ook bijlage 1).

Ten derde werden in dit gedeelte vragen gesteld die betrekking hebben op de perceptie over de incidentie van de schade van misdrijven. Er werd hiervoor een soortgelijke werkwijze gehanteerd als bij de vraag over de zwaarte van de schade. Voor de misdrijven slagen en verwondingen, inbraak en cocaïnehandel werd dezelfde schaal met dezelfde items gebruikt als voor de vraag naar de perceptie over de schade van misdrijven. Per item diende de respondent op een vier-punt Likertschaal, gaande van zelden of nooit tot (heel) vaak, aan te duiden hoe vaak hij/zij denkt dat dit soort schade voorkomt. Naar analogie met de vragen over de percepties over de incidentie van misdrijven, werd ook hier geopteerd voor een vier-puntenschaal zonder middenalternatief. Anderzijds werd voor de overige misdrijven een meer algemene vraag gesteld over hoe vaak men denkt dat een bepaalde soort schade voorkomt. Ook hier haalden we inspiratie uit het Harm Assessment Framework en de verschillende soorten schade. Per misdrijf en per soort schade (fysieke verwondingen, psychologische gevolgen, inbreuk op de privacy, financiële kosten, verlies van waardigheid en reputatie) diende de respondent op een vier-puntenschaal aan te geven hoe vaak hij/zij denkt dat deze soort schade voorkomt (zie voor deze vraag ook bijlage 1).

Ook dit betreft een formatieve schaal. De incidentie van de gevolgen van de in de items werd immers telkens afzonderlijk beoordeeld door de respondenten. De items zijn dus onafhankelijk van elkaar. De kwaliteitstesten toonden aan dat er geen multicollineariteit bestaat tussen de items van de drie schalen (slagen en verwondingen: VIF-waarden tussen 1.166 en 1.817, inbraak VIF-waarden tussen 1.207 en 1.822, cocaïnehandel VIF-waarden tussen 1.312 en 1.989). Voor elk van deze schalen konden we bijgevolg het gemiddelde berekenen.

Percepties over de morele verkeerdheid en ernst van misdrijven

Voor de vraag naar de morele verkeerdheid van misdrijven haalden we enerzijds inspiratie uit de vraagstelling die Warr (1989) hanteerde in zijn onderzoek. Anderzijds werd ook de Peterborough Adolescent and Young Adult Development Study (PADS+) geraadpleegd, waarin gepeild werd naar de percepties van jongeren over de morele verkeerdheid van een aantal situaties (Wikström, 2012). In tegenstelling tot Warr's studie, waarin een elf-punt Likertschaal gehanteerd werd, gebruikten we in eerste instantie een vijf-punt Likertschaal gaande van helemaal niet verkeerd tot helemaal verkeerd om de tien misdrijven te beoordelen. Uit de kwantitatieve en kwalitatieve pré-test bleek echter dat respondenten haast altijd de laatste antwoordcategorie (helemaal verkeerd) aanduiden, wat ons deed beslissen een grotere 'range' in antwoordopties te voorzien. In de uiteindelijke vragenlijst werd daarom een negen-punt Likertschaal opgenomen. Meer bepaald werd er aan de respondenten de

volgende vraag gesteld: “Gelieve per misdrijf aan te duiden hoe slecht of verkeerd u het vindt dat iemand dit misdrijf pleegt. Als u vindt dat dit helemaal niet verkeerd is, kleur dan het bolletje met het cijfer 1 in. Als u vindt dat het heel erg verkeerd is om het misdrijf te plegen, kleur dan het bolletje met het cijfer 9 in. Als uw oordeel ergens tussenin zit, kleur dan het bolletje met het cijfer in dat weergeeft hoe verkeerd u het vindt dat iemand dit misdrijf pleegt”.

Net zoals Warr (1989) werd vervolgens ook een vraag opgenomen die peilde naar de percepties over de ernst van misdrijven. Dezelfde tien misdrijven werden opgegeven, en telkens werd gevraagd aan te duiden op een negen-punt Likertschaal hoe ernstig men deze misdrijven vindt. Ook hier werd gekozen voor een negen-punt Likertschaal, naar analogie met de vraag naar de morele verkeerdheid van misdrijven. Om tegemoet te komen aan de kritiek op voorgaande studies dat in de vraag naar ernst geen enkele verwijzing zit naar hoe het begrip ernst te interpreteren, opteerden we ervoor om in de vraagstelling te verwijzen naar de componenten van ernst, zoals bepaald op basis van het conceptueel kader. Bovendien hebben we ervoor gekozen deze vraag naar ernst niet vooraan – zoals in de studie van Warr – in de vragenlijst te zetten, maar deze vraag te laten volgen op de vragen naar de morele verkeerdheid, zwaarte van de schade en incidentie. Op die manier kon in de vraagstelling naar ernst verwezen worden naar deze componenten die in voorgaande vragen aan bod kwamen. De volgende vraag werd gesteld: “Rekening houdend met de vragen die u beantwoordde over het voorkomen, de zwaarte van de schade en de morele verkeerdheid van misdrijven, hoe ernstig vindt u onderstaande misdrijven? Als u vindt dat dit helemaal niet ernstig is, kleur dan het bolletje met het cijfer 1 in. Als u vindt dat het een heel ernstig misdrijf is, kleur dan het bolletje met het cijfer 9 in. Als uw oordeel ergens tussenin zit, kleur dan het bolletje met het cijfer in dat weergeeft hoe ernstig u het misdrijf vindt”. Door de verwijzing naar het voorkomen van het misdrijf en de schade, de zwaarte van de schade en de morele verkeerdheid – de componenten van ernst - , trachtten we de kritiek van een gebrek aan operationalisering van het ernstbegrip gedeeltelijk te ondervangen (maar zie ook kanttekeningen).

We zijn er ons van bewust dat op deze manier de kritiek van een gebrek aan operationalisering slechts gedeeltelijk ondervangen wordt. Hoewel theoretisch gezien het ernstbegrip wel geconceptualiseerd werd (zie hoofdstuk 2.1), was het niet eenvoudig om deze conceptualisering om te zetten in een geschikte vraag voor de survey. We beseffen dat de vraag naar ernst in de survey eerder een moeilijke vraag is voor (sommige) respondenten.⁴⁴ Toch kozen we, gedreven door één van de doelstellingen van het onderzoek, voor deze aanpak. We willen namelijk te weten komen welke componenten het publiek in rekening brengt wanneer het een ernstoordeel maakt, en welk gewicht men geeft aan deze componenten. Om deze doelstelling te kunnen bereiken,

⁴⁴ Tijdens de cognitieve interviews werd door de respondenten echter niet lang nagedacht over deze vraag.

was het nodig om in de vraag naar ernst de componenten reeds te betrekken. Aan de hand van een regressieanalyse met ernstpercepties als afhankelijke variabele en de componenten van ernst als onafhankelijke variabelen kunnen dan de componenten van ernstpercepties afgeleid worden (zie ook hoofdstuk 3.4). Deze aanpak werd ook gehanteerd door Warr (1989) en Rosenmerkel (2001). Als alternatieve aanpak zou het mogelijk geweest zijn om ernstpercepties als een latente variabele te beschouwen (en dus de vraag naar ernst niet te stellen in de survey), met de componenten van ernst als factoren. Echter, met deze aanpak zouden we er van uitgaan dat alle vier de componenten van ernst (zie hoofdstuk 2), *per se* ook componenten van ernstpercepties zijn. De huidige studie dient dus eerder beschouwd te worden als een exploratief onderzoek, waarbij de componenten van ernst en hun gewicht onderzocht worden. Eventueel kunnen in vervolgonderzoek dan de componenten van ernstpercepties (zie resultatensectie) gebruikt worden als factoren met ernst als latente variabele in een factoranalyse. Bij het interpreteren van de resultaten dient dus in het achterhoofd gehouden te worden dat de resultaten over ernstpercepties gebaseerd zijn op deze (eerder moeilijke) vraag.⁴⁵

Slachtofferschap van criminaliteit

Aangezien in de voorgaande literatuur naar ernstpercepties van criminaliteit het verband tussen ernstpercepties van criminaliteit en slachtofferschap niet vaak onderzocht werd, werden twee vragen naar slachtofferschap opgenomen in de vragenlijst. Onze inspiratie voor de vraagstelling werd gehaald uit de meest recente versie van de ESS (European Social Survey, 2012). Hoewel we net zoals in de ESS de respondent lieten terugblikken op een periode van vijf jaar, kozen we ervoor om de vraag in de ESS op te splitsen in twee vragen, namelijk één met betrekking tot direct slachtofferschap en één met betrekking tot indirect slachtofferschap. Meer bepaald presenteerden we een set van misdrijven (niet alle tien de misdrijven, want bv. moord en cannabishandel zijn in dit geval niet relevant) en vroegen we enerzijds of de respondent hiervan de afgelopen jaar slachtoffer geworden is (ja/nee), en anderzijds stelden we de vraag of één van de burens, vrienden of familieleden van de respondent hiervan de afgelopen vijf jaar slachtoffer geworden is (ja/nee).

Persoonlijke overtuigingen

Eén van de vragen in de sectie over de persoonlijke overtuigingen, peilde naar de religieuze overtuigingen van de respondenten. Voorgaande studies in het domein van ernstpercepties wezen immers op een verband tussen iemands religieuze overtuigingen en diens ernstpercepties (e.g., Abrams & Della-Fave, 1976; Evans & Scott, 1982; Newman, 1976). Voor het meten van religieuze overtuigingen baseerden we ons op de vraagstelling gehanteerd in de Belgische versie van de ESS (European Social Survey, 2010). Een eerste vraag peilde naar het type van geloof waartoe men

⁴⁵ In onderdeel 2.2 van dit proefschrift verleggen we onze focus gedeeltelijk en betreffen de componenten van ernstpercepties de centrale afhankelijke variabelen.

behoort (e.g., Abrams & Della-Fave, 1976), met een keuze tussen zes religieuze groepen en de antwoordoptie 'geen' ((rooms-)katholiek, orthodox, protestants, jodendom, islam, oosters (e.g., hindoeïsme, boeddhisme)). Een tweede vraag mat de intensiteit van het geloof (e.g., Newman, 1976). Op een vijf-punt Likertschaal diende de respondent aan te geven hoe gelovig hij/zij is, gaande van helemaal niet gelovig tot heel erg gelovig.⁴⁶

Socio-demografische kenmerken

We kozen ervoor de vragen met betrekking tot de socio-demografische kenmerken op het einde van onze vragenlijst te stellen, omdat zulke vragen in het begin als bedreigend ervaren kunnen worden en omdat deze vragen minder aandacht vergen van de respondent. Om kans te maken op één van de prijzen, was het bovendien noodzakelijk dat de respondenten de hele vragenlijst, en dus ook dit laatste gedeelte, invulden.

Ten eerste werden vragen opgenomen die peilden naar het geslacht, de leeftijd (het jaartal waarin men geboren is) en het opleidingsniveau van de respondent (geen opleiding, lager onderwijs, middelbaar onderwijs, hoger onderwijs, universitair onderwijs, andere). Deze factoren werden immers ook opgenomen in de klassieke studies naar ernstpercepties van criminaliteit. Daarnaast werd ook het eigen geboorteland en de het geboorteland van elk van de ouders van de respondent bevraagd om diens afkomst te kunnen bepalen (België, een ander land binnen Europa, een ander land buiten Europa).

De sociaal-economische status werd achterhaald via een vraag die is overgenomen uit de JOP-monitor (Jeugd Onderzoeksplatform, 2010), namelijk hoe moeilijk of hoe gemakkelijk het gezin van de respondent bepaalde zaken kan betalen. Deze schaal, die 'financiële ruimte' genoemd wordt, bevat zeven items (tabel 2.7). De items in de schaal in het huidige onderzoek verschilden van die in de JOP-monitor, in die zin dat onze vraag meer differentiatie tussen sociale groepen toelaat. In de JOP-monitor wordt immers simpelweg gevraagd of men bepaalde zaken kan betalen (ja of nee), terwijl wij vragen hoe moeilijk of hoe gemakkelijk men deze zaken kan betalen in de vorm van een vijf-punt Likertschaal. Bovendien specificeerden we enkele van de items. Bepaalde vragen konden door de respondenten immers ruim geïnterpreteerd worden volgens ons (e.g., 'Tweedehandskledij i.p.v. nieuwe kledij kopen' wordt 'Kledij kopen van duurdere merken' en 'Het huis warm houden in de winter' wordt 'Alle kamers van de woning warm houden in de winter'). Dit betreft een reflectieve schaal. Tabel 2.7 toont de resultaten van de exploratieve factoranalyse. De Bartlett's test of sphericity ($\chi^2= 6404.684$ $df=21$, $p<.01$) en de KMO-waarde (0.926) gaven aan dat de steekproef

⁴⁶ De vragenlijst bevat nog vragen m.b.t. persoonlijke overtuigingen, maar deze komen aan bod in het tweede deel van deze verhandeling.

geschikt is voor een exploratieve factoranalyse en dat de correlaties tussen de items voldoende hoog waren om verder te gaan met factoranalyse. Uit de verdere analyses werd op basis van het Kaiser criterium en de scree plot, één factor weerhouden (eigenwaarde van 4.962) die 66.2% van de variantie verklaarde, met factorladingen tussen .738 en .876. Tabel 2.7 toont de factorladingen van de schaal socio-economische status aan. De betrouwbaarheidsanalyse leverde een waarde voor Chronbach's alpha op van .929, wat wijst op een zeer hoge betrouwbaarheid (>.80).⁴⁷

Tabel 2.8 Resultaten exploratieve factoranalyse op de schaal socio-economische status

Items	Factorladingen
Elke kamer van de woning warm houden in de winter	.738
Kledij kopen van duurdere merken.	.799
Elke dag vers(e) vlees, vis of kip eten.	.759
Eén week per jaar op vakantie gaan naar het buitenland.	.832
De rekeningen en onvoorziene kosten betalen.	.876
Rondkomen op het einde van de maand.	.867
Leuke activiteiten doen in de vrije tijd.	.814
Eigenwaarde	4.962
% verklaarde variantie	66.2
Cronbach's alpha	.929

2.4.3 Enkele kanttekeningen bij de vragenlijst en de aanpak van het onderzoek

Hoewel de huidige studie zowel op conceptueel als methodologisch vlak vernieuwende inzichten incorporeert in het onderzoeksdomein van publieke ernstpercepties van criminaliteit, bevat de vragenlijst enkele beperkingen die men in het achterhoofd dient te houden bij het interpreteren van de resultaten.

Een eerste beperking betreft het relatief beperkt aantal misdrijven dat opgenomen werd in de vragenlijst. Er kunnen bijgevolg slechts uitspraken gedaan worden over tien misdrijven. We kunnen, met andere woorden, geen uitspraken doen over andere niet-bevraagde misdrijven. Elk misdrijf is immers uniek in zijn beoordeling. We kunnen deze beperking echter relativeren, aangezien het huidige onderzoeksopzet met 'slechts' tien misdrijven de onderzoeker toelaat om diepgaande analyses op een beperkte set van misdrijven uit te voeren. Voorgaande onderzoekers bleven veeleer beschrijvend, boden enkel een algemeen regressiemodel aan en bevroegen geen componenten van ernst.

Ten tweede verwezen we in onze vraag naar ernstpercepties naar de componenten van ernst, waarna we ernstpercepties als afhankelijke en de componenten van ernst als onafhankelijke variabelen in het regressiemodel opnamen (zie resultatensectie, hoofdstuk 3.4). We lieten ons in de keuze voor deze aanpak leiden door de doelstellingen van het onderzoek, namelijk nagaan welke

⁴⁷ De cronbach's alpha van de schaal 'financiële ruimte' zoals die opgenomen is in de JOP-monitor 2, bedraagt .72. Ook de factorladingen zijn lager in de oorspronkelijke schaal dan in huidige schaal.

componenten van ernst respondenten in acht nemen wanneer ze oordelen over de ernst van misdrijven, en nagaan welk gewicht ze toekennen aan deze componenten. We kozen er bewust voor om ernstpercepties niet als latente variabele op te nemen in de analyses, met de componenten van ernst als manifeste variabelen. In voorgaand onderzoek waarin op zoek gegaan werd naar de componenten van ernst, werd bovendien eenzelfde werkwijze gehanteerd (Warr, 1989; Rosenmerkel, 2001). De lezer dient er zich dus bij het interpreteren van de resultaten bewust van te zijn dat in de vraagstelling naar ernst reeds verwezen werd naar de componenten. Het is in dat opzicht vanzelfsprekend dat de regressiemodellen een hoge verklaarde variantie zullen hebben. We proberen de afhankelijke variabele immers te verklaren aan de hand van een aantal onafhankelijke variabelen, die we in het conceptueel kader naar voren brachten als componenten van ernst.

Hiermee samenhangend dient de lezer er zich van bewust te zijn dat de manier van vraagstelling naar de ernst van misdrijven voor de respondenten eerder een moeilijke vraag betreft. We vroegen aan de respondenten: “Rekening houdend met de vragen die u beantwoordde over het voorkomen, de zwaarte van de schade en de morele verkeerdheid van misdrijven, hoe ernstig vindt u onderstaande misdrijven?” We zijn er ons van bewust dat het voor respondenten wellicht moeilijk was om deze vier componenten in rekening te brengen bij het beantwoorden van de vraag naar de ernst van misdrijven. Toch betreft deze vraagstelling een verbetering van de vraagstelling naar ernst in alle voorgaande studies; de lezer krijgt nu enige houvast aangeboden (zie ook hoofdstuk 2.4.2).

Ten vierde werd de operationalisering van de variabele ‘percepties over de zwaarte van de schade’ – omwille van praktische redenen - slechts volledig uitgewerkt voor drie misdrijven. Voor de misdrijven inbraak, slagen en verwondingen en cocaïnehandel werd een schaal gecreëerd met items waarin de verschillende dragers en de verschillende soorten schade opgenomen zijn, volgens de ideeën van het Harm Assessment Framework (Greenfield & Paoli, 2013). De volledig uitgewerkte operationalisering resulteerde in schalen van zeven tot tien items, wat het praktisch gezien onmogelijk maakte om dit uit te werken voor alle misdrijven. Voor de overige misdrijven werd een verkorte vraag gesteld die peilde naar de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven. Door in de vraagstelling te verwijzen naar de voorgaande vragen en de types van schade en dragers⁴⁸, werd getracht een vraag te formuleren die verder ging dan de vraag naar ‘harmfulness’ in het onderzoek van Warr (1989). De lezer dient bij het interpreteren van de resultaten in het achterhoofd te houden dat voor slechts drie misdrijven een uitgebreide schaalvraag gesteld werd.

Verder moet men zich er bij het interpreteren van de resultaten van deze studie bewust van zijn dat mensen doorgaans niet veel weten over criminaliteit. Tal van studies – voornamelijk in het

⁴⁸ “Zoals duidelijk werd uit voorgaande vragen kan de schade die kan ontstaan ten gevolge van een misdrijf gaan van fysieke verwondingen en financieel verlies tot overheidskosten en onveiligheidsgevoelens. Geef aan hoe zwaar u de totale schade in België bij onderstaande misdrijven vindt”.

onderzoeksdomein van punitieve attitudes (zie overzicht Hough en Roberts (2002)) - hebben aangetoond dat wanneer respondenten meer informatie krijgen over een misdrijf, ze meer genuanceerde en minder punitieve antwoorden zullen geven (e.g., 'information effect' de Keijser, 2014). We hebben er in de huidige studie bewust voor gekozen de respondenten een korte beschrijving van het misdrijf te geven volgens de 'offense scenario methode', zoals ook Sellin en Wolfgang (1964) en andere opvolgers deden. Het is dus mogelijk dat wanneer aan dezelfde groep van respondenten dezelfde vragen over de zwaarte van de schade, de incidentie, de morele verkeerdheid en de ernst van misdrijven, maar met een uitgebreidere (i.e. 'factorial survey design') of minder uitgebreide (i.e. enkel de naam van het misdrijf) beschrijvingen van de misdrijven voorgelegd zouden worden, andere scores op deze vragen bekomen worden.

Ten zesde willen we opmerken dat we, door het opnemen van een vier-puntenschaal voor de vraag naar de incidentie van misdrijven en de incidentie van de schade van misdrijven, de respondenten 'dwongen' in een keuzeantwoord. Op basis van de resultaten van de (kwantitatieve en kwalitatieve) pré-test beslisten we echter een vier-puntenschaal op te nemen in plaats van een vijf-puntenschaal.

Ten slotte dient benadrukt te worden dat aan alle respondenten dezelfde vragenlijst voorgelegd werd. Er werd niet gerandomiseerd, met een onderscheid tussen de volgorde van de misdrijven en de volgorde van de vragen over de componenten van ernst. Hoewel Sheley (1980) aantoonde dat er geen effect was van de volgorde van de vragen op de scores op de vraag naar ernstpercepties, toonde de studie van Evans en Scott (1982) wel een item context effect aan. Het is dus goed mogelijk dat wanneer respondenten een andere vraagvolgorde voorgelegd werd, met een andere volgorde in de presentatie van de misdrijven, er andere scores bekomen zouden worden op de vragen naar ernstpercepties en de componenten.

2.5 De data-analyse

Alvorens in te gaan op de specifieke analysetechnieken die we gebruikten om de onderzoeksvragen te beantwoorden en de specifieke hypothesen te testen, dient stilgestaan te worden bij 'datacleaning', missende waarden en 'outliers' in de dataset.

Alvorens de data-analyse aan te vangen, diende de dataset gecleand te worden. Aangezien de data ingevoerd werden met behulp van het softwareprogramma 'Remark', kunnen we veronderstellen dat er geen invoerfouten gemaakt zijn. De scanner 'herkende' immers de juist aangeduide antwoordcategorieën. Bij onduidelijkheden (e.g., onjuist ingekleurde antwoordbolletjes, dubbel gekleurde antwoordbolletjes, etc.) diende het desbetreffende item handmatig nagekeken en gecorrigeerd te worden. Hoewel de kans op invoerfouten dus erg klein was, konden er toch nog foute codes en gegevens in het databestand zitten. Daar dergelijke fouten verkeerde informatie

kunnen opleveren in de analyses, was het belangrijk deze fouten op te sporen en het databestand te 'cleanen' (Mortelmans & Dehertogh, 2008b, p. 174). Verschillende stappen werden ondernomen om de data op te schonen.

Allereerst gebeurde er een screening bij het terug ontvangen van de vragenlijsten. De onderzoeker opende iedere teruggezonden enveloppe en controleerde of de vragenlijst naar behoren ingevuld werd door de respondent. Enkele vragenlijsten bevatten zogenaamde patroonmatige antwoorden (e.g., de antwoordmogelijkheden zo aanduiden dat er zich een schuine lijn vormt); deze werden bijgevolg niet ingevoerd in het databestand. Een aantal vragenlijsten werd leeg teruggezonden, ook deze data werden niet ingescand. Ten slotte werd bij een aantal vragenlijsten op de voorpagina of in de opmerkingensectie aangekaart dat de vragenlijst ingevuld werd door een familielid of kennis van de aangeschreven persoon (bv. bij bejaarde of dementerende personen). Aangezien de steekproef zorgvuldig geselecteerd werd op basis van een aantal kenmerken, zijn deze data ook niet ingevoerd.

Ten tweede gebeurde er een cleaning na het inscannen van de data. Dit betreft de fase van de inhoudelijke datacleaning, waarbij de onderzoeker tegenstrijdigheden die in het databestand zouden kunnen voorkomen, opspoorde aan de hand van een aantal technieken (Mortelmans & Dehertogh, 2008b, p. 175). Een eerste techniek is het kijken naar de frequentietabellen. Voor iedere variabele werden frequentietabellen opgevraagd en werd nagegaan of de waarden in de variabele niet onmogelijk waren (Mortelmans & Dehertogh, 2008b, p. 174). Een waarde zes bij een vijf-punt Likertschaal was bijvoorbeeld een onmogelijke waarde (dit kon uitzonderlijk voorvallen wanneer het inscannen problemen opleverde en het antwoord handmatig ingevoerd diende te worden). Een tweede techniek die we toepasten betreft het detecteren van combinaties van vragen die niet klopten. Via het creëren van een filtervariabele konden onmogelijke waarden opgespoord worden (Mortelmans & Dehertogh, 2008b, p. 175). Zo was het bijvoorbeeld niet mogelijk dat een respondent het jaar '1998' aanduidde als geboortjaar, aangezien de vragenlijst enkel uitgestuurd werd naar meerderjarige personen. 'Foute' antwoorden werden bijgevolg ingevoerd als 'missing variabele'. Verder werden ook die cases opgespoord waarbij respondenten in eerste instantie aanduidden hun informatie over criminaliteit via televisie of websites van televisiekanalen te verkrijgen, maar tegelijkertijd ook aangaven nooit televisie (op het medium televisie of op websites van televisiekanalen) te kijken. In principe konden deze fouten eveneens opgespoord worden via datacleaning op het zicht op basis van frequentietabellen, maar de methode die hier gehanteerd werd is systematischer (Mortelmans & Dehertogh, 2008b, p. 178).

Een volgend cruciaal punt waarover gereflecteerd diende te worden alvorens de data-analyse aan te vatten, betreft de beslissing over hoe om te gaan met missende waarden in de dataset.

De default setting in SPSS om om te gaan met missende waarden bij multi-pele regressie is 'listwise deletion' (Gerber & Finn, 2005, p. 21), waarbij alle cases met missende waarden verwijderd worden uit de desbetreffende analyse (Pauwels, 2012, p. 144; Schumacker & Lomax, 2004, p. 25; Voeten & Van den Bercken, 2003, p. 230). De analyse wordt in dat geval enkel uitgevoerd op de complete cases. Echter, het verlies aan cases en een reductie van de steekproef zou sterk kunnen oplopen in een regressieanalyse met een uitgebreide set aan onafhankelijke variabelen (Pauwels, 2012, p. 145; Voeten & Van den Bercken, 2003, p. 230). Tegemoet komen aan missende waarden in de dataset kan ook via de methode van 'pairwise deletion' (Gerber & Finn, 2005, p. 21), waarbij cases verwijderd worden die missende waarden hebben per paar van variabelen (Pauwels, 2012, p. 144; Schumacker & Lomax, 2004, p. 25; Voeten & Van den Bercken, 2003, p. 231). Een andere mogelijkheid om om te gaan met item non-respons is het toepassen van imputatietechnieken (Pauwels, 2012, p. 144; Pigott, 2001, p. 369-372). Kort gesteld, zijn dit complexe procedures waarbij de onderzoeker verschillende mogelijke waarden voor elke missende waarde in de dataset genereert. Op die manier worden verschillende parallelle datasets gecreëerd (Pigott, 2001, p. 369). Imputatietechnieken worden regelmatig toegepast en hebben hun succes bewezen.⁴⁹

Om te beslissen op welke van deze manieren we in huidige studie omgaan met de missende waarden in de dataset, werden in eerste instantie van alle variabelen cijfergegevens opgevraagd over het percentage van missende waarden. Deze 'missing value analysis' onthulde dat de item non-respons in de dataset relatief laag is: slechts vier items hebben een item non-respons van meer dan 5%. Dit percentage varieert van 0.2% tot 3.7% bij alle andere variabelen. De Little's MCAR test toonde bovendien aan dat de missende waarden in de dataset volledig at random zijn ($\chi^2=27.748$, $df=110$, $p>.05$). Tabachnick en Fidell (2001, p. 58) stellen dat wanneer de missende waarden toevalsgewijs verdeeld zijn, er zich niet erg grote problemen stellen in de dataset. Vervolgens werd het percentage missende waarden van alle items per schaal apart bestudeerd.

Ondanks de vaststelling dat het aantal missende waarden per variabele relatief laag was, zouden relatief veel cases verloren gaan in de regressieanalyse wanneer de methode van 'listwise deletion' gebruikt zou worden. Na heel wat verkennende analyses beslisten we, ondanks deze vaststelling van het verlies aan cases, toch de methode van 'listwise deletion' toe te passen. De volgende drie argumenten kunnen hiervoor naar voren geschoven worden. Ten eerste is de techniek van 'listwise deletion' de meest eerlijke techniek om om te gaan met missende waarden in de dataset wanneer de waarden volledig at random ontbreken. Er kan op deze manier geen bias in de parameterschattingen voorkomen en ook de geschatte standaardfouten geven in dit geval een accuraat beeld van de werkelijke standaardfouten (Allison, 2009, p. 75-76; 2010, p. 637). Ook Field (2009, p. 654) haalt in zijn handboek aan dat de methode van 'listwise deletion' de meest veilige

⁴⁹ 'Listwise deletion', 'pairwise deletion' en imputatie zijn de meest voorkomende manieren om om te gaan met missende waarden. Andere technieken worden hier niet besproken.

methode is voor het omgaan met missende waarden. Ten tweede zien we dat, ondanks een relatief groot verlies aan cases, onze steekproef nog voldoende groot blijft om waardevolle uitspraken te kunnen doen (voor de specifieke aantallen, zie resultatengedeelte) omtrent de onderzoeksvraag over de componenten en samenhangende factoren van ernstpercepties. De steekproef verkleint enkel bij het uitvoeren van de regressieanalyses. Voor het beantwoorden van de beschrijvende onderzoeksvraag naar de ernstpercepties en andere percepties van misdrijven, is er immers weinig uitval (dit betreft telkens slechts één variabele). Naast dit beschrijvende doel, staan immers verder ook theorievorming en hypothesetoetsing centraal in het huidige onderzoek (deel 2). Een derde argument voor onze keuze voor 'listwise deletion' komt voort uit de zwakheden of moeilijkheden van andere technieken om om te gaan met missende waarden. Zo heeft onderzoek aangetoond dat imputatie kan leiden tot vertekende schattingen van sommige parameters. Zo worden doorgaans de varianties, alsook de standaardfouten van de variabelen met missende waarden onderschat (Allison, 2009, p. 76-77). De techniek van 'pairwise deletion' bemoeilijkt vergelijkingen, aangezien binnen de regressieanalyse telkens de gemiddelden, standaardafwijkingen en correlaties berekend worden op basis van een ander steekproefaantal (Voeten & Van den Bercken, 2003, p. 231). Hoewel de techniek van Maximum Likelihood Estimation doorgaans beschouwd wordt als de beste methode om om te gaan met missende waarden, vereist deze techniek geavanceerde software (Allison, 2009, p. 77). Ten slotte, zo stellen Tabachnick en Fidell (2001, p. 59) *"if only a few datapoints, say 5% or less, are missing in a random pattern from a large data set, the problems are less serious and almost any procedure for handling missing values yields similar results"*. Het huidige onderzoek betreft een grote dataset (> 1000 cases), met variabelen die bijna allemaal minder dan 5% missende waarden bevatten, die at random verdeeld zijn over de dataset. Volgens Tabachnick en Fidell maakt het in dit geval dus geen verschil welke techniek om om te gaan met missende waarden gebruikt wordt. Tot slot, zo concludeert Allison (2010, p. 655) bij het maken van een vergelijking tussen de verschillende technieken om om te gaan met missende data: *"In my opinion, the best of them all is still listwise deletion. It is unbiased if data are missing at random. It yields unbiased estimates of regression coefficients when missing data are for predictor variables in a regression model, even when the data are not missing at random. Most importantly, it gives honest estimates of standard errors"*.

Voor de bespreking van de analysetechnieken die centraal staan in dit gedeelte, maken we een opsplitsing tussen de verschillende hypothesen (zie ook resultatensectie).

Eenzijds, voor de hypothesen 1 t.e.m. 5 maakten we veeleer gebruik van beschrijvende statistiek (e.g., Bijleveld, p. 265-267). Deze hypothesen zijn immers beschrijvend van aard en lenen zich niet rechtlijnig voor toetsing via hypothesetoetsende technieken. Meer specifiek werden voor de vragen in de survey naar ernstpercepties, morele verkeerdheid, zwaarte en incidentie van de schade van misdrijven, telkens het gemiddelde en de standaardafwijking, alsook de absolute aantallen en

percentages per antwoorditem, opgevraagd. Verder werden ook 'paired sample t-tests' of paarsgewijze vergelijkingen tussen de gemiddelden uitgevoerd om de nulhypothese te testen dat er geen verschil is tussen de gemiddelde ernstpercepties van misdrijven. Ook werden betrouwbaarheidsintervallen opgevraagd en in een grafiek voorgesteld. Om na te gaan of de misdrijven opgedeeld konden worden in groepen op basis van de ernstscores (hypothese 1) werd een factoranalyse uitgevoerd. Ten tweede werd ook de absolute en relatieve consensus binnen groepen nagegaan, door het uitvoeren van correlatietesten (Pearson's correlatiecoëfficiënt), t-testen en regressievergelijkingen (zie Miethe, 1984). Voor het beantwoorden van hypothesen 6 t.e.m. 11 (die horen bij de deelonderzoeksvragen naar de componenten, hun gewicht en de samenhangende factoren van ernstpercepties), voerden we, ten derde, multiële regressieanalyses uit. Het doel van deze analysemethode is immers nagaan hoe en in hoeverre de variatie m.b.t. een bepaald kenmerk of verschijnsel samenhangt met één of meerdere mogelijke componenten (Voeten & Van den Bercken, 2003, p. 296). De variabele ernstpercepties van criminaliteit vormde hierbij de afhankelijke variabele, terwijl de componenten en samenhangende factoren de onafhankelijke variabelen uitmaakten. We kozen voor deze aanpak met ernstpercepties als afhankelijke en de componenten van ernst als onafhankelijke variabelen omdat we te weten komen welke componenten het publiek in rekening brengt wanneer het een ernstoorddeel maakt, en welk gewicht men geeft aan deze componenten (zie ook hoofdstuk 3.4). Deze aanpak werd ook gehanteerd door Warr (1989) en Rosenmerkel (2001). Als alternatieve aanpak zou het mogelijk geweest zijn om ernstpercepties als een latente variabele te beschouwen (en dus de vraag naar ernst niet te stellen in de survey), met de componenten van ernst als factoren. Echter, met deze aanpak zouden we er van uitgaan dat alle vier de componenten van ernst (zie hoofdstuk 2), *per se* ook componenten van ernstpercepties zijn. De huidige studie dient dus eerder beschouwd te worden als een exploratief onderzoek, waarbij de componenten van ernst en hun gewicht onderzocht worden (zie ook kanttekeningen hoofdstuk 2.4.3).

Na het testen van de assumpties (homoscedasticiteit, lineariteit, normaliteit, multicollineariteit), werden hiërarchische of stapsgewijze multiële regressies uitgevoerd (voor het testen en schendingen van deze assumpties, zie de desbetreffende hoofdstukken), waarbij drie blokken van variabelen ingevoerd werden, namelijk een blok met de componenten van ernst, een blok met socio-demografische factoren en een blok met variabelen die slachtofferschap meten (voor meer uitleg, zie de desbetreffende hoofdstukken). De parameters, de gestandaardiseerde bèta-coëfficiënten (β), alsook de bijhorende p-waarden werden bestudeerd. De bètaparameters geven een inzicht in de sterkte van het effect dat een bepaalde factor heeft op de afhankelijke variabele ernstpercepties. Voor elk regressiemodel vroegen we eveneens de adjusted R^2 of verklaarde variantie op (wordt doorheen de tekst simpelweg gerapporteerd als R^2), alsook de F-toets

die een inzicht geeft in de toegevoegde waarde van elke set van factoren aan het model. Alle analyses werden uitgevoerd in SPSS.

2.6 De meerwaarde van deze studie

Deze studie bevat een aantal troeven in vergelijking met voorgaande studies in het onderzoeksdomein naar ernstpercepties van criminaliteit.

Ten eerste, daar waar vroegere studies naar ernstpercepties vaak een gebrek aan een theoretisch kader verweten werd, conceptualiseerden we in het huidige onderzoek het ernstbegrip, met de studie van Warr (1989), inzichten uit rechtstheorieën (e.g., Duff, 2014; Simester en von Hirsch, 2011) en het Harm Assessment Framework (Greenfield & Paoli, 2013) als basis. Ook de beleidsfasen waarin ernst van criminaliteit van belang is (i.e. criminalisering, stellen van prioriteiten voor criminaliteitsbestrijding, bestraffingsbeleid en bestraffingspraktijken), dienden als referentiepunt voor deze conceptualisering. We onderscheidden vier componenten van ernst van misdrijven, namelijk zwaarte van de schade van misdrijven, incidentie van misdrijven, incidentie van de schade van misdrijven en de morele verkeerdheid van misdrijven (zie hoofdstuk 2.1).

Ten tweede en hiermee samenhangend betreft dit onderzoek één van de eerste studies waarin getracht wordt de componenten van ernst van criminaliteit te achterhalen. Hoewel Warr (1989) en Rosenmerkel (2001) claimen dit ook te doen, maakten ze in hun artikel nergens een onderscheid tussen de 'objectieve' ernst van misdrijven en de gepercipieerde ernst van misdrijven. In het huidige onderzoek werden echter de constitutieve elementen of componenten van ernst van misdrijven achterhaald in vier beleidsfasen (namelijk criminalisering, prioriteitsstelling in criminaliteitsbestrijding, bestraffingsbeleid en bestraffingspraktijken). In een tweede fase werd dan bestudeerd in welke mate deze componenten van ernst van misdrijven, ook componenten zijn van publieke percepties over de ernst van misdrijven. Om dit te kunnen achterhalen werd, net zoals in de studies van Warr (1989) en Rosenmerkel (2001), de variabele ernstpercepties van misdrijven als afhankelijke variabele in het regressiemodel opgenomen, en de componenten van ernst als onafhankelijke variabelen. Op die manier kon nagegaan worden welke componenten burgers in rekening brengen wanneer ze oordelen over de ernst van misdrijven, en kon tegelijkertijd bestudeerd worden welk gewicht deze componenten krijgen in deze beoordeling (zie ook voetnoot 39).

Ten derde, daar waar in voorgaande studies vaak gebruikt gemaakt werd van niet-toevalsgerichte steekproeven bij specifieke populaties, werd in de huidige studie een steekproef getrokken via het nationale Rijksregister, met Vlaanderen als case. Personen woonachtig in Vlaanderen werden op toevallige wijze geselecteerd, via de methode van de trapsgewijze steekproef.

Ten vierde, en hiermee samenhangend, namen 1278 respondenten deel aan het onderzoek. De huidige studie behoort hiermee tot de kleine groep van studies waarin meer dan 1000 personen bevroegd werden.

Ten vijfde is deze studie vernieuwend omwille van de setting waarin ze uitgevoerd werd. Slechts een kleine minderheid van de studies naar ernstpercepties werd uitgevoerd in Europa. In België werd slechts één studie teruggevonden over ernstpercepties van criminaliteit, maar deze werd uitgevoerd bij personen werkzaam in de jeugdbescherming in de jaren '70 (Walgrave & Van Kerckvoorde, 1977).

Ten zesde werden in de vragenlijsten van vroegere studies vaak enkel traditionele misdrijven opgenomen. Hedendaagse misdrijven en vormen van georganiseerde criminaliteit werden slechts zelden bevroegd. In de huidige studie werden zowel traditionele persoonsmisdrijven (moord, slagen en verwondingen en aanranding), traditionele eigendoms misdrijven (diefstal, inbraak en vandalisme), alsook hedendaagse vormen van de bredere categorie van georganiseerde – en bedrijfscriminaliteit (terrorisme, bedrijfsfraude, cocaïnehandel en cannabishandel – en productie) opgenomen in de vragenlijst.

Ten zevende trachtte de huidige studie enkele vernieuwende variabelen in te voeren en verder te gaan dan het enkel bevragen van klassieke socio-demografische en bepaalde attitudes. Zo werd de afkomst van de respondent bevroegd aan de hand van het geboorteland van vader en moeder, en werd zowel naar het direct als het indirect slachtofferschap gepeild. Slechts enkele onderzoekers namen in het verleden ervaring met slachtofferschap op als correlerende variabele, terwijl studies in vergelijkbare onderzoeksdomeinen (onveiligheidsgevoelens en punitieve attitudes) aantoonde dat deze variabele gerelateerd is aan deze percepties en attitudes. Onderzoekers die wel slachtofferschap opnamen in hun studie naar ernstpercepties, beperkten zich doorgaans tot direct slachtofferschap, terwijl in het huidige onderzoek ook gepeild werd naar indirect slachtofferschap. In het tweede deel van deze verhandeling waarin we het verband nagaan tussen televisieblootstelling en ernstpercepties van criminaliteit, worden verder nog vier andere 'nieuwe' variabelen opgenomen in het hypothetisch model, namelijk empathische bezorgdheid voor anderen, onverschilligheid voor de impact van criminaliteit, behoudsgezindheid en cynisme t.a.v. de wet en sociale normen (zie deel 2, onderdeel 2.2).

Ten slotte beslissen we op basis van statistische testen of er in het huidige onderzoek analyses uitgevoerd worden op groepen van misdrijven of dat er misdrijfspecifieke analyses uitgevoerd worden op de data. In voorgaande studies werden doorgaans uitspraken gedaan over groepen van misdrijven, terwijl er zelden of nooit gerapporteerd werd over het al dan niet gecorreleerd zijn van de misdrijven in deze groepen (factoranalyse).

HOOFDSTUK 3 DE RESULTATEN VAN HET EMPIRISCH ONDERZOEK NAAR ERNSTPERCEPTIES VAN CRIMINALITEIT IN VLAANDEREN

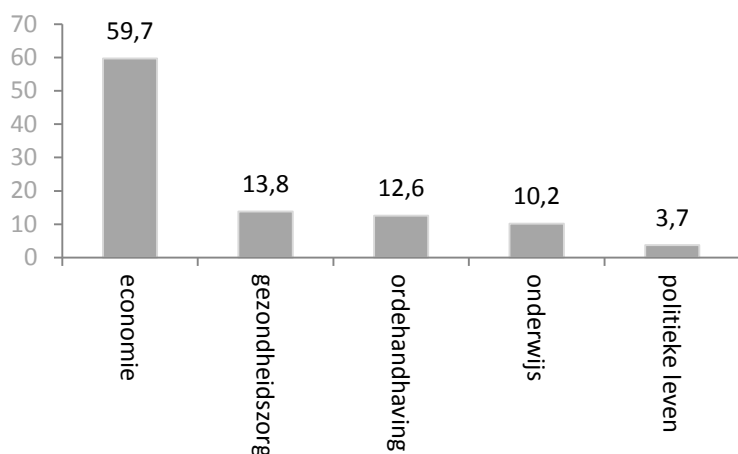
In het eerste gedeelte van dit resultatenhoofdstuk worden de resultaten van de antwoorden op de inleidende vragen gepresenteerd. Een tweede resultatenhoofdstuk focust op de onderzoeksvraag naar de classificatie van misdrijven in termen van ernst. In dit gedeelte wordt een antwoord geboden op de vraag naar de concrete ernstinschatting van de bevroegde misdrijven. De resultaten van de beschrijvende analyses van de andere hoofdvariabelen worden hier eveneens beschreven. Een derde gedeelte behandelt de onderzoeksvraag naar de componenten en samenhangende factoren van ernstpercepties. Ten eerste wordt onderzocht of onze hypothese naar de vier componenten van ernst, aanvaard of verworpen wordt op basis van de dataset. Ten tweede worden ernstpercepties gelinkt aan socio-demografische factoren en slachtofferschap. Eindigen doen we met een discussie, waarin teruggekoppeld wordt naar de literatuur en gereflecteerd wordt over de resultaten.

3.1 De percepties over criminaliteit in het algemeen

In het inleidend gedeelte van de vragenlijst werden aan de respondent vragen voorgelegd die peilden naar hun percepties over criminaliteit in het algemeen.

Belangrijke thema's

Aan elk van de respondenten werd gevraagd welke van de opgelijste zaken men topprioriteit zou geven in ons land, of wat men, met andere woorden, het belangrijkste vindt. De beschrijvende analyses tonen aan dat een ruime meerderheid van de respondenten (59.7%) het thema economie (e.g., werkloosheid en hoge levenskosten) aanduidt als het belangrijkste thema, gevolgd door het thema gezondheidszorg (13.8%) (e.g., sociale zekerheid beter uitwerken). 12.6% van de respondenten vindt ordehandhaving (e.g., criminaliteit bestrijden) het meest belangrijke thema, terwijl 10.2% het meeste belang hecht aan het onderwijs (e.g., kinderen degelijke onderwijsmogelijkheden aanbieden). 3.7% van de respondenten zou aan het thema politiek topprioriteit geven (e.g., federale hervormingen, inspraak van burgers) (figuur 3.1).

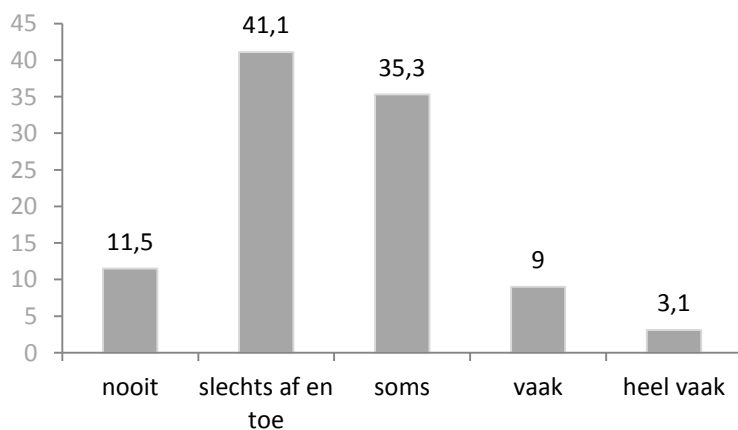


Figuur 3.1 Percentage respondenten dat economie, gezondheidszorg, ordehandhaving, onderwijs of politieke leven antwoordt op de vraag naar welke zaken men topprioriteit zou geven in België

De respondenten dienden in tweede instantie aan te duiden welke van onderstaande zaken ze het tweede meest belangrijke vinden. Hier zijn de resultaten minder eenduidig. De respondenten zijn evenredig verdeeld over vier categorieën: ordehandhaving (24.1%), gezondheidszorg (23.7%), economie (23.5%) en onderwijs (22.8%). 5.8% van de respondenten vindt het politieke leven het op één na meest belangrijke aan te pakken thema in ons land.

Bezorgdheid om slachtoffer te worden van een misdrijf

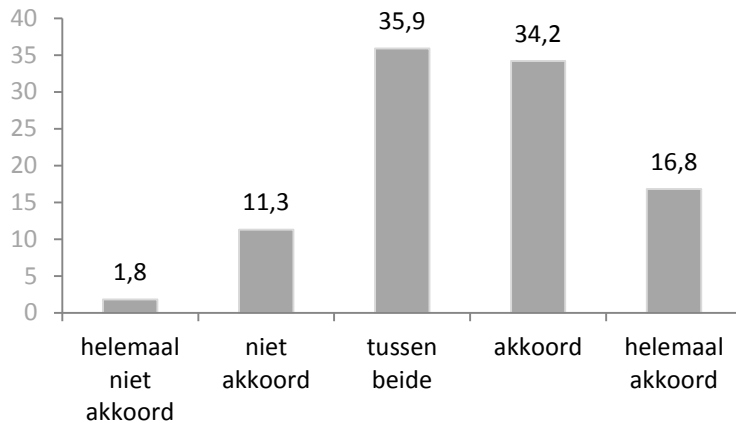
In het inleidende gedeelte van de vragenlijst werd ook een vraag gesteld naar de bezorgdheid van de respondent om slachtoffer te worden van een misdrijf. De resultaten van het antwoord op deze vraag zijn samengevat in figuur 3.2 Het merendeel van de respondenten is nooit (11.5%) of slechts af en toe (41.1%) bezorgd om slachtoffer te worden van een misdrijf. Een kleine minderheid van de respondenten is hiervoor vaak (9.0%) of heel vaak (3.1%) bezorgd. Ruim een derde van de respondenten duidt de middencategorie 'soms' aan (35.3%).



Figuur 3.2 Percentage respondenten dat zich nooit, slechts af en toe, soms, vaak of heel vaak zorgen maakt om slachtoffer te worden van een misdrijf

Problematisch karakter criminaliteit in België

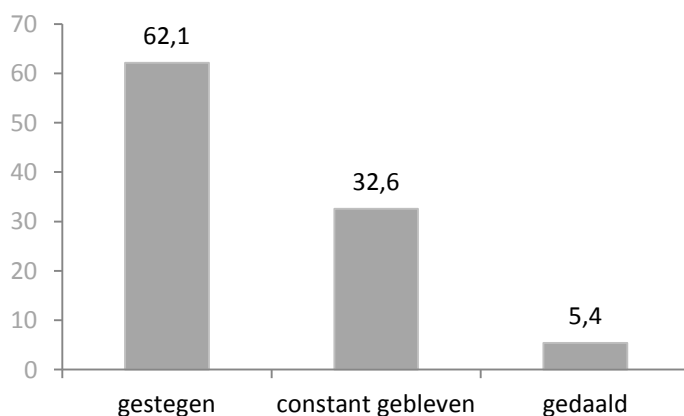
Vervolgens vroegen we de respondenten aan te duiden in welke mate men akkoord gaat met de stelling “Criminaliteit is een groot probleem in België”. Het merendeel van de respondenten gaat akkoord (34.2%) of helemaal akkoord (16.8%) met deze stelling. De minderheid van de respondenten is helemaal niet akkoord (1.8%) of niet akkoord (11.3%). Ruim een derde van de respondenten in de steekproef (35.9%) duidt de antwoordcategorie ‘tussen beide’ aan (figuur 3.3).



Figuur 3.3 Percentage dat helemaal niet akkoord, niet akkoord, tussen beide, akkoord of helemaal akkoord gaat met de stelling dat criminaliteit een groot probleem is in België

Evolutie criminaliteitsprobleem in België

Ten slotte vroegen we de respondenten in het inleidende gedeelte van de vragenlijst of ze dachten dat het criminaliteitsprobleem in België de laatste vijf jaar gedaald, constant gebleven of gestegen is. 62.1% van de respondenten denkt dat het criminaliteitsprobleem gestegen is in deze periode. Ongeveer een derde van de respondenten denkt dat er een status quo is (32.6%), en 5.4% van de respondenten gaat uit van een daling. Deze resultaten zijn visueel voorgesteld in figuur 3.4.



Figuur 3.4 Percentage respondenten dat denkt dat het criminaliteitsprobleem in België de laatste vijf jaar gedaald, constant gebleven of gestegen is

Direct en indirect slachtofferschap van criminaliteit in de laatste vijf jaren

Aan elk van de respondenten werd in een later gedeelte van de vragenlijst gevraagd of men de afgelopen vijf jaren slachtoffer werd van een lijst van zes misdrijven. Diefstal en vandalisme zijn de twee misdrijven waarvan men het vaakst slachtoffer werd in de afgelopen vijf jaren (respectievelijk 36.1% en 31.7% van de respondenten). Tabel 3.1 geeft een overzicht van de resultaten per misdrijf.

Niet enkel het directe slachtofferschap werd bevraagd, maar er werd eveneens een vraag gesteld naar het indirecte slachtofferschap van de respondent. Meer bepaald dienden de respondenten te antwoorden op de vraag of één van zijn/haar naasten (buren, vrienden of familieleden) in de afgelopen vijf jaar slachtoffer werd van dezelfde lijst van zes misdrijven (tabel 3.1).

Tabel 3.1 Percentage directe en indirecte slachtoffers van misdrijven in de steekproef

Misdrijf	Directe slachtoffers (%)	Indirecte slachtoffers (%)
Inbraak	14.3	63.5
Slagen en verwondingen	8.5	27.2
Diefstal	36.1	66.6
Aanranding	4.3	10.0
Vandalisme	31.7	49.4
Bedrijfsfraude	7.7	12.3

Gelovigheid

Niet enkel de godsdienstige strekking waartoe men behoort (zie hoofdstuk 2.3), maar ook de mate waarin men gelovig is ('gelovigheid') werd bevraagd. De meerderheid van de respondenten geeft aan helemaal niet gelovig (16.7%) of niet gelovig (19.7%) te zijn. 29.5% van de respondenten is gelovig (25.6%) of heel gelovig (3.9%). 34.3% situeert zichzelf ergens tussen beide.

3.2 De percepties over de ernst, morele verkeerdheid, schade en incidentie van misdrijven en schade

In een volgend deel van de resultatensectie wordt getracht een antwoord te bieden op de eerste deelonderzoeksvraag naar ernstpercepties van criminaliteit. In een eerste fase worden de gemiddelde scores op de vragen naar de ernst, morele verkeerdheid, zwaarte van de schade, incidentie van het misdrijf en de incidentie van de schade besproken. In een tweede fase wordt, in navolging van Warr (1989) een onderscheid gemaakt tussen zogenaamde 'discriminators' en 'non-discriminators' om na te gaan of dezelfde ranking geldt voor beide groepen van respondenten. Ten slotte wordt een factoranalyse uitgevoerd, die geldt als basis voor de verdere analyses. Deze factoranalyse laat ons toe om na te gaan of de misdrijven gebundeld kunnen worden in de verdere analyses.

3.2.1 De gemiddelde scores op de vragen naar ernst, morele verkeerdheid, schade en incidentie

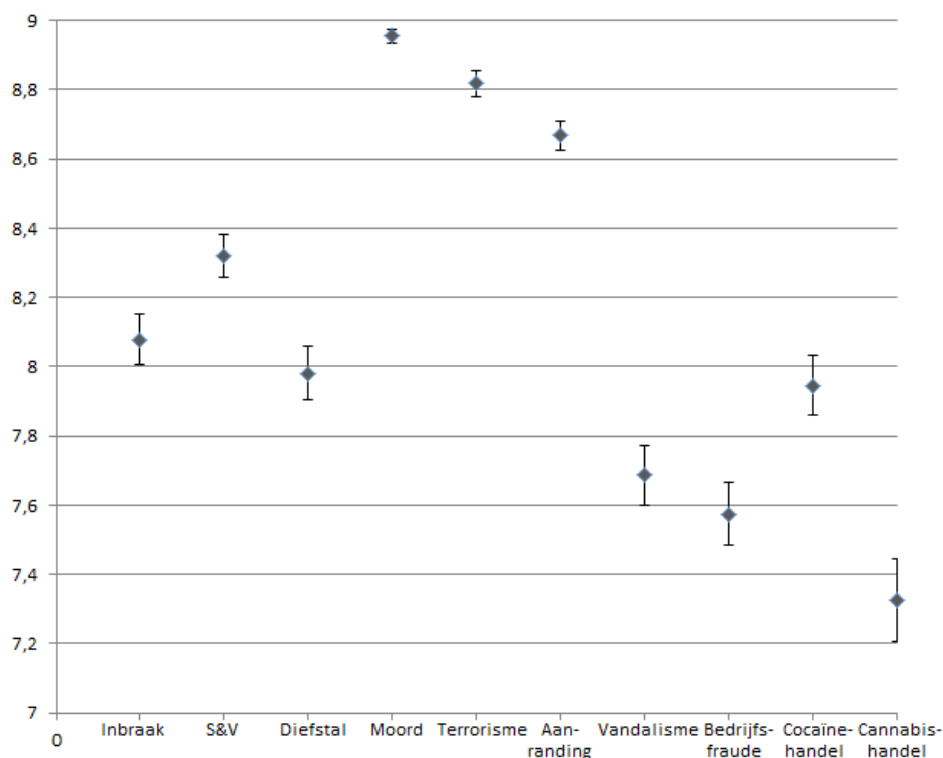
In het onderstaande gedeelte wordt een overzicht geboden van de resultaten van de kernvariabelen in het onderzoek. Voor de vragen naar de percepties over de ernst, de morele verkeerdheid, de zwaarte van de schade, de incidentie van het misdrijf en de incidentie van de schade, worden per misdrijf telkens de gemiddelde scores gepresenteerd. Een overzicht van de resultaten kan teruggevonden worden in tabel 3.2. Gedetailleerde cijfergegevens per antwoordcategorie kunnen geraadpleegd worden in bijlage 1.⁵⁰

De gemiddelde scores op de vraag naar de ernst van misdrijven liggen relatief hoog: alle misdrijven krijgen een gemiddelde score die ligt tussen 7.36 en 8.96 op een negen-punten schaal. De respondenten vinden alle bevraagde misdrijven dus ernstig tot zeer ernstig. Het misdrijf cannabishandel – en productie wordt gepercipieerd als het minst ernstige misdrijf (7.36), terwijl het misdrijf moord als het meest ernstige misdrijf (8.96) beschouwd wordt door de respondenten. Na moord volgen terrorisme (8.82), aanranding (8.66), slagen en verwondingen (8.32), inbraak (8.09), diefstal (8.00), cocaïnehandel (7.97), vandalisme (7.71) en bedrijfsfraude (7.59). Verder blijkt uit de tabel in bijlage 1.1, dat de antwoordcategorieën 1 t.e.m. 7 slechts zelden aangeduid worden voor alle misdrijven. Voor moord duidt 97.5% van de respondenten antwoordcategorie 9 aan (zeer ernstig), voor terrorisme 89.9%.

Wat bovendien opvalt, is de grote gelijkheid tussen de misdrijven in de ernstscores. De ernstscores bevinden zich allemaal tussen 7.36 en 8.96; dit is slechts een verschil van 1.5 schaalpunten. Meer bepaald variëren de standaarddeviaties tussen .36 voor moord en 2.06 voor cannabishandel – en productie, wat impliceert dat er een zeer grote eensgezindheid bestaat tussen de respondenten voor wat betreft de ernst van moord, terrorisme en aanranding. Ook voor de andere misdrijven is de samenhang in de antwoorden van de respondenten eerder hoog. Voor cannabishandel – en productie is er iets meer variatie tussen de antwoorden van de respondenten. We berekenden per misdrijf ook de betrouwbaarheidsintervallen (95%, $p < .05$). Zoals kan afgeleid worden uit tabel 3.3 en figuur 3.5 zijn de betrouwbaarheidsintervallen voor geen enkel misdrijf breed (i.e. kleine range) en zit er weinig variatie in de antwoorden van de respondenten. Het betrouwbaarheidsinterval is het breedst voor de misdrijven vandalisme, bedrijfsfraude, cocaïnehandel, cannabishandel – en productie en het minst breed voor moord, terrorisme en aanranding.

⁵⁰ Het misdrijf cannabishandel – en productie werd opgenomen in de vragenlijst om vergelijkingen te kunnen maken met een ander onderzoek o.l.v. Prof. Letizia Paoli in het kader van het Harm Assessment Framework. Aangezien voor dit misdrijf geen vragen opgenomen werden die peilen naar de percepties over de incidentie van het misdrijf en de incidentie van de schade van het misdrijf, wordt het niet meegenomen in hoofdstuk 3.4. In de hoofdstukken 3.2 en 3.3 worden de resultaten over cannabishandel – en productie wel gerapporteerd.

Tussen de misdrijven onderling worden vervolgens ook verschillende gepaarde t-testen uitgevoerd, teneinde de nulhypothese te testen dat er geen verschil is tussen de gemiddelde ernstpercepties. De resultaten van deze hypothesetoetsende techniek tonen aan dat de nulhypothese verworpen kan worden. Er bestaan, met andere woorden, significante verschillen tussen de gemiddelde ernstscores per misdrijf. Dit geldt voor de paarsgewijze vergelijkingen tussen alle misdrijven, behalve tussen diefstal en cocaïnehandel ($t(0.991)$, $p=0.322$).⁵¹ Deze resultaten bevestigen hypothese 1, die stelt dat de misdrijven moord, slagen en verwondingen en aanranding als ernstiger gepercipieerd worden dan de misdrijven inbraak, diefstal en vandalisme. Ook hypothese twee kunnen we bevestigen. De resultaten tonen immers aan dat terrorisme als ernstiger gepercipieerd wordt dan bedrijfsfraude, cocaïnehandel en cannabishandel – en productie. Daar waar terrorisme, na moord, beschouwd wordt als het meest ernstige misdrijf in de lijst, zien we dat cocaïnehandel, bedrijfsfraude en cannabishandel – en productie, samen met vandalisme als de minst ernstige misdrijven gepercipieerd worden. Naast t-testen om verschillen tussen de misdrijven na te gaan, werden ook de betrouwbaarheidsintervallen berekend. In tabel 3.3 wordt een overzicht geboden van deze betrouwbaarheidsintervallen per misdrijf.



Figuur 3.5 Visueel overzicht van de 95% betrouwbaarheidsintervallen ($p<.05$) voor de percepties over de ernst van de tien misdrijven

⁵¹ Voor alle paarsgewijze vergelijkingen tussen de misdrijven geldt, $p=.00$. Voor vandalisme vs. fraude: $p=.02$ ($<.01$).

De resultaten van de vraag naar de percepties over de morele verkeerdheid van de misdrijven liggen in dezelfde lijn als die van de ernstpercepties van de respondenten. Moord (8.96) en terrorisme (8.87) worden beschouwd als de meest verkeerde misdrijven, terwijl bedrijfsfraude (7.87) en cannabishandel – en productie (7.60) als de minst verkeerde misdrijven gepercipieerd worden door de respondenten in de steekproef. Ook hier tonen de paarsgewijze vergelijkingen (t-testen) tussen de misdrijven significante verschillen aan tussen de misdrijven voor wat betreft de gemiddelde scores op de vraag naar de morele verkeerdheid van misdrijven (alle t: $p < .01$). De ranking van de gepercipieerde morele verkeerdheid volgt helemaal die van de gepercipieerde ernst van misdrijven, met voor alle misdrijven een iets hogere gemiddelde op de score op de vraag naar de morele verkeerdheid van misdrijven. Deze resultaten bevestigen hypothese drie.

Verder valt het ook hier op dat er weinig variatie is in de gemiddelde morele verkeerdheidscores. Er is, met andere woorden, een compressie in de antwoorden van de respondenten op de vraag naar de morele verkeerdheid van misdrijven. De standaarddeviaties variëren van .30 (moord) tot 1.91 (cannabishandel- en productie), wat slechts geringe verschillen in de antwoorden van de respondenten impliceert. De gemiddelde standaarddeviatie op de vraag naar de morele verkeerdheid van misdrijven is 1.08.

De Pearson's correlatiecoëfficiënt toont, ten slotte, een significante positieve samenhang aan tussen de percepties die men heeft over de ernst van misdrijven en de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid van misdrijven ($r = .83$, $p < .01$). Deze bevinding geldt voor alle misdrijven.

Ten derde bestuderen we de data van de vraag naar de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven. Voor de zwaarste misdrijven, alsook voor het minst zware misdrijf zien we eenzelfde trend als die van de ernstpercepties: moord (4.70), terrorisme (4.65) en aanranding (4.38) worden gemiddeld gezien beschouwd als de misdrijven die de zwaarste schade met zich meebrengen, en ook hier sluit het misdrijf cannabishandel – en productie het lijstje af (3.33). De overige misdrijven volgen niet de ranking die we maakten op basis van de gemiddelde ernstpercepties. Zo worden de misdrijven slagen en verwondingen (3.48), inbraak (3.59) en diefstal (3.60), na cannabishandel – en productie beschouwd als de misdrijven die de minst zware schade veroorzaken, terwijl deze misdrijven hoger gerankt staan in het lijstje van de gemiddelde ernstpercepties. Omgekeerd tonen de resultaten aan dat de misdrijven bedrijfsfraude (3.76), cocaïnehandel (3.72) en vandalisme (3.71), na moord, terrorisme en aanranding, gepercipieerd worden als de misdrijven die de meeste schade veroorzaken. Hypothese vier – dat de rangorde van misdrijven o.b.v. de gemiddelde score op de vraag naar de percepties over morele verkeerdheid overeenkomt met de rangorde o.b.v. de gemiddelde score op de vraag naar de percepties van de ernst van deze misdrijven - kan daarom niet bevestigd worden. De standaarddeviaties wijzen ook hier op weinig variatie in de antwoorden van de respondenten (gemiddelde S.D.=0.78). Ook hier valt het op dat respondenten zich gemiddeld gezien

niet veel 'spreiden' op de vijf-puntenschaal. Meer specifiek variëren de standaarddeviaties van .51 (slagen en verwondingen) tot 1.08 (cannabishandel – en productie).

De Pearson's correlatiecoëfficiënt toont, ten slotte, een significante positieve samenhang aan tussen de percepties die de respondenten hebben over de ernst van misdrijven en de percepties die ze hebben over de zwaarte van de schade van misdrijven ($r=.59$, $p<.01$). Deze bevinding geldt voor alle misdrijven.

De inclusie van de variabelen incidentie van misdrijven en schade binnen de survey-traditie van onderzoek naar van publieke ernstpercepties van criminaliteit, is nieuw. Bijgevolg werden geen hypothesen opgesteld voor wat betreft deze variabelen. In eerste instantie werd per misdrijf bevraagd hoe vaak de respondent denkt dat dit misdrijf voorkomt (zelden of nooit, af en toe, regelmatig, (heel) vaak). Het valt op dat de respondenten denken dat de misdrijven tegen eigendommen in de lijst, het vaakst voorkomen. Inbraak krijgt een gemiddelde score van 3.45, diefstal van 3.44 en vandalisme van 3.19. De respondenten denken dat de misdrijven moord (2.07) en terrorisme (1.34) het minst vaak voorkomen. Er tussenin liggen de misdrijven cannabishandel – en productie (3.04), slagen en verwondingen (2.99), cocaïnehandel (2.84), aanranding (2.79) en bedrijfsfraude (2.71). Ook hier wijzen de standaarddeviaties op weinig variatie tussen de antwoorden van de respondenten (gemiddelde S.D.=.74). Meer specifiek is de spreiding het grootst voor bedrijfsfraude (S.D.=.82) en het kleinst voor moord (S.D.=.66). In tabel 1.4 in bijlage wordt een overzicht geboden van het percentage respondenten per antwoordcategorie op de vraag naar de percepties over de incidentie van elk misdrijf.

Ook hier toont de Pearson's correlatiecoëfficiënt toont een significante positieve samenhang aan tussen de percepties die de respondenten hebben over de ernst van misdrijven en de percepties die ze hebben over de incidentie van misdrijven ($r=.11$, $p<.01$). Deze bevinding geldt voor alle misdrijven.

Voor de vraag naar de incidentie van de schade, werd gepeild naar de percepties over hoe vaak de verschillende soorten schade voorkomen bij het misdrijf (fysiek, psychologisch, financieel, reputatie, tijdverlies). Een gedetailleerde tabel van de specifieke antwoorden op deze schaalvraag kan geraadpleegd worden in bijlage 1.5. De resultaten tonen aan dat de verschillende soorten schade samen gemiddeld het vaakst voorkomen bij het misdrijf aanranding (3.28), gevolgd door inbraak (3.10). Verder volgen de misdrijven diefstal (3.02), terrorisme (2.81), slagen en verwondingen en cocaïnehandel (2.77), bedrijfsfraude (2.49) en vandalisme (2.23). Het valt op dat de rangorde van de misdrijven voor de percepties over de incidentie van de schade van misdrijven, niet de rangorde voor de percepties over de zwaarte van de schade volgt. Ook hier wijzen de standaarddeviaties op weinig variatie tussen de antwoorden van de respondenten (gemiddelde S.D.=.59). Meer specifiek is de

spreiding in de antwoorden tussen de respondenten op de vraag naar de incidentie van de schade ten gevolge van misdrijven het grootst voor terrorisme (S.D.=.80) en het kleinst voor diefstal (S.D.=.49).

Ten slotte wijst de Pearson's correlatiecoëfficiënt op een significante positieve samenhang tussen de percepties die men heeft over de ernst van misdrijven en de percepties die men heeft over de incidentie van de schade van misdrijven ($r=.33$, $p<.01$). Deze bevinding geldt voor alle misdrijven.

Tabel 3.2 Overzicht van de gemiddelde scores op de vraag naar de ernst, de morele verkeerdheid, de zwaarte van de schade, de incidentie van misdrijven en de incidentie van de schade van misdrijven voor de totale groep van respondenten

Misdrijf	Ernst (9-punt)	S.D.	Morele verkeerdheid (9-punt)	S.D.	Zwaarte schade (5-punt)	S.D.	Incidentie misdrijf (4-punt)	S.D.	Incidentie schade (4-punt)	S.D.
Inbraak	8.09	1.29	8.39	1.10	3.59	.59	3.45	.68	3.10	.51
Slagen en verwondingen	8.32	1.09	8.45	1.05	3.48	.51	2.99	.77	2.77	.53
Diefstal	8.00	1.36	8.30	1.10	3.60	.87	3.44	.69	3.02	.49
Moord	8.96	.36	8.96	.30	4.70	.67	2.07	.66	/	/
Terrorisme	8.82	.67	8.87	.58	4.65	.83	1.34	.68	2.81	.80
Aanranding	8.66	.78	8.74	.70	4.38	.75	2.79	.77	3.28	.57
Vandalisme	7.71	1.52	8.09	1.24	3.71	.85	3.19	.76	2.23	.67
Bedrijfsfraude	7.59	1.61	7.87	1.49	3.76	1.04	2.71	.82	2.49	.65
Cocaïnehandel	7.97	1.49	8.18	1.34	3.72	.60	2.84	.81	2.77	.52
Cannabishandel- en productie	7.36	2.06	7.60	1.91	3.33	1.08	3.04	.80	/	/
Totaal (alle misdrijven)	8.15	1.22	8.35	1.08	3.89	.78	2.79	.74	2.81	.59

Tabel 3.3 Overzicht van de 95% betrouwbaarheidsintervallen ($p < .05$) voor de percepties over de ernst van de tien misdrijven

B.I.	Inbraak	Slagen en verwondingen	Diefstal	Moord	Terrorisme	Aanranding	Vandalisme	Bedrijfsfraude	Cocaïnehandel	Cannabishandel - en productie
Benedengrens	8.00	8.26	7.90	8.93	8.78	8.63	7.60	7.48	7.86	7.21
Bovengrens	8.15	8.38	8.06	8.98	8.86	8.71	7.77	7.67	8.03	7.44

3.2.2 De gemiddelde scores van de discriminators versus de non-discriminators

Op basis van bovenstaande analyses beslisten we hypothesen 1, 2 en 3 te bevestigen, en hypothese 4 te verwerpen. Echter, om een volledig antwoord te bieden op deze hypothesen, lijkt het ons interessant een bijkomende analyse te doen. In een tweede stap maken we, net zoals Warr (1989), in onze dataset een onderscheid tussen zogenaamde 'discriminators' en 'non-discriminators', en voeren we dezelfde beschrijvende analyses opnieuw uit voor de groep van 'discriminators' alleen. Non-discriminators zijn respondenten die geen onderscheid maken tussen misdrijven op basis van hun morele verkeerdheid en aan alle misdrijven een score geven van 9 op de morele verkeerdheidschaal⁵². Dit zijn in totaal 378 respondenten (29.6%). De overige respondenten zijn discriminator en maken dit onderscheid wel. Uit onderstaande tabel, die een overzicht bevat van de gemiddelde scores die de discriminators geven op de kernvariabelen, wordt duidelijk dat er bij deze groep van respondenten meer variatie is tussen de scores op de variabelen ernstpercepties en morele verkeerdheid in vergelijking met de totale groep van respondenten (zie hoofdstuk 3.2.1). De resultaten van deze groep van respondenten kunnen geraadpleegd worden in tabel 3.4. Daar waar de gemiddelde scores voor de ernst van misdrijven bij de gehele groep van respondenten varieerden tussen 7.36 en 8.96, variëren de gemiddelde scores bij de groep van discriminators tussen 6.71 en 8.94. De rangorde van de misdrijven blijft dezelfde, met moord (8.94) en terrorisme (8.74) op kop, en cannabishandel – en productie (6.71) als hekkensluiter. Ook deze analyses bevestigen, met andere woorden, de eerste hypothese: moord, slagen en verwondingen worden ook door de groep van discriminators als ernstiger gepercipieerd dan inbraak, diefstal en vandalisme. Ook hypothese twee kunnen we bevestigen op basis van de data. Terrorisme wordt door de groep van discriminators als ernstiger gepercipieerd dan bedrijfsfraude, cocaïnehandel en cannabishandel – en productie. Op basis van de resultaten voor de groep van discriminators alleen, bevestigen we eveneens onze derde hypothese. Hoewel de antwoorden van de respondenten gemiddeld gezien nog steeds dicht bij elkaar liggen, tonen de standaarddeviaties toch een iets grotere spreiding in de antwoorden op de vraag naar ernstpercepties aan voor de groep van discriminators. De gemiddelde standaarddeviatie is nu 1.31.

De rangorde op basis van de gemiddelde score op de vraag naar de percepties over de morele verkeerdheid, volgt de rangorde opgesteld op basis van de gemiddelde score op de vraag naar de ernstpercepties. Ook hier worden moord (8.94), terrorisme (8.81) en aanranding (8.61) als de meest verkeerde misdrijven beschouwd, terwijl cannabishandel – en productie (6.96) en bedrijfsfraude (7.34) als de minst verkeerde misdrijven gepercipieerd worden door de groep van discriminators. Hoewel de antwoorden van de discriminators gemiddeld gezien nog steeds dicht bij elkaar lijken te liggen, tonen de

⁵² Voor Warr zijn non-discriminators respondenten die op de vraag naar de verkeerdheid van misdrijven de maximum score geven aan meer dan 25 van de 30 bevraagde delicten.

standaarddeviaties al een iets grotere spreiding aan in de antwoorden van deze groep van respondenten naar de vraag over de morele verkeerdheid van misdrijven. De gemiddelde standaarddeviatie betreft 1.36.

Ook op basis van de data van de discriminators dienen we de vierde hypothese te verwerpen: het is niet zo dat de gemiddelde score op de vraag naar de perceptie over de zwaarte van de schade van misdrijven de gemiddelde score op de vraag naar de ernst van deze misdrijven volgt. Wel zien we, naar analogie met de resultaten voor de gehele groep van respondenten, dat er overeenstemming is voor de misdrijven die als het minst zwaar gepercipieerd worden (cannabishandel – en productie) en voor de misdrijven die als het zwaarst beschouwd worden (moord, terrorisme en aanranding), maar niet voor de overige misdrijven. De gemiddelde spreiding is identiek aan de gemiddelde spreiding die gevonden werd voor de volledige groep van respondenten (S.D.=.78). Er is, met andere woorden, ook niet veel variatie in de antwoorden van de discriminators op de vraag naar de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven.

Verder zien we dat ook de groep van discriminators net zoals de volledige groep van respondenten - de misdrijven inbraak (3.43) en diefstal (3.46) als meest voorkomende en terrorisme (1.28) en moord (2.02) als de minst voorkomende misdrijven percipiëren. De spreiding van de antwoorden is ook gelijk (gemiddelde S.D.=.74)

Ook de percepties van discriminators over de incidentie van de schade van misdrijven, zijn gelijkaardig aan die van de gehele groep van respondenten: vandalisme (2.12) krijgt de laagste gemiddelde score op de schaal die de incidentie van de schade meet en aanranding (3.27) de hoogste. Ook hier is er weinig spreiding in de antwoorden van de respondenten (gemiddelde S.D.=.57).

Tabel 3.4 Overzicht van de gemiddelde scores op de vraag naar de ernst, de morele verkeerdheid, de zwaarte van de schade, de incidentie van misdrijven en de incidentie van de schade van misdrijven voor de groep van 'discriminators'

Misdrijf	Ernst (9-punt)	S.D.	Morele verkeerdheid (9-punt)	S.D.	Zwaarte schade (5-punt)	S.D.	Incidentie misdrijf (4-punt)	S.D.	Incidentie schade (4-punt)	S.D.
Inbraak	7.79	1.39	8.11	1.22	3.50	.58	3.43	.67	3.07	.50
Slagen en verwondingen	8.05	1.21	8.19	1.19	3.40	.47	3.00	.76	2.73	.51
Diefstal	7.64	1.46	7.97	1.21	3.48	.86	3.46	.68	2.95	.49
Moord	8.94	.43	8.94	.63	4.69	.68	2.02	.58	/	/
Terrorisme	8.74	.81	8.81	.70	4.61	.88	1.28	.67	2.75	.77
Aanranding	8.52	.91	8.61	.84	4.31	.78	2.77	.78	3.27	.54
Vandalisme	7.27	1.57	7.65	1.30	3.56	.85	3.22	.76	2.12	.65
Bedrijfsfraude	7.07	1.63	7.34	1.55	3.59	1.04	2.71	.83	2.43	.61
Cocainehandel	7.56	1.60	7.78	1.46	3.60	.56	2.79	.81	2.69	.47
Cannabishandel - en productie	6.71	2.13	6.96	1.99	3.10	1.05	3.03	.81	/	/
Totaal alle misdrijven	7.83	1.31	8.04	1.36	3.78	.78	2.77	.74	2.75	.57

3.2.3 De samenhang tussen de misdrijven

Om de vijfde hypothese, namelijk dat de misdrijven in duidelijke categorieën kunnen opgedeeld worden op basis van de gemiddelde scores op de vraag naar de ernstpercepties van misdrijven, te testen, voeren we een exploratieve factoranalyse uit (tabel 3.5). Deze hypothese be vraagt in principe immers het bestaan en/of de constructie van schalen waarin misdrijven kunnen geclassificeerd worden. We gaan, met andere woorden, na in welke mate de misdrijven (dit zijn de items) in de schaal met elkaar correleren, en of ze sterk genoeg correleren om de misdrijven samen te bundelen in groepen (zie ook Rosenmerkel, 2001).

De resultaten van de exploratieve factoranalyse leveren onbevredigde resultaten op en doen ons besluiten hypothese vijf te verwerpen. Zoals samengevat wordt in tabel 3.5, geeft de factoranalyse drie factoren aan met een eigenwaarde groter dan 1 en ook de scree plot duidt op drie factoren. Echter, zes van de tien misdrijven laden op twee factoren (slagen en verwondingen, diefstal, vandalisme, bedrijfsfraude, cocaïnehandel en cannabishandel – en productie). We kunnen bijgevolg niet zeggen dat deze misdrijven duidelijk onder te brengen zijn in één van de factoren of categorieën. Het is, met andere woorden, niet zo dat alle bevroagde misdrijven tegen personen, eigendommen of georganiseerde misdrijven samenhangen, en ook andere groeperingen (e.g., op basis van de aantasting van de fysieke integriteit) blijken niet mogelijk te zijn. Enkel de misdrijven moord en terrorisme blijken te correleren en vormen samen een onderscheiden factor (factor 3). Het is echter niet wenselijk om een factor met slechts twee items mee te nemen in de verdere analyses.

Tabel 3.5 Resultaten exploratieve factoranalyse op de schaal ernstpercepties van misdrijven

Misdrijven	Factorladingen		
	Factor 1	Factor 2	Factor 3
Inbraak	.898		
Slagen en verwondingen	.766	.471	
Diefstal	.941	.545	
Moord			.801
Terrorisme			.503
Aanranding	.517		
Vandalisme	.856	.654	
Bedrijfsfraude	.609	.698	
Cocaïnehandel	.534	.903	
Cannabishandel – en productie	.529	.862	
Eigenwaarde	5.032	1.302	1.090
% verklaarde variantie	47.431	8.372	8.259
Cronbach's alpha	.893	.820	.486

Op basis van deze resultaten beslissen we om bij de verdere analyses de misdrijven niet onder te verdelen in categorieën, maar telkens misdrijfspecifieke analyses uit te voeren. Hoewel in voorgaande studies naast algemene uitspraken vaak ook uitspraken gedaan werden over categorieën van misdrijven, toont de factoranalyse op basis van de data van ons empirisch onderzoek aan dat het bundelen van misdrijven in onderscheiden groepen tot onbetrouwbare resultaten en/of een verlies aan informatie zou leiden. Daar waar vorige onderzoekers misdrijven dus meestal indeelden in groepen nadat ze analyses uitvoerden op de gemiddelde ernstscores van alle misdrijven samen – vaak zonder een factoranalyse uit te voeren om de samenhang tussen de misdrijven na te gaan – worden in de huidige verhandeling twee soorten analyses uitgevoerd. Ten eerste voeren we algemene (misdrijfverstijgende) analyses uit, met de gemiddelde ernstpercepties van alle misdrijven samen als centrale variabele. Ten tweede voeren we ook misdrijfspecifieke analyses uit, met de gemiddelde ernstperceptie per misdrijf als centrale variabele.

3.3 De mate van consensus tussen groepen in ernstpercepties van misdrijven

Hypothesen zes en zeven behelsen de vraag naar de absolute en relatieve consensus tussen groepen. Het verschil tussen deze vier types van consensus werd reeds uitgebreid besproken in hoofdstuk 1.2.1. In de huidige studie berekenen we de globale relatieve consensus en de globale absolute consensus. Globale consensus verwijst naar de *“agreement in ratings across the total list of items included in a scale”* (Miethe, 1984, p. 462). Voor deze types van consensus worden, met andere woorden, uitspraken gedaan over de mate van overeenstemming tussen respondenten op basis van de totale lijst van misdrijven die bevestigd werden. Lokale consensus, daarentegen, betreft de *“agreement on items that are either close together on the scale (e.g., the most serious crimes) or of a particular type (e.g., white-collar violations or violent crimes)”* (Miethe, 1984, p. 462). Om lokale consensus te berekenen, worden dus uitspraken gedaan over de mate van overeenstemming tussen respondenten op basis van groepen van misdrijven. Hoewel Miethe (1984) voorgaande studies bekritiseert omdat deze vorm van consensus massaal genegeerd werd, beslissen wij eveneens om de lokale consensus niet na te gaan in de huidige studie, en dit omwille van twee redenen. Ten eerste hebben we op basis van voorgaande analyses beslist om de bevestigde misdrijven niet te bundelen. Er worden in deze studie geen uitspraken gedaan over persoonsmisdrijven, eigendomsmisdrijven en georganiseerde misdrijven. Er worden enkel algemene (misdrijfverstijgende) en misdrijfspecifieke analyses uitgevoerd. Ten tweede werden er per misdrijfcategorie slechts drie misdrijven bevestigd, met een totaal van negen bevestigde misdrijven. Door deze lage n, is het mogelijk dat de correlatiecoëfficiënt (om de mate van lokale relatieve consensus te berekenen) onbetrouwbare correlaties aangeeft.

De groepen van respondenten worden gevormd op basis van de socio-demografische factoren die bevestigd werden. Hypothesen zes en zeven worden bijgevolg getest voor volgende groepen van respondenten: mannen versus vrouwen, jongeren versus ouderen, laagopgeleiden versus hoogopgeleiden

en (directe) slachtoffers versus niet-slachtoffers van één van de bevroegde misdrijven in de afgelopen vijf jaar.⁵³ Om de analyses te kunnen uitvoeren en twee onderscheiden groepen te vormen, kiezen we ervoor om enkele variabelen te hercoderen. Voor wat betreft leeftijd, tonen de steekproefkarakteristieken aan dat de gemiddelde leeftijd van de respondenten 50 jaar bedraagt en ook de mediaan ligt op 50. De steekproef wordt bijgevolg opgesplitst in een groep van respondenten onder de 50 jaar (n=600) en een groep van respondenten van 50 jaar of ouder (n=664). Ten tweede kiezen we ervoor om de categorieën geen diploma, diploma lager onderwijs en diploma secundair onderwijs samen te voegen en ook de categorieën hoger onderwijs en universitair onderwijs te bundelen in een groep. Twee groepen worden dus met elkaar vergeleken: een groep van laaggeschoolde en een groep van hooggeschoolde respondenten.

3.3.1 De mate van relatieve consensus

Voor het berekenen van beide types van consensus raadplegen we de publicatie van Miethe (1984), waarin de onderzoeker strategieën aanreikt om consensus tussen groepen te meten. Ook andere onderzoekers pasten deze strategieën voor het meten van consensus reeds toe (e.g., Rossi et al., 1974). Tabel 3.6 geeft een overzicht van de vier types van consensus die hij onderscheidt – globale relatieve consensus, lokale relatieve consensus, globale absolute consensus en lokale absolute consensus – en de analysetechnieken die onderzoekers kunnen aanwenden om deze types van consensus na te gaan.

Tabel 3.6 Overzicht van de verschillende types van consensus en de analysemethoden. Gebaseerd op: (Miethe, 1984)

		Vorm van consensus	
		Relatieve	Absolute
Niveau van consensus	Globaal	Correlatie: Pearson's r Spearman's rho	Regressie (a=0, b=1) T-test en correlatie Hotelling's t ²
	Lokaal	Correlatie: Pearson's r Spearman's rho	Regressie (a=0, b=1) T-test en correlatie Hotelling's t ²

Om na te gaan of er een globale relatieve consensus bestaat tussen de groepen, berekenen we de Pearson's correlatiecoëfficiënt door de gemiddelde ernstscores per groep van respondenten met elkaar te correleren. Toegepast op het eigen onderzoek, betekent dit dat er een nieuwe dataset gecreëerd dient te worden waarin de misdrijven de cases vormen (n=10), en de gemiddelden per groep op de vraag naar ernstpercepties, de geobserveerde waarden. Het gemiddelde op de vraag naar ernstpercepties van groep x

⁵³ De respondenten worden niet in twee groepen verdeeld op basis van afkomst. De steekproef is op dit vlak immers zeer scheef verdeeld, met slechts 7.3% respondenten in de steekproef die afkomstig zijn van een ander land dan België. De analyses zouden dan vertekende resultaten kunnen opleveren.

wordt dan gecorreleerd met het gemiddelde op de vraag naar ernstpercepties van groep y. Ter indicatie geven Miethe (1984, p. 461) en Rossi et al. (1974, p. 227) mee dat correlatiecoëfficiënten die hoger zijn dan .70 wijzen op het bestaan van dit type van consensus.

Zoals weergegeven in tabel 3.7, zijn de correlatiecoëfficiënten voor geslacht, leeftijd en opleidingsniveau telkens hoog (>.96), wat wijst op een hoge mate van globale relatieve consensus tussen deze groepen van respondenten in onze dataset. We kunnen op basis van deze resultaten hypothese zes bevestigen: er bestaat een relatieve globale consensus in ernstpercepties van misdrijven tussen mannen en vrouwen, tussen lager en hoger opgeleide, tussen oudere en jongere respondenten en tussen slachtoffers en niet-slachtoffers van één van de bevraagde misdrijven in de afgelopen vijf jaar.

3.3.2 De mate van absolute consensus

Absolute consensus verwijst naar de overeenstemming tussen groepen in de ranking van de misdrijven en de ernstscores die toegekend zijn aan elk misdrijf, en is bijgevolg restrictiever dan relatieve consensus (Miethe, 1984, p. 461-462). Deze vorm van consensus wordt door Miethe (1984) nagegaan aan de hand van de methode van de lineaire regressievergelijking. Meer bepaald stelt hij voor een regressievergelijking te berekenen met ernstpercepties van de ene groep als afhankelijke variabele en ernstpercepties van de andere groep als onafhankelijke variabele (e.g., Rossi et al., 1974, p. 227). Deze regressievergelijking dient vervolgens vergeleken te worden met de hypothetische waarden van het intercept en de helling van de regressielijn (i.e. $a=0$; $b=1$). Wanneer er geen significante verschillen bestaan tussen de waarden in de regressievergelijking en de hypothetische waarden van het intercept en de hellingscoëfficiënt, is er sprake van een absolute consensus. Vervolgens stelt hij voor een F-test uit te voeren om de significantie van de 'reduction of prediction errors' na te gaan. Wanneer deze insignificant is, kan er gesproken worden van een absolute consensus. De nulhypothese luidt hier immers dat er geen verschil is tussen de groepen. T-testen kunnen, ten slotte, aanvullende informatie geven en laten de onderzoeker toe de gemiddelde ernstpercepties per misdrijf met elkaar te vergelijken. Toegepast op het eigen onderzoek, betekent dit – net zoals voor de analyses om relatieve consensus na te gaan – dat er een nieuwe dataset gecreëerd dient te worden waarin de misdrijven de cases vormen ($n=10$), en de gemiddelden per groep op de vraag naar ernstpercepties, de geobserveerde waarden zijn in de dataset. Telkens wordt het gemiddelde op de vraag naar ernstpercepties van groep x dan als afhankelijke variabele, en het gemiddelde op de vraag naar ernstpercepties van groep y als onafhankelijke variabele in de lineaire regressieanalyse ingevoerd.

Zoals kan afgeleid worden uit tabel 3.7, toont de regressievergelijking van ernstpercepties van mannen op ernstpercepties van vrouwen aan dat zowel het intercept als de hellingscoëfficiënt significant verschillen van respectievelijk 0 en 1. De F-test toont evenmin een absolute consensus aan tussen beide groepen ($F_{2,8}=213.708$, $p<.01$). De nulhypothese – dat er een absolute consensus bestaat tussen beide

groepen – dient verworpen te worden. Op basis van de richting van het intercept concluderen we dat vrouwelijke respondenten in de steekproef de bevroegde misdrijven over het algemeen als ernstiger interpreteren dan de mannelijke respondenten. Aanvullende t-testen bevestigen deze bevinding: voor acht van de tien bevroegde misdrijven bestaan er significante verschillen in ernstpercepties tussen mannen en vrouwen ($p < .05$). Vrouwen percipiëren deze misdrijven als ernstiger dan mannen. Enkel voor de misdrijven inbraak en diefstal is de gemiddelde ernstperceptie van beide groepen gelijklopend ($p > .05$). Onze hypothese, die stelt dat er geen absolute consensus bestaat tussen de groepen, wordt bijgevolg aanvaard.

De regressievergelijking met ernstpercepties van jongere respondenten als afhankelijke variabele en ernstpercepties van oudere respondenten als onafhankelijke variabele toont evenmin een absolute consensus aan tussen beide groepen. Zowel de hellingscoëfficiënt als het intercept verschillen significant van hun hypothetische waarden (i.e. $a=0; b=1$). De F-test bevestigt deze bevinding ($F_{2,8}=178.449$, $p < .01$) en toont aan dat de nulhypothese – dat er een absolute consensus bestaat tussen beide groepen – verworpen dient te worden. De richting van het intercept geeft aan dat de oudere respondenten in de steekproef de bevroegde misdrijven als ernstiger inschatten dan de jongere respondenten in de steekproef. T-testen bevestigen dit resultaat: voor zeven van de tien misdrijven is er een significant verschil tussen de groep van jongere en de groep van oudere respondenten ($p < .05$). Voor de misdrijven moord, terrorisme en aanranding zien we geen significante verschillen in de gemiddelde ernstpercepties tussen beide groepen ($p > .05$). Merk op dat dit de misdrijven zijn die gemiddeld gezien gepercipieerd werden als de meest ernstige misdrijven.

We dienen onze hypothese over de afwezigheid van een absolute consensus eveneens te bevestigen voor wat betreft het opleidingsniveau van de respondenten. Er bestaat geen absolute consensus in ernstpercepties tussen laagopgeleiden en hoogopgeleiden, zo toont de regressievergelijking van laagopgeleiden op hoogopgeleiden aan. Zowel de hellingscoëfficiënt als het intercept verschillen significant van 1 en 0. De F-test bevestigt ook de afwezigheid van een absolute consensus tussen beide groepen ($F_{2,8}=276.221$, $p < .01$). De nulhypothese – dat er een absolute consensus bestaat tussen beide groepen – dient verworpen te worden ($p < .01$). Meer bepaald tonen de resultaten aan dat laagopgeleide respondenten de bevroegde misdrijven over het algemeen als ernstiger percipiëren dan hoogopgeleide respondenten. Ook hier tonen de aanvullende t-testen aan dat er voor zeven van de tien misdrijven significante verschillen bestaan tussen beide groepen van respondenten ($p < .05$). De ernstscores zijn enkel gelijkaardig voor beide groepen voor wat betreft de meest ernstige misdrijven (moord, aanranding en terrorisme) ($p > .05$).

De regressievergelijking tussen slachtoffers en niet-slachtoffers van misdrijven toont evenmin een globale absolute consensus aan. De regressievergelijking van niet-slachtoffers op slachtoffers verschilt significant van de hypothetische regressievergelijking. Ook op basis van de F-test dient de nulhypothese, dat er geen verschil is tussen beide groepen, verworpen te worden ($F_{2,8}=107.482$, $p < .01$). Hier zien we onze hypothese over het afwezig zijn van een absolute consensus tussen slachtoffers en niet-slachtoffers, ook

bevestigd. De richting van het intercept geeft aan dat slachtoffers de bevroegde misdrijven over het algemeen als ernstiger percipiëren dan niet-slachtoffers. Hoewel er gemiddeld gezien geen sprake is van een absolute consensus tussen slachtoffers en niet-slachtoffers, geven t-testen aan dat er voor acht van de tien misdrijven geen significante verschillen bestaan tussen beide groepen van respondenten ($p > .05$). Enkel de ernstpercepties van het misdrijf bedrijfsfraude ($t(2.278) = -2.714$, $p < .05$) en cannabishandel – en productie ($t(3.770) = 2.558$, $p < .05$) lijken significant te verschillen tussen slachtoffers en niet-slachtoffers van criminaliteit.

Tabel 3.7 Overzicht van de correlatiecoëfficiënten en regressievergelijkingen van de verschillende groepen van respondenten

Groepen van respondenten	Globale relatieve consensus	Globale absolute consensus	
	Pearson's r	Regressiemodel*	F-ratios Ho: a=0; b=1
Mannen - vrouwen	.982	$Y_m = -2.796 + 1.305 X_v$ (.005) (.000)	$F_{2,8} = 213.708^{**}$
Slachtoffer – niet slachtoffer	.965	$Y_{nsl} = .325 + .959 X_{sl}$ (.678) (.000)	$F_{2,8} = 107.482^{**}$
Laagopgeleid - hoogopgeleid	.986	$Y_{laag} = 3.160 + .644 X_{hoog}$ (.000) (.000)	$F_{2,8} = 276.221^{**}$
Jongeren - ouderen	.978	$Y_{jong} = -9.367 + 2.056 X_{oud}$ (.000) (.000)	$F_{2,8} = 178.449^{**}$

* Voor elk regressiemodel geldt dat Y verwijst naar de voorspelde gemiddelde score op de vraag naar ernstpercepties van de eerste groep, en X het gemiddelde op de vraag naar ernstpercepties van de tweede groep betreft. Tussen haakjes staan telkens de standaardfouten voor de t-testen van de aparte hypothese dat a=0 en b=1.

** $p < .01$ (i.e. verwerping van de nulhypothese dat er een absolute consensus bestaat tussen beide groepen)

3.4 De componenten en samenhangende factoren van ernstpercepties van misdrijven

Op basis van de literatuurstudie stelden we een conceptueel kader op met vier componenten van ernst, namelijk de zwaarte van de schade van misdrijven, de incidentie van misdrijven, de incidentie van de schade van misdrijven en de morele verkeerdheid van misdrijven. In de literatuurstudie werden eveneens de resultaten van voorgaande studies overlopen, waarin socio-demografische en andere factoren (e.g., slachtofferschap, geloof, etc.) in verband gebracht werden met ernstpercepties. Op basis van dit conceptueel kader en de literatuurstudie werden hypothesen acht t.e.m. elf opgesteld. Deze hypothesen over de componenten van ernst en de samenhangende factoren worden beantwoord aan de hand van de resultaten van verschillende regressieanalyses. Het doel van deze analysemethode is immers nagaan hoe en in hoeverre de variatie m.b.t. een bepaald kenmerk of verschijnsel samenhangt met één of meerdere mogelijke componenten (Voeten & Van den Bercken, 2003, p. 296). Ernstpercepties betreft de afhankelijke variabele in het model, terwijl de componenten van ernst de onafhankelijke variabelen zijn (voor een

verantwoording van deze aanpak, zie hoofdstuk 2.5 en hoofdstuk 2.4.3). De socio-demografische variabelen en variabelen die slachtofferschap meten, betreffen de controlevariabelen in de regressieanalyses.

Naar analogie met Rosenmerkel en Warr worden, in eerste instantie, de ernstscores van alle misdrijven samengeteld om op die manier een misdrijf overstijgende regressieanalyse te kunnen uitvoeren. We noemen dit het algemene regressiemodel (zie hoofdstuk 3.4.1). In tweede instantie worden dezelfde analyses opnieuw uitgevoerd per misdrijf. Voor elk van de negen misdrijven⁵⁴, wordt een aparte regressieanalyse uitgevoerd. Dit noemen we de misdrijfspecifieke analyses (zie hoofdstuk 3.4.2). Binnen deze tien regressieanalyses worden telkens stapsgewijs, naar mate van belangrijkheid in termen van de doelstellingen van het onderzoek, drie blokken van variabelen ingevoerd, namelijk 1) een blok met de componenten van ernst zoals bepaald op basis van de literatuur, 2) een blok met de klassieke socio-demografische factoren en attitudes (i.e. controlevariabelen), en 3) een blok met variabelen die direct en indirect slachtofferschap van criminaliteit meten. De drie blokken worden ingevoerd naarmate van belangrijkheid, waarbij de componenten van ernst een eerste blok vormen. Het hoofddoel van de regressieanalyse is immers nagaan in welke mate de percepties over vier componenten van ernst in rekening gebracht worden bij het maken van een ernstoordeel. Ook Warr en Rosenmerkel voerden de dimensies van schadelijkheid en morele verkeerdheid als eerste blok van variabelen in in hun regressiemodel. In tweede instantie zijn we geïnteresseerd in de invloed die de controlevariabelen (blok 2) en de variabelen die slachtofferschap meten (blok 3) hebben op ernstpercepties van criminaliteit. Voor elk model wordt de adjusted R² of verklaarde variantie opgevraagd, alsook de F-toets die een inzicht geeft in de toegevoegde waarde van elke set van factoren aan het model. De bètaparameters bij de factoren geven, ten slotte, een inzicht in de sterkte van het effect dat de desbetreffende factor heeft op de afhankelijke variabele ernstpercepties. Telkens is de Ordinary Least Squares (OLS)-regressietechniek of de methode van de kleinste kwadraten gebruikt om de modelparameters te schatten (voor technische aspecten zie Mortelmans & de Hertogh, 2007; Voeten & Van den Bercken, 2003).⁵⁵

3.4.1 De componenten en samenhangende factoren van algemene ernstpercepties

Tabel 3.7 toont de resultaten van de hiërarchische lineaire regressieanalyse met ernstpercepties van alle misdrijven als afhankelijke variabele (n=544). Dit is wat we het algemene (misdrijf overstijgende) model noemden. Over het algemeen werden geen noemenswaardige problemen vastgesteld m.b.t. de

⁵⁴ Het misdrijf cannabishandel – en productie wordt niet meer meegenomen in de verdere analyses. Voor dit misdrijf werd geen vraag gesteld die peilt naar de percepties over de incidentie van de schade van dit misdrijf.

⁵⁵ In de analyses die volgen worden zowel de ‘discriminators’ als de non-discriminators’ meegenomen (zie studie Warr (1989)). De percepties over de morele verkeerdheid die respondenten hebben zijn immers waardevol in de regressieanalyses met ernstpercepties als afhankelijke variabele, ongeacht hoe hoog of hoe laag de score op de morele verkeerdheidschaal is. Een opsplitsing maken tussen de twee groepen, zoals Warr doet, zou voor het doel van dit gedeelte van het onderzoek – namelijk het bepalen van de componenten en samenhangende factoren van ernstpercepties - leiden tot een verlies aan informatie.

assumptietesten, de residuenanalyse en de detectie van mogelijke problemen met collineariteit en outliers, hefboom punten of invloedrijke cases voor wat betreft deze regressieanalyse met algemene ernstpercepties als afhankelijke variabelen (zie Mortelmans & de Hertogh, 2007 voor het testen van deze assumpties).⁵⁶

Een eerste blok van variabelen zijn de variabelen die we op basis van het conceptueel model benoemen als componenten van ernst. In tabel 3.8 wordt in het eerste model een overzicht geboden van de lineaire multipele regressieanalyse van de invloed van morele verkeerdheid van de misdrijven, de zwaarte van de schade van de misdrijven, de incidentie van de misdrijven en de incidentie van de schade op ernstpercepties van de misdrijven die bevestigd werden. De resultaten tonen aan dat voor deze regressieanalyse met alle misdrijven, enkel de morele verkeerdheid van het misdrijf en de zwaarte van de schade van het misdrijf, componenten zijn van ernstpercepties van misdrijven. De verklaarde variantie van dit model is hoog en betreft 62.7%. De regressiecoëfficiënten van de variabelen percepties over de verkeerdheid en percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven zijn beiden positief, wat betekent dat wanneer de percepties over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade stijgen, de misdrijven ook als ernstiger ingeschat worden. Verder vallen ook de hoge waarden van de regressiecoëfficiënten op, vooral van de onafhankelijke variabele gepercipieerde morele verkeerdheid. Beide variabelen zijn, met andere woorden, significante voorspellers van de afhankelijke variabele ernstpercepties ($p < .01$), met de gepercipieerde morele verkeerdheid als een sterkere voorspeller ($\beta = .672$, $p < .01$) dan de gepercipieerde zwaarte van de schade ($\beta = .219$, $p < .01$). Deze bevinding impliceert dat respondenten meer rekening houden met de morele verkeerdheid van het misdrijf dan met de schade van het misdrijf wanneer ze ernstinschattingen maken. We zien, met andere woorden, onze hypothese negen die stelt dat welk gewicht gegeven wordt aan de componenten afhangt van het specifieke misdrijf dat bevestigd wordt, niet bevestigd. De percepties over de incidentie van het misdrijf en de incidentie van de schade ten gevolge van het misdrijf blijken, volgens deze regressieanalyse met alle misdrijven, geen significante voorspellers te zijn van ernstpercepties. De toevoeging van beide onafhankelijke variabelen aan het model heeft geen significant effect op de regressievergelijking. Op basis van deze bevindingen verwerpen we onze hypothese dat alle vier de componenten in rekening gebracht worden bij het beoordelen van misdrijven op hun ernst. De resultaten tonen immers aan dat enkel de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven en de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven componenten zijn van ernstpercepties van misdrijven. De

⁵⁶ Vooraleer de regressieanalyse geïnterpreteerd kan worden, dient de onderzoeker na te denken over de variabelen en het meetniveau van deze variabelen in het model. Omdat in dit algemene model voor een aantal onafhankelijke variabelen (e.g., incidentie, SES) gewerkt wordt met somschalen (gemiddelde van de Likert type items), kunnen we deze 'Likert scale data' behandelen als variabelen op het intervalniveau (Boone & Boone, 2012). De variabelen diploma, geslacht, afkomst en godsdienst zijn variabelen op het nominale of ordinale meetniveau en worden gedummificeerd. De afhankelijke variabele 'ernstpercepties' betreft eveneens 'Likert scale data' en wordt bijgevolg beschouwd als een variabele op het intervalniveau. Bovendien, zo stellen Mortelmans en de Hertogh (2007, p. 16), kunnen ordinale variabelen eveneens opgenomen worden als afhankelijke variabelen, op voorwaarde dat de variabele minstens zes waarden heeft.

percepties over de incidentie van het misdrijf en de percepties over de incidentie van de schade ten gevolge van het misdrijf blijken geen significante voorspellers te zijn van ernstpercepties. De hypothese “De percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven en de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven zijn componenten van de ernstpercepties van deze misdrijven” zou bijgevolg wel bevestigd worden door onze data.

In het tweede model (zie tabel 3.8) worden de controlevariabelen aan de regressievergelijking toegevoegd. Op basis van dit regressiemodel willen we nagaan of socio-demografische variabelen en bepaalde attitudes, zoals teruggevonden in de literatuur, samenhangen met ernstpercepties van misdrijven. Meer bepaald worden de variabelen geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, mate van gelovigheid, godsdienst, sociaal-economische status (financiële ruimte), eigen afkomst en die van de beide ouders, aan het model toegevoegd.⁵⁷ De resultaten tonen aan dat enkel de variabele leeftijd een significante voorspeller is van iemands ernstpercepties van misdrijven. De positieve waarde van de parameter van de variabele leeftijd toont aan dat hoe ouder men is, hoe hoger de ernstinschattingen van misdrijven liggen ($\beta = .119$, $p < .01$). Een vergelijking tussen de bèta-coëfficiënten toont aan dat de verklaarde kracht van percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven ($\beta = .636$, $p < .01$) en percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven ($\beta = .191$, $p < .01$), hoger ligt dan die van de leeftijd van de respondent ($\beta = .119$). De totale verklaarde variantie (R^2) van dit tweede model vertoont een significante verbetering ten opzichte van model 1, met een verklaarde variantie van 64.0%. Aangezien de verklaarde variantie van model 2 slechts 1.3% stijgt t.o.v. model 1 ($F \text{ Change} = 2.181$, $p < .05$), kunnen we onze tiende hypothese over de beperkte bijdrage van socio-demografische en attitudes (hypothese negen), bevestigen. De resultaten tonen verder aan dat geen enkele andere socio-demografische factor een significante voorspeller is van ernstpercepties van misdrijven. De toevoeging van de variabelen geslacht, afkomst, godsdienst, mate van gelovigheid, socio-economische status (financiële ruimte) en opleidingsniveau heeft geen significante invloed op het regressiemodel. Kort gesteld betekent dit dat mannen misdrijven niet ernstiger inschatten in vergelijking met vrouwen, dat het behoren tot een bepaalde godsdienst of de mate waarin men gelovig is niet maakt dat men misdrijven meer of minder ernstig inschat, dat iemands sociaal-economische status geen invloed heeft op hoe ernstig men misdrijven inschat en dat ook iemands opleidingsniveau geen beïnvloedende factor is van ernstpercepties.⁵⁸

Aan model 3 in tabel 3.8 worden, ten slotte, de variabelen slachtofferschap van misdrijven aan het regressiemodel toegevoegd. Aan de respondent werd een lijst van zes misdrijven gegeven, met de vraag of de respondent zelf (eigen slachtofferschap) of iemand van zijn/haar vrienden, kennissen of burens (indirect slachtofferschap) in de laatste vijf jaar slachtoffer geworden is van één van de opgelijste misdrijven. Hieruit

⁵⁷ Voor geslacht, religie en afkomst werden dummyvariabelen aangemaakt.

⁵⁸ Na het hercoderen van de categorische variabelen (opleidingsniveau: geen of lager onderwijs, middelbare school, hogeschool, universiteit; afkomst: België, zelf of ouders afkomstig van een ander land; godsdienst: geen, katholiek, andere) werden soortgelijke resultaten bekomen. In deze analyses was nog steeds enkel de leeftijd van de respondent een significante voorspeller van ernstpercepties van criminaliteit.

werden twee nieuwe variabelen gedestilleerd die aangeven of men al dan niet slachtoffer was van één van deze misdrijven in de afgelopen vijf jaren (ja/nee). De resultaten van de regressieanalyse tonen aan dat de toevoeging van deze variabelen een significante verbetering van het model inhoudt ($F \text{ Change}=3.314, p<.05$). De (adjusted) verklaarde variantie stijgt, en het model heeft nu een verklaarde variantie van 64.3%. De resultaten tonen aan dat direct slachtofferschap een significante voorspeller is van ernstpercepties van misdrijven ($\beta=.066, p<.05$). De positieve bètawarde geeft aan dat slachtoffers misdrijven als ernstiger percipiëren dan niet-slachtoffers van criminaliteit. Indirect slachtofferschap is, daarentegen, geen voorspeller van ernstpercepties van misdrijven. We aanvaarden bijgevolg hypothese tien over het verband tussen ernstpercepties en slachtofferschap. Het is inderdaad zo dat wie de laatste vijf jaar direct slachtoffer geworden is van één van de bevraagde misdrijven, de ernst van misdrijven over het algemeen hoger inschat dan wie geen slachtoffer geworden is. Voor wat betreft indirect slachtofferschap, dient deze hypothese echter verworpen te worden. De variabelen percepties over de morele verkeerdheid ($\beta=.635, p<.01$) en gepercipieerde zwaarte van de schade van misdrijven ($\beta=.193, p<.01$), alsook leeftijd van de respondent ($\beta=.125, p<.01$), blijven positieve significante voorspellers van ernstpercepties in model 3.

Uit het algemene (misdrijfversterkende) regressiemodel kunnen we concluderen dat model 3, bestaande uit de componenten van ernst en de controlevariabelen en variabelen die slachtofferschap meten de meeste verklaarde variantie bezit. De verklaarde variantie van dit model is hoog (dit is logisch met deze aanpak met ernstpercepties als afhankelijke variabele en de componenten van ernst als onafhankelijke variabelen) en betreft 64.3%. De resultaten tonen verder aan dat ernstpercepties van misdrijven positief voorspeld worden door percepties over de morele verkeerdheid, percepties over de zwaarte van de schade, de leeftijd van de respondent en direct slachtofferschap van één van de bevraagde misdrijven in de afgelopen vijf jaren. Concreet betekent dit dat naarmate men misdrijven als verkeerder beschouwt, naarmate men de schade van misdrijven als zwaarder percipieert, naarmate men ouder is en wanneer men in de afgelopen vijf jaar slachtoffer werd van één van de bevraagde misdrijven, men de ernst van misdrijven als hoger inschat. De voorspellende waarde is het hoogst voor de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid van misdrijven ($\beta=.635, p<.01$), gevolgd door de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven ($\beta=.193$), de leeftijd van de respondent ($\beta=.125, p<.01$) en het direct slachtofferschap ($\beta=.066, p<.05$). Noch de overige bevraagde socio-demografische variabelen en attitudes, noch het feit of men indirect slachtoffer geweest is van één van de bevraagde misdrijven in de afgelopen vijf jaren, zijn verklarende variabelen voor ernstpercepties van misdrijven. Ook na het opnieuw uitvoeren van de regressieanalyse zonder de significante voorspellers, worden geen significante resultaten gevonden voor de overige variabelen; deze blijven niet-significant. We kunnen hieruit concluderen dat de analyses robuust zijn. Op basis van deze

resultaten bevestigen we hypothesen tien (over de beperkte verantwoordelijkheid van socio-demografische factoren) en elf (over de invloed van slachtofferschap op ernstpercepties).

Tabel 3.8 Resultaten van de stapsgewijze lineaire regressie met ernstpercepties van alle misdrijven als afhankelijke variabele (n=544)

Variabelen	Model 1 β	Model 2 β	Model 3 β
Componenten ernstpercepties			
Morele verkeerdheid	.672**	.636**	.635**
Zwaarte schade	.219**	.191**	.193**
Incidentie schade	.018	.025	.017
Incidentie misdrijf	-.036	-.012	-.021
Controlevariabelen			
Geslacht (Man=0)		.028	.026
Leeftijd		.119**	.125**
SES (financiële ruimte)		-.005	-.003
Diploma (Geen=0)			
Lager onderwijs		.050	.054
Secundair onderwijs		.040	.048
Hoger onderwijs		.016	.021
Universitair onderwijs		-.011	-.011
Afkomst (België=0)			
Niet-Belgische afkomst		-.014	-.014
Niet-Belgische afkomst vader		-.003	-.003
Niet-Belgische afkomst moeder		.003	.001
Godsdienst (Geen=0)			
(Rooms)Katholiek		-.021	-.024
Protestants		.013	.013
Orthodox		-.001	-.004
Jodendom		.013	.009
Islam / moslim		.013	.010
Oosters (hindoeïsme, boeddhisme)		.013	.009
Mate van gelovigheid		.065	.067
Slachtofferschap van criminaliteit			
Eigen slachtofferschap (Nee=0)			.066*
Indirect slachtofferschap (Nee=0)			.005
<hr/>			
Adjusted R ²	.627	.640	.643
R Change		.024	.005
F Change	228.946	2.181	3.314
sign. F Change	.000	.004	.037

** p<.01

* p<.05

In een volgende fase worden – bij wijze van controle - de analyses opnieuw uitgevoerd met enkel de controlevariabelen en de variabelen die slachtofferschap meten. De componenten van ernst worden, bij wijze van test, uit het model weggelaten aangezien hun verklarende kracht erg groot is. Op deze manier kan

nagegaan worden of er, naast de leeftijd van de respondenten, eventueel ook andere significante voorspellers zijn van ernstpercepties van criminaliteit. Opnieuw wordt een lineaire hiërarchische regressieanalyse uitgevoerd, met in een eerste blok de controlevariabelen en in een tweede blok de variabelen die direct en indirect slachtofferschap nagaan (n=754). De resultaten van dit regressiemodel kunnen geraadpleegd worden in bijlage 3.1. De controlevariabelen verklaren samen 11.0% van de variantie in het model (1). De bèta-coëfficiënten en bijhorende significantieniveaus tonen aan dat de leeftijd ($\beta=.250$, $p<.01$) een positieve, en sociaal-economische status een negatieve significante voorspeller is van ernstpercepties van criminaliteit ($\beta=-.133$, $p<.01$). Dit impliceert dat oudere respondenten en respondenten met een lagere socio-economische status misdrijven als ernstiger percipiëren dan mannen en respondenten met een hogere socio-economische status. De overige controlevariabelen zijn geen significante voorspellers van ernstpercepties. In het tweede model worden de variabelen die slachtofferschap meten, toegevoegd. De resultaten tonen aan dat de toevoeging van deze variabelen geen significante verbetering inhoudt tegenover het eerste model met enkel de controlevariabelen. De verklaarde variantie betreft 11.3% (F Change=2.285; sign. F Change=.102, $p>.05$). Noch de variabelen die direct, noch de variabelen die indirect slachtofferschap meten, dragen significant bij tot een verbetering van het model. De leeftijd en de sociaal-economische status van de respondenten blijven significante voorspellers van ernstpercepties van misdrijven. Ook de mate van gelovigheid blijkt in dit derde model ernstpercepties positief te beïnvloeden ($\beta=.089$, $p<.05$).⁵⁹

Wanneer we nu deze analyse vergelijken met de analyse waarin in een eerste stap de componenten van ernst ingevoerd werden, kunnen we stellen dat bepaalde significante verbanden wegvallen door de opname van de componenten. Zo is sociaal-economische status van de respondent wel een significante voorspeller van ernstpercepties in het regressiemodel waarin enkel de controlevariabelen en variabelen die slachtofferschap meten, maar niet in het regressiemodel waarin ook de componenten van ernst opgenomen zijn. De voorspellende kracht van de controlevariabele leeftijd blijft overeind.

Ten slotte berekenen we interactie-effecten om het effect dat combinaties van onafhankelijke variabelen mogelijk hebben op de afhankelijke variabele na te gaan. Het is immers goed mogelijk dat één variabele alleen niet van invloed op ernstpercepties van misdrijven, maar een combinatie van variabelen wel. Om dit na te gaan wordt de analysetechniek van de factorial anova ('analysis of variance') gebruikt (Field, 2009, p. 422-446).⁶⁰ Per groep van onafhankelijke variabelen wordt de nulhypothese getest dat er geen interactie-

⁵⁹ Na het hercoderen van de categorische variabelen (opleidingsniveau: geen of lager onderwijs, middelbare school, hogeschool, universiteit; afkomst: België, zelf of ouders afkomstig van een ander land; godsdienst: geen, katholiek, andere) werden soorgelijke resultaten bekomen.

⁶⁰ Alvorens de meervoudige anovatest toe te passen, worden de voorwaarden voor het uitvoeren van deze test nagegaan: 1) er dient sprake te zijn van onafhankelijke waarnemingen, 2) de afhankelijke variabele dient normaal verdeeld te zijn en gemeten op (ten minste) het intervalniveau, en 3) er dient een homogeniteit van varianties te zijn (Levene's test) (Field, 2009, p. 359). Er wordt vaak beweerd dat de anovatest robuust is voor schendingen van deze voorwaarden.

effect bestaat van deze onafhankelijke variabelen op ernstpercepties van misdrijven. De resultaten tonen voor geen enkel paar van onafhankelijke variabelen een interactie-effect aan ($p > .05$). De combinaties van het geslacht en de leeftijd van de respondent ($p = .638$), het geslacht en het opleidingsniveau ($p = .680$), het geslacht en de eigen afkomst ($p = .376$), het geslacht en het slachtofferschap van criminaliteit ($p = .284$), de leeftijd en de het opleidingsniveau van de respondent ($p = .883$), de leeftijd en de afkomst ($p = .511$), het opleidingsniveau en de afkomst ($p = .208$), het slachtofferschap en het opleidingsniveau ($p = .795$) en het slachtofferschap en de leeftijd van de respondent ($p = .865$) leveren niet-significante resultaten op. De nulhypothese, die stelt dat er geen interactie-effect bestaat tussen combinaties van onafhankelijke variabelen en ernstpercepties van criminaliteit, wordt bijgevolg bevestigd voor alle combinaties van onafhankelijke variabelen.

3.4.2 De componenten en samenhangende factoren van misdrijfspecifieke ernstpercepties

In een volgende fase worden misdrijfspecifieke regressieanalyses uitgevoerd, waarbij de ernstpercepties en het gewicht van de componenten per misdrijf bestudeerd worden. De beschrijvende analyses alsook verkennende factoranalyses toonden immers aan dat de misdrijven niet gegroepeerd kunnen worden op basis van de gemiddelde ernstscores. We opteren er daarom voor – in tegenstelling tot vorige onderzoekers (e.g., Rosenmerkel, 2001) – om de analyses per misdrijf apart uit te voeren en geen groepen te clusteren. Bij de misdrijfspecifieke analyses zijn dezelfde (misdrijfspecifieke) hypothesen geldig als deze die getest werden a.d.h.v. het algemene regressiemodel (hypothesen acht t.e.m. elf). Net zoals in het algemene (misdrijf overstijgende) regressiemodel, kiezen we voor de hiërarchische multi-pele lineaire regressie, waarbij stapsgewijs drie groepen van variabelen aan het model toegevoegd worden. We opteren eveneens voor een OLS-regressietechniek, waarbij enkel de misdrijfspecifieke variabelen in het model opgenomen worden.⁶¹ Hiermee bedoelen we dat bijvoorbeeld voor inbraak, enkel de percepties over de morele verkeerdheid, zwaarte van de schade en incidentie van het misdrijf inbraak en variabelen die slachtofferschap van inbraak meten, opgenomen worden in het model. Alvorens de regressieanalyse uit te voeren, testen we per misdrijf telkens de assumpties en andere voorwaarden voor het uitvoeren van een regressieanalyse. Over het

⁶¹ Vooraleer de regressieanalyse uitgevoerd kan worden, dient nagedacht te worden over de variabelen en het meetniveau van deze variabelen in het model. Omdat in dit algemene model voor een aantal onafhankelijke variabelen (e.g., incidentie schade, SES) gewerkt wordt met somschalen (gemiddelde van de Likert type items), kunnen we deze 'Likert scale data' behandelen als variabelen op het intervalniveau (Boone & Boone, 2012). De variabelen diploma, geslacht, afkomst en godsdienst zijn variabelen op het nominale of ordinale meetniveau en worden gedummificeerd. De variabele incidentie van het misdrijf, betreft een variabele gemeten op een 4-punt Likertschaal ('Likert type item') (Boone & Boone, 2012) en wordt ook gedummificeerd (dit in tegenstelling tot deze variabele in het algemene model, dit was een somschaal en werd dus beschouwd als een intervalvariabele ('Likert type scale')). De afhankelijke variabele ernstpercepties van het desbetreffende misdrijf, alsook de onafhankelijke variabele morele verkeerdheid van het desbetreffende misdrijf (9-punt Likertschaal) worden beschouwd als variabelen op het interval meetniveau, aangezien de schaal voldoende waarden heeft en de afstand tussen de waarden beschouwd wordt als gelijk (Mortelmans & deHertogh, 2007, p. 16).

algemeen zijn geen noemenswaardige problemen vastgesteld m.b.t. de assumptietesten, de residuenanalyse en de detectie van mogelijke problemen met collineariteit en outliers, hefboom punten of invloedrijke cases. Voor bepaalde misdrijven (e.g., moord, terrorisme, aanranding) waren er echter wel problemen met de normaliteit en de homoscedasticiteit. Bovendien toonden de voorgaande resultaten (zie hoofdstuk 3.2.1) aan dat er voor deze misdrijven weinig variatie was in de gemiddelde score op de vraag naar ernstpercepties. Onderzoek heeft echter aangetoond dat gebruikelijke statistische toetsen, zoals de lineaire regressieanalyse, tamelijk robuust zijn voor schendingen van de assumpties van normaliteit en homoscedasticiteit (Voeten & Van den Bercken, 2003, p. 203-204). Bovendien hangt de wenselijkheid van transformaties immers voor een deel ook af van de interpreteerbaarheid van de resultaten (Voeten & Van den Bercken, 2003, p. 253). In dit geval is het, voor de interpreteerbaarheid en vergelijkbaarheid van de resultaten tussen de misdrijven onderling en tussen de misdrijfspecifieke en het algemene (misdrijf overstijgende) regressiemodel, van belang om zowel voor het algemene model als voor de regressieanalyses per misdrijf, telkens dezelfde strategie te hanteren. Een andere manier om om te gaan met een schending van de assumpties is de resultaten van de analyse met enige omzichtigheid rapporteren (Voeten & Van den Bercken, 2003, p. 218). Bij het interpreteren van deze misdrijfspecifieke analyses dient hier dus rekening mee gehouden te worden.⁶²

De voornaamste resultaten van de misdrijfspecifieke analyses

In tabel 3.9 zijn de resultaten van deze negen misdrijfspecifieke regressieanalyses opgenomen.⁶³ Om praktische redenen werd enkel het model gerapporteerd met de grootste, doch significante verklarende kracht in de vergelijking tussen de drie modellen.⁶⁴ De exacte resultaten van elk van deze regressiemodellen kunnen geraadpleegd worden in bijlage 2. Per misdrijf werd telkens aangeduid welk model de meeste verklarende kracht heeft (significant beter dan het vorige model) ('modelnummer'), model 1 met de componenten van ernst, model 2 met toevoeging van socio-demografische variabelen en attitudes (controlevariabelen) of model 3, met toevoeging van direct en indirect slachtofferschap van misdrijven. In wat volgt worden eerste de voornaamste resultaten van de misdrijfspecifieke analyses besproken, waarna ingegaan wordt op de resultaten per misdrijf afzonderlijk.

⁶² In onderdeel 2.2 van dit proefschrift wordt gewerkt met structurele vergelijkingsmodellen. Telkens worden de hypothetisch modellen in dit gedeelte ook getest aan de hand van de methode van bootstrapping. Bootstrapping heeft als voordeel dat rekening gehouden wordt met de niet-normaliteit van de data. De resultaten van de misdrijfspecifieke structurele vergelijkingsmodellen (zie hoofdstuk 11.3) met de componenten van ernstpercepties als voorspellers van ernstpercepties, leveren gelijkaardige resultaten op als de regressieanalyses in dit deel van het proefschrift.

⁶³ Voor het misdrijf cannabishandel – en productie werd deze analyse niet uitgevoerd, aangezien in de vragenlijst geen vraag opgenomen was die de percepties over de incidentie van de schade van dit misdrijf meet.

⁶⁴ Met het spaarzaamheidsprincipe in het achterhoofd, opteren we ervoor om het model dat een significante bijdrage levert tot de verklarende kracht ($p < .05$), te rapporteren.

Tabel 3.9 Resultaten van de stapsgewijze lineaire regressie per misdrijf, met ernstpercepties van het misdrijf als afhankelijke variabele

	Inbraak (n=718)	S&V (n=742)	Diefstal (n=761)	Moord (n=784)	Vandalisme (n=751)	Aanranding (n=757)	Terrorisme (n=764)	Fraude (n=769)	Cocaïne (n=714)
Modelnummer	2	2	2	1	2	1	1	3	2
Variabelen	β	β	β	β	B	β	β	β	β
Componenten ernst									
Morele verkeerdheid	.556**	.555**	.592**	.560**	.537**	.664**	.711**	.722**	.790**
Zwaarte schade	.197**	.176**	.151**	.096**	.242**	.154**	.026	.119**	.091**
Incidentie schade	-.001	-.030	.029		.098**	.036	.039	.032	.026
Incidentie misdrijf (zelden/n=0)									
Af en toe	-.029	.053	-.107*	-.014	-.066	-.085	-.024	.041	-.037
Regelmatig	.097	.062	-.123	-.043	-.095	-.058	.036	.030	-.050
Vaak / heel vaak	.093	.024	-.155	.007	-.125	-.056	-.029	.029	-.034
Controlevariabelen									
Geslacht (Man=0)	.010	.032	.018		.018			.005	.013
Leeftijd	.114**	.108**	.135**		.088**			.097**	.067**
SES (financiële ruimte)	-.037	-.071*	-.043		-.049			-.054*	-.025
Diploma (Geen=0)									
Lager onderwijs	.098*	-.022	.034		.051			.027	.036
Secundair onderwijs	.123	-.034	.070		.088			.052	.029
Hoger onderwijs	.098	-.010	.058		.090			.048	-.010
Universitair onderwijs	.039	-.071	.024		.024			.037	-.015
Afkomst (België=0)									
Niet-Belgische afkomst	-.019	-.066	-.027		-.008			-.009	.014
Niet-Belgische afkomst vader	-.012	-.013	-.036		.012			.025	-.013
Niet-Belgische afkomst moeder	.003	-.007	.012		-.006			.007	.007
Godsdienst (Geen=0)									
(Rooms)Katholiek	-.006	.004	.048		.023			-.035	-.013
Protestants	-.019	-.003	.001		.023			.025	.027
Orthodox	-.001	-.092**	-.008		.018			-.015	.017
Jodendom	.004	-.016	.002		.011			.011	.003
Islam / moslim	.017	-.025	.050		.004			.030	-.007
Oosters	.021	-.004	.031		.013			.000	.003
Mate van gelovigheid	.015	.061	.002		-.017			.053	.023
Slachtofferschap van misdrijf									
Direct slachtoffer (Nee=0)								.089**	
Indirect slachtoffer (Nee=0)								-.026	
Adjusted R ²	.471	.446	.513	.336	.578	.556	.529	.669	.740

*p<.05

**p<.01

Uit de misdrijfspecifieke regressieanalyses komen vier opvallende resultaten naar voren.⁶⁵

Ten eerste zien we dat voor alle misdrijven iemands perceptie over de morele verkeerdheid van het misdrijf een significante voorspeller is van diens ernstpercepties. De waarde van de bijhorende bètaparameter is telkens hoog en varieert van .537 (vandalisme) tot .790 (cocainehandel), wat impliceert dat de morele verkeerdheid zwaar doorweegt in het vellen van een oordeel over de ernst van misdrijven. Voor alle misdrijven is de perceptie over de morele verkeerdheid van misdrijven de grootste voorspeller van ernstpercepties.

Een tweede vaststelling op basis van de misdrijfspecifieke regressieanalyses is dat, naast de percepties over de morele verkeerdheid van het misdrijf, ook iemands perceptie over de zwaarte van de schade van het misdrijf een significante voorspeller is van ernstpercepties. Dit geldt voor alle misdrijven, behalve terrorisme. Zowel voor inbraak ($\beta=.197$, $p<.01$), slagen en verwondingen ($\beta=.176$, $p<.01$), diefstal ($\beta=.151$, $p<.01$), moord ($\beta=.096$, $p<.01$), vandalisme ($\beta=.242$, $p<.01$) en aanranding ($\beta=.154$, $p<.01$), als voor bedrijfsfraude ($\beta=.119$, $p<.01$) en cocainehandel ($\beta=.091$, $p<.01$) stellen we vast dat de zwaarte van de schade van deze misdrijven een component is van de percepties die iemand heeft over de ernst van het desbetreffende misdrijf. De bètawaarden onthullen dat de percepties over de zwaarte van de schade het sterkst doorweegt bij het misdrijf vandalisme. Voor terrorisme is dit niet het geval. Bij dit misdrijf baseert men zich enkel op de morele verkeerdheid bij het beoordelen van de ernst.

Ten derde tonen de resultaten aan dat de percepties over de incidentie van de misdrijven en de incidentie van de schade ten gevolge van de misdrijven, geen significante voorspellers zijn van ernstpercepties. Dit betreffen echter wel componenten van de 'objectieve' ernst van misdrijven, zoals werd uiteengezet in het conceptueel kader. Twee uitzonderingen bestaan op deze vaststelling. Ten eerste is de perceptie die iemand heeft over hoe vaak het misdrijf diefstal voorkomt, van invloed op de inschatting die deze persoon maakt over de ernst van diefstal: wie denkt dat het misdrijf slechts af en toe voorkomt, schat het als minder ernstig in dan wie denkt dat het nooit voorkomt ($\beta=-.107$). Dit betreft echter slechts een zwak significant verband. Ten tweede is de perceptie die iemand heeft over hoe vaak de verschillende soorten schade voorkomen ten gevolge van het misdrijf vandalisme, een positieve voorspeller van diens ernstpercepties van vandalisme ($\beta=.093$): wie denkt dat de schade bij dit misdrijf vaker voorkomt, zal het als ernstiger inschatten dan wie denkt dat het minder vaak voorkomt. Voor de overige misdrijven vinden we geen significante parameters voor de incidentievariabelen.

Ten vierde tonen de misdrijfspecifieke analyses aan dat de leeftijd van de respondent een significante positieve voorspeller is van ernstpercepties. Deze bevinding geldt voor de misdrijven inbraak ($\beta=.114$, $p<.01$), slagen en verwondingen ($\beta=.108$, $p<.01$), diefstal ($\beta=.135$, $p<.01$), vandalisme ($\beta=.088$,

⁶⁵ Na het hercoderen van de categorische variabelen (opleidingsniveau: geen of lager onderwijs, middelbare school, hogeschool, universiteit; afkomst: België, zelf of ouders afkomstig van een ander land; godsdienst: geen, katholiek, andere) werden soortgelijke resultaten bekomen.

$p < .01$), bedrijfsfraude ($\beta = .097$, $p < .01$) en cocaïnehandel ($\beta = .067$, $p < .01$). Voor deze misdrijven geldt dat hoe ouder de respondent is, hoe ernstiger men deze misdrijven percipieert en omgekeerd.

Inbraak

De resultaten van de hiërarchische regressieanalyse voor het misdrijf inbraak tonen aan dat het model waarin zowel de componenten van ernst als de controlevariabelen (model 2) zijn opgenomen, de meeste verklarende kracht heeft en een significante verbetering inhoudt t.o.v. model 1 ($R^2 = .450$). Net zoals in het algemene misdrijfversterkende regressiemodel, zijn de percepties over de morele verkeerdheid van inbraak ($\beta = .556$, $p < .01$) en de percepties over de zwaarte van de schade van inbraak ($\beta = .197$, $p < .01$), significante voorspellers of componenten van ernst. Beide variabelen hebben positieve bètawaarden, wat impliceert dat hoe verkeerder en hoe zwaarder men de schade vindt, hoe hoger de ernstpercepties zijn. De bètawarde van morele verkeerdheid is het hoogst. De percepties over de incidentie van het misdrijf en de incidentie van de schade, zijn geen significante voorspellers van ernstpercepties. We dienen hypothese acht dus te verwerpen. Na toevoeging van de controlevariabelen aan het model, tonen de analyses aan dat de leeftijd van de respondent significant samenhangt met ernstpercepties van inbraak. De bètawarde van deze variabele is .114, wat impliceert dat hoe ouder men is, hoe ernstiger men het misdrijf inbraak inschat. Verder tonen de resultaten aan dat ook het opleidingsniveau van de respondent van invloed is op ernstinschattingen van inbraak: wie een diploma lager onderwijs behaalde als hoogste diploma, heeft een hogere ernstinschatting in vergelijking met wie geen diploma behaalde ($\beta = .098$). Voor de overige dummyvariabelen van onderwijsniveau werden echter geen significante resultaten bekomen. Ook de overige controlevariabelen blijken geen significante voorspellers te zijn van ernstpercepties van inbraak. Hypothese negen kan bijgevolg bevestigd worden. De toevoeging van variabelen die slachtofferschap van inbraak meten (model 3) draagt niet significant bij tot een verbetering van het model. Het is niet zo dat wie de afgelopen vijf jaar (direct of indirect) slachtoffer is geworden van inbraak, dit misdrijf als ernstiger percipieert dan wie geen slachtoffer is geworden. We verwerpen bijgevolg hypothese 10 voor wat betreft inbraak.

Voor het misdrijf inbraak bestond de vraag naar percepties over de zwaarte van de schade en incidentie van de schade uit een schaalvraag bestaande uit zeven items, waarin een onderscheid gemaakt werd naar de dragers van de schade (individu, private organisatie of overheid en samenleving). We voeren daarom de regressieanalyse opnieuw uit met een onderscheid tussen deze dragers van schade. Op die manier kan nagegaan worden aan welke soort schade respondenten het meeste belang hechten wanneer ze een ernstinschatting maken van het misdrijf inbraak. De resultaten van deze bijkomende regressieanalyse met ernstpercepties van inbraak als afhankelijke variabele (dezelfde methode: OLS, hiërarchisch) tonen aan dat het tweede model de meeste verklarende kracht bezit ($R^2 = .453$, sign. F Change = .044, $p < .05$). De

resultaten in verband met de types en dragers van de schade tonen verder aan dat zowel de percepties over de zwaarte van de schade aan het individueel slachtoffer ($\beta=.061$, $p<.05$), als de percepties over de zwaarte van de schade aan private instellingen ($\beta=.104$, $p<.01$) en percepties over de zwaarte van de schade aan de overheid en de samenleving ($\beta=.110$, $p<.01$) significante voorspellers zijn van ernstpercepties van inbraak. De bètawaarden onthullen dat de percepties over de zwaarte van de schade aan de overheid en de samenleving de sterkste voorspellende waarde hebben. De percepties over de incidentie van de schade blijven voor de verschillende dragers niet significant.

Slagen en verwondingen

De resultaten van de hiërarchische lineaire regressieanalyse voor het misdrijf slagen en verwondingen tonen aan dat het tweede model, waarin zowel de componenten van ernst van slagen en verwondingen als de controlevariabelen, de meeste verklarende kracht heeft en een significante verbetering inhoudt t.o.v. de voorgaande modellen ($R^2=.427$). Ook hier zien we dat de percepties over de morele verkeerdheid ($\beta=.555$, $p<.01$) en de zwaarte van de schade ($\beta=.176$, $p<.01$) van slagen en verwondingen, significante voorspellers zijn van ernstpercepties. De bètawaarden van beide componenten zijn positief, wat impliceert dat hoe verkeerder en hoe zwaarder men de schade vindt, hoe hoger de ernstpercepties van slagen en verwondingen zijn. De percepties over de incidentie van slagen en verwondingen en de incidentie van de schade ten gevolge van dit misdrijf, zijn volgens de resultaten van de regressieanalyse geen componenten van ernstpercepties van slagen en verwondingen. Ook hier dient hypothese acht verworpen te worden. In een tweede stap worden de controlevariabelen aan het model toegevoegd. De analyses tonen aan dat zowel leeftijd ($\beta=.108$, $p<.01$), sociaal-economische status in de vorm van financiële ruimte ($\beta=-.071$, $p<.05$) en het hebben van het orthodoxe geloof ($\beta=-.092$, $p<.01$), significante voorspellers zijn van ernstpercepties van slagen en verwondingen. De positieve bètawaarden voor de variabelen leeftijd en sociaal-economische status betekenen dat hoe ouder men is, hoe ernstiger men dit misdrijf percipieert en dat hoe minder financiële ruimte men heeft hoe ernstiger men dit misdrijf percipieert. De negatieve bètawarde bij geloof impliceert dat respondenten met het orthodoxe geloof dit misdrijf als minder ernstig inschatten in vergelijking met respondenten die zich niet tot een geloof toerekenen. Voor de overige dummyvariabelen bij geloof werden echter geen significante parameters gevonden. De variabele leeftijd heeft de hoogste bètawarde en is bijgevolg de sterkste voorspeller onder de controlevariabelen. Hypothese negen kan bevestigd worden: socio-demografische variabelen en attitudes zijn slechts in beperkte mate verantwoordelijk voor verschillen in ernstpercepties tussen respondenten. De toevoeging van de variabelen die slachtofferschap meten (model 3) levert geen significante verbetering van het model op ($R^2=.426$, F Change=.193, $p>.05$). Direct en indirect slachtofferschap van slagen en verwondingen, houdt met andere

woorden geen verband met ernstpercepties die respondenten hebben van dit misdrijf. Hypothese tien dient dus verworpen te worden.

Ook voor het misdrijf slagen en verwondingen werd een uitgebreide schaalvraag gesteld met acht items. In de vraag naar percepties over de zwaarte van de schade en incidentie van de schade werd aan de hand van concrete voorbeelden met verschillende types van schade een onderscheid gemaakt tussen de dragers van de schade (individu, private organisatie of overheid en samenleving). Een bijkomende regressieanalyse waarin deze dragers apart opgenomen zijn als onafhankelijke variabele, toont aan dat enkel de zwaarte van de schade aan het individu een significante voorspeller is van ernstpercepties van slagen en verwondingen ($\beta=.180$). De zwaarte van de schade aan private instellingen en aan de overheid en de samenleving zijn geen significante voorspellers van de ernst van dit misdrijf. De percepties over de incidentie van het misdrijf en de incidentie van de schade blijven voor de verschillende dragers niet significant.

Diefstal

Dezelfde analyses worden uitgevoerd voor het misdrijf diefstal. De resultaten tonen aan dat het derde model met de componenten van ernst, de controlevariabelen en de variabelen die slachtofferschap meten, de meeste verklarende kracht heeft ($R^2=.513$, $p<.01$). Ook hier zijn de percepties over de morele verkeerdheid ($\beta=.590$) en de zwaarte van de schade van diefstal ($\beta=.151$, $p<.01$), significante voorspellers van ernstpercepties. Net zoals in de voorgaande regressiemodellen, hebben de percepties over de morele verkeerdheid van diefstal de meeste verklarende kracht. De percepties over de incidentie van de schade van diefstal blijken geen significante voorspeller te zijn van de ernstpercepties van dit misdrijf. Hypothese acht wordt dus niet ondersteund door de data. De percepties over de incidentie van dit misdrijf, blijken echter wel significant samen te hangen met ernstpercepties van inbraak ($\beta=-.107$, $p<.05$): wie denkt dat dit misdrijf af en toe voorkomt, percipieert het als minder ernstig in vergelijking met wie denkt dat dit zelden of nooit voorkomt. Dit verband is eerder zwak, en voor de overige variabelen die incidentie meten werden geen significante verbanden gevonden. De bevindingen m.b.t de controlevariabelen liggen in lijn met de vorige bevindingen: de leeftijd van de respondent is een positieve voorspeller van ernstpercepties van diefstal ($\beta=.137$), wat impliceert dat hoe ouder de respondent is, hoe ernstiger hij/zij dit misdrijf inschat. De overige controlevariabelen, noch de variabelen die slachtofferschap meten zijn van invloed op ernstpercepties van diefstal. We beslissen daarom hypothese negen te aanvaarden en hypothese tien te verwerpen voor wat betreft het misdrijf diefstal.

Moord

Ten vierde is ook voor het misdrijf moord een multiële hiërarchische lineaire regressieanalyse uitgevoerd. Voor dit misdrijf werden slechts twee modellen getest: het eerste model met de componenten en het

tweede model met de controlevariabelen. De resultaten tonen aan dat het eerste model de meeste verklarende variantie heeft ($R^2=.336$) en zelfs een grotere verklarende kracht heeft dan het model na toevoeging van de controlevariabelen ($R^2=.330$). Meer bepaald zijn de percepties over de morele verkeerdheid van moord ($\beta=.560$, $p<.01$), alsook de percepties over de zwaarte van de schade van moord ($\beta=.096$, $p<.01$) significante voorspellers van ernstpercepties van moord. De percepties over de incidentie van het misdrijf en de schade, zijn volgens de resultaten van de regressieanalyse niet van invloed op iemands ernstpercepties van moord. Hypothese acht dient bijgevolg verworpen te worden. Geen enkele van de controlevariabelen is een significante voorspeller van de ernstpercepties van moord. We bevestigen daarom hypothese negen.

Vandalisme

Voor het misdrijf vandalisme werden dezelfde analyses toegepast. De resultaten tonen aan dat het eerste model waarin enkel de componenten van ernst zijn opgenomen, de meeste verklarende kracht heeft en een significante verbetering inhoudt t.o.v. het eerste model ($R^2=.573$, sign. F Change=.000, $p<.01$). De bèta-coëfficiënten en bijhorende significantiewaarden tonen aan dat, net zoals bij de voorgaande misdrijf-specifieke analyses, de percepties over de morele verkeerdheid ($\beta=.550$, $p<.01$) en de zwaarte van de schade van vandalisme ($\beta=.254$, $p<.01$), significante voorspellers zijn van de ernstpercepties van dit misdrijf. Beide bètawaarden zijn positief, wat impliceert dat hoe verkeerder en hoe zwaarder men de schade bij dit misdrijf vindt, hoe ernstiger men het misdrijf over het algemeen inschat. Verder onthullen de analyses dat het misdrijf vandalisme het enige misdrijf is waarbij ook de percepties over de incidentie van de schade bijhorend bij vandalisme, van invloed zijn op de ernstinschatting van dit misdrijf ($\beta=.121$, $p<.01$). Hoe vaker men denkt dat de verschillende soorten schade voorkomen ten gevolge van dit misdrijf, hoe ernstiger men vandalisme inschat. Op basis van deze resultaten wordt hypothese acht slechts gedeeltelijk ondersteund door de data. De toevoeging van de controlevariabelen houdt geen significante verbetering van het model in ($R^2=.577$; sign. F Change=.104, $p>.05$), hoewel de analyses aantonen dat leeftijd een positieve significante voorspeller is van ernstpercepties van vandalisme ($\beta=.088$, $p<.01$). Hypothese negen, die stelt dat de socio-demografische en gedragsmatige controlevariabelen slechts in beperkte mate verantwoordelijk zijn voor verschillen in ernstpercepties tussen respondenten, wordt bevestigd. Noch de overige controlevariabelen, noch de variabelen die peilen naar het directe en indirecte slachtofferschap van vandalisme, hebben een significante invloed op de ernstinschattingen van dit misdrijf. Hypothese tien dient bijgevolg verworpen te worden. De toevoeging van de variabelen die slachtofferschap meten, houdt eveneens geen significante verbetering in van het regressiemodel ($R^2=.578$, sign. F Change=.190, $p>.05$).

Aanranding

Ten zesde toont de stapsgewijze regressieanalyse toegepast op het misdrijf aanranding, aan dat het eerste model met enkel de componenten van ernst, de meeste verklarende variantie heeft ($R^2=.556$). De toevoeging van de controlevariabelen ($R^2=.557$, $F\text{ Change}=.316$, $p>.05$) en de variabelen die slachtofferschap meten ($R^2=.556$, $F\text{ Change}=.725$, $p>.05$), houden geen significante verbetering in van het model. Net zoals de voorgaande misdrijfspecifieke regressieanalyses aantoonde, vinden we hier eveneens significante waarden voor de percepties over de morele verkeerdheid van aanranding ($\beta=.664$, $p<.01$) en de percepties over de zwaarte van de schade van aanranding ($\beta=.154$, $p<.01$). Beide bètaparameters zijn positief, wat betekent dat hoe verkeerder men aanranding vindt en hoe zwaarder men de schade ten gevolge van dit misdrijf inschat, hoe ernstiger men dit misdrijf percipieert. Bovendien tonen de waarden van de parameters aan dat percepties over de morele verkeerdheid van aanranding de sterkste voorspeller zijn van ernstpercepties van vandalisme. In tegenstelling tot hypothese acht, blijken de percepties over de incidentie van aanranding en de bijhorende schade, geen significante voorspellers te zijn van ernstpercepties van dit misdrijf. Bovendien blijkt ook geen enkele van de opgenomen socio-demografische variabelen en attitudes een significante voorspeller te zijn van ernstpercepties van aanranding. Hypothese negen wordt op basis van deze bevinding bevestigd. Ook de inclusie van de variabelen die direct en indirect slachtofferschap van aanranding meten, draagt niet significant bij tot een verbetering van het model. In tegenstelling tot hypothese tien is het niet zo dat wie (direct of indirect) slachtoffer is geworden van aanranding in de afgelopen vijf jaar, dit misdrijf als ernstiger percipieert dan wie geen slachtoffer is geworden.

Terrorisme

Verder voeren we eveneens een meervoudige hiërarchische regressieanalyse uit voor het misdrijf terrorisme. Voor dit misdrijf werden er slechts twee modellen getest, aangezien er geen vragen opgenomen zijn over slachtofferschap van terrorisme. We vinden dat het eerste model 52.9% van de variantie verklaart. Hoewel het model een hogere verklaarde variantie inhoudt na toevoeging van de controlevariabelen, kunnen we niet spreken van een significante verbetering van het model ($R^2=.532$, $F\text{ Change}=.224$, $p>.05$). In tegenstelling tot de voorgaande misdrijfspecifieke regressieanalyses, is enkel de variabele die percepties over de morele verkeerdheid van terrorisme meet, een significante voorspeller van ernstpercepties van dit misdrijf ($\beta=.711$, $p<.01$). De gepercipieerde zwaarte van de schade van dit misdrijf, wordt, met andere woorden en in tegenstelling tot de voorgaande misdrijven, niet in rekening gebracht wanneer men een oordeel velt over de ernst van terrorisme. Ook hoe vaak men denkt dat dit misdrijf en de schade bij dit misdrijf voorkomt, is niet van belang bij het maken van een ernstoordeel. Hypothese acht dienen we bijgevolg te verwerpen. Een bètawarde van .711 op de variabele die de percepties over de morele verkeerdheid van terrorisme meet, is bovendien hoog in vergelijking met de bètawarde van de andere

misdrijfspecifieke modellen. Deze waarde impliceert dat hoe verkeerder men dit misdrijf vindt, hoe ernstiger men het zal inschatten. Geen enkele van de controlevariabelen in het model heeft een significante invloed op ernstpercepties van terrorisme. Deze bevinding bevestigt hypothese negen. Samengevat is voor terrorisme enkel de perceptie die men heeft over de morele verkeerdheid van het misdrijf, van belang wanneer men een ernstinschatting maakt. Dit gecombineerd met de bevinding dat het regressiemodel 52.9% van de variantie verklaart, doet ons besluiten dat de perceptie die men heeft over de morele verkeerdheid van terrorisme een zeer sterke verklarende kracht heeft.

Bedrijfsfraude

De achtste regressieanalyse die uitgevoerd werd, behandelde het misdrijf bedrijfsfraude. Hier blijkt het derde model waarin zowel de componenten van ernst, de controlevariabelen en de variabelen die slachtofferschap meten, de meeste verklarende kracht te bezitten en een significante verbetering van het voorgaande model in te houden ($R^2=.675$, $F\text{ Change}=.000$, $p<.01$). Ten eerste zijn, net zoals in het algemene misdrijf overstijgende regressiemodel en het merendeel van de misdrijfspecifieke regressiemodellen, de percepties over de morele verkeerdheid van bedrijfsfraude ($\beta=.722$, $p<.01$) en de percepties over de zwaarte van de schade van bedrijfsfraude ($\beta=.119$, $p<.01$), significante voorspellers of componenten van ernstpercepties. Beide variabelen hebben positieve bètawaarden, wat impliceert dat hoe verkeerder en hoe zwaarder men de schade vindt, hoe hoger de ernstpercepties van bedrijfsfraude zijn. De bètawaarde van de variabele percepties over de morele verkeerdheid is het hoogst, wat betekent dat de gepercipieerde morele verkeerdheid van bedrijfsfraude het meest in rekening gebracht wordt wanneer men een oordeel velt over de ernst van dit misdrijf. De percepties over de incidentie van het misdrijf en de incidentie van de schade, zijn geen significante voorspellers van ernstpercepties. We verwerpen daarom hypothese acht. Ten tweede, na toevoeging van de controlevariabelen aan het model, tonen de analyses aan dat zowel de leeftijd ($\beta=.097$, $p<.01$), alsook de sociaal-economische status (financiële ruimte) ($\beta=-.054$, $p<.05$) van de respondent significant samenhangen met ernstpercepties van bedrijfsfraude. De positieve bètacoëfficiënt voor leeftijd voorspelt dat hoe ouder men is, hoe ernstiger men het misdrijf inbraak inschat, terwijl de negatieve waarde voor sociaal-economische status erop wijst dat hoe minder financiële ruimte men heeft, hoe ernstiger men het misdrijf bedrijfsfraude percipieert. De sociaal-economische status van de respondent heeft echter minder verklarende waarde dan diens leeftijd ($p<.05$). De overige controlevariabelen blijken geen significante voorspellers te zijn van ernstpercepties van bedrijfsfraude. Deze bevinding bevestigt hypothese negen. De toevoeging van variabelen die slachtofferschap van misdrijven meten (model 3) onthult verder dat respondenten die in de laatste vijf jaar slachtoffer werden van bedrijfsfraude, dit misdrijf als ernstiger beoordelen dan wie geen slachtoffer werd van dit misdrijf ($\beta=.089$). Indirect slachtofferschap heeft,

daarentegen, geen significante invloed op ernstpercepties. Hypothese tien kan bevestigd worden voor wat betreft direct slachtofferschap van bedrijfsfraude.

Cocaïnehandel

Ten slotte voeren we dezelfde analyses uit voor het misdrijf cocaïnehandel. Aangezien geen variabelen m.b.t. slachtofferschap van dit misdrijf opgenomen werden in de vragenlijst, worden slechts twee modellen getest. De resultaten van deze misdrijfspecifieke analyse volgt die van de algemene misdrijfoverstijgende regressieanalyse. Drie variabelen blijken voorspellers te zijn van ernstpercepties van cocaïnehandel, namelijk de percepties over de morele verkeerdheid van dit misdrijf ($\beta=.790$, $p<.01$), de perceptie over de zwaarte van de schade van dit misdrijf ($\beta=.091$, $p<.01$) en de leeftijd van de respondent ($\beta=.067$, $p<.01$). De verklaarde variantie van model 2 is het hoogst, met 74.0% verklaarde variantie en houdt een significante verbetering in t.o.v. het model waarin enkel de componenten opgenomen zijn ($F\text{ Change}=.019$, $p<.05$). Alle bèta-coëfficiënten van de significante parameters zijn positief, wat betekent dat hoe verkeerder men cocaïnehandel vindt, hoe zwaarder men de schade ervan inschat en hoe ouder men is, hoe ernstiger men dit misdrijf percipieert. De overige socio-demografische variabelen en attitudes blijken geen significante voorspellers te zijn van ernstpercepties van dit misdrijf. Deze resultaten doen ons besluiten hypothese acht te verwerpen en hypothese negen te aanvaarden.

Net zoals voor inbraak en slagen en verwondingen, werd voor het misdrijf cocaïnehandel in de vraag naar de zwaarte en de incidentie van de schade een onderscheid gemaakt tussen de dragers van de schade (individu, private instelling, overheid en samenleving). In een bijkomende regressieanalyse met ernstpercepties van cocaïnehandel als afhankelijke variabele maken we daarom een onderscheid tussen deze verschillende dragers als onafhankelijke variabele in het regressiemodel. De resultaten tonen aan dat percepties over de zwaarte van de schade aan de overheid en de samenleving ($\beta=.059$, $p<.05$) significante voorspellers zijn van ernstpercepties van cocaïnehandel. Percepties over de zwaarte van de schade aan individuen en private instellingen zijn, daarentegen, geen significante voorspellers van ernstpercepties van cocaïnehandel. De percepties over de incidentie van de schade blijven voor de verschillende dragers niet significant.

3.4.3 Het gewicht van de componenten van ernstpercepties

Nadat op basis van de lineaire regressieanalyses hypothesen acht, negen en tien getest werden, zowel voor wat betreft de misdrijven apart als voor het gemiddelde van de negen misdrijven, dient ten slotte hypothese elf nog getest te worden. Hypothese elf stelt – in navolging van Warr (1989) en Rosenmerkel (2001) - dat welke van deze componenten het meest in rekening gebracht wordt wanneer men oordeelt over de ernst van misdrijven, afhangt van het specifieke misdrijf dat bevestigd wordt. De resultaten van zowel de

algemene regressievergelijking als de misdrijfspecifieke regressieanalyses tonen aan dat enkel de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven en de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven (uitgezonderd voor terrorisme) componenten zijn van ernstpercepties van misdrijven. De percepties over de incidentie van het misdrijf (uitgezonderd voor diefstal) en de percepties over de incidentie van de schade horend bij het misdrijf (uitgezonderd voor vandalisme) blijken geen significante voorspellers te zijn van ernstpercepties. De vraag naar welke (significante) component het meeste gewicht krijgt wanneer men een ernstoordeel maakt, kan beantwoord worden door het bestuderen van de bètawaarden van de significante componenten. De component die de hoogste bètawarde heeft, kan beschouwd worden als de component die het meeste gewicht krijgt wanneer men een ernstoordeel maakt.

De bètawaarden verkregen op basis van zowel het algemene regressiemodel (zie tabel 3.8) als op basis van de misdrijfspecifieke regressiemodellen (zie tabel 3.9), tonen aan dat de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid van de misdrijven het zwaarst doorwegen wanneer men een ernstoordeel maakt. Voor alle misdrijven heeft de perceptie die men heeft over de morele verkeerdheid de grootste verklarende kracht. Bij geen enkel misdrijf is er een andere component die zwaarder doorweegt dan de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid. Er wordt door de respondenten, met andere woorden, geen onderscheid gemaakt tussen het type van misdrijf of het type van schade dat het misdrijf doorgaans tot gevolg heeft wanneer men een ernstoordeel maakt, zoals wel bleek uit de studies naar witteboordencriminaliteit van Shrager en Short (1980), Cullen et al. (1982) en Rosenmerkel (2001). Hypothese elf dient bijgevolg verworpen te worden. De bètawarde horend bij de variabele percepties over de morele verkeerdheid van het misdrijf is in alle regressiemodellen zeer hoog, en varieert van .530 tot .789. Ter vergelijking, de bètawaarden van de overige voorspellende variabelen zijn nooit hoger dan .200.⁶⁶

Om een volledig antwoord te kunnen bieden op hypothese elf en na te gaan voor welke misdrijven de percepties over de morele verkeerdheid het zwaarst doorwegen bij het maken van een ernstoordeel, worden vervolgens opnieuw misdrijfspecifieke regressieanalyses uitgevoerd, maar dan enkel op die cases die geen missende waarden hebben op de verschillende misdrijfspecifieke vragen (n=511 voor alle misdrijven). Op die manier kunnen de verschillende bètacoëfficiënten op een adequate manier met elkaar vergeleken worden en kan nagegaan worden voor welk misdrijf de gewichten van de variabelen omtrent de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven het hoogst is. De bètacoëfficiënten lenen zich immers uitstekend tot het onderling vergelijken van variabelen in de modellen. De grootte van deze parameters indiceert dan welke variabele de sterkste verklaringskracht heeft (Mortelmans & de Hertogh, 2007, p. 81, 93). We gebruiken hiervoor een steekproef met telkens dezelfde cases aangezien de

⁶⁶ Zie ook hoofdstuk 2.5 over de data-analyse en hoofdstuk 2.4.3 over de kanttekeningen: door onze aanpak is het logisch dat deze bètawaarden hoog liggen. We vragen immers in de vraag naar ernst de morele verkeerdheid van het misdrijf mee te nemen.

verschillende steekproefgrootten in de gerapporteerde misdrijfspecifieke regressieanalyses, geen vergelijkingen toelaten. In tabel 3.10 wordt een overzicht geboden van de verschillende bètacoëfficiënten van de significante parameters per misdrijf. De resultaten tonen aan dat de verklaarde kracht van de percepties over de morele verkeerdheid het hoogst is voor het misdrijf cocaïnehandel ($\beta=.803$, $p<.01$), gevolgd door fraude ($\beta=.725$, $p<.01$) en aanranding ($\beta=.685$, $p<.01$). Hierna volgen terrorisme ($\beta=.642$, $p<.01$), diefstal ($\beta=.636$, $p<.01$), moord ($\beta=.578$, $p<.01$) en vandalisme ($\beta=.575$, $p<.01$). De variabele percepties over de morele verkeerdheid van het misdrijf, heeft de laagste verklarende kracht voor de misdrijven inbraak ($\beta=.547$, $p<.01$) en slagen en verwondingen ($\beta=.523$, $p<.01$). De respondenten hechten, met andere woorden, het meeste belang aan de morele verkeerdheid van het misdrijf voor georganiseerde misdrijven die niet geassocieerd worden met fysieke schade (cocaïnehandel en fraude) wanneer ze een ernstinschatting maken van deze misdrijven. Verder tonen de resultaten aan dat de perceptie die iemand heeft over de zwaarte van de schade van het misdrijf, het zwaarst doorweegt voor het misdrijf inbraak ($\beta=.220$, $p<.01$). Hierna volgen slagen en verwondingen ($\beta=.190$, $p<.01$) en vandalisme ($\beta=.187$, $p<.01$), diefstal ($\beta=.140$, $p<.01$), fraude ($\beta=.104$, $p<.01$) en aanranding ($\beta=.096$, $p<.01$). Moord ($\beta=.080$, $p<.01$) en cocaïnehandel ($\beta=.080$, $p<.01$) sluiten het rijtje af. Daar waar de percepties over de morele verkeerdheid het zwaarst doorwegen voor cocaïnehandel en fraude, is de verklaarde kracht van de percepties over de zwaarte van de schade van het misdrijf het grootst voor inbraak, slagen en verwondingen en vandalisme. We zien hier het tegenovergestelde: voor misdrijven waar de morele verkeerdheid het hardst doorweegt, weegt de zwaarte van de schade minder hard door en omgekeerd.

Tabel 3.10 Overzicht van de grootte van de significante bètacoëfficiënten per misdrijf ($p<.05$), met telkens dezelfde steekproef ($n=511$)

Variabelen	Inbraak	S&V	Diefstal	Moord	Vandalisme	Aanranding	Terrorisme	Bedrijfs- fraude	Cocaïne- handel
Percepties morele verkeerdheid	.547	.523	.636	.578	.575	.685	.642	.725	.803
Percepties zwaarte schade	.220	.190	.140	.080	.187	.096	/	.104	.080
Leeftijd	.136	.151	.131	/	.110	/	/	.111	.079

3.4.4 De relatie tussen de componenten van ernstpercepties van misdrijven

Hoewel dit bij de aanvang van het empirisch onderzoek niet expliciet als onderzoeksvraag werd opgenomen, zijn we, - nu we weten dat de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven en de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven voorspellende componenten zijn van ernstpercepties van misdrijven – geïnteresseerd in de relatie tussen beide componenten. Dit betreft bijgevolg een zeer exploratief onderdeel van het proefschrift; het stond immers niet als doel voorop om deze relatie tussen beide componenten te bestuderen. Vervolgonderzoek is nodig om deze relatie in detail te bestuderen.

Omdat de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid van misdrijven een belangrijke component is van ernstpercepties van criminaliteit, focussen we verder op deze variabele en de relatie die deze variabele heeft met de variabele percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven – de andere component van ernstpercepties. In het hoofdstuk 2.1 over de conceptualisering van ernst van criminaliteit en het belang van het concept van morele verkeerdheid in het criminaliteitsbeleid, werd gesteld dat de morele verkeerdheid van een misdrijf kan voortvloeien uit de schadelijkheid ervan (Simester and Hirsch, 2011: 51; zie ook 19-32). We willen daarom onze focus leggen op de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven⁶⁷, en onderzoeken of deze percepties voorspeld worden door de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van misdrijven.

In een verkennende fase vragen we correlaties op tussen de gemiddelde scores op de vragen morele verkeerdheid en zwaarte van de schade van alle misdrijven samen. De Pearson's correlatiecoëfficiënt toont een positieve significante samenhang aan tussen beide variabelen ($r=.51$, $p<.05$). Volgens Cohen (1988a) impliceert deze waarde een sterke correlatie tussen de variabelen percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven en percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven.

Om te onderzoeken of de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven positief voorspeld worden door de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven, voeren we, naar analogie met Warr (1989) die de relatie tussen schadelijkheid en verkeerdheid bestudeerde, een enkelvoudige lineaire regressieanalyse (OLS regressie) uit met de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven (gemiddelde van alle misdrijven samen) als afhankelijke variabele en de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven als onafhankelijke variabele (gemiddelde van alle misdrijven samen) ($n= 1012$).⁶⁸ De resultaten tonen aan dat de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven positief voorspeld worden door de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven ($\beta=.506$, $p<.01$). Het model verklaart 25.6% van de variantie in de afhankelijke variabele ($R^2=.256$).

Voor de misdrijven afzonderlijk maken we eenzelfde oefening en voeren we een enkelvoudige lineaire regressieanalyse uit met de percepties over de morele verkeerdheid van het misdrijf als afhankelijke en de percepties over de zwaarte van de schade van het misdrijf als onafhankelijke variabele (voor een opmerking over de assumpties van deze misdrijfspecifieke regressieanalyses, zie hoofdstuk 3.4.2). De resultaten in tabel 3.11 tonen aan dat voor alle misdrijven geldt dat de percepties over de morele verkeerdheid van het desbetreffende misdrijf positief voorspeld worden door de percepties over de zwaarte van de schade van het desbetreffende misdrijf.

⁶⁷ Bovendien was de component van morele verkeerdheid minder sterk uitgewerkt in de literatuur in vergelijking met de component zwaarte van de schade van misdrijven (zie hoofdstuk 2.1). We willen deze component daarom verder bestuderen.

⁶⁸ Over het algemeen werden geen noemenswaardige problemen vastgesteld m.b.t. de assumptietesten, de residuenanalyse en de detectie van mogelijke problemen met collineariteit en outliers. We beslissen op basis van deze resultaten dat een lineaire regressieanalyse kan uitgevoerd worden.

Tabel 3.11 Overzicht van de gestandaardiseerde regressiegewichten (β) en verklaarde variantie (adjusted R^2) van de enkelvoudige lineaire regressieanalyse per misdrijf, met de percepties over de morele verkeerdheid als afhankelijke en de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven als onafhankelijke variabele

Misdrijf	β	Adjusted R^2
Diefstal (n=1252)	.359	.128
Inbraak (n=1196)	.243	.058
Slagen en verwondingen (n=1208)	.197	.038
Moord (n=1261)	.167	.027
Terrorisme (n=1260)	.229	.052
Aanranding (n=1262)	.354	.124
Vandalisme (n=1235)	.467	.218
Bedrijfsfraude (n=1262)	.400	.160
Cocaïnehandel (n=1185)	.388	.150
Cannabishandel – en productie (n=1268)	.598	.357

Ten slotte willen we, naast de relatie tussen de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven en de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven, ook de eventuele andere voorspellers van de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven kennen. Dit is immers een belangrijke variabele in het onderzoek naar ernstpercepties van criminaliteit. We voeren daarom opnieuw een lineaire regressieanalyse uit met de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven als afhankelijke en de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven, de controlevariabelen en variabelen die slachtofferschap meten als onafhankelijke variabelen. Naar analogie met de multiële hiërarchische regressieanalyse in hoofdstuk 3.4.1 en 3.4.2 voeren we de variabele percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven als eerste stap, de controlevariabelen als tweede stap en de variabelen die (in)direct slachtofferschap meten als derde stap aan het model toe. De resultaten, zoals voorgesteld in tabel 3.12, tonen aan dat het tweede model de grootste verklarende kracht bezit ($R^2=.284$). De percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven zijn een significante positieve voorspeller van de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven ($\beta=.446$, $p<.01$). Verder is ook de leeftijd een significante positieve voorspeller van de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid van misdrijven ($\beta=.197$, $p<.01$): hoe ouder men is, hoe verkeerder men misdrijven percipieert en omgekeerd. Ten slotte zien we dat ook het geslacht van de respondent van invloed is op de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid van misdrijven ($\beta=.069$, $p<.05$). Meer bepaald toont de regressieanalyse aan dat de vrouwen misdrijven over het algemeen als verkeerder percipiëren dan de mannen in de steekproef. De overige controlevariabelen en variabelen die (in)direct slachtofferschap meten, voorspellen percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven niet.⁶⁹

⁶⁹ Na het hercoderen van de categorische variabelen (opleidingsniveau: geen of lager onderwijs, middelbare school, hogeschool, universiteit; afkomst: België, zelf of ouders afkomstig van een ander land; godsdienst: geen, katholiek, andere) werden soortgelijke resultaten bekomen.

Tabel 3.12 Resultaten van de stapsgewijze lineaire regressie met percepties over de morele verkeerdheid van alle misdrijven als afhankelijke variabele (n=666)

Variabelen	Model 1 β	Model 2 β	Model 3 β
Percepties over misdrijven			
Zwaarte schade	.485**	.446**	.447**
Controlevariabelen			
Geslacht (Man=0)		.069*	.068*
Leeftijd		.197**	.200**
SES (financiële ruimte)		.057	.057
Diploma (Geen=0)			
Lager onderwijs		-.071	-.071
Secundair onderwijs		-.133	-.137
Hoger onderwijs		-.085	-.089
Universitair onderwijs		-.090	-.094
Afkomst (België=0)			
Niet-Belgische afkomst		.023	.022
Niet-Belgische afkomst vader		.046	.045
Niet-Belgische afkomst moeder		-.009	-.007
Godsdienst (Geen=0)			
(Rooms)Katholiek		.032	.031
Protestants		-.024	-.024
Orthodox		-.002	.000
Jodendom		.041	.041
Islam / moslim		.043	.042
Oosters (hindoeïsme, boeddhisme)		.029	.029
Mate van gelovigheid		.068	.068
Slachtofferschap van criminaliteit			
Direct slachtofferschap (Nee=0)			-.015
Indirect slachtofferschap (Nee=0)			.029
Adjusted R ²	.234	.284	.282
R ² Change		.068	.001
F Change	228.088	3.700	.399
sign. F Change	.000	.000	.671

* p<.05

**p<.01

HOOFDSTUK 4 DISCUSSIE EN CONCLUSIE OVER PUBLIEKE ERNSTPERCEPTIES VAN CRIMINALITEIT

In dit eerste gedeelte van deze verhandeling naar publieke ernstpercepties van criminaliteit stond één grote doelstelling voorop, namelijk de onderzoekstraditie naar de gepercipieerde ernst van misdrijven nieuw leven inblazen, en tegelijkertijd tegemoetkomen aan de conceptuele en methodologische beperkingen van de voorgaande studies. Meer bepaald 1) achterhaalden we hoe burgers misdrijven classificeren op basis van hun ernst, 2) gingen we de mate van relatieve en absolute consensus tussen groepen van respondenten na, 3) conceptualiseerden we het ernstbegrip en gingen we na welke componenten het publiek in rekening neemt wanneer het de ernst van misdrijven beoordeelt, en bestudeerden we welk gewicht het publiek aan deze componenten geeft, en 4) onderzochten we in welke mate ernstpercepties samenhangen met socio-demografische factoren en slachtofferschap van criminaliteit.

In een eerste fase voerden we een systematische literatuurstudie uit van publicaties in de lange, maar gedateerde, onderzoekstraditie rond (publieke) ernstpercepties van criminaliteit. Deze literatuurstudie vormde de basis voor het onderzoeksopzet van het eigen empirisch onderzoek naar publieke ernstpercepties van criminaliteit. In een tweede fase toonden we de relevantie aan van een onderzoek naar publieke ernstpercepties aan en onderscheidde we vier beleidsfasen, namelijk 1) criminalisering, 2) het stellen van prioriteiten voor criminaliteitsbestrijding, 3) bestraffingsbeleid en 4) bestraffingspraktijken. Op basis van literatuur over deze beleidsfasen (e.g., Simester en von Hirsch, 2011) strafrechtelijke literatuur (e.g., Ashworth, 2013), voorgaand empirisch onderzoek (e.g., Warr, 1989) en literatuur over de schade van misdrijven (e.g., Greenfield en Paoli, 2013), identificeerden we vervolgens vier componenten van ernst van misdrijven, namelijk de zwaarte van de schade van misdrijven, de incidentie van misdrijven, de incidentie van de schade ten gevolge van misdrijven en de morele verkeerdheid van misdrijven.

Vervolgens werd een vragenlijst opgesteld en uitgestuurd naar een representatief deel van de Vlaamse bevolking, via de methode van de naar provincie gestratificeerde tweetrapssteekproef. In totaal werden 3000 volwassen burgers woonachtig in Vlaanderen, aangeschreven. Met een responsgraad van 42.6%, werden 1278 volledig ingevulde en geldige vragenlijsten geanalyseerd. De resultaten van dit empirisch onderzoek leverden een aantal bevindingen op die in lijn liggen met voorgaande studies in de onderzoekstraditie naar ernstpercepties van criminaliteit, maar tegelijkertijd werden resultaten gevonden die voorgaande bevindingen tegenspreken of nieuwe inzichten binnen het onderzoeksdomein opleveren. Bovendien kunnen onze resultaten mee vorm geven aan het debat over de rol van het publiek in het criminaliteitsbeleid.

Geen verrassende resultaten

Hoewel de studies moeilijk vergelijkbaar zijn omdat ze een andere setting uitgevoerd werden (meestal in de V.S.), met een andere steekproef (doorgaans kleiner en niet-toevalsgericht), in een andere tijdsperiode (jaren '70 en '80), met andere vraagstellingen (veel informatie versus weinig informatie bij het beschrijven van de misdrijven) en zonder conceptualisering van het ernstbegrip, lijkt het ons interessant om onze bevindingen terug te koppelen naar voorgaande studies, en verklaringen aan te bieden voor eventuele gelijkenissen en/of verschillen.

Eenzijds zijn er bevindingen die in lijn liggen met voorgaande studies in de onderzoekstraditie naar ernstpercepties van criminaliteit. De ranking van de misdrijven in het huidige onderzoek zijn soortgelijk aan de bevindingen uit voorgaande studies (e.g., Sellin & Wolfgang, 1964; Rossi et al. 1974; Cullen et al., 1985a). Zo worden de persoonsmisdrijven moord, aanranding en slagen en verwondingen als ernstiger gepercipieerd door de respondenten dan de eigendomsmisdrijven diefstal, inbraak en vandalisme. Moord stuurt de classificering aan, vandalisme krijgt voor deze misdrijven de laagste ernstscore. Wat betreft de meer 'hedendaagse' misdrijfvormen zijn de resultaten minder eenduidig en bevestigen ze wat reeds gevonden werd in voorgaande studies. We stellen namelijk vast dat het misdrijf terrorisme als zeer ernstig gepercipieerd wordt, met een score die ligt net onder de score voor de gemiddelde ernstperceptie van moord. De misdrijven bedrijfsfraude, cocaïnehandel en cannabishandel – en productie krijgen lagere ernstscores, die in lijn liggen met de ernstscores van het misdrijf vandalisme. Cannabishandel – en productie wordt beschouwd als het minst ernstige misdrijf uit de lijst. Deze discrepantie tussen de ernstscores van deze (georganiseerde) misdrijven kan verklaard worden door het feit dat terrorisme fysieke schade voortbrengt, terwijl de andere twee misdrijven (doorgaans) geen fysieke schade berokkenen. Misdrijven die fysieke schade voortbrengen, worden door het publiek doorgaans als ernstiger gepercipieerd dan misdrijven die geen fysieke schade aanrichten, zo blijkt ook uit de literatuurstudie (e.g., Rossi et al., 1974; Cullen et al., 1985a, Warr, 1989). Ondanks deze vaststellingen kunnen de misdrijven niet samengevoegd worden in categorieën op basis van de ernstscores, zo toont de exploratieve factoranalyse aan.

Ten tweede tonen de resultaten een relatieve globale consensus aan tussen de verschillende groepen van respondenten. Dit werd in voorgaande studies naar ernstpercepties ook aangetoond (e.g., Miethé, 1984; Rossi et al., 1974). Zowel mannen als vrouwen, jongeren als ouderen, hoogopgeleide en laagopgeleide respondenten en slachtoffers en niet-slachtoffers van één van de bevraagde misdrijven in de laatste vijf jaar, geven eenzelfde relatieve ordening aan de bevraagde tien misdrijven. Een mogelijke verklaring voor de grote mate van consensus tussen de groepen betreft de huidige tijdgeest. Criminaliteit en criminaliteitscontrole staan hoog op de politieke agenda en krijgen

veel ruchtbaarheid in de samenleving, via verschillende kanalen (zie Beck, 1992; Garland, 2000). Het is mogelijk dat mensen zich op deze manier bewust worden van criminaliteit, onafhankelijk van de groep waartoe ze behoren. Ernstpercepties reflecteren dan de onderliggende normatieve structuur die heerst in de samenleving. Een tweede verklaring halen we uit wat Miethe (1982) aanhaalde in zijn publicatie over consensus in ernstperceptieonderzoek: de keuze voor de misdrijven in de vragenlijst kan aan de basis liggen van de hoge mate van consensus tussen de verschillende groepen in de samenleving. Er werden zes klassieke misdrijven geselecteerd waarover mogelijk weinig twijfel bestaat wat betreft de ernst ervan. Zo worden persoonsmisdrijven door alle respondenten gemiddeld gezien als ernstig tot zeer ernstig gepercipieerd, terwijl eigendomsmisdrijven doorgaans als minder ernstig beschouwd worden. Wanneer dan correlaties berekend worden tussen ernstpercepties van deze misdrijven, die gemiddeld gezien altijd een hoge of een minder hoge score op de schaal krijgen, is de kans reëel dat er resultaten opduiken die op consensus wijzen.

De analyses voor absolute consensus, een tweede mogelijke vorm van consensus, leveren eveneens bevindingen op die in lijn liggen met de resultaten van voorgaande studies. Zo vinden we in de huidige studie geen globale absolute consensus voor de groepen op basis van geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en slachtofferschap. Meer bepaald beschouwen vrouwen, oudere en laagopgeleide respondenten en slachtoffers van een van de bevraagde misdrijven in de afgelopen vijf jaar, de bevraagde misdrijven doorgaans als ernstiger in vergelijking met mannen, jongere en hoogopgeleide respondenten en niet-slachtoffers. Hoewel slechts weinig onderzoekers deze vorm van consensus bestudeerden, stelt Miethe (1984) dat absolute consensus in vergelijking met relatieve consensus moeilijk kan aangetoond worden en ook hij vond in zijn empirisch onderzoek geen ondersteuning voor het bestaan van een globale absolute consensus (zie ook Stylianou, 2003).

Vervolgens is ook de bevinding dat de leeftijd van de respondent positief samenhangt met ernstpercepties van criminaliteit, soortgelijk aan de resultaten uit voorgaand onderzoek (e.g., Rossi et al., 1974; Wolfgang et al., 1985). Over het algemeen geldt dat hoe ouder de respondent is, hoe ernstiger misdrijven in het algemeen ingeschat worden. Ook voor de misdrijven afzonderlijk geldt dit resultaat (behalve voor aanranding, moord en terrorisme waarin het model met de controlevariabelen geen significante verbetering van het model inhoudt). Er bestaan twee mogelijke verklaringen voor deze bevinding dat oudere respondenten misdrijven doorgaans als ernstiger inschatten dan jongere respondenten. Ten eerste is het mogelijk dat door het ouder worden, waarden van mensen veranderen (dit is het zogenaamde 'ageing effect'). Anderzijds is het ook mogelijk dat de respondenten verschillende karakteristieken hebben (en dus verschillende percepties), doordat ze op een ander moment in de tijd geboren zijn (dit is het zogenaamde 'cohort effect') (Blanchard et al., 1977).

Ten slotte tonen de resultaten aan dat direct slachtofferschap van één (of meerdere) van de bevroegde misdrijven in de afgelopen vijf jaar een positieve voorspeller is van algemene ernstpercepties van misdrijven. Wanneer de misdrijven echter afzonderlijk bestudeerd worden, wordt geen invloed gevonden van slachtofferschap van het betreffende misdrijf op ernstpercepties over dat misdrijf, en ook indirect slachtofferschap blijkt niet van invloed te zijn op iemands algemene en misdrijfspecifieke ernstpercepties. Deze bevinding is evenmin verrassend. Voorgaand onderzoek waarin slachtofferschap werd opgenomen als onafhankelijke variabele leverde immers ook uiteenlopende resultaten op, waarbij sommige onderzoekers significante verschillen tussen slachtoffers en niet-slachtoffer rapporteerden (Gebotys et al., 1988; Wolfgang et al., 1985), en andere onderzoekers geen verschillen vonden tussen beide groepen (Davis & Kemp, 1994; Levi & Jones, 1985; Rosenmerkel, 2001; Rossi et al., 1974).

Hoge ernstscores en weinig variatie tussen de misdrijven

Anderzijds komen er een aantal nieuwe inzichten naar voren uit de huidige studie.

Opvallend is dat, in tegenstelling tot voorgaande studies (e.g., Warr, 1989; Sellin & Wolfgang, 1964), de gemiddelde ernstscores in de huidige studie over de hele lijn hoog zijn en dicht bij elkaar liggen: geen enkel misdrijf heeft een gemiddelde ernstscore die lager ligt dan 7 op een schaal van 9. De respondenten in de steekproef vinden misdrijven over het algemeen dus ernstig tot zeer ernstig. Deze bevinding is tegengesteld aan voorgaande studies, waar de gemiddelde ernstscores voor soortgelijke misdrijven opmerkelijk lager liggen (e.g., shoplifting bij Warr krijgt een score van 3.13 op een schaal van 11, inbraak in een woning krijgt een ernstscore van 6.69). Drie verklaringen voor deze hoge ernstscores in de huidige studie dringen zich op. Een eerste verklaring voor de hoge ernstscores vinden we in de afkomst van de studie. Zo is het merendeel van de voorgaande studies uitgevoerd in de Verenigde Staten, een land waar een ander politieel en justitieel systeem van toepassing is, waar beleid gevoerd wordt vanuit andere overtuigingen en waar de misdrijfstatistieken anders zijn dan in België en Vlaanderen in het bijzonder. Het is bijgevolg mogelijk dat de ernstpercepties van de respondenten in de V.S. niet overeenstemmen met de ernstpercepties van respondenten in Vlaanderen. Een tweede verklaring vinden we in de periode en de tijdsgeest waarin de studies uitgevoerd werden. De onderzoekstraditie naar ernstpercepties van criminaliteit kende zijn piek in de jaren '70 en '80. De huidige studie is vier decennia later uitgevoerd, in een tijdsgeest waar criminaliteit, veiligheid en criminaliteitscontrole hoog op de politieke agenda staan (zie Beck, 1992; Garland, 2001). Het is bijgevolg goed mogelijk dat de huidige publieke opinie 'gevormd' is naar de tijdsgeest en dat men zich meer bewust geworden is van het effect dat criminaliteit heeft op de samenleving. Deze bewustwording zou zich bijgevolg – naar analogie met onveiligheidsgevoelens en risico-perceptie - kunnen omzetten in een hoge gepercipieerde ernst van misdrijven. Ten derde is het

mogelijk dat enkel een bepaald type van respondenten de vragenlijst heeft ingevuld. Zoals aangetoond werd, zijn bepaalde groepen in de bevolking overgerepresenteerd in de steekproef, terwijl anderen ondergerepresenteerd zijn. Het is mogelijk dat enkel 'brave burgers' met een groot verantwoordelijkheidsgevoel en sterke waarden en normen de vragenlijst invulden en dat mensen die misdrijven over het algemeen als minder ernstig beschouwen, niet meewerkten aan het onderzoek.

Een tweede opvallende bevinding die samenhangt met de hoge ernstscores voor alle misdrijven, is dat er weinig variatie zit in de antwoorden van de respondenten op de vraag naar de ernst van misdrijven. Niet enkel de antwoorden op de vraag naar de ernst van misdrijven, maar ook de antwoorden op de andere kernvariabelen in het onderzoek (morele verkeerdheid, zwaarte schade, incidentie, incidentie schade), vertonen weinig variatie. Deze compressie van de antwoorden op de vraag naar ernst (en ook op de andere vragen) is mogelijk veroorzaakt door de complexe methodologie die gebruikt werd in de huidige studie. De respondenten waren mogelijk verward door de verschillende vragen in het onderzoek, die bovendien sterk op elkaar gelijken. Om tegemoet te komen aan de kritiek van een gebrek aan definiëring van ernst in de vorige studies, werden verschillende vragen gesteld, zowel over de morele verkeerdheid, de ernst, de zwaarte van de schade, de incidentie en de incidentie van de schade. Een onderzoek naar ernstpercepties van criminaliteit is immers een complexe materie, en we gingen de uitdaging aan om het ernstbegrip te conceptualiseren. Of het inderdaad zo is dat de sterk op elkaar gelijkende vragen er (mee) toe geleid hebben dat er weinig variatie in de ernstpercepties van de respondenten zit, kunnen we op basis van deze resultaten echter niet weten. Hiermee samenhangend kan de lage spreiding in de antwoorden op de ernstvraag mogelijk ook verklaard worden doordat aan de respondent gevraagd werd rekening te houden met de componenten van ernst bij het geven van een ernstscore aan de misdrijven. Door dit 'samennemen' van de componenten is het mogelijk dat de ernstscores uiteindelijk dicht bij elkaar zijn gaan liggen.⁷⁰

Ten derde tonen de analyses aan dat, op enkele uitzonderingen na, de variabelen geslacht, sociaal-economische status, opleidingsniveau, afkomst, godsdienst en mate van gelovigheid niet van invloed zijn op de ernstpercepties van de respondenten. Dit is tegengesteld aan voorgaande studies, waar een groot deel van de onderzoekers verschillen vonden tussen mannen en vrouwen (e.g., Hsu, 1973; O'Connell & Whelan, 1996; Rossi et al., 1974) en tussen hoger – en lageropgeleide

⁷⁰ Stel dat een respondent de incidentie van een misdrijf laag inschat, maar de zwaarte van de schade ervan hoog inschat en dat een andere respondent de incidentie van het misdrijf hoog inschat, maar de zwaarte van de schade ervan laag, dan zal de ernstscore van dat misdrijf uiteindelijk min of meer dezelfde zijn. Misdrijven met lage scores op de perceptie over de incidentie en hoge scores op de perceptie over de zwaarte van de schade kunnen, met andere woorden, bijvoorbeeld net zo hoog scoren op de ernstperceptieschaal dan misdrijven met hoge scores op de perceptie over de incidentie en lage scores op de perceptie over de zwaarte van de schade.

respondenten (e.g., Newman, 1976; Rauma, 1991; Rossi et al., 1974). De resultaten van de huidige studie tonen aan dat socio-demografische variabelen en attitudes slechts voor een beperkt deel verantwoordelijk zijn voor verschillen in ernstpercepties tussen groepen. Na toevoeging van deze set van variabelen aan het algemene regressiemodel en aan de misdrijfspecifieke regressiemodellen steeg de verklarende kracht van de modellen nauwelijks (in het algemene model verklaren ze 2.5% van de variantie in ernstpercepties). Deze bevinding ligt in lijn met bevindingen uit voorgaande studies, maar de verklarende kracht van de socio-demografische variabelen is in de huidige studie aanzienlijk lager dan in andere studies (e.g., in het onderzoek van Newman verklaren ze 10% van de variantie in ernstpercepties). Dit komt omdat enkel de controlevariabele leeftijd significant van invloed blijkt te zijn op ernstpercepties van misdrijven; de overige controlevariabelen zijn niet van invloed. Methodologisch gezien is de beperkte verantwoordelijkheid van deze factoren voor de verschillen in ernstpercepties tussen groepen, niet verwonderlijk. Immers, de twee componenten van ernst – percepties over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven - verklaren al een zeer groot deel van de variantie. Met een verklaarde variantie die varieert tussen .336 en .740 blijft er immers nog 'relatief weinig ruimte' over voor andere voorspellers in het regressiemodel. Hierbij dient echter wel opgemerkt te worden dat wanneer het regressiemodel opnieuw getest wordt maar dan zonder de componenten van ernst in het model, naast de leeftijd van de respondent als positieve voorspeller, ook de sociaal-economische status van de respondenten een negatieve voorspeller van ernstpercepties blijkt te zijn.

De 'black box' van ernst(percepties) geopend

In het conceptueel kader werden in eerste instantie de componenten van ernst van criminaliteit geïdentificeerd, met behulp van inzichten vanuit het beleid (i.e. criminalisering, bepalen van prioriteiten voor criminaliteitsbestrijding, bestraffingsbeleid en bestraffingspraktijken) en academische literatuur (bv. rond strafrechtstheorieën en schade). Meer bepaald identificeerden we vier componenten van ernst van criminaliteit, namelijk de zwaarte van de schade van het misdrijf, de incidentie van het misdrijf, de incidentie van de schade ten gevolge van het misdrijf en de morele verkeerdheid van het misdrijf. In tweede instantie werd bestudeerd in welke mate het publiek deze componenten van ernst van criminaliteit in rekening brengt wanneer het een ernstoordeel maakt. In die zin openden we de 'black box' van ernstpercepties en verduidelijkten we – zowel op normatieve als empirische wijze - welke componenten zowel beleidsmakers, wetenschappers als het publiek in rekening brengen (of dienen te brengen) bij het bepalen van de ernst van misdrijven. Tot op heden was de ernst van criminaliteit nog niet op deze manier 'uiteengerfeld'.

De resultaten van onze publieksstudie tonen aan dat de percepties over de morele verkeerdheid van het misdrijf en de zwaarte van de schade van het misdrijf significante positieve

voorspellers zijn van ernstpercepties die de respondenten hebben over misdrijven: hoe verkeerder men het misdrijf en hoe zwaarder men de schade bij het misdrijf percipieert, hoe ernstiger men het misdrijf vindt en omgekeerd. De percepties over de morele verkeerdheid worden voor alle misdrijven meegenomen bij het maken van een ernstoordeel. De percepties over de zwaarte van de schade zijn eveneens van invloed op ernstpercepties van alle misdrijven, behalve voor terrorisme. In tegenstelling tot de bevindingen van Warr (1989) en Rosenmerkel (2001) – dat voor bepaalde misdrijven de component van gepercipieerde morele verkeerdheid en voor andere misdrijven de component van gepercipieerde schadelijkheid harder doorweegt -, baseren de respondenten in onze steekproef zich voor alle misdrijven meer op de gepercipieerde morele verkeerdheid dan op de gepercipieerde zwaarte van de schade bij het maken van een ernstoordeel, ongeacht het misdrijf. Deze bevinding ligt in lijn met de resultaten van de studie van Alter et al. (2007).

De huidige studie is de eerste studie waarin onderzocht werd of percepties over de incidentie van misdrijven en de incidentie van de schade van misdrijven, ernstpercepties van misdrijven voorspellen. Op basis literatuur over schade (e.g., Greenfield & Paoli, 2013; von Hirsch & Jareborg, 1991) werd immers gesteld dat de zwaarte van de schade, de incidentie van misdrijven en de incidentie van de schade ten gevolge van misdrijven subdimensies zijn van de schadelijkheid van misdrijven. De resultaten tonen aan dat respondenten zich bij het maken van een ernstoordeel niet laten leiden door de incidentie van het misdrijf en de incidentie van de schade van het misdrijf (met uitzondering van vandalisme en inbraak). Daar waar voor het bepalen van de ernst van misdrijven in het beleid (meer bepaald m.b.t. criminalisering, het bepalen van prioriteiten voor criminaliteitsbestrijding en het bestraffingsbeleid) de incidentie van misdrijven en/of de incidentie van de schade ten gevolge van misdrijven van belang is, brengt het publiek deze percepties niet in rekening wanneer het oordeelt over de ernst van misdrijven.

Op basis van deze resultaten concluderen we, net als Roberts en Stalans (2000, p. 58) dat het ernstbegrip een zeer complex concept is, en dat de (gepercipieerde) ernst van misdrijven complexer is dan onderzoekers in de onderzoekstraditie naar ernstpercepties aanvankelijk dachten. Daar waar de zwaarte van de schade van misdrijven, de incidentie van misdrijven, de incidentie van de schade van misdrijven en de morele verkeerdheid van misdrijven componenten van ernst van misdrijven vormen in het criminaliteitsbeleid (i.e. criminalisering, prioriteitsstelling de aanpak van criminaliteit, bestraffingsbeleid en bestraffingspraktijken), tonen de resultaten van de survey aan dat enkel de gepercipieerde zwaarte van de schade van misdrijven en de gepercipieerde morele verkeerdheid van misdrijven in rekening gebracht worden door het publiek wanneer ze oordelen over de ernst van misdrijven. De complexiteit van het concept weerspiegelt zich verder ook in de hoge en gecomprimeerde ernstscores die respondenten toekennen aan misdrijven.

Daar waar we op basis van (straf)rechtelijke theorieën en het Harm Assessment Framework (Greenfield & Paoli, 2013) het concept van schadelijkheid operationaliseerden, beargumenteren we dat meer onderzoek nodig is om ook het concept van morele verkeerdheid van misdrijven verder te onderzoeken.

Uit de literatuurstudie bleek dat de morele verkeerdheid een belangrijk concept is in het (de)criminaliseringsbeleid, het bestraffingsbeleid en in bestraffingspraktijken. Tegelijkertijd vonden we dat er over het begrip ook onduidelijkheid bestaat (bv. verwarring met 'culpability' of schuldigheid van de dader). Ook onze studie toont de belangrijkheid van het concept aan. Uit ons empirisch onderzoek blijkt dat de gepercipieerde morele verkeerdheid ook voor het publiek een belangrijke factor is. De percepties die men heeft over de ernst van misdrijven worden namelijk grotendeels bepaald door de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid van misdrijven.

Het is echter onduidelijk welke de componenten of constitutieve elementen zijn van dit concept, en welke van deze componenten door het publiek in rekening gebracht worden bij het bepalen van de morele verkeerdheid van misdrijven. Hoewel onze resultaten aantonen dat de gepercipieerde morele verkeerdheid van misdrijven positief voorspeld wordt door de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van misdrijven, betreffen dit slechts verkennende resultaten. Meer onderzoek is nodig naar de relatie tussen beide concepten, en naar andere voorspellers of componenten van morele verkeerdheid.

Voorgaande reflectie toont aan dat, hoewel we de 'black box' van ernstpercepties reeds openen, vervolgonderzoek nodig is om ook de 'black box' van morele verkeerdheid te openen en te achterhalen welke de componenten of constitutieve elementen zijn van de morele verkeerdheid van misdrijven.

Het risico van een publieke input in het criminaliteitsbeleid

Onze bevindingen bevestigen de twijfels van Roberts (2014) en andere auteurs (e.g., de Keijser, 2014) over de waarde van een 'direct importation model' (Roberts, 2011; Roberts, 2014). Volgens dit model – met Robison en Darley als voornaamste voorstanders - zouden de meningen van het publiek direct geïmporteerd dienen te worden in het bestraffingsbeleid en – praktijken (en ter uitbreiding ook in de fases van criminalisering en prioritering). Hoewel het niet onze bedoeling is om op basis van de resultaten van de huidige studie een volledig antwoord te bieden op de vraag naar de mate van publieke input in het bestraffings – en criminaliteitsbeleid, trachten we een startpunt aan te bieden voor een antwoord op deze vraag. Hierbij presenteren we zowel theoretische argumenten vanuit de visie op legitimiteit, als empirische argumenten vanuit de huidige empirische studie naar publieke percepties over de ernst van misdrijven.

Een antwoord op de vraag naar de mate van publieke inmenging in het criminaliteitsbeleid is onder meer afhankelijk van welke visie op legitimiteit van het criminaliteitsbeleid, van het strafrechtelijk beleid en van de politieke instituties in het algemeen, men heeft. Afhankelijk van welke visie op legitimiteit men heeft, zal men al dan niet pleiten voor het meenemen van publieke ernstpercepties van criminaliteit in het beleid: voorstanders van 'outcome justice' als basis voor legitimiteit (e.g., Robinson & Darley, 2007; Robinson, 2012) zullen ervoor pleiten om de resultaten van deze studie te importeren in het beleid, terwijl voorstanders de procedurele rechtvaardigheidstheorie (e.g., Tyler, 2003; Jackson et al., 2012) het nut niet zullen inzien van het meenemen van de resultaten van huidig onderzoek.

Naast dit meer theoretische antwoord naar de vraag op publieke input in het beleid, leveren de resultaten van ons empirisch onderzoek bezwaren op tegen een input van de publieke opinie in het criminaliteitsbeleid. Zo zou een beleid dat gestoeld is op publieke ernstpercepties van criminaliteit, bepaalde dimensies van de ernst van criminaliteit negeren die relevant zijn voor bepaalde beleidsdoelen (i.e. criminalisering, prioritering, bestraffingsbeleid en bestraffingspraktijken). Andere dimensies zouden dan weer overschat worden bij het bepalen van de ernst van misdrijven voor het beleid. Daar waar de ernst van misdrijven 'objectief' gezien bepaald wordt door de zwaarte van de schade van het misdrijven, de incidentie van misdrijven, de incidentie van de schade van misdrijven en de morele verkeerdheid van misdrijven, houden de Vlaamse respondenten bij het oordelen over de ernst van misdrijven geen rekening met de incidentie van misdrijven en de incidentie van de schade ten gevolge van misdrijven. Deze dimensies zijn echter wel van belang voor de criminalisering van misdrijven, voor het bepalen van prioriteiten in criminaliteitsbestrijding en voor het bestraffingsbeleid en bestraffingspraktijken. Verder tonen de resultaten aan dat publieke ernstpercepties voornamelijk bepaald worden door de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid, en in mindere mate door de percepties die men heeft over de schadelijkheid van misdrijven. De morele verkeerdheid van misdrijven is echter van geen enkel rechtstreeks belang voor het bepalen van prioriteiten in het criminaliteitsbeleid, en over het belang van de morele verkeerdheid van het misdrijf voor criminalisering en het bestraffingsbeleid en – praktijken bestaat er geen consensus tussen theoretici.

Tot slot is er weinig spreiding in de antwoorden van de respondenten. Deze bevinding is opvallend in het licht het bestraffingsbeleid – en praktijken en het controlebeleid. Daar is de ernst van misdrijven immers een bepalende factor voor het bepalen van de geschikte straf voor een misdrijf en het stellen van prioriteiten in criminaliteitsbestrijding. Daar waar in het beleid bepaalde misdrijven duidelijk als ernstiger beschouwd worden dan andere (bv. cocaïnehandel krijgt zwaardere straffen en staat hoger op de agenda in criminaliteitsbestrijding dan diefstal), is er in de antwoorden

van het publiek weinig spreiding.⁷¹

Bovendien kunnen we ons – los van de vraag naar de visie op legitimiteit en de empirische resultaten van deze studie - de vraag stellen in hoeverre een misgeïnformeerd publiek een stem gegeven mag worden in het criminaliteitsbeleid van een samenleving. Hough en Roberts (2002, p. 157) starten hun hoofdstuk met een uitspraak die de advocaat-generaal van de tweede kamer in het Verenigd Koninkrijk (Attorney-General in the House of Commons) begin jaren '60 reeds deed, die onze gedachtengang mooi samenvat: *“In deciding to what extent effect should be given to the manifestations of public opinion, I think one must try to ascertain to what extent that public opinion is well informed...”*. Eén van de bezwaren tegen de input van het publiek in het (bestraffings)beleid is inderdaad dat het publiek mispercepties heeft over criminaliteit en bestraffing, en dat dit zou leiden tot *“unprinciples reactions to crime and punishment”* (Roberts, 2011, p. 105). Uit het overzichtshoofdstuk van Roberts et al. (2003) en van Hough en Roberts (2002) over publieke opinies over criminaliteit en bestraffing, blijkt dat het publiek inderdaad mispercepties heeft over criminaliteit en bestraffing en uit de studie van Cohen (1988b) blijkt bijvoorbeeld dat mensen doorgaans de schade ten gevolge van gewelddadige misdrijven onderschatten en de schade ten gevolge van eigendomsmisdrijven overschatten in vergelijking met de reële schade die voortkomt uit deze misdrijven. Ook op basis van de resultaten van de huidige studie kunnen we ons aansluiten bij de groep van academici die bezwaren heeft tegen publieke input in het beleid omwille van de mispercepties die het gemiddeld publiek heeft over criminaliteit. Zo antwoordde bijvoorbeeld ruim 60% van de respondenten dat het criminaliteitsprobleem in België de laatste vijf jaar gestegen is, terwijl statistieken aantonen dat het aantal misdrijven dat jaarlijks gepleegd wordt in ons land over het algemeen in een dalende lijn gaat. We kunnen ons bovendien afvragen in hoeverre mensen een idee hebben over het voorkomen en de manifestaties van vormen van georganiseerde criminaliteit.

Het nut van een publieke input in het criminaliteitsbeleid

Hoewel een publieke input in het criminaliteitsbeleid risico's inhoudt, kan het anderzijds ook nuttig zijn om de stem van het publiek (op één of andere manier) mee te nemen in het beleid. Onze resultaten tonen, met andere woorden, aan dat de mening van het publiek ook nuttige inzichten kunnen opleveren voor het beleid. Onze resultaten ondersteunen immers de ideeën van academici die gespecialiseerd zijn in strafrecht (e.g., Simester & von Hirsch, 2011; Duff, 2007), die stellen dat de verkeerdheid van een misdrijf grotendeels (of zelfs exclusief) afhangt van de schadelijkheid ervan. De

⁷¹ Wanneer de resultaten echter voorgesteld werden op een twee-puntenschaal (van antwoordcategorie 7 tot 9), zien we wel een variatie tussen de misdrijven, en t-testen wezen bovendien uit dat er significante verschillen zijn tussen de ernstscores die toegekend werden aan de misdrijven. Deze 'zooming' en statistisch significante resultaten doet ons dit compressieprobleem en een verschil met de ernst van misdrijven in het beleid enigszins relativiseren.

resultaten van de correlatietest en van de regressieanalyse met percepties over de verkeerdheid van misdrijven toonde inderdaad aan dat deze percepties positief voorspeld worden door de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van misdrijven.

Op basis van deze resultaten kunnen zelfs suggesties gedaan worden over een 'verdeling van het werk' tussen experts en het publiek. We zagen immers dat voor het stellen van prioriteiten voor het criminaliteitsbeleid de verkeerdheid van het misdrijf niet van belang is, en dat er onenigheid heerst tussen academici en beleidsmakers over de rol van de verkeerdheid van het misdrijf voor criminalisering en voor het bestraffingsbeleid – en bestraffingspraktijken. Zo kunnen experts die beleid maken instaan voor een 'objectieve' inschatting van de schade van misdrijven, terwijl het publiek kan ingeschakeld worden om de morele verkeerdheid van misdrijven in te schatten.

DEEL 2 IN WELKE MATE WORDEN DEZE ERNSTPERCEPTIES BEÏNVLOED DOOR TELEVISIEGEBRUIK EN ANDERE FACTOREN?

Aan de hand van een grootschalig survey-onderzoek in Vlaanderen werd in het eerste deel van deze verhandeling onderzocht hoe Vlaamse burgers misdrijven percipiëren in termen van ernst en welke componenten van ernst ze hierbij in rekening nemen. Eén van de hoofdbevindingen van de studie is dat burgers zich bij het beoordelen van de ernst van misdrijven voornamelijk laten leiden door de percepties die ze hebben over de verkeerdheid van misdrijven en ook door de percepties die ze hebben over zwaarte van de schade ten gevolge van misdrijven, maar niet door de incidentie van de misdrijven en van de schade ten gevolge van deze misdrijven.

Nu we weten dat burgers deze twee componenten in rekening brengen wanneer ze oordelen over de ernst van misdrijven, kunnen we ons vervolgens afvragen welke factoren aan de basis liggen van deze percepties. Aangezien de resultaten aantoonde dat socio-demografische factoren en variabelen die slachtofferschap meten slechts in beperkte mate samenhangen met de percepties die men heeft over de ernst, de verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven, lijkt het plausibel dat andere – minder traditionele - factoren (mee) samenhangen met deze percepties. Roberts en Stalans (2000) gaven reeds een eerste aanzet voor een antwoord op deze vraag. Zij betreurden namelijk de marginale aandacht voor mediagebruik als beïnvloedende factor in onderzoek naar ernstpercepties van criminaliteit: *“An area that has been insufficiently explored concerns the influence of the news media on our perceptions of the absolute seriousness of crimes”* (Roberts & Stalans, 2000, p. 69). Ook Gebotys et al. besloten eind jaren '80 al op basis van hun empirisch onderzoek dat er meer onderzoek nodig is naar de relatie tussen mediagebruik en ernstpercepties.⁷² Met uitzondering van drie studies (Gebotys et al., 1988; Pepitone & DiNubile, 1976; Roberts & Edwards, 1989), is mediagebruik echter nooit opgenomen als beïnvloedende factor van ernstpercepties van criminaliteit. Omwille van drie redenen kan de rol van televisieblootstelling in onderzoek naar (ernst)percepties van criminaliteit echter niet genegeerd worden.

Ten eerste heeft onderzoek aangetoond dat de meeste mensen hun informatie over criminaliteit halen uit de massamedia. Meer bepaald toonden studies aan dat een groot deel van de burgers geen directe ervaringen heeft met criminaliteit, waardoor ze aangewezen zijn op andere bronnen voor informatie hieromtrent. Deze bevinding verwijst naar het idee van ‘media dependency’ of media-afhankelijkheid (e.g., Barak, 1994; Callanan, 2005; Surette, 2011). Ook uit ons survey-

⁷² Mediagebruik werd bovendien zelden opgenomen als beïnvloedende factor in andere domeinen binnen de publieke opiniestudies rond criminaliteit. Er bestaan enkele uitzonderingen in de onderzoekstradities rond onveiligheidsgevoelens en punitieve attitudes, maar deze werden voornamelijk uitgevoerd binnen de communicatiewetenschappen en niet binnen de criminologie (e.g., Callanan, 2005; Custers & Van den Bulck, 2011b; Dowler, 2003; Rosenberger & Callanan, 2011; Smoley & Kivivuori, 2006; Spiranovic et al., 2011).

onderzoek uitgevoerd in Vlaanderen (zie infra) blijkt dat het overgrote deel van de respondenten de media aanduidt als informatiekanal voor criminaliteit. 'Via de massamedia' werd in 76.4% van de gevallen aangeduid als antwoord op de vraag naar waar men voornamelijk zijn/haar informatie over criminaliteit haalt. De antwoordcategorie 'via kranten of websites van kranten' wordt in 38.3% van de keren aangeduid, en 'via televisie of websites van televisiekanalen' 38.1%.

Dat men zich voornamelijk beroept op de massamedia voor informatie over criminaliteit, heeft mogelijk gevolgen voor de meningen van het publiek over dit thema. Surette (2011, p. 2) stelt in dit verband dat *"the images, ideas, and narratives that dominate the media influence how people think about crime and justice"*. Roberts en Stalans (2000, p. 4) benadrukken dat attitudes en percepties over criminaliteit voornamelijk gevormd worden door de nieuwsmedia: *"Although attitudes are formed and modified by direct and indirect experiences, in the area of crime and justice, the news media are predominant."* Er circuleren tal van studies die inderdaad aantonen dat criminaliteitsverslaggeving een invloed heeft op de manier waarop het publiek denkt over criminaliteit, geweld, bestraffing, justitie en politie (e.g., Custers & Van den Bulck, 2011b; Dirix et al., 2013; Dorfman & Schiraldi, 2001; Dowler, 2003; Gerbner & Gross, 1976; Pfeiffer et al., 2005). Het merendeel van deze studies werd gevoerd vanuit de ideeën van de cultivatietheorie. Deze communicatiewetenschappelijke theorie, ontwikkeld door Gerbner in de jaren '60 stelt dat hoe meer iemand televisie kijkt, hoe meer deze persoon de 'televisiewerkelijkheid' zal overnemen en attitudes en percepties zal ontwikkelen op basis van de sociale realiteit zoals afgebeeld op de televisie. Het lijkt daarom plausibel dat mensen zich bij het vormen van percepties over de ernst van misdrijven (bewust of onbewust) baseren op de informatie die ze ontvangen hebben via de media. In het licht van deze baanbrekende en nog steeds frequent gebruikte theorie, kan televisieblootstelling niet genegeerd worden in studies rond publieke opinie over criminaliteit.⁷³ Survey-onderzoek in soortgelijke onderzoekstradities, zoals onveiligheidsgevoelens en punitieve attitudes, toonde reeds een verband aan tussen deze attitudes en percepties en mediagebruik (e.g., Callanan, 2005; Custers & Van den Bulck, 2011b; Dowler, 2003; Rosenberger & Callanan, 2011; Smoley & Kivivuori, 2006; Spiranovic et al., 2011).

⁷³ We zien dat slechts een handvol criminologen gebruik gemaakt heeft van deze theoretische invalshoek. Een korte zoekactie in 'Criminal Justice Abstracts' naar het gebruik van de cultivatietheorie in studies gepubliceerd in criminologische tijdschriften levert immers weinig zoekresultaten op: we verkregen 21 hits met de zoekterm 'cultivation theory' en zes hits met de zoekterm 'media cultivation'. Een analyse uitgevoerd door Bryant en Mirion (2004) een decennium geleden onthulde, daarentegen, dat de cultivatietheorie (sinds 1956) de derde meest gebruikte theorie is in 2000 artikels gepubliceerd in één van de top drie communicatiewetenschappelijke tijdschriften. Ook Morgan en Shanahan (2010, p. 337) spreken van 125 nieuwe studies gepubliceerd tussen 2000 en 2010. Een groot deel van deze onderwerpen betreft echter wel criminologische thema's. Zo blijkt angst voor criminaliteit - een onderzoeksthema verwant met de literatuur rond publieke ernstpercepties van criminaliteit - de hoofdfocus te zijn van veel cultivatieonderzoek (Morgan & Shanahan, 2010, p. 341).

Volgens Schoep en Vanderveen (2012, p. 176) kan systematisch onderzoek naar de mechanismen die spelen bij het oordelen over de ernst van misdrijven, zoals de massamedia die informatie over misdrijven verspreiden, helpen om de punitieve attitudes van het publiek en de ervaren rechtvaardigheid beter te begrijpen. Gebotys et al. (1988, p.15-16) stellen in dit verband dat de massamedia bijdragen aan het heersende punitieve klimaat in samenlevingen. Onderzoek naar het verband tussen massamediagebruik en ernstpercepties van criminaliteit kan, met andere woorden, een kader bieden om de publieke opinie, maar ook het huidige bestraffingsklimaat in het bijzonder en criminaliteitsbeleid in het algemeen, beter te begrijpen en te kaderen.

In dit tweede deel van het proefschrift wordt één grote doelstelling nagestreefd, namelijk achterhalen in welke mate ernstpercepties en de componenten van ernstpercepties – direct of indirect via intermediërende variabelen - samenhangen met televisieblootstelling. Meer bepaald wordt in het kader van de cultivatietheorie onderzocht in welke mate de percepties die burgers hebben over de ernst, de verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven voorspeld worden door het kijken naar televisie. Gerbner's (1968) cultivatietheorie biedt een passend theoretisch uitgangspunt om het verband tussen mediagebruik en ernstpercepties van criminaliteit te bestuderen. Deze communicatiewetenschappelijke theorie, ontwikkeld eind jaren '60 van vorige eeuw als onderdeel van het 'Cultural Indicators Project', heeft als basisassumptie dat hoe meer iemand televisie kijkt, hoe meer deze persoon de 'televisiewerkelijkheid' zal overnemen en attitudes en percepties zal ontwikkelen op basis van de sociale realiteit zoals afgebeeld op de televisie. In hoofdstuk vijf stellen we de cultivatietheorie, die het theoretisch uitgangspunt van deze studie betreft, voor. Op basis van het onderscheid dat Gerbner maakt tussen de inhoudsanalyse en de eigenlijke cultivatie-analyse, wordt dit tweede deel van het proefschrift daarna onderverdeeld in twee subdelen.

HOOFDSTUK 5 HET VERBAND TUSSEN TELEVISIEBLOOTSTELLING EN ERNSTPERCEPTIES VAN CRIMINALITEIT: DE CULTIVATIETHEORIE ALS THEORETISCH UITGANGSPUNT

De cultivatietheorie van George Gerbner vormt het theoretisch uitgangspunt voor het beantwoorden van de tweede hoofdonderzoeksvraag naar het verband tussen televisieblootstelling en ernstpercepties van criminaliteit. De uitgangspunten van deze theorie, alsook de aanvullingen en verfijningen die later gepubliceerd werden, vormen de focus van hoofdstuk vijf. Alvorens over te gaan tot de bespreking van deze theorie, is het van belang stil te staan bij het sociaal constructivisme en de achterliggende filosofische assumpties van de cultivatietheorie.

5.1 De filosofische grondslag: de sociale constructie van de realiteit

De filosofische grondslag van de cultivatietheorie is de ontologische strekking van het sociaal constructivisme. Aanhangers van het sociaal constructivisme stellen dat onze kennis over de wereld bepaalt hoe wij de wereld om ons heen beschouwen (Kidd-Hewitt, 2002, p. 116-117; Luhmann, 1992, p. 40). Men gaat er, met andere woorden, vanuit dat mensen aan de hand van kennis die ze opdoen, een sociale realiteit voor zichzelf construeren. Er bestaat bijgevolg meer dan één 'realiteit'. Mensen creëren ieder afzonderlijk een sociale realiteit aan de hand van de kennis die ze opdoen, zo stellen de sociale constructivisten. Berger en Luckmann (1976) waren de eersten binnen deze strekking die het onderscheid tussen een objectieve en een subjectieve sociale realiteit maakten. De 'objectieve sociale realiteit' is niet waarneembaar, want het betreft de samenleving zoals die onafhankelijk van het individu bestaat. Individuen in de samenleving hebben echter een bepaald beeld over deze objectieve realiteit, afhankelijk van diens kennis over de samenleving; dit betreft de 'subjectieve sociale realiteit' (Berger & Luckman, 1976). Hoe men de realiteit percipieert, is dus functie van de kennis over deze realiteit. Men ervaart, ziet of percipieert eigenlijk nooit de objectieve sociale realiteit (Luhmann, 1992, p. 40). Berger en Luckmann (1976, p. 183) spreken hierbij over een proces van socialisatie, waarbij de perceptie van de sociale realiteit gevormd wordt door een interactie van het individu met zijn omgeving en door leerprocessen (Van den Bulck, 1999, p. 3).

De inzichten van Berger en Luckman werden in de jaren die erop volgden, uitgebreid. Volgens Luhmann (1992, p. 252) besteedden zij niet voldoende aandacht aan het principe van communicatie. Hoewel zij interpersoonlijke communicatie tussen mensen onderkennen, laten ze gemedieerde media-ervaringen links liggen in hun theorie. Habermas (1987, p. 180-182) stelde in 1987 reeds dat communicatie het mogelijk maakt om kennis via indirecte ervaringen over te dragen van generatie op generatie. Het leren over de realiteit gebeurt bijgevolg zelden op directe wijze. Waarden, normen

en opvattingen kunnen via communicatie verspreid worden zonder dat hier een rechtstreekse ervaring voor nodig is (Luhmann, 1992, p. 251). Communicatie oefent dus een invloed uit op onze perceptie van de werkelijkheid en de samenleving (Luhmann, 1992, p. 251). De hedendaagse hoogtechnologische samenleving maakt dat de voornaamste communicatiekanalen veranderd zijn en men niet langer alleen informatie doorkrijgt van traditionele bronnen (e.g., mondeling tussen mensen onderling), maar dat nu ook de media kennis verspreiden via narratieven en beelden. Adoni en Mane (1984) stellen daarom voor een derde concept aan de theorie van Berger en Luckman toe te voegen, namelijk de symbolische sociale realiteit of *“any form of symbolic expression of objective reality such as art, literature, or media contents”* (Adoni & Mane, 1984, p. 326). Het vroegere theoretische model wordt op deze manier omgevormd tot een communicatiemodel (Van den Bulck, 1999, p. 7). Adoni en Mane (1984, p. 324) stellen bovendien dat individuen sneller geneigd zijn om de mediarepresentaties over sociale gebeurtenissen als een accurate weerspiegeling van de werkelijkheid te zien, indien men zelf niet veel directe ervaring heeft met deze sociale gebeurtenissen. Dit wordt weerspiegeld in het concept van ‘media dependency’ of media-afhankelijkheid: men is als het ware afhankelijk van de media voor informatie over sociale gebeurtenissen. Wat betreft criminaliteit, tonen verschillende studies aan dat een groot deel van de bevolking geen directe ervaringen heeft met criminaliteit, waardoor ze aangewezen zijn op andere bronnen voor informatie hieromtrent (e.g., Barak, 1994; Callanan, 2005; Surette, 2011). De media fungeren dus als een secundaire bron voor informatie over criminaliteit.

5.2 De cultivatietheorie van George Gerbner

Het huidige onderzoek naar ernstpercepties van criminaliteit en de rol die televisieblootstelling hierin speelt, kadert binnen de cultivatietheorie, een communicatiewetenschappelijke theorie die werd ontwikkeld door George Gerbner in de jaren '60-'70 van vorige eeuw, in het kader van het Cultural Indicators Project (CIP). In het volgende onderdeel worden de basisassumpties van de cultivatietheorie toegelicht, waarna specifiek ingegaan wordt op de onderzoeksactiviteiten in het kader van CIP.

5.2.1 De basisassumpties: de rol en eigenschappen van televisie in de samenleving

Kort gesteld, gaan voorstanders van de cultivatietheorie ervan uit dat een herhaaldelijke blootstelling aan de realistische, terugkerende homogene patronen die doorheen de hele televisieprogrammering aan bod komen, een invloed heeft op het wereldbeeld van frequente kijkers. Zo zullen meer frequente kijkers opvattingen hebben over de werkelijkheid die in lijn liggen met de werkelijkheid zoals voorgesteld op de televisie. Vier elementen zijn van belang in deze theorie, namelijk: 1)

televisie als verhalenverteller, 2) een herhaaldelijke blootstelling aan terugkerende homogene patronen, 3) frequente kijkers met niet-selectief kijkgedrag, en 4) een hoog realiteitsgehalte van de verhalen op televisie. In wat volgt zal dit verder uitgeklaard worden aan de hand van de centrale basisassumpties van de cultivatietheorie.⁷⁴

Televisie als verhalenverteller

Het vertrekpunt van de cultivatietheorie betreft het begrip van 'storytelling'. Veel van wat mensen weten over de sociale orde van de samenleving komt voornamelijk van de verhalen die men hoort in zijn/haar omgeving, en niet zozeer van persoonlijke ervaringen (Morgan & Shanahan, 1997, p. 5). Daar waar men vroeger binnen families, op school, in de kerk of in de woonbuurt gebruik maakte van verhalen, mythen, riten en beelden om de waarden en normen van de samenleving duidelijk te maken aan burgers (Gerbner, 1972, p. 154; 2000, p. 3), heeft de televisie sinds haar opkomst deze rol van verhalenverteller overgenomen. Volgens Gerbner en aanhangers van de cultivatietheorie leert men voornamelijk via de televisie wat aanvaardbaar is en wat niet, wat goed en wat slecht is en hoe de verschillende aspecten van de wereld zich tot elkaar verhouden (Gerbner, 1972, p. 154-155). Met andere woorden, sinds de opkomst van de televisie in de jaren '50 kunnen we stellen dat "*television is a centralized system of storytelling*" (Gerbner, 2000, p. 4; Gerbner et al., 1986, p. 18) en "*has become the primary common source of socialization and everyday information*" (Gerbner et al., 1986, p. 18). Bovendien, zo halen de cultivatietheoretici aan, zorgt televisie voor gedeelde waarden en eenzelfde bron van socialisatie tussen heterogene groepen van mensen (elitegroepen versus andere groepen), al van kindsbeen af (Gerbner, 2000, p. 4; Gerbner et al., 1986, p. 18).

Herhaaldelijke blootstelling aan terugkerende homogene patronen

Met voorgaande stellingen hangt ook de homogeniteitsassumptie samen. Er is een sterke homogeniteit in de televisieboodschappen doorheen de hele programmering. Gerbner en zijn collega's beargumenteren dat er een continue herhaling is van bepaalde patronen op televisie (Gerbner, 2000, p. 4; Gerbner et al., 1986, p. 18). Immers, het merendeel van de televisieprogramma's wordt op die manier gemaakt dat ze een groot publiek aantrekken, opdat vanuit een commercieel oogpunt zoveel mogelijk winst behaald wordt. Dit heeft als gevolg dat televisieprogramma's die zichzelf al 'bewezen' hebben, vaak gereproduceerd worden en vervolgens gelijkaardige kenmerken vertonen (Gerbner, 2000, p. 4-5). De cultivatietheoretici onderkennen echter wel dat er verschillen zijn tussen televisieprogramma's en dat er variaties bestaan tussen

⁷⁴ De cultivatietheorie werd oorspronkelijk ontwikkeld met een focus op fictie en 'prime time drama'. Bijgevolg zal dit theoretisch hoofdstuk dus voornamelijk uitgelegd worden met een focus op fictieve media-inhouden. In navolging van voorgaande studies (e.g., Dirikx, 2012; Romers, 2003) wordt in de huidige studie de cultivatietheorie echter ook uitgebreid naar televisienieuws (zie hoofdstuk 5.4).

verschillende zenders en genres. De gelijkenis tussen de verschillende programma's, genres en zenders heeft echter de maken met het wereldbeeld dat geschetst wordt: over de verschillende programma's, genres en zenders heen worden bepaalde wereldbeelden geschetst: *"there are 'subtle commonalities underlying superficially different program types"* (Morgan & Shanahan, 1997, p. 6), iets wat Potter (1993, p. 597) nadien benoemde als 'meta narratives'. Kijkers leren meer algemene boodschappen van televisie dan specifieke feiten. Bepaalde algemene waarden, zoals 'de waarheid komt altijd aan het licht' of 'hard werken wordt beloond', komen steeds terug in televisie-inhoud en liggen aan de basis van elk televisieprogramma (Bilandzick & Rössler, 2004, p. 308-309). Deze algemene boodschappen, de zogenaamde 'meta narratives', keren steeds terug in televisie-inhoud. Dit vond men ook in het onderzoek van Gerbner en zijn collega's naar de representatie van geweld in prime time drama: *"The stability and consistency of basis patterns over the years is one of their most striking (but not surprising) features"* (Gerbner et al., 1986, p. 26). Interessant in het licht van de discussie over homogeniteit van televisie-inhoud, is de vaststelling dat meta narratieven variëren tussen genres. Het is niet zo dat een bepaald narratief bij een bepaald genre hoort; metanarratieven zijn genre-overstijgend. Zo is het bijvoorbeeld perfect mogelijk dat een politiserie en een comedy soap hetzelfde meta narratief delen (e.g., alles komt altijd goed). Omgekeerd kunnen ook programma's binnen eenzelfde televisiegenre verschillende narratives bevatten (e.g., 'de wereld is een veilige plaats' versus 'wie onschuldig is, wordt gedood') (Bilandzick & Rössler, 2004, p. 309). Hierbij aansluitend dient vermeld te worden dat de cultivatietheorie een lange termijn effect-theorie betreft, in die zin dat een herhaaldelijke blootstelling aan deze terugkerende patronen cultivatie-effecten kan genereren (kortstondig televisiegebruik niet).

Frequente kijkers met niet-selectief kijkgedrag

De derde assumptie betreft de assumptie van niet-selectief kijkgedrag. De grondleggers van de cultivatietheorie gaan ervan uit dat televisiekijken voornamelijk een gewoonte is, waarbij kijkers zich eerder laten leiden door het moment waarop bepaalde programma's worden uitgezonden dan door de specifieke inhoud van deze programma's. Televisie kijken wordt, met andere woorden, beschouwd als een gewoonte en gebeurt niet-selectief (Gerbner, 2000, p. 4; Gerbner & Gross, 1976, p. 177). Bijgevolg zullen kijkers die regelmatig en veel televisie kijken zonder twijfel blootgesteld worden aan de terugkerende patronen op televisie (Bilandzick & Rössler, 2004, p. 299). Deze assumptie gecombineerd met de homogeniteitsassumptie, doet Gerbner en zijn collega's besluiten dat het totale patroon van televisieprogrammering van belang is in cultivatie-onderzoek (en niet het specifieke genre waaraan men blootgesteld wordt): *"What is most likely to cultivate stable and common conceptions of reality is, therefore, the overall pattern of programming to which total communities are regularly exposed over long periods of time. That is the pattern of settings, casting,*

social typing, actions, and related outcomes that cuts across program types and viewing modes and defines the world of television" (Gerbner, 2000, p. 5; Gerbner et al., 1986, p. 19) of *"Exposure to the total pattern rather than only to specific genres or programs is what accounts for the historically new and distinct consequences of living with television: the cultivation of shared conceptions of reality among otherwise diverse publics"* (Gerbner, 2000, p. 4; Gerbner et al., 1986, p. 19). Cultivatietoerzoekers dienen, met andere woorden, totale televisieblootstelling als onafhankelijke variabele op te nemen in hun onderzoek.

Hoog realiteitsgehalte van de verhalen

Een vierde assumptie die centraal staat in de cultivatietheorie is de realiteitsassumptie, en meer bepaald het concept van 'representational realism' dat van toepassing is op de verhalen die verteld worden op televisie. Een specifiek kenmerk van televisie is dat de verhalen die verteld worden een hoog realiteitsgehalte bevatten. Constant worden er boodschappen verteld en impressies getoond over de realiteit (Gerbner & Gross, 1976, p. 178). Hoewel kijkers zich wel bewust zijn van het fictieve karakter van televisie-inhoud en gebeurtenissen (e.g., ze bellen niet naar de ambulance als er iemand neergeschoten wordt op televisie), betwijfelen Gerbner en Gross (1976, p. 179) of ze wel een duidelijk onderscheid maken tussen de specifieke gebeurtenis en de achtergrondfactoren van deze gebeurtenis. Zo weten kijkers doorgaans wel dat een bepaalde gebeurtenis fictief is, maar hun kennis over de achtergrond van deze gebeurtenis wordt gebaseerd op wat getoond wordt op televisie. We weten bijvoorbeeld ook hoe een operatiekamer of een gevangenis eruit ziet, zonder er zelf al geweest te zijn. Net omdat de verhalen op televisie een hoge mate van realiteit bevatten, baseren we ons op deze inhoud om ons een beeld te vormen over, bijvoorbeeld, een operatiekamer. Het is immers zo dat bepaalde dingen uit de realiteit voor ons vaak verborgen blijven, maar *"unlike life, television is an open book"* (Gerbner & Gross, 1976, p. 179). Het feit dat televisie een hoog realiteitsgehalte bevat, betekent volgens de grondleggers van de cultivatietheorie echter niet dat men op televisie op een objectieve wijze de realiteit weergeeft. De televisiewereld betreft een mix van waarheden en onwaarheden, accuraatheden en vertekeningen, over de realiteit (Gerbner & Gross, 1976, p. 179). Men vond onder andere bewijs voor deze verschillen tussen de objectieve realiteit en de televisiewerkelijkheid in het meerjarig onderzoek naar de representatie van geweld op televisie (e.g., Gerbner & Gross, 1976).

5.2.2 De cultivatietheorie als onderdeel van het Cultural Indicators Project

De cultivatietheorie is een essentieel onderdeel van het Cultural Indicators project (CIP), dat in 1967 werd opgestart in de Verenigde Staten, aan de universiteit van Pennsylvania aan de Annenberg

School for Communication (Signorielli, 2005, p. 136). Het CIP is opgericht vanuit de basisassumptie dat langdurige blootstelling aan relatief homogene patronen in televisie-inhoud, leiden tot publieke percepties en attitudes over de sociale realiteit (Gerbner et al., 1978, p. 1). Televisie werd immers beschouwd als *“the country’s most widely shared cultural agency and most visible disseminator of cultural symbols”* (Shanahan & Morgan, 1999, p. 6). Binnen het Cultural Indicators Project heeft men onderzoek gedaan naar een verscheidenheid aan thema’s zoals genderrollen, politiek en gezondheid (Morgan & Shanahan, 1997, p. 2). De meeste aandacht ging echter naar het thema van geweld. Meer bepaald was men geïnteresseerd in de representatie van geweld op televisie, en de invloed die het kijken naar deze beelden, heeft op het wereldbeeld van de kijker (e.g., Gerbner & Gross, 1976). Gerbner en zijn collega’s onderscheidde drie luiken in het Cultural Indicators Project, namelijk de ‘institutional process analysis’, de ‘message system analysis’ en de ‘cultivation analysis’.

Een eerste luik betreft de ‘institutional process analysis’, waarbij men geïnteresseerd is in de onderliggende processen die de productie, het management en de distributie van mediaboodschappen beïnvloeden (Bryant et al., 2013, p. 109; Morgan et al., 2012b, p. 3; Shanahan & Morgan, 1999, p. 6). Dit is slechts een beperkt onderdeel van het Cultural Indicators Project (Gerbner, 1970, p. 71).

Het tweede luik benoemt Gerbner als de ‘message system analysis’ of *“a flexible tool for making orderly, reliable, and cumulative observations of programming content”* (Gerbner & Gross, 1976, p. 178; Gerbner et al., 1978, p. 2). Dit is wat wij doorgaans de methode van de media-analyse of inhoudsanalyse noemen. Het onderzoek naar terugkerende patronen in televisie-inhoud staat hier centraal. Vanaf 1967 werd in het kader van het CIP jaarlijks een inhoudsanalyse uitgevoerd op de inhoud van televisieprogramma’s uitgezonden tijdens prime time, met als doel de terugkerende patronen in een veelheid aan thema’s (zoals de afbeelding van genderrollen, minderheden, beroepen, relaties en geweld) te achterhalen (Morgan & Shanahan, 1997, p. 3; 2010, p. 339; Morgan et al., 2012b, p. 3; Shanahan & Morgan, 1999, p. 7). Op basis van de resultaten van deze inhoudsanalyse, kunnen dan vervolgens hypothesen afgeleid worden over de mogelijke lessen die kijkers leren van de televisie, die vervolgens kunnen getoetst worden in het derde luik, de eigenlijke cultivatieanalyse (Gerbner, 2000, p. 5; Morgan & Shanahan, 2010, p. 339; Morgan et al., 2012b, p. 5). Het is, met andere woorden, het startpunt voor het onderzoek naar cultivatie-effecten (Gerbner, 1970, p. 72).

In het derde luik, de ‘cultivation analysis’ of cultivatieanalyse, tracht men te achterhalen in welke mate blootstelling aan televisieboodschappen het wereldbeeld van de kijker beïnvloedt (Morgan et al., 2012b, p. 1; Shanahan & Morgan, 1999, p. 7). Men tracht, met andere woorden, na te gaan in welke mate de mediaboodschappen die achterhaald worden via de inhoudsanalyse gereflecteerd worden in de waarden en assumpties van de kijkers (Gerbner et al., 1978). Dit betreft

de eigenlijke cultivatie-analyse, waarbij men nagaat in hoeverre kijkers gecultiveerd zijn (Gerbner, 1972, p. 156). Doorgaans onderzoekt men dit aan de hand van survey-onderzoek, waarin zowel vragen gesteld worden over de televisieblootstelling van de respondent, als over de percepties en/of attitudes die men heeft over een bepaald thema uit de sociale realiteit (Gerbner, 2000, p. 6; Morgan & Shanahan, 2010, p. 339; Morgan et al., 2012b, p. 5). Op die manier kunnen dan antwoorden geboden worden op de vraag in welke mate televisieblootstelling het wereldbeeld van de kijker met betrekking tot dit thema, beïnvloedt.

Morgan en Shanahan (1997) besloten op basis van hun (intussen verouderde) meta-analyse van cultivatiestudies dat er doorgaans kleine, maar wel significante, positieve verbanden gevonden worden tussen televisieblootstelling en percepties en attitudes over een veelheid aan thema's. Correlatiecoëfficiënten zijn gemiddeld .09; gamma's zijn gemiddeld .14 (Shanahan & Morgan, 1999, p. 114). De auteurs concludeerden dat de talloze cultivatiestudies het idee van de cultivatietheorie ondersteunen (Shanahan & Morgan, 1999, p. 135). De term 'cultivation differential' wordt gebruikt om het verschil tussen minder en meer frequente kijkers aan te duiden (Gerbner, 2000, p. 5; Gerbner et al., 1986, p. 27). Men gaat er immers vanuit dat meer frequente kijkers vaker percepties hebben die aansluit bij de televisiewerkelijkheid in vergelijking met minder frequente kijkers. Empirische resultaten tonen bijvoorbeeld aan dat meer frequente in vergelijking met minder frequente kijkers, vaker denken dat de meeste mensen niet te vertrouwen zijn en ze het risico op gevaar en slachtofferschap hoger inschatten. Deze bevinding wordt aangeduid met de term 'mean world syndrome' (Gerbner, 2000, p. 8; Morgan & Shanahan, 2010, p. 339). Dit idee van een gevaarlijke en gewelddadige wereld wordt volgens Gerbner en zijn collega's gevormd op basis van o.m. de vaststelling in inhoudsanalyses dat er veel geweld getoond wordt op televisie en dat vele personages, voornamelijk vrouwen, slachtoffer worden van geweld (Gerbner & Gross, 1976, p. 86-90).

Critici beweren echter dat de verschillen tussen frequente en minder frequente kijkers niet per se te wijten zijn aan de mate van televisieblootstelling, maar dat controlevariabelen verantwoordelijk kunnen zijn voor de verschillen (Potter, 1994, p. 17). Om tegemoet te komen aan deze kritiek, hebben Gerbner en zijn collega's en andere onderzoekers die cultivatie-effecten bestudeerden, gecontroleerd voor controlevariabelen (Potter, 1994, p. 17; Shanahan & Morgan, 1999, p. 132). De variabelen die doorgaans opgenomen worden zijn 1) socio-demografische factoren (e.g., geslacht, leeftijd), 2) factoren gerelateerd aan televisie kijken (e.g., inkomen, onderwijsniveau), en 3) factoren die verband houden met de afhankelijke variabele(n) (Shanahan & Morgan, 1999, p. 132). Hedendaagse onderzoekers nemen ook intermediaire variabelen op om het verband tussen televisieblootstelling en attitudes en percepties te onderzoeken (e.g., Callanan, 2005; Custers & Van den Bulck, 2011b; Dowler, 2003; Pfeiffer et al., 2005). Intermediaire variabelen kunnen verantwoordelijk zijn voor eventuele onrechtstreekse cultivatie-effecten. Immers, zoals Shanahan en

Morgan (1999, p. 137) het stellen: *“TV exposure does not in many cases have “direct” effects in the sense normally studied by social scientists. Exposure often relates to dependent variables in concert with other variables”*.

5.3 De belangrijkste aanvullingen aan de cultivatietheorie

Sinds het ontstaan van het CIP en de cultivatietheorie is er een constante dialoog op gang tussen critici van deze theorie en Gerbner en zijn aanhangers. Hoewel de cultivatietheorie niet door alle onderzoekers even positief onthaald werd, en al vanaf het begin bekritiseerd werd omwille van de conceptualiseringen en methodologische keuzes, hebben deze kritiekpunten geleid tot interessante verfijningen en aanvullingen. Kritiek stimuleert immers nieuwe denkwijzen en manieren van aanpak (Potter, 1994, p. 1). In wat volgt worden de kritiekpunten, aanvullingen en verfijningen in chronologische volgorde besproken.

Een eerste methodologisch kritiekpunt werd eind jaren '70 geformuleerd door Doob en Macdonald (1979). In hun studie vonden zij geen verband tussen televisie kijken en angst voor criminaliteit wanneer gecontroleerd werd voor de woonbuurt (Romer et al., 2014, p. 118; Shanahan & Morgan, 1999, p. 63-66). Zij bestudeerden het verband tussen televisie kijken en angst voor criminaliteit, maar deden dit voor verschillende groepen van respondenten die van elkaar verschilden wat betreft de hoeveelheid criminaliteit in de woonbuurt en de verstedelijkingsgraad van de woonbuurt (Doob & Macdonald, 1979, p. 171-172). De resultaten toonden aan dat aan het verband tussen televisie kijken en angst voor criminaliteit wel stand hield voor respondenten die leefden in een stedelijke omgeving waar veel criminaliteit plaatsvond, maar niet voor de andere groepen van respondenten (Doob & Macdonald, 1979, p. 172-177). De redenering hierachter is dat personen woonachtig in gebieden waar veel criminaliteit plaatsvindt, meer angstig zijn voor criminaliteit en daardoor meer binnenhuisactiviteiten doen, zoals televisie kijken (Shanahan & Morgan, 1999, p. 64). Deze bevinding toont volgens Doob en Macdonald (1979, p. 177) aan dat angst voor criminaliteit niet veroorzaakt wordt door televisie kijken, maar door de mate van criminaliteit in de woonbuurt. Gerbner countert dit kritiekpunt door het introduceren van het begrip van 'resonance', waarmee Gerbner wil aantonen dat ook directe ervaringen een rol spelen in cultivatie-onderzoek. Wanneer iemands alledaagse ervaringen overeenkomen met wat er getoond wordt op de televisie, wordt het cultivatie-effect versterkt omdat men dan een 'dubbele dosis' krijgt van hetzelfde fenomeen: *“When one’s everyday environment is congruent with and reinforces television’s messages, the result is a phenomenon we call resonance”* (Gerbner et al., 1986, p. 30), *“in which everyday reality and television provide a “dubble dose” of messages that “resonate” and amplify cultivation”* (Gerbner, 2000, p. 7; Gerbner et al., 1981, p. 43). Resonance zou dan de relatie tussen

televisie kijken en angst voor criminaliteit van respondenten die leven in woonbuurten waar veel criminaliteit plaatsvindt, verklaren.

Een tweede methodologisch kritiekpunt dat voor verfijning van de cultivatietheorie zorgde, werd geformuleerd door Hirsch (1980) en Hughes (1980). Beide onderzoekers analyseerden de data die Gerbner verzameld had in het kader van de National Opinion Research Council's General Survey opnieuw en kwamen tot de bevinding dat, wanneer gecontroleerd werd voor demografische variabelen zoals geslacht, afkomst en inkomen, de gevonden cultivatieverbanden heel klein werden of zelfs verdwenen (Hirsch, 1980; Hughes, 1980, p. 296). Deze bevinding deed hen concluderen dat de demografische verschillen aan de basis liggen van mean world percepties, en niet de mate van televisieblootstelling (Romer et al., 2014, p. 118-119). In de publicatie die daarop volgt ondervangen Gerbner en zijn collega's deze kritiek met het concept van 'mainstreaming' (Gerbner et al., 1981, p. 42-43). Zij beargumenteerden dat het wegvallen van cultivatie-verbanden na controle voor demografische factoren, niet per se ook betekent dat er op het niveau van de subgroep geen verbanden kunnen gevonden worden (Morgan et al., 2012b, p. 8). Het proces van mainstreaming betekent dat veel televisie kijken ertoe kan leiden dat verschillen in opvattingen die mensen normaalgezien hebben op basis van hun sociale of culturele achtergrond, verkleinen of verdwijnen (Gerbner, 2000, p. 7; Gerbner et al., 1981, p. 42-43). Met andere woorden, *"differences found in the responses of different groups of viewers, differences that can be associated with other cultural, social, and political characteristics of these groups, may be diminished or even absent from the responses of heavy viewers in the same groups"* (Gerbner et al., 1986, p. 30-31) of *"people who otherwise have little in common besides television are brought into the same dominant mainstream by cumulative heavy viewing"* (Morgan et al., 2012b, p. 9). Gerbner's data biedt bewijsmateriaal voor het bestaan van zulk proces van 'mainstreaming' (e.g., Gerbner et al., 1986, p. 31-38).

Een derde conceptuele verfijning van de cultivatietheorie is er gekomen naar aanleiding van het onderscheid dat Hawkins en Pingree (1982) maakten tussen de verschillende vragen die doorgaans aan respondenten gesteld werden in surveys in het kader van de cultivatieanalyse. Twee soorten vragen i.v.m. attitudes en percepties komen doorgaans terug in de vragenlijsten: 1) 'demographic measures' of demografische vragen, en 2) 'value-system measures' of waardenvragen. Daar waar de eerste categorie inschattingvragen betreffen, houden de laatste categorie van metingen vragen in over waarden en attitudes (Hawkins & Pingree, 1982, p. 225). Een voorbeeld van een demografische vraag betreft de vraag naar hoeveel procent van de Belgen er werkzaam is als politieambtenaar. Een voorbeeld van een waardenvraag is de vraag naar de mate waarin men denkt dat andere mensen te vertrouwen zijn (Morgan et al., 2012b, p. 5). Deze redenering volgend, zouden ook twee soorten cultivatie-effecten kunnen ontstaan: enerzijds opvattingen over de stand van zaken *in* de wereld (i.e. inschattingen) en anderzijds percepties en attitudes *over* de wereld (i.e. waarden)

(Morgan et al., 2012a, p. 393). Gerbner en zijn collega's onderkennen dit methodologische inzicht van Hawkins en Pingree, en benoemden deze twee soorten vragen als eerste orde en tweede orde cultivatievragen (Gerbner et al., 1986, p. 28). Eerste orde cultivatievragen (over de stand van zaken in de wereld) kunnen dan gebruikt worden om eerste orde cultivatie-effecten te meten, terwijl tweede orde cultivatievragen (percepties en attitudes over de wereld) gebruikt worden om tweede orde cultivatie-effecten na te gaan. Bovendien beargumenteerden zij dat eerste orde cultivatie-effecten aan de basis liggen van tweede orde cultivatie-effecten (Gerbner et al., 1986, p. 28). Toch spreken niet alle onderzoekers van een eenvoudige link tussen beide soorten cultivatie-effecten (Morgan et al., 2012a, p. 393).

Samenhangend met dit onderscheid tussen eerste orde en tweede orde cultivatie-effecten en de vraag naar de relatie tussen beide soorten effecten, is er de aanvulling geweest naar de cognitieve processen die werkzaam zijn bij cultivatie. Tot dan was de vraag naar *hoe* cultivatie tot stand komt, onderbelicht (Morgan & Shanahan, 2010, p. 343). Het verschil tussen eerste en tweede orde cultivatie-effecten zag Schrum (2004) als een kans om dieper in te gaan op deze vraag naar de werkzame psychologische mechanismen. Hij beargumenteert dat beide types cultivatievragen een andersoortig mentaal proces op gang brengen bij de respondent. Schrum (2004) gaat er in zijn heuristisch procesmodel vanuit dat eerste orde cultivatie-effecten zogezegd pas 'offline' ontstaan, op het moment dat de respondent bevroegd wordt. Meer bepaald komen deze schattingen tot stand via een 'memory based' denkproces, waarbij de respondent een schatting maakt op basis van de informatie die men uit het lange termijngeheugen haalt. Men doet pas beroep op dit lange termijngeheugen op het moment dat er gevraagd wordt deze schatting te maken (Schrum, 2004, p. 330-331). Echter, wanneer het vellen van een oordeel moeilijk is (e.g., omwille van tijdsdruk) of wanneer de respondent weinig gemotiveerd is om een accuraat antwoord te geven op de schattingsvraag, gaan mensen doorgaans heuristische gebruiken om de vraag te beantwoorden. Zo kan men in het geheugen op zoek gaan naar voorbeelden die men zich meteen kan herinneren ('availability heuristic'). Dit kan via directe ervaringen als via contact met symbolische sociale realiteit, zoals televisie. Televisie kijken verhoogt met andere woorden de toegankelijkheid van deze voorbeelden (Schrum, 2004, p. 335). Als de media bepaalde zaken overrepreresenteren in vergelijking met de realiteit, dan zal de mediagebruiker zich gemakkelijk vele voorbeelden van het fenomeen voor de geest kunnen halen en bijgevolg besluiten dat het fenomeen vaak voorkomt. De frequentie, levendigheid en recentheid van televisieboodschappen zijn drie factoren die van invloed zijn op de sterkte van het eerste orde cultivatie-effect (Schrum, 2004, p. 332-333). Tweede orde cultivatie-effecten ontstaan volgens Schrum, daarentegen, terwijl men televisie kijkt, 'online' (Schrum & Lee, 2012, p. 159). Wanneer een respondent gevraagd wordt naar zijn attitude, is het heel waarschijnlijk dat deze attitude reeds gevormd werd (Schrum & Lee, 2012, p. 149). Men beschouwt de televisie

hierbij als een overtuiger die iemands waarden en attitudes kan beïnvloeden (Schrum & Lee, 2012, p. 159). Schrum baseert zich op de principes van het 'Elaboration Likelihood Model' om zijn uitspraak kracht bij te zetten. Zo kan een gemotiveerd individu alle argumenten uit de boodschap nauwkeurig bestuderen. De kwaliteit van deze argumenten en de motivatie van de persoon bepalen dan of er overtuiging optreedt. Niet enkel de mate van motivatie van het individu, maar ook de mogelijkheid om informatie te verwerken (e.g., niet afgeleid worden), beïnvloedt het overtuigingsproces. Toegepast op het cultivatie-effect, betekent dit dat hoe groter de motivatie en hoe groter de mogelijkheid om informatie te verwerken, hoe groter het tweede orde cultivatie-effect zal zijn (Schrum & Lee, 2012). Schrum voegt hieraan toe dat motivatie en de mogelijkheid om informatie te verwerken tegengestelde effecten hebben op de grootte van het cultivatie-effect, afhankelijk van het moment (offline of online): *"When motivation or ability to process information during recall is high, the cultivation effect is reduced. [...] When motivation or ability to process information during viewing is high, the cultivation effect is increased"* (Schrum, 2004, p. 336-337).

Ten vierde is ook heel wat kritiek geleverd op één van de basisassumpties van de cultivatietheorie, namelijk dat doorheen de programmering relatief homogene patronen aan bod komen. Deze homogeniteitsassumptie in de traditionele cultivatiestudies werd doorheen de jaren door verschillende onderzoekers bekritiseerd, waarna men het idee van genre-specifieke cultivatie verdedigde (e.g., Cohen & Weimann, 2000; Potter, 1993). De veranderingen in het medialandschap maken dat de homogeniteitsassumptie verouderd is en bijgevolg niet meer stand houdt, zo beargumenteren voorstanders van het idee van genre-specifieke cultivatie (Potter, 1993, p. 573). Er is in recent cultivatie-onderzoek dan ook de tendens om genre-specifieke cultivatie te bestuderen (Morgan & Shanahan, 2010, p. 340). Er werd door critici inderdaad bewijs gevonden voor genre-specifieke cultivatie. Het verband tussen televisie kijken en iemands percepties en attitudes over een bepaald thema, verschilt naargelang het genre waarnaar respondenten kijken (e.g., Bilandzick & Rössler, 2004; Cohen & Weimann, 2000). Morgan en Shanahan (2010) zijn echter van mening dat de traditionele opvatting van algemene blootstelling aan televisie-inhoud het uitgangspunt dient te vormen van cultivatiestudies: *"We argue that people (especially heavy viewers) do not watch isolated genres only, and that any "impact" of individual program types should be considered in the context of the overall viewing experience"* (Morgan & Shanahan, 2010, p. 341). Immers, zo beargumenteren ze: *"To focus mainly on specific types of programs is to risk losing sights of what is most significant about television as a system of messages. Whatever impacts specific programs may have are not meaningless; but they are analytically distinct from the consequences of cumulative exposure to the total world of television"* (Morgan & Shanahan, 1997, p. 6). De televisie-inhoud moet volgens deze onderzoekers als een geheel beschouwd worden, aangezien op televisie homogene patronen van

boodschappen uitgezonden worden en meer frequente kijkers voornamelijk geïnteresseerd zijn in televisie kijken op zich (niet zozeer in specifieke genres).

Hiermee samenhangend stelden verschillende onderzoekers ook het niet-selectieve kijkgedrag van kijkers in vraag. Hughes (1980, p. 300) stelt dat de invloed van televisie kijken eerder bepaald wordt door de inhoud van wat men kijkt, dan door de hoeveelheid televisie die men kijkt. Hij gaat er dus, in tegenstelling tot de klassieke cultivatietheoretici, vanuit dat kijkers selectief zijn in hun kijkgedrag. Het is immers mogelijk dat, zo redeneren de voorstanders van het idee van selectiviteit, de veranderingen in het medialandschap (e.g., digitale televisie, online bekijken van programma's, stijging van het aantal kanalen) ervoor zorgen dat mensen ervoor kiezen om enkel bepaalde genres, die inhoudelijk van elkaar verschillen, te bekijken (Perse et al., 1994, p. 81-83; Potter, 1993, p. 573). Hoewel tegenstanders van deze visie over het algemeen niet ontkennen dat selectiviteit bestaat en dat het weinig waarschijnlijk is dat kijkers hun kijkgedrag volledig door het toeval laten bepalen, bestaan er een aantal elementen die maken dat selectiviteit toch aan enkele beperkingen onderhevig is. Welke programma's mensen kijken (en wanneer) heeft vaak weinig te maken met televisievoorkeuren, zo beargumenteert deze stroom van onderzoekers. Zo bepalen individuele en structurele factoren (e.g., programma-aanbod, kijkerbeschikbaarheid, partner, etc.) en intrapersonale processen (e.g., mate van zenderloyaliteit) mee wanneer en welke televisieprogramma's mensen kijken (e.g., Van den Bulck, 1995; Potter & Chang, 1990; Webster & Wakshlag, 1983).

Hiermee samenhangend hebben een aantal onderzoekers zich afgevraagd of de cultivatietheorie in de huidige maatschappij met de aanwezigheid van nieuwe vormen van media – ruim 40 jaar na de introductie van de cultivatietheorie – nog steeds geldig is en geldig zal blijven in de toekomst. Morgan en Shanahan (2010, p. 350) argumenteren dat de basisideeën van de cultivatietheorie zullen blijven gelden, zolang er een systeem van 'storytelling' bestaat en er homogene patronen zitten in de boodschappen die uitgestuurd worden via het medium. Hoewel sommige auteurs van mening zijn dat de onafhankelijke variabele in het cultivatie-onderzoek aangepast kan worden naar blootstelling aan nieuwe media (e.g., sociale media, videogames), zijn Morgan en Shanahan (2010) van oordeel dat televisie voorlopig steeds de dominante 'storyteller' is. *"We think it's safe to say that television will remain our primary cultural storyteller for some time to come"* (Morgan & Shanahan, 2010, p. 350-351). Bovendien is televisie een zeer toegankelijk medium, zeker in vergelijking met internet.

Een laatste, meer recente aanvulling op de cultivatietheorie komt van Van den Bulck (2012) en behandelt de vraag naar de toepassing van de originele cultivatietheorie in verschillende landen en culturen. Dit is een interessante aanvulling in het kader van het huidige onderzoek, aangezien de steekproef voor de inhoudsanalyse zowel programma's afkomstig uit Vlaanderen alsook

programma's afkomstig uit de Verenigde Staten en andere landen, behelst (zie hoofdstuk zeven). Van den Bulck merkt op dat de cultivatietheorie en het CIP ontwikkeld en empirisch getest werden in de Verenigde Staten. Het zou bijgevolg mogelijk zijn dat bevindingen uit het cultivatie-onderzoek specifiek gelden voor de V.S. en niet voor andere landen (Van den Bulck, 2012, p. 238). Van den Bulck verwoordt zijn bezorgdheid in deze context als volgt: *"American television programs may be interpreted differently in different countries. [...] even if there were no differences in interpretation, the same stimulus might have a different effect on members of another culture"* (Van den Bulck, 2012, p. 239-240). Vanuit deze veronderstelling maakt Van den Bulck in zijn typologie van internationale cultivatie een onderscheid tussen vier soorten cultivatie (Van den Bulck, 2012, p. 249-252). 'Primary cultivation' betreft de situatie waarbij iemand in zijn/haar eigen land blootgesteld wordt aan programma's uit zijn/haar eigen land, terwijl 'secondary cultivation' kan plaatsvinden wanneer een immigrant naar een bepaald land verhuist en hier blootgesteld wordt aan programma's uit dit 'nieuwe' land. Wanneer deze immigrant echter nog steeds blootgesteld wordt aan televisie-inhouden van het land van waar hij oorspronkelijk afkomstig is, spreken we over 'heritage maintenance'. 'Transcultural cultivation' betreft, ten slotte, de situatie waarbij iemand in zijn/haar eigen land televisie-inhouden te zien krijgt die afkomstig zijn van een ander land. Zulke transculturele cultivatie kan twee vormen aannemen, namelijk 1) de situatie waarbij niet-Amerikanen via Amerikaanse televisieprogramma's leren over de Verenigde Staten, en 2) de situatie waarbij niet-Amerikanen via Amerikaanse televisieprogramma's opvattingen ontwikkelen over de eigen cultuur (Van den Bulck, 2012, p. 250-251). Deze typologie toont aan dat niet-Amerikaanse onderzoekers zich ervan bewust dienen te zijn dat hun cultivatie-studie niet in de oorspronkelijke setting van de Verenigde Staten plaatsvindt (Van den Bulck, 2012, p. 255) en dienen de eigen onderzoeksresultaten (aan – of afwezigheid van een relatie) te interpreteren in het licht van de cultuur of het land waarin de studie uitgevoerd wordt (Van den Bulck, 2012, p. 253).

5.4 De invulling van de cultivatietheorie in het huidige onderzoek

De cultivatietheorie vormt het uitgangspunt van het huidige onderzoek. Op basis van de kritiepunten en aanvullingen aan de cultivatietheorie, dienen een aantal beslissingen genomen te worden over de precieze invulling van deze theorie in het huidige onderzoek naar het verband tussen ernstpercepties van criminaliteit en de blootstelling aan televisie-inhoud. Op basis van de basisassumpties van deze theorie, wordt allereerst de volgende hypothese geformuleerd: een herhaaldelijke blootstelling aan de realistische, terugkerende homogene patronen die doorheen de hele televisieprogrammering aan bod komen, heeft een invloed op het wereldbeeld van meer frequente in vergelijking met minder frequente kijkers. Zo zullen frequente kijkers opvattingen

hebben over criminaliteit die aansluiten bij de manier waarop criminaliteit gerepresenteerd wordt op televisie.

Verschillende onderzoekers zijn echter van mening dat in de traditionele cultivatietheorie een te sterke nadruk gelegd wordt op de homogeniteitsassumptie en het niet-selectieve kijkgedrag van burgers. Zij stellen dat er verschillen bestaan tussen de boodschappen die verschillende genres uitsturen en dat kijkers actief bepaalde genres kiezen uit het gehele programma-aanbod. Uit het overzicht is gebleken dat voor beide visies – de visie van de traditionele cultivatietheoretici en de visie van de voorstanders van genre-specifieke cultivatie – argumenten bestaan. Dit debat woedt bovendien nog steeds in de cultivatietraditie. In het huidige onderzoek wordt uitgegaan van een combinatie van de verschillende visies. Enerzijds zijn we op basis van de argumenten van de traditionele cultivatietheoretici van mening dat de algemene televisie-inhoud als onafhankelijke variabele geldt, en dat het totale kijkvolume (nog) niet afgezworen mag worden in cultivatie-onderzoek. Op basis van zijn overzicht van voor – en tegenstanders van selectief kijkgedrag en de vaststelling dat kijkvolume interageert met selectiviteit (e.g., Van den Bulck, 1995; Weimann et al., 1992), concludeert Van den Bulck (1996, p. 131) eveneens dat *“het kijkvolume nog steeds een goede indicator kan zijn voor het bestuderen van de invloed van televisiekijken”*. Net zoals Van den Bulck (1996, p. 131) gaan we er dus vanuit dat het totale kijkvolume een goede indicator is voor het bestuderen van de invloed van televisie kijken op percepties en attitudes. Immers, de resultaten van het eigen empirisch onderzoek tonen aan dat respondenten die veel uren televisie kijken, ook aangeven regelmatig verschillende programmagenres te kijken. Dit ondersteunt de assumptie van ‘heavy viewers watch a lot of everything’ en toont aan dat het selectieve gedrag van kijkers relatief is. Bovendien is het voor de doelstellingen van het onderzoek, namelijk het verband tussen publieke ernstpercepties van misdrijven en televisieblootstelling te achterhalen, van belang dat we totale televisieblootstelling – en niet blootstelling aan een specifiek genre - als onafhankelijke variabele nemen. Anderzijds zijn we van mening dat niet alle genres op eenzelfde manier bestudeerd kunnen worden en dat niet alle televisiegenres dezelfde cultivatie-effecten genereren. Hoewel bepaalde onderzoekers spreken van een vervaging van de grenzen tussen fictie en non-fictie, zijn we van mening dat nieuws niet op dezelfde manier bestudeerd kan worden dan fictie en andere programma’s voornamelijk gericht op entertainment. Onderzoekers in de cultivatietraditie richtten zich oorspronkelijk enkel op het bestuderen van fictie (Romer et al., 2003, p. 89) (e.g., Gerbner bestudeerde alle fictieve programma’s uitgezonden tijdens prime time), maar onderkennen ook de waarde van nieuwsberichtgeving (en reclame) op televisie: *“Its drama, commercials, news and other programs bring a relatively coherent system of images and messages into every home”* (Gerbner, 2000, p. 4; Gerbner et al., 1986, p. 18) of *“we live in terms of the stories we tell – stories about what things exist, stories about how things work, and stories about what to do – and television tells them*

through news media, drama, and advertising to almost everybody most of the time" (Gerbner et al., 1978, p. 178). Gerbner en zijn collega's kennen dus een belangrijke rol toe aan fictie, maar gaan er tegelijkertijd vanuit dat ook andere types van televisie-inhoud (bv. nieuws, reclame) verhalen kunnen vertellen. Ook voldoet nieuws aan de realiteitsassumptie en kan het door kijkers gebruikt worden om een beeld te vormen over bepaalde dingen. Sinds het ontstaan van de cultivatietheorie hebben onderzoekers ook cultivatie-effecten voor nieuws onderzocht en kwamen doorgaans tot de bevinding dat het nieuws inderdaad cultivatie-effecten kan genereren (e.g., Dirikx, 2012; Romer et al., 2003). We kiezen er bijgevolg ook voor om nieuwsinhoud als een aparte categorie van televisie-inhoud te beschouwen. Samengevat zal in eerste instantie algemene televisieblootstelling als onafhankelijke variabele fungeren, waarna we dezelfde analyse ook uitvoeren voor blootstelling aan nieuwsinhoud.

Ten tweede dient benadrukt te worden dat we verder gaan dan Gerbner en zijn collega's en televisie kijken los van het medium beschouwen. Televisie kijken gaat volgens ons in de hedendaagse samenleving met een veranderd medialandschap verder dan enkel nieuws en programma's bekijken op het televisietoestel. Bijgevolg worden ook online programma's of nieuws bekijken (bv. Youtube of websites van nieuwskanalen) of programma's of nieuws opvragen via digitale televisie, in het huidige onderzoek beschouwd als televisie kijken (zie ook vragenlijst hoofdstuk 10.2).

Ten derde gaan we uit van het actieve kijkersperspectief. Er bestaat in de literatuur rond media-effecten het debat van de passieve kijker die media-inhouden 'opneemt' en 'ondergaat' versus de actieve kijker die actief media-inhouden selecteert en interpreteert. Of het kijken naar nieuws bepaalde percepties en attitudes cultiveert, hangt volgens aanhangers van het actieve kijker perspectief af van hoe de kijker naar deze nieuwsinhouden kijkt. Voorstanders van de zogenaamde receptietheorieën (e.g., Hawkins & Pingree, 1981) gaan er vanuit dat het publiek niet als passief beschouwd mag aanzien worden, maar als actieve kijkers die productief bezig zijn met het interpreteren van de waargenomen informatie en beelden. Livingstone (1990, p. 18) stelt in dit verband dat *"differences in response may derive from variations in how similar messages are interpreted by different people or by similar people under differing conditions"*. Wanneer kijkers bepaalde media-inhouden interpreteren gebruiken zij niet alleen de informatie die hen aangeboden wordt, maar berusten ze ook op hun voorgaande kennis, hun ervaringen met het televisienieuws op zich en met hun eigen persoonlijke en sociale ervaringen met onderwerp waarover het gaat. Of er

dus cultivatie-effecten gegeneerd worden, hangt dus af van het specifieke kijkgedrag van de respondenten.⁷⁵

Hoewel we uitgaan van het actieve kijkersperspectief, testen we de verbanden tussen televisieblootstelling en de percepties over criminaliteit enkel in één richting. Meer bepaald gaan we er – zoals de klassieke cultivatietheoretici – vanuit dat het kijken naar televisie bepaalde percepties over criminaliteit cultiveert. Critici beargumenteren echter dat het evengoed mogelijk is dat personen die reeds opvattingen over criminaliteit koesterden, eerder geneigd zullen zijn om naar het televisienieuws te kijken. Een omgekeerde relatie tussen deze televisievariabele en de percepties over criminaliteit valt dus, met andere woorden, niet uit te sluiten volgens critici en voorstanders van het actieve kijkersperspectief. Zo stelt de ‘uses and gratifications’ benadering (Katz et al., 1973) dat personen bewust – actief en selectief - voor bepaalde media-inhouden kiezen omdat ze verwachten dat deze media-inhouden tegemoet zullen komen aan de noden die ze op dat moment ervaren. Deze benadering botste echter op kritiek. Zo vond Van den Bulck (2004) bijvoorbeeld geen ondersteuning voor de ‘withdrawal hypothese’ - die stelt dat mensen die bang zijn van criminaliteit of een hoge mate van anomie hebben, bang zijn om het huis te verlaten en bijgevolg meer televisie kijken – en wel voor de cultivatiehypothese. We willen bovendien de cultivatiehypothese testen, en niet de omgekeerde hypothese. In vervolgonderzoek zou echter wel (ook) de omgekeerde hypothese gestest kunnen worden. Dit gaat echter voorbij aan de doelstellingen van het huidige onderzoek.

In klassieke cultivatiestudies onderzoekt men eerst de televisie-inhoud, waarna men nagaat in welke mate de percepties en attitudes van de respondenten gerelateerd zijn aan de mate van blootstelling aan deze televisie-inhoud. Deze aanpak volgend, zal in een eerste fase een inhoudsanalyse uitgevoerd worden naar de representatie van criminaliteit op televisie (zie onderdeel 2.1). Net zoals Gerbner en zijn collega’s wordt een kwantitatieve inhoudsanalyse uitgevoerd. In navolging van onder andere Potter (1993) wordt ook de context waarin criminaliteit voorkomt op de televisie, onderzocht. De vraag naar de prevalentie en de context van misdrijven staat dus centraal in de kwantitatieve inhoudsanalyse. De resultaten van deze inhoudsanalyse fungeren als de basis voor de tweede fase van dit onderzoek. Op basis van de inhoudsanalyse en de literatuur, wordt een hypothetisch model opgesteld bestaande uit de onafhankelijke variabele televisieblootstelling, de afhankelijke variabele ernstpercepties van criminaliteit (met de componenten), intermediaire variabelen en controlevariabelen. De tweede fase, de cultivatie-analyse, behelst een grootschalig

⁷⁵ Hiermee samenhangend kunnen ook de theoretische beschouwingen omtrent informatieverwerking van het publiek interessant achtergrondmateriaal opleveren. In de literatuur komen doorgaans twee visies op publieke informatieverwerking aan bod (Roberts & Stalans, 2000, p. 13). Enerzijds houden er onderzoekers de visie op na dat mensen apatisch, lui en ongeïnformeerd zijn over onderwerpen die te maken hebben met criminaliteit en justitie (het ‘lazy cognitive miser’ perspectief). Anderzijds zijn er onderzoekers die van mening zijn dat mensen geïnteresseerd zijn in onderwerpen die te maken hebben met criminaliteit en justitie en energie steken in het verwerven van inzicht in moeilijke topics (het ‘pragmatic social’ perspectief).

survey-onderzoek bij een representatief deel van de Vlaamse bevolking. Hierbij wordt het hypothetisch model getest en een antwoord geboden op de vraag in welke mate blootstelling aan televisie-inhoud de percepties van kijkers over de ernst, de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade voorspelt (zie onderdeel 2.2).

Ten slotte dient benadrukt te worden dat we niet uitgaan van de 'slechtheid' van televisie kijken. We willen, met andere woorden, niet nagaan of en in welke mate de media de percepties en attitudes van kijkers over criminaliteit *vervormen*. Wel willen we nagaan of en in welke mate de media de percepties en attitudes van kijkers over criminaliteit *vormen*. We willen niet de zogenaamde 'Ptolemaïsche redeneerfout' maken (Schulz, 1989 in Van den Bulck, 1996, p. 98), en ervan uitgaan dat er slechts één werkelijkheid is (de 'echte' werkelijkheid) die foutief wordt weergegeven in de media waardoor televisiekijkers een vertekend beeld van de realiteit krijgen (Van den Bulck, 1996, p. 97-99) (zie ook hoofdstuk 6.4.2).

Samengevat wordt deze studie naar het verband tussen ernstpercepties van criminaliteit en televisiegebruik in twee fasen uitgevoerd, waarin nagegaan wordt 1) hoe criminaliteit gerepresenteerd wordt op de televisie (onderdeel 2.1), en 2) in welke mate ernstpercepties van criminaliteit en de componenten beïnvloed worden door televisieblootstelling (onderdeel 2.2).

ONDERDEEL 2.1 DE REPRESENTATIE VAN CRIMINALITEIT OP DE TELEVISIE IN VLAANDEREN

Zoals aangetoond werd in hoofdstuk vijf, beschouwen Gerbner en zijn collega's de analyse van media-inhouden als een eerste stap in het onderzoek naar de rol van de media in het verklaren van percepties en attitudes over criminaliteit en andere sociale fenomenen. Ook Vinson & Ertter (2002, p. 81) stellen dat om te kunnen komen tot uitspraken over de rol die de media spelen in de oordeelsvorming van burgers eerst andere vragen opgelost dienen te worden; het onderzoek van mediaboodschappen zien ze als de eerste stap in de richting van een antwoord op deze meer complexe kwestie van het media-effecten. Krippendorff, één van de grondleggers van de methode van de inhoudsanalyse, verwoordt het belang ervan als volgt: *"Potentially, content analysis is one of the most important research techniques in the social sciences, it seeks to understand data not as a collection of physical events but as symbolic phenomena and to approach their analysis unobtrusively. [...] Nobody doubts the significance of symbols in society"* (Krippendorff, 1980, p. 21). Hoewel media-effecten in perceptie- en attitudeonderzoek dus slechts kunnen nagegaan worden in symbiose met inhoudsanalyse, slaan de meeste onderzoekers deze stap over (e.g., Gebotys et al., 1988; Pfeiffer et al., 2005). In het huidige onderzoek volgen we de suggestie van de grondleggers van de cultivatietheorie en bestuderen we hoe criminaliteit gerepresenteerd wordt op televisie.

We vangen dit gedeelte over de inhoudsanalyse aan met hoofdstuk zes, waarin we een summier overzicht geven van voorgaande studies naar de representatie van criminaliteit op televisie. We maken hierbij een onderscheid tussen de representatie van criminaliteit in de algemene televisie-inhoud en de representatie van criminaliteit in het televisienieuws (zie ook hoofdstuk 5.4: zowel algemene televisieblootstelling als blootstelling aan nieuwsinhoud staan centraal in het huidige onderzoek). Verder bespreken we kort enkele theoretische inzichten (e.g., 'framing', 'nieuwswaarden') en formuleren we op basis van onze literatuurstudie enkele conceptuele en methodologische kritieken op de voorgaande studies. In hoofdstuk zeven stellen we het conceptueel kader van de inhoudsanalyse voor, waarin we een onderscheid maken tussen het belang van het bestuderen van de prevalentie en de context van criminaliteit op televisie. Op basis van literatuur uit verschillende disciplines worden 17 contextfactoren onderscheiden. Verder wordt in dit hoofdstuk dieper ingegaan op de methodologische keuzes we maakten voor de inhoudsanalyse. Meer bepaald bespreken we de steekproefselectie, dataverzameling, de codeboeken en de betrouwbaarheid van de variabelen, alsook de data-analysetechnieken. In hoofdstuk acht presenteren we de resultaten van de inhoudsanalyse naar de representatie van criminaliteit op de algemene televisie-inhoud en het televisienieuws.

HOOFDSTUK 6 DE REPRESENTATIE VAN CRIMINALITEIT OP TELEVISIE: LITERATUUROVERZICHT

Zowel algemene televisieblootstelling als blootstelling aan nieuwsinhoud staan centraal in het huidige onderzoek. Zoals ook Reiner (2007) deed in zijn overzichtshoofdstuk in het Oxford Handbook of Criminology naar de representatie van criminaliteit op televisie, maken we in dit hoofdstuk daarom een onderscheid tussen resultaten van voorgaande studies over de representatie van criminaliteit in de algemene televisie-inhoud (i.e. alle televisie-uitzendingen die geen nieuws zijn zoals bijvoorbeeld fictie en reality tv) en de resultaten van voorgaande studies over de representatie van criminaliteit in het televisienieuws.

6.1 De representatie van criminaliteit in de algemene televisie-inhoud

Wat betreft de representatie van criminaliteit in de algemene televisie-inhoud, vinden we voornamelijk studies uitgevoerd naar de representatie van criminaliteit in zogenaamde 'tv drama' tijdens prime time (e.g., Gerbner). TV drama maakt het grootste deel uit van alle televisie-inhoud en komt overeen met wat wij benoemen als fictie. In wat volgt maken we een onderscheid tussen deze 'tv drama' of fictie en andere televisiegenres. Verder valt het op dat er tijdens het laatste decennium slechts weinig studies uitgevoerd werden naar de representatie van criminaliteit op televisie (tv drama of algemene televisie-inhoud). Het merendeel van de studies dateert immers van de jaren '80, '90 of ervoor. Hedendaagse onderzoekers kiezen er bovendien vaker voor om de representatie van criminaliteit in specifieke televisiegenres, zoals bijvoorbeeld politie – of gevangenisseries – of films, te bestuderen. We hanteren daarom geen strikte tijdsperiode van literatuur, maar opteren ervoor om de meest relevante studies te bespreken in dit overzicht. Bovendien is het niet onze bedoeling om een uitgebreide lijst van studies te bespreken; de resultaten ervan zijn immers moeilijk vergelijkbaar omwille van de verschillen in dataverzamelmethode en culturele setting (zie ook hoofdstuk 6.4). We opteren er daarom voor om ons voor dit overzicht grotendeels op samenvattende hoofdstukken en literatuuroverzichten van bekende auteurs in dit domein (e.g., C. Greer, R. Reiner, Y. Jewkes, R. Surette)⁷⁶ te baseren. Ten slotte bestaan er talloze studies over de representatie van geweld op televisie die we in dit literatuuroverzicht niet bespreken; we focussen – met uitzondering van de grootschalige National Television Violence Study (NTVS) (zie infra) - voornamelijk op studies die zich toespitsten op criminaliteit en/of antisociaal gedrag. Geweld is immers slechts een segment van criminaliteit en antisociaal gedrag.⁷⁷

⁷⁶ Zie bijvoorbeeld Greer (2009); Greer en Reiner (2012); Jewkes (2009); Surette (2011).

⁷⁷ Hiervan werd afgeweken wanneer geen of slechts weinig studies gevonden werden over de representatie van criminaliteit (e.g., bij reclameboodschappen of 'reality based' programma's).

In zijn overzicht naar de representatie van gewelddadige criminaliteit op televisie, besluit Hetsroni (2012, p. 142) op basis van studies uitgevoerd door Head (1954) en Smythe (1954), dat reeds vanaf de opkomst van de televisie in de jaren '50, bijna een vijfde van alle protagonisten die aan bod kwamen in programma's uitgezonden tijdens prime time, criminelen of rechtshandhavers zijn. Criminaliteit en geweld zijn dus vanaf het ontstaan van televisie thema's die vaak aan bod komen op televisie (Greer & Reiner, 2012, p. 253). De resultaten van de NTVS, een drie-jarige studie naar geweld op televisie uitgevoerd in de Verenigde Staten in de jaren '90 (zie ook infra), onthullen dat meer dan de helft van de verschillende programma's in de steekproef, een vorm van geweld bevat. Onderzoekers vinden over het algemeen weinig overeenkomsten tussen het beeld dat geschept wordt op televisie en de officiële criminaliteitsstatistieken (Greer & Reiner, 2012, p. 253). Met de 'law of opposites' verwijst Surette naar de bevinding dat de voorstelling van criminaliteit in de media tegenovergesteld is aan het patroon hiervan in de officiële criminaliteitsstatistieken (Surette, 1998, p. 47). Reiner et al. (2003, p. 15) beschrijven het als: *"the characteristics of crimes, criminals, and victims represented in the media are in most respects the polar opposite of the pattern suggested by official crime statistics or by crime and victim surveys"*. Meer bepaald zien we in verschillende – zowel recente als minder recente – studies dezelfde resultaten terugkomen: gewelddadige, interpersoonlijke misdrijven maken een groot deel uit van de misdrijven op televisie en worden overgerepresenteerd (e.g., Diefenbach & West, 2001; Gerbner et al., 1980; Lichter & Lichter, 1983, 1994; Potter & Ware, 1987). Bijvoorbeeld, de meer recente studie van Diefenbach en West (2001) onthult dat moord 1000 keer vaker aan bod komt op televisie in vergelijking met de officiële cijfers van het US Department of Justice. Verkrachting zou drie keer minder aan bod komen op televisie in vergelijking met de 'reële cijfers', en voor diefstallen en aanvallen zouden de cijfers min of meer gelijk zijn. Deze bevinding wordt gedeeltelijk ondersteund door Lichter en Lichter (1994), die vinden dat twee derde van de misdrijven uitgezonden in televisieprogramma's tijdens prime, moorden, aanvallen en gewapende diefstallen betreffen. Dit wordt eveneens bevestigd door de talloze studies naar geweld op televisie (e.g., Kelly, 1999; Potter & Ware, 1987; Wilson et al., 1997). Eigendomsdelicten worden systematisch onderschat op televisie (Greer & Reiner, 2012, p. 254). Ook hier geldt dus de 'law of opposites' (Surette, 1998, p. 47).⁷⁸

Ook de data betreffende de karakteristieken van de misdrijven getoond in fictie, zijn verschillend aan de data die voorhanden zijn over misdrijven die gepleegd worden in realiteit (Greer & Reiner, 2012, p. 254). Lichter en Lichter (1994) bestudeerden het motief dat daders van misdrijven hebben om het misdrijf te plegen, en vonden dat criminaliteit op televisie vaak weldoordacht

⁷⁸ Deze 'werkelijkheid' kan echter ook in twijfel getrokken worden, waardoor de termen 'overrepresentatie' en 'onderrepresentatie' genuanceerd dienen te worden. De geregistreerde criminaliteit valt immers niet samen met de reële criminaliteit (zie ook hoofdstuk 7.5: afhankelijkheid van aangiftebereidheid, registratiebereidheid, geheugen,...).

gebeurt, met hebzucht, wraak en een mentale stoornis als meest voorkomende beweegredenen om een misdrijf te plegen.

Wat betreft de socio-demografische factoren en andere karakteristieken van de dader en het slachtoffer, tonen studies aan dat het slachtoffer op televisie doorgaans afgebeeld wordt als een zwak en hulpeloos persoon. Ook hier geldt de 'law of opposites' (Surette, 1998, p. 47): slachtoffers op televisie zijn meestal blanke jonge vrouwen (Greer & Reiner, 2012, p. 254; Hetsroni, 2012, p. 142-143), terwijl in werkelijkheid mannen vaker slachtoffer worden van criminaliteit. Doorheen de jaren is men meer aandacht gaan hechten aan de rol van het slachtoffer, waardoor slachtoffers nu een centrale positie innemen bij een misdrijf op televisie. Het lijden van het slachtoffer wordt meer getoond en staat vaak centraal in het verhaal (Greer & Reiner, 2012, p. 255). Daders zijn op televisie meestal blanke mannen van middelbare leeftijd (30-40 jaar) met een relatief hoge sociaal-economische status (Brown, 2001, p. 196; Lichter & Lichter, 1994, p. 290-295). Hetsroni (2012, p. 142) concludeert dat vrouwen op televisie – net zoals in werkelijkheid - ondergerepresenteerd worden als dader van een misdrijf; men stuurt de boodschap uit dat criminaliteit geen leefbare optie is voor vrouwen in vergelijking met mannen. Hetsroni (2012, p. 142) concludeert dat *"this is part of a generally conservative worldview of gender roles, typical of popular programming"*. Verder tonen onderzoeksresultaten aan dat een derde van de daders van misdrijven op televisie gangsters of dieven zijn of deel uitmaken van een georganiseerd netwerk. Ook personen die werkzaam zijn binnen politie of justitie, zakenmannen en mensen met een vrij beroep (dokters, architecten) worden op televisie voorgesteld als daders van criminaliteit (Lichter & Lichter, 1983 in Hetsroni (2012), p. 142).

Vervolgens worden ook de resultaten van studies besproken naar de representatie van criminaliteit in andere genres, zoals non-fictie, reclame en trailers.

Potter et al. (1997) bestudeerden de representatie van antisociale gedragingen in non-fictie programma's zoals nieuws, talk shows en documentaires. De bevindingen hier liggen in lijn met de bevindingen over criminaliteit in fictie: ernstige geweldsmisdrijven krijgen veel aandacht in non-fictie programma's, terwijl diefstallen slechts weinig voorkomen. De daders zijn voornamelijk van het mannelijke geslacht en blank en tussen 31 en 60 jaar oud. Slachtoffers zijn doorgaans blanke mannen van middelbare leeftijd. De dader en het slachtoffer zijn meestal vreemden van elkaar (Potter et al., 1997, p. 81-82). In de grootschalige Amerikaanse NTVS kwam men tot de bevinding dat 30% van alle reality-based programma's (zowel criminaliteitsgerelateerde programma's (e.g., Cops, American Justice), alsook talk shows en documentaires over allerhande thema's), geweld bevat (Wilson et al., 1997, p. 89).

Studies naar het voorkomen van criminaliteit in reclameboodschappen, werden niet gevonden.⁷⁹ Wel werd er onderzoek gedaan naar geweld in reclameboodschappen. Een analyse van de weinige studies die uitgevoerd werden naar dit thema, toont aan dat of er veel of weinig geweld voorkomt in reclameboodschappen, afhangt van het land waarin men de studie uitvoert en de definitie van geweld die men gebruikt. In de V.S. vinden Maguire et al. (2000, p. 131) en Hetsroni (2011, p. 105) een aandeel van reclameboodschappen met criminaliteit van respectievelijk 2.8% en 2.47%, met voornamelijk slagen en verwondingen 'met de blote handen' en misdrijven die fysieke schade veroorzaken (Hetsroni, 2011, p. 105; Maguire et al., 2000, p. 131). Wanneer ook vormen van agressie werden onderzocht, steeg het aandeel reclameboodschappen met criminaliteit naar ruim 12% in de V.S. (Scharrer et al., 2006, p. 626). Een studie uitgevoerd in Canada onthulde verder dat 12.9% van de reclameboodschappen, geweld bevat (Jones & Cunningham, 2008, p. 55).

Ten derde zijn er studies uitgevoerd naar geweld in trailers.⁸⁰ De weinige studies tonen aan dat een aanzienlijk deel van de trailers een vorm van geweld bevat. Zo bestudeerden Soley en Reid (1985) alle trailers van televisieprogramma's die op de bestudeerde zenders in de geselecteerde tijdsperiode uitgezonden werden, en vond dat 19.9% van deze trailers, geweld bevat (Soley & Reid, 1985 in Oliver and Kalyanaraman, 2002, p. 284). Ook Walker vond dat ongeveer 20% van de trailers in zijn sample van trailers in de jaren '90, geweld bevat (Walker, 2000 in Oliver and Kalyanaraman, 2002, p. 284). Oliver en Kalyanaraman (2002) bestudeerden filmtrailers van films die in die periode op het scherm zouden verschijnen en van films die in de top 20 van verhuur stonden, en kwamen tot de bevinding dat 75.7% van deze trailers bestond uit een vorm van agressie en dat 45.8% een fragment met een wapen bevatte (Oliver & Kalyanaraman, 2002, p. 289). In hun studie naar de representatie van terrorisme in trailers, bestudeerden Ivory et al. (2007) eveneens de hoeveelheid geweld dat in het algemeen voorkomt in filmtrailers. Ze vonden dat er gemiddeld 6.44 gewelddadige scènes per minuut voorkomen in de bestudeerde filmtrailers, en dat er in trailers van actiefilms veel meer gewelddadige handelingen te zien waren dan in trailers van niet-actiefilms.

Studies naar de prevalentie en vormen van criminaliteit in opsporingsberichten en in boodschappen van algemeen nut, werden niet gevonden.

6.2 De representatie van criminaliteit in het televisienieuws

Alvorens in te gaan op de studieresultaten van voorgaande studies naar de representatie van criminaliteit in het televisienieuws, is het van belang kort stil te staan bij het proces van

⁷⁹ Er werden wel studies gevonden over het aandeel geweld in reclameboodschappen die worden uitgezonden tijdens kinderprogramma's of sportprogramma's, maar deze studies werden buiten beschouwing gelaten. We zijn specifiek op zoek gegaan naar studies met een steekproef van alle reclameboodschappen die werden uitgezonden binnen de algemene televisie-inhoud.

⁸⁰ Studies over criminaliteit in trailers werden niet gevonden.

nieuwsselectie en het begrip ‘nieuwswaarden’. Niet alle gebeurtenissen kunnen immers het nieuws halen. Er gebeurt een selectie op de nieuwsredacties van welke gebeurtenissen ‘nieuwswaardig’ zijn en welke niet. In wat volgt beschrijven we kort de literatuur rond nieuwsselectie en nieuwswaarden, waarbij we aantonen dat criminaliteit een erg ‘nieuwswaardig’ thema is.

Bij het zoeken naar studies over de representatie van criminaliteit in het televisienieuws, beperken we onze zoektocht tot studies die gepubliceerd werden in de laatste tien jaar, tussen 2005 en 2014. Ondanks de lange traditie aan onderzoek naar het thema media en criminaliteit, is het interessanter om enkel de meest recente literatuur op te nemen in dit overzicht, omdat de inhoud van het nieuws constant varieert. Die nieuwsitems die tien jaar geleden als nieuwswaardig beschouwd werden, zijn dat nu misschien niet meer omwille van de toenemende commercialisering van het nieuws (e.g., De Bens & Paulussen, 2005). Bovendien is er – net zoals in het voorgaande hoofdstuk over de representatie van criminaliteit in de algemene televisie-inhoud – voor gekozen om dit onderdeel niet te uitgebreid te bespreken. De verschillende studies zijn immers moeilijk vergelijkbaar en de resultaten ervan hangen af van verschillende factoren (e.g., andere steekproeftrekking, verschillend codeboek, andere culturele setting, etc.). We bespreken achtereenvolgens het proces van nieuwsselectie en nieuwswaarden, waarna we dieper ingaan op de resultaten van voorgaande studies naar de afbeelding van criminaliteit op televisie. Eerst bespreken we de resultaten van internationale studies, waarna we focussen op de resultaten van studies uitgevoerd in Vlaanderen, op één en VTM.

Allereerst staan we stil bij de zogenaamde theorie van de nieuwswaarden. Nieuwsinhoud is het eindproduct van een sociaal proces waarbij bepaalde informatie wordt opgenomen in dat proces en andere niet. Men hanteert in de literatuur het begrip ‘newsmaking’ om dat proces van productie en selectie te definiëren. Wat de media dus weergeven, zijn producten die gevormd worden door het ‘newsmaking proces’ (Chermak, 1994). Journalisten hanteren bepaalde criteria om te bepalen wat nieuwswaardig is en wat niet. In hun legendarisch geworden artikel beschrijven Galtung en Ruge (1965) hun onderzoek dat zich richt op criteria die binnen nieuwsredacties gehanteerd worden om nieuws te selecteren. Ze stelden hiertoe een niet-limitatieve lijst op van twaalf nieuwswaarden die mee bepalen of een gebeurtenis wel of niet het nieuws haalt. Hoe meer nieuwswaarden tegelijkertijd vervuld worden, hoe groter de kans dat een gebeurtenis in het nieuws verschijnt (Galtung & Ruge, 1965). Een eerste criterium dat de onderzoekers aanbrengen betreft ‘frequentie’. Hiermee bedoelen ze de tijdspanne die een gebeurtenis nodig heeft om zich te ontvouwen en een betekenis te krijgen. Een gebeurtenis heeft meer kans om het nieuws te halen indien deze tijdspanne korter is dan de publicatiefrequentie van het medium. Zo zijn bijvoorbeeld moordfeiten geschikt om de volgende dag in een krant te publiceren of onmiddellijk op een nieuwswebsite beschikbaar te stellen. Als tweede

worden gebeurtenissen die 'drempeloverschrijdend, ongewoon of zeldzaam' zijn sneller opgenomen in het nieuwsmedium. 'Man bijt hond' zou in deze zin een interessantere headliner zijn dan 'hond bijt man'. Een derde criterium betreft 'duidelijkheid'. Gebeurtenissen dienen duidelijk en ondubbelzinnig te zijn. Gebeurtenissen waarbij duidelijk is wie de dader en wie het slachtoffer is, zijn nieuwswaardiger dan gebeurtenissen waarbij dit niet het geval is. Ten vierde selecteren journalisten vaker feiten die een betekenis hebben voor het publiek: 'relevantie' en 'culturele nabijheid' zijn hier kernwoorden. Met 'consonantie' verwijst men naar het verwachte, het voorspelbare. Gebeurtenissen die in lijn liggen met de verwachtingen, scoren beter op het nieuwswaardenspectrum dan gebeurtenissen die dit niet zijn. Toch, zo halen Galtung en Ruge aan, halen feiten die een onverwachte bijmaak hebben, of onvoorzien en zeldzaam zijn, vaker het nieuws dan andere. Met de nieuwswaarde 'continuïteit' bedoelen de onderzoekers dat uitbreidingen en follow-ups van een eerdere gebeurtenis die het nieuws reeds haalde, ook een grotere kans hebben om in het nieuws te komen. Een achtste criterium betreft 'variatie': men wil afwisselend nieuws in het nieuwsaanbod. Op nummer negen en tien staan nieuwsitems over elitelanden en elitepersonen. Bekende personen en machtige landen zijn voor nieuwsredacties interessant om over te berichten, zo stellen Galtung en Ruge. Ook feiten waarbij men de techniek van personificatie gebruikt, doen het goed: lezers kunnen zich dan identificeren met de genoemde personen. Ten slotte is er het criterium van 'negativiteit'. Negatief nieuws heeft een grotere kans om opgenomen te worden in nieuwsmedia. Redenen hiervoor zijn dat negatieve feiten doorgaans op korte tijd gebeuren, duidelijk zijn en zich meestal onverwacht voordoen. 'Slecht nieuws is goed nieuws', zo redeneren nieuwsredacties. Nieuws over criminaliteit past in deze slogan.

Welke criteria wel en welke niet, en onder welke benaming, op de lijst van nieuwswaarden staan, is voorwerp van discussie in de onderzoeksliteratuur. Zo komen verschillende wetenschappers tot verschillende typologieën. Chibnall (1977) komt bijvoorbeeld tot een andere typologie met acht nieuwswaarden. Sommige van deze nieuwswaarden komen overeen met de eerder ontwikkelde criteria van Galtung en Ruge, andere niet. Met 'immediacy', verwijst Chibnall (1977) naar de snelheid van de gebeurtenis en het actuele karakter ervan. 'Dramatisation' staat voor drama en actie, terwijl 'personalisation' overeenstemt met de nieuwswaarde van personificatie en elitepersoon van zijn voorgangers Galtung en Ruge. De nieuwswaarde van 'simplification' verwijst naar het zwart-wit karakter van de gebeurtenis. Een gebeurtenis die een schandaal of een nieuwigheid inhoudt, maakt verder meer kans om het nieuws te halen in vergelijking met een gebeurtenis die deze eigenschap niet heeft. Hiernaar verwijst Chibnall met 'titillation'. 'Conventionalism' betreft gebeurtenissen die in lijn liggen met de verwachtingen, terwijl 'structured access' gebeurtenissen inhouden waarbij officiële bronnen kunnen geraadpleegd worden, zoals experts of autoriteiten. Ten slotte is er de nieuwswaarde van 'novelty' of nieuwheid van een gebeurtenis. Jewkes (2004, p. 35-61) baseert zich

op voorgaande werken om twaalf specifieke nieuwswaarden voor criminaliteit te formuleren. Hoewel de meesten ervan gelijken op de nieuwswaarden die Chibnall vooropstelt, zijn er drie aanvullende nieuwswaarden voor criminaliteit (Newburn, 2013, p. 86). 'Risk' staat voor gebeurtenissen die slachtoffergeoriënteerd zijn en waarbij kwetsbaarheid en angst op de voorgrond treden. 'Proximity' verwijst zowel naar geografische als culturele nabijheid, afhankelijk van het nieuwsmedium waarover het gaat (lokaal, nationaal of internationaal). De nieuwswaarde 'children', ten slotte, houdt in dat criminele gebeurtenissen waarbij kinderen betrokken zijn, nieuwswaardig zijn. Als voorbeeld wordt de verdwijningszaak van Maddie McCann aangehaald (Jewkes, 2004, p. 35-61).

Niet enkel nieuwswaarden liggen aan de basis van nieuwsselectie, ook andere elementen bepalen mee of een gebeurtenis de nieuwsmedia haalt of niet. Zo toont gatekeeper-onderzoek aan dat psychologische predisposities van de journalist of eindredacteur een rol spelen wanneer het gaat om het selecteren van nieuwswaardige feiten. Voorkeuren, waarden en normen van deze personen kleuren het proces. Zo kunnen journalisten factoren als opleiding, afkomst, opvoeding en publieksbeeld moeilijk uitschakelen. Bovendien spelen niet enkel zulke communicator-afhankelijke processen mee, ook juridische, economische, technologische en organisatorische aspecten bepalen mee of een gebeurtenis al dan niet het nieuws haalt. Zo is bijvoorbeeld de publicatieruimte in een krant van belang, of kan ook de bepaalde nieuwsinhoud ook afhankelijk zijn van welke politieke partijen in regering zitten (Van Cuilenburg, 1984, p. 123-125). Tot slot draagt de stijgende competitie tussen dagbladen, nieuwszenders en online nieuwssites, de commercialisering van de media en de opkomst van burgerjournalistiek, er toe bij dat men sensatie en drama hoog in het vaandel draagt (Gunter et al., 2003, p. 204).

Vervolgens worden de resultaten uit voorgaand inhoudsanalytisch onderzoek naar de representatie van criminaliteit op het televisienieuws, kort besproken. Verschillende studies naar de representatie van criminaliteit in het televisienieuws concluderen dat gebeurtenissen over criminaliteit een groot deel uitmaken van het nieuws. Zo blijkt uit een vergelijkende studie in Finland en het Verenigd Koninkrijk, dat ongeveer 11% van het Finse televisienieuws handelt over criminaliteit. In het Verenigd Koninkrijk is dit 15% (Curran et al., 2010, p. 5-6). Wat betreft de prevalentie van misdrijven en criminaliteitstypes in het televisienieuws, tonen studies aan dat moord en andere gewelddaden de meest voorkomende criminaliteitstypes in het nieuws zijn. Volgens Kubrin en Pollak (2007, p. 69) volgt nieuwsberichtgeving over criminaliteit de 'law of opposites' (Surette, 1998, p. 47). Kubrin en Pollak (2007, p. 69) vonden namelijk dat bijna 85% van het criminaliteitsnieuws in hun sample van kranten – en televisienieuws gewelddadig van aard was, terwijl gewelddadige criminaliteit statistisch gezien minder vaak voorkomt dan eigendoms – en drugsdelicten.

Ook de karakteristieken die eigen zijn aan het misdrijf, de dader of het slachtoffer, zijn onderzocht. Zo werd de relatie tussen dader en slachtoffer, de leeftijd van de betrokkenen, de representatie van het slachtoffer van een misdrijf en de etnische achtergrond van de betrokkenen, onderzocht. Ten eerste, hoewel de meerderheid van de misdrijven in realiteit gepleegd worden door een bekende van het slachtoffer, focust het televisienieuws op misdrijven waarbij dader en slachtoffer vreemd zijn aan elkaar (Yanich, 2005, p. 130). Ten tweede benadrukt men in de nieuwsmedia (sample van kranten en televisie) doorgaans de onschuld van het slachtoffer wanneer men bericht over criminaliteit (Kubrin & Pollak, 2007, p. 74-75). In de literatuur over moord in de media spreekt men hier van 'worthy victims' of waardige slachtoffers, i.e. slachtoffers waarvan beschouwd wordt dat ze hun lot niet verdienen (Gruenewald et al., 2009, p. 268). Verder geeft een inhoudsanalyse uitgevoerd op het televisienieuws in de Verenigde Staten aan dat slachtoffers die behoren tot een etnische minderheidsgroep minder voorkomen in het televisienieuws dan blanke slachtoffers. In werkelijkheid hebben blanke vrouwen echter minder kans op slachtofferschap van een misdrijf (Bjornstrom et al., 2010, p. 287). Ook deze bevinding ondersteunt Surettes (1998, p. 47) 'law of opposites' (Surette, 1998, p. 47). Wat betreft de daders van misdrijven, vonden dezelfde onderzoekers dat er in het televisienieuws een grote focus ligt op misdrijven gepleegd door Afro-Amerikaanse daders, terwijl blanke daders onderbelicht worden (Bjornstrom et al., 2010, p. 286). In het televisienieuws is dus een duidelijk contrast op te merken, waarbij Afro-Amerikanen vaker als dader en blanken vaker als slachtoffer, optreden (Bjornstrom et al., 2010, p. 283). Wat betreft leeftijd, stellen zowel Kubrin en Pollak (2007) als Yanich (2005) vast dat televisienieuws voornamelijk focust op jongeren. Meer bepaald vinden Kubrin en Pollak (2007, p. 72) dat nieuws over criminaliteit door jongeren meestal van gewelddadige aard is. Dit wordt bevestigd door Yanich (2005, p. 120), die vindt dat ongeveer 52% van het criminaliteitsnieuws over jongeren (dader als slachtoffer), gaat over moord. Bij volwassenen is dit slechts 28%. Andere gewelddadige feiten die vaak voorkomen in berichtgeving over jongeren zijn verkrachting, aanranding, poging tot moord en overval; deze misdrijven maken ongeveer een vierde uit van het criminaliteitsnieuws over jongeren (Yanich, 2005, p. 120). Bovendien vindt Yanich (2005, p. 129-130) dat nieuwsverhalen over moord waarin jongeren betrokken zijn als dader of slachtoffer, vaker voorkomen dan die waarin enkel volwassenen betrokken zijn. Ten slotte, zo constateren Kubrin en Pollak (2007, p. 73-74), worden misdrijven gepleegd door jongeren in het televisienieuws vaak gelinkt aan andere zaken in het verleden om op die manier een soort van 'youth crime wave' voor te stellen. Berichtgeving over een bepaalde gebeurtenis, wordt vaak gevolgd door een bericht over een soortgelijk incident met eenzelfde of een andere jeugdige dader.

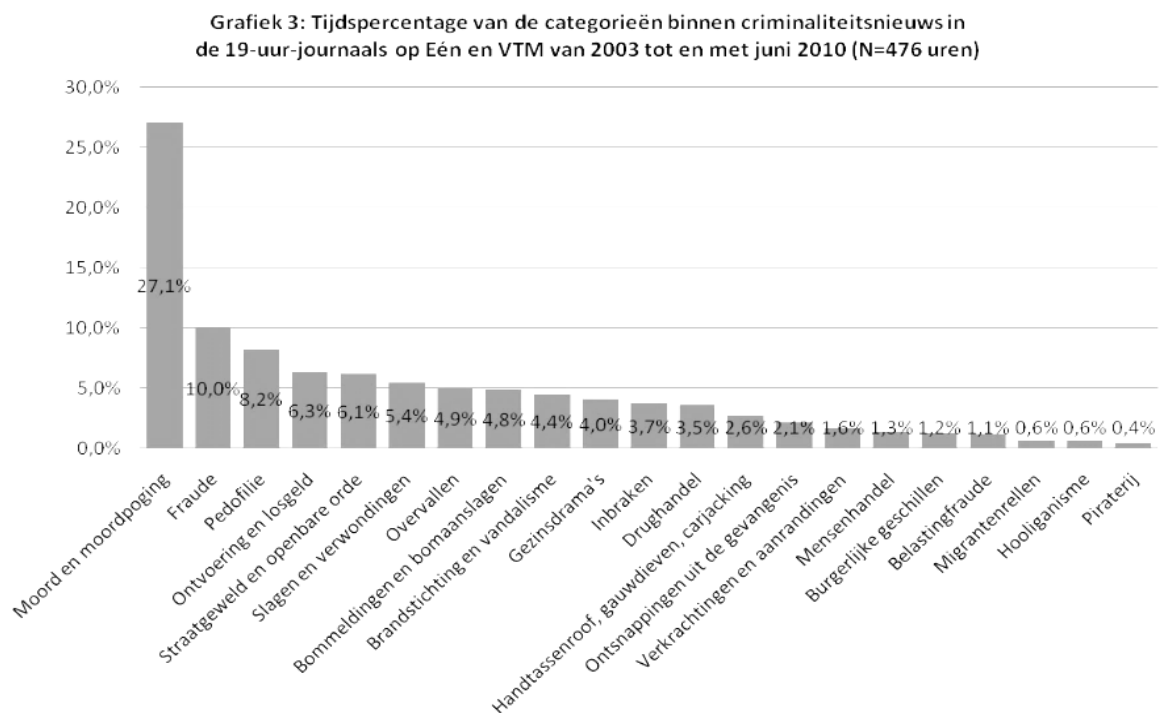
Ook in het Vlaamse televisienieuws besteedt men relatief veel aandacht aan criminaliteit (Walgrave & Uce, 2007, p. 192-193). In 2011 bedroeg het aandeel criminaliteit in het Vlaamse televisienieuws

ongeveer 14% (De Smedt et al., 2012, p. 4). Bovendien kan er een duidelijk onderscheid in verslaggeving opgemerkt worden tussen de openbare (één) en de commerciële (VTM) omroep (Walgrave & Uce, 2007, p. 192-193): het nieuws op VTM besteedde van 2003-2005 gemiddeld 15.5% van haar items aan criminaliteit, terwijl dit voor één 9.7% is. Er is niet enkel een verschil in het aandeel (tijd) criminaliteit in het nieuws, ook het aantal nieuwsitems over criminaliteit verschilt tussen beide zenders. Op VTM gaat 20% van de nieuwsitems over criminaliteit, op één is dit slechts 13.5%. VTM blijkt bovendien meer aandacht te besteden aan criminaliteitsnieuws dan de openbare en commerciële omroepen in Duitsland en Engeland. Hoewel één een middenpositie inneemt, blijkt deze zender systematisch meer aandacht te besteden aan nieuws over criminaliteit dan de Duitse en Engelse openbare omroepen (Walgrave & Uce, 2007, p. 194-195).

De overrepresentatie van moord en gewelddaden die gevonden werd in de internationale literatuur, wordt ook geconstateerd in het Vlaamse televisienieuws. Vier soorten criminaliteit worden overschat op het Vlaamse televisienieuws in vergelijking met de officiële politiecijfers volgens het onderzoek van Walgrave en Uce (2007): moord, pedofilie, overvallen en verkrachtingen komen in werkelijkheid slechts in beperkte mate voor, terwijl deze misdrijven op het televisienieuws veel aandacht genieten. Walgrave en Uce (2007, p. 199-200) concludeerden dat over criminaliteitsvormen zoals brandstichting en vandalisme, drugsdelicten, inbraak, diefstal en fraude (i.e. vermogensdelicten) weinig gerapporteerd wordt in vergelijking met de cijfers uit de politiestatistieken. Het grootste verschil tussen de prevalentie van criminaliteit op televisie en volgens op politiestatistieken, ligt bij het misdrijf diefstal. Diefstal maakt namelijk ongeveer een vierde uit van de politiecijfers van dat jaar, terwijl het slechts minder dan 5% nieuwsaandacht geniet op televisie. Er is het meeste overeenstemming tussen politiecijfers en televisienieuws wat betreft de prevalentie van het misdrijf fraude. Uit het meer recente onderzoek van het Steunpunt Media in Vlaanderen in 2011 (De Smedt et al., 2011a), blijkt bovendien dat moord en moordpoging 27.1% van het aandeel van criminaliteit in het Vlaamse televisienieuws uitgezonden tussen 2003 en 2010, betreft. Dit wordt gevolgd door fraude, pedofilie en hoofdzakelijk gewelddadige misdrijven (zie figuur 6.1). Er werd geen onderscheid gevonden tussen televisienieuws op één en VTM.

De Bens en Paulussen (2005) focusten specifiek op de vraag naar de gelijkenissen en verschillen tussen het 19 uur journaal op de openbare omroep (één) en de commerciële televisie (VTM) in 2004. In de literatuur worden berichten over criminaliteit, moord, sport en fait divers ('soft news') doorgaans geassocieerd met de commerciële omroep, terwijl de publieke omroep zich eerder zou focussen op 'hard nieuws' zoals cultuur en politiek (De Bens & Paulussen, 2005, p. 375). Uit de analyses van De Bens en Paulussen (2005) blijkt echter dat – naast de structurele gelijkenissen die beide zenders vertonen (e.g., duurtijd, aantal nieuwsitems per nieuwsuitzending) - , één en VTM ongeveer evenveel aandacht besteden aan terrorisme en oorlog en aan rechtszaken. Voor terrorisme

en oorlog is dit gemiddeld 9.6% van de nieuwsitems, voor rechtszaken betreft dit gemiddeld 5.7%. Wat betreft nieuwsitems over corruptie en misdaad, scoort één lager dan VTM, zowel wat betreft het aantal nieuwsitems (5.3% versus 9.7%) als de tijd die eraan besteedt wordt (2.7% versus 6.0%) (De Bens & Paulussen, 2005, p. 379-381). De auteurs concludeerden dat de 19 uur journaals van één en VTM nog weinig inhoudelijke en vormelijke verschillen vertonen en dat er op beide zenders een ‘dramatisering van het nieuws’ en een voorkeur voor soft nieuws speelt (De Bens & Paulussen, 2005, p. 383).⁸¹

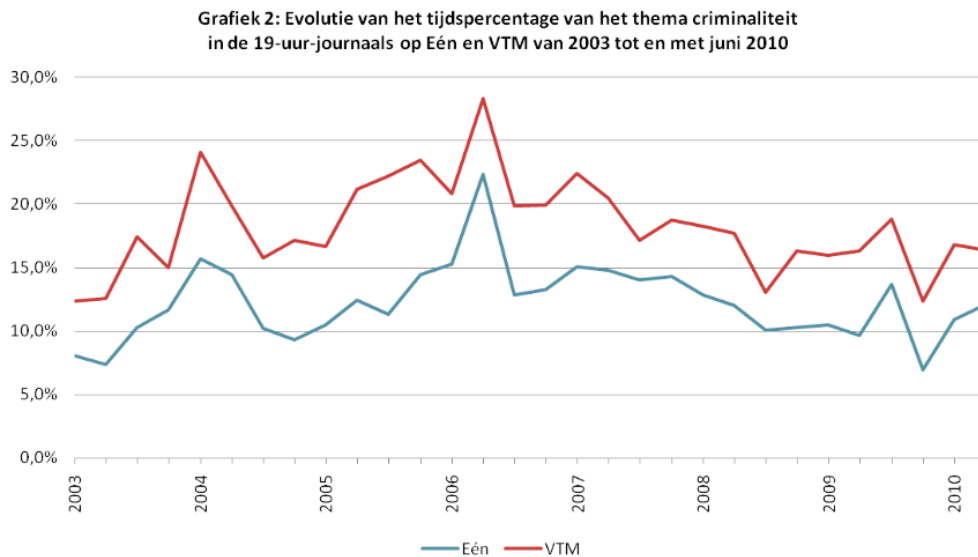


Figuur 6.1 Tijdspercentage van de categorieën binnen criminaliteitsnieuws in de 19-uur-journaals op één en VTM van 2003 tot en met juni 2010 (N=476 uren). Bron: De Smedt et al. (2011a)

Wanneer we de evolutie van het criminaliteitsnieuws op de Vlaamse televisie bekijken, zien we dat het aandeel criminaliteitsnieuws tussen 2003 en 2005 gestegen is, zowel op één als op VTM (zie figuur 6.2). Deze trend loopt gestaag door in 2006 (Walgrave & Uce, 2007, p. 193-194). Ook hier zien we de ‘law of opposites’ bevestigd (Surette, 1998, p. 47): een stijging van het aandeel criminaliteitsnieuws op de Vlaamse televisie, gaat gepaard met een lichte daling in het aantal geregistreerde feiten (Walgrave & Uce, 2007, p. 197). Vervolgonderzoek geeft echter aan dat de persaandacht voor criminaliteit sinds 2006 systematisch is gedaald (De Smedt et al., 2011a). De piek in 2006 is volgens de auteurs te wijten aan de moord op Joe Van Holsbeeck, die een mediastorm

⁸¹ De auteurs maakten een onderscheid tussen vier vormen van dramatisering: 1) beelden waarin personen emoties uiten; 2) schokkende beelden; 3) emoties in geluid en 4) emotionele commentaren van een journalist (De Bens & Paulussen, 2005, p. 382).

veroorzaakte in Vlaanderen. Opvallend in figuur 6.2 is dat de afstand tussen één en VTM relatief constant blijft: beide zenders fluctueren samen doorheen de jaren in het aandeel criminaliteitsnieuws dat ze aanbieden. Over het algemeen kunnen we stellen dat er weinig evolutie bestaat in het Vlaamse televisienieuws op het vlak van de berichtgeving over criminaliteit; dit blijft relatief stabiel met een gemiddelde van ongeveer 14% van het totale nieuwsaanbod (De Smedt et al., 2012, p. 4).



Figuur 6.2 Evolutie van het tijdspercentage van het thema criminaliteit in de 19-uur-journaals op één en VTM van 2003 tot en met juni 2010. Bron: De Smedt et al. (2011a)

6.3 Het belang van contextfactoren in onderzoek naar de representatie van criminaliteit op televisie

Niet iedereen reageert op dezelfde manier op delicten in televisie-inhoud. Dit hangt enerzijds af van de kenmerken van de kijker en maatschappelijke factoren, maar ook de context of de manier waarop een misdrijf in beeld wordt gebracht, is van groot belang voor de reactie en de beeldvorming bij het publiek (Potter, 2003, p. 32-36). Zo heeft bijvoorbeeld het praten over een misdrijf of het zien van de gevolgen van een gewelddaad niet zelfde impact op de kijker dan het expliciet in beeld brengen van het misdrijf. In dit hoofdstuk gaan we verder in op de verschillende contexten van misdrijven op televisie en de manier waarop die van invloed kunnen zijn op iemands ernstpercepties en de twee componenten. Eén van de meest gekende studies met betrekking tot het in kaart brengen van de context van geweldsmisdrijven, komt van Gerbner en Signorielli (1997). Contextuele factoren zoals het type van geweld (opzettelijk, bedreiging, seksueel,...), de manier waarop het geweld gepleegd werd (pistool, mes, geen wapen,...), de gevolgen ervan (zware verwondingen, overlijden,...) en kenmerken van de dader en het slachtoffer (geslacht, leeftijd,...) werden gecodeerd. Deze resultaten

vormden de basis voor de ontwikkeling van het 'mean world syndrome' concept. Andere onderzoekers erkenden eveneens het belang van contextuele factoren in mediavoorstellingen (e.g., Mustonen & Pulkkinen, 1997; Potter & Ware, 1987; Potter et al., 1997; Wilson et al., 1997). Niet enkel kwantitatieve tellingen van misdrijven kunnen van invloed zijn op percepties en attitudes, ook de context waarin deze misdrijven plaatsvinden, kunnen iemands (ernst)percepties beïnvloeden. Potter en Ware (1987, p. 664) stellen dat: *"the context of portrayal is even more important than the frequency with which an act occurs in assessing the probability of influence on viewers"*. De context waarin geweld of misdrijven in het algemeen afgebeeld wordt op televisie, kan aanleiding geven tot bepaalde effecten bij sommige personen.⁸²

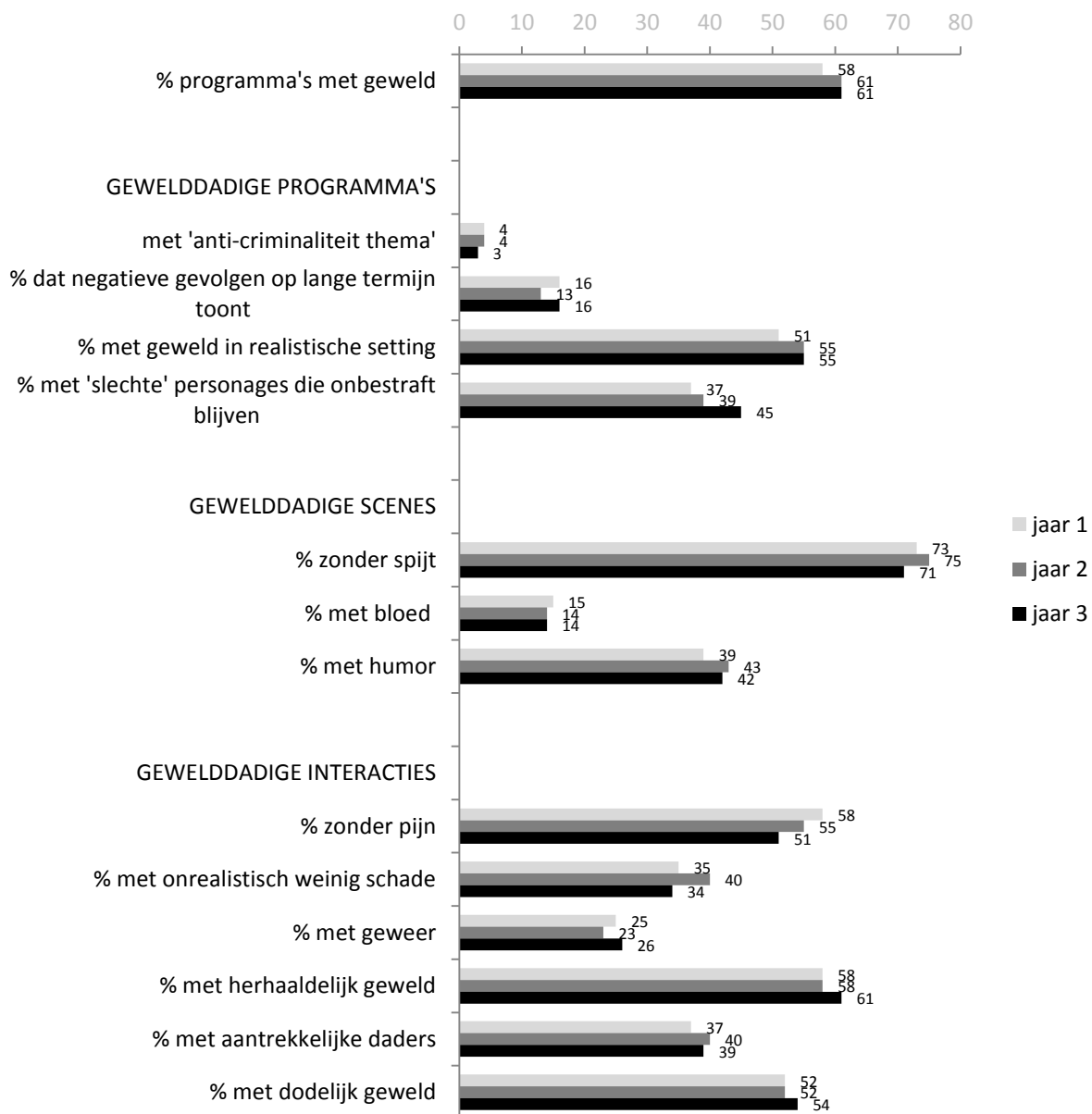
Veel voorkomende contextfactoren die in het verleden bestudeerd werden⁸³ zijn de gevolgen van het misdrijf (e.g., Comstock et al., 1978; Comstock & Strasburger, 1990; Potter et al., 1997), of het misdrijf beloond of bestraft wordt (e.g., Bryant et al., 1981; Comstock et al., 1978; Potter et al., 1997), het realistisch gehalte van het misdrijf (e.g., Geen, 1975; Geen & Rakonsky, 1973; Gunter, 1985; Potter et al., 1997; Sander, 1997), of en welke wapens gebruikt worden om het misdrijf te plegen (e.g., Potter, 1999; Wilson et al., 1997), of de dader de intentie had het misdrijf te plegen (e.g., Mustonen & Pulkkinen, 1997; Potter et al., 1997; Sander, 1997), of de dader als een 'good guy' of een 'bad guy' afgebeeld wordt (e.g., Mustonen & Pulkkinen, 1997; Potter & Ware, 1987), of het misdrijf expliciet, helder en visueel aan bod komt (e.g., Cline et al., 1973; Lang et al., 1996; Mustonen & Pulkkinen, 1997; Sander, 1997), wat het motief is voor het misdrijf en of het gerechtvaardigd is (e.g., Gunter, 1985; Mustonen & Pulkkinen, 1997; Potter & Ware, 1987; Potter et al., 1997; Sander, 1997), of het misdrijf al dan niet op een humoristische manier wordt afgebeeld (e.g., Gunter, 1985; Mustonen & Pulkkinen, 1997; Sander, 1997; Wilson et al., 1997) en de aantrekkelijkheid van de dader en het slachtoffer (e.g., Potter & Ware, 1987; Wilson et al., 1997; Zillmann, 1991).

Ondanks de focus van de NTVS op geweld op televisie, is het interessant om deze studie te bespreken, aangezien deze expliciet de prevalentie en de context van geweld op televisie (algemene televisie-inhoud) bestudeert. De NTVS is een studie naar de representatie van geweld op televisie die in de jaren '90 drie keer (in 1996, 1997 en 1998) uitgevoerd werd in de Verenigde Staten. De NTVS heeft een steekproef van televisieprogramma's uitgezonden van oktober tot juni en tussen 6u 's

⁸² De effecten die televisie-inhoud kan genereren zijn niet enkel afhankelijk van de manier waarop misdrijven in beeld gebracht worden, maar ook van de kenmerken van de kijker en maatschappelijke factoren (Potter, 2003).

⁸³ Vele studies in dit domein zijn toegespitst op televisiegeweld (e.g., Gerbner & Signorielli, 1990; Mustonen & Pulkkinen, 1997; Wilson et al., 1997), terwijl slechts enkelen gaan over de afbeelding en de context van antisociale daden of criminaliteit in het algemeen (e.g., Potter & Ware, 1987; Potter et al., 1997). Bijgevolg bespreken we heel wat studies in het domein van televisiegeweld, maar de theoretische overwegingen die op basis van deze studies gevormd worden, kunnen toegepast worden op misdrijven in het algemeen.

morgens en 23u 's avonds op 23 televisiekanalen, getrokken op basis van samengestelde weken. Zowel commerciële, onafhankelijke en publieke kanalen, en ook alle genres (met uitzondering van bijvoorbeeld religieuze of sportprogramma's) zijn opgenomen in de steekproef. Het betreft dus – zo claimen de onderzoekers - de grootste inhoudsanalyses naar geweld op televisie ooit uitgevoerd (groter dan de inhoudsanalyses op basis van het Cultural Indicators Project). Op basis van theorie en voorgaand onderzoek stelden de onderzoekers een lijst van relevante contextfactoren op, die vervolgens bestudeerd werden via een kwantitatieve inhoudsanalyse van televisie-inhoud op zenders in de V.S. Figuur 6.3 vat de belangrijkste bevindingen van de driejarige NTVS, naar geweld in de algemene televisie-inhoud, samen. In de NTVS legde men op basis van een uitgebreide literatuurstudie van sociale leertheorieën, communicatiewetenschappelijke en criminologische inzichten, een verband tussen negen contextfactoren van gewelddadige misdrijven op televisie en de mogelijke effecten hiervan op kijkers. Men maakte een onderscheid tussen drie mogelijke risico's die bepaalde contextfactoren kunnen uitlokken bij televisiekijkers, namelijk 1) het leren van agressief gedrag, 2) het creëren van angstreacties en 3) het ontwikkelen van desensitisatie. Zo zouden bepaalde factoren het aanleren van agressief gedrag in de hand werken, terwijl andere factoren veeleer desensitisatie of angst uitlokken. Volgens de NTVS zijn er elf contextuele factoren te onderscheiden in fictie en non-fictie die mogelijk van invloed zijn op de kijker: 1) identificeerbaarheid met de dader, 2) identificeerbaarheid met het slachtoffer, 3) rechtvaardiging voor het geweld, 4) geen rechtvaardiging voor het geweld, 5) gebruik van wapens, 6) zichtbaarheid van het geweld, 7) realiteitsgehalte van het geweld, 8) beloning voor het geweld, 9) bestraffing voor het geweld, 10) aanwijzingen van pijn, en 11) gebruik van humor. Deze beïnvloeding is mogelijk in elk programmagenre, gaande van fictie, over nieuws en reality tv (Wilson et al., 1997, p. 22). Hoewel deze factoren op de eerste plaats gericht zijn op geweldsmisdrijven op televisie, kunnen ze ook toegepast worden op criminaliteit in het algemeen (e.g., Potter & Ware, 1987; Potter et al., 1997).



Figuur 6.3 Overzicht van de resultaten van de drie jaargangen van de NTVS naar geweld in de algemene televisie-inhoud. Aangepaste versie van Federman (1998, p. 27)

6.4 Een kritische reflectie op de voorgaande studies

Voorgaande inhoudsanalyses naar de representatie van misdrijven op televisie, vertonen volgens ons echter enkele discussiepunten. Vooral methodologische keuzes verklaren de grote verschillen tussen de talrijke studies, maar ook op conceptueel vlak bestaan er twistpunten. Hoewel de voorgaande studies interessante resultaten opleverden, is het vergelijken ervan moeilijk. Uitspraken over de representatie van criminaliteit in de media hangen af van 1) de definitie van criminaliteit die gehanteerd werd, 2) de steekproef die getrokken werd, 3) de te analyseren inhoud die geselecteerd

werd binnen de steekproef, 4) de geselecteerde onderzoekseenheden, en 5) de variabelen die opgenomen werden in het codeboek.

6.4.1 Enkele methodologische twistpunten

Ten eerste zien we dat het merendeel van de inhoudsanalyses naar de representatie van criminaliteit of geweld op televisie, uitgevoerd werd in de Verenigde Staten (e.g., Gerbner, 1970; Potter et al., 1997; Wilson et al., 1997).⁸⁴ In Europa zijn er slechts weinig onderzoekers die een inhoudsanalyse uitvoerden over dit onderwerp. Bovendien werd een groot deel van deze studies uitgevoerd tot en met de jaren '90, en werden er in de twee laatste decennia slechts weinig inhoudsanalyses naar de representatie van criminaliteit op televisie, gepubliceerd.

Ten tweede werd een verscheidenheid aan steekproefmethoden gehanteerd in de verschillende studies. Onderzoek heeft aangetoond dat wat betreft televisienieuws, de meest efficiënte vorm van steekproeftrekking het op toevallige wijze selecteren van twee dagen per maand met een totaal van 24 dagen, inhoudt (Riffe et al., 1996). Toch duiken in de literatuur tal van studies met andere steekproefmethoden op (e.g., Harry, 1991; McGuire et al., 1999). Bovendien is, volgens ons, deze steekproefmethode geschikt voor het onderzoeken van algemene trends en representaties (e.g., aantal vrouwen die als bron gebruikt worden in het nieuws), maar niet voor het bestuderen van de representatie van een specifiek thema zoals criminaliteit. Het is immers mogelijk dat in de beperkte steekproef zoals voorgesteld door Riffe et al. (1996) geen of slechts weinig nieuwsitems met criminaliteit voorkomen. Wat betreft steekproeftrekking bij algemene televisie-inhoud, zien we nog een grotere verscheidenheid aan methoden. De steekproefmethoden variëren bijvoorbeeld van samengestelde weken (e.g., Greenberg, 1980; Potter & Vaughan, 1997; Potter et al., 1995; Potter et al., 1997; Wilson et al., 1997), tot een steekproef van opeenvolgende weken (e.g., Gerbner, 1970; Mustonen & Pulkkinen, 1997; Potter & Ware, 1987), met hierbinnen telkens verschillen tussen het aantal geselecteerde dagen/weken. In het CIP hanteerde Gerbner (1970) de steekproefmethode van de opeenvolgende week van zeven dagen, aangezien Eleey (1969) op basis van empirisch onderzoek aantoonde dat het selecteren van een week van algemene televisie-inhoud representatief is voor het hele jaar.⁸⁵ Hierbij dient echter wel opgemerkt te worden dat men in het verleden in staat was om een representatieve steekproef te trekken van het volledige televisielandschap. Tegenwoordig is het – in een competitieve tijdsgeest waarin het televisielandschap gefragmenteerd is – onmogelijk om

⁸⁴ Dit betreft geen methodologische beperking in de strikte zin van het woord, maar betreft wel een opvallende vaststelling.

⁸⁵ Eleey trok een steekproef volgens de methode van de 'solid week sample' en een steekproef waarbij op toevallige wijze telkens een programma per dag geselecteerd werd. De resultaten toonden aan dat er geen significante verschillen waren tussen beide steekproeven voor wat betreft de programmastijl, het format, het type en de toon (Eleey, 1969 in Gerbner, 1970, p. 167).

een steekproef te trekken die breed genoeg is om het volledige televisielandschap te representeren.⁸⁶

Ten derde richten hedendaagse inhoudsanalytici zich doorgaans op een bepaald programmagenre, zoals nieuws, drama series, politieseries, documentaires, reality tv, reclameboodschappen, fictie, etc. (e.g., De Smedt et al., 2011a; Dirikx, 2012; Dorfman et al., 1997; McGuire et al., 1999; Potter et al., 1997; Wilson et al., 2012). Dit hangt samen met het kritiekpunt op de cultivatietheorie zoals deze oorspronkelijk ontwikkeld was door Gerbner, en de inbreng van de notie van genrespecifieke cultivatie (zie hoofdstuk vijf). Daar waar Gerbner en zijn collega's oorspronkelijk inhoudsanalyses van alle drama series uitgezonden tijdens prime time uitvoerden en men in de NTVS alle televisieprogramma's op een aantal geselecteerde zenders van 's morgens tot 's avonds bestudeerde, laat men deze methode momenteel links liggen. Zelden werd tijdens het laatste decennium nog een inhoudsanalyse van de gehele televisie-inhoud uitgevoerd. Doorgaans maakt men een selectie van een bepaald programmagenre en wordt er binnen dit genre een steekproef getrokken. Bovendien, in de studies waarin men de algemene televisie-inhoud bestudeerde, selecteerde men vaak prime time en het weekend als te bestuderen tijdsblokken (e.g., Gerbner & Gross, 1976; Greenberg, 1980; Potter et al., 1995). Ook werden in deze studies meestal reclameboodschappen en andere niet-programma's doelbewust uitgesloten uit de analyse (e.g., Gerbner, 1970; Potter & Vaughan, 1997). Echter, volgens ons kunnen pas geldige uitspraken gedaan worden over de representatie van criminaliteit op de Vlaamse televisie, indien alle programmagenres en alle soorten uitzendingen, verdeeld over elk moment van de dag, opgenomen worden in de steekproef.

Ten vierde beïnvloedt ook de selectie van de onderzoekseenheden de resultaten van de verschillende studies. In het merendeel van de inhoudsanalyses naar geweld of criminaliteit op televisie werden individuele criminele acties geteld om zo uitspraken te kunnen doen over de prevalentie van criminaliteit op televisie. Een criminele actie startte dan wanneer een actie voldeed aan de definitie van criminaliteit die gehanteerd werd in het onderzoek, en eindigde wanneer deze actie was afgerond (Wilson et al., 1997, p. 38). Onderzoekseenheden kunnen echter ook op een hoger niveau bepaald worden, zoals scènes of zelfs hele programma's, of op een lager niveau zoals personages (Gunter et al., 2003, p. 23). Wilson et al. (1997, p. 38) geven het voorbeeld van een gewelddadige scène waarin tien vuistslagen worden uitgedeeld. Wanneer in dit voorbeeld de onderzoekseenheid eng gedefinieerd is, zal elke vuistslag geteld worden. Wanneer de

⁸⁶ In de NTVS werd bijvoorbeeld een steekproef getrokken van 23 televisiekanalen, die samen 80% van de televisiekijkcijfers uitmaakten (Wilson et al., 1997). In het huidige televisielandschap zouden echter al veel meer televisiekanalen opgenomen dienen te worden in de steekproef, wil men 80% van de televisiekijkcijfers opnemen in de steekproef. Daar bovenop zijn er nu ook nog de 'video on demand' functie en online tools die het mogelijk maken om televisie te kijken (bv. Youtube, Netflix).

onderzoekseenheid echter ruimer gedefinieerd is, bijvoorbeeld op het niveau van de scène, zal de scène gecodeerd worden als gewelddadig. Dus, hoe kleiner de onderzoekseenheid, hoe preciezer de resultaten en hoe meer geweld er gerapporteerd wordt in een studie.

Ten slotte verschillen de variabelen die opgenomen worden in het codeboek van de verschillende inhoudsanalytische studies, aanzienlijk. Daar waar sommige studies enkel focusten op de prevalentie van criminaliteit (De Smedt et al., 2011a), namen andere onderzoekers ook andere variabelen zoals contextfactoren, op (zie infra). Hoewel er heel wat te bestuderen contextfactoren van criminaliteit bestaan, focuste men doorgaans op eenzelfde set van contextfactoren, zonder kritisch na te denken over andere mogelijke interessante variabelen in het licht van de eigen onderzoeksvragen. Onderzoekers zagen dan wel het belang in van het bestuderen van contextvariabelen, maar zelden was men hierbij vernieuwend. Doorgaans werden in inhoudsanalyses naar de representatie van criminaliteit op televisie een viertal contextvariabelen opgenomen. Vooral de variabelen 'rechtvaardiging', 'goedkeuring' en 'afkeuring' zijn veel voorkomende contextvariabelen in studies naar de representatie van geweld en/of criminaliteit op televisie. Met enkele uitzonderingen (e.g., Groebel & Gleich, 1993; Gunter, 1985; Sander, 1997; Wilson et al., 1997), wagen slechts weinige onderzoekers het om zelf een aantal nieuwe contextvariabelen op te nemen die relevant zijn in het licht van de specifieke onderzoeksvragen van de studie.⁸⁷

6.4.2 Enkele conceptuele twistpunten

Verder kunnen ook twee conceptuele kritiekpunten geformuleerd worden op de voorgaande studies.

Gewelddadige misdrijven – niet criminaliteit in het algemeen - vormden de focus van het merendeel van de inhoudsanalyses naar criminaliteit op televisie (e.g., NTVS, Gerbner's inhoudsanalyses) (Reuband, 2009, p. 168). Door enkel de representatie van geweldsmisdrijven te onderzoeken, gaat men echter voorbij aan de andere misdrijven en misdrijfcategorieën die mogelijk van invloed zijn op iemands percepties, attitudes en gedrag. Niet enkel het vertonen van geweldsmisdrijven op televisie kan een invloed hebben, ook andere misdrijven kunnen deze beïnvloeding immers veroorzaken (e.g., eigendomsmisdrijven, georganiseerde misdrijven, slachtofferloze misdrijven). De manier waarop geweldsmisdrijven gedefinieerd worden, is eveneens stof tot discussie. Gerbner, de peetvader van de cultivatietraditie, onderzocht in zijn talloze studies de manier waarop fysieke geweldsmisdrijven gerepresenteerd werden op televisie: *"the overt expression of physical force (with or without a weapon, against self or others) compelling action*

⁸⁷ In de NTVS zijn de onderzoekers wel zelf op zoek gegaan naar specifieke contextfactoren die in het licht van hun onderzoeksvragen, relevant bleken te zijn. Eén van de hoofddoelen van deze studie was het identificeren en benoemen van die contextuele elementen die van invloed zouden kunnen zijn op kijkers op drie domeinen (het leren van agressief gedrag, het creëren van angstgevoelens en het ontwikkelen van desensitisatie) (Signorielli, 2005, p. 152).

against one's will on pain of being hurt and/or killed or threatened to be so victimized as part of the plot" (Gerbner et al., 1980, p. 11). Tal van onderzoekers beoordeelden de definitie die gehanteerd werd door Gerbner en zijn collega's echter als te eng (Potter et al., 1997, p. 70), waarna ze deze uitbreidden naar vormen van agressie, zoals verbale agressie (e.g., Potter et al., 1995; Williams et al., 1982), indirecte agressie (e.g., Coyne & Archer, 2004) en/of bedreigingen (e.g., Wilson et al., 1997). Sommige onderzoekers onderzochten ook ongelukken (e.g., Gerbner, 1972; Gunter et al., 2003) en misdrijven tegen niet-menselijke entiteiten (e.g., Potter et al., 1995; Wilson et al., 1997). Andere onderzoekers focusten dan weer niet enkel op gewelddadige criminaliteit, maar op alle vormen van 'antisociaal gedrag' (e.g., Greenberg, 1980; Potter & Vaughan, 1997; Potter et al., 1997; Wilson et al., 2012); zij hanteren dus een erg brede definitie van criminaliteit. Bepalen welke gedragingen verbale agressie, antisociaal gedrag of een bedreiging inhouden, is bovendien een volstrekt subjectieve zaak. Het zijn de waarden en normen van de onderzoeker die dit interpretatieproces bepalen; er worden geen objectieve maatstaven gehanteerd. Deze veelheid aan enge en brede definities van geweld en criminaliteit, heeft als gevolg dat de resultaten van de verschillende studies moeilijk vergelijkbaar zijn (Reuband, 2009, p. 168). Het aantal criminele of gewelddadige acties die men telt, is rechtstreeks gerelateerd aan de definitie die gehanteerd wordt als basis voor het onderzoek.

In de NTVS maakte men een onderscheid tussen drie mogelijke risico's die bepaalde contextfactoren kunnen uitlokken bij televisiekijkers, namelijk het leren van agressief gedrag, het creëren van angstreacties en het ontwikkelen van desensitisatie. Zo zouden bepaalde factoren het aanleren van agressief gedrag in de hand werken, terwijl andere factoren veeleer desensitisatie of angst uitlokken. Opvallend hierbij is dat men sprak van 'risico's' of 'risicovolle' representaties van geweld op televisie, zonder precies uit te klaren wat precies bedoeld wordt met 'risks' en 'riskful' en 'risk on harmful effects' en waarom dit 'risico's' betreffen. Men ging er in de NTVS vanuit dat televisie-effecten per definitie negatieve effecten zijn. De termen 'risico' en 'risicovol' die gebruikt werden in de NTVS zijn negatief beladen concepten. Toch kan televisie kijken ook positieve effecten genereren (bv. angstreacties kunnen 'positief' zijn wanneer er een algemeen klimaat heerst van veiligheid maar dit in werkelijkheid niet zo is), of kunnen er (gewoon) effecten ontstaan, zonder dat dit per se positieve of negatieve effecten zijn. Het lijkt alsof de onderzoekers van de NTVS de zogenaamde Ptolemaïsche redeneerfout maken, en ervan uitgaan dat er slechts één werkelijkheid is (de 'echte' werkelijkheid) die foutief wordt weergegeven in de media (Schulz, 1998 in Van den Bulck, 1996, p. 98). Als gevolg hiervan zouden zware televisiekijkers dan een vervormd of vertekend beeld van de realiteit krijgen (zie Van den Bulck, 1996, p. 97-99). Van den Bulck stelt echter dat het weinig zinvol is om vast te stellen wat de 'echte' of objectieve werkelijkheid is, want het is uiteindelijk de subjectieve perceptie van deze werkelijkheid, die bepalend is. Veiliger is om uit te gaan van de Copernicaanse benadering. Volgens aanhangers van deze visie bestaan er verschillende

werkelijkheden en is de werkelijkheid altijd, per definitie, geconstrueerd (Van den Bulck, 1996, p. 98). Vanuit deze visie is het dus veiliger te bestuderen op welke manier de media percepties en attitudes vormen, dan wel vervormen.

HOOFDSTUK 7 HET CONCEPTUEEL KADER EN METHODOLOGIE VAN HET EMPIRISCH ONDERZOEK NAAR DE REPRESENTATIE VAN CRIMINALITEIT OP DE TELEVISIE IN VLAANDEREN

Er wordt vervolgens een conceptueel kader geschetst dat als basis dient voor het empirisch onderzoek naar de representatie van criminaliteit op de televisie. Allereerst bakenen we af wat in huidig onderzoek verstaan wordt onder 'criminaliteit', waarna we uitgebreid stilstaan bij het conceptueel kader dat de basis vormt van het empirisch onderzoek. Vervolgens wordt uitleg verschaft over de methodologie van het empirisch onderzoek. Hierbij komen de steekproefselectie, de dataverzameling, de data-analyse en de betrouwbaarheidsanalyses aan bod.

Alvorens het conceptueel kader voor te stellen, is het van belang af te bakenen wat precies verstaan wordt onder 'criminaliteit' en welke gedragingen gecategoriseerd worden als 'criminele gedragingen' en welke niet. Het literatuuronderzoek onthulde dat in voorgaande studies verschillende definities gehanteerd werden om de representatie van criminaliteit of geweld op de televisie, te onderzoeken. De definities varieerden sterk, gaande van antisociaal gedrag, de inclusie van ongelukken en rampen of het beschouwen van verbaal agressief gedrag als een misdrijf. Daar we in het vorige punt deze aanpak bekritiseerden, opteren we ervoor om in het huidige empirische onderzoek een rechtlijnige definitie van criminaliteit te hanteren, met objectieve maatstaven. Meer bepaald baseren we ons voor de operationalisering van 'criminaliteit' op het Belgische strafwetboek: alle daden die volgens de strafwet als strafbare gedragingen beschouwd worden, vallen onder de noemer van criminaliteit in huidige studie. Deze operationalisering impliceert dat zowel persoonsmisdrijven, eigendoms misdrijven, georganiseerde misdrijven en slachtofferloze delicten, deel uitmaken van huidig onderzoek naar de representatie van criminaliteit op de televisie. Deze definitie impliceert verder dat inbreuken tegen het burgerlijk of andere wetboeken niet beschouwd worden als criminele gedragingen. Merk verder op dat we een strenge definitie hanteren in vergelijking met voorgaand onderzoek: vaak werd ook verbale agressie en geweld tegen dieren gecodeerd onder de noemer van antisociaal gedrag of gewelddadig gedrag (e.g., Potter & Ware, 1987; Wilson et al., 1997; Wilson et al., 2012) of werd ook gewelddadig gedrag tegen zichzelf gecodeerd (Gerbner et al., 1980). Zo is het verder ook mogelijk dat gedragingen die door vroegere onderzoekers of door onderzoekers in niet-westerse landen beschouwd worden/werden als een misdrijf, in het huidige onderzoek niet geclassificeerd worden als misdrijf (e.g., abortus, homoseksualiteit). We kiezen bewust voor een strikte strafrechtelijke definitie; op die manier kunnen tijdens de dataverzameling interpretaties door de onderzoeker gedeeltelijk uitgesloten worden.

7.1 De prevalentie van misdrijven en 17 contextfactoren als basis

Nu we weten wat precies verstaan wordt onder criminaliteit in de huidige studie, kunnen we specifiek ingaan op het conceptueel kader dat de leidraad zal vormen doorheen het empirisch onderzoek. We maken hierbij – net zoals in de NTVS (Wilson et al., 1997) – een onderscheid tussen de prevalentie en de context van criminaliteit op televisie. Ook in de voorgaande studies waarin de context van criminaliteit onderzocht werd, werden resultaten gepresenteerd die zowel over de prevalentie als over de context gaan (e.g., Comstock et al., 1978; Comstock & Strasburger, 1990; Mustonen & Pulkkinen, 1997; Potter et al., 1997), en ook in de studies die uitgevoerd werden vanuit de cultivatietheorie werd zowel de prevalentie als de context van geweld bestudeerd (al werd dit toen niet zo benoemd) (e.g., Gerbner, 1970).

In het conceptueel kader wordt een link gelegd tussen de prevalentie en de context van misdrijven, en het mogelijke effect van deze factoren op de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven – de twee componenten van ernstpercepties van misdrijven (zie deel 1). Aangezien één van de hoofddoelen van dit onderzoek het nagaan van het verband tussen televisieblootstelling en ernstpercepties en de componenten is, selecteren we voor het conceptueel kader enkel factoren die verband houden met deze percepties (zie infra).

Met het concept van ‘prevalentie’ wordt binnen de criminologische context doorgaans verwezen naar het aantal personen dat drager is van een bepaald kenmerk in een bepaalde tijdsperiode (Brown et al., 2015, p. 84). Toegepast op inhoudsanalytisch onderzoek, betekent de prevalentie van criminaliteit op televisie dan het aantal misdrijven dat voorkomt op televisie op een bepaalde zender binnen een bepaald tijdsblok. Geïnspireerd door de ideeën van de cultivatietheorie (zie hoofdstuk vijf), gaan we er vanuit dat het aantal misdrijven dat voorkomt op televisie zowel van invloed kan zijn op de percepties van kijkers over de verkeerdheid van misdrijven als op hun percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven. De invloed die de prevalentie van een misdrijf op televisie kan hebben op percepties over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade ervan, kan gemotiveerd worden vanuit de desensitisatiehypothese en de ankerhypothese (zie verder, hoofdstuk negen voor een uitgebreide uitleg over deze hypothesen). Desensitisatie betekent kortweg een daling in gevoeligheid tegenover het misdrijf, door een herhaaldelijke blootstelling van kijkers aan bepaalde (ernstige) misdrijven (Roberts & Stalans, 2000, p. 70). Roberts en Stalans (p. 70) stellen dat *“if we see serious crime all the time, it may seem banal and less serious than if we just encounter it occasionally”*. De conflicterende hypothese, de ankerhypothese, houdt in dat ernstige misdrijven die vaak op televisie getoond worden voor de kijker fungeren als een ‘anker’, waardoor andere

ongerelateerde misdrijven mogelijk als minder ernstig beschouwd worden (Roberts en Stalans, 2000, p. 70). Het vertrekpunt van beide hypothesen is dus dat bepaalde (ernstige) misdrijven vaak voorkomen op televisie. Prevalentie staat, met andere woorden, centraal in beide hypothesen. In figuur 7.1 is de prevalentie van misdrijven op televisie bijgevolg opgenomen in het conceptueel kader als mogelijke beïnvloedende factor van percepties over de verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven.

Wil men – ten tweede - de context van criminaliteit op televisie bestuderen, is het van belang om op basis van een literatuurstudie te komen tot een set van contextvariabelen die relevant zijn in het kader van het eigen onderzoek. Een uitgebreide literatuurstudie levert ons 17 contextfactoren op die een mogelijk cultivatie-effect veroorzaken en van invloed zijn op iemands percepties over de verkeerdheid en de percepties over de zwaarte van de schade ten gevolge van misdrijven, de twee componenten van ernstpercepties van criminaliteit (zie deel 1). Per contextfactor zijn we op zoek gegaan naar studies die (rechtstreeks of onrechtstreeks) een relatie aangeven tussen deze contextfactor en iemands percepties over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven.

In het licht van huidige studie, die de directe en indirecte invloed van televisiegebruik op ernstpercepties en de twee componenten nagaat, gaan we specifiek op zoek naar contextfactoren die relevant zijn in het licht van onze onderzoeksvragen naar cultivatie-effecten en het verband tussen televisiegebruik en ernstpercepties van criminaliteit. We breiden bovendien de lijst van negen contextfactoren zoals aangeboden in de NTVS (zie supra)⁸⁸ uit met factoren die mogelijk van invloed zijn op ernstpercepties van criminaliteit en de twee componenten. Zo haalden we bijvoorbeeld ook inspiratie uit het Harm Assessment Framework (Greenfield en Paoli, 2013) om relevante contextfactoren te selecteren. Op die manier komen we tot een lijst van 17 relevante contextfactoren die deze percepties over criminaliteit kunnen cultiveren. Bovendien wordt in de huidige studie, in tegenstelling tot de NTVS, een onderscheid gemaakt tussen contextfactoren op verschillende niveaus, namelijk het programmaniveau of het niveau van de nieuwsuitzending, het scèneniveau of het niveau van het nieuwsitem, het misdrijfniveau en het personageniveau of het niveau van de betrokkenen. In de NTVS is het immers niet helemaal duidelijk waar de contextfactoren zich precies situeren. Tabel 7.1 bevat naast de prevalentiefactor ook de opgenomen contextfactoren, weergegeven op de verschillende niveaus. Per contextfactor werd gezocht naar

⁸⁸ In de NTVS werden negen contextfactoren afgeleid uit de literatuur, die mogelijk een invloed hebben op het leren van agressie, angstgevoelens en desensitisatie. Deze negen contextfactoren zijn: een aantrekkelijke dader, een aantrekkelijk slachtoffer, gerechtvaardigd geweld, ongerechtvaardigd geweld, de aanwezigheid van wapens, extensief/grafisch geweld, realistisch geweld, beloning, bestraffing, pijn/schade, humor (zie Wilson et al., p.20-32).

literatuur die verband houdt met de twee componenten van ernstpercepties. Een kruisje in de tabel duidt op een bestaand verband in de literatuur, of geeft aan dat op basis van gezond verstand kan aangenomen worden dat er een verband bestaat.⁸⁹ In tegenstelling tot de NTVS wordt in de tabel telkens ook aangegeven of de contextfactor betrekking heeft op algemene televisie-inhoud en/of op televisienieuws. Een asterix duidt op een contextfactor die specifiek geldt voor algemene televisie-inhoud en niet voor nieuws, terwijl een dubbele asterix wijst op een contextfactor die specifiek geldt voor nieuwsinhoud. Ten slotte bevat het conceptueel kader ook een verwijzing naar uitzendingen die contextloos zijn. Hierbij denken we voornamelijk aan trailers en reclameboodschappen, die slechts enkele seconden duren. In wat volgt wordt tabel 7.1 toegelicht en wordt de literatuur besproken die relevant is in het licht van onze onderzoeksvragen naar ernstpercepties van criminaliteit. Voor dit overzicht baseren we ons voor een deel op literatuur aangehaald in de NTVS, aangevuld met meer recente literatuur en studies relevant voor het onderzoeksthema en de twee componenten van ernstpercepties. Wanneer er geen literatuur gevonden werd die de inclusie van de contextfactor in het conceptueel model kon rechtvaardigen, werden soms ook op basis van gezond verstand mogelijke cultivatie-effecten verondersteld. In wat volgt worden de bevindingen per contextfactor beschreven.

In wat volgt bespreken we deze 17 contextfactoren en hun mogelijke relatie met de twee componenten van ernstpercepties, de percepties over de verkeerdheid en de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven.

⁸⁹ Merk op dat het niet het doel van het onderzoek is deze specifieke verbanden empirisch te testen. We bespreken dit enkel voor het selecteren van relevante contextfactoren.

Tabel 7.1 Overzichtstabel contextfactoren en ernstpercepties van misdrijven

	Relevante factoren	Ernstpercepties van misdrijven	
		Percepties morele verkeerdheid misdrijf	Percepties zwaarte schade misdrijf
	Prevalentie van criminaliteit op televisie	X	X
Uitzendniveau	Context van criminaliteit op televisie		
	Realiteitsgehalte	X	X
Programma/ nieuwsitem	Afkomst		X
	Narratieve focus	X	X
	Content advisory	X	X
	Beloning/bestrafing	X	
Scène / nieuwsitem	Toon	X	X
	Humor*	X	X
	Bronnen**	X	X
	Zichtbaarheid	X	X
	Gevolgen voor slachtoffer	X	X
	Realiteitsgehalte *	X	X
Misdrijf	Aantal daders en slachtoffers	X	X
	Wapengebruik	X	X
	Motief/rechtvaardiging	X	
Personage/ betrokkene	Aantrekkelijkheid	X	X
	Relatie dader-slachtoffer	X	
	Fysieke kracht*	X	X
	Contextloze uitzendingen	X	X

Noot: 'X' geeft aan dat in de literatuur een verband gevonden werd, of dat op basis van gezond verstand kan aangenomen worden dat er een verband bestaat. Lege vakken duiden op een onbestaand verband of op een gebrek aan literatuur om een verband te voorspellen.

* Contextfactor specifiek voor algemene televisie-inhoud.

** Contextfactor specifiek voor nieuwsinhoud.

Het realiteitsgehalte van het programma of het nieuwsitem

Eén van de kenmerken van televisie en de manier waarop men aan 'storytelling' doet, is 'representational realism', of de hoge mate van realiteitsgehalte van de verhalen die aan bod komen op de televisie (zie ook hoofdstuk vijf). Hiermee bedoelt men dat de verhalen die verteld worden in fictie, evengoed in de realiteit kunnen plaatsvinden (Gerbner & Gross, 1976, p. 178; Shanahan & Morgan, 1999, p. 21); het zijn 'levensechte' verhalen. Voor Gerbner en zijn collega's is dit een van de eigenschappen van televisie, die maakt dat kijkers mogelijk ideeën over de werkelijkheid ontwikkelen die aanleunen bij de televisierealiteit.

De stimulus-generalisatietheorie, een theorie afgeleid van de klassieke conditionering, voorspelt dat hoe dichterbij een bepaalde stimulus in media-inhoud aanleunt bij de werkelijkheid (hoger realiteitsgehalte), hoe meer emotionele reacties de kijker vertoont. Live action criminaliteit en criminaliteit in het nieuws zullen bijgevolg mogelijk een grotere emotionele reactie uitlokken dan criminaliteit in cartoons (Cantor, 2008, p. 293). Dit werd bijvoorbeeld empirisch aangetoond in een aantal studies waarin men een groep van personen blootstelde aan een gewelddadige film die geïntroduceerd werd als zijnde waar gebeurd en een groep van personen vertelde dat deze fictie was. Personen die verteld werd dat de film waar gebeurd was, vertoonden een grotere emotionele reactie (i.e. angst) op de film in vergelijking met de andere groep (e.g., Geen, 1975; Geen & Rakovsky, 1973; Gunter & Furnham, 1984). Het realiteitsgehalte van de uitzending is met andere woorden van invloed op de emoties die gecultiveerd worden bij de kijker.

Deze bevindingen doen ons vermoeden dat het realiteitsgehalte van de uitzending mogelijk een invloed heeft op iemands percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven. Immers, wanneer personen een grote emotionele reactie en angst vertonen ten gevolge van het hoge realiteitsgehalte van een gebeurtenis op televisie, is het mogelijk dat deze personen bijgevolg ook de schade ten gevolge van misdrijven als hoog inschatten. Deze contextfactor wordt bijgevolg opgenomen als variabele in de inhoudsanalyse. Meer specifiek gaan we ervan uit dat hoe hoger het realiteitsgehalte van de uitzending is waarin een misdrijf getoond wordt, hoe zwaarder de kijker de schade bij dit misdrijf zal percipiëren, zeker wanneer het slachtoffer en de schade expliciet in beeld gebracht worden. Voorgaande studies toonden immers een grotere emotionele reactie aan van kijkers op gewelddadige televisie-inhoud. Dit kan er eveneens toe leiden dat men het misdrijf in een 'levensechte' situatie op televisie als verkeerder zal inschatten dan wanneer er bijvoorbeeld schade voorkomt in een cartoon (percepties over de morele verkeertheit).

De afkomst van het programma⁹⁰

Het concept van 'cultural proximity' of culturele nabijheid is ontstaan vanuit studies rond menselijk kijkgedrag en verklaart waarom mensen vaker kijken naar uitzendingen van hun eigen land of cultuur in plaats van naar uitzendingen van een andere cultuur (Ksiazek & Webster, 2008, p. 485). Bovendien is het principe van culturele nabijheid niet enkel van toepassing op cultuur, maar ook op taal. Zo consumeert men, wanneer men de keuze heeft, liever uitzendingen gesproken in de eigen taal (Ksiazek & Webster, 2008, p. 498). Soortgelijk aan de bevindingen over het realiteitsgehalte van de

⁹⁰ Voor nieuws situeert deze contextfactor zich op het niveau van het nieuwsitem. Concreet betreft dit het binnenlandse, buitenlandse of internationale karakter van het nieuwsitem. De theoretische concepten van 'cultural proximity' en 'risk perception', zijn hier eveneens van toepassing.

uitzending, heeft onderzoek aangetoond dat wanneer de kijker zich cultureel of tijdsmatig verbonden voelt met de setting, het misdrijf als meer intens ervaren wordt (Mustonen & Pulkkinen, 1997, p. 171). Deze redenering volgend, zal een uitzending afkomstig uit het eigen land of een nieuwsitem dat betrekking heeft op het eigen land, intenser ervaren worden dan een uitzending of nieuwsitem afkomstig uit het buitenland. Deze bevindingen doen ons vermoeden dat de afkomst van de uitzending mogelijk een invloed heeft op iemands percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven, alsook op de percepties over de verkeerdheid van misdrijven. Wellicht zullen kijkers in het geval van verbondenheid met het programma de getoonde misdrijven als verkeerder en de schade als zwaarder inschatten dan kijkers die zich niet verbonden voelen met het programma of de inhoud.

De narratieve focus van het programma

Doorheen programma's kunnen bepaalde boodschappen over criminaliteit uitgebracht worden. Een 'anti-criminaliteit boodschap' is aanwezig indien het programma de algemene boodschap uitzendt dat criminaliteit verkeerd is (Wilson et al., 1997). Een misdrijf in een programma dat een anti-criminaliteit boodschap bevat, wordt door de kijker mogelijk als verkeerder beoordeeld in vergelijking met een misdrijf dat gepleegd wordt in een programma zonder anti-criminaliteit boodschap. Nieuwsitems over criminaliteit bevatten altijd een anti-criminaliteit boodschap. Voor nieuwsitems kan het bijgevolg interessant zijn om te kijken wat de hoofdfocus van het bericht is. Nieuwsberichten of uitzendingen met een focus op het slachtoffer of de nabestaanden van het slachtoffer, hebben mogelijk een andere impact op attitudes en percepties over deze gebeurtenis dan nieuwsberichten of uitzendingen waarin men voornamelijk focust op de dader of op het delict zelf. Dit hangt nauw samen met het concept van 'framing' of het kader dat gebruikt wordt om te berichten over de gebeurtenis (zie ook punt 7, bronnengebruik). *"To frame is to select some aspects of a perceived reality and make them more salient in a communication text in such a way as to promote a particular problem definition, causal interpretation, moral evaluation and/or treatment recommendation"* (Entman, 1993, p. 53). Entman haalt aan dat de manier waarop een gebeurtenis geframed wordt, mee bepaalt hoe kijkers gaan denken over een gebeurtenis (Entman, 1993, p. 53-54).

Het gebruik van de term 'moral evaluation' in de definitie van framing doet ons vermoeden dat de narratieve focus van het bericht mogelijk van impact is op iemands percepties over de morele verkeerdheid van het delict waarover bericht wordt. Hiermee samenhangend gaan we ervan uit dat wanneer de focus van het programma op het slachtoffer en de schade ligt, dit mogelijk een invloed heeft op de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van het misdrijf. Een sterke focus op het slachtoffer en de schade zou dan kunnen leiden tot een zwaardere inschatting van de

schade, terwijl een minimale focus op het slachtoffer en de schade mogelijk leidt tot een minder zware inschatting van de schade bij het misdrijf.

Het gebruik van waarschuwingen of 'viewer advisories'

Ook is het interessant om op het niveau van het programma 'viewer advisories' te bestuderen. Voor fictieve programma's (en soms ook andere genres) die buitensporige beelden van geweld of agressief gedrag bevatten, worden in tal van landen richtlijnen uitgevaardigd voor televisiezenders om uniforme waarschuwingen voorafgaand aan en/of tijdens dit programma uit te zenden (e.g., Kijkwijzer in Nederland⁹¹). Slechts zelden werd de prevalentie en/of inhoud van waarschuwingen bestudeerd. In de NTVS kwam men tot de bevinding dat slechts 4.0% van de gewelddadige programma's in de steekproef uitgezonden in de Verenigde Staten, voorafging door een verbale, en 4.2% door een geschreven waarschuwing (Cantor & Harrison, 1997, p. 399).

Volgens ons kan het voorafgaan van een waarschuwing aan een televisieprogramma, de percepties van kijkers over de verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven in dit programma beïnvloeden. Om dit te beargumenteren, halen we inspiratie uit het 'boomerang effect'. Het voorafgaan van een programma door een waarschuwing zou immers het omgekeerde effect kunnen bewerkstelligen, namelijk dat bepaalde kijkers net wél naar dit programma gaan kijken (Kunkel et al., 2000, p. 153). Wanneer men dan wel gaat kijken naar de programma's waarin extensief geweld voorkomt, kunnen cultivatie-effecten gegenereerd worden via de inhoud van dat programma (prevalentie en context van criminaliteit in het programma). Het zien van de waarschuwing op zich, beïnvloedt dus volgens ons niet de percepties rechtstreeks, maar het zien van de waarschuwing kan er onrechtstreeks toe leiden (door het boomerang effect) dat kijkers percepties over misdrijven ontwikkelen gebaseerd op de prevalentie en de context van de misdrijven in bepaalde programma's (zie conceptueel kader voor effecten van prevalentie en andere contextfactoren op percepties over de verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven).

De mate van beloning of bestraffing voor het misdrijf

Ten vierde kan het feit of de dader voor zijn delict beloond of gestraft wordt, van invloed zijn op de morele evaluaties van een misdrijf. Een beloonde daad geeft immers de boodschap aan de kijker dat

⁹¹ In België bestaat er geen uniform classificatiesysteem. Enerzijds bestaat er de Commissie voor Filmkeuring, die beoordeelt of een film geschikt is voor jongeren vanaf 12 of vanaf 16 jaar. Anderzijds gelden artikel 42 en 43 van het Mediadecreet voor televisieprogramma's: televisieomroeporganisaties mogen geen programma's uitzenden die de lichamelijke, geestelijke of zedelijke ontwikkeling van minderjarigen ernstig zou kunnen aantasten (i.e. programma's waarin pornografische scènes of programma's metodeloos geweld). "*Als dergelijke programma's ongecodeerd worden uitgezonden, moeten ze voorafgegaan worden door een akoestische waarschuwing of moeten ze gedurende de hele uitzending herkenbaar zijn aan een visueel symbool*" (Decreet betreffende radio-omroep en televisie van 27 maart 2009, B.S. 30 april 2009).

de daad succesvol was, terwijl een bestrafte daad impliceert dat het misdrijf schade met zich meebracht voor de dader (Potter et al., 1997, p. 72). Beloningen voor een misdrijf kunnen de vorm aannemen van geld, drugs, respect van anderen of vrijheid, terwijl bestraffing de vorm kan aannemen van bijvoorbeeld strafrechtelijk optreden tegen de dader of fysieke verwondingen (Potter et al., 1997; Wilson et al., 1997). Het belonen of straffen van daders van delicten geeft, met andere woorden, belangrijke informatie aan de kijker met betrekking tot welke gedragingen (sociaal en/of wettelijk) aanvaard zijn en welke niet. Op basis van deze informatie kunnen dus percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven gevormd worden.

Onderzoek heeft verder ook aangetoond dat bepaalde percepties en attitudes over de gevolgen van misdrijven beïnvloed kunnen worden door beloning of bestraffing van een misdrijf. In een experiment van Bryant et al. (1981) werd een deel van de subjecten zes weken blootgesteld aan gewelddadige scènes waarin de dader beloond werd, en een deel aan gewelddadige scènes waarin de dader gestraft werd voor zijn gedrag. Subjecten die beloond gewelddadig gedrag zagen waren angstiger en meer pessimistisch over de gevolgen van de daad in vergelijking met subjecten die gewelddadig gedrag zagen dat bestraft werd. Onrechtstreeks impliceert dit resultaat dat de schade ten gevolge van misdrijven die beloond werden, door kijkers mogelijk als zwaarder gepercipieerd wordt in vergelijking met schade ten gevolge van misdrijven die bestraft werden.

De toon van de scène

Of een misdrijfscène of nieuwsitem cognitief, emotioneel of in een combinatie van beiden, benaderd wordt, kan van invloed zijn op iemands percepties en attitudes. Voorgaand onderzoek heeft inderdaad aangetoond dat een emotionele ondertoon op televisie, emotionele reacties bij kijkers kan uitlokken, wat dan vervolgens een invloed kan hebben op de manier waarop kijkers de informatie die ze binnenkrijgen, verwerken (Cho et al., 2003, p. 313). Gunter (1985) stelt dat *“the salience or arousing nature of the violence makes a difference to viewers in the way they interpret the meaning of messages”* (Gunter, 1985 in Potter et al. (1997, p. 73)). Verder onderzoek naar deze specifieke contextfactor is echter nodig. Op basis van gezond verstand kunnen we echter wel een verband veronderstellen tussen de toon waarop een misdrijfscène of het nieuwsitem gebracht wordt en iemands percepties over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven. Immers, wanneer een slachtoffer bijvoorbeeld tijdens de duur van de hele scène roept of huilt, wordt de misdrijfscène mogelijk anders geïnterpreteerd in termen van schade en verkeerdheid dan wanneer een slachtoffer weinig emotionele reacties vertoont. Ook zal bijvoorbeeld een fictief misdrijf dat gepleegd wordt door een dader die koelbloedig en rationeel handelt, anders geïnterpreteerd worden dan een misdrijf met een dader die huilt tijdens zijn/haar daden. Nieuwsitems waarbij familieleden van het slachtoffer huilend in beeld komen, zullen vermoedelijk

anders geïnterpreteerd worden in termen van verkeerdheid en schade dan bijvoorbeeld nieuwsitems waarbij enkel droge (emotieloze) beelden van een rechtszaal getoond worden.

Het gebruik van humor⁹²

In tegenstelling tot de hoeveelheid aan onderzoek naar de invloed van humor in reclameboodschappen op de attitude van mensen tegenover het merk en de herinnering van de boodschap, is er slechts weinig onderzoek verricht naar de invloed van humor in televisieprogramma's op de attitudes en percepties van kijkers (Wilson et al., 1997, p. 31), ook tot op heden. De weinige studies die uitgevoerd zijn, tonen aan dat misdrijven die afgebeeld worden op een humoristische manier en misdrijven die getrivialiseerd worden, als minder schadelijk en minder ingrijpend gepercipieerd worden door kijkers. Het tonen van misdrijven gepaard met humor kan dus desensitisatie bij de kijkers als gevolg hebben (Wilson et al., 1997, p. 31-32). Jablonski en Zillman (1991, in Mustonen en Pulkkinen (1997)) toonden aan dat wanneer gewelddadige films een humoristische toets kregen, emotionele reacties bij de kijkers verminderd werden. Echter, verder onderzoek naar deze contextfactor is nodig om hierover sterke uitspraken te kunnen doen. Op basis van gezond verstand kunnen we echter wel een verband veronderstellen tussen de toon waarop een misdrijfscène gebracht wordt en iemand percepties over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven. Zo wordt bijvoorbeeld het misdrijf slagen en verwondingen mogelijk als minder verkeerd en minder schadelijk gepercipieerd door de kijker wanneer het misdrijf op een ludieke manier tussen twee broers gepleegd wordt dan wanneer deze twee broers op een koelbloedige, serieuze manier met elkaar beginnen vechten .

De bronnen die aan bod komen⁹³

Elitebronnen betreffen alle personen die geïnterviewd worden omwille van hun functie of positie en bezitten een bepaalde expertise of kennis over het onderwerp. Getuigen zijn personen die exclusieve informatie bezitten over het onderwerp waarover ze geïnterviewd worden, omwille van wat ze gezien of meegemaakt hebben. Ten slotte is er de voxpop; dit betreft de willekeurig benaderde 'man in de straat' of de stem van het volk (De Smedt et al., 2011b, p. 3). Voorgaand onderzoek in Vlaanderen (De Smedt et al., 2011b) heeft aangetoond dat in nieuws over criminaliteit voornamelijk beroep gedaan wordt op elitebronnen met expertise, en minder op getuigen die exclusieve informatie over het onderwerp kennen (e.g., buur, slachtoffer, ooggetuige, kennis) en zogenaamde 'voxpop' (e.g., man in de straat, klant, deelnemer, toeschouwer). Hoewel elitebronnen dus het vaakst voorkomen in nieuwsitems over criminaliteit, stelt men vast dat ook getuigen relatief vaak

⁹² Contextfactor specifiek voor algemene televisie-inhoud.

⁹³ Contextfactor specifiek voor nieuwsinhoud.

voorkomen in nieuwsitems over criminaliteit wanneer de vergelijking gemaakt wordt met andere thema's die aan bod komen in het nieuws. Criminaliteit wordt dus ook relatief vaak verteld vanuit het standpunt van de mensen die erbij betrokken zijn, die het zelf hebben zien gebeuren of ervaren hebben (De Smedt et al., 2011b, p. 7). We kunnen hier de link leggen met het theoretisch concept van 'framing', dat Entman (1993) als volgt beschrijft: *"To frame is to select some aspects of a perceived reality and make them more salient in a communication text in such a way as to promote a particular problem definition, causal interpretation, moral evaluation and/or treatment recommendation"* (Entman, 1993, p. 53). Het publiek heeft frames nodig om alle informatie die op hen afkomt, te verwerken. Eén van de gevolgen van framing is echter dat er stereotiepe beelden kunnen ontstaan door het benadrukken van bepaalde elementen en het weglaten van andere aspecten. Hoe het publiek dus denkt over bepaalde sociale problemen, hangt af van het 'kader' dat hen aangereikt wordt (Entman, 1993, p. 53-54). Zo kunnen, naast bijvoorbeeld woordgebruik en focus van de titel van het nieuwsitem, de bronnen die aan bod komen in nieuwsitems, een bepaalde focus leggen op de inhoud ervan. Wanneer bijvoorbeeld de familie van het slachtoffer lange spreektijd krijgt binnen een nieuwsitem, zal dit een andere indruk geven aan het publiek dan wanneer een advocaat als bron gebruikt wordt en pleit in het voordeel van de verdachte.

We kunnen hierbij de link leggen met percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven: het oordeel dat mensen zich vormen over de verkeerdheid van het misdrijf, hangt voor een deel af van de bron die aangehaald wordt om commentaar te geven bij dit misdrijf. Entman haalt in zijn definitie immers ook het morele aspect aan bij framing. Verder kan het bronnengebruik van invloed zijn op de perceptie van kijkers over de zwaarte van de schade van misdrijven. Wanneer bijvoorbeeld de advocaat van het slachtoffer of een slachtofferorganisatie aan het woord gelaten wordt en men de psychologische schade bij het slachtoffer benadrukt, kan dit er toe leiden dat men de schade bij het misdrijf als zwaarder percipieert dan wanneer men bronnen aan het woord laat die niet focussen op het slachtoffer of de schade.

De mate van zichtbaarheid van het misdrijf, het slachtoffer en de schade ten gevolge van het misdrijf

Criminaliteit kan kort of lang getoond worden, in close-up of van ver in beeld gebracht worden of met veel of weinig bloed aan bod komen. Dit zijn productietechnieken die bepalen hoe de kijker de beelden interpreteert. Onderzoek heeft onder meer aangetoond dat wanneer geweld expliciet en visueel wordt voorgesteld op televisie, de angst bij de kijker verhoogd wordt. Onderzoek toonde aan dat subjecten die blootgesteld werden aan nieuwsverhalen waarin expliciet geweld getoond werd, angstigere reacties vertoonden dan subjecten die blootgesteld werden aan dezelfde nieuwsverhalen zonder deze beelden (Lang et al., 1993; Mundorf & Zillmann, 1991). Visuele delicten kunnen niet

enkel angstreactions opwekken, ook desensitisatie of een daling in opwinding en gevoeligheid tegenover het misdrijf, is een onmiddellijk gevolg van het blootgesteld worden aan expliciete en visuele beelden van delicten (e.g., Cline et al., 1973). Onderzoek toonde aan dat subjecten die werden blootgesteld aan visueel geweld aanvankelijk sterkere fysiologische reacties hadden, maar dat deze reacties namen af naarmate de blootstelling bleef duren (desensitisatie) (Lazarus & Alfert, 1964).

Vervolgens kunnen kijkers delicten op televisie anders interpreteren naargelang de zichtbaarheid van de gevolgen van deze delicten en de mate van schade die getoond wordt bij de delicten (zwaarte van de schade). Kijkers die emotionele of fysieke pijn bij het slachtoffer zien, zullen het delict anders opvatten dan kijkers die dit niet zien (Potter et al., 1997, p. 71). Dit zeggen ook Comstock et al. (1978). Zij zijn van mening dat wanneer de gevolgen van een misdrijf zoals pijn en lijden van het slachtoffer getoond worden, dit een sterke invloed heeft op hoe de kijker deze daad interpreteert. Men zal in dat geval de daad als ernstiger beschouwen in vergelijking met scènes waarin deze gevolgen niet of in mindere mate getoond worden (Gunter, 1983 in Wilson et al. (1997, p. 30)). Gunter concludeerde, ten slotte, uit zijn empirische studie dat ernstpercepties van misdrijven die getoond worden op televisie, beïnvloed worden door de gevolgen van dit misdrijf. Hij voerde een serie van twaalf experimenten uit en vond dat kijkers misdrijven die getoond werden met schade en lijden, als ernstiger inschatten dan wanneer deze kijkers misdrijven zonder schade voorgeschoteld kregen (Gunter, 1985, in Potter et al. (1997, p. 71)). Deze bevindingen tonen een verband aan tussen de focus van het misdrijf en de percepties over de zwaarte van de schade.

Bovendien, wanneer de schadelijke gevolgen van een delict expliciet getoond worden, is het mogelijk dat de kijker het delict beschouwt als iets onwenselijk of verkeerd (Potter et al., 1997, p. 71); hier kunnen we de link leggen met percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven. Het is in inhoudsanalytisch onderzoek bijgevolg interessant om na te gaan of het delict en/of de schade in close-up of met een longshot getoond werden, en op welke manier het delict aan bod komt (e.g., enkel praten over het delict versus expliciet tonen ervan).

Het realiteitsgehalte van het delict en de schade

De intensiteit van de emoties van de kijker hangt af van het realiteitsgehalte van de stimulus (i.e. het misdrijf) die deze emotie uitlokt (Valkenburg & Buijzen, 2011, p. 341). Frijda benoemt dit als 'de wet van de schijnbare realiteit': *"Emotions are triggered by events appraised as real, and their intensity corresponds to the degree to which this is the case"* (Frijda, 1988, p. 352). Deze wet stelt dat emoties getriggerd worden door gebeurtenissen die de kijkers als realistisch beschouwt, en dat de intensiteit van deze emoties afhankelijk is van de mate waarin men deze gebeurtenissen als realistisch beschouwt. Met andere woorden, hoe realistischer men het delict en de bijhorende schade op

televisie vindt, hoe sterker de emoties zullen zijn die de kijker vertoont. Naar analogie met deze vooropstelling en de redenering gemaakt in het punt over het realiteitsgehalte van het programma, leidt dit er eveneens mogelijk toe dat men een misdrijf dat als 'levensecht' gepleegd wordt op televisie als zwaarder en verkeerder inschat dan wanneer het misdrijf getoond wordt op een niet-realistische manier.

De gevolgen van het delict voor het slachtoffer

Ten eerste kan, zoals duidelijk werd uit het Harm Assessment Framework (Greenfield & Paoli, 2013), een delict gevolgen hebben voor verschillende dragers van schade (individu, overheid, private organisatie, samenleving) (zie hoofdstuk 2.1). Alvorens per misdrijf de specifieke gevolgen en de zichtbaarheid ervan na te gaan, is het van belang te weten voor welke drager het delict gevolgen heeft. Deze contextfactor werd echter steeds overgeslagen in voorgaand inhoudsanalytisch onderzoek. Ook het aantal dragers dat schade lijdt ten gevolge van dit misdrijf, is in dit verband een belangrijke contextfactor. Nadien kunnen dan, eveneens de assumpties van het Harm Assessment Framework volgend, per misdrijf de specifieke gevolgen van het delict nagegaan worden (type/soort schade) en de zwaarte van deze gevolgen ingeschat worden.

Afhankelijk van wie de drager van de schade van een misdrijf is, kunnen kijkers bepaalde percepties vormen over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven. In lijn met de literatuur over 'identificatie' en 'empathie' (e.g., Cohen, 2001; Valkenburg & Buijzen, 2011) (zie infra), besluiten we dat wanneer het slachtoffer een individu betreft, het misdrijf mogelijk als verkeerder en met zwaardere schade zal ingeschat worden dan wanneer het slachtoffer een bedrijf of de overheid is.

Wat betreft het soort schade, heeft het onderzoek van Warr (1989) aangetoond dat misdrijven met fysieke schade als verkeerder en zwaarder ingeschat werden door het publiek dan misdrijven met materiële schade of slachtofferloze delicten. Deze redenering volgend is het mogelijk dat wanneer bijvoorbeeld het misdrijf inbraak op televisie doorgaans gepaard gaat met fysieke schade, kijkers dit misdrijf als verkeerder en zwaarder percipiëren dan wanneer dit misdrijf financiële schade voortbrengt.

Het aantal slachtoffers en daders

Onderzoek in de literatuurtraditie naar ernstpercepties van criminaliteit heeft aangetoond dat delicten waarbij meerdere daders betrokken zijn tegen slechts één slachtoffer, door het publiek doorgaans als ernstiger gepercipieerd worden dan delicten die gepleegd zijn door slechts één dader. Er is immers de algemene opvatting in de samenleving dat "*the strong should not prey upon the weak*" (Lynch & Danner, 1993, p. 317-318). Op basis van deze bevinding en de vaststelling dat

percepties over de verkeerdheid en de zwaarte van de schade componenten van ernstpercepties vormen (zie deel 1), kunnen we ervan uitgaan dat kijkers die misdrijven zien op televisie waarbij slechts een slachtoffer en meerdere daders betrokken zijn, als verkeerder zullen beschouwen dan een-tegen-een misdrijven. Gezond verstand doet ons bovendien vermoeden dat kijkers die misdrijven zien die gepleegd worden door meerdere daders, de zwaarte van de schade van deze misdrijven hoger zullen inschatten in vergelijking met misdrijven waarbij slechts een dader en een slachtoffer betrokken zijn.

De rechtvaardigingsgrond of het motief voor het misdrijf

Het motief dat de dader heeft om het misdrijf te plegen, is ook van het belang in de beoordeling van de daad door de kijker (Hoffner & Cantor, 1985; Wilson et al., 1997). Wanneer men bijvoorbeeld laat zien dat de dader het misdrijf weldoordacht pleegt zal men het misdrijf mogelijk anders percipiëren dan wanneer men ziet dat de dader het delict in een impulsieve bui pleegt (Potter et al., 1997, p. 72). Daders kunnen bovendien verschillende motieven hebben om een misdrijf te plegen. De situatie waarbij een vader de persoon die zijn dochter probeerde te verkrachten, neerschiet zal bijvoorbeeld anders geïnterpreteerd worden door de kijker dan de situatie waarbij een overvaller een winkelbediende neerschiet omdat ze het geld niet snel genoeg overhandigt (Wilson et al., 1997, p. 24). Eenzelfde gedraging met een ander motief zal dus waarschijnlijk verschillend geïnterpreteerd worden door de kijker. Bepaalde motieven zoals zelfverdediging of de verdediging van een geliefde, kunnen het gedrag van de dader rechtvaardigen, terwijl motieven als snel winstbejag (e.g., overvaller schiet een bediende neer omdat ze het geld niet snel genoeg uit de kassa haalt) doorgaans als onrechtvaardig beschouwd worden. Hier kunnen we de link leggen met de morele verkeerdheid van het misdrijf. Het motief voor het plegen van het misdrijf is immers een leidraad voor de kijker om de sociale aanvaardbaarheid of rechtvaardiging van het misdrijf te bepalen (Wilson et al., 1997, p. 24). Deze sociale aanvaardbaarheid wordt gevormd op basis van de waarden en normen van de samenleving. In dit verband kunnen we ook de visie van Bilandzick aanhalen. Zij stelt in haar studie over het verband tussen media en moraliteit dat *“justification may be the most important contextual factor for moral implications of narratives as they may weaken the validity of a moral norm.[...] Audiences may learn justification types portrayed as acceptable in a given society or group, as much as they learn the moral values themselves”* (Bilandzick, 2011, p. 47-48).

Het wapengebruik

Volgens Skogan (1984, p. 121) is de aanwezigheid van een wapen bij het plegen van een misdrijf, voor slachtoffers een indicator van de ernst van dit misdrijf. Ook volgens McCleary et al. (1981, p. 283) houdt men er bij het maken van een ernstoordeel rekening mee of het misdrijf met een wapen

gepleegd werd of niet. Hagan (1994) stelde een theoretisch model op, vertrekkende van de bevinding dat er tussen burgers een grote mate van eensgezindheid is over o.a. gewapende overvallen dat dit zeer schadelijke en ernstige misdrijven zijn. Deze bevindingen impliceren dat kijkers misdrijven gepleegd met een wapen, mogelijk als ernstiger percipiëren dan misdrijven gepleegd zonder wapen. Misdrijven getoond op televisie waarbij een wapen gebruikt wordt, zullen bijgevolg mogelijk als verkeerder en met zwaardere schade gepercipieerd worden in vergelijking met eenzelfde misdrijf waarbij de dader geen wapen gebruikte. Misdrijven op televisie die gepleegd worden met een wapen worden door de kijker mogelijk als schadelijker en verkeerder gepercipieerd dan misdrijven op televisie die zonder wapen gepleegd worden.

De aantrekkelijkheid van de dader en het slachtoffer

De manier waarop een televisiepersonage dat een delict pleegt, afgebeeld wordt, kan iemands interpretatie over dat misdrijf beïnvloeden. Met andere woorden, de betekenis die gegeven wordt aan een misdrijf, is nauw verwant met de mate van aantrekkelijkheid van de betrokken personages (Wilson et al., 1997, p. 21). Bijvoorbeeld, de mate waarin een personage wordt afgebeeld als de 'good guy' of de 'bad guy' zal een invloed hebben op hoe men het delict percipieert (e.g., Mustonen & Pulkkinen, 1997; Potter & Ware, 1987). Zo zal een delict waarbij de dader wordt afgebeeld als de slechterik en het slachtoffer als de goedgezak, als verkeerder beschouwd worden dan wanneer de dader een goed personage is.

Volgens Cohen (2001, p. 261) is identificatie met een televisiepersonage een mechanisme waardoor het publiek een mediatekst interpreteert en ervaart alsof men de gebeurtenis zelf meemaakte. Wanneer men zich identificeert met dit personage, deelt men de gevoelens en reacties van dit televisiepersonage. Empathie is in deze context een belangrijk concept (Valkenburg & Buijzen, 2011, p. 340). Chory-Assad en Cicchirillo (2005) toonden aan dat empathie een noodzakelijke factor is voor identificatie. Immers, kijkers kunnen de gevoelens en reacties van een televisiepersonage niet delen indien ze niet in staat zijn zich in dit personage te verplaatsen (Chory-Assad & Cicchirillo, 2005, p. 154). Niet enkel de manier waarop programmamakers de personages voorstellen, ook de demografische kenmerken van de personages die gedeeld worden met de kijker, bepalen mee de aantrekkelijkheid van het personage en kunnen bijgevolg van invloed zijn op de interpretatie van delicten gepleegd door dat personage. Verder toonden Zillmann (1991) en Feshbach en Roe (1968) aan dat wanneer kijkers zichzelf identificeren met het slachtoffer en gelijkenissen met zichzelf zien, ze de emotionele ervaringen van het dit slachtofferpersonage gaan delen. Dus, wanneer men zich kan identificeren met het personage, zal men percepties over de verkeertheit en zwaarte van de schade vormen die in lijn liggen met wat dit personage voelt/denkt. Bijvoorbeeld, een kijker die op televisie een slachtoffer ziet waarmee men zich kan identificeren dat zichtbaar lijdt en het misdrijf

afkeurt, zal eveneens negatieve percepties hebben over de verkeerdheid en zwaarte van de schade van dit misdrijf.

De fysieke kracht van de dader en het slachtoffer⁹⁴

Gezond verstand doet ons vermoeden dat wanneer de dader op televisie wordt voorgesteld als een zeer krachtige persoon en/of het slachtoffer voorgesteld wordt als een fysiek zwak personage, dit gevolgen heeft voor de manier waarop de kijker het misdrijf percipieert in termen van ernst. Meer bepaald is het mogelijk dat kijkers misdrijven gepleegd door een sterke dader en/of tegen een zwak slachtoffer, als verkeerder inschatten in vergelijking met misdrijven gepleegd tegen een 'gelijke'. Onderzoek van het Vlaams Vredesinstituut naar jongeren en geweld toonde aan dat doorsnee jongeren een traditioneel waardenpatroon hanteren in hun perceptie en houding tegenover geweld. Dit uitte zich in de bevinding dat de jongeren in de steekproef van mening waren dat kinderen en vrouwen slaan, verkeerd is en dat 'je zoiets niet doet' omwille van het kwetsbare en weerloze karakter van het slachtoffer (Verdonck et al., 2011, p. 148). Ten tweede veronderstellen we – omwille van het kwetsbare karakter van bepaalde groepen van slachtoffers - dat kijkers mogelijk denken dat misdrijven gepleegd door een sterke dader en/of tegen een zwak slachtoffer zwaardere schade voortbrengen in vergelijking met misdrijven gepleegd tegen gelijken.

De relatie tussen de dader en het slachtoffer

Misdrijven tussen personen die elkaar kennen worden over het algemeen als minder ernstig beschouwd dan misdrijven gepleegd tegen vreemden (Rossi et al., 1974, p. 227).⁹⁵ De onderzoekers leggen hier de link met de notie van rechtvaardiging: over het algemeen vindt men dat wanneer de dader het slachtoffer kent, het misdrijf tot op een bepaalde hoogte en in sommige gevallen moreel te rechtvaardigen valt (Rossi et al., 1974, p. 227) of dat, zo redeneren Rossi et al. (1985, p. 60), misdrijven gepleegd tegen vreemden vaker weloverwogen en intentioneel gebeuren in vergelijking met misdrijven gepleegd vanuit liefde en vriendschap. Deze redenering volgend is het mogelijk dat wanneer op televisie een misdrijf getoond wordt waarbij dader(s) en slachtoffer(s) elkaar kennen, kijkers dit misdrijf als minder verkeerd percipiëren dan wanneer dader en slachtoffer vreemd zijn aan elkaar. Omgekeerd is het mogelijk dat misdrijven waarbij de dader en het slachtoffer onbekenden

⁹⁴ Deze contextfactor is gerelateerd aan de contextfactor van 'het aantal daders en slachtoffers' die het misdrijf plegen (zie supra).

⁹⁵ Incest tussen vader en dochter wordt in deze studie bijvoorbeeld als minder ernstig gepercipieerd dan verkrachting van een vreemde persoon (Rossi et al., 1974, p. 228). Men kan zich afvragen of dit in het huidige tijdperk – ruim veertig jaar na de studie van Rossi et al. - nog steeds zo is. Roberts (2011, p. 115) haalde ook aan dat de ernst van straffen in het strafrecht mee evolueert met de tijd en de tijdsgeest en geeft hierbij het voorbeeld van intrafamiliaal geweld.

zijn voor elkaar, door de kijker als ernstiger en verkeerder gepercipieerd worden dan dezelfde misdrijven waarbij de dader en het slachtoffer elkaar wel kennen.

De contextloze uitzendingen

Trailers, reclameboodschappen en boodschappen van algemeen nut behoren tot de categorie van contextloze televisie-uitzendingen. Het zijn immers uitzendingen die slechts enkele tientallen seconden duren, sterk visueel zijn en geen of weinig context verschaffen over wat uitgezonden wordt. Contextloze uitzendingen kunnen in die zin de kijker extra gevoelig maken voor cultivatie-effecten. Ivory et al. (2007, n.p.) verwoorden het in hun studie naar terrorisme in filmtrailers als volgt: *“Film trailers’ broad audience, easy accessibility, and often frequent and repetitive presentation on television and other media suggest a potential for cultivation effects. [...] Film trailers’ brief and superficial nature, as well as their frequent exposure to viewers who are not actively engaged in attending to and processing messages (e.g., before a movie or during a television commercial break) therefore suggests that trailers’ content may be even more conducive to cultivation effects than the films they advertise”*. Dit citaat geldt niet enkel voor filmtrailers, maar voor alle contextloze uitzendingen die getoond worden op televisie. Zowel trailers voor programma’s uit de televisiegids van die week, reclameboodschappen en boodschappen van algemeen nut, worden vaak en dagelijks herhaald tussen programma’s. Contextloze uitzendingen kunnen de percepties van kijkers over de verkeertheit en de zwaarte van de schade cultiveren. Een voorbeeld kan dit aantonen. Denk bijvoorbeeld aan een filmtrailer waarin in een flits van een seconde een gevecht tussen twee mannen uitgezonden wordt, en in een volgende flits ook bloed getoond wordt. Zonder de context van dit gevecht te kennen, is het goed mogelijk dat kijkers zullen denken dat dit ‘zinloos geweld’ betreft, en/of dat dit misdrijf zeer schadelijke gevolgen voortbrengt. In de film gaat het bijvoorbeeld echter om een vader die de aanrander van zijn dochter hardhandig aanpakt, waarna deze ‘enkel’ een bloedneus heeft. De context van deze beelden kan dus andersoortige percepties bij de kijkers cultiveren.

7.2 De onderzoeksvragen

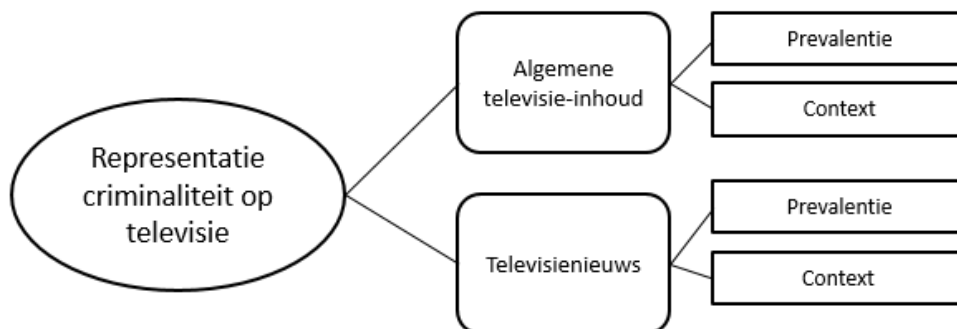
Uitgaande van dit conceptueel kader waarin de prevalentie en de context van criminaliteit op televisie, en de mogelijke invloed die beide factoren kunnen hebben op percepties over de zwaarte van de schade en de verkeertheit van misdrijven, centraal staan, formuleren we de twee onderzoeksvragen met de twee deelvragen. We volgen hierbij de tweeling van de representatie van criminaliteit in de algemene televisie-inhoud en de representatie van criminaliteit in het televisienieuws. Aangezien de cultivatie-analyse betrekking heeft op respondenten afkomstig uit

Vlaanderen – naar analogie met deel 1 van het proefschrift – wordt voor de inhoudsanalyse ook de Vlaamse televisie onderzocht. Onderstaande onderzoeksvragen – die visueel voorgesteld worden in figuur 7.1 – staan centraal in dit deel van het proefschrift:

- 1) Wat is de representatie van criminaliteit in uitzendingen getoond op de Vlaamse televisie?
 - Wat is de prevalentie van criminaliteit in uitzendingen getoond op de Vlaamse televisie?
 - Wat is de context van criminaliteit in uitzendingen getoond op de Vlaamse televisie?

- 2) Wat is de representatie van criminaliteit in nieuwsberichten getoond op de Vlaamse televisie?
 - Wat is de prevalentie van criminaliteit in nieuwsberichten getoond op de Vlaamse televisie?
 - Wat is de context van criminaliteit in nieuwsberichten getoond op de Vlaamse televisie?

Alvorens de methodologische keuzes te beschrijven, dient benadrukt te worden dat deze inhoudsanalyse beschouwd kan worden als een replicatie van de NTVS die in de jaren '90 werd uitgevoerd in de V.S. (zie ook hoofdstuk 6.3). De steekproeftrekking, het codeboek en de wijze van data-analyse zijn grotendeels gebaseerd op deze studie. We trachten echter tegemoet te komen aan de methodologische en conceptuele twistpunten (zie hoofdstuk 6.4) van deze en andere studies.



Figuur 7.1 Visuele voorstelling van de onderzoeksvragen naar de representatie van criminaliteit op televisie

7.3 De steekproef

In het volgend onderdeel worden de keuze voor de kwantitatieve inhoudsanalyse, de steekproefselectie voor de algemene televisie-inhoud en voor televisienieuws toegelicht.

Binnen de methode van de inhoudsanalyse bestaat zowel een kwantitatieve als een kwalitatieve variant. Uit de definitie van Berelson, een van de eerste onderzoekers die de inhoudsanalyse

definieerde, blijkt dat deze methode oorspronkelijk voornamelijk kwantitatief van aard was: *“a research technique for the objective, systematic and quantitative description of the manifest content of communication”* (Berelson, 1952, p. 18). Met manifeste kenmerken worden die kenmerken bedoeld die aan de oppervlakte liggen en direct waarneembaar zijn (Potter & Levi-Donnerstein, 1999, p. 259). Het grootste verschil tussen de kwantitatieve en de kwalitatieve inhoudsanalyse is dat er in de kwalitatieve variant ook latente betekenisstructuren aan bod komen. Potter en Levi-Donnerstein (1999, p. 259) beschrijven dit als kenmerken die onder de oppervlakte liggen, en waarbij de onderzoeker interpreteert en op zoek gaat naar de onderliggende betekenis van de boodschap.

In het huidige onderzoek wordt er in de geselecteerde televisieuitzendingen zowel op manifeste kenmerken als op bepaalde latente inhoudsgevoelens (e.g., de toon van de scène, het emotionele/rationele gehalte van de scène, de zwaarte van de negatieve gevolgen van het delict). Aangezien deze contextfactoren op een kwantitatieve manier verzameld en gerapporteerd worden (zie codeboek), voeren we strikt genomen een kwantitatieve inhoudsanalyse uit: *“the systematic and replicable examination of symbols of communication, which have been assigned numeric values according to valid measurement rules and the analysis of relationships involving those values using statistical methods, to describe the communication, draw inferences about its meaning, or infer from the communication to its context, both of production and consumption”* (Riffe et al., 2005, p. 25). Strikt genomen is onze inhoudsanalyse dus van kwantitatieve aard, met kwalitatieve aanvullingen (interpretaties van bepaalde contextfactoren, zie codeboek) die op een kwantitatieve wijze geanalyseerd en gerapporteerd worden. We blijven spreken van een kwantitatieve inhoudsanalyse omdat we gebruik maken van een codeboek met afgebakende variabelen en waarden en omdat we de data aan statistische analyses zullen onderwerpen (zie infra). Een kwantificatie van inhoud heeft als voordeel dat grote hoeveelheden van data op een overzichtelijke wijze kunnen gepresenteerd worden (Riffe et al., 2005, p. 32).

Een eerste stap bij de steekproefselectie in inhoudsanalytisch onderzoek betreft het bepalen van de analyse-eenheden waarop het onderzoek betrekking heeft. We kiezen ervoor om – met Vlaanderen als case (zie supra) - te focussen op televisie-inhouds. De redenen hiervoor zijn veelvuldig. Ten eerste blijkt uit tijdbestedingsonderzoek bij 6400 Belgen dat het overgrote deel van de vrije tijd voor de televisie doorgebracht wordt. De Belgen kijken gemiddeld 2.5 uur per dag naar de televisie, wat meer is dan de helft van de beschikbare vrije tijd per dag (Glorieux & Minnen, 2008). Dit wordt bevestigd door meer recent onderzoek in Nederland (SPOT, 2012, p. 20). Bovendien toont onderzoek bij 1477 Vlaamse jongeren aan dat 99.5% van de Vlaamse gezinnen thuis een televisietoestel heeft (Apestaartjaren, 2014, p. 6). Ten tweede, wanneer we de vergelijking maken met andere media, zien we dat televisie nog steeds het populairste medium is voor nieuwsgaring, dit geldt zowel voor

Vlaamse jongeren (Van Cauwenberge et al., 2013) als voor volwassenen (Hooghe et al., 2005; Pew Research Center for the People and the Press, 2008). Ten slotte opteren we voor het medium televisie in navolging van Gerbner's onderzoekstraditie en zijn keuze voor het medium televisie in het licht van de cultivatietheorie. Omwille van de specifieke eigenschappen die het medium televisie bezit, is de cultivatietheorie aanvankelijk ontwikkeld met het medium televisie als uitgangspunt. De specifieke eigenschappen die de televisie bezit, vormen de basis voor de assumpties van de cultivatietheorie (Gerbner, 2000, p. 4-6). In hoofdstuk vijf werden deze eigenschappen uitgebreid besproken (i.e. de sterke aanwezigheid van televisie in de samenleving, de homogeniteit in de boodschappen, de hoge mate van realisme in de inhoud, de gewoonte waarmee mensen televisie kijken). Ook Morgan en Shanahan (2010) zijn van oordeel dat televisie voorlopig steeds de dominante 'storyteller' is. *"We think it's safe to say that television will remain our primary cultural storyteller for some time to come"* (Morgan & Shanahan, 2010, p. 350-351) (zie ook hoofdstuk 5.3 voor argumenten).

Vervolgens dienen televisiekanalen geselecteerd te worden. We kiezen ervoor televisiekanalen te selecteren in Vlaanderen; dit sluit aan bij de doelstellingen van huidig onderzoek. Voorts baseren we ons op de meest recente cijfers van het Centrum voor Informatie over de Media, een Belgische vereniging die als doel heeft haar leden uit de communicatiesector betrouwbare informatie te verschaffen over het bereik, de kenmerken en de kracht van de media (Centrum voor Informatie over de Media, 2013a, p. 4). Voor Vlaanderen zien we dat in 2014 de publieke omroep één (28.69%) en het commerciële kanaal VTM (19.81%), de hoogste marktaandelen halen (Centrum voor Informatie over de Media, 2013b, p. 3).⁹⁶ Ongeveer 70% van de kijkers die naar de publieke omroep kijken, kijkt naar één en ruim 30% van de commerciële kijkers kijkt naar VTM. In de top 100 beste programma's in 2014, staat het 7 uur journaal van één twee keer opgelijst en het VTM nieuws één keer, en in de top 100 programma's aller tijden wordt het 7 uur journaal op één één keer vermeld. Interessant is dat men niet enkel het kijken naar televisieprogramma's op het moment van uitzending registreert via kijkmeters bij 3700 personen, maar dat men ook programma's die tot zes dagen later worden (her)bekeken via digitale televisie, mee in de statistieken opneemt. Uitgaande van dit zorgvuldig verzameld cijfermateriaal, kiezen we ervoor om één en VTM, de marktleiders, als televisiekanalen op te nemen in onze steekproef. De keuze voor zowel een publieke als een commerciële televisiezender is bovendien interessant omdat op die manier vergelijkingen gemaakt kunnen worden tussen de representatie van criminaliteit op beide soorten televisiekanalen. Immers, daar waar bij de publieke omroep traditioneel de Public Service Broadcasting (PBS)-waarden en de publieke dienstverlening

⁹⁶ één en VTM worden gevolgd door Canvas (8.91%), Vier (7.73%), 2BE (4.88%), Vitaya (5.0%), Vijf (4.72%) en Vijf (3.64%) (Centrum voor Informatie over de Media, 2013b, p. 3).

centraal staan (universaliteit, diversiteit, kwaliteit en innovativiteit) (De Bens & Paulussen, 2005, p. 369-370), zou de marktgeoriënteerde commerciële omroep zich voornamelijk toespitsen op de wil van het publiek (e.g., entertainment) (Holznagel, 2000, p. 3). Critici beweren echter dat dit onderscheid tussen publieke en private zenders stilaan aan het vervagen is en dat er sprake is van convergentie tussen beide soorten televisiekanalen (De Bens & Paulussen, 2005, p. 375, p. 383). Uit de literatuurstudie blijkt dat de verschillen tussen beide zenders inderdaad minder scherp geworden zijn, maar dat er nog steeds opmerkelijke verschillen tussen beide zenders bestaan. De studie waarin men deze vergelijking tussen beide zenders maakt, dateert echter van een decennium geleden (De Bens & Paulussen, 2005)

7.3.1 De steekproef voor de algemene televisie-inhoud

Een laatste stap in de steekproefselectie betreft het bepalen van de precieze televisie-uitzendingen die geanalyseerd zullen worden. In het verleden werden reeds systematisch studies uitgevoerd die focussen op televisienieuws (zie literatuuroverzicht), maar de representatie van criminaliteit in verschillende andere televisiegenres werd nog niet systematisch bestudeerd in België. Het is volgens de cultivatietheoretici echter belangrijk dit wel te doen aangezien ook fictie en andere genres zoals reality tv en documentaires iemands percepties kunnen beïnvloeden. Bovendien zijn er slechts een handvol onderzoekers die ook criminaliteit in trailers en reclameboodschappen onderzochten, en werden er geen studies gevonden naar de representatie van criminaliteit in opsporingsberichten en in boodschappen van algemeen nut. Het is één van de doelen van dit onderzoek om deze 'gap' in de literatuur weg te werken en ook deze uitzendingen mee op te nemen in de steekproef.

Om de onderzoeksvraag naar de representatie van criminaliteit op de Vlaamse televisie te beantwoorden, kiezen we binnen de methode van de doelgerichte steekproeftrekking voor de zogenaamde 'consecutive-unit sampling', waarbij de onderzoeker binnen een vooraf afgebakende tijdsperiode alle aaneensluitende media-inhouden opneemt in de steekproef (Riffe et al., 2005, p. 101). Aangezien voorgaand onderzoek heeft aangetoond dat een week televisie-inhoud voldoende is om representativiteit te garanderen voor een heel jaar (Eleey, 1969), wordt per televisiekanaal een steekproef van een week televisie-inhoud getrokken. Geïnspireerd door Gerbner (1970) cultivatiestudie over de representatie van geweldsmisdrijven op televisie, selecteerden we de week van maandag 14 tot en met zondag 20 oktober 2014. Het televisieseizoen van 2013 – 2014 (winterseizoen) is dan ongeveer een maand bezig. Door het patroonmatige karakter van televisie-inhoud, het feit dat het merendeel van de herfstprogramma's doorlopen gedurende het hele jaar, de vaststelling dat er heel wat herhalingen lopen gedurende de zomermaanden en de constatering dat televisie-inhoud constant is na een maand in het nieuwe seizoen (geen specials, voorbeschouwingen,

etc.) (Gerbner, 1970, p. 167), beschouwen we deze week televisie-inhoud als representatief voor dit televisieseizoen (september 2013 – juni 2014).⁹⁷ Binnen deze week televisie-inhoud, worden alle criminaliteitsgerelateerde beelden en boodschappen die tussen 13.00u en 00.00u⁹⁸ op één en op VTM uitgezonden werden (fictie, reality tv, documentaires, spelprogramma's, films, praatprogramma's, kookprogramma's, trailers, etc.), bestudeerd en geanalyseerd.

In wat volgt wordt een overzicht geboden van de effectief gerealiseerde steekproef, die werd bekomen aan de hand van de steekproeftrekking zoals hierboven uiteengezet. Tijdens de week van maandag 14 tot en met zondag 20 oktober werden alle televisie-inhouden uitgezonden op één en VTM tussen 13.00u en 00.00u, opgenomen in de steekproef (154 uren). Hieruit werden vervolgens alle nieuwsuitzendingen, weerberichten, sportuitzendingen en kansspeluitslagen geschraapt⁹⁹ (4.5%), zodat 147 uren televisie-inhoud geanalyseerd werden, met een totaal van 217 televisieprogramma's, 2576 reclameboodschappen, 522 trailers, 104 boodschappen van algemeen nut en 7 opsporingsberichten. We maken hierbij het onderscheid tussen 'programma's' – dit zijn alle uitzendingen met een samenhangende inhoud en die langer dan 2 minuten duren – en 'contextloze uitzendingen' – dit zijn alle uitzendingen die getoond worden midden in een programma of tussen verschillende programma's en die minder dan 2 minuten duren. Kenmerkend aan dit soort uitzendingen is dat ze geen of weinig achtergrondinformatie of context bevatten. Meer specifiek gaat het hierbij over trailers, reclameboodschappen, opsporingsberichten en boodschappen van algemeen nut. Voor een gedetailleerde samenvatting van de steekproef zie tabel 7.2 .

We zien dat fictieve series en soaps bijna 40% van het totaal aantal televisieprogramma's op één en VTM uitmaken (86/217). Feel good – en kookprogramma's zijn ook populaire formats (29 en 21/217), al worden feel good programma's voornamelijk op VTM getoond en kookprogramma's op één. Wanneer we de gelijkenis tussen één en VTM verder doortrekken, valt op dat één alle praatprogramma's, muziekprogramma's, reisprogramma's en documentaires voor haar rekening neemt, terwijl VTM meer fictieve series en soaps, feel good programma's en reality tv programma's uitzendt. Wat betreft het totaal aantal televisieprogramma's dat wordt uitgezonden, zien we geen grote absolute verschillen tussen de zenders (111 programma's op één (51.1%) versus 106

⁹⁷ We trachten de inhoudsanalyse zo nauw mogelijk te laten aansluiten bij het publieke perceptie-onderzoek. De vragenlijst van dit onderzoek werd in deze periode voorbereid en is verzonden in april 2014.

⁹⁸ We laten bewust alle beelden en boodschappen tussen 00.00u en 13.00u buiten beschouwing, omdat dan doorgaans kooptelevisie, seizoensbeelden of radioshow's uitgezonden worden.

⁹⁹ Voor nieuwsberichten hebben we een andere steekproef. Weerberichten en sportuitzendingen schrappen we omwille van het soortgelijke informatieve karakter aan nieuws (e.g., op dinsdag 15 oktober werd een live voetbalmatch uitgezonden; deze televisie-inhoud hebben we vervangen door de televisie-inhoud van dinsdag 22 oktober op datzelfde tijdstip (dit was de 'normale' televisie-uitzending). Kookprogramma's, spelprogramma's en muziekprogramma's nemen we op in de steekproef. In deze soort programma's focust men zelden enkel op het spel, het koken of de muziek, maar geeft men vaak korte reportages (e.g., in Belgium's Got Talent wordt eerst een achtergrondschets gegeven van de kandidaten).

programma's op VTM (48.9%). Het grootste verschil tussen één en VTM betreft het aantal contextloze uitzendingen. Daar waar VTM per dag gemiddeld 2100 reclameboodschappen en 425 trailers uitzendt, is dit gemiddelde bij één 476 reclameboodschappen en 97 trailers. Op één besteedt men meer uitzendtijd aan opsporingsberichten (alle 7 op één) en boodschappen van algemeen nut (61 op één versus 43 op VTM).¹⁰⁰

Tabel 7.2 Overzicht van de steekproefkarakteristieken

Soort programma	Aantal op één	Aantal op VTM	Totaal aantal	Totaal percentage
Serie/soap (fictie)	37	49	86	39.6
Feel good programma	1	28	29	13.4
Kookprogramma	14	7	21	9.7
Reportageprogramma	16	3	19	8.8
Muziekprogramma	11	0	11	5.1
(Natuur)documentaire	10	0	10	4.6
Reality tv	0	10	10	4.6
Spelprogramma	6	3	9	4.1
Film	3	4	7	3.2
Praatprogramma	7	0	7	3.2
Reisprogramma	4	0	4	1.8
Human interestprogramma	2	2	4	1.8
Animatie/cartoon	0	0	0	0.0
Totaal	111	106	217	100.0
Soort contextloze uitzending				
Trailer	97	425	522	/
Reclame	476	2100	2576	/
Opsporingsbericht	7	0	7	/
Boodschap algemeen nut	61	43	104	/
Totaal	641	2568	3209	/

7.3.2 De steekproef voor het televisienieuws

Aangezien nieuwsinhoud constant varieert, zou een steekproef van een specifieke week nieuwsinhoud niet representatief zijn voor een heel jaar. Hoewel er al veel onderzoek gebeurd is naar de inhoud van televisienieuws, zijn er slechts weinig studies die specifiek ingaan op de steekproef(methode) die het meest geschikt is om de inhoud van televisienieuws te bestuderen (e.g., (Riffe et al., 1996). De verschillende onderzoekers die de inhoud van televisienieuws in het verleden bestudeerden, trokken hun steekproef bijgevolg op diverse manieren, gaande van een gerandomiseerde steekproef van twaalf samengestelde weken, over de methode van de

¹⁰⁰ De ontstaansgeschiedenis van deze twee zenders kan een verklaring bieden voor deze opmerkelijke verschillen: één is een publieke omroep (VRT), gefinancierd door kijk – en luistergelden van de overheid en heeft als opdracht het publiek op een objectieve manier te informeren; VTM is een commerciële omroep en wordt gefinancierd door inkomsten uit reclame en sponsoring.

geconstrueerde week en het analyseren van telkens dezelfde weken in het jaar bij vergelijkingen doorheen de tijd (Riffe et al., 2005, p. 116-117). Riffe en zijn collega's (1996) toonden op basis van empirisch onderzoek aan dat het op toevallige wijze selecteren van twee dagen nieuwsinhoud per maand en per zender, voldoende zou zijn om representativiteit te garanderen voor een heel jaar. Echter, deze steekproef zou representatief zijn voor een heel jaar, wil men uitspraken doen over algemene patronen in het nieuws (e.g., hoeveel procent van de actoren in alle nieuwsitems zijn vrouwen). Wil men echter uitspraken doen over een specifiek thema in het nieuws (e.g., criminaliteit) is het volgens ons twijfelachtig of deze steekproefmethode stand houdt (het zou bijvoorbeeld kunnen dat er in de geselecteerde steekproef slechts weinig nieuwsitems over criminaliteit zitten). We kiezen er daarom voor om beroep te doen op cijfers voor een heel jaar. Het Steunpunt Media van de Vlaamse Overheid, opgericht met als doel wetenschappers toegang te bieden tot de nieuwsuitzendingen van VRT en VTM via het Nieuwsarchief TV, codeert alle 19-uur journaals op één en VTM en stelt deze data ter beschikking voor onderzoekers. Per nieuwsuitzending en per nieuwsitem, worden door onderzoekers van het Steunpunt Media een aantal variabelen gecodeerd, waaronder ook variabelen voor het thema criminaliteit.

Voor de onderzoeksvragen naar de representatie van criminaliteit in het televisienieuws zijn twee verschillende steekproeven vereist; één voor de prevalentie van criminaliteit en één voor de context van criminaliteit. Beide steekproeven zijn gebaseerd op het databestand van het Steunpunt Media, Elektronisch Nieuwsarchief. In wat volgt worden de karakteristieken van beide steekproeven voorgesteld, alvorens in te gaan op de resultaten van de inhoudsanalyse.

Steekproef prevalentie en distributie

Voor de onderzoeksvraag naar de prevalentie en distributie van criminaliteit in het nieuws kiezen we ervoor om een doelgerichte steekproef te trekken, met alle nieuwsitems die criminaliteit als hoofdthema hebben, te selecteren binnen de periode van 1 juni 2013 tot en met 31 mei 2014. Midden juni 2014 werden immers de laatste vragenlijsten teruggezonden; nieuwsuitzendingen die na deze datum verschenen, kunnen bijgevolg niet meer gelinkt worden aan de vragenlijsten (zie deel 3 survey-onderzoek). Op basis van de gegevens van het Nieuwsarchief TV van het Steunpunt Media kunnen dan waardevolle uitspraken gedaan worden over de prevalentie van criminaliteit, de verschillende criminaliteitstypes en de distributie ervan op beide zenders. Verder kunnen ook uitspraken gedaan worden over de prevalentie van nieuwsitems over criminaliteit in vergelijking met nieuwsitems over andere thema's. Dit betreft dus een secundaire data-analyse. De dataset werd echter niet integraal overgenomen, maar werd door ons 'klaargemaakt'. Meer bepaald hebben we Via het Elektronisch Nieuwsarchief van het Steunpunt Media een databestand opgevraagd van alle gecodeerde nieuwsitems uitgezonden op het 19 uur-journaal van één en VTM tussen 1 juni 2013 en

31 mei 2014. Deze periode werd, net zoals de periode voor de steekproef voor de algemene televisie-inhoud, gekozen om aansluiting te hebben met het survey-onderzoek dat plaatsvond midden 2014. Op basis van dit databestand konden de cases die handelen over criminaliteit opgespoord worden. Tabel 7.3 toont een aantal algemene karakteristieken van de steekproef. Hieruit werden in een volgende fase de cases die handelen over criminaliteit, gefilterd.¹⁰¹

Tabel 7.3 Overzicht van de steekproefkarakteristieken van de onderzoeksvraag naar de prevalentie van criminaliteit in het televisienieuws

Steekproefkarakteristieken	één	VTM	Totaal
Aantal nieuwsuitzendingen	365	365	730
Aantal nieuwsitems	6 824	8 932	15 756
Gemiddelde duurtijd nieuwsitems (sec.)*	87.8	79.8	83.2
Gemiddeld aantal nieuwsitems / nieuwsuitzending**	18.7	24.5	21.6

* Significant verschil tussen één en VTM

** Significant verschil tussen één en VTM

Van 1 juni 2013 tot en met 31 mei 2014 werden 730 nieuwsuitzendingen uitgezonden (365 op één en 365 op VTM), waarin in totaal 15 756 nieuwsitems aan bod kwamen (6 824 op één, 8 932 op VTM). Gemiddeld komen er dus 22 nieuwsitems aan bod in de nieuwsuitzendingen in de steekproef. Er komen significant meer nieuwsitems per nieuwsuitzending aan bod op VTM dan op één ($t(275.518)=94.888$, $p<.01$). Verder tonen de analyses aan dat de nieuwsitems gemiddeld 84 seconden duren. De nieuwsitems op één duren significant langer dan de nieuwsitems op VTM ($t(10.533)=-8.961$, $p<.01$).

Steekproef context

In de dataset van het ENA zitten echter geen data die informatie geven over de context waarin criminaliteit voorkomt op het televisienieuws. Voor de onderzoeksvraag naar de context van criminaliteit in het nieuws hanteerden we daarom een andere steekproefmethode. Meer bepaald kiezen we binnen de voorgaande doelgerichte steekproef van nieuwsitems uitgezonden tussen 1 juni 2013 en 31 mei 2014 en met criminaliteit als hoofdthema, voor een doelgerichte steekproef van nieuwsitems waarbij er een duidelijk aanwijsbare dader/verdachte en/of een duidelijk aanwijsbaar slachtoffer is. Het is immers enkel haalbaar de context van criminaliteit na te gaan, indien er in het nieuwsitem melding gemaakt wordt van een duidelijk aanwijsbare dader/verdachte en/of

¹⁰¹ In deze dataset zitten alle nieuwsitems die criminaliteit als hoofdthema hebben.

slachtoffer.¹⁰² Via de variabele ‘actor’ in de originele dataset van het Steunpunt Media, was het mogelijk om deze cases eruit te filteren. Voor deze nieuwsitems worden variabelen op het contextniveau en op het niveau van de betrokkenen gecodeerd (zie dataverzameling). De uiteindelijke gerealiseerde steekproef voor de onderzoeksvraag naar de context van misdrijven in het televisienieuws, bevat 262 nieuwsitems.¹⁰³ 92 van deze nieuwsitems werden uitgezonden op één, 170 op VTM. Deze nieuwsitems hebben een gemiddelde duurtijd van 102 seconden. In absolute getallen duren de nieuwsitems op VTM langer (gemiddeld 105 seconden) dan op één (gemiddeld 97 seconden)¹⁰⁴, maar dit verschil tussen beide zenders is niet significant ($t(0.714)=1.133$, $p>.05$). Gemiddeld komen de items in de steekproef op de 9^{de} plaats. Dit is soortgelijk tussen één en VTM ($t(9.117)=0.790$, $p>.05$). Een samenvatting van de steekproef voor de onderzoeksvraag naar de context van misdrijven, is terug te vinden in tabel 7.4.

Tabel 7.4 Overzicht van de steekproefkarakteristieken van de onderzoeksvraag naar de context van criminaliteit in het televisienieuws

Steekproefkarakteristieken	één	VTM	Totaal
Aantal nieuwsitems	92	170	262
Gemiddelde duurtijd (sec)	97	105	102
Gemiddeld itemnummer	8.9	9.5	9.3

7.4 Het codeboek

Een codeboek garandeert het systematische en herhaalbare karakter van de kwantitatieve inhoudsanalyse (zie supra, definitie Riffe et al., 1998). Net zoals in kwantitatief survey-onderzoek, wordt er in de kwantitatieve inhoudsanalyse eveneens een groot aantal gegevens verzameld met behulp van een waarnemingsinstrument (Wester, 1995, p. 135). Dit waarnemingsinstrument dient per analyse-eenheid ‘ingevuld’ te worden door de onderzoeker. Meer bepaald bevat een codeboek variabelen die werden afgeleid uit de theorie en uit voorgaand onderzoek.

¹⁰² Zo zullen bijvoorbeeld berichten over de preventie van woninginbraak of over bewustmaking in het verkeer, niet geschikt zijn voor analyse van de context. Contextfactoren kunnen enkel nagegaan worden bij criminele feiten waarbij er sprake is van een dader/verdachte, een slachtoffer en/of schade. Het merendeel van de variabelen in het codeboek focust immers op deze aspecten (zie codeboek).

¹⁰³ De oorspronkelijke dataset bevatte 328 nieuwsitems met criminaliteit als hoofdthema en met een duidelijk aanwijsbare dader en/of slachtoffer, maar na het bekijken van deze nieuwsitems werd besloten deze te verwijderen uit de steekproef aangezien deze nieuwsitems niet voldeden aan onze definitie van criminaliteit (e.g., zelfmoord, onopgeloste verdwijning). Nog een aantal nieuwsitems werden samengevoegd. Dit was bijvoorbeeld het geval wanneer, na een nieuwsitem met beeldmateriaal, werd overgeschakeld naar een live verslag met een nieuwsreporter over hetzelfde nieuwsitem (als vervolg op het voorgaande nieuwsitem).

¹⁰⁴ Merk op dat de nieuwsitems in de steekproef over de prevalentie met alle nieuwsitems op VTM gemiddeld gezien minder lang duren dan op één, terwijl de nieuwsitems over criminaliteit op VTM net langer duren. Dit impliceert dat er een verschil is tussen beide zenders afhankelijk van het thema waarover het nieuwsitem gaat.

We baseerden ons voor de samenstelling van het codeboek grotendeels op de National NTVS (zie supra). Het codeboek van de NTVS is gebaseerd op theoretische inzichten in de onderzoekstraditie naar onveiligheidsgevoelens en het communicatiewetenschappelijke onderzoek naar desensitisatie en leergedrag. Hoewel dit onderzoek zich toespitst op televisiegeweld en niet op criminaliteit in zijn geheel, zijn de achterliggende theoretische inzichten alsook de erg gedetailleerde rapportering van het onderzoek erg interessant. Bovendien bevat het codeboek zeer duidelijke en gedetailleerde codeerinstruaties van in totaal bijna 100 pagina's lang (Wilson et al., 1997, p. 185-267). Er werd enerzijds voor gekozen om bepaalde variabelen niet op te nemen in huidig onderzoek omdat ze niet stroken met ons conceptueel kader en de definitie van criminaliteit (e.g., geweld tegen dieren, ongevallen); anderzijds beslisten we het codeboek uit te breiden met variabelen die interessant zijn in het licht van ons conceptueel kader (zie hoofdstuk 7.1). Verder wordt in de NTVS voor algemene nieuwsinhoud hetzelfde codeboek gehanteerd als voor nieuwsuitzendingen. In het huidige onderzoek kiezen we hiervoor twee verschillende codeboeken te hanteren. De twee codeboeken, met bijhorende codeformulieren per analyseniveau (zie infra), zijn tot stand gekomen na oefening en aanpassing. Telkens werd een aangepaste versie van het codeboek toegepast op de televisie-inhoud en nieuwsuitzending van die dag; zo werden tekortkomingen opgespoord en kon het codeboek geoptimaliseerd worden.

Alvorens in te gaan op de twee codeboeken en hun inhoud, dient toegelicht te worden welke gedragingen precies gecodeerd dienen te worden met behulp van het codeboek. Om de prevalentie van misdrijven op televisie na te gaan, is het van belang te bepalen op welke acties of gedragingen op onze definitie van criminaliteit (zie supra, hoofdstuk zeven) toegepast dient te worden. Hiervoor baseren we ons op het onderscheid dat in de NTVS gemaakt werd tussen een criminele actie, een gesprek over een misdrijf, de afbeelding van de gevolgen van op een misdrijf en de dreiging dat een misdrijf gaat plaatsvinden. Samenvattend coderen we de volgende gedragingen als een misdrijf: 1) iedere gedraging die in het strafwetboek staat beschreven als een misdaad, wanbedrijf of een overtreding, 2) ieder gesprek over een gedraging die in het strafwetboek staat beschreven als een misdaad, wanbedrijf of een overtreding, 3) iedere afbeelding van de gevolgen van een gedraging die in het strafwetboek staat beschreven als een misdaad, wanbedrijf of een overtreding en 4) iedere dreiging dat een gedraging die in het strafwetboek staat beschreven als een misdaad, wanbedrijf of een overtreding, gaat plaatsvinden.

7.4.1 Het codeboek voor de algemene televisie-inhoud¹⁰⁵

Op basis van voorgaand soortgelijk onderzoek (e.g., Mustonen & Pulkkinen, 1997; Wilson et al., 1997), analyseren we de geselecteerde televisie-uitzendingen op vier niveaus. Telkens wanneer er een misdrijf getoond wordt, wanneer er over een misdrijf gesproken wordt, wanneer er met een misdrijf gedreigd wordt of wanneer de gevolgen van een misdrijf getoond worden, dienen de verschillende analyseniveaus achtereenvolgens overlopen te worden (zie supra). Merk op dat dus zowel spreken over, de criminele actie zelf als de afbeelding van de gevolgen van het misdrijf, voldoende zijn om de verschillende niveaus van analyse te doorlopen.

Per programma dat een misdrijf bevat, worden vier analyseniveaus doorlopen in het codeboek.

Ten eerste analyseren we een aantal variabelen op het uitzendniveau¹⁰⁶, dit is het macro-niveau waarin uitzendvariabelen geanalyseerd worden. Een uitzending wordt in huidig onderzoek geoperationaliseerd als een televisie-uitzending dat geen nieuwsbulletin, weerbericht, teleshopping, sportbericht of kansspeluitslag is. Deze uitgebreide definitie impliceert dat zowel drama soaps, reality tv programma's, documentaires, reclameboodschappen, trailers, boodschappen van algemeen nut, films en opsporingsberichten, onder de noemer van een uitzending vallen. Hierbij dient echter wel opgemerkt te worden dat wanneer er bijvoorbeeld een serie onderbroken wordt door een blok van reclameboodschappen, dit programma wel als een geheel beschouwd wordt. Variabelen die we coderen op dit hoogste analyseniveau zijn, naast het unieke codenummer, de dag van de uitzending, de zender (één of VTM), het soort uitzending (film, serie/soap, animatie/cartoon, spelprogramma, trailer, reclame, praatprogramma, documentaire, reality tv, reportageprogramma, sportprogramma, opsporingsbericht, boodschap van algemeen nut), het genre van de uitzending (drama, komedie, spanning,/detective/politie), horror, ziekenhuis/medisch, natuur, historisch, erotisch, science fiction, actie/avontuur, oorlog, romantisch, gerechtelijk, sport, muziek, human interest)¹⁰⁷, de afkomst van de uitzending (België, buitenland), het realiteitsgehalte van de uitzending (realiteit, reconstructie van de realiteit, fictie, fantasie) en het thema van de uitzending (anti-criminaliteit of niet, zie supra). Voor zogenaamde 'gesegmenteerde uitzendingen' (zoals bv. een in een reportageprogramma met

¹⁰⁵ Er werd zorgvuldig een handleiding opgesteld die de codeur leidt doorheen de dataverzameling. Deze handleiding is grotendeels gebaseerd op de instructies in de NTVS. Voor een gedetailleerde beschrijving van de keuzes in dit codeboek en de instructies die de codeurs dienen te volgen bij het coderen, zie Wilson et al. (1997). Het zou ons te ver leiden om dit in detail te beschrijven in dit proefschrift.

¹⁰⁶ In tegenstelling tot voorgaand onderzoek (e.g., Mustonen & Pulkkinen, 1997; Wilson et al., 1997), hanteren we bewust de term 'programmaniveau' niet. Dit kan immers verwarrend zijn, omdat we verder (zie resultatensectie) de term programma gebruiken voor een specifieke vorm van uitzending. We kiezen bijgevolg voor de overkoepelende term 'uitzending'; dit kan zowel reclame, trailers, programma's, opsporingsberichten, boodschappen van algemeen nut als films omvatten.

¹⁰⁷ Vaak werd er informatie over de inhoud en het genre gevonden bij de programma-informatie die telkens kon opgevraagd worden via het menu van de digitale televisie.

verschillende onderwerpen of een reality based programma met verschillende situaties), wordt naar analogie met Wilson (1997) elk segment telkens als een nieuwe uitzending beschouwd. Voor de uitzendingen die geen misdrijf bevatten, wordt een algemeen schema bijgehouden over het soort uitzending, de zender waarop het programma werd uitgezonden en het tijdstip van uitzending.

Ten tweede wordt de televisie-inhoud met criminaliteit op een volgend niveau geanalyseerd, namelijk het scèneniveau. Dit niveau bevat specifieke variabelen over zowel de scène waarin het misdrijf plaatsvindt, als over de contextuele omstandigheden rond het misdrijf. In de NTVS wordt dit niveau gedefinieerd als *“a related series of violent behaviors, actions or depictions of harmful consequences of violence that occur without a significant break in the flow of actual or imminent violence”* (Wilson et al., 1997, p. 57). Variabelen die op dit niveau geanalyseerd worden zijn, naast de identificatievariabelen (uniek uitzendnummer en scènummer), de goedkeuring voor het misdrijf (geen goedkeuring, goedkeuring van zichzelf, goedkeuring van anderen, materiële beloning (genomen door de dader zelf of gegeven door anderen), moeilijk te zeggen), de afkeuring voor het misdrijf (geen afkeuring, afkeuring van zichzelf, afkeuring van anderen, bestraffing door actie (bv. gevangenis, verontschuldiging), actie door derde persoon, moeilijk te zeggen), de nadrukkelijkheid van de scène (off-screen, close up, long shot, combinatie), de toon van de scène (humoristisch of niet) en het emotionele karakter van de scène (emotioneel, rationeel, combinatie). Bepaalde van deze contextuele factoren zijn soms scène-overstijgend. Zo komt het feit of de dader bestraft of beloond wordt voor zijn daden, soms pas aan bod op het einde van een programma en niet in dezelfde scène als waarin het misdrijf gepleegd wordt. We beschouwen deze variabelen echter - in tegenstelling tot de NTVS – als variabelen op het scèneniveau. Immers, vaak worden deze zaken ook al tijdens de scène weergegeven. Over hoe deze variabelen precies te coderen en interpreteren, zijn duidelijke codeerinstruaties gegeven in de NTVS (zie Wilson et al., 1997, p. 185-268). Verder bestaan er een aantal contextloze uitzendingen, zoals reclameboodschappen of trailers. Voor dit soort uitzendingen worden, in overeenstemming met de NTVS, geen variabelen op scèneniveau geanalyseerd; er wordt immers slechts uitgegaan van enkel een uitzendniveau en een PAT-niveau met bijhorende persoonlijke kenmerken van dader en slachtoffer.

Een derde niveau van analyse betreft het zogenaamde PAT-niveau of het misdrijfniveau, waarbij de P verwijst naar ‘perpetrator’ (dader), de A naar ‘action’ (misdrijf) en de T naar ‘target’ (slachtoffer). Voor elk misdrijf dat getoond wordt, waarover gesproken wordt, waarmee bedreigd wordt, of waarvan de gevolgen getoond worden (zie definitie ‘criminaliteit’), worden een aantal zogenaamde PAT-variabelen, of variabelen op het misdrijfniveau gecodeerd. De variabelen op dit niveau zijn enerzijds gebaseerd op de variabelen zoals in de NTVS, anderzijds werden zelf een aantal variabelen gecreëerd op basis van het conceptueel kader (zie hoofdstuk 7.1). Variabelen op dit niveau betreffen het specifieke misdrijf waarover de actie gaat, het motief voor het misdrijf

((zelf)verdediging), financieel gewin, boosheid/haat/woede, wraak/verging, goed voor reputatie, mentale instabiliteit, zinloze agressie (geen motief), filosofisch, religieus of politiek motief, liefde/passie, overheidsop treden, andere, moeilijk te zeggen), het realiteitsgehalte van de gevolgen van het misdrijf (realistisch, niet realistisch: te veel schade, niet realistisch: te weinig schade, geen schade, moeilijk te zeggen), de zwaarte van de schadelijke gevolgen van het misdrijf (gebaseerd op de inbreuk op de levensstandaard zoals vooropgesteld in het Framework van Greenfield & Paoli: geen negatieve gevolgen, marginaal, gemiddeld, ernstig, zeer ernstig, catastrofaal, moeilijk te zeggen), de (voornaamste) drager van de schade van het misdrijf (individu, private organisatie, overheid, samenleving, milieu, moeilijk te zeggen), het (voornaamste) type van schade verbonden aan het misdrijf (fysiek, psychologisch, tijdverlies, financieel, privacy, reputatie, moeilijk te zeggen), het aantal daders en slachtoffers betrokken bij het misdrijf, de zichtbaarheid van het misdrijf (off-screen, on-screen, enkel praten over, enkel afbeelding van de gevolgen) en (indien van toepassing) het wapen dat werd gebruikt voor het plegen van het misdrijf (natuurlijke middelen, niet-conventionele middelen, conventionele middelen, handvuurwapens, zware wapens, bom, marteling, geen wapens/enkel verbaal, andere, moeilijk te zeggen). In navolging van de NTVS wordt voor iedere nieuwe dader (P), actie (A) of slachtoffer (T), telkens een nieuw codeformulier ingevuld. Het zou dus goed kunnen dat in een vechtsce`ne, waarbij de rol van dader en slachtoffer vaak omwisselt, verschillende PAT-analyses dienen te gebeuren. Vanaf het moment dat de dader, het slachtoffer of het misdrijf veranderen tijdens de sce`ne of het programma, wordt een nieuw codeformulier ingevuld. Het gaat dan immers om een nieuwe 'PAT-situatie'. Zo wordt bijvoorbeeld een criminele actie waarbij een dader eerst een vuistslag geeft aan slachtoffer a en daarna aan slachtoffer b, gecodeerd als twee misdrijven. Anderzijds wordt bijvoorbeeld de actie waarbij een dader een slachtoffer vijf vuistslagen geeft, gecodeerd als slechts e`en misdrijf.

Tot slot analyseren we voor ieder misdrijf het personageniveau. Voor elke dader en elk slachtoffer dat betrokken is bij een misdrijf, worden een aantal variabelen gecodeerd omtrent de persoonlijke kenmerken van dit personage (indien van toepassing), zoals de leeftijd, het geslacht en de etniciteit. Verder worden ook variabelen opgenomen omtrent de framing van het personage (goed personage, slecht personage, combinatie, moeilijk te zeggen), de sterkte (krachtig, neutraal, zwak, afwisselend krachtig en zwak in de sce`ne, combinatie, moeilijk te zeggen) en het beroepsniveau van het karakter (student, beroep voor laagopgeleide, beroep voor hoogopgeleide, beroep met overheidsgezag, gepensioneerd, moeilijk te zeggen). Ook de relatie tussen de dader en het slachtoffer wordt op dit analyseniveau nagegaan (kennen elkaar, kennen elkaar niet, moeilijk te zeggen). Wanneer een misdrijf in groep gepleegd wordt of wanneer eenzelfde misdrijf meerdere slachtoffers maakt, wordt naar analogie met Wilson (1997) de categorie 'gemixt' aangeduid wanneer de leeftijd, het geslacht of de beroepsstatus van de betrokkenen niet overeenstemt.

De verschillende uitzendingen voor de algemene televisie-inhoud werden door de onderzoeker opgenomen op een digicorder (digitale televisie). Op die manier konden alle televisie-uitzendingen bekeken worden op het moment dat de onderzoeker wilde en konden beelden teruggespoeld en gepauzeerd worden. Er werden – per uitzendniveau - codeformulieren aangemaakt die de onderzoeker kon invullen tijdens het bekijken van de uitzendingen. De codeformulieren werden zo gecreëerd, dat met behulp van het softwarepakket ‘Remark Office OMR®’ elk ingevuld codeformulier door een scanner gehaald kan worden. Hoewel deze software traditioneel ontwikkeld werd voor het inpassen van data verzameld via survey-onderzoek, kozen we ervoor deze ook te gebruiken voor de inhoudsanalyse. Eén van de voordelen van deze inpasssoftware is immers dat de kans op het fout invoeren van gegevens minimaal is, dat het tijdbesparend is en dat de data rechtstreeks kunnen geëxporteerd worden naar SPSS.

Om de betrouwbaarheid na te gaan, berekenden we de ‘intracoder reliability’ of intracodeurbetrouwbaarheid. Dezelfde codeur heeft twee maanden na de dataverzameling, voor ongeveer 10% van de uitzendingen opnieuw een codeformulier ingevuld. Op elke dag van de week in de steekproef, werden per zender de eerste twee uren in de steekproef opnieuw gecodeerd¹⁰⁸, wat een totaal van ruim 14 gehercodeerde uren opleverde.¹⁰⁹ In totaal zijn er dus per case twee beoordelingen geweest voor elke variabele in het codeboek. De gegevens van de eerste dataverzamelingsfase (test) konden dan vergeleken worden met de gegevens van deze tweede, meer beperkte, dataverzamelingsfase (re-test). Op basis van de Krippendorff’s alpha¹¹⁰ was het dan mogelijk om uitspraken te doen over de betrouwbaarheid van de data (Krippendorff, 2004, p. 215). Via de website van de psycholoog A. F. Hayes, werd een SPSS toepassing gedownload¹¹¹, die ons in staat stelde om voor iedere variabele afzonderlijk de alphawaarde te berekenen. Hiertoe maakten we telkens een apart databestand aan waarin we de verschillende coderingen naast elkaar plaatsten.

¹⁰⁸ De methode van ‘random sampling’, zoals Riffe et al. (2005, p. 143) voorstellen om te gebruiken voor het berekenen van de betrouwbaarheidsmaat, werd hier omwille van pragmatische redenen niet gekozen. Aangezien we algemene televisie-inhoud codeerden, is het praktisch niet aangewezen om de test-retest fase op een willekeurig moment in de steekproef te laten plaatsvinden. Dit zou bijvoorbeeld midden in een programma of midden in een sessie reclameboodschappen kunnen vallen. We kiezen er daarom voor om, op basis van studies over steekproefselectie (Wimmer & Domminick, 2003 en Kaid & Wadsworth, 1989 in Riffe et al. 2005, p. 143), 10% van de televisie-inhoud opnieuw te coderen.

¹⁰⁹ Wanneer deze twee uren afliepen in het midden van een programma, werd dit programma verder uitgekeken zodat voor alle variabelen (op alle analyseniveaus) de alphawaarde kon berekend worden.

¹¹⁰ Hoewel er verschillende coëfficiënten bestaan om de mate van overeenstemming tussen twee metingen na te gaan, kiezen we voor de Krippendorff’s alpha omwille van verschillende redenen. Ten eerste kan alpha toegepast worden op variabelen met een oneindig aantal waarden of categorieën. Ten tweede houdt deze maat ook rekening met de grootte van de steekproef. De meest interessante eigenschap van alpha in deze analyse is de mogelijkheid van toepassing ervan op alle meetschalen (nominaal, ordinaal en metrisch). Ten slotte wordt ook rekening gehouden met de overeenstemming tussen de metingen op basis van toeval (dit in tegenstelling tot het zuivere percentage overeenstemming) (Krippendorff, 2004, p. 222).

¹¹¹ <http://www.afhayes.com/spss-sas-and-mplus-macros-and-code.html>.

Na de berekening van de alphawaarde per variabele, stelden we vast dat de betrouwbaarheid van de inhoudsanalyse voor algemene televisie-inhoud relatief hoog is (zie tabel 7.5). Alle variabelen scoorden tussen de vereiste waarde voor betrouwbaarheid, die Krippendorff bepaalde (tussen 0.668 en .800). Er diende bijgevolg geen enkele variabele uit de analyse geweerd te worden.

Een eerste verklaring voor deze hoge mate van betrouwbaarheid betreft de aard van de variabelen. Heel wat variabelen zijn immers niet voor interpretatie vatbaar en kunnen 'afgelezen' worden van de televisie (zie kwantitatieve inhoudsanalyse). Zo zijn bijvoorbeeld de variabelen 'misdrijf', 'geslacht', 'aantal daders en slachtoffers', 'wapengebruik', etc. variabelen waarbij de codeur weinig fouten kan maken. Een tweede verklaring voor deze hoge alphawaarden is te vinden in het feit dat dezelfde codeur slechts twee maanden later de data opnieuw codeerde. Het beeldmateriaal en de coderingen die eraan gegeven werden, zaten nog in het geheugen van de codeur. Het was echter, omwille van de planning van het onderzoek, niet haalbaar de retest fase op een later tijdstip uit te voeren. Het was evenmin mogelijk een tweede codeur de retest fase te laten uitvoeren. Het trainen en voorbereiden van de tweede codeur zou immers veel tijd en middelen gekost hebben.

7.4.2 Het codeboek voor het televisienieuws

Voor het bespreken van het codeboek voor televisienieuws maken we, naar analogie met de bespreking van de steekproef, een onderscheid tussen het codeboek voor de onderzoeksvraag naar de prevalentie van criminaliteit en het codeboek voor de onderzoeksvraag naar de context van criminaliteit.

Tabel 7.5 Intracodeurbetrouwbaarheid per variabele in het codeboek voor algemene televisie-inhoud (Krippendorf's alpha)

$1.00 \leq \alpha \leq .800$	$.800 \leq \alpha \leq .668$	$\alpha \leq .667$
Zender	Focus	/
Soort	Zwaarte gevolgen	
Genre	Goedkeuring	
Weekdag	Nadrukkelijkheid	
Dagdeel	Emotionele toon	
Afkomst	Type personage	
Realiteitsgehalte		
Narratieve focus		
Aantal misdrijven		
Wapengebruik		
Manier misdrijf		
Drager schade		
Misdrijf		
Aantal daders		
Aantal slachtoffers		
Soort schade		
Motief		
Realiteitsgehalte		
Relatie dader – slachtoffer		
Zichtbaarheid misdrijf		
Afkeuring		
Rol personage		
Etnische afkomst		
Leeftijd		
Geslacht		
Fysieke kracht		
Beroepsstatus		

Codeboek prevalentie en distributie

Voor de onderzoeksvraag naar de prevalentie en distributie van criminaliteit in het nieuws kunnen we beroep doen op de gegevens verzameld door het Steunpunt Media voor de dataset Nieuwsarchief TV (zie hoofdstuk 7.3.2 steekproef). Het Steunpunt Media heeft jaarlijks een tiental jobstudenten in dienst die de nieuwsinhoud dag voor dag coderen. Per nieuwsitem in de dagelijkse nieuwsuitzendingen op één en VTM werden telkens de volgende variabelen gecodeerd: uniek codenummer, codeur, datum, medium, aantal items, hoofdpunten, volgorde van het nieuwsitem, naam journalist, mediabron, aankondiging of sport, nieuwsitem bij hoofdpunten of niet, themabeschrijving, belangrijke termen die in het nieuwsbericht vermeld worden, thema van het nieuwsitem, subthema('s), betrokken land(en), naam van de actor, functie van de actor, kleur van de actor, geslacht van de actor, spreektijd van de actor, eventuele handicap van de actor (Steunpunt Media & Nieuwsarchief TV, 2003-2014).

De jobstudenten worden uitgebreid getraind alvorens ze de dataverzameling aanvangen. De codeurs worden op die manier verdeeld dat elke nieuwsuitzending door minstens vier personen gecodeerd wordt (De Smedt & De Swert). Regelmatig berekent men de intercodeurbetrouwbaarheid tussen de codeurs op basis van een week nieuwsinhoud op beide zenders. Voor de variabele 'landen' en meer specifiek de landen België, de Verenigde Staten en Frankrijk, werden de alpha-waarden berekend. De resultaten tonen aan dat deze variabele betrouwbaar is: Krippendorff alpha voor België heeft een waarde van .919, krippendorff alpha voor de V.S. bedraagt .880 en voor Frankrijk betreft deze waarde .863. Ook voor de variabele 'thema' werd de intercodeurbetrouwbaarheid berekend. De krippendorff alpha voor het thema 'gerecht en criminaliteit', bedraagt .749, de waarde voor het meer afgebakende thema 'criminaliteit' bedraagt 0.643. Hoewel deze waarden onder de .8 zitten, zijn deze toch nog acceptabel¹¹². Bovendien is het rapport waarop we ons baseerden, het eerste rapport dat verschenen is over de intercodeurbaarheid. Intussen werden de codeurs extra getraind en werden aanpassingen tot verbetering gedaan aan het codeboek.¹¹³ Recente informatie over de intercodeurbetrouwbaarheid is echter (nog) niet beschikbaar. Ten slotte werden ook voor de actorvariabelen bevredigende alpha-waarden gevonden.¹¹⁴

Codeboek context

Voor de onderzoeksvraag naar de contextfactoren van criminaliteit in het televisienieuws ontwikkelden we een eigen codeboek. Zoals eerder aangehaald werd in de NTVS eenzelfde codeboek gehanteerd voor algemene televisie-inhoud en nieuwsuitzendingen. Wij opteren er echter voor een verschillend codeboek te ontwikkelen voor nieuws; bepaalde variabelen zijn immers enkel toepasbaar op niet-informatieve programma's, terwijl andere variabelen enkel geschikt zijn voor fictie en andere genres. Soms werden variabelen aangepast aan de specifieke context van nieuwsinhoud, dan weer werden zelf variabelen toegevoegd om aansluiting te vinden bij het conceptueel model. Het codeboek voor de context van nieuws over criminaliteit vertrekt verder van dezelfde uitgangspunten als codeboek ontwikkeld voor algemene televisie-inhoud (zie supra: verschillende niveaus, definitie van criminaliteit, etc.). Wanneer eenzelfde feit in verschillende nieuwsuitzendingen aan bod kwam (bijvoorbeeld zowel in het nieuws op één als in het nieuws op

¹¹² Binnen het Steunpunt Media hanteert men de ondergrens van .600 als acceptabel. De variabele 'criminaliteit' wordt bovendien opnieuw gecodeerd in het onderzoek naar de contextfactoren op het televisienieuws.

¹¹³ Informatie verkregen uit een e-mailconversatie met Julie De Smedt, de projectcoördinator van het Steunpunt Media.

¹¹⁴ Een opsomming van deze waarden leidt ons hier te ver. Voor een uitgebreide bespreking van het rapport over intracodeurbetrouwbaarheid, zie De Smedt en De Swert (s.d.).

VTM; op een andere dag in de week) werd dit telkens opnieuw gecodeerd.¹¹⁵ Ook in dit codeboek werkten we met verschillende analyseniveaus. Meer bepaald onderscheidde we drie analyseniveaus: het niveau van de nieuwsuitzending en het nieuwsitem, het niveau van het misdrijf en het niveau van de betrokkenen.

Op het niveau van de nieuwsuitzending en het nieuwsitem worden het unieke codenummer van het nieuwsitem, de duurtijd van het nieuwsitem, de datum van de nieuwsuitzending waarin het nieuwsitem voorkomt, de zender, de dag, de maand, het totaal aantal nieuwitems in de nieuwsuitzending, de aard van het nieuwsitem (binnenlands nieuws, buitenlands nieuws, internationaal nieuws (bv. Europese instellingen)), het hoofdthema van het nieuwsitem (lijst van misdrijven), het realiteitsgehalte van het nieuwsitem (realistisch, reconstructie), de focus van het nieuwsitem (dader/verdachte, nabestaanden dader/verdachte, slachtoffer, nabestaanden slachtoffer, delict/proces, ooggetuige, maatschappelijke omstandigheden, andere, moeilijk te zeggen) en de bronnen¹¹⁶ (politicus, advocaat dader/verdachte, advocaat slachtoffer, vrienden/familie slachtoffer, vrienden/familie dader/verdachte, academicus, politie, justitie, criminoloog, getuige, neutrale advocaat, slachtoffer, dader/verdachte, koning/president, 'man in de straat', andere) gecodeerd.

Variabelen op het niveau van het misdrijf betreffen de manier waarop het nieuwsthema aan bod komt in het nieuwsitem (visueel, verbaal), de inhoud van het bericht over het misdrijf (gebeurtenis op zich, maatschappelijke nasleep, gerechtelijke nasleep, persoonlijke nasleep, bewustmaking over misdrijven/informatief, moeilijk te zeggen), het specifieke misdrijf, de nadrukkelijkheid van het misdrijf (off-screen, close up, long shot, combinatie), het wapengebruik (lichaamsdelen/natuurlijke middelen, niet-conventionele middelen, conventionele middelen, handvuurwapens, zware wapens, bom, marteling, geen wapens/enkel verbaal, andere, moeilijk te zeggen), de (voornaamste) drager van de schade (individu, private organisatie, overheid, samenleving, milieu, moeilijk te zeggen), het (voornaamste) type van schade verbonden aan het misdrijf (fysiek, psychologisch, tijdverlies, financieel, privacy, reputatie, moeilijk te zeggen), het aantal slachtoffers, het aantal doden, de zwaarte van de negatieve gevolgen (gebaseerd op de inbreuk op de levensstandaard zoals vooropgesteld in het Framework van Greenfield & Paoli: geen negatieve gevolgen, marginaal, gemiddeld, ernstig, zeer ernstig, catastrofaal, moeilijk te zeggen), de goedkeuring voor het misdrijf (geen goedkeuring, goedkeuring van zichzelf, goedkeuring van anderen, materiële beloning (genomen door de dader zelf of gegeven door anderen), moeilijk te zeggen), de afkeuring voor het misdrijf (geen afkeuring, afkeuring van zichzelf, afkeuring van

¹¹⁵ Er waren echter geen 'uitschieters' van gebeurtenissen die heel vaak vermeld werden in de nieuwitems in de steekproef (zie ook hoofdstuk 8.2.3 over de steekproef).

¹¹⁶ Telkens werd de 'regel van drie' toegepast (zie Adriaenssen & De Cock, 2011): enkel de drie eerste bronnen die aan bod kwamen in de nieuwsuitzending werden gecodeerd.

anderen, bestraffing door actie (bv. gevangenis, verontschuldiging), actie door derde persoon, moeilijk te zeggen), het hoofdmotief voor het plegen van het misdrijf ((zelf)verdediging), financieel gewin, boosheid/haat/woede, wraak/vergelding, goed voor reputatie, mentale instabiliteit, zinloze agressie (geen motief), filosofisch, religieus of politiek motief, liefde/passie, overheidsoptreden, andere, moeilijk te zeggen) en de relatie tussen dader en slachtoffer (kennen elkaar, kennen elkaar niet, moeilijk te zeggen).

Op het niveau van de betrokkenen bij het criminele nieuwsitem analyseerden we, ten slotte, voor iedere betrokkene diens etnische afkomst en burgerschap, de leeftijd, het geslacht en de beroepsstatus (student, beroep voor laagopgeleide, beroep voor hoogopgeleide, beroep met overheidsgezag, gepensioneerd, moeilijk te zeggen). Wanneer een misdrijf in groep gepleegd werd of wanneer eenzelfde misdrijf meerdere slachtoffers maakte, werd de categorie 'gemixt' aangeduid wanneer de leeftijd, het geslacht of de beroepsstatus van de betrokkenen niet overeenstemde.

De nieuwsuitzendingen werden verkregen via het Steunpunt Media. Alle uitzendingen van Het Journaal (19u) en Het Nieuws (VTM) kunnen in digitale vorm opgevraagd worden via de verantwoordelijke van het ENA en zijn bovendien online beschikbaar via de website van het Elektronisch Nieuwsarchief, mits aanvraag van een login-in en paswoord. Via het algemene databestand van de nieuwsuitzendingen gecodeerd door het Steunpunt Media tussen 1 juni 2013 en 31 mei 2014, werden de unieke codenummers van de nieuwsitems voor de steekproef voor de contextfactoren, verzameld. Via de projectcoördinator van het Steunpunt Media werden de nieuwsitems verbonden met dit unieke codenummer, verkregen. Ook hier werden voor de onderzoeksvraag naar de context van criminaliteit in het televisienieuws codeformulieren aangemaakt, die de onderzoeker kon invullen tijdens het bekijken van de nieuwsuitzendingen. Net zoals voor de algemene televisie-inhoud, werden de ingevulde codeformulieren vooraf door een scanner gehaald om fouten te vermijden.

Ook dit codeboek met codeerinstructies werd op voorhand uitgebreid getest en aangepast. Onduidelijkheden en foutieve categorieën werden aangepast en/of weggewerkt. Naar analogie met het berekenen van de betrouwbaarheid voor de algemene televisie-inhoud (zie 9.4.1), werd voor de onderzoeksvraag naar de context van criminaliteit in het televisienieuws, eveneens de intracodeurbetrouwbaarheid berekend. 10% van de nieuwsitems in deze steekproef werden door dezelfde codeur opnieuw bekeken en gecodeerd. De alphawaarden van de variabelen in het codeboek, varieerden van .70 tot 1.00. Er dienden bijgevolg geen variabelen geweerd te worden uit de verdere analyses.

7.5 De data-analyse

De gegevens werden verwerkt aan de hand van het statistisch verwerkingsprogramma SPSS. Alvorens van start te gaan met de eigenlijke data-analyse, werd er aan datacleaning gedaan. Hiertoe worden frequentietabellen opgevraagd (Pauwels, 2012, p. 125), om zogenaamde 'missing data' en verkeerdelijk ingevulde codes op te sporen, en werden foute cases opgespoord aan de hand van een filtervariabele die alle onmogelijke waarden selecteerde (Mortelmans & Dehertogh, 2008b, p. 174-178). Aangezien de codeformulieren door de onderzoeker werden ingevuld (en niet door toevallig gekozen respondenten zoals in survey-onderzoek), moesten er relatief weinig data 'gecleand' worden. Een tweede noodzakelijke stap alvorens aan de eigenlijke analyses te beginnen, was het aan elkaar koppelen van de verschillende codeformulieren. De codeformulieren op de verschillende analyseniveaus dienden samengebracht te worden tot een bestand waarin alle informatie vervat zat. Met behulp van dit bestand konden dan beschrijvende analyses uitgevoerd worden. Het koppelen van deze gegevens op de verschillende niveaus, kon rechtstreeks gebeuren in SPSS aan de hand van de unieke codes die we gaven aan elk programma/nieuwsuitzending, aan elke scène/nieuwsitem en aan elk misdrijf.

Nadat alle gegevens verzameld werden en de dataset gecleand was, moesten deze tot slot verwerkt worden tot een interpreteerbaar geheel. Onze onderzoeksvraag dwingt ons ertoe te kiezen voor een beschrijvende analyse van onze onderzoeksdata. Dit is immers ook één van de kenmerken van inhoudsanalytisch onderzoek: het voornaamste doel van dit soort onderzoek is de inhoud van de media beschrijven (Howitt & Cramer, 2005, p. 25) en deze analyses zijn veeleer verkennend van aard (Wester, 1995, p. 592). Er werd dus voornamelijk gebruik gemaakt van beschrijvende statistiek, aangevuld met enkele hypothesetoetsende technieken toelaten (e.g., Bijleveld, p. 265-267). Dit werd zo ook gedaan in de NTVS, de studie waarop de huidige inhoudsanalyse gebaseerd is. Ten eerste werden frequentietabellen met bijhorende percentages en figuren opgevraagd. Ook andere beschrijvende maten zoals het gemiddelde en de mediaan leverden interessante informatie op. Ten tweede werd telkens wordt gezocht naar gelijkenissen en verschillen. Zo gingen we bijvoorbeeld na of er al dan niet significante verschillen bestaan in de prevalentie van criminaliteit tussen één en VTM (zender) of bestudeerden we of de context waarin misdrijven gekaderd worden verschilt naargelang het type misdrijf (persoonsmisdrijven, eigendomsmisdrijven, georganiseerde misdrijven of slachtofferloze misdrijven). Meer bepaald werden t-testen uitgevoerd om na te gaan of twee gemiddelden aan elkaar gelijk zijn (De Vocht, 2008, p. 166). We gebruikten deze maat om te testen of er significante verschillen zijn tussen één en VTM voor variabelen op het interval en ratio meetniveau. Kruistabellen met bijhorende chikwadraattoets werden opgevraagd om verbanden

tussen twee nominale variabelen na te gaan; dit was dus de geschikte maat om één en VTM te vergelijken op een variabele op nominaal meetniveau. De bijhorende associatiemaat om de sterkte van deze samenhang te kennen, Cramer's V (of phi voor een 2x2 kruistabel) werd ook opgevraagd (Mortelmans & Dehertogh, 2008b, p. 242-243). Echter, daar waar geen significante verbanden gevonden werden of daar waar statistische testen niet kunnen uitgevoerd worden (e.g., te groot aantal cellen met een te lage waarde bij de chikwadraattest), vroegen we kruistabellen op en bekeken we de absolute percentages om eventuele substantiële verschillen na te gaan. Substantiële verschillen, zo definiëren Wilson et al. (1997, p. 85) in de NTVS, zijn verschillen in percentages die 20% en meer bedragen. Visuele voorstellingen hielpen ons om de verschillen te situeren en het cijfermateriaal te interpreteren.

Er is bewust voor gekozen om geen hypothesen te formuleren op basis van het voorgaande literatuuroverzicht, die dan vervolgens in het empirisch onderzoek getest worden. Het huidige onderzoek betreft immers een beschrijvend onderzoek, geen hypothesetestende studie. Het doel van de onderzoeksvraag naar de representatie van criminaliteit op één en VTM is een beschrijving geven van de televisie-inhoud in Vlaanderen en kijken hoe criminaliteit wordt afgebeeld op beide zenders (beschrijvend onderzoek). Op basis van de resultaten van deze inhoudsanalyse, worden in deel 2.2 van deze verhandeling hypothesen geformuleerd worden die de basis vormen van het survey-onderzoek in huidig project (zie cultivation analysis).

Ten slotte willen we nog even stilstaan bij de keuze die we maakten om de cijfers uit de inhoudsanalyse niet te vergelijken met de cijfers uit de 'werkelijkheid' om vervolgens uitspraken te kunnen doen over de over – of onderrepresentatie van misdrijven op televisie. Hoewel in veel voorgaand onderzoek deze vergelijking gemaakt werd (zie supra, voornamelijk met nieuws op televisie of in kranten, zie oa. literatuuroverzicht Greer & Reiner (2012)), kiezen we er bewust voor deze analyse niet uit te voeren omwille van verschillende redenen. Ten eerste verschaffen politiecijfers geen adequaat beeld van de werkelijkheid. Ze zijn onder meer afhankelijk van de aangiftebereidheid van het slachtoffer, de registratiebereidheid van de politie en de gehanteerde definities van misdrijven (e.g., Bijleveld, 2009, p. 53-59; Van Kerckvoorde, 1993). Zeker voor seksuele misdrijven, vandalisme en intrafamiliaal geweld bevatten ze vertekeningen. Ten tweede kampen ook slachtofferenquêtes (zoals bijvoorbeeld de Belgische Veiligheidsmonitor) met een aantal problemen. Deze cijfers zijn onder meer afhankelijk van de gehanteerde methodologie en het geheugen van de respondent (e.g., Pleysier et al., 2010). Van den Bulck (1996, p. 15-20) benoemt dit als 'de sociale constructie van de Belgische misdaadcijfers'. Ten derde kiezen we ervoor geen vergelijking te maken tussen de televisiecijfers en de cijfers uit de 'realiteit' omwille van de manier waarop misdrijven in de

inhoudsanalyse gecodeerd en geteld werden. Zo werden vier soorten gedragingen gecodeerd als criminaliteit (zie ook NTVS), namelijk een criminele actie, spreken over een criminele gebeurtenis, dreiging dat een criminele gebeurtenis gaat plaatsvinden en afbeelding van de gevolgen van een criminele gebeurtenis. In de officiële criminaliteitscijfers en de cijfers afkomstig van slachtofferenquêtes werd echter enkel de categorie van de criminele actie (en eventueel dreigingen) opgenomen. Bovendien werd elk nieuwsitem dat handelde over een misdrijf gecodeerd, ook al ging dat over eenzelfde misdrijf dat voordien al gecodeerd werd (bv. een nieuwsitem over een moord door een politicus werd over een aantal dagen heen herhaald, zie infra). Daar waar dit misdrijf in de statistieken slechts één keer voorkomt, werd dit misdrijf in onze dataset enkele keren gecodeerd (naar analogie met de aanpak van voorgaand onderzoek, bv. NTVS). Ook Ericson (1991, p. 220) wijst op het problematische karakter van vergelijkingen tussen de media en politiecijfers, en stelt zich de vraag waarom iemand zou verwachten dat de culturele producten van de massamedia de sociale realiteit van criminaliteit zouden reflecteren. Ten slotte en hiermee samenhangend, willen we ons behoeden voor de zogenaamde ‘Ptolemaïsche redeneerfout’ (zie ook hoofdstuk 6.4.2) en ervan uitgaan dat er slechts één werkelijkheid is (de ‘echte’ werkelijkheid) die foutief wordt weergegeven in de media (Schulz, 1989 in Van den Bulck, 1996, p. 98). Van den Bulck (1996, p. 97-99) stelt dat het weinig zinvol is om vast te stellen wat de ‘echte’ of objectieve werkelijkheid is, want het is uiteindelijk de subjectieve perceptie van deze werkelijkheid, die bepalend is. Interessanter dan nagaan op welke manier de media onze percepties vervormen, is het bestuderen op welke manier de media onze percepties en attitudes vormen.

7.6 De meerwaarde van deze studie

Op basis van het literatuuroverzicht kozen we voor een onderzoeksdesign dat enerzijds gebaseerd is op voorgaande studies (voornamelijk de NTVS), maar anderzijds ook de tekortkomingen ervan tracht op te vangen. Op die manier trachten we de hoofdonderzoeksvraag en twee deelonderzoeksvragen naar de representatie van criminaliteit op de Vlaamse televisie, te beantwoorden (i.e. prevalentie en context). Op vier grote vlakken betekent de huidige studie een meerwaarde ten opzichte van voorgaande inhoudsanalytische studies naar dit thema. Daar deze punten al op verschillende plaatsen in dit hoofdstuk aan bod kwamen, presenteren we hier een kort overzicht van deze vier punten.

Ten eerste bestaan er talloze cultivatiestudies waarbij men geen voorafgaande inhoudsanalyse uitvoerde (e.g., Dowler, 2003; Pfeiffer et al., 2005; Spiranovic et al., 2011). Deze onderzoekers refereren wel naar voorgaand onderzoek over de representatie van criminaliteit op televisie, maar de studies waarnaar men verwijst zijn vaak verouderd of werden uitgevoerd in een

ander land of context. Het huidige onderzoek betreft, daarentegen, een klassieke cultivatiestudie zoals geïnitieerd door Gerbner en zijn collega's. Alvorens het eigenlijke survey-onderzoek uit te voeren, werd een inhoudsanalyse uitgevoerd om na te gaan wat er precies getoond wordt op televisie. Pas wanneer we een goed beeld hebben van deze representatie van criminaliteit op televisie, kunnen waardevolle uitspraken gedaan worden over het verband tussen blootstelling aan televisie-inhoud en ernstpercepties van criminaliteit.

Ten tweede – hierop werd reeds uitgebreid ingegaan – is in het huidige onderzoek nauwgezet gedefinieerd wat verstaan wordt onder 'criminaliteit' en welke gedragingen criminaliteit inhouden en welke niet (zie hoofdstuk 7.1). In voorgaand onderzoek was het niet altijd duidelijk welke gedragingen criminaliteit of geweld inhouden en welke niet. Vaak diende de onderzoeker hier subjectief en individueel over te oordelen. Onze definitie is, daarentegen, strikt en gebaseerd op de gedragingen die in het Belgische strafwetboek strafbaar gesteld zijn.

Een derde meerwaarde van deze studie betreft de inclusie van alle televisiegenres in de steekproef. Tal van hedendaagse cultivatieonderzoekers focussen op een specifiek genre (e.g., politseries of nieuws) en laten andere genres buiten beschouwing. Hoewel dit uiteraard ook afhangt van de specifieke onderzoeksdoelen, is er in het huidige onderzoek voor gekozen om zowel televisienieuws als algemene televisie-inhoud (i.e. alles wat op televisie verschijnt dat geen nieuws is) te bestuderen. Twee verschillende steekproeven werden getrokken: één voor nieuws en één voor algemene televisie-inhoud. Nieuwsinhoud is immers onderhevig aan maatschappelijke invloeden. Vernieuwend is bovendien dat ook reclameboodschappen, trailers, boodschappen van algemeen nut en opsporingsberichten geanalyseerd werden. Andere onderzoekers die de algemene televisie-inhoud bestudeerden, lieten deze uitzendingen buiten beschouwing.

Tot slot ontwikkelden we een conceptueel kader dat van toepassing is op dit specifieke onderzoek naar het verband tussen televisieblootstelling en ernstpercepties van criminaliteit en de componenten. Het merendeel van de voorgaande studies waarin men ook de context van criminaliteit bestudeerde, rapporteert over eenzelfde set van contextfactoren (e.g., beloning/bestrafing voor het delict, wapengebruik, etc.), zonder kritisch na te denken over andere contextfactoren die van belang kunnen zijn in het licht van de eigen onderzoeksvragen en de doelstellingen van het onderzoek. In de huidige studie is teruggegrepen naar de literatuur over ernstpercepties van criminaliteit en de componenten ervan, en op basis van deze en communicatiewetenschappelijke literatuur ontwikkelden we een conceptueel kader bestaande uit een set van 17 contextfactoren die cultivatie-effecten kunnen uitlokken. Dit conceptueel kader werd vervolgens geoperationaliseerd in variabelen voor het codeboek, dat de basis vormde voor de dataverzameling.

HOOFDSTUK 8 DE RESULTATEN VAN HET EMPIRISCH ONDERZOEK NAAR DE REPRESENTATIE VAN CRIMINALITEIT OP DE TELEVISIE IN VLAANDEREN

De resultaten van het empirisch onderzoek zijn naar analogie met de onderzoeksvragen opgesplitst in twee grote luiken. Een eerste luik betreft de representatie van criminaliteit in de algemene televisie-inhoud (zie supra, hoofdstuk 7.3.1), een tweede luik behandelt de representatie van criminaliteit in het nieuws (zie supra, hoofdstuk 7.3.2).

We organiseren het resultatengedeelte van beide inhoudsanalyses rond drie grote delen. In het eerste deel bespreken we de aanwezigheid van criminaliteit op de Vlaamse televisie. Dit doen we eerst algemeen, waarna een onderscheid gemaakt wordt op basis van een aantal variabelen ('locator variabelen' zoals de dag, het dagdeel, het nieuwsitemnummer binnen de nieuwsuitzending). Op het einde van dit gedeelte kunnen we de onderzoeksvraag naar de prevalentie van criminaliteit beantwoorden. In het tweede gedeelte komt de context waarin criminaliteit getoond wordt, aan bod. De bespreking van de resultaten van deze contextvariabelen volgt de structuur van het conceptueel kader, zoals gepresenteerd in hoofdstuk 7.1. Aan het einde van dit gedeelte kunnen we de onderzoeksvraag naar de context van criminaliteit beantwoorden.

8.1 De representatie van criminaliteit in de algemene televisie-inhoud

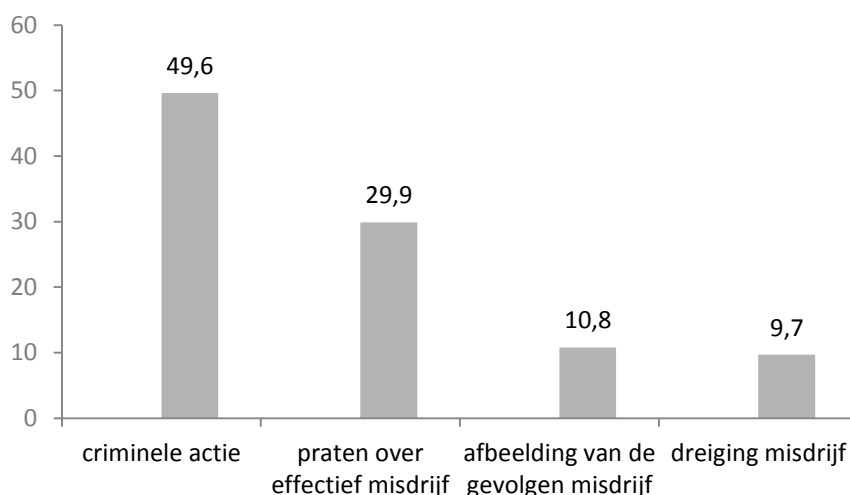
In een eerste deel worden de resultaten gepresenteerd die een antwoord bieden op de onderzoeksvraag naar de prevalentie van criminaliteit in de algemene televisie-inhoud. Vervolgens wordt de context waarin criminaliteit getoond wordt, uitgebreid beschreven. Eindigen doen we met een korte samenvatting van en reflectie over de resultaten.

8.1.1 De prevalentie en distributie van criminaliteit in de algemene televisie-inhoud: algemene patronen

Twee belangrijke concepten staan centraal in dit gedeelte, namelijk 'prevalentie' en 'distributie' van misdrijven op de televisie. Waar prevalentie peilt naar de hoeveelheid misdrijven op televisie (hoeveel programma's in de steekproef een misdrijf bevat), gaan we met distributie de verdeling van misdrijven binnen programma's, na (hoeveel misdrijven er binnen een programma getoond worden) (Wilson et al., 1997, p. 81-82). Herinner dat we ons voor de definitie van criminaliteit baseerden op die misdrijven die strafbaar gesteld worden in het Belgische Strafwetboek, en dat we in onze definitie van criminaliteit net zoals in de NTVS een onderscheid maakten tussen vier gedragingen die 'criminaliteit' inhouden (zie hoofdstuk 7.1): 1) criminele actie op zich, 2) gesprek over misdrijven

(heden of verleden), 3) afbeeldingen van de gevolgen van een misdrijf en 4) dreiging dat een criminele actie gaat plaatsvinden.¹¹⁷ Ten eerste presenteren we de algemene patronen van prevalentie en distributie, waarna we de prevalentie en distributie bestuderen volgens de vier 'locator variabelen'.

In totaal werden 270 misdrijven gedetecteerd in de steekproef, waarin 386 (groepen van) personages betrokken zijn (174 slachtoffers, 212 daders). Dit komt overeen met een gemiddelde van 1.8 misdrijven per uur (270/147). Figuur 8.1 toont aan dat bijna de helft van de 268 misdrijven (2 misdrijven waren 'missing'), een criminele actie betreft. Dit betekent dat in ongeveer 50% van de gevallen waarin een misdrijf aan bod komt, een dader getoond wordt die actief een misdrijf pleegt. In ongeveer 30% van de gevallen wordt er enkel over het misdrijf gesproken, zonder de criminele actie af te beelden. 29 keer (10.8%) worden alleen de gevolgen van het misdrijf getoond. Dit is het geval wanneer het misdrijf zelf niet getoond wordt, maar wel de schadelijke gevolgen ervan. Ten slotte wordt er 26 keer (9.7%) een dreiging geuit dat een misdrijf zou plaatsvinden.



Figuur 8.1 Het percentage misdrijven en de manier waarop ze aan bod komen in de uitzendingen in de steekproef

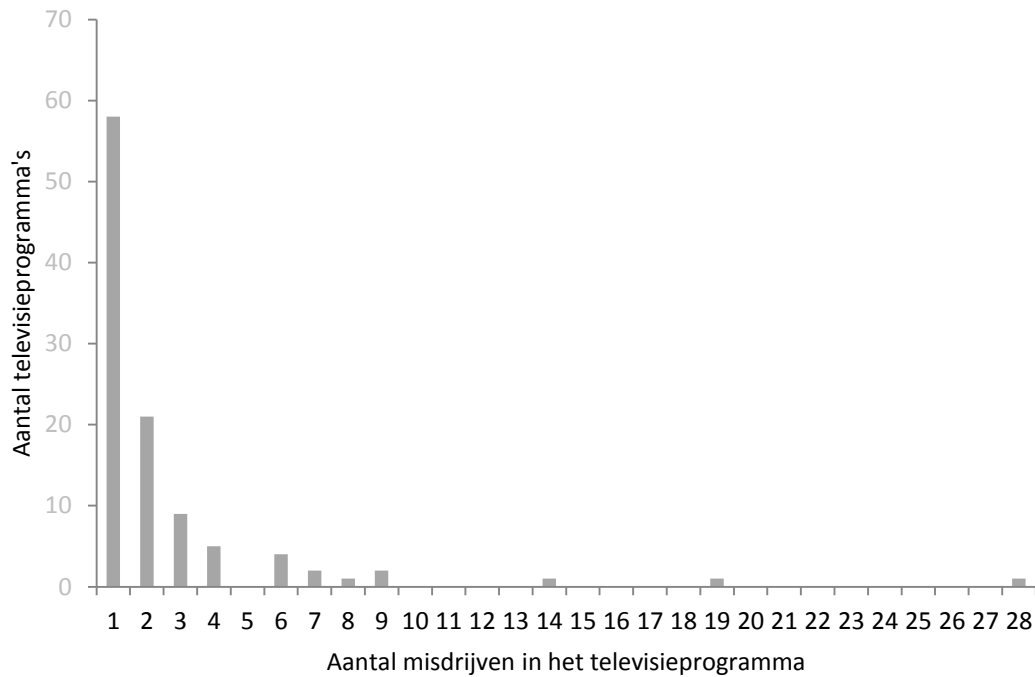
Wat betreft de prevalentie van criminaliteit, zien we dat ruim een vierde (25.3%) van alle televisieprogramma's (55/217 televisieprogramma's) in de steekproef, een vorm van criminaliteit bevat. De overige 74.7% televisieprogramma's bevatten geen enkele vorm van criminaliteit. De 270 misdrijven in de steekproef zijn verdeeld over 152 scènes. Voor elk programma dat een misdrijf bevat, werd vervolgens nagegaan of het programma een 'content advisory' of waarschuwing over de delinquente inhoud van het programma bevat en wat de precieze inhoud is van deze

¹¹⁷ Bij de voorstelling van de resultaten, noemen we deze gedragingen gemakkelijksshalve allemaal criminaliteit of misdrijf.

waarschuwendende boodschap. In geen enkel programma dat één of meerdere misdrijf(f)(ven) bevat, wordt een waarschuwing gegeven aan de kijker over de inhoud van het programma. Er is geen enkele waarschuwing gevonden in de steekproef, niet in de vorm van een pictogram, noch in de vorm van een verbale aankondiging.

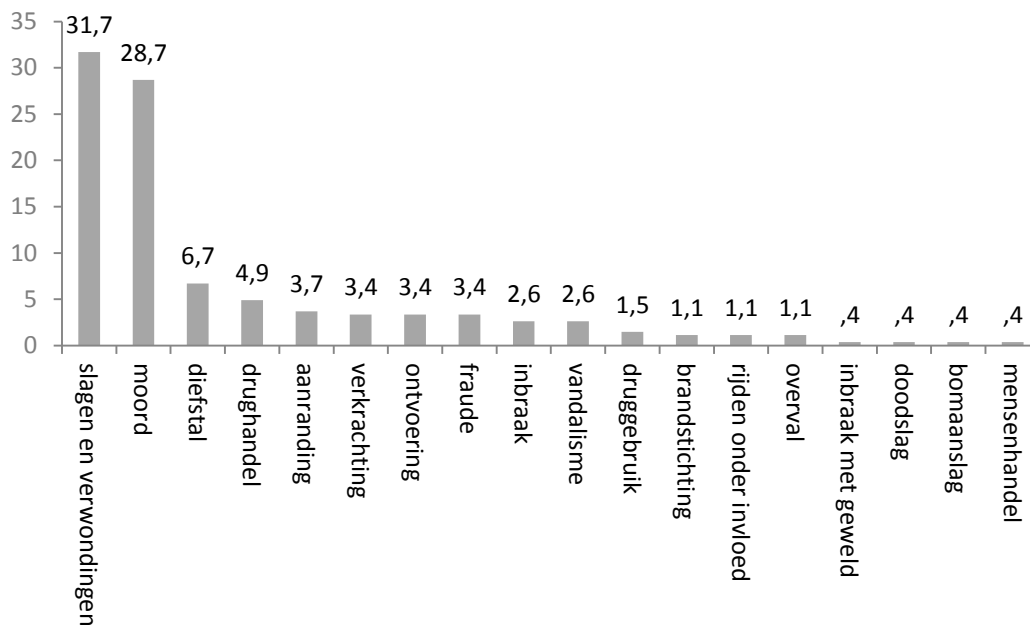
Verder, wanneer we ook de contextloze uitzendingen bestuderen, zien we dat 34 trailers (6.5%), zeven reclameboodschappen (0.3%), vijf boodschappen van algemeen nut (4.8%) en één opsporingsbericht (14.3%) een vorm van criminaliteit bevat. 1.46% van alle contextloze uitzendingen bevat, met andere woorden, een vorm van criminaliteit. Wanneer achteraf naar de programma's gekeken werd waarvan trailers met misdrijven getoond werden, valt op dat de trailers vaak focusten op het ene criminele moment in het programma. De reclameboodschappen in de steekproef die een misdrijf bevatten, handelen allen over een detectiveroman, met als doel dit boek aan te prijzen bij het publiek. Men doet hierbij de indruk ontstaan dat het over een werkelijk gepleegd misdrijf (aanranding, verkrachting) gaat. De vijf boodschappen van algemeen nut die een misdrijf bevatten, verkondigen telkens dezelfde boodschap. Men wil het publiek waarschuwen voor fraude via het internet en hen oproepen voorzichtig om te gaan met het vrijgeven van persoons – en financiële gegevens. Met het ene opsporingsbericht, ten slotte, tracht men tips binnen te krijgen over een dader die recentelijk een misdrijf pleegde in Vlaanderen.

Om de distributie van criminaliteit in televisieuitzendingen na te gaan, bestudeerden we de hoeveelheid misdrijven doorheen verschillende uitzendingen. Op die manier was het mogelijk om verschillen tussen uitzendingen die veel of uitzendingen die weinig misdrijven bevatten, na te gaan. Voor deze analyse bestudeerden we enkel de verschillende televisie-uitzendingen waarin een misdrijf getoond wordt en lieten we de contextloze uitzendingen (trailers, reclameboodschappen, boodschappen van algemeen nut en opsporingsberichten) buiten beschouwing. Dit zijn immers gesegmenteerde uitzendingen van korte duur. De resultaten zijn weergegeven in figuur 8.2, en tonen aan dat het aantal misdrijven per televisieprogramma varieert. Meer bepaald varieert de frequentie van het aantal misdrijven per programma van 1 tot 28. We zien echter wel dat het merendeel van de programma's zich op de eerste helft van de frequentieverdeling bevindt, met 41.4% van de televisieprogramma's met slechts één misdrijf, 19% met twee en 10.3% met drie misdrijven. Meer nog, ongeveer 70% van alle televisieprogramma's bevat vier misdrijven of minder en 10% van de programma's bevat meer dan zeven misdrijven. Het gemiddeld aantal misdrijven per programma bedraagt 2.6, terwijl de mediaan op 1 ligt.



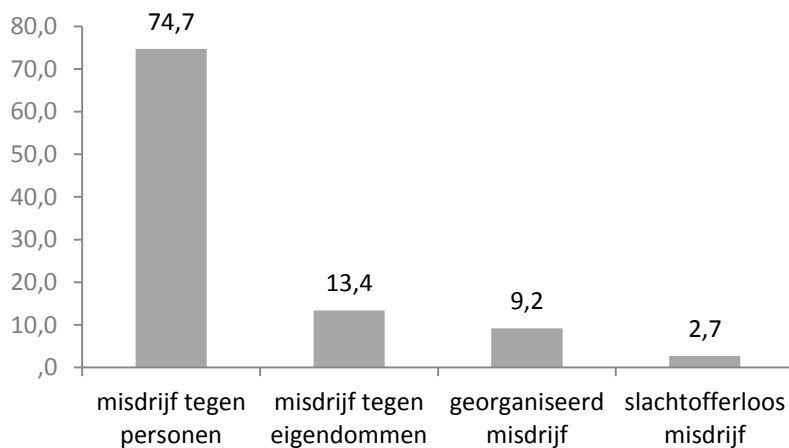
Figuur 8.2 Overzicht van het aantal misdrijven in de televisieprogramma's in de steekproef

Vervolgens is het interessant om na te gaan welke misdrijven er uitgezonden worden op de Vlaamse televisie. Herinner dat we ons voor de definitie van misdrijf, baseerden op het Belgische Strafwetboek: alles wat in het strafwetboek staat beschreven als een misdaad, wanbedrijf of een overtreding, is gecodeerd als een misdrijf. In tegenstelling tot ander onderzoek, wordt hier een strenge definitie van misdrijf gehanteerd (zie infra). Zoals figuur 8.3 aantoont, komen de misdrijven slagen en verwondingen en moord het meest aan bod op de Vlaamse televisie. 31.7% van alle misdrijven, betreft het misdrijf slagen en verwondingen. Moord maakt 28.7% van alle misdrijven die aan bod komen in de uitzendingen in de steekproef. Diefstal, drughandel en aanranding volgen met een grote kloof, met respectievelijk 6.7%, 4.9% en 3.7% van de misdrijven in de steekproef. Mensenhandel, bomaanslagen, doodslag en inbraak met geweld, kwamen telkens slechts één keer voor in de steekproef.



Figuur 8.3 Het percentage van de verschillende misdrijven in de uitzendingen in de steekproef

Wanneer we de misdrijven samenvoegen in vier grote misdrijfcategorieën, kunnen we stellen dat misdrijven tegen personen vaak aan bod komen op de Vlaamse televisie (74.7%), en dat misdrijven tegen eigendommen (13.4%), slachtofferloze misdrijven (2.7%) en georganiseerde misdrijven (9.2%), slechts beperkt aan bod komen. Dit wordt visueel voorgesteld in figuur 8.4.



Figuur 8.4 Het percentage van elk van de misdrijfcategorieën in de uitzendingen in de steekproef

8.1.2 De prevalentie en distributie van criminaliteit in de algemene televisie-inhoud: de locator variabelen

Nu geweten is hoeveel criminaliteit er getoond wordt in de geanalyseerde uitzendingen, bestuderen we vervolgens waar deze misdrijven zich precies bevinden in het uitzendschema aan de hand van een

aantal 'locator variabelen' (zie ook Wilson et al., 1997). Specifiek wordt gekeken naar de zender, het soort van uitzending, de dag en het dagdeel van de uitzending.

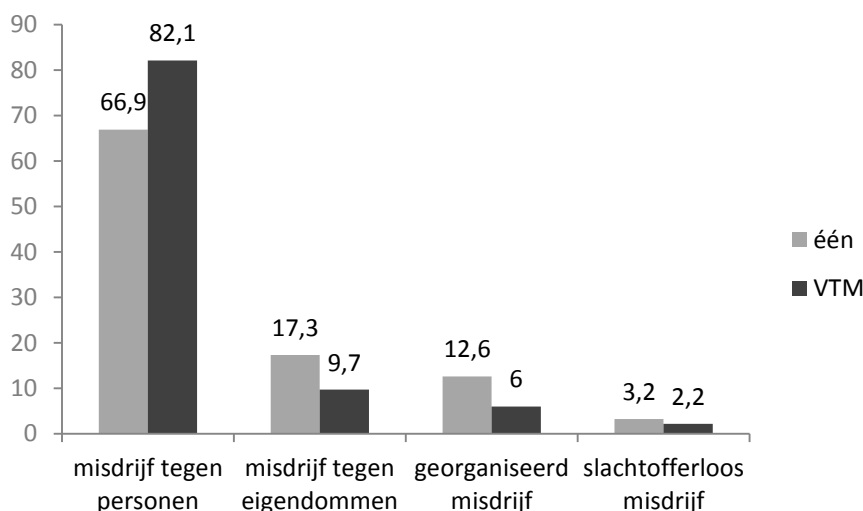
Zender

In termen van prevalentie van misdrijven tonen de resultaten geen grote verschillen aan tussen één en VTM. Wanneer we de vergelijking maken tussen één en VTM, zien we dat van deze 105 uitzendingen met een misdrijf, 43 getoond worden op één (40.9%) en 62 op VTM (59.1%). In absolute aantallen zendt VTM dus meer uitzendingen uit die misdrijven bevatten dan één, maar we kunnen hier niet spreken van een substantieel verschil tussen beide zenders. Met weglating van de reclameboodschappen, trailers, boodschappen van algemeen nut en opsporingsberichten, houden we 58 programma's over die een misdrijf bevatten. Hiervan werden er 27 getoond op één (46.6%), 31 werden uitgezonden op VTM (53.4%).

132 (48.9%) van de misdrijven wordt getoond op de publieke zender één, 138 (51.1%) op de commerciële zender VTM. Wanneer we enkel de programma's in beschouwing nemen (niet trailers, reclameboodschappen, etc.), tonen de resultaten aan dat 111 misdrijven op één getoond worden (53.4%) en 97 op VTM (46.6%). Het aantal misdrijven dat op één en VTM getoond wordt, is met andere woorden evenredig verdeeld.

De misdrijfcategorieën die getoond worden op één en VTM, verschillen echter wel significant, zo toont ook figuur 8.5 aan. Een chikwadrattest toont aan dat VTM significant meer misdrijven tegen personen uitzendt, terwijl op één meer misdrijven tegen eigendommen en georganiseerde misdrijven getoond worden ($\chi^2=8.147$, $df=3$, $p<.05$). Cramer's V onthult dat deze samenhang tussen de misdrijfcategorie en de zender slechts zwak is ($V=0.177$).

Vervolgens focussen we op de programma's die criminaliteit bevatten (58 programma's) en de distributie ervan. VTM toont gemiddeld 2.3 misdrijven per programma, terwijl de programma's op één gemiddeld 3 misdrijven bevatten. De t-test toont aan dat dit distributieverval niet significant is ($t(2.821)=1.113$, $p>.05$). Ook in termen van distributie van misdrijven bestaan er tussen één en VTM geen significante verschillen.



Figuur 8.5 Het percentage misdrijfcategorieën in de uitzendingen op één en VTM

Soorten uitzendingen en programma's

Wanneer we het soort uitzending en programma in de steekproef vergelijken met het totaal aantal uitzendingen en programma's dat een misdrijf bevat, leiden we uit tabel 8.1 af dat vijf van de zeven films één of meer misdrijven bevat. Aangezien er inhoudelijk bewust op toegekeken werd niet enkel actiefilms of thrillers in de steekproef te hebben – dit zou immers tot een vertekening van de resultaten leiden -, is dit een opmerkelijk resultaat. De films in de steekproef waren van het genre komedie, drama en romantische (dans)film.

44.2% van de fictieve series en soaps in de steekproef bevat één of meerdere misdrijven. In alle politie – of justitieseries of actieseries (100.0%) zit een misdrijf in het scenario, maar ook in alledaagse drama soaps duikt er regelmatig een misdrijf op (36.0%). De misdrijven slagen en verwondingen en moord, alsook diefstal en drughandel zijn misdrijven die vaak getoond worden in fictieve series en soaps. Opmerkelijk is dat ook een aanzienlijk deel van de bestudeerde reportageprogramma's en praatprogramma's één of meer misdrijven bevat (respectievelijk 42.1% en 33.3%). Wat betreft de reportageprogramma's valt het op dat criminaliteit een populair thema is om reportages over te maken (e.g., de verdwijning van Maddie McCan, leven van (ex-)gedetineerden). Vooral moorden, maar ook diefstallen komen aan bod in reportage – en praatprogramma's. Ten slotte wordt er in twee van de zes uitgezonden feel good programma's één of meerdere misdrijven gevonden. In de uitgezonden reisprogramma's, reality tv programma's en spelprogramma's vinden we geen misdrijf terug. Wat betreft de contextloze uitzendingen zien we dat alle geanalyseerde trailers die een misdrijf bevatten, een misdrijf tegen personen afbeelden. Meer bepaald komen de misdrijven slagen en verwondingen en moord regelmatig aan bod in trailers. Alle reclameboodschappen die criminaliteit bevatten (0.27% van het totale aantal reclameboodschappen in de steekproef) gingen over het misdrijf verkrachting. Dit is telkens dezelfde reclameboodschap,

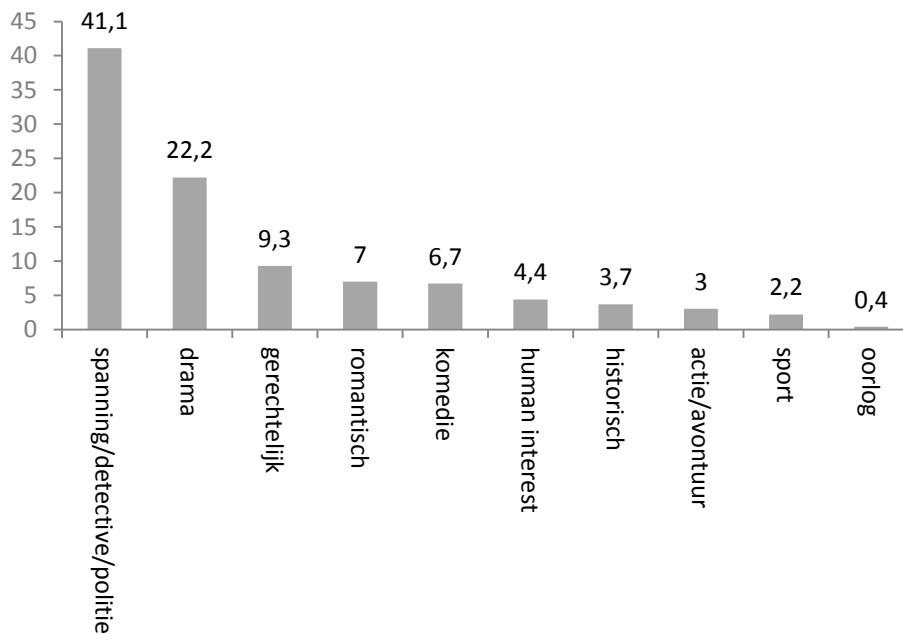
waarin men een misdaadroman promoot. De geanalyseerde boodschappen van algemeen nut met een misdrijf (5 van de 104 boodschappen in de steekproef bevat een misdrijf), handelen, ten slotte, allen over bankfraude via het internet.

Vervolgens gaan we na in welk programmagenre de 270 misdrijven in de steekproef, zich bevinden. Beschrijvende analyses tonen aan dat 55.6% van de misdrijven aan bod komt in fictieve series of soaps. 18.1% van de misdrijven in de steekproef is onderdeel van een trailer, terwijl 38 misdrijven (14.1%) voorkomen in films. 5.9% van de misdrijven in de steekproef, bevindt zich in een reportageprogramma. Slechts een kleine minderheid van de misdrijven is terug te vinden in reclameboodschappen (2.6%), boodschappen van algemeen nut (1.9%), praatprogramma's (0.7%), reality tv programma's (0.7%) en opsporingsberichten (0.4%).

Tabel 8.1 De prevalentie van criminaliteit in de verschillende soorten programma's

Soort uitzending	Absolute aantal in de steekproef	Absolute aantal met misdrijf in de steekproef	Percentage met misdrijf in de steekproef
Programma			
Film	7	5	71.4
Serie/soap (fictie)	86	38	44.2
Reportageprogramma	19	8	42.1
Praatprogramma	7	2	33.3
Feel good programma	29	2	6.9
Spelprogramma	9	0	0
Kookprogramma	21	0	0
Muziekprogramma	11	0	0
Reisprogramma	4	0	0
Natuur(documentaire)	10	0	0
Reality tv	10	0	0
Human interestprogramma	4	0	0
Totaal	217	55	25.3
Reclameboodschap	5 276	7	0.27
Trailer	522	34	6.5
Boodschap van algemeen nut	104	5	4.8
Opsporingsbericht	7	1	14.3

Vervolgens nemen we ook het programmagenre onder de loep. Figuur 8.6 toont een overzicht van de resultaten. Het merendeel van de misdrijven in de steekproef handelt over spanning, detective en politieverhalen (41.1%). Ruim een vijfde van de misdrijven komt voor in het genre drama, terwijl 9.3% voorkomt in gerechtelijke programma's. Misdrijven komen ook aan bod in het genre komedie (9.7%), human interest (4.4%), historische programma's (3.7%) en programma's over sport die geen sportuitzendingen zijn (2.2%).



Figuur 8.6 Het percentage misdrijven per programmagenre in de steekproef

Dag

Om één van de basisassumpties van de cultivatietheorie, dat media-inhoud uniform en stabiel is doorheen de programmering, te testen, bestudeerden we ook de dag en het dagdeel waarop de misdrijven in de steekproef uitgezonden worden. Een derde van alle misdrijven in de steekproef, wordt uitgezonden op maandag (33.3%). 16.3% wordt uitgezonden op zaterdag en 12.2% op dinsdag. Op woensdag, donderdag, vrijdag en zondag worden ongeveer evenveel misdrijven getoond (tussen 7.8% en 10.4%). Ook wanneer we de trailers, reclameboodschappen, boodschappen van algemeen nut en opsporingsberichten buiten beschouwing laten, zien we dat 33.2% van alle misdrijven wordt uitgezonden op maandag.

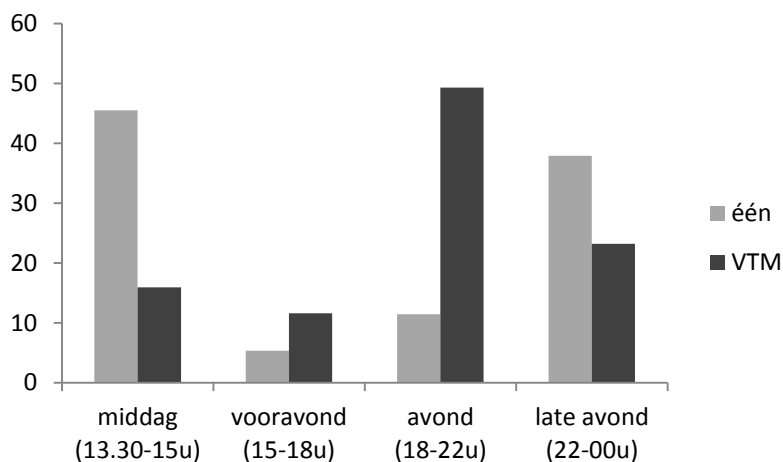
Wanneer we de vergelijking maken tussen één en VTM, tonen de resultaten een significant verschil tussen beide zenders. Waar één significant meer misdrijven uitzendt op maandag, vrijdag en zaterdag in vergelijking met VTM, zendt VTM significant meer misdrijven uit op de andere dagen van de week ($\chi^2 = 14.760$, $df = 6$, $p < .05$). De Cramer's V-waarde is 0.234, en wijst op een tamelijk zwak, doch substantief verschil tussen één en VTM.

Dagdeel

Wat betreft het dagdeel waarin de meeste misdrijven uitgezonden worden, zijn de verschillen minder verrassend. In het codeboek deelden we – naar analogie met de dagindeling opgenomen in de survey - de dag op in verschillende momenten, gaande van middag (13.30u-15u), vooravond (15u-18u), avond (18u-22u, 'prime time') en late avond (22u-00.00u). Op de middag, de avond en de late

avond wordt telkens ongeveer 30% van de misdrijven getoond. In de vooravond is dit slechts 8%. Ook wanneer we enkel de programma's opnemen, blijft dit patroon hetzelfde.

De vergelijking tussen de twee zenders levert interessante resultaten op (zie figuur 8.7): waar één voornamelijk misdrijven toont op de middag en tijdens de late avond, doet VTM dit meestal in de avond tijdens prime time. Dit verband tussen de zenders en het dagdeel is significant ($\chi^2=58.822$, $df=3$, $p<.01$). De bijhorende sterktemaat Cramer's V heeft een waarde van 0.467, wat wijst op een tamelijk sterk verschil tussen beide zenders.



Figuur 8.7 Het percentage misdrijven op de verschillende uitzendtijdstippen op één en VTM

8.1.3. De context van criminaliteit in de algemene televisie-inhoud

In de literatuurstudie benadrukten we dat niet enkel de prevalentie, maar ook de context waarin criminaliteit getoond wordt van belang is, wil men cultivatie-invoeden nagaan. In het huidige onderdeel worden achtereenvolgens de resultaten beschreven per analyseniveau (zie hoofdstuk 7.1).

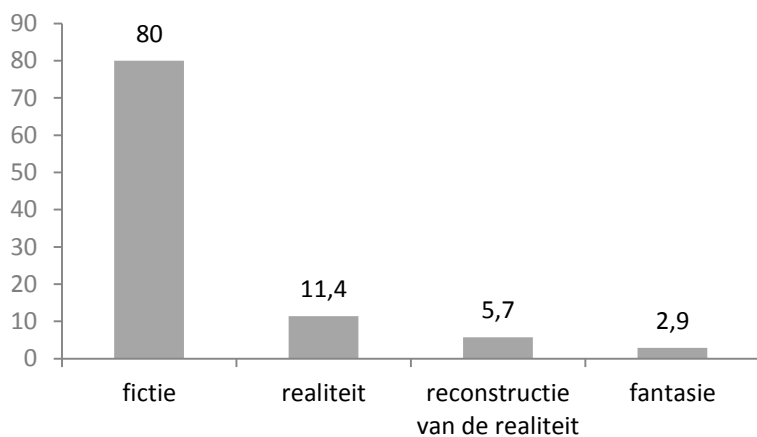
De contextfactoren op het programmaniveau

Ten eerste codeerden we op het niveau van de uitzending, een aantal contextfactoren, namelijk het realiteitsgehalte van de uitzending en de afkomst van het programma.

Het realiteitsgehalte van het programma

Figuur 8.8 toont aan dat het merendeel van de uitzendingen (80%) die een misdrijf bevatten, behoort tot de fictieve categorie. Dit zijn gebeurtenissen die wel zouden kunnen plaatsvinden in het echte leven, maar niet gebaseerd zijn op de realiteit (bv. soap). 11.4% van de uitzendingen met een misdrijf, betreft een realistische uitzending, met inhoud die gebaseerd is op de realiteit (bv. praatprogramma, reality tv). zes uitzendingen (5.7%) betreffen reconstructies van de realiteit (bv.

reportageprogramma), terwijl drie uitzendingen (2.9%) een fantasie-inhoud bevatten (i.e. een fictieve inhoud die niet kan plaatsvinden in de realiteit, bv. programma met goden of trollen). 97.1% van de uitzendingen met een misdrijf vindt, met andere woorden, plaats in een realistische setting. Deze resultaten hangen samen met het programmasoort – en genre: alle soaps en series, alsook spanning en detectiveprogramma's zijn fictie, terwijl gerechtelijke programma's realiteit of een reconstructie van de realiteit betreffen. Er bestaan geen substantiële verschillen tussen één en VTM wat betreft het realiteitsgehalte van de uitzending.



Figuur 8.8 Het percentage uitzendingen met een misdrijf in de steekproef die fictie, realiteit, een reconstructie van de realiteit of fantasie betreffen

Samenhangend met het realiteitsgehalte van de uitzending is ook nagegaan of de uitzendingen geanimeerd, 'live action', of beide zijn. De resultaten tonen aan dat alle uitzendingen, zowel op één als op VTM, volledig 'live action' zijn, wat betekent dat echte beelden gebruikt worden in de uitzending (geen animaties of andere computergestuurde afbeeldingen).

De afkomst van het programma

Ruim 65% van alle uitzendingen in de steekproef met een misdrijf is van Belgische afkomst. De overige 34.3% van de uitzendingen die een misdrijf bevatten is van buitenlandse origine. Er zijn geen significante verschillen tussen één en VTM wat betreft de afkomst van het programma: beide zenders zenden een evenredig aantal binnenlandse en buitenlandse uitzendingen uit ($\chi^2=0.540$, $df=1$, $p>.05$). Er is evenmin een significant verschil tussen de afkomst van het programma en de misdrijfcategorie ($\chi^2=6.116$, $df=3$, $p>.05$), wat betekent dat zowel de misdrijven tegen personen, tegen eigendommen, slachtofferloze delicten en georganiseerde misdrijven in de steekproef nu eens in een Belgische uitzending dan weer in een niet-Belgische uitzending voorkomen.

De narratieve focus van het programma

De resultaten tonen aan dat ruim de helft van de uitzendingen in de steekproef die een misdrijf bevatten (51.4%), geen anti-criminaliteit thema bevat. Deze uitzendingen dragen, met andere woorden, niet de onderliggende boodschap uit dat criminaliteit verkeerd is. 48.6% van de uitzendingen, doet dit wel. Dit zijn doorgaans politseries, terwijl de uitzendingen zonder anti-criminaliteit thema veeleer alledaagse soaps betreffen. Er bestaat geen significant verschil tussen het misdrijftype en de narratieve focus van de uitzending ($\chi^2=6.353$, $df=3$, $p>.05$). De chikwadraattest toont, daarentegen, wel een significant verband aan tussen de narratieve focus van de uitzending en de zender ($\chi^2=19.177$, $df=1$, $p<.05$). Uitzendingen op één hebben vaker een anti-criminaliteit thema dan uitzendingen op VTM. Omgekeerd hebben uitzendingen op VTM significant vaker een niet anti-criminaliteit thema.

De contextfactoren op het scèneniveau

Voor elk televisieprogramma gingen we vervolgens een aantal contextfactoren op het niveau van de scène na. Meer bepaald hebben we gefocust op afkeuring of bestraffing en goedkeuring voor het criminele gedrag, nadrukkelijkheid van de scène, toon van de scène en rationaliteit of emotionaliteit van de scène. Merk op dat voor trailers, boodschappen van algemeen nut, reclameboodschappen en opsporingsberichten niet op het scèneniveau gecodeerd werd. Deze uitzendingen bevatten immers geen scène zoals we dit gedefinieerd hebben.

De mate van beloning of bestraffing voor het misdrijf

Op het einde van elke scène of na enkele scènes werd nagegaan of het criminele gedrag van de dader goed – en/of afgekeurd wordt. Onmiddellijke goedkeuring of afkeuring voor het gedrag, kan immers van invloed zijn op percepties en attitudes, zoals blijkt uit de literatuurstudie voorafgaand aan de inhoudsanalyse. De resultaten tonen aan dat in het overgrote deel van de scènes die een of meerdere misdrijf(f)/(ven) bevatten en waaruit een beloning impliciet of expliciet kan afgeleid worden, het criminele gedrag niet wordt goedgekeurd (85.3%). In 8.7% van de gevallen, daarentegen, keurt de dader het eigen criminele gedrag goed, terwijl in 5.3% van de scènes het gedrag wordt goedgekeurd door anderen. Eén keer is het gedrag van de dader goedgekeurd in de vorm van een materiële beloning (0.7%). Deze resultaten zijn soortgelijk tussen één en VTM ($\chi^2=0.668$, $df= 1$, $p>.05$) en tussen de verschillende misdrijfcategorieën (χ^2 kan niet berekend worden wegens een te groot aantal cellen met een te lage waarde).

In twee derde van de scènes die een misdrijf bevatten en waaruit een bestraffing af te leiden valt, wordt het criminele gedrag van de dader visueel of verbaal afgekeurd. Dit kan gebeuren in de vorm

van afkeuring van anderen (59.6%), afkeuring van zichzelf (3.3%) of afkeuring door middel van bestraffing (4.6%). In de overige scènes, wordt het criminele gedrag niet afgekeurd (32.5%). Het aantal scènes dat wordt afgekeurd, is evenredig verdeeld tussen één en VTM ($\chi^2= 0.734$, $df=1$, $p>.05$) en tussen de verschillende misdrijfcategorieën (χ^2 kan niet berekend worden wegens een te groot aantal cellen met een te lage waarde). In de steekproef zitten vijf scènes (3.3%) waarbij er wel een goedkeuring en geen afkeuring voor het criminele gedrag plaatsvindt. Dit kan de kijker de indruk geven dat het misdrijf gerechtvaardigd is. Bovendien is er een groot deel van de scènes (29.3%) waarin er geen goedkeuring voor het criminele gedrag is, maar tegelijkertijd ook geen afkeuring plaatsvindt.

De schade die de dader ondervindt ten gevolge van een misdrijf, kunnen we ook benoemen als een straf voor hetgeen hij/zij gedaan heeft. Op basis van het Harm Assessment Framework is daarom nagegaan welk type van schade de dader lijdt ten gevolge van het misdrijf. Opmerkelijk is dat er bij ruim 85% van de misdrijven geen indicatie is van schade voor de dader. Op geen enkele manier wordt getoond (verbaal of visueel) dat de dader schade lijdt ten gevolge van een misdrijf. Wanneer er wel sprake is van schade voor de dader, is dit doorgaans psychologische schade (40.5%). Ook tijdverlies (24.3%) en fysieke schade komen aan bod (21.6%). In een minderheid van de gevallen wordt de nadruk gelegd op financiële schade (5.4%) of schade aan de reputatie van de dader (8.1%). De misdrijfcategorie staat los van het soort schade voor de dader. Er bestaan evenmin substantiële verbanden tussen de zender en het soort schade voor de dader (significante verschillen kunnen niet nagegaan worden wegens te veel cellen met een te lage absolute waarde), wat impliceert dat zowel op één als op VTM de nadruk wordt gelegd op hetzelfde soort schade voor de dader of op het niet benadrukken van schade voor de dader.

De toon van de scène waarin het misdrijf voorkomt

Ten slotte is ook de emotionele ondertoon van de scène een belangrijke contextfactor. Daar waar ongeveer de helft van de scènes die een misdrijf bevatten een emotioneel-psychologische ondertoon heeft (49.3%) (bv. het slachtoffer weent of is in paniek), heeft iets minder dan de helft van deze scènes een rationele ondertoon (45.4%) (bv. collega's praten over een politieonderzoek). De overige scènes hebben zowel een emotionele als een rationele ondertoon (5.3%). Zowel op één als op VTM komt deze bevinding terug, zonder significante verschillen tussen beide zenders ($\chi^2=2.645$, $df=1$, $p>.05$). Kruistabellen wijzen evenmin op substantiële verschillen tussen de misdrijfcategorie en het de ondertoon van de scène.

Het gebruik van humor

Zoals de literatuurstudie aantoonde, kan humor van invloed zijn op de percepties die men heeft over de verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven. De resultaten tonen aan dat in 7.9% van de scènes die een misdrijf bevatten, een humoristische toon aangeslagen wordt. De overige 92.1% van de scènes heeft een niet-humoristische toon. Hoewel er op VTM in absolute aantallen meer humoristische scènes getoond worden in vergelijking met één, zien we dat dit verschil niet significant is ($\chi^2=1.305$, $df=1$, $p>.05$). Kruistabellen wijzen evenmin op substantiële verschillen tussen de misdrijfcategorie en het gebruik van humor.

De contextfactoren op het misdrijfniveau

Op het misdrijfniveau werden de mate van zichtbaarheid van het misdrijf, het slachtoffer en de schade gecodeerd, alsook de gevolgen van het misdrijf voor het slachtoffer. Verder gingen we het realiteitsgehalte van het delict en de schade, het aantal daders en slachtoffers, het wapengebruik en het motief, na.

De mate van zichtbaarheid van het misdrijf, het slachtoffer en de schade ten gevolge van het misdrijf

Ten eerste werd ook de nadrukkelijkheid van de scène gecodeerd. Meer bepaald zijn we (indien van toepassing) nagegaan of de scène eerder in close-up of in longshot uitgezonden werd. Wanneer er meerdere misdrijven in een scène voorkwamen, codeerden we het hoogste niveau. De resultaten tonen aan dat ruim 71% van de scènes die een misdrijf bevatten, in close-up getoond worden. 11.8% van deze scènes betreft een long-shot, waarbij de scène van ver in beeld gebracht wordt. Er zijn geen significante verschillen tussen één en VTM en tussen de misdrijfcategorieën wat betreft de zichtbaarheid van het misdrijf in de scène ($\chi^2=0.330$, $df=1$, $p>.05$).

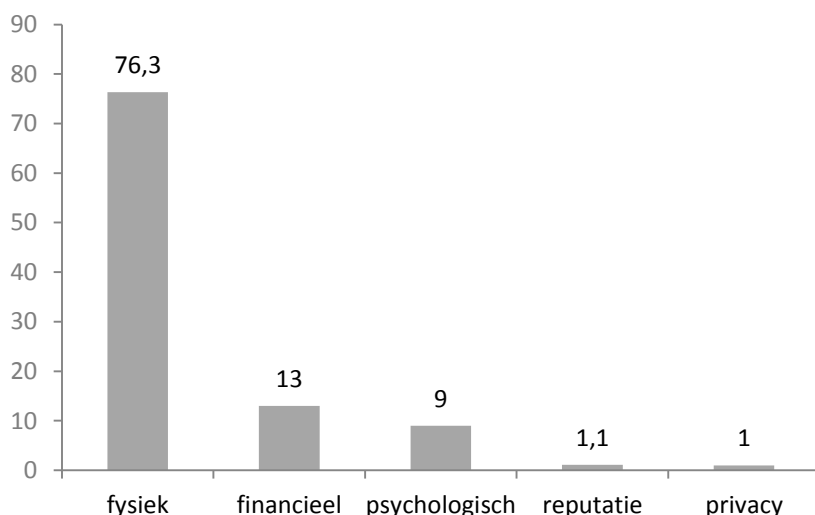
Zoals eerder aangehaald werd, worden bij 29 misdrijven (10.8%) enkel de gevolgen van het misdrijf voor het slachtoffer getoond, zonder het misdrijf zelf uit te zenden. Het merendeel van deze gevolgen wordt in close-up in beeld gebracht. In 30% van de gevallen wordt er enkel over het misdrijf en de gevolgen ervan gesproken, zonder het misdrijf zelf uit te zenden.

De gevolgen van het delict voor het slachtoffer

Vervolgens gingen we, naar analogie met het Harm Assessment Framework (Greenfield & Paoli, 2013), per misdrijf na wie de drager van de schade is. Voor de misdrijven waarvan de drager van de schade kan afgeleid worden (niet voor slachtofferloze delicten) zijn de beschrijvende statistieken opgevraagd. In 95.6% van de gevallen is een individu de drager van de schade. Vijf keer komt de overheid als drager van de schade aan bod (2.2%), terwijl de samenleving dit drie keer is (1.3%). Tot

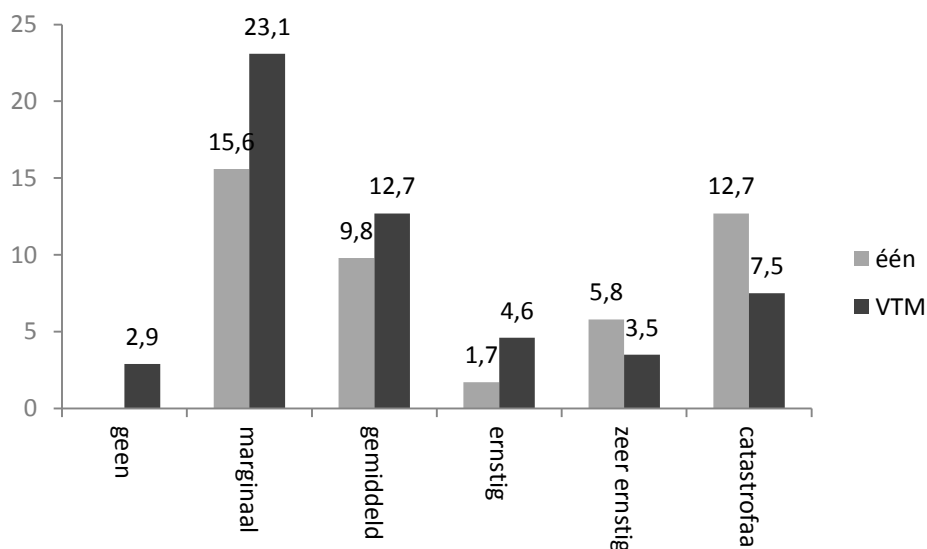
slot is een private organisatie twee keer drager van de schade van een misdrijf (0.9%). Dit was bijvoorbeeld het geval bij een brand in het gebouw van een private organisatie. Het milieu kwam geen enkele keer aan bod als drager van de schade. Verder hangt het soort misdrijf nauw samen met wie de drager van de schade is. Bij alle misdrijven tegen personen is vanzelfsprekend het individu de drager van de schade. Bij de misdrijven tegen eigendommen zijn ook de overheid en private organisaties drager (e.g., brandstichting of diefstal bij een openbaar gebouw). Georganiseerde misdrijven zijn, ten slotte, veeleer gericht tegen individuen en tegen de samenleving (e.g., fraude). Kruistabellen tonen aan dat deze verschillen tussen de misdrijfgroepen substantieel zijn (χ^2 kan niet berekend worden wegen een te groot aantal cellen met een te lage waarde). De chikwadraattest toont verder geen verband aan tussen de zender en de drager van de schade ($\chi^2=7.264$, $df=4$, $p>.05$): er wordt een evenredig aantal misdrijven uitgezonden op één en VTM waarvan de drager een individu, een private organisatie, de overheid of de samenleving is.

Net zoals in het Harm Assessment Framework (Greenfield & Paoli, 2013) werd voor de inhoudsanalyse ook nagegaan welke soort schade het misdrijf voorbracht. Wanneer het misdrijf verschillende types van schade voortbrengt, werd het meest opvallend aan bod gekomen type schade gecodeerd. De analyses – die visueel voorgesteld zijn in figuur 8.9 - tonen aan dat, wanneer we de slachtofferloze misdrijven en de ‘moeilijk te zeggen’ categorie buiten beschouwing laten, 76.3% van de misdrijven fysieke schade teweeg brengt bij het slachtoffer. 13% van de keren gaat hem om financiële schade, en 9% betreft psychologische schade. Twee keer komt schade aan de reputatie van het slachtoffer voor, en één keer komt schade aan de privacy aan bod. Bij twaalf misdrijven is het onduidelijk welke soort schade de bovenhand neemt. Kruistabellen tonen aan dat er substantiële verschillen bestaan tussen de verschillende soorten misdrijven. Slagen en verwondingen en moord houden voornamelijk fysieke schade voor het slachtoffer in, terwijl diefstal en andere misdrijven tegen eigendommen doorgaans gepaard gaat met financiële schade voor het slachtoffer. Bij de misdrijven aanranding en verkrachting is er zowel fysieke alsook psychologische schade. De chikwadraattest geeft aan dat er geen significant verband bestaat tussen de zender en het soort schade dat de criminele veroorzaakt voor het slachtoffer ($\chi^2=5.141$, $df=4$, $p>.05$).



Figuur 8.9 Het percentage misdrijven in de uitzendingen in de steekproef die fysieke schade, financiële schade, psychologische schade, schade aan de reputatie en schade aan de privacy voortbrengen

Tot slot werd telkens en indien van toepassing de zwaarte van de schade van het misdrijf nagegaan. Als leidraad om dit te beoordelen werd gebruik gemaakt van de standaard die ook in het Harm Assessment Framework (Greenfield & Paoli, 2013) gehanteerd wordt, namelijk de mate van inbreuk op de levensstandaard van het slachtoffer. Uit figuur 8.10, waarin een onderscheid gemaakt wordt tussen beide zenders, valt af te leiden dat in 38.7% van de gevallen slechts marginale gevolgen verbonden zijn aan het misdrijf. In 22.5% cases heeft de inbreuk gemiddeld zware gevolgen voor het slachtoffer, terwijl het misdrijf in ruim een vijfde van de keren een catastrofale afloop kent. Ernstige en zeer ernstige gevolgen komen voor in 6.4% en 9.2% van de gevallen. Vijf keren brengt het misdrijf geen negatieve gevolgen met zich mee (2.9%). Er bestaat een significant verband tussen de zender en de zwaarte van de gevolgen van het misdrijf voor het slachtoffer ($\chi^2=12.544$, $df=5$, $p<.05$). Op één zijn de gevolgen van misdrijven significant vaker catastrofaal, terwijl op VTM vaker marginale of geen negatieve gevolgen getoond worden.



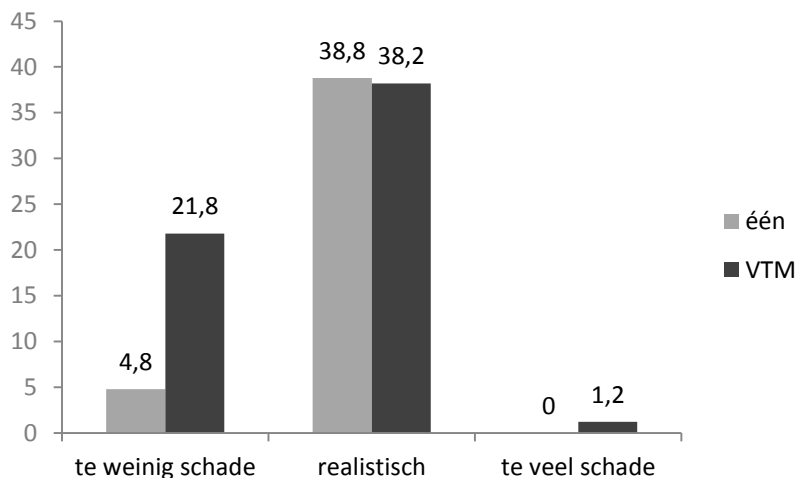
Figuur 8.10 Het percentage misdrijven in de uitzendingen in de steekproef op één en VTM met geen, marginale, gemiddelde, ernstige, zeer ernstige en catastrofale gevolgen

Kruistabellen tonen substantieve verschillen aan tussen de misdrijfcategorie en de zwaarte van de gevolgen van het misdrijf. Wat betreft de catastrofale gevolgen, zien we dat misdrijven tegen eigendommen geen enkele keer een catastrofaal gevolg hebben, terwijl persoonsmisdrijven en georganiseerde misdrijven soms wel deze zwaarste graad van schade tot gevolg hebben. Tegengesteld zien we dat misdrijven tegen eigendommen (en ook persoonsmisdrijven) vaak marginale gevolgen kennen, terwijl georganiseerde misdrijven minstens gemiddeld zware gevolgen met zich meebrengen (nooit marginale of geen negatieve gevolgen).

Het realiteitsgehalte van het delict en de schade

De beoordeling van het realiteitsgehalte van het delict en de schade betreft een subjectieve beoordeling, die door de codeur werd gemaakt vanuit het gezond verstand en vanuit de eigen levenservaring, met de inbreuk op de levensstandaard van het slachtoffer en op de maatschappij als referentiepunt (naar analogie met het Harm Assessment Framework (Greenfield & Paoli, 2013)). De analyses tonen aan dat in ruim een vijfde van de gevallen (21.8%) te weinig schade wordt afgebeeld bij het misdrijf. Indien dit misdrijf, met andere woorden, in de realiteit zou gepleegd worden, zou het meer schade voortbrengen dan wanneer het op de televisie getoond wordt. Dit was bijvoorbeeld het geval in een fictief televisieprogramma waarbij een slachtoffer in de borststreek geschoten werd, maar daarna nog kon rechtstaan en verder strijden. In slechts twee gevallen gaat er te veel schade gepaard met het misdrijf. Bij ruim drie vierde van de misdrijven (77.0%) wordt er een realistisch gevolg gegeven aan het misdrijf. De gevolgen van het misdrijf op televisie zijn dan in overeenstemming met de reële gevolgen van dit misdrijf. Kruistabellen wijzen geen verband aan

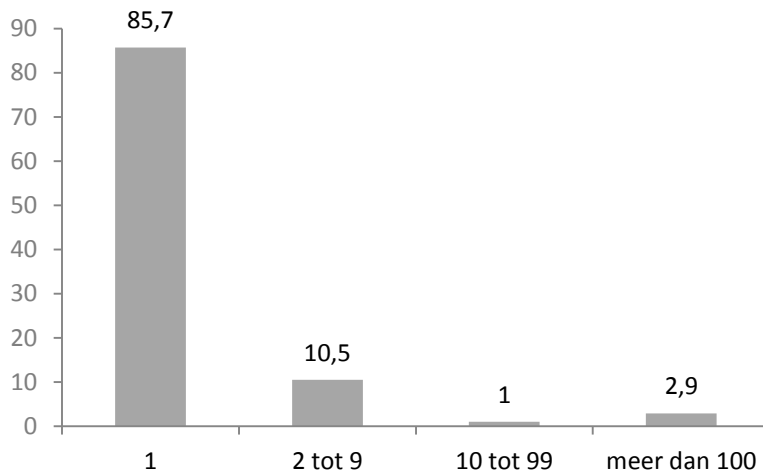
tussen de misdrijfcategorie en het realiteitsgehalte van de schade bij het misdrijf, wat impliceert dat er of te veel, of te weinig of een realistisch beeld van de schade wordt gegeven, onafhankelijk van het soort misdrijf waarover het gaat. Een vergelijking tussen de zenders wijst op een significant verschil (zie figuur 8.11): op VTM wordt een misdrijf significant vaker met te weinig schade afgebeeld in vergelijking met één ($\chi^2=10.618$, $df=2$, $p<.01$). Cramer's V wijst op een zwak, maar substantieel verband ($V=0.254$). Deze bevinding kan verklaren waarom er op VTM significant vaker marginale of geen negatieve gevolgen getoond worden. Op deze commerciële zender wordt de schade bij een misdrijf immers significant vaker onderschat in vergelijking met één.



Figuur 8.11 Het percentage misdrijven in de uitzendingen in de steeproef op één en VTM die te weinig schade, realistische schade en te veel schade voortbrengen

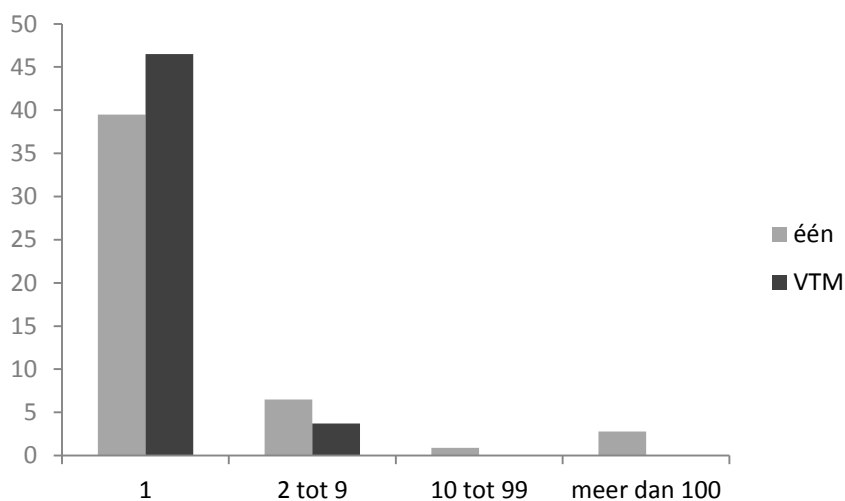
Het aantal slachtoffers en daders

Wanneer de drager van de schade een individu is, werd in een volgende stap nagegaan hoeveel slachtoffers er bij het misdrijf betrokken zijn. De variabele 'aantal slachtoffers' werd gecodeerd als een categorische variabele. 85.7% van de keren was er slechts één slachtoffer betrokken bij het misdrijf. In 10.5% van de gevallen is een misdrijf uitgezonden waarbij er tussen de twee en de negen slachtoffers vielen. In slechts een klein deel van de misdrijven zijn er tussen de tien en de 99 slachtoffers (1.0%) en meer dan 100 slachtoffers (2.9%) (zie figuur 8.12). Kruistabellen tonen aan dat het aantal slachtoffers substantieel verschilt naargelang de misdrijfcategorie waarover het misdrijf dat uitgezonden wordt, gaat (χ^2 -test kan niet uitgevoerd worden wegens een te groot aantal cellen met een lage waarde). Deze verschillen situeren zich tussen de misdrijfcategorie van georganiseerde misdrijven en misdrijven tegen personen, alsook tussen georganiseerde misdrijven en misdrijven tegen eigendommen. Het aantal slachtoffers ligt hoger bij georganiseerde misdrijven in vergelijking met misdrijven tegen personen en misdrijven tegen eigendommen.



Figuur 8.12 Het percentage misdrijven met 1, 2 tot 9, 10 tot 99 en meer dan 100 slachtoffers in de uitzendingen in de steekproef

Tot slot onthullen kruistabellen een substantieel verschil tussen één en VTM wat betreft het aantal slachtoffers van een misdrijf waarbij de drager van de schade een individu is (χ^2 -test kan niet uitgevoerd worden wegens een te groot aantal cellen met een lage waarde). Meer bepaald hebben misdrijven op één vaker een groter aantal slachtoffers dan VTM. In figuur 8.13 worden deze verschillen visueel voorgesteld.



Figuur 8.13 Het percentage misdrijven met 1, 2 tot 9, 10 tot 99 en 100 slachtoffers in de uitzendingen op één en VTM

Voor daders of verdachten van een misdrijf maakten we dezelfde oefening. De variabele 'aantal daders' werd gecodeerd als een categorische variabele. In het overgrote deel van de misdrijven waaruit het aantal daders af te leiden valt, is slechts één dader betrokken (86.7%). De overige misdrijven worden gepleegd door twee tot negen daders (13.3%). De categorieën '10 tot 99' en 'meer dan 100' komt geen enkele keer voor in de steekproef. Kruistabellen wijzen op substantiële verschillen tussen de misdrijfcategorieën wat betreft het aantal daders/verdachten dat betrokken is

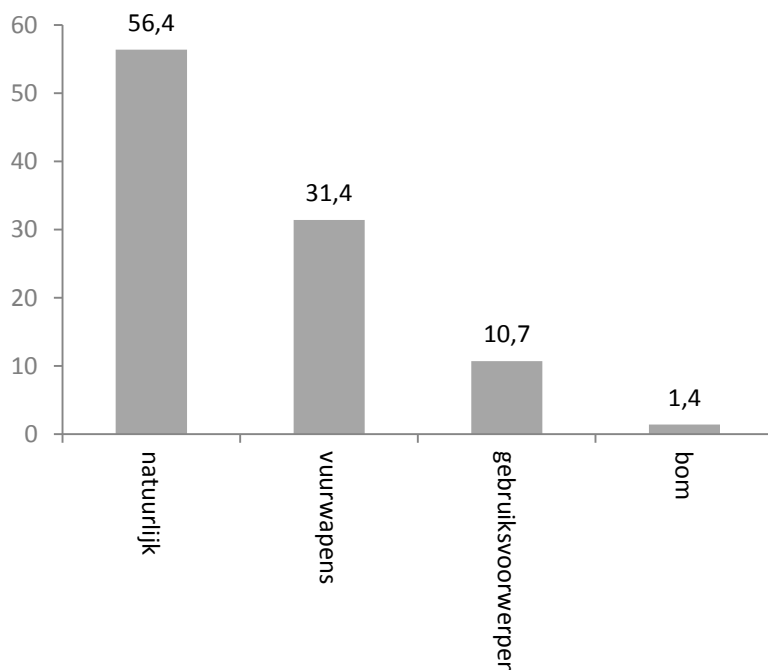
bij een misdrijf (χ^2 kan niet berekend worden wegens een te groot aantal cellen met een te lage waarde). Georganiseerde misdrijven worden vaker door meerdere daders/verdachten gepleegd (2 tot 9), terwijl misdrijven tegen personen, misdrijven tegen eigendommen en slachtofferloze misdrijven vaker door slechts één dader/verdachte gepleegd worden. De chikwadraattest toont, ten slotte, geen significant verschil aan tussen één en VTM ($\chi^2=0.643$, $df=1$, $p>.05$).

Zoals gemotiveerd in de literatuurstudie, worden misdrijven gepleegd door meerdere daders tegen één slachtoffer, als ernstiger gepercipieerd dan misdrijven waarbij er een zekere mate van evenredigheid is tussen het aantal daders en slachtoffers. Kruistabellen tonen aan dat 7.6% van de misdrijven in de steekproef, gepleegd zijn door meerdere daders tegen één slachtoffer.

Het wapengebruik

Niet enkel de schade op zich, maar ook de manier waarop schade werd toegebracht aan het slachtoffer, kan een invloed hebben op de attitudes/percepties en het gedrag van de kijker. Voor elk persoonsmisdrijf werd, indien mogelijk, nagegaan welk wapen gebruikt werd door de dader. Bij 139 misdrijven in de steekproef kan een uitspraak gedaan worden over het wapen dat gebruikt wordt om het misdrijf te plegen. In meer dan de helft van de gevallen worden natuurlijke middelen gebruikt worden om het persoonsmisdrijf te plegen (e.g., vuisten, hoofd) (56.8%). Meer dan een vierde van deze misdrijven (26.6%) is gepleegd met handvuurwapens (e.g., een pistool). Conventionele middelen (e.g., mes, knuppel) zijn gebruikt bij 5.8% van de persoonsmisdrijven, terwijl niet-conventionele middelen (e.g., stoel, boek) en zware vuurwapens telkens zeven keer voorkomen (5.0%). Eén keer werd een bom gebruikt (0.7%). Figuur 8.14 toont de resultaten bij het hercoderen van deze variabele in een variabele met slechts 4 categorieën.

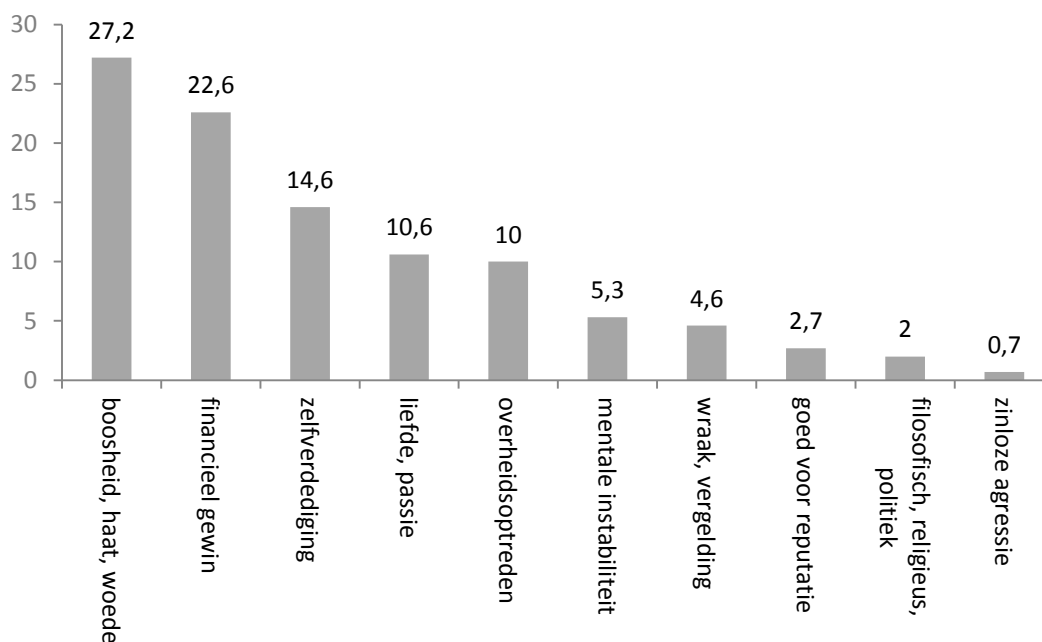
De vergelijking tussen één en VTM aan de hand de chikwadraattest onthult dat er op dit vlak geen significante verschillen bestaan tussen één en VTM ($\chi^2=7.074$, $df=3$, $p>.05$). Op één en VTM wordt een evenredig aantal misdrijven gepleegd waarbij natuurlijke middelen, vuurwapens, gebruiksvoorwerpen of bommen gebruikt worden.



Figuur 8.14 Het percentage misdrijven in de uitzendingen in de steekproef waarbij gebruik gemaakt wordt van natuurlijke middelen, vuurwapens, gebruiksvoorwerpen en bommen

De rechtvaardigingsgrond of het motief voor het delict

Per misdrijf in de steekproef werd het motief voor het plegen van het delict nagegaan. In ruim 43% van de gevallen is het motief voor het delict onduidelijk. Uit de actie valt, met andere woorden, niet af te leiden waarom de dader crimineel handelt. Van de misdrijven waaruit wel duidelijk een motief af te leiden valt uit de actie, lezen we af van figuur 8.15 dat 27.2% van de daders uit boosheid, haat of woede handelt. Iets minder dan een vierde van de delicten wordt gepleegd met een financieel motief, namelijk geldgewin, terwijl 14.6% van de getoonde misdrijven voortkomen uit zelfverdediging. Meer bepaald komt zelfverdediging voor bij 18.9% van de persoonsmisdrijven. Ruim een tiende van de misdrijven heeft een passioneel motief en ongeveer evenveel delicten zijn gepleegd vanuit overheidsoptreden (e.g., politieagent die schiet). Motieven die niet vaak voorkomen op televisie zijn mentale instabiliteit (5.3%), wraak of vergelding (4.6%), goed voor reputatie (2.6%), filosofisch, religieus of politiek motief (2.0%) of zinloos geweld (0.7%). Kruistabellen tonen aan dat ongeveer dezelfde motieven aan bod komen op één en VTM. Er bestaan, met andere woorden, geen substantiële verschillen tussen beide zenders wat betreft de motieven of rechtvaardigingsgronden voor de getoonde delicten.



Figuur 8.15 Het percentage misdrijven in de uitzendingen in de steekproef en hun motieven

Kruistabellen wijzen in de richting van substantiële verschillen tussen de verschillende misdrijftypes. Daar waar persoonsmisdrijven meestal uit boosheid, haat of woede gepleegd worden, worden misdrijven tegen eigendommen en georganiseerde misdrijven meestal vanuit financieel oogmerk gepleegd.

De contextfactoren op personage niveau

Op het niveau van het personage bestudeerden we telkens de mate van aantrekkelijkheid van de dader en het slachtoffer en hun socio-demografische factoren, de relatie tussen de dader en het slachtoffer en de fysieke kracht van deze personages.

De mate van aantrekkelijkheid van de dader en het slachtoffer

Eén van de factoren die mee de aantrekkelijkheid van de personages bepaalt, betreft de voorstelling van het personage als een goed of als een slecht persoon. Beschrijvende analyses tonen aan dat 46.5% van de daders van een misdrijf uitgezonden op de televisie voorgesteld wordt als een slecht personage ('bad guy'). 33.3% van de daders heeft een goed karakter en is een 'good guy'. Kanttekening die we hierbij maken is dat deze 33.3% vaak ook politieagenten betreffen die misdrijven trachten te bestrijden. Wat betreft de slachtoffers wijzen de analyses uit dat ruim drie vierde van de slachtoffers van een misdrijf (76.3%) afgebeeld wordt als een goed persoon, terwijl

ruim een tiende (11.3%) voorgesteld wordt als slecht.¹¹⁸ Dit is voornamelijk het geval wanneer de rollen tussen dader en slachtoffer wisselen (e.g., een dader geeft een vuistslag en wordt daarna zelf slachtoffer van een vuistslag).

Uit de literatuurstudie blijkt dat ook de socio-demografische factoren van de dader en het slachtoffer mee de aantrekkelijkheid van deze personages bepalen. Tabel 8.2 geeft een overzicht van de resultaten. De resultaten tonen aan dat haast alle slachtoffers van misdrijven getoond op televisie blank is (91.1%). Bovendien situeert de leeftijd van het merendeel van de slachtoffers tussen 19 en 65 jaar (35.4% tussen 19 en 35 jaar, 31.1% tussen 36 en 65 jaar). Slechts een minderheid van de slachtoffers is jonger dan 18 jaar of ouder dan 65. Voor het geslacht zijn er geen duidelijke verschillen merkbaar: er zijn ongeveer evenveel mannen als vrouwen slachtoffer van een delict getoond op de televisie (55.2% mannelijk, 40.2% vrouwelijk). Ten slotte is voor elk slachtoffer en elke dader/verdachte nagegaan wat diens beroepsstatus is. Deze resultaten worden echter niet besproken wegens een te grote onduidelijkheid omtrent de resultaten en dataverzameling.¹¹⁹

Tabel 8.2 Overzicht van de socio-demografische factoren van het slachtoffer en de dader van misdrijven in de uitzendingen in de steekproef

Socio-demografische factoren		Slachtoffer (%) n=174*	Dader (%) n=212*
Etniciteit	Blank	91.1	85.3
	Niet-blank	8.9	14.7
	Kind (0-11)	13.4	2.1
Leeftijd	Adolescent (12-18)	8.5	10.4
	Jongvolwassene (19-34)	35.4	45.8
	Volwassene (35-64)	31.1	37.0
	Senior (65+)	9.1	3.6
Geslacht	Mannelijk	55.2	75.8
	Vrouwelijk	40.2	22.7

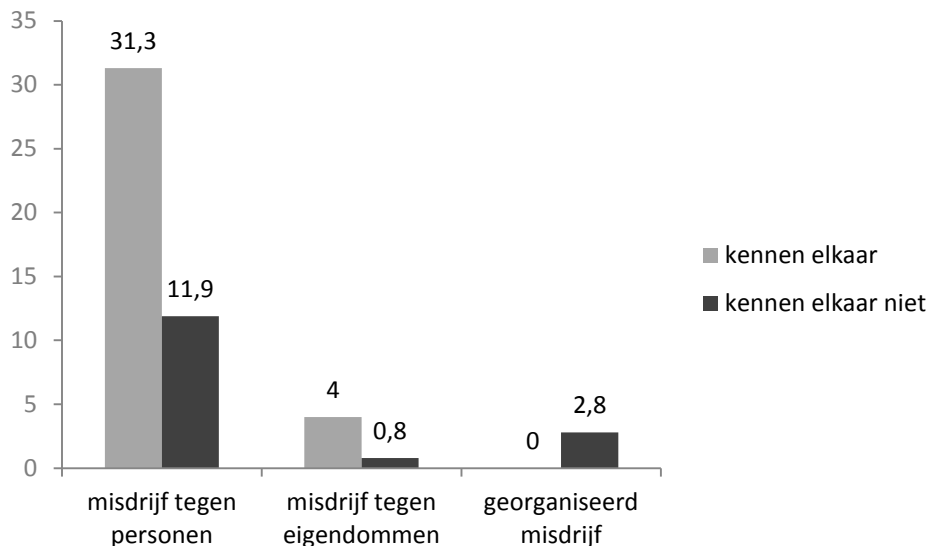
* Slachtoffers of daders waarvan de socio-demografische factoren niet duidelijk zijn, zijn niet betrokken in de analyses voor deze tabel; De categorie 'Gemixt' is niet verwerkt in de tabel.

¹¹⁸ In het codeboek van de NTVS - dat als basis diende voor het eigen codeboek, kan meer informatie gevonden worden over wat een 'goed' en een 'slecht' personage inhouden (Wilson et al., 1997, p. 254). Ze stellen dat "A good character is one who is motivated to consider the needs of others. [...] Examples of actions that indicate a character has good motives include: being kind, acting sympathetic, being generous, being loyal, protecting, and/or helping" en "A bad character is one who is motivated to act and think with self interest. [...] Examples of actions that indicate that a character has bad motives include: being cruel, acting unsympathetically, being greedy, being disloyal, and/or hurting others" (Wilson et al., 1997, p. 254).

¹¹⁹ Bijvoorbeeld, voor personen onder de 18 jaar kan als vanzelfsprekend de categorie schoolgaand aangeduid worden, terwijl voor jongvolwassenen en volwassenen de beroepsstatus minder duidelijk is. Dit zou dan tot een vertekening in de resultaten leiden.

De relatie tussen de dader en het slachtoffer

Met de variabele 'relatie' zijn we voor elk misdrijf met een duidelijk identificeerbare dader en een duidelijk identificeerbaar slachtoffer nagegaan wat de relatie is tussen beide personages. Dit kon doorgaans afgeleid worden op basis van de hele uitzending of op basis van de scène. De analyses onthullen dat 68.9% van de daders en slachtoffers van misdrijven elkaar kennen. Bij minder dan de helft van de misdrijven zijn de dader en het slachtoffer onbekenden van elkaar. Wat betreft misdrijven tegen personen kent in bijna drie vierde van de gevallen (72.5%) het slachtoffer zijn/haar aanvaller. Voor de categorie misdrijven tegen eigendommen is dit 83.3%. Voor de categorie van georganiseerde misdrijven zien we net het tegenovergestelde: bij geen enkele van deze misdrijven kent het slachtoffer zijn/haar dader. Dit verschil tussen georganiseerde misdrijven en persoons- en eigendomsmisdrijven is substantieel (χ^2 kan niet berekend worden wegens een te groot aantal cellen met een te lage waarde). Dit verschil is duidelijk merkbaar in figuur 8.16. Wanneer we de categorie van georganiseerde misdrijven buiten beschouwing laten, zien we geen significante verschillen tussen de persoonsmisdrijven en de eigendomsmisdrijven: in beide gevallen kennen de dader en het slachtoffer elkaar doorgaans ($\chi^2=0.216$, $df=1$, $p>.05$). Ten slotte onthult de chi-kwadraattest de relatie tussen de dader en het slachtoffer van een misdrijf op televisie, gelijk is op één en VTM ($\chi^2=1.927$, $df=1$, $p>.05$). Op beide zenders zijn beide personages vaker bekenden van elkaar dan onbekenden.



Figuur 8.16 Het percentage misdrijven tegen personen, misdrijven tegen eigendommen en georganiseerde misdrijven in de uitzendingen in de steekproef waarbij de dader en het slachtoffer elkaar wel en niet kennen

De fysieke kracht van de dader en het slachtoffer

De variabele 'fysieke kracht' peilt naar de manier waarop de betrokkenen bij een misdrijf worden voorgesteld in termen van hun fysieke vermogen. De analyses tonen aan dat 65.3% van de daders in

de steekproef voorgesteld worden als zeer sterke personen, met een groot fysiek vermogen. Iets minder dan een vierde van de daders (23.1%) heeft een normaal fysiek vermogen, terwijl 10.7% van de daders als een zwak persoon afgebeeld wordt.

Dezelfde analyses toegepast op slachtoffers onthullen dat ruim een derde van alle slachtoffers (33.6%) fysiek zwakke personen zijn. Ongeveer de helft van de slachtoffers heeft geen opvallend sterke of opvallend zwakke fysieke gesteldheid (47.2%). 16.8% van de slachtoffers wordt voorgesteld als een zeer sterke persoon. Dit geldt voor beide zenders; er bestaan met andere woorden geen significante verschillen tussen één en VTM wat betreft de fysieke kracht van dader en slachtoffer ($p > .05$). Er bestaan evenmin substantiële verschillen tussen de fysieke kracht van de dader en het slachtoffer en de misdrijfcategorie waarin men betrokken is.

8.1.4 Een samenvatting van de resultaten

De resultaten worden vervolgens samengevat volgens de structuur van de twee onderzoeksvragen.

Wat is de prevalentie van criminaliteit in uitzendingen getoond op de Vlaamse televisie?

Ruim een vierde van alle televisieprogramma's in de steekproef, en 1.46% van alle contextloze uitzendingen bevat een vorm van criminaliteit. Dit kan gebeuren in de vorm van een concrete criminele actie, een gesprek over een misdrijf, de afbeelding van de gevolgen van een misdrijf of een fysieke of verbale dreiging dat een misdrijf gaat plaatsvinden. De distributie van criminaliteit behelst de vraag naar de hoeveelheid van misdrijven doorheen de verschillende uitzendingen. De resultaten tonen aan dat het merendeel van de programma's in de steekproef één misdrijf bevat, en dat zeven op tien programma's vier misdrijven of minder bevatten. Het gemiddeld aantal misdrijven per programma ligt op 2.6, terwijl de mediaan op 1 ligt. Er zijn op dit vlak geen significante verschillen tussen beide zenders.

Wanneer we de vergelijking maken met voorgaande studies naar de prevalentie en distributie van criminaliteit en geweld op de televisie, kunnen we stellen dat de hoeveelheid criminaliteit in de algemene televisie-inhoud nog wel meevalt. Daar waar ongeveer een vierde van alle programma's in de steekproef een vorm van criminaliteit bevat, met een gemiddelde van 1.8 misdrijven per televisieprogramma, rapporteren andere soortgelijke studies (bv. NTVS) cijfers van ongeveer 50% voor geweldmisdrijven alleen in televisieprogramma's. Drie grote verklaringen voor deze verschillen dringen zich op. Ten eerste is het merendeel van de voorgaande inhoudsanalyses naar criminaliteit of geweld op de algemene televisie-inhoud afkomstig van de V.S. De V.S. hebben echter een heel ander televisielandschap, waar bovendien enorm veel concurrentie tussen

televisiekanalen heerst. Bijgevolg is het mogelijk dat zij zich in hun programmakeuzes meer beroepen op het principe van 'If it bleeds it leads' dan bij ons het geval is. Ten tweede, en dit lijkt een meer plausibele verklaring, bestaan er wezenlijke verschillen tussen de definities die onderzoekers gebruiken om een bepaalde gedraging te coderen als een misdrijf of niet. Zoals duidelijk werd uit de literatuurstudie, kiezen sommige onderzoekers ervoor om ook verbaal geweld, agressief gedrag en ongelukken te coderen als misdrijven. In het huidige onderzoek wordt echter een strenge aanpak gehanteerd, die inhoudt dat enkel die gedragingen die strafbaar gesteld worden volgens het nationale Strafwetboek, als een misdrijf gecodeerd worden. Ten derde zijn de resultaten van inhoudsanalyses van criminaliteit op televisie mogelijk afhankelijk van de werkelijke criminaliteitscijfers van het land dat bestudeerd wordt. Zo liggen bijvoorbeeld, volgens de FBI Uniform Crime Reports, de prevalentiecijfers voor moord en gewelddadige misdrijven hoger in de Verenigde Staten dan in België of Vlaanderen. Dit kan bijgevolg de reden zijn waarom dit misdrijf op de Amerikaanse televisie vaker voorkomt dan op de Vlaamse televisie.

Vervolgens focusten we op de vraag waar de misdrijven zich precies situeren in het televisieaanbod. Ten eerste tonen de analyses geen verschillen tussen de publieke zender één en de commerciële zender VTM in termen van prevalentie van misdrijven. Elk van deze kanalen bevat ongeveer evenveel misdrijven en evenveel programma's waarin misdrijven getoond worden. De misdrijfcategorieën die aan bod komen op beide zenders, verschillen echter wel significant. Daar waar VTM meer misdrijven tegen personen uitzendt, worden op één meer misdrijven tegen eigendommen en georganiseerde misdrijven getoond. Wat betreft het programmagenre, zien we dat de misdrijven in de steekproef voornamelijk aan bod komen in films, series en soaps, reportageprogramma's, praatprogramma's en feel good programma's. In de spelprogramma's, kookprogramma's, muziekprogramma's, reisprogramma's, (natuur)documentaires, reality tv en human interestprogramma's in de steekproef komt geen enkel misdrijf voor. Een groot deel van de films, politie – en actieseries en alledaagse dramatische soaps bevat een misdrijf. Dit doet bij de kijkers mogelijk het gevoel ontstaan van criminaliteit als een alledaags en veelvoorkomend fenomeen. Toch wordt in geen enkel programma dat een misdrijf bevat, een waarschuwing gegeven over de inhoud ervan, ook niet bij politie – en actieseries die doorgaans veel en gewelddadige interpersoonlijke (wapen)misdrijven bevatten. België scoort hier slecht in vergelijking met andere landen, waar uniforme classificatiesystemen uitgewerkt zijn over waarschuwingen voor gewelddadige inhoud. Wanneer we nog specifiek gaan kijken op welke dag het merendeel van de misdrijven in de steekproef aan bod komen, tonen de beschrijvende analyses ons dat een derde van alle misdrijven uitgezonden wordt op maandag. Wat betreft het specifieke dagdeel, zien we een mooie verdeling van het aantal misdrijven die 's middags, 's avonds en tijdens de late avond uitgezonden worden. Op VTM zendt men misdrijven vaker uit tijdens prime

time ('s avonds) dan op één. Deze bevinding trekt de basisassumptie van de cultivatietheorie, dat er uniforme en stabiele media-inhouden getoond worden op televisie (zie hoofdstuk 5.2), in twijfel.

Wat is de context van criminaliteit in uitzendingen getoond op de Vlaamse televisie?

Figuur 8.17 geeft een algemeen overzicht van de resultaten op de vraag naar de context waarin misdrijven aan bod komen in uitzendingen op één en VTM.¹²⁰ In elk programma is op het niveau van het programma, op het niveau van de scène, op het niveau van het misdrijf en op het niveau van de betrokken personages, nagegaan op welke manier context gegeven wordt aan de misdrijven in deze programma's. Uitgaande van het literatuuroverzicht over het verband tussen de context waarin misdrijven getoond worden en de twee componenten van ernstpercepties, kan de context waarin misdrijven voorgesteld worden cultivatie-effecten genereren.

Ten eerste, op het niveau van het programma codeerden we het realiteitsgehalte van het programma, de afkomst van het programma en de narratieve focus ervan. De resultaten tonen aan dat het merendeel van de uitzendingen die een misdrijf bevatten, fictieve inhoud bevat, met telkens 'live action' beeldmateriaal. De meerderheid van de gecodeerde uitzendingen die een misdrijf bevatten, is van Belgische afkomst en heeft een hoog realiteitsgehalte met doorgaans een realistische voorstelling van de schade van het misdrijf. In het licht van de stimulus-generalisatietheorie (Cantor, 2008, p. 293) en het concept van 'representational realism' (Gerbner & Gross, 1978, p. 178; Shanahan & Morgan, 1999, p. 21) leidt dit mogelijk tot gecultiveerde emoties over de schade en de verkeerdheid van de misdrijven bij de kijker. Wat betreft de narratieve focus, onthullen de analyses dat iets meer dan de helft van de uitzendingen die een misdrijf bevatten geen anti-criminaliteit thema bevat. Ruim de helft van de uitzendingen draagt, met andere woorden, niet expliciet of impliciet de boodschap uit dat criminaliteit verkeerd is. De andere helft van de uitzendingen doet dit wel.

Op het scèneniveau is vervolgens per scène dat een misdrijf bevat, nagegaan of de dader/verdachte beloond en/of bestraft wordt voor zijn gedrag, of de scène een humoristische ondertoon bevat of niet en welke ondertoon de scène heeft. In het overgrote deel van de scènes met één of meerdere misdrijven wordt het criminele gedrag niet goedgekeurd. In twee derde van de scènes het gedrag van de dader visueel of verbaal afgekeurd. Ook dit kan in verschillende vormen gebeuren. Een derde van de misdrijven wordt niet afgekeurd of bestraft doorheen het programma. Kijkers zouden bijgevolg kunnen denken dat criminaliteit sociaal aanvaardbaar is (Potter et al., 1997). Verder zijn er slechts een beperkt aantal scènes waarin men melding maakt van schade ten gevolge

¹²⁰ Deze figuur bevat, naar analogie met de NTVS, enkel de meest voorkomende of de meest opvallende resultaten.

van het misdrijf voor de dader/verdachte. Vervolgens tonen de analyses aan dat het overgrote deel van de scènes niet humoristisch gebracht wordt en dat ongeveer de helft van de scènes een rationele ondertoon en de andere helft een emotionele ondertoon bevat.

Ten derde werden een aantal variabelen op het niveau van het misdrijf gecodeerd. Hierbij valt op dat bijna drie vierde van de beelden bij de misdrijven, in close up getoond worden. Soms zijn ook enkel de gevolgen van het misdrijf getoond, zonder het misdrijf zelf uit te zenden. In deze gevallen legt men de focus expliciet op de gevolgen van het delict. Dit kan volgens bepaalde auteurs tot gevolg hebben dat men dit misdrijf als ernstiger of verkeerder beschouwt in vergelijking met misdrijven of gevolgen die minder expliciet getoond worden (e.g., Gunter et al., 1983).

Wat betreft de gevolgen van het delict voor het slachtoffer, tonen de beschrijvende analyses ons dat in haast alle gevallen een individu het slachtoffer is en in veel mindere mate de overheid, een private organisatie, de samenleving of het milieu. Fysieke schade is de meest voorkomende vorm van schade dat het slachtoffer ondervindt. Financiële en psychologische schade komen ook af en toe aan bod in de uitzendingen in de steekproef, maar veel minder frequent. Deze bevinding, dat ruim 83% van de slachtoffers in televisieprogramma's een individu betreft dat voornamelijk fysieke schade lijdt ten gevolge van het misdrijf, kan vanuit de literatuur van identificatie en empathie (e.g., Cohen, 2001; Valkenburg & Buijzen, 2011) van invloed zijn op de percepties die de kijker heeft over de verkeertheit van het misdrijf en de schade eraan verbonden. Verder zien we dat één op vijf van de misdrijven die aan bod komen, een catastrofale afloop kent. Hieraan tegengesteld, kent ook een groot deel van de misdrijven slechts marginale gevolgen. Naar analogie met het realiteitsgehalte van de uitzending, codeerden we het realiteitsgehalte van het delict zelf en de bijhorende schade. Drie vierde van de misdrijven in de steekproef wordt afgebeeld met realistische gevolgen. Daar waar men soms te weinig schade afbeeldt ten gevolge van het misdrijf, toont men zelden te veel schade. Wat betreft het aantal slachtoffers en daders/verdachten die betrokken zijn bij een misdrijf in de televisie-uitzendingen, concluderen we dat in de overgrote meerderheid van de gevallen slechts één slachtoffer betrokken was. Voor het aantal daders vinden we dezelfde resultaten. Een groot aantal misdrijven betreft een één-tegen-één actie. Vervolgens codeerden we ook de manier waarop schade toegebracht wordt aan het slachtoffer. We zien dat in meer dan de helft van de misdrijven die aan bod komen in de steekproef natuurlijke middelen (lichaamsdelen) gebruikt worden om het misdrijf te plegen. Vuurwapens komen ook aan bod, maar minder frequent. Af en toe worden gebruiksvoorwerpen gebruikt (e.g., mes) en slechts zelden een bom. Ten slotte tonen de analyses op het misdrijfniveau aan dat er een verscheidenheid aan motieven aangehaald worden (impliciet of expliciet) voor het plegen van het misdrijf. Boosheid, haat en woede is het meest voorkomende motief, gevolgd door het financiële motief. Deze twee categorieën behelzen meer dan de helft van

de motieven voor de misdrijven in de steekproef. De rechtvaardigingsgrond 'zelfverdediging' komt slechts enkele malen aan bod.

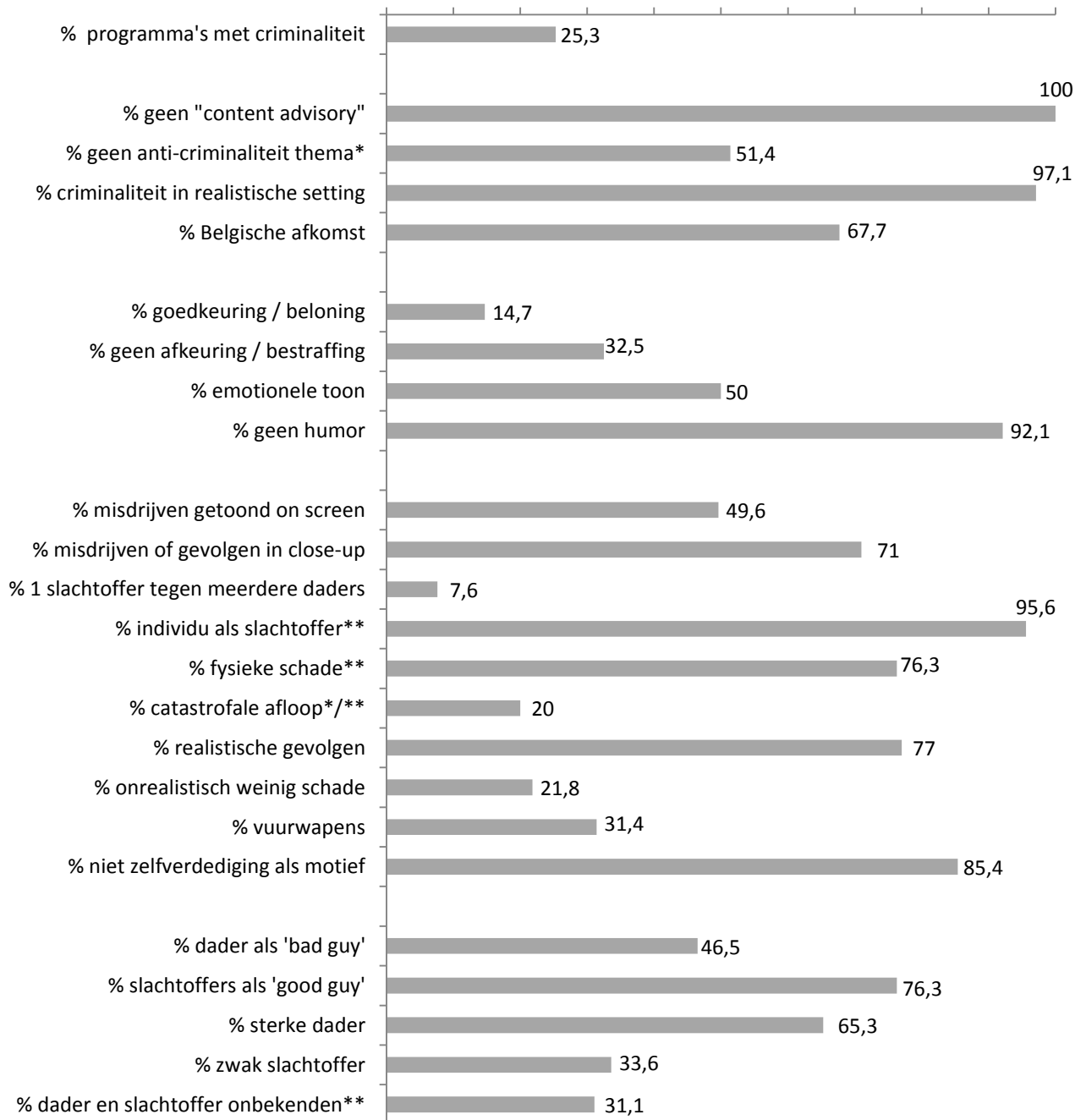
Op het laagste niveau, het niveau van het personage, codeerden we de variabelen 'aantrekkelijkheid van de dader/verdachte en het slachtoffer', 'relatie dader/verdachte-slachtoffer' en 'fysieke kracht personages'. Het merendeel van de daders/verdachten in de steekproef is jongvolwassen, blank en mannelijk. Wat betreft de relatie tussen de dader en het slachtoffer, onthullen de beschrijvende analyses dat in 68.9% van de misdrijven die aan bod komen in de steekproef, de dader/verdachte en het slachtoffer elkaar kennen. Ook bij seksuele delicten zien we dit patroon. Het feit dat drie vierde van de slachtoffers in fictieve televisieprogramma's als een goed en de helft van de daders als een slecht personage voorgesteld wordt doorheen het programma, resulteert – uitgaande van de literatuur over de aantrekkelijkheid van personages - mogelijk in empathie van de kijker voor het slachtoffer en een gebrek aan inlevingsvermogen voor de dader. Dit gecombineerd met de stereotiepe bevinding dat daders vaak afgebeeld worden als erg krachtige personen en slachtoffers meestal fysiek zwak of neutraal getoond worden in de televisieprogramma's, kan ertoe leiden dat de kijker misdrijven waarbij deze personages betrokken zijn, als verkeerder en met zwaardere schade inschatten in vergelijking met misdrijven met personages die deze eigenschappen niet bezitten (e.g., Verdonck et al., 2011, 148).

Verder stellen we vast dat trailers en reclameboodschappen die misdrijven bevatten, extra gevoelig zijn om cultivatie-effecten uit te lokken omdat ze vaak herhaald worden en persuasief zijn. Daar in de cultivatietheorie het herhaaldelijke karakter van boodschappen centraal staat, is dit soort uitzendingen extra gevoelig om cultivatie-effecten uit te lokken bij de kijker. Hoewel de prevalentie van misdrijven in trailers en reclameboodschappen acceptabel is, zien we dat trailers en reclameboodschappen waarin misdrijven voorkomen het misdrijf centraal stellen en geen enkele contextualisering bieden. Trailers stellen vaak het ene criminele moment in het programma centraal en in de reclameboodschappen in de steekproef die criminaliteit bevatten, geeft men de kijker de indruk dat er effectief een misdrijf heeft plaatsgevonden en men een oproep naar getuigen doet.

De verschillen die gevonden worden tussen één en VTM voor wat betreft de prevalentie en contextualisering van criminaliteit, wijzen niet eenduidig in de richting van VTM als zogenaamde 'sensationele zender' en één als 'serieuze zender'. Enerzijds vinden we, in lijn met de literatuur over het verschil tussen publieke en commerciële zenders, dat 1) VTM proportioneel gezien meer persoonsmisdrijven uitzendt in vergelijking met één, 2) VTM in haar algemene programmatie meer misdrijven tijdens prime time uitzendt, en dat 3) één het publiek tracht te sensibiliseren rond computerfraude via boodschappen van algemeen nut. Anderzijds kunnen we niet spreken van de

‘serieuze’ en minder sensationele zender één, aangezien in de televisieprogramma’s op de publieke zender 1) significant meer slachtoffers betrokken zijn bij een misdrijf dan op de commerciële zender, en 2) er op één meer misdrijven uitgezonden worden met catastrofale gevolgen in vergelijking met de commerciële zender VTM. Deze tegenstrijdige bevindingen bevestigen de visie van critici dat het onderscheid tussen de publieke en commerciële zenders stilaan aan het vervagen is, met een convergentie tussen beide soorten zenders (e.g., De Bens & Paulussen, 2005).

Tot slot is de context van de misdrijven in de uitzendingen sterk afhankelijk van het misdrijftype waarop het nieuwsitem betrekking heeft. Zo bestaan er voor een groot aantal contextfactoren substantiële/significante verschillen tussen persoonsmisdrijven, eigendomsdelicten, georganiseerde misdrijven en slachtofferloze delicten. Vooral wat betreft de gevolgen van het delict voor het slachtoffer zien we duidelijke verschillen. Daar waar persoonsdelicten altijd het individu als drager van de schade hebben, zien we bij eigendomsdelicten ook private organisaties opduiken als drager en bij georganiseerde misdrijven komt ook de samenleving als drager aan bod. Verder hebben de persoonsmisdrijven in de steekproef veeleer fysieke gevolgen en hebben de eigendomsdelicten doorgaans financiële gevolgen. Wat betreft de afloop van het delict hebben georganiseerde misdrijven altijd relatief zware gevolgen, terwijl eigendomsdelicten altijd gepaard gaan met geen of slechts marginale gevolgen. Verder tonen de resultaten dat het aantal slachtoffers en ook het aantal daders van de misdrijven in de steekproef hoger ligt bij georganiseerde misdrijven in vergelijking met misdrijven tegen personen en misdrijven tegen eigendommen. Bovendien verschilt ook het motief voor het plegen van de misdrijven. Daar waar de persoonsdelicten in de steekproef meestal gepleegd worden vanuit boosheid, haat of woede, worden eigendomsdelicten en georganiseerde misdrijven doorgaans gepleegd vanuit financieel oogmerk. Tot slot kent het slachtoffer zijn/haar aanvaller bij persoonsdelicten en eigendomsdelicten meestal wel, terwijl de slachtoffers van georganiseerde criminaliteit in de steekproef zijn/haar dader doorgaans niet kent.



* Significant / substantieel verschil tussen één en VTM

** Significant / substantieel verschil tussen de misdrijftypes

Figuur 8.17 Overzicht van de resultaten naar de prevalentie en context van criminaliteit in de algemene televisie-inhoud in Vlaanderen

8.2 De representatie van criminaliteit in het televisienieuws

Daar waar de onderzoeksvraag naar de prevalentie van criminaliteit een secundaire data-analyse op basis van het databestand van het ENA betreft (zie hoofdstuk 7.3.2), wordt de onderzoeksvraag naar de context van misdrijven beantwoord op basis van een zelf uitgevoerde kwantitatieve inhoudsanalyse. In een eerste deel worden de resultaten gepresenteerd die een antwoord bieden op de onderzoeksvraag naar de prevalentie van criminaliteit. Vervolgens wordt de context waarin criminaliteit getoond wordt, uitgebreid beschreven. Eindigen doen we met een korte samenvatting van en reflectie over de resultaten.

8.2.1 De prevalentie en distributie van criminaliteit: algemene patronen

De dataset bevat 2929 nieuwsitems die over criminaliteit handelen. 18.6% van alle nieuwsitems die uitgezonden werden tussen 1 juni 2013 en 31 mei 2014 gaat, met andere woorden, (op een of andere manier) over criminaliteit.¹²¹ 1843 van deze nieuwsitems, of 11.7% van het totaal aantal nieuwsitems, hebben criminaliteit als hoofdthema.¹²² Bij deze nieuwsitems is het thema dat doorheen het nieuwsitem het meest op de voorgrond treedt, een thema met betrekking tot criminaliteit (variabele 'thema 1'). Het zijn deze 1843 nieuwsitems met criminaliteit als hoofdfocus, die meegenomen worden in de verdere analyses.

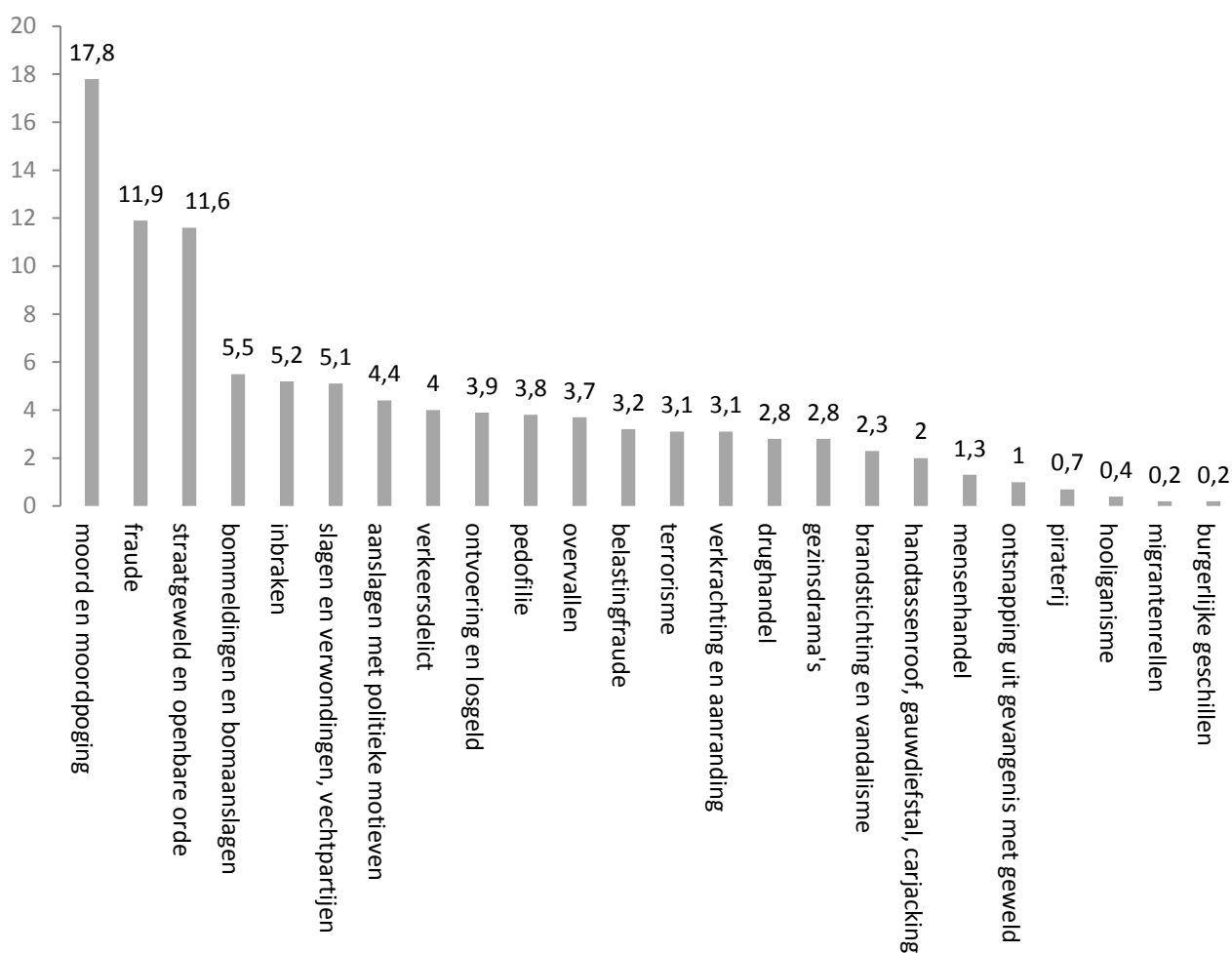
Figuur 8.18 geeft een overzicht van de misdrijven die aan bod komen in deze 1843 nieuwsitems.¹²³ De resultaten tonen aan dat 17.8% van alle nieuwsitems in de steekproef over moord of moordpoging handelen. 11.9% gaat over fraude, terwijl 11.6% over straatgeweld en openbare orde handelt. Verder komen ook bommeldingen en bomaanslagen (5.5%), inbraken (5.2%) en slagen en verwondingen/vechtpartijen (5.1%) relatief frequent voor. Aanslagen met politieke motieven (4.4%), verkeersdelicten (4.0%), zaken van ontvoering en losgeld (3.9%), overvallen (3.7%), pedofilie (3.8%), belastingfraude (3.2%), verkrachting en aanranding van volwassenen (3.1%), internationaal terrorisme (3.1%) en gezinsdrama's (2.8%) volgen. De overige misdrijven (drughandel,

¹²¹ Criminaliteit zijn die misdrijven die in het codeboek de codes 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 508, 845 en 846 hebben.

¹²² De overige 954 nieuwsitems gaan ook over criminaliteit (thema), maar hebben een ander hoofdthema (e.g., over anti-terrorisme maatregelen).

¹²³ Hiervoor werden de codes van het ENA gevolgd. Bijgevolg zijn de specifieke misdrijven en de benoemingen ervan niet gelijklopend met de misdrijven zoals gecodeerd in het deel over de representatie van criminaliteit in de algemene televisie-inhoud. Bovendien bestond er volgens ons een overlap tussen bepaalde codes. Zo werd bijvoorbeeld een aparte code gebruikt voor gezinsdrama's. Gezinsdrama's bestaan echter ook vaak uit moorden. Bovendien blijken zogenaamde 'gezinsdrama's' uiteindelijk verdwijningen of weggelopen kinderen te zijn, waardoor per definitie niet van een misdrijf gesproken kan worden. De figuur dient dus, op bepaalde vlakken, met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden.

handtassenroof/gauwdieven/carjacking, brandstichting en vandalisme, mensenhandel, gewelddadige ontsnapping uit de gevangenis, piraterij, hooliganisme, burgerlijke geschillen en migrantenrellen) komen allen 2% of minder voor.



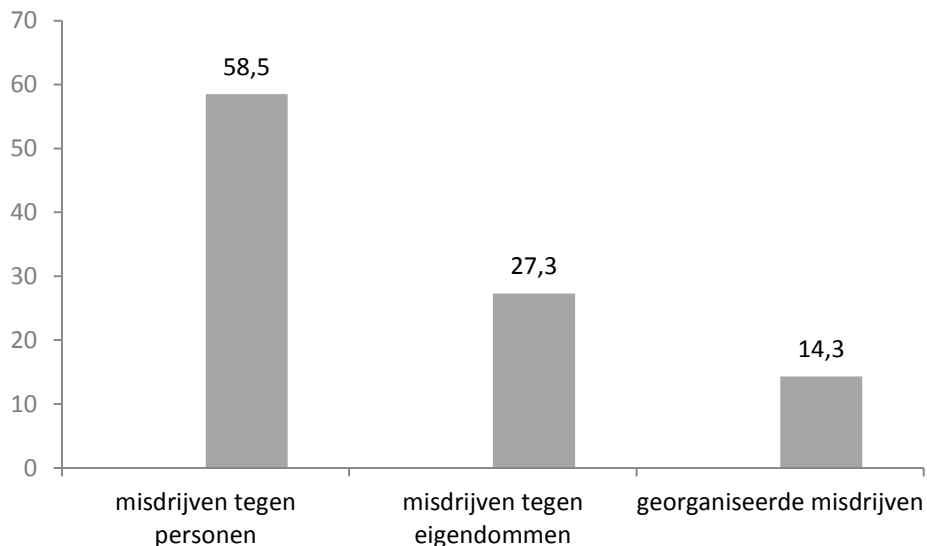
Figuur 8.18 Het percentage van de verschillende misdrijven in de nieuwsitems in de steekproef

Dezelfde analyses werden uitgevoerd op het deel van de data dat betrekking heeft op België (als hoofdland, 'land 1', n=1076).¹²⁴ Ook hier stellen we vast dat een groot aandeel van de nieuwsitems moorden en moordpogingen betreft (19.1%), gevolgd door feiten van fraude (14.8%). Berichten over inbraken komen op de derde plaats (7.6%), nieuwsitems over verkeersdelicten op de vierde (6.6%). 6.5% van de nieuwsitems die betrekking hebben op België betreffen berichten over slagen en verwondingen en vechtpartijen, terwijl 5.3% van deze nieuwsitems over overvallen gaan. Belastingfraude komt in 4.7% van de nieuwsitems over criminaliteit die betrekking hebben of België aan bod, en verkrachtingen en aanrandingen van volwassenen in 4.1%. Verder komen nog straatgeweld en openbare orde (4.0%), pedofilie (3.7%), gezinsdrama's (3.6%), bommeldingen en

¹²⁴ De analyses tonen aan dat in 62.6% van de nieuwsitems met criminaliteit als hoofdthema, België vermeld wordt.¹²⁴ Dit betreffen, met andere woorden, binnenlandse nieuwsitems. In totaal komen verder nog 67 andere landen aan bod, zoals de Verenigde Staten (5.9%), Nederland (3.1%) en het Verenigd Koninkrijk (2.6%).

bomaanslagen (3.2%), handtassenroof, brandstichting en vandalisme (3.0%), gauwdiefstal, carjacking (2.9%), drughandel (3.4%) en ontvoering en losgeld (2.3%) aan bod. Van de overige misdrijven (ontsnapping uit de gevangenis, internationaal terrorisme, mensenhandel, aanslagen met politieke motieven, hooliganisme, piraterij, burgerlijke geschillen en migrantenrellen) wordt slechts enkele malen melding gemaakt in de steekproef die betrekking heeft op België.

Wanneer deze misdrijven gehercodeerd worden naar misdrijven tegen personen, misdrijven tegen eigendommen, georganiseerde misdrijven en slachtofferloze misdrijven¹²⁵, springen de misdrijven tegen personen er bovenuit. 58.5% van de nieuwsitems over criminaliteit in de steekproef heeft een misdrijf tegen personen als hoofdthema. 27.3% van deze nieuwsitems behandelt een misdrijf tegen eigendommen, terwijl 14.3% een georganiseerd misdrijf betreft. Slachtofferloze misdrijven komen niet in de nieuwsitems voor (zie figuur 8.19).



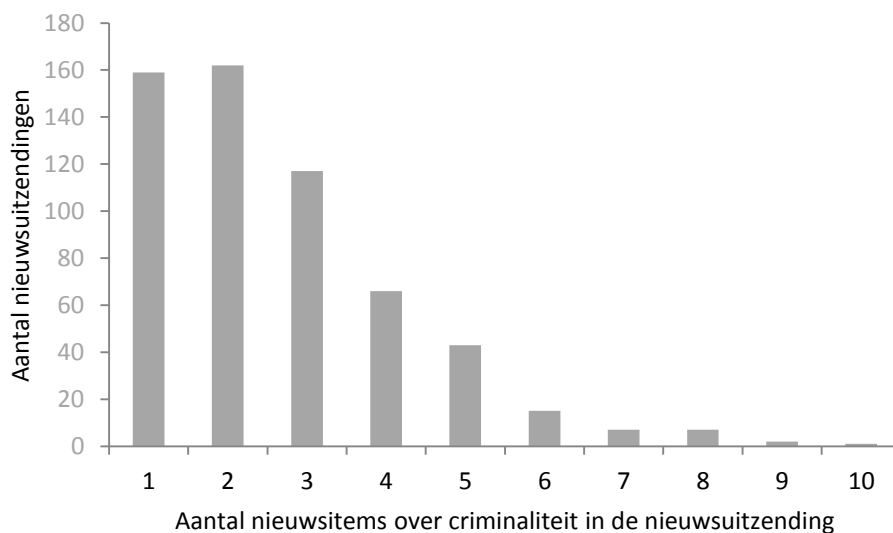
Figuur 8.19 Het percentage misdrijven tegen personen, misdrijven tegen eigendommen en georganiseerde misdrijven in de nieuwsitems in de steekproef

De prevalentie van criminaliteit in het Vlaamse televisienieuws kan verder ook bestudeerd worden aan de hand van de duurtijd van de nieuwsitems waarin misdrijven voorkomen. De resultaten tonen aan dat de nieuwsitems met criminaliteit als hoofdthema gemiddeld 72.3 seconden duren (1 minuut

¹²⁵ Bij het hercoderen werd rekening gehouden met het hoofdgevolg van het misdrijf. Zo werd het misdrijf 'overval' bijvoorbeeld gehercodeerd als een misdrijf tegen personen (terwijl het in principe ook een misdrijf tegen eigendommen is) en werd het misdrijf drughandel beschouwd als een vorm van een georganiseerd misdrijf. Bepaalde misdrijven zijn minder eenduidig in een categorie te plaatsen, en zijn gevolg gecodeerd als 'onduidelijk'. Dit is bijvoorbeeld het geval bij verkeersmisdrijven (e.g., soms gaat het nieuwsbericht over een persoonsmisdrijf waarbij een wegpiraat een andere weggebruiker doelbewust in een gevaarlijke verkeerssituatie brengt, soms gaat het over een slachtofferloos misdrijf zoals rijden onder invloed) en bij piraterij. Deze misdrijven worden bijgevolg niet meegenomen in de analyse. Ook de categorie 'burgerlijke geschillen' worden niet meegenomen in de analyse, aangezien deze niet in het strafwetboek staan (n=189).

en 12 seconden). De mediaan ligt op 73 seconden per nieuwsitem. Zoals besproken bij de beschrijving van de steekproef (zie hoofdstuk 7.3.2), duren de nieuwsitems in de algemene steekproef (over elk thema) gemiddeld 83.2 seconden. De gemiddelde duurtijd van de nieuwsitems met criminaliteit als hoofdthema ligt, met andere woorden, onder de gemiddelde duurtijd van alle nieuwsitems in de steekproef.

Zoals reeds uiteengezet werd, is naast de prevalentie ook de distributie van misdrijven in de televisiejournals een indicator van het belang dat gegeven wordt aan criminaliteit. De distributie van criminaliteit behelst de vraag naar de hoeveelheid misdrijven doorheen de verschillende nieuwsuitzendingen. In totaal verscheen op 579 van de 730 dagen in de steekproef, een nieuwsitem met criminaliteit als hoofdfocus op (één van) beide zenders. Ruim 79% van alle journals in de steekproef bevat dus minstens één nieuwsitem met criminaliteit als hoofdthema. Gemiddeld verschijnen er in deze nieuwsuitzendingen drie nieuwsitems (meer exact: 2.7) met criminaliteit als hoofdthema. Het minimum aantal nieuwsitems met criminaliteit in de nieuwsuitzendingen met minstens één item over criminaliteit is één; het maximum is tien. Een groot aantal nieuwsuitzendingen bevat één of twee nieuwsitems over criminaliteit. Slechts een kleine minderheid van de nieuwsuitzendingen bevat zes of meer nieuwsitems over criminaliteit als hoofdthema. In figuur 8.20 wordt een visuele voorstelling gegeven van het aantal nieuwsitems met criminaliteit als hoofdthema in de nieuwsuitzendingen in de steekproef die minstens één nieuwsitem over criminaliteit bevatten.



Figuur 8.20 Overzicht van het aantal nieuwsitems over criminaliteit in de nieuwsuitzendingen in de steekproef

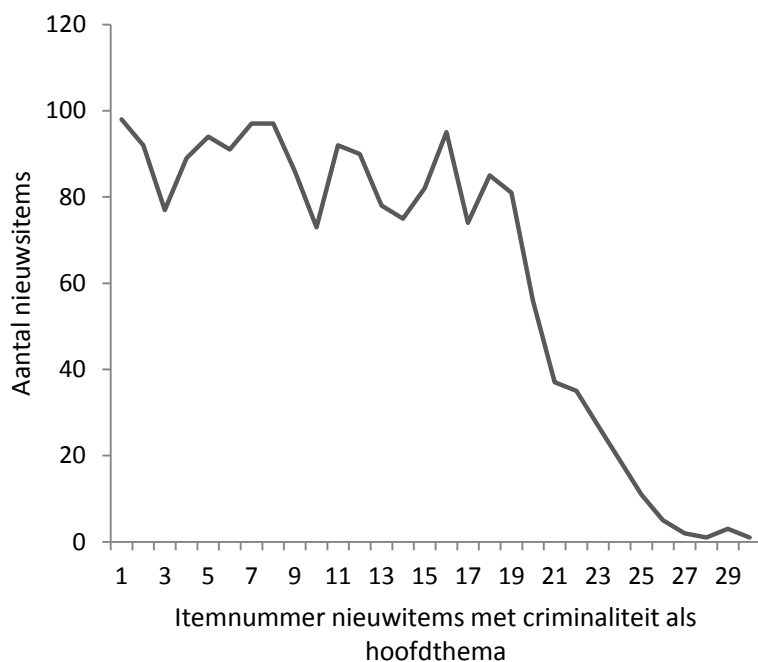
8.2.2 De prevalentie en distributie van criminaliteit: de locator variabelen

De zogenaamde 'locator variabelen' zoals beschreven in de NTVS (Wilson et al., 1997), betreffen de dag, het dagdeel en de zender waarop criminaliteit aan bod komt. Niet al deze variabelen zijn relevant om te bestuderen in het context van televisienieuws, aangezien nieuwsinhoud constant varieert en afhankelijk is van gebeurtenissen die plaatsvinden in het land of in de wereld (bij fictie was dit interessant om te zien of de basisassumptie van uniforme en stabiele media-inhouden in fictie, stand houdt). Weten op welke dag veel/weinig misdrijven aan bod komen, is daarom minder relevant. We kiezen ervoor andere locator variabelen op te nemen, zoals de situering van de nieuwsitems met criminaliteit binnen de nieuwsuitzending en de zender waarop nieuwsitems over criminaliteit aan bod komen.

De situering binnen de nieuwsuitzending

Zoals beschreven bij de voorstelling van de steekproef (zie hoofdstuk 7.3.2), bevatten de nieuwsuitzendingen in de steekproef gemiddeld 23 nieuwsitems (minimum 7 en maximum 34). De nieuwsitems die criminaliteit als hoofdthema hebben, komen gemiddeld gezien op plaats elf in de nieuwsuitzending. Zoals figuur 8.21 aantoont, situeren de nieuwsitems over criminaliteit zich voornamelijk in het eerste deel van de journaals, met slechts weinig van deze nieuwsitems op het einde van het journaal. Verdere analyses onthullen dat 303 nieuwsitems met criminaliteit als hoofdthema (16.4%) vermeld worden als hoofdpunt van de nieuwsuitzending.¹²⁶ Hieruit kan besloten worden dat nieuwsitems met criminaliteit als thema een prominente plaats krijgen in de nieuwsuitzending.

¹²⁶ Deze nieuwsitems met criminaliteit als hoofdthema zijn allen afkomstig van VTM. Op één wordt immers niet standaard met hoofdpunten gewerkt (in de totale steekproef werden op een jaar tijd slechts vier nieuwsitems, over uiteenlopende thema's, gecodeerd als hoofdpunt).



Figuur 8.21 Overzicht van de situering van de nieuwsitems met criminaliteit in de televisiejournals in de steekproef

De zender

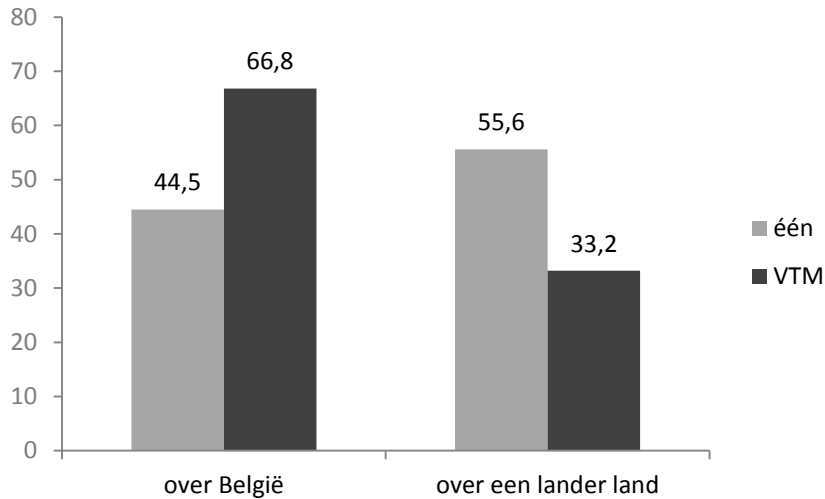
In termen van prevalentie van nieuwsitems met criminaliteit tonen de resultaten een aantal verschillen aan tussen één en VTM. Van alle nieuwsitems uitgezonden tussen 1 juni 2013 en 31 mei 2014 gaat 12.9% op VTM en 10.2% op één over criminaliteit. De verdere vergelijking tussen één en VTM toont aan dat 1148 van de 1843 nieuwsitems met criminaliteit als hoofdthema uitgezonden worden op VTM (62.3%), 695 op één (37.7%). VTM zendt dus in absolute aantallen meer nieuwsitems uit die over criminaliteit gaan, maar proportioneel gezien bevat de steekproef ongeveer evenveel items over criminaliteit op beide zenders.

Wat betreft de situering van de nieuwsitems over criminaliteit in de nieuwsuitzending, toont de t-test vlak significante verschillen aan tussen één en VTM ($t(3.025)=17.501$, $p<.05$). De nieuwsitems over criminaliteit op één komen gemiddeld iets vroeger in het journaal (meer exact: gemiddeld plaats 10.5, S.D.=6.7) dan de nieuwsitems over criminaliteit op VTM (meer exact: gemiddelde plaats 11.4, S.D.=6.0).

Een vergelijking tussen beide zenders van de duurtijd van de nieuwsitems over criminaliteit in de steekproef levert echter geen significante verschillen op ($t(-1.029)=0.388$), $p>.05$). De nieuwsitems duren gemiddeld 71.4 (VTM, S.D.=49.2) en 73.9 (één, S.D.=50.5) seconden.

Ten slotte levert de vergelijking tussen één en VTM voor wat betreft het land waarover het nieuwsbericht gaat, significante verschillen op tussen beide zenders ($\chi^2=88.096$, $df=1$, $p<.05$). Zoals

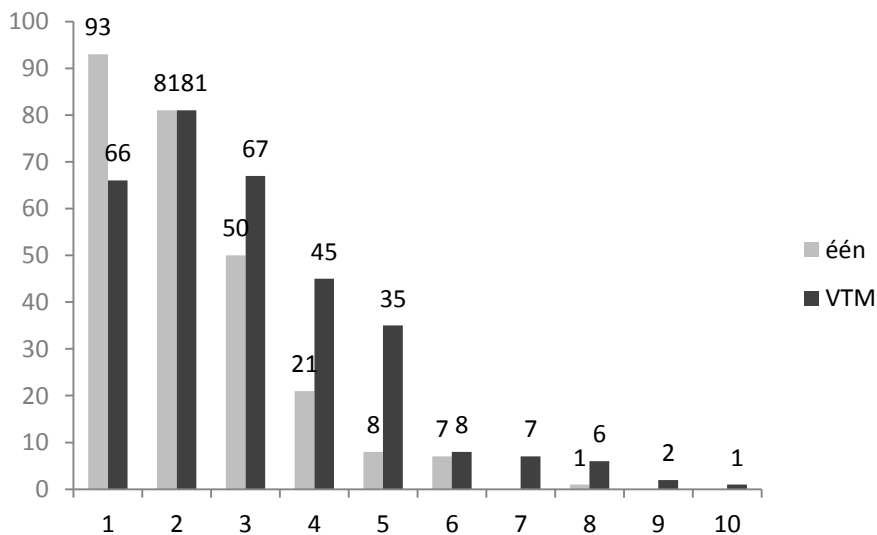
figuur 8.22 aantoont, geldt dat daar waar één meer bericht over buitenlandse dan binnenlandse criminele gebeurtenissen, VTM meer binnenlandse dan buitenlandse nieuwsberichten over criminaliteit uitzendt.



Figuur 8.22 Het percentage nieuwsitems met berichten over criminaliteit in België en berichten over criminaliteit in een ander land dan België op één en VTM

Ook in termen van de distributie van nieuwsitems over criminaliteit in de nieuwsuitzendingen in de steekproef, bestaan er verschillen tussen beide zenders. Van de 365 journaals in de steekproef uitgezonden op één, bevatten 261 journaals minstens een misdrijf (71.5%). Van de 365 journaals op VTM, bevatten 318 journaals minstens één misdrijf (87.7%). Verdere analyses op de nieuwsuitzendingen die minstens één misdrijf bevatten, tonen aan dat er op één per nieuwsuitzending gemiddeld twee nieuwsitems (meer exact: 2.2) die criminaliteit als hoofdthema hebben, verschijnen; op VTM zijn dit er gemiddeld drie (meer exact: 3.0). De t-test toont aan dat dit distributieverval significant is ($t(17.470)=-6.220$, $df<.05$). Zoals figuur 8.23 aantoont, worden op één meer nieuwsuitzendingen getoond waarin slechts één nieuwsitem over criminaliteit handelt, terwijl op VTM meer nieuwsuitzendingen getoond worden met twee of meer nieuwsitems over criminaliteit. Vandaar dat de gemiddelde distributie bij VTM significant hoger ligt dan bij één. Verder tonen de analyses aan dat ruim een vierde van alle nieuwsitems over criminaliteit uitgezonden op VTM (26.4%), vermeld wordt als hoofdpunt van het journaal.¹²⁷

¹²⁷ Voor één kan deze analyse niet uitgevoerd worden. Op één wordt immers niet standaard met hoofdpunten gewerkt (in de totale steekproef zijn op een jaar tijd slechts vier nieuwsitems, over uiteenlopende thema's, als hoofdpunt vermeld).



Figuur 8.23 Het aantal nieuwsitems over criminaliteit in de nieuwsuitzendingen in de steekproef op één en VTM

Ten slotte zijn er verschillen tussen beide zenders in de misdrijftypes waarover gerapporteerd wordt. Een chikwadraattest toont aan dat VTM proportioneel gezien significant meer misdrijven tegen eigendommen en misdrijven tegen personen uitzendt, terwijl op één meer georganiseerde misdrijven getoond worden ($\chi^2=41.003$, $df=2$, $p<.05$). Cramer's V onthult dat deze samenhang tussen de misdrijfcategorie en de zender slechts zwak is ($V=0.157$).

8.2.3 De context van criminaliteit in het televisienieuws

Voor de studie naar de context van de misdrijven in het televisienieuws werd op basis van het algemene databestand van het Elektronisch Nieuwsarchief een nieuwe steekproef getrokken (zie hoofdstuk 7.3.2). Om de analyses over de context van misdrijven in de nieuwsitems haalbaar te houden, werden nieuwsitems geselecteerd waarin er in het nieuwsitem dat handelt over criminaliteit, melding gemaakt wordt van een duidelijk aanwijsbare dader en/of slachtoffer. Een aantal van de contextfactoren heeft immers betrekking op het slachtoffer en de dader (e.g., aantal daders, slachtoffers, aantrekkelijkheid van de betrokkenen, relatie tussen dader en slachtoffer, etc.). Uit de algemene dataset werden bijgevolg de cases gefilterd waarbij de dader en/ of het slachtoffer als actor gecodeerd werd. Voor deze onderzoeksvraag naar de context van misdrijven in het Vlaamse televisienieuws werd een specifiek codeboek ontworpen (zie hoofdstuk 7.4.2), gebaseerd op het conceptueel kader zoals gepresenteerd in hoofdstuk 7.1.

Een groot deel van de nieuwsitems behandelt de misdrijven moord, moordpoging en doodslag (45.0%). De andere misdrijven komen veel minder frequent voor. Fraude komt in 9.2% van de

nieuwsitems voor, ontvoering in 8.8%. 6.5% van de misdrijven in deze steekproef, betreft slagen en verwondingen. De overige misdrijven komen elk minder dan 5% voor.¹²⁸

27.9% van de nieuwsitems in de steekproef (n=73), behoren tot een 'bekende' case. Bekende cases in België in 2013-2014 zijn de zogenaamde kasteelmoord (negen keer), de roofmoord op Aurore Ruyfelaere in Gent (19 keer), de moord op tiener Gregory Bluj in Antwerpen (15 keer), de zaak van de Waalse politicus Bernard Wesphael (tien keer) en de steekpartij op een 19-jarige jongen in Brugge (vier keer). Andere gebeurtenissen die niet plaatsvonden in 2013, maar die de doorsnee Belg beroer(d)en, zijn de zaak Dutroux (1996, drie keer), de verdwijning van Kim en Ken (1994, drie keer), de verdwijning van Maddie McCann (2007, vijf keer), de moordenaars Ronald Janssen (2007, twee keer) en Kim De Gelder (2009, één keer) en de moord op Joe Van Holsbeeck (2006, twee keer). Ook deze cases die in het verleden plaatsvonden, vormen het onderwerp van de nieuwsitems in de steekproef.

Contextfactoren op het niveau van het nieuwsitem

Op het niveau van het nieuwsitem bestudeerden we telkens het realiteitsgehalte en de afkomst van het nieuwsitem, alsook de mate van beloning en bestraffing die de dader of verdachte krijgt voor het plegen van het misdrijf en de bronnen die aan bod komen. Verder werden ook de toon en de narratieve focus van het nieuwsitem geanalyseerd.

Het realiteitsgehalte van het nieuwsitem

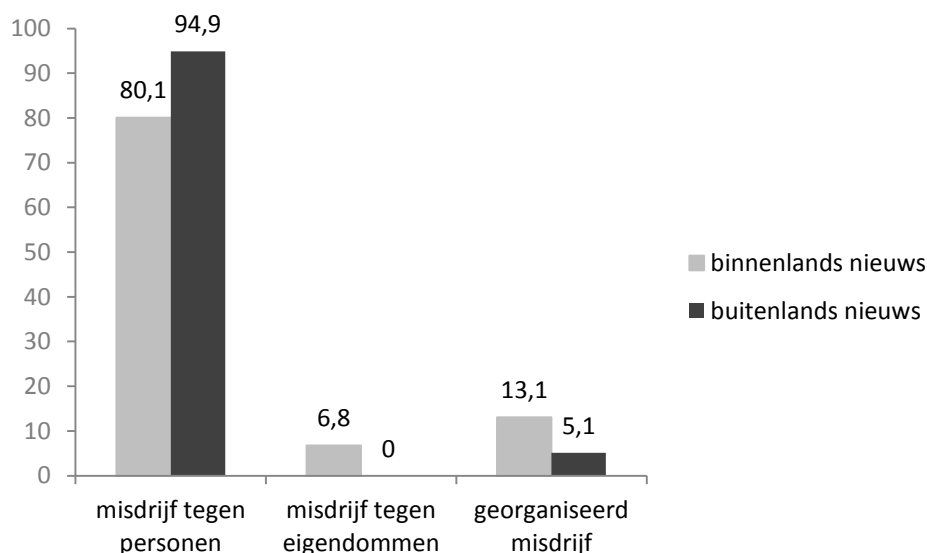
Alle nieuwsitems in de steekproef gaan over een reëel misdrijf (100%). Er wordt in deze nieuwsitems, met andere woorden, gesproken over een criminele actie die in werkelijkheid plaatsvond, een reële dreiging dat een misdrijf zou plaatsvinden, de afbeelding van de gevolgen van een misdrijf dat plaatsgevonden heeft, of er worden beelden getoond van of gesproken over een misdrijf dat heeft plaatsgevonden. Acht van deze nieuwsitems (0.8%) betreffen een reconstructie van het misdrijf waarop het nieuwsitem betrekking heeft. Terwijl men bijvoorbeeld bericht over een feit van zinloos geweld, zendt men beelden uit van een reconstructie van dit misdrijf (met echte beelden of met computergestuurde beelden). Bovenaan het beeldscherm wordt dan melding gemaakt van het feit dat de beelden een reconstructie betreffen. Deze resultaten zijn soortgelijk tussen beide zenders; er zijn met andere woorden geen substantiële verschillen merkbaar tussen één en VTM wat betreft het realiteitsgehalte van het nieuwsitem.

¹²⁸ Dit is slechts om een indruk te geven van de steekproef voor deze onderzoeksvraag. Het vorige gedeelte naar de prevalentie van criminaliteit in het televisienieuws – waarin alle nieuwsitems over criminaliteit binnen de periode van een jaar onderzocht werden - gaat hier dieper op in.

Samenhangend met het realiteitsgehalte van het nieuwsitem is ook nagegaan of de beelden bij het nieuwsitem geanimeerd, 'live action', of beide zijn. De resultaten tonen aan dat alle nieuwsitems, zowel op één als op VTM, volledig 'live action' zijn, wat betekent dat echte beelden gebruikt worden in de uitzending (geen animaties of andere computergestuurde afbeeldingen).

De afkomst van het nieuwsitem

68.7% van de nieuwsitems behandelt binnenlands nieuws, met België als hoofdfocus, terwijl iets minder dan een derde van de nieuwsitems (31.3%) buitenlands nieuws betreft. Geen enkel nieuwsbericht in de steekproef gaat over internationaal nieuws (e.g., EU of een andere internationale instelling). Op één zien we dat 57 van de 92 nieuwsitems binnenlands nieuws behandelt (62.0%); op VTM is dit 72.4%. Dit absolute verschil tussen beide zenders is niet significant ($\chi^2=2.537$, $df=1$, $p>.05$), wat erop wijst dat beide zenders een evenredig aantal binnenlandse en buitenlandse nieuwsitems over criminaliteit uitzenden. Kruistabellen met de bijhorende chikwadraat associatiemaat met de variabelen 'aard van het nieuwsitem' en 'misdrijfgroep' tonen aan dat er een significant verband bestaat tussen deze twee variabelen ($\chi^2=10.666$, $df=2$, $p<.05$). 95.0% van de buitenlandse nieuwsberichten betreft nieuwsitems over persoonsmisdrijven. De overige buitenlandse berichten gaan over vormen van georganiseerde criminaliteit (e.g., terrorisme). Buitenlandse berichten over eigendoms misdrijven komen niet voor in de steekproef. Ook binnenlands nieuws bestaat voornamelijk uit persoonsmisdrijven (79.8%), gevolgd door georganiseerde misdrijven (12.9%) en in mindere mate door eigendomsdelicten (7.3%) (om X^2 te kunnen berekenen werden slachtofferloze delicten niet meegenomen in de analyse). De bijhorende sterktemaat Cramer's V is 0.203, wat in de sociale wetenschappen wijst op een tamelijk zwak, maar substantieel verband (zie figuur 8.24).



Figuur 8.24 Het percentage binnenlandse en buitenlandse nieuwsitems over persoonsmisdrijven, misdrijven tegen eigendommen en georganiseerde misdrijven in de steekproef

De mate van beloning of bestraffing voor het misdrijf

Op het einde van elk nieuwsitem werd nagegaan of het criminele gedrag van de dader op één of andere manier beloond of bestraft werd. De resultaten – die samengevat zijn in tabel 8.3 - tonen aan dat in het merendeel van de nieuwsitems over criminaliteit, het criminele gedrag niet beloond wordt (85.1%). In 4.2% van de gevallen verkrijgt de dader een materiële beloning voor zijn misdrijf (bv. de buit). In vijf nieuwsitems (1.9%) keurt de dader het eigen criminele gedrag goed door zichzelf te prijzen. Bij de overige nieuwsitems in de steekproef is het onduidelijk of het gedrag van de dader al dan niet beloond wordt doorheen het nieuwsbericht. Deze resultaten zijn soortgelijk tussen één en VTM ($\chi^2=1.828$, $df=3$, $p>.05$) en ook kruistabellen tussen de beloning en bestraffing voor het misdrijf en de misdrijfgroep wijzen niet op substantiële verschillen.

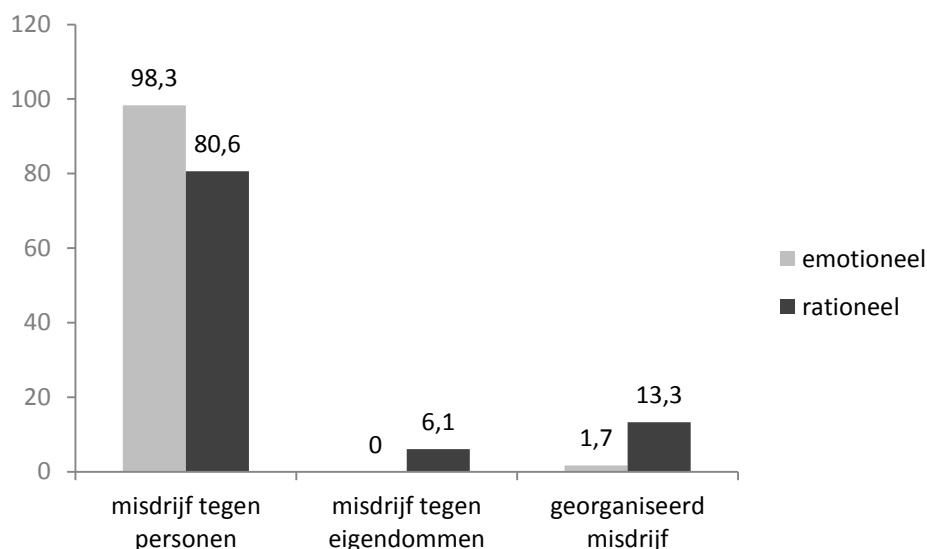
Tabel 8.3 Het percentage nieuwsitems in de steekproef waarin het criminele gedrag beloond en bestraft wordt

	Categorieën	Percentage
Beloning	Nee	85.1
	Materiële beloning	4.2
	Zichzelf prijzen	1.9
Bestrafing	Nee	4.3
	Arrestatie / wil te arresteren	55.8
	Straf / sanctie	18.6
	Strafrechtelijk proces	13.3
	Verbale afkeuring	4.3
	Dood omwille van misdrijf	2.9

In 95.7% van de nieuwsitems over criminaliteit in de steekproef wordt het criminele gedrag van de dader afgekeurd doorheen het bericht. Dit kan gebeuren in de vorm van melding van een arrestatie (32.9%), de wil om de dader te arresteren (maar voorlopig nog onbekend of spoorloos) (22.9%), de melding van een concrete straf die opgelegd wordt/werd door de rechter (16.2%) of een sanctie door een instelling of instituut (e.g., Kerk, politieorganisatie) (2.4%), een strafrechtelijk proces dat volgt op een crimineel feit (13.3%), verbale afkeuring door anderen (4.3%) of afkeuring/wroeging van zichzelf (1.0%). In zes nieuwsberichten (2.9%) wordt aangehaald dat de dader dood is omwille van het misdrijf. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer de dader zelfmoord pleegt of wanneer hij doodgeschoten wordt bij een overmeestering door de politie. Kruistabellen tonen aan dat deze resultaten gelijklopend zijn tussen één en VTM. Verder zijn de drie nieuwsitems waarbij er wel een beloning en geen bestraffing voor het criminele gedrag gegeven wordt. Dit geeft de kijker mogelijk de indruk dat het misdrijf gerechtvaardigd is. Concreet gaat het hierbij om drie nieuwsberichten over een misdrijf waarbij de dader een materiële beloning ontvangt als gevolg van het plegen van het misdrijf, terwijl de dader of verdachte niet bestraft wordt voor dit gedrag. Twee van deze nieuwsberichten zijn vertoond op één, één op VTM.

De toon van het nieuwsitem

Per nieuwsitem werd vervolgens de toon waarop bericht werd over het misdrijf, nagegaan. Ruim drie vierde van de nieuwsberichten over criminaliteit in de steekproef worden op een rationele manier overgebracht aan de kijker (77.5%). Iets minder dan een vierde van deze nieuwsitems bevat een emotionele ondertoon (22.5%). Doorgaans betreft dit nieuwsitems waarbij men focust op het slachtoffer of op de nabestaanden van het slachtoffer (e.g., stille wake, rouwregister). Dit verschil in de toon van het nieuwsbericht is niet significant tussen één en VTM ($\chi^2=1.374$, $df=1$, $p>.05$). Er bestaat echter wel een significant verschil tussen de toon van het nieuwsitem en de misdrijfgroep waarover het nieuwsitem gaat ($\chi^2=11.203$, $df=2$, $p<.05$) (om χ^2 te kunnen berekenen, werden slachtofferloze delicten niet opgenomen in de analyse). Alle misdrijven tegen eigendommen en haast alle georganiseerde misdrijven worden op een rationele wijze overgebracht aan de kijker. De 22.5% nieuwsberichten met een emotionele ondertoon gaan, op één nieuwsitem na (98.3%), over persoonsmisdrijven (zie figuur 8.25). Cramer's V heeft een waarde van 0.208.

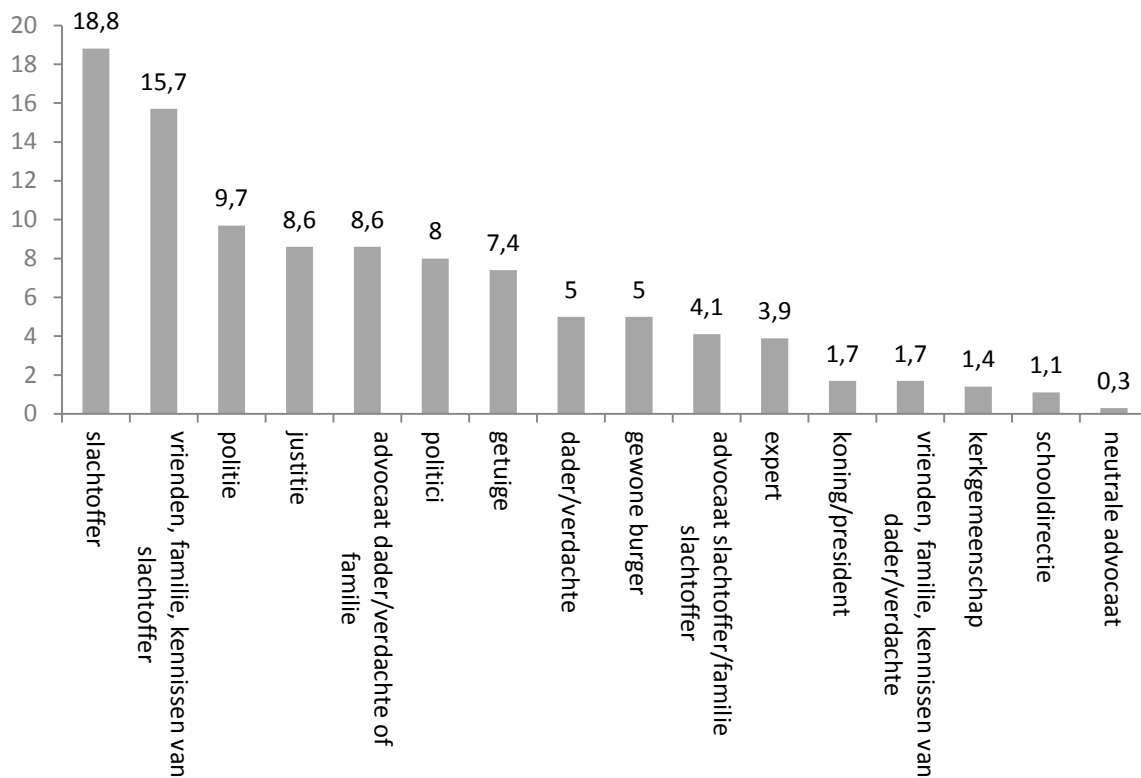


Figuur 8.25 Het percentage nieuwitems in de steekproef over persoonsmisdrijven, misdrijven tegen eigendommen en georganiseerde misdrijven met een emotionele en een rationele toon

De bronnen die aan bod komen

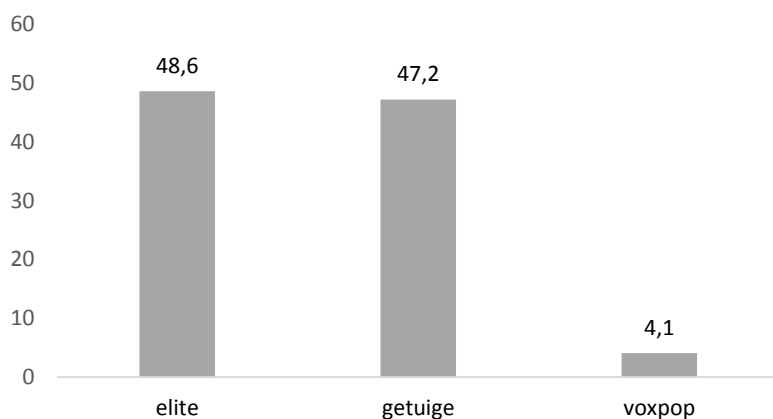
Ook de bronnen die aangehaald worden, kunnen van invloed zijn op percepties en attitudes die de kijker vormt over het criminele nieuwsbericht. Per nieuwsitem is daarom nagegaan welke personen aan het woord gelaten worden in het nieuwsitem. Hierbij werd de zogenaamde ‘regel van drie’ gehanteerd (e.g., Adriaenssen & De Cock, 2011; De Cock, 2007), waarbij enkel de drie eerste bronnen die aan bod komen in het nieuwsitem, gecodeerd worden. De resultaten tonen aan dat in ongeveer een op vijf nieuwsberichten (21.0%) geen enkele bron aan het woord gelaten wordt (55 nieuwsitems). Het is in dat geval de nieuwslezer of reporter ter plaatse die bericht over het nieuwsitem, zonder dat er andere personen geïnterviewd worden. Een analyse van het bronnengebruik in de nieuwsberichten in de steekproef waarin wel bronnen gebruikt worden, toont aan dat er in totaal 343 bronnen aan het woord gelaten worden in de 207 nieuwsitems waarin minstens een bron gebruikt werd. Verdere analyses – waarvan de resultaten visueel voorgesteld worden in figuur 8.26 - tonen aan dat het slachtoffer van het misdrijf de meest gebruikte bron betreft (18.8%). Vrienden, familie en kennissen van het slachtoffer, vormen de tweede categorie met 15.7% van de bronnen in de steekproef. Politie en justitie behelzen respectievelijk 9.7% en 8.6% van de bronnen. Politici (uit België of het buitenland) maken 8.0% uit van de bronnen. Ten vijfde komt de advocaat van de dader / verdachte of van familie van deze persoon 31 keer aan bod in de steekproef (8.6%), terwijl de advocaat van het slachtoffer of diens familie 14 keer aan bod komt (3.9%). 5.0% van de bronnen in de steekproef, betreffen experts over het onderwerp (e.g., jurist, telecombedrijf, etc.), en ook wordt in 5.0% van de keren de dader of verdachte van het misdrijf zelf aan het woord gelaten. De gewone burger of de doorsnee ‘man in de straat’ geeft een reactie in 4.1% van de keren dat er een bron aan het woord gelaten wordt in het nieuwsbericht. Verder komen ook nog

rechtstreekse getuigen van het misdrijf (4.7%), een koning of president (1.7%), vrienden, familie of kennissen van de dader of verdachte (1.7%), personen uit de Kerkgemeenschap (doorgaans wanneer het zaken van seksueel misbruik binnen de Kerk betreft) (1.4%), schooldirectie (doorgaans wanneer het slachtoffer van een misdrijf schoolgaand is) (1.1%) en een neutrale advocaat (0.3%), aan bod.



Figuur 8.26 Het percentage van de bronnen die aan het woord gelaten worden in de nieuwsitems in de steekproef

Vervolgens hercodeerden we deze uiteenlopende bronnen – naar analogie met de studie van het Elektronisch Nieuwsarchief naar bronnengebruik (De Smedt et al., 2011b) - in drie grote categorieën, namelijk 1) elitebronnen, 2) getuigen en 3) voxpop (zie supra). Figuur 8.27 toont aan dat ongeveer de helft van alle bronnen onder de categorie van ‘elitebronnen’ (48.6%), of onder de categorie van gewone mensen die door wat ze gezien of gehoord hebben specifieke kennis bezitten over het misdrijf waarover het nieuwsitem gaat (‘getuigen’) (47.2%), vallen. 15 keer (4.4%) werd de gewone ‘man in de straat’ aan het woord gelaten.



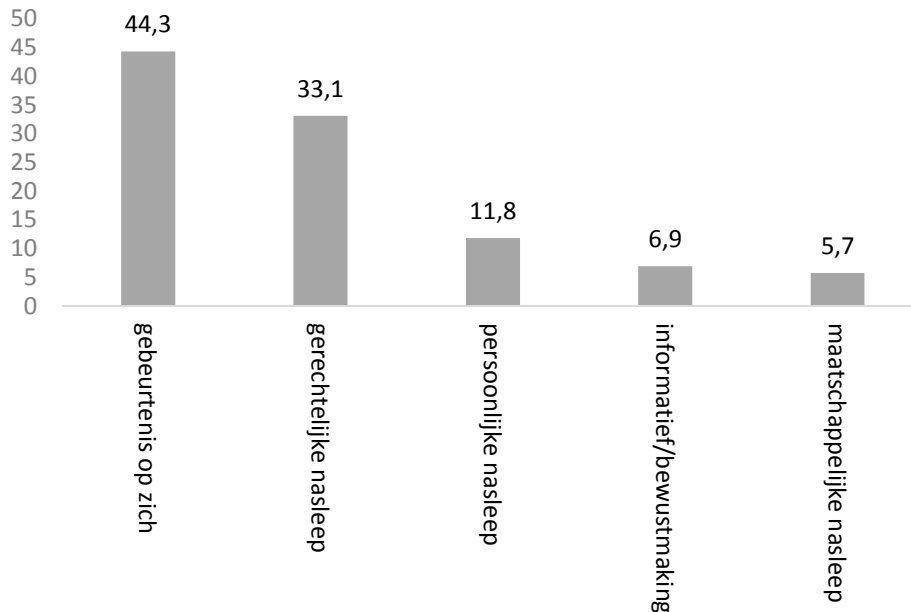
Figuur 8.27 Het percentage elitebronnen, getuigen en 'voxpath' die aan het woord gelaten worden in de nieuwsitems in de steekproef

Er zijn geen significante verschillen tussen één en VTM wat betreft het type van bron dat aan bod komt in de nieuwsitems over criminaliteit in de steekproef ($\chi^2=2.877$, $df=2$, $p>.05$). Kruistabellen wijzen daarentegen wel op substantiële verschillen tussen de misdrijfcategorie waarop het nieuwsitem betrekking heeft en het type bron dat gebruikt wordt in dit nieuwsitem. Opvallend is dat het brontype 'voxpath' enkel voorkomt in nieuwsitems over persoonsmisdrijven. In nieuwsitems die betrekking hebben op eigendomsdelicten, georganiseerde misdrijven en slachtofferloze delicten, komt de gewone man in de straat niet aan bod.

De narratieve focus van het nieuwsitem

Het codeboek bevat vervolgens ook twee variabelen over de narratieve focus van het nieuwsitem. Ten eerste gingen we de inhoud van het nieuwsitem na. 44.3% van de nieuwsitems betreft de rapportage over criminele gebeurtenis die de afgelopen dagen of uren heeft plaatsgevonden. Haast een derde van de nieuwsitems behandelt de gerechtelijke nasleep van een misdrijf dat in het verleden plaatsgevonden heeft (31.3%). Meer bepaald gaat het hier doorgaans om een proces of een rechterlijke uitspraak ten gevolge van een delict. 11.8% van de 243 nieuwsitems in de steekproef gaat om een persoonlijke nasleep van een delict dat in het verleden heeft plaatsgevonden. Nieuwsitems die terugkoppelen naar het verdriet van nabestaanden van het slachtoffer, zijn hiervan een voorbeeld. Een aantal nieuwsitems heeft tot doel mensen informeren of bewustmaken over bepaalde misdrijven (6.9%). Typisch voorbeeld betreft de bewustmaking rond inbraken en de voorzorgen die mensen kunnen nemen wanneer het vroeger donker wordt 's avonds. 15 nieuwsitems behandelen de maatschappelijke nasleep van een delict dat in het verleden heeft plaatsgevonden (5.7%). Nieuwsitems over een witte mars voor slachtoffers van zinloos geweld, of een straatnaam die gewijd wordt aan een slachtoffer van zinloos geweld, vallen onder deze categorie. Figuur 8.28 geeft een visuele voorstelling van deze resultaten. Na een hercodering van de

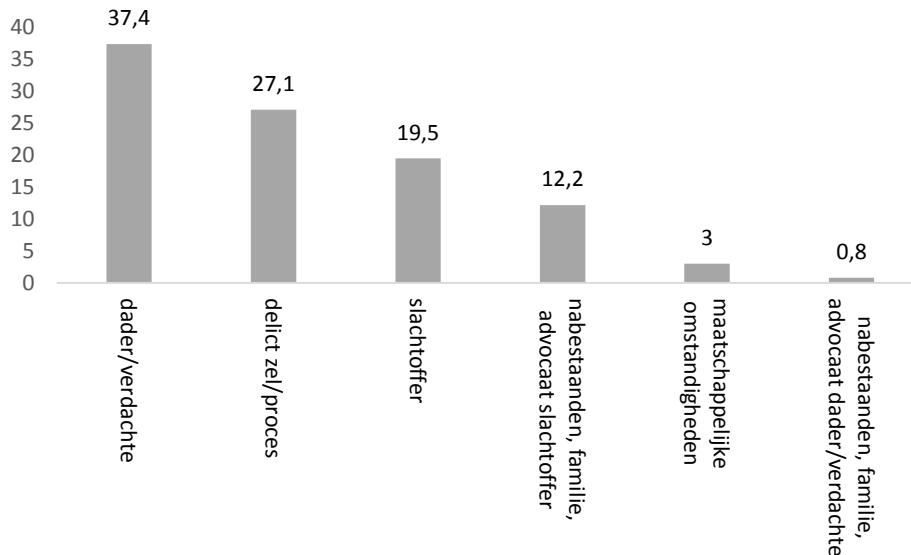
variabele 'inhoud' tonen de resultaten aan dat ongeveer de helft van de nieuwsitems de nasleep van een criminele gebeurtenis die in het verleden heeft plaatsgevonden, betreft (48.8%). Iets minder dan de helft van de nieuwsitems in de steekproef gaat over een gebeurtenis op zich (44.3%), terwijl slechts een kleine minderheid (5.7%) een informatie - of bewustmakingsbericht is. De chikwadraattest toont aan dat er geen significante verschillen bestaan tussen één en VTM wat betreft de inhoud van het nieuwsitem over criminaliteit in de steekproef ($\chi^2=5.063$, $df=4$, $p>.05$).



Figuur 8.28 Het percentage nieuwsitems in de steekproef dat een gebeurtenis op zich, de gerechtelijke nasleep, de persoonlijke nasleep, de maatschappelijke nasleep en informatie over misdrijven behandelt

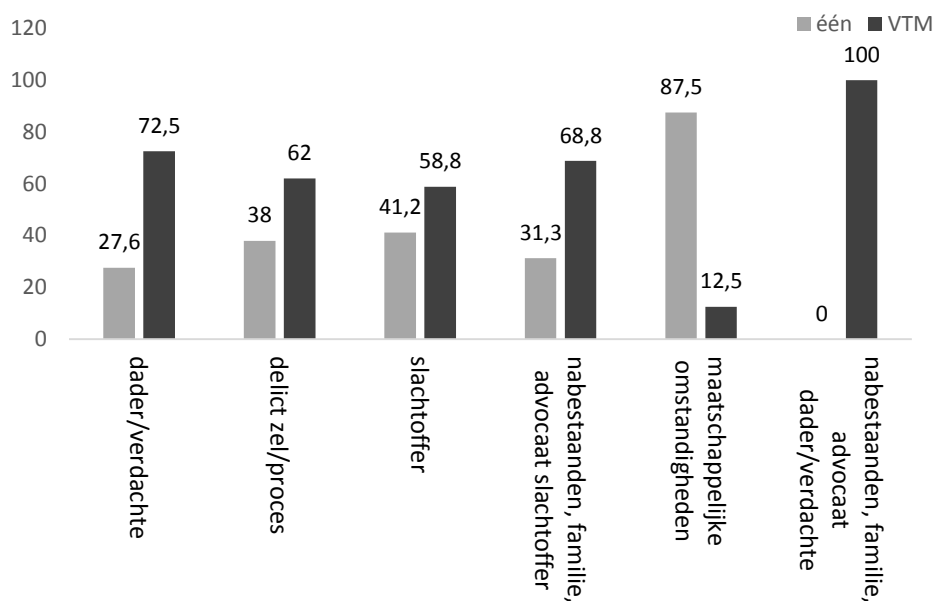
Verder behandelt de variabele 'focus' wat de hoofdfocus van het bericht is, of, met andere woorden, vanuit welk standpunt bericht wordt over de criminele gebeurtenis. Zoals valt af te lezen in tabel 8.29, focust men in ruim een derde van alle nieuwsberichten in de steekproef, op de dader of verdachte (37.4%). Doorgaans zijn dit berichten waarin men iets vertelt over de achtergrond van deze persoon, over de schuld die deze persoon ten laste gelegd wordt of de straf die deze persoon boven het hoofd hangt. Ruim een vierde van de nieuwsitems over criminaliteit in de steekproef, legt de aandacht op het delict zelf of op het proces verbonden aan het delict (27.1%). Dit betreft meestal berichten over een concrete gebeurtenis, waarin men het misdrijf zelf toelicht, en eventueel de omstandigheden hierrond. Het slachtoffer verkrijgt de focus van het nieuwsbericht in 19.5% van de gevallen. Deze berichten gaan meestal over het leed voor het slachtoffer en getuigenissen. Ook de omgeving van het slachtoffer vormt soms de focus van de nieuwsitems in de steekproef (12.2%). Opgeteld gaat dit om een percentage van 31.7% voor het slachtoffer en diens aanhang; voor de dader betreft dit samengetelde percentage 38.2%. De maatschappelijke omstandigheden rond het

delict vormen, ten slotte, 8 keer de focus van het nieuwsitem (3.1%). Een voorbeeld van dit type bericht is een stille mars die men houdt om steun te betuigen aan slachtoffers van zinloos geweld. Deze resultaten zijn samengevat in figuur 8.30.



Figuur 8.29 Het percentage nieuwsitems in de steekproef met een focus op de dader, het delict, het slachtoffer, de nabestaanden van het slachtoffer, de nabestaanden van de dader en de maatschappelijke omstandigheden van het misdrijf

De chikwadraattest toont een significant verschil tussen één en VTM wat betreft de narratieve focus van de nieuwsberichten ($\chi^2=14.475$, $df=5$, $p<.05$). Figuur 8.30 toont aan dat waar VTM vaker dan één de focus legt op de dader / verdachte en diens aanhang, men op één vaker dan op VTM focust op de maatschappelijke omstandigheden rond het delict. Wat betreft de focus van het nieuwsbericht op het slachtoffer en diens aanhang en op het delict zelf, worden minder sterke verschillen gevonden. Kruistabellen tonen aan dat er weinig verschillen bestaan tussen de misdrijfgroepen wat betreft de focus van het nieuwsitem.



Figuur 8.30 Het percentage nieuwsitems in de steekproef op één en VTM met een focus op de dader, het delict, het slachtoffer, de nabestaanden van het slachtoffer, de nabestaanden van de dader en de maatschappelijke omstandigheden van het misdrijf

Contextfactoren op het niveau van het misdrijf

Op het niveau van het misdrijf werden telkens de mate van zichtbaarheid van het misdrijf en de schade, de gevolgen van het misdrijf, het aantal slachtoffers en daders, het wapengebruik en het motief voor het plegen van het misdrijf bestudeerd.

De mate van zichtbaarheid van het misdrijf en de schade

Ten eerste gingen we per nieuwsitem na of men enkel praat over het misdrijf of dat het misdrijf visueel getoond wordt. De beschrijvende analyses tonen aan dat in 86.6% van de nieuwsitems enkel gepraat wordt over het misdrijf. Doorgaans worden dan beelden uitgezonden die horen bij het misdrijf, maar niet het misdrijf zelf betreffen (e.g., huis van het slachtoffer, plaats delict, interview in gerechtsgebouw, live verslag ter plaatse etc.). Ook nieuwsitems waarbij de nieuwslezer rapporteert over een gebeurtenis zonder beeldmateriaal, behoren tot deze categorie. De overige nieuwsitems (13.4%) worden expliciet getoond aan de kijker. Doorgaans betreft dit dan misdrijven zoals fraude (het vervalste document wordt dan getoond), en geen persoonsmisdrijven. Wanneer persoonsmisdrijven getoond worden, gaat het doorgaans om een reconstructie van de feiten. Ook beelden van terrorisme of geweldmisdrijven worden af en toe getoond aan de kijker, terwijl men uitleg geeft bij de beelden. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer men op zoek is naar de dader(s) en over beeldmateriaal van het misdrijf betreft (e.g., aanslag Joods museum, steekpartij Grote Markt). De chikwadraattest toont geen verband aan tussen de zichtbaarheid van het misdrijf en de zender

($\chi^2=0.488$, $df=1$, $p>.05$): zowel op één als op VTM wordt in het overgrote deel van nieuwsberichten over criminaliteit enkel gepraat over het misdrijf zonder het visueel te tonen. Verdere analyses tonen aan dat ongeveer zes op tien van de misdrijven die expliciet getoond worden aan de kijker (57.1%), in close-up worden weergegeven, terwijl 40.0% longshot beelden betreffen. Slechts één keer werd een combinatie van de twee filmtechnieken gebruikt (2.9%).

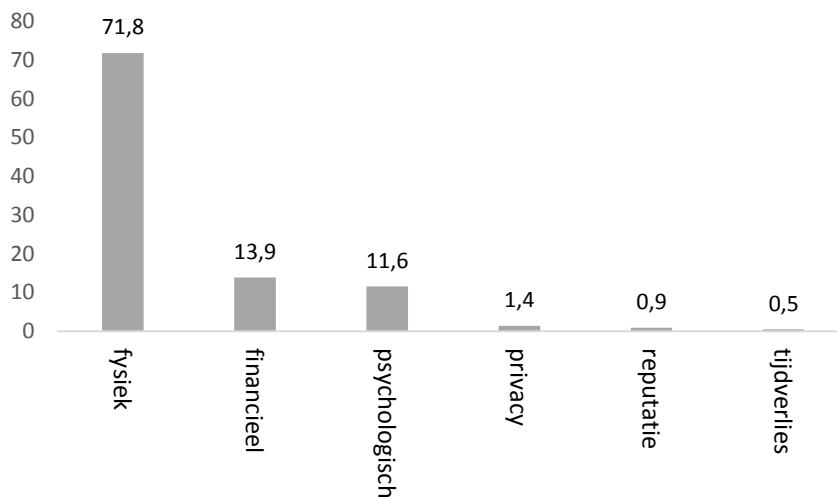
Niet enkel de zichtbaarheid van het misdrijf, maar ook de zichtbaarheid van de schade, kan van invloed zijn op iemands percepties en attitudes over het misdrijf in het nieuwsitem. De resultaten tonen aan dat het in één op tien van de gevallen moeilijk af te leiden valt uit het nieuwsbericht welke soort schade het slachtoffer ondervindt ten gevolge van het misdrijf (10.0%). In 90.0% van de nieuwsitems wordt expliciet of impliciet melding gemaakt van schade bijhorend bij het misdrijf (e.g., expliciet wanneer uitdrukkelijk de psychologische impact van het misdrijf vermeld wordt, impliciet fysieke schade wanneer iemand omgebracht werd met messteken of impliciet psychologische schade wanneer het slachtoffer aan het woord gelaten wordt en huilt).

De gevolgen van het delict voor het slachtoffer

Verder werd per misdrijf in een nieuwsitem nagegaan wie de drager van de schade van het misdrijf is (zie Harm Assessment Framework (Greenfield & Paoli, 2013)). De beschrijvende analyses – die enkel toegepast worden op de cases waaruit blijkt wie de drager van de schade is ($n=249$) -, tonen aan dat in 90.0% van de gevallen een individu de drager van de schade is. Negen keer (3.6%) is een private organisatie de drager van de schade. Dit is bijvoorbeeld het geval bij een inbraak in een fruitteeltbedrijf of bij de kaping van een schip. Acht keer (3.2%) komt de samenleving als drager van de schade aan bod, en ook de overheid komt acht keer voor als drager van de schade (3.2%). De samenleving is bijvoorbeeld drager van schade bij een bomaanslag gericht tegen de islam; bij zaken van belastingfraude is de overheid de benadeelde. Vijf keer (1.9%) maakt men geen melding van een benadeelde, dit is het geval bij slachtofferloze misdrijven zoals druggebruik of drughandel. Zoals blijkt uit bovenstaande voorbeelden hangt het soort misdrijf nauw samen met wie de drager van de schade is. Bij het merendeel van de persoonsmisdrijven is het individu de drager van de schade, soms (e.g., bij bomaanslagen) is dit de samenleving of een private organisatie bij een overval in een bedrijf. Bij de misdrijven tegen eigendommen zijn ook individuen (e.g., inbraak in woning) en private organisaties (diefstal in een bedrijf) benadeelde instanties. Georganiseerde misdrijven zijn veeleer gericht tegen individuen, private organisaties en de overheid. Er is, ten slotte, geen verschil tussen één en VTM wat betreft de drager van de schade: een kruistabel toont aan dat de absolute aantallen tussen de variabelen 'zender' en 'drager schade' niet sterk uiteenlopen (χ^2 kan niet berekend worden wegens een te groot aantal cellen met een te lage waarde): er wordt een evenredig aantal criminele

misdrijven uitgezonden op één en VTM waarvan de drager een individu, een private organisatie, de overheid of de samenleving is.

Ook het soort schade dat het misdrijf voortbrengt voor het slachtoffer, werd gecodeerd. Wanneer het misdrijf verschillende types van schade voortbrengt, werd het meest opvallend of voornaamste type schade gecodeerd. Figuur 8.31 toont aan dat, wanneer we de slachtofferloze misdrijven en de moeilijk te zeggen categorie buiten beschouwing laten, 71.8% van de misdrijven in de nieuwsitems in de steekproef fysieke schade teweeg brengt bij het slachtoffer. 13.9% van de keren gaat het om financiële schade, en 11.6% betreft psychologische schade. Twee keer komt schade aan de reputatie van het slachtoffer voor (0.9%), en drie keer komt schade aan de privacy aan bod (1.4%). Tijdsverlies kwam één keer uitdrukkelijk aan bod (0.5%).



Figuur 8.31 Het percentage misdrijven in de nieuwsitems in de steekproef met fysieke schade, financiële schade, schade aan de privacy, schade aan de reputatie en tijdsverlies

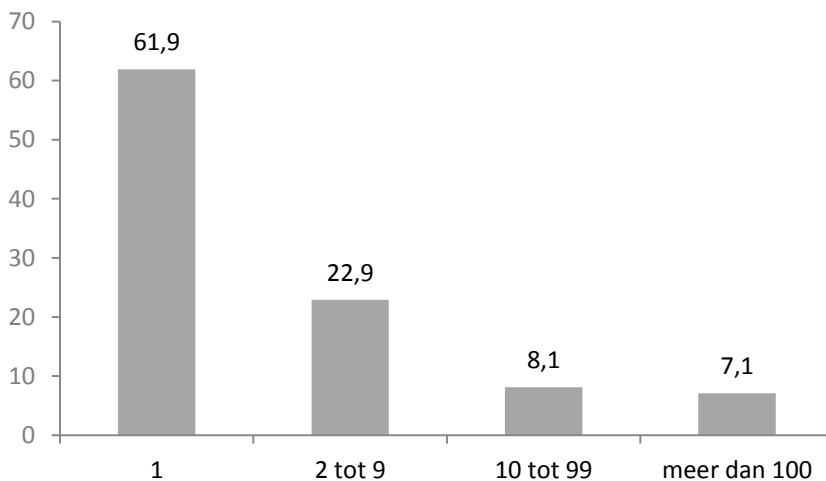
Kruistabellen tonen aan dat er substantiële verschillen bestaan tussen de verschillende soorten misdrijven. Slagen en verwondingen en moord houden voornamelijk fysieke schade voor het slachtoffer in, terwijl diefstal, fraude en andere misdrijven tegen eigendommen doorgaans gepaard gaan met financiële schade voor het slachtoffer. Bij het misdrijf fraude is er soms ook sprake van psychologische schade, voornamelijk wanneer de relatie tussen de dader en het slachtoffer een vertrouwensrelatie betreft. Kruistabellen onthullen geen substantieel verband tussen de zender en het soort schade dat de criminele veroorzaakt voor het slachtoffer.

Tot slot, eveneens naar analogie met de operationalisering van 'ernst' die gehanteerd wordt in deze verhandeling, werd telkens en indien van toepassing, de zwaarte van de schade van het misdrijf nagegaan. Als leidraad om dit te beoordelen werd gebruik gemaakt van de standaard die ook in het

Harm Assessment Framework (Greenfield & Paoli, 2013) gehanteerd wordt, namelijk de mate van inbreuk op de levensstandaard van het slachtoffer. In 58.0% van de gevallen zijn de gevolgen van het misdrijf catastrofaal. Dit is het geval bij moorden waarbij het slachtoffer sterft. In ruim een vijfde van de gevallen zijn de gevolgen van het misdrijf waarover gerapporteerd wordt ernstig tot zeer ernstig (20.4%). In 12.8% van de cases heeft de inbreuk gemiddeld zware gevolgen voor het slachtoffer, terwijl 5.3% van de keren het misdrijf slechts marginale gevolgen heeft. Acht keer (3.5%) heeft het misdrijf geen negatieve gevolgen; dit is het geval bij mislukte pogingen of dreigingen. De chikwadraattest toont aan dat er geen significant verband bestaat tussen de zender en de zwaarte van de gevolgen van het misdrijf voor het slachtoffer ($\chi^2=10.396$, $df=5$, $p>.05$). Op VTM zijn de gevolgen van de misdrijven waarover bericht wordt in de nieuwsitems in de steekproef, met andere woorden, niet vaker catastrofaal dan op één of omgekeerd.

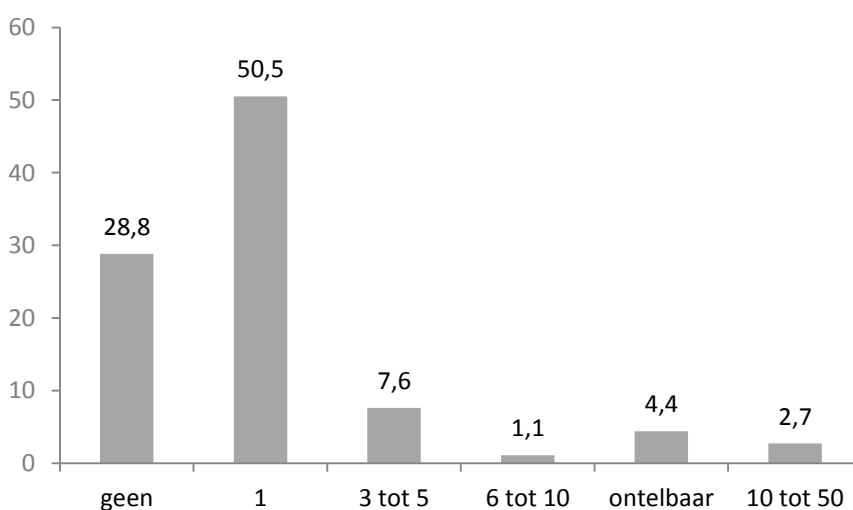
Het aantal slachtoffers en daders

Het aantal slachtoffers dat betrokken is bij een misdrijf (niet slachtofferloos) geeft de kijker mogelijk een indicator van de zwaarte van de schade en de morele verkeerdheid van het misdrijf waarover bericht wordt. Zoals afgebeeld in figuur 8.32 gaat het merendeel van de nieuwsitems waaruit het aantal slachtoffers duidelijk af te leiden valt ($n=210$) over gebeurtenissen met slechts één slachtoffer (61.9%). Bijna een vierde van de nieuwsitems gaat over misdrijven waarbij twee tot negen slachtoffers betrokken zijn (22.9%). Misdrijven met tien tot 99 slachtoffers maken 8.1% uit van de nieuwsitems in de steekproef, terwijl misdrijven met meer dan 100 slachtoffers 15 keer voorkomen in de steekproef (7.1%). Een individueel slachtoffer komt doorgaans voor bij moordfeiten of bij feiten van (zinloos) geweld, terwijl een groot aantal slachtoffers doorgaans gepaard gaat met nieuwsberichten over aanslagen of terrorisme. Deze verschillen tussen de misdrijven en de misdrijftypes zijn substantieel, zo wijzen kruistabellen aan (χ^2 kan niet berekend worden, ook niet na hercodering wegens een te groot aantal cellen met een te lage waarde). Er is geen significant verschil tussen één en VTM wat betreft het aantal slachtoffers bij de misdrijven waarover bericht wordt ($\chi^2=3.975$, $df=3$, $p>.05$).



Figuur 8.32 Het percentage nieuwsitems in de steekproef over misdrijven met 1, 2 tot 9, 10 tot 99 en 100 slachtoffers

Voor persoonsmisdrijven werd vervolgens ook het aantal dodelijke slachtoffers ten gevolge van het misdrijf waarover bericht wordt in het nieuwsitem, nagegaan. De beschrijvende analyses (figuur 8.33) tonen aan dat men in de helft van deze nieuwsitems melding maakt van een dodelijk slachtoffer (50.5%). Ruim een vierde van deze nieuwsitems (28.8%) heeft geen dodelijk slachtoffer. 14 nieuwsitems (7.6%) vermelden twee dodelijke slachtoffers, terwijl drie tot vijf slachtoffers voorkomen in 4.9% van de geanalyseerde nieuwsitems. Acht keer is er een ontelbaar aantal dodelijke slachtoffers (4.3%). Dit is bijvoorbeeld het geval bij dodelijke bomaanslagen of (terroristische) aanslagen met politieke motieven. Er bestaan geen substantiële verschillen tussen één en VTM wat betreft het aantal doden bij de nieuwsitems waarover men bericht.



Figuur 8.33 Het percentage nieuwsitems in de steekproef over misdrijven met geen, 1, 2, 3 tot 5, 6 tot 10, 11 tot 50 en een ontelbaar aantal doden

Uit de nieuwsitems waaruit een duidelijk type van dader of verdachte kan onderscheiden worden (n=213), blijkt dat 60.6% van de gevallen de dader een individu betreft. In ongeveer een vierde van deze nieuwsitems (26.8%) zijn meerdere daders of verdachten betrokken. Verder werden er 18 nieuwsitems uitgezonden (8.5%) waarbij een terroristische organisatie betrokken is (e.g., aanslagen met politieke motieven), terwijl leger en ordediensten negen keer voorkomen als dader of verdachte van een misdrijf (4.2%). De chikwadraattest toont aan dat er een significant verband bestaat tussen de zender en het type van dader of verdachte ($\chi^2=8.122$, $df=3$, $p<.05$). Op één worden in vergelijking met VTM meer nieuwsitems uitgezonden waarbij terroristische organisaties of leger – en ordediensten als dader van een misdrijf optreden. Op VTM worden, daarentegen, meer nieuwsitems getoond met één dader. De waarde van Cramer's V (0.195) wijst op een zwak verband.

Er bestaat verder een substantieel verband tussen het type van dader en het misdrijftype (kruistabellen). Misdrijven tegen eigendommen worden in de nieuwsitems altijd door meerdere personen gepleegd (e.g., fraude, inbraak), terwijl georganiseerde misdrijven doorgaans door terroristische organisaties gepleegd worden. Persoonsmisdrijven worden meestal door één individu gepleegd.

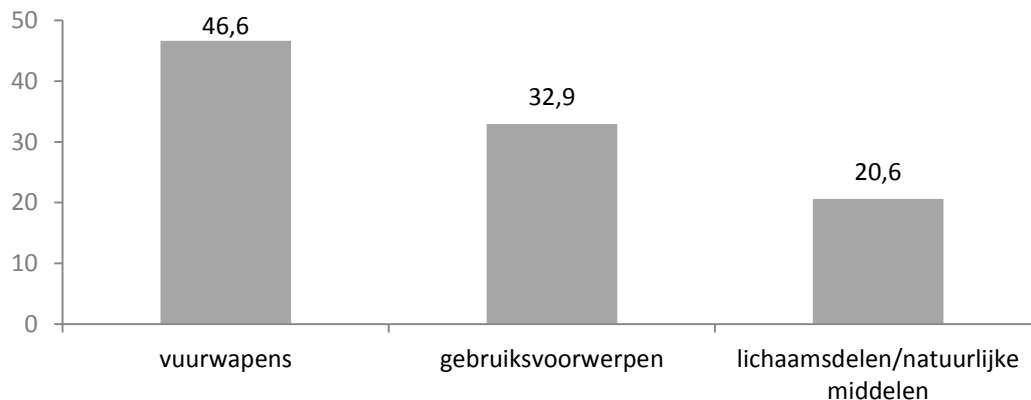
Ten slotte tonen analyses aan dat 38.9% van de misdrijven waarbij een dader/verdachte en een slachtoffer geïdentificeerd kunnen worden, misdrijven betreffen waarbij één dader/verdachte één slachtoffer benadeelt ('één-tegen-één-misdrijven'). 21.0% van de misdrijven betreft delicten gepleegd door meerdere daders tegen één slachtoffer.

Het wapengebruik

Voor persoonsmisdrijven bestuderen we vervolgens welk wapen gebruikt werd om het misdrijf te plegen. In 73 van de 262 nieuwsitems, werd expliciet of impliciet iets vermeld over het wapen dat gebruikt werd om het misdrijf te plegen (27.9%).¹²⁹ Lichaamsdelen (20.5%), zware wapens (21.9%) en conventionele middelen (e.g., mes) (23.3%) worden elk ongeveer even vaak vermeld in het nieuwsitem. Niet-conventionele middelen (e.g., vergif) en bommen worden respectievelijk zeven (9.6%) en zes keer (8.2%) gebruikt. Wanneer we de categorieën hercoderen en de categorieën van zware wapens, handvuurwapens en bommen samentellen (vuurwapens), is 46.6% van de misdrijven in de nieuwsitems waarin men iets vermeld over het wapen dat gebruikt werd om het misdrijf te plegen, gepleegd met een vuurwapen. 32.9% van de misdrijven werd gepleegd met

¹²⁹ Expliciet komt dit bijvoorbeeld aan bod wanneer men het wapen toont op het beeldscherm; impliciet kan het wapengebruik afgeleid worden wanneer men bijvoorbeeld het woord 'steekpartij' gebruikte om de feiten te omschrijven.

gebruiksvoorwerpen; dit zijn zowel conventionele (e.g., mes, steekwapen) als niet-conventionele (e.g., stoel, fles) middelen. Lichaamsdelen en natuurlijke middelen worden in 20.5% van de gevallen gebruikt. In figuur 8.34 worden deze resultaten visueel voorgesteld. Kruistabellen met de bijhorende chikwadraattest tonen geen significant verband tussen één en VTM wat betreft het wapen dat gebruikt wordt bij het misdrijf in het nieuwsitem ($\chi^2=3.045$, $df=2$, $p>.05$), ook niet wanneer de categorie van ‘moeilijk te zeggen’ meegerekend wordt ($\chi^2=3.370$, $df=3$, $p>.05$).¹³⁰



Figuur 8.34 Het percentage nieuwsitems in de steekproef die handelen over misdrijven met vuurwapens, gebruiksvoorwerpen en lichaamsdelen of natuurlijke middelen

We zien een substantieel verband tussen het type van persoonsmisdrijf en het wapen dat gebruikt is om dit misdrijf te plegen. De misdrijven moord(poging) en doodslag worden veeleer gepleegd met gebruiksvoorwerpen (e.g., mes) en vuurwapens, terwijl voor het merendeel van de misdrijven met politieke motieven en (terroristische) aanslagen, een bom gebruikt wordt als middel om het misdrijf te plegen. Slagen en verwondingen worden meestal toegebracht met lichaamsdelen of andere natuurlijke middelen.

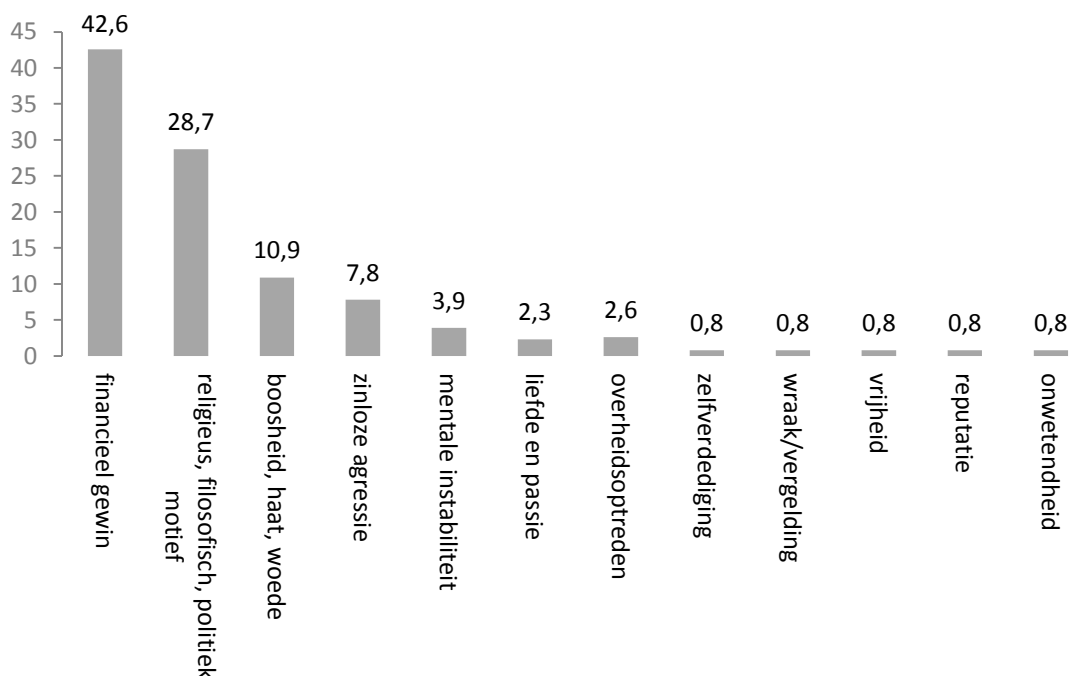
De rechtvaardiginggrond of het motief voor het misdrijf

Van de 262 nieuwsitems in de steekproef, wordt van 131 nieuwsitems (50.0%) het motief voor het plegen van het misdrijf impliciet of expliciet duidelijk doorheen het nieuwsbericht.¹³¹ Het grootste deel van de nieuwsitems waaruit het motief voor het misdrijf niet duidelijk blijkt, betreffen nieuwsitems over moord, moordpoging of doodslag en gezinsdrama's. De beschrijvende analyses op de nieuwsitems waaruit impliciet of expliciet een motief voor het misdrijf af te leiden valt (zie figuur 8.35), tonen aan dat 42.6% van de misdrijven gepleegd wordt vanuit financieel oogmerk. Zowel voor

¹³⁰ De categorie ‘bom’ werd aan de categorie ‘vuurwapen’ toegevoegd, opdat de chikwadraattest geïnterpreteerd kan worden.

¹³¹ Wanneer de nieuwslezer bijvoorbeeld de term ‘zinloos geweld’ gebruikt, wordt het motief expliciet vermeld; wanneer een aanslag gepleegd wordt door een terroristische groepering, kunnen we impliciet spreken van politieke of religieuze motieven.

moorden, fraude als ontvoeringen, wordt melding gemaakt van winstbejag als motief voor het misdrijf. Ruim een vierde van de misdrijven met een duidelijk motief blijkt gepleegd te zijn vanuit religieuze, filosofische of politieke motieven (28.7%). Dit zijn doorgaans (bom)aanslagen of terroristische misdrijven. 10.9% van de misdrijven met een motief wordt gepleegd vanuit boosheid, haat of woede. Een typisch voorbeeld hiervan betreft misdrijven gepleegd vanuit homohaat. Zinloze agressie wordt in tien nieuwsitems vermeld als motief (7.8%). De moord op de tiener Gregory Bluj werd bijvoorbeeld omschreven als een ‘zinloze daad’. Andere motieven die aan bod komen zijn mentale instabiliteit (3.9%), liefde en passie (2.3%), overheidsop treden (1.6%), zelfverdediging, wraak of vergelding, vrijheid, goed voor reputatie en onwetendheid (telkens 0.8%). Bovenstaande voorbeelden doen vermoeden dat het motief dat vermeld wordt voor het misdrijf, substantieel verschilt tussen misdrijfgroepen. Kruistabellen tonen inderdaad aan dat persoonsmisdrijven veeleer gepleegd zijn vanuit haat, boosheid of woede, vanuit mentale instabiliteit, vanuit financieel gewin of vanuit politieke, religieuze of filosofisch oogpunt. Een veelheid aan motieven is met andere woorden, van toepassing op persoonsmisdrijven. Voor eigendoms misdrijven is het motief in haast alle gevallen financieel gewin, terwijl voor georganiseerde misdrijven de motieven zich doorgaans situeren op politiek, religieus of filosofisch vlak (e.g., terrorisme). Voor slachtofferloze misdrijven wordt in geen enkel nieuwsitem impliciet of expliciet melding gemaakt van een motief.



Figuur 8.35 Het percentage nieuwsitems in de steekproef en de motieven om het misdrijf te plegen

Voor de vergelijking tussen één en VTM focussen we enkel op de motieven die frequent voorkomen (financieel gewin, filosofische, religieuze en/of politieke motieven, boosheid, haat en woede en

zinloze agressie), alsook op de categorie van nieuwsitems waarin geen motief naar voren geschoven wordt voor het misdrijf (expliciet of impliciet) (n=237). Op basis van de chikwadrattest kunnen we besluiten dat er geen significant verschil bestaat tussen beide zenders wat betreft het motief voor het misdrijf ($\chi^2=7.719$, $df=4$, $p>.05$). Op één is niet vaker dan op VTM het motief voor het misdrijf achterwege gelaten of onduidelijk, of worden bepaalde motieven niet vaker vermeld dan andere.

Contextfactoren op het niveau van het misdrijf

Op het niveau van het misdrijf gingen we de mate van aantrekkelijkheid en de socio-demografische factoren van de dader en het slachtoffer na. Verder bestudeerden we ook de relatie tussen beiden.

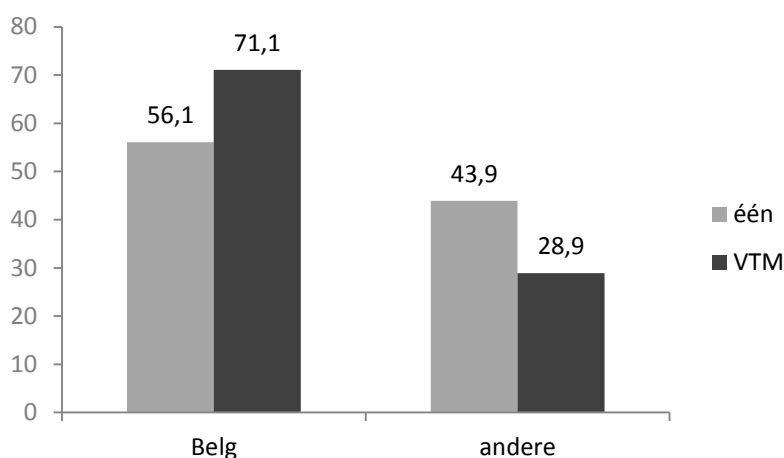
De mate van aantrekkelijkheid van de dader en het slachtoffer

Uit de literatuurstudie blijkt dat onder andere de socio-demografische kenmerken van de dader en het slachtoffer mee de aantrekkelijkheid van deze personen bepalen. De nieuwsitems in de steekproef bevatten in totaal 199 identificeerbare slachtoffers (zie tabel 8.4). Ruim een derde van de slachtoffers valt onder de categorie van 19 tot 34-jarigen (jongvolwassenen) (36.8%), terwijl ruim een vierde van de slachtoffers volwassenen betreft (35 tot 64 jaar) (25.8%). 16.5% van de slachtoffers is adolescent (12 tot 18 jaar), 12.1% heeft de leeftijd van een kind (3 tot 11 jaar) en 2.2% is senior (65 jaar of ouder). Eén persoon in de steekproef is een kind jonger dan 3 jaar (0.5%) en elf groepen van slachtoffers hebben een gemixte leeftijd (6.0%). Kruistabellen tonen op dit vlak geen substantiële verschillen tussen één en VTM.

Verder tonen de resultaten aan dat 42.1% van de slachtoffers in de steekproef mannen en 40.1% vrouwen zijn. De overige groepen van slachtoffers bestaan uit zowel vrouwen als mannen (gemixt) (17.8%). De chikwadrattest toont geen significant verband aan tussen de zender en het geslacht van het slachtoffer ($\chi^2=2.618$, $df=2$, $p>.05$).

Verdere analyses tonen aan dat 65.4% van deze slachtoffers, (vermoedelijk) van Belgische afkomst is. De overige slachtoffers in de steekproef zijn (vermoedelijk) niet van Belgische afkomst (34.5%). Deze resultaten verschillen significant tussen beide zenders ($\chi^2= 3.635$, $df=1$, $p<.05$). Cramer's V wijst op een zwak verband (0.151). Op VTM worden meer nieuwsitems uitgezonden met een Belgisch slachtoffer dan op één, terwijl op één meer nieuwsitems aan bod komen met een niet-Belgisch slachtoffer in vergelijking met VTM. Deze resultaten worden visueel voorgesteld in figuur 8.36. Hiermee samenhangend werd ook de (vermoedelijke) etniciteit van het slachtoffer nagegaan. Bijna 85% (84.1%) van de slachtoffers is blank. De overige slachtoffers zijn (vermoedelijk) Arabisch

(5.1%), zwart (4.5%), Latino (1.7%), Aziatisch (1.1%) of hebben een gemixte etniciteit (bij groepen van slachtoffers) (3.4%).^{132 133}



Figuur 8.36 Het percentage slachtoffers van Belgische afkomst en van een andere afkomst in de nieuwsitems in de steekproef op één en VTM

Tabel 8.4 Overzicht van de socio-demografische factoren van het slachtoffer en de dader van misdrijven in de nieuwsitems

Socio-demografische factoren		Slachtoffer (%) n=184*	Dader (%) n=48*
Etniciteit	Blank	84.1	41.2
	Niet-blank	15.9	54.9
	Kind (0-11)	12.1	2.4
Leeftijd	Adolescent (12-18)	16.5	0.0
	Jongvolwassene (19-34)	36.8	46.7
	Volwassene (35-64)	25.8	42.2
	Senior (65+)	2.2	0.0
Geslacht	Mannelijk	42.1	92.2
	Vrouwelijk	40.1	3.9

* Slachtoffers of daders waarvan de socio-demografische factoren niet duidelijk zijn, zijn niet betrokken in de analyses voor deze tabel; De categorie 'Gemixt' is niet verwerkt in de tabel.

Ook voor de daders of verdachten werden socio-demografische kenmerken gecodeerd (zie ook tabel 8.4). In totaal werden in de steekproef 52 identificeerbare daders of verdachten gevonden. Haast alle daders of verdachten kunnen ondergebracht worden in de leeftijdscategorie van 19 tot 64 jaar. Meer bepaald is 46.7% van de daders of verdachten in de steekproef tussen 19 en 34 jaar oud

¹³² Van slechts 11 daders of verdachten in de steekproef, is de beroepsstatus vermeld of af te leiden. Dit is een te klein aantal om waardevolle uitspraken te kunnen doen. We bespreken deze resultaten bijgevolg niet.

¹³³ Bijvoorbeeld, voor personen onder de 18 jaar wordt als vanzelfsprekend de categorie schoolgaand aangeduid, terwijl voor jongvolwassenen en volwassenen de beroepsstatus minder duidelijk is. Doorgaans wordt in het nieuwsitems niks vermeld (expliciet of impliciet) over de beroepsstatus van de betrokkenen.

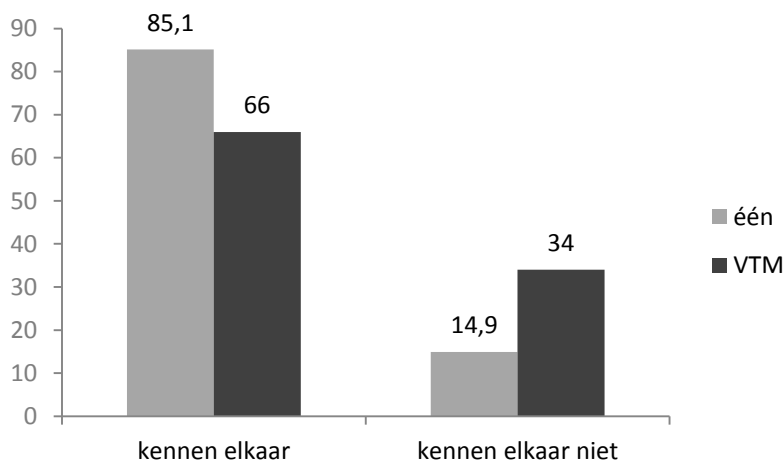
(jongvolwassenen); 42.2% is tussen de 35 en 64 jaar (volwassenen). Eén keer was een kind tussen 3 en 11 jaar de dader van een misdrijf (3.2%). Het ging hierbij om een jong meisje dat een bomgordel droeg. In de steekproef zijn geen adolescenten (12-18 jaar) of senioren (65 jaar of ouder) dader of verdachte van een misdrijf. Vier keer bestond de groep van daders uit een mix van leeftijden (8.9%). We zien hier geen substantiële verschillen tussen de beide zenders in de steekproef.

47 van de 52 daders of verdachten in de steekproef is van het mannelijke geslacht (92.2%). Slechts twee keer komt een vrouw voor als dader of verdachte van een misdrijf (3.9%), en twee keer bestaat een groep van daders of verdachten uit zowel mannen als vrouwen (3.9%). Kruistabellen tonen aan dat deze resultaten soortgelijk zijn tussen één en VTM.

Voor de daders of verdachten van misdrijven getoond op televisie vinden we andere resultaten wat betreft het burgerschap dan voor slachtoffers. Daar wat het overgrote deel van de slachtoffers van Belgische afkomst is, is de meerderheid van de daders of verdachten in de nieuwsberichten van niet-Belgische afkomst (54.9%). 41.2% van de daders of verdachten in de steekproef is van Belgische afkomst; 3.9% van de groepen van daders is van gemixte afkomst. We zien hier geen significante verschillen tussen één en VTM ($\chi^2=0.227$, $df=1$, $p>.05$). Hoewel het merendeel van de daders of verdachten dus van niet-Belgische afkomst is, is de meerderheid van hen wel blank (60.0%). Dit is bijvoorbeeld het geval bij de Poolse moordenaar van Aurore Ruyfelaere. Bijna één op vijf van de daders of verdachten is zwart (18.0%), terwijl 12.0% het Arabische uiterlijk heeft. In de steekproef zit telkens ook een persoon als dader of verdachte van een misdrijf van Aziatische, Indische en Latijns-Amerikaanse afkomst. Twee groepen van daders hebben een gemixte etniciteit (4.0%).

De relatie dader tussen de dader en het slachtoffer

Per nieuwsitem werd, ten slotte, nagegaan wat de relatie tussen het slachtoffer en de dader of verdachte is. Uit 150 nieuwsitems in de steekproef valt de relatie af te leiden; de overige nieuwsitems worden bijgevolg niet meegenomen in de analyses. De beschrijvende analyses onthullen dat in 72.0% van de gevallen, de dader of verdachte en het slachtoffer elkaar niet kennen. Bijna 30% van de slachtoffers en daders en verdachten in de steekproef zijn bekenden van elkaar (28.0%). De chikwadraattest toont aan dat er op dit vlak significante verschillen bestaan tussen één en VTM ($\chi^2=5.832$, $df=1$, $p<.05$). Zoals figuur 8.37 aantoont, kennen op één significant vaker dan op VTM, de dader/verdachte en het slachtoffer elkaar niet. Omgekeerd zien we dat op VTM, significant vaker dan op één, de dader/verdachte en het slachtoffer bekenden zijn van elkaar.



Figuur 8.37 Het percentage nieuwsitems in de steekproef op één en VTM waarin de daders/verdachten en slachtoffers elkaar wel en niet kennen

Wat betreft misdrijven tegen personen, kent in 69.2% van de gevallen het slachtoffer zijn/haar aanvaller niet. In de overige 30.8% gevallen, kennen ze elkaar. Bij geen enkele van de misdrijven die vallen onder de categorie van misdrijven tegen eigendommen, kent het slachtoffer zijn/haar dader. In het merendeel van de georganiseerde misdrijfvormen is dit ook het geval (87.5% kent elkaar niet, 15.5% kent elkaar). Dit betreft substantiële verschillen tussen de misdrijfgroepen (χ^2 kan niet berekend worden wegens een te groot aantal cellen met een te lage waarde).

8.2.4 Een samenvatting van de resultaten

Naar analogie met de resultaten van de inhoudsanalyse van de algemene televisie-inhoud, worden de resultaten vervolgens samengevat volgens de structuur van de onderzoeksvragen.

Wat is de prevalentie van criminaliteit in nieuwsberichten getoond op de Vlaamse televisie?

Bijna één op vijf nieuwsitems uitgezonden tussen 1 juni 2013 en 31 mei 2014 gaat over criminaliteit, en bijna één op acht nieuwsitems heeft criminaliteit als hoofdthema. In vergelijking met de duurtijd van alle nieuwsitems in de steekproef, duren de nieuwsitems met criminaliteit als hoofdthema, gemiddeld minder lang (72 seconden per nieuwsitem). Per nieuwsuitzending komen er gemiddeld drie nieuwsitems aan bod met criminaliteit als hoofdthema. De nieuwsitems met criminaliteit als hoofdthema komen gemiddeld gezien op plaats 11 in de nieuwsuitzending voor. In vergelijking met de overige nieuwsberichten, is dit relatief vroeg in de nieuwsuitzending. Meer dan één op vier nieuwsberichten over criminaliteit verschijnt als hoofdpunt in het VTM-journaal. Verder zien we dat wat de inhoud betreft, het merendeel van de nieuwsitems een mondelinge toelichting over een criminele gebeurtenis die de afgelopen dagen of uren heeft plaatsgevonden, betreft. Bovendien bericht men vaker over gebeurtenissen in het eigen land dan over gebeurtenissen in het buitenland

of internationale gebeurtenissen. In navolging van andere studies (e.g., Curran et al., 2010; Kubrin & Pollak, 2007), kunnen we stellen dat gebeurtenissen over criminaliteit een relatief groot deel uitmaken van het nieuws. De resultaten tonen verder aan dat het misdrijf moord (en moordpoging) het vaakst aan bod komt in de nieuwsitems met criminaliteit als hoofdthema. 17.8% van alle nieuwsitems over criminaliteit betreffen berichten over moord. Over het algemeen kunnen we stellen dat misdrijven tegen personen het vaakst voorkomen in het televisienieuws.

De vergelijking tussen de nieuwsitems uitgezonden in de journaals van één en VTM levert een aantal opmerkelijke verschillen op tussen beide zenders die in lijn liggen met het onderscheid dat in de literatuur (e.g., De Bens & Paulussen, 2005; Holznagel, 2000) gemaakt wordt tussen commerciële zenders (VTM) als zogenaamde 'sensationele zenders' en publieke omroepzenders (één) als 'serieuze zenders'. Ten eerste is er een substantieel verschil tussen beide zenders voor wat betreft het aantal nieuwsitems over criminaliteit dat uitgezonden wordt in de journaals. VTM zendt meer nieuwsitems uit met criminaliteit in vergelijking met één (62.3% versus 37.7%). Een tweede verschil tussen beide zenders situeert zich op het vlak van de distributie van nieuwsitems over criminaliteit. Op VTM verschijnen meer journaals waarin een nieuwsitem over criminaliteit aan bod komt, dan op één. Verder verschijnen er op VTM gemiddeld drie nieuwsitems over criminaliteit; op één gemiddeld twee. Wat betreft de inhoud van het nieuwsitem tonen de analyses, ten vierde, aan dat VTM proportioneel gezien significant vaker bericht over misdrijven tegen personen en tegen eigendommen dan één, en dat op één meer nieuwsitems uitgezonden worden die gaan over georganiseerde misdrijven. Ten slotte is er een verschil in de landen waarover het nieuwsitem gaat. Op VTM komen significant vaker nieuwsberichten over criminaliteit aan bod die over het eigen land gaan dan op één. Enkel de bevinding dat de nieuwsitems over criminaliteit op één gemiddeld vroeger in de nieuwsuitzending aan bod komen dan de nieuwsitems over criminaliteit op VTM, pleit tegen het gegeven van één als meer 'serieuze' zender dan VTM. Naast deze verschillen tussen beide zenders, werd ook gevonden dat de duurtijd van de nieuwsitems op beide zenders gelijk is.

Wat is de context van criminaliteit in nieuwsberichten getoond op de Vlaamse televisie?

Figuur 8.38 geeft een algemeen overzicht van de resultaten op de vraag naar de context waarin misdrijven aan bod komen in nieuwsitems op één en VTM.¹³⁴ In elk nieuwsitem is op het niveau van het nieuwsitem zelf, op het niveau van het misdrijf en op het niveau van de betrokkenen bij het misdrijf, nagegaan op welke manier context gegeven wordt aan de misdrijven in deze nieuwsitems.

¹³⁴ Deze figuur bevat enkel de meest voorkomende of de meest opvallende resultaten.

Ten eerste, op het niveau van het nieuwsitem, codeerden we het realiteitsgehalte van het nieuwsitem, de aard of afkomst van het nieuwsbericht en de narratieve focus ervan, alsook de beloning en/of bestraffing die de dader/verdachte krijgt voor het plegen van het delict, de emotionele toon van het nieuwsbericht en de bronnen die aan bod komen doorheen het verslag. Beschrijvende analyses tonen aan dat alle nieuwsitems in de steekproef beeldmateriaal uit de realiteit bevatten, met telkens 'live action' beelden. De meerderheid van de nieuwsitems betreft binnenlands nieuws. Deze bevindingen, dat misdrijven in de nieuwsitems vaak handelen over gebeurtenissen in België en visueel getoond worden of een realistische constructie van de feiten betreft, kunnen in het licht van de stimulus-generalisatietheorie (Cantor, 2008, p. 293) en het concept van 'representational realism' (Gerbner & Gross, 1978, p. 178; Shanahan & Morgan, 1999, p. 21) leiden tot gecultiveerde emoties over de schade en de verkeerdheid van de misdrijven bij de kijker. Verder tonen de resultaten aan dat het merendeel van de nieuwsitems bericht over de (gerechtelijke, persoonlijke of maatschappelijke) nasleep van een criminele gebeurtenis die plaatsvond in het verleden. Berichten over een gebeurtenis die pas enkele uren of dagen geleden heeft plaatsgevonden, komen ook vaak voor, hetzij minder frequent dan de zogenaamde 'nasleepberichten'. In nieuwsberichten wordt het gedrag van de dader haast altijd impliciet of expliciet afgekeurd en zelden wordt de dader beloond of goedgekeurd voor zijn gedrag. Nieuwsberichten bevatten, met andere woorden, doorgaans een afkeurende toon. Ruim drie vierde van alle nieuwsberichten is rationeel van aard; een emotionele ondertoon komt minder frequent voor. Wat betreft de bronnen die aan bod komen, tonen de resultaten aan dat ongeveer de helft van de personen die aan het woord gelaten worden, elitepersonen zoals de politie, het gerecht of advocaten betreffen. Personen die geen expert zijn, maar wel exclusieve informatie bezitten over het delict komen ook relatief vaak aan het woord (getuigen). Dit zijn vaak het slachtoffer zelf of diens aanhang. De bronnen die aan bod komen in de nieuwsitems kunnen mee bepalen hoe kijkers het misdrijf waarover het nieuwsitem gaat, interpreteren (zie 'framing': Entman, 1993).

Op het niveau van het misdrijf is per nieuwsitem vervolgens nagegaan wat de zichtbaarheid van het delict is, wat de gevolgen zijn voor het slachtoffer van het misdrijf, welke wapens er gebruikt werden om het misdrijf te plegen, wat het motief is voor het plegen van het misdrijf en hoeveel daders/verdachten en slachtoffers er betrokken zijn bij het delict in het nieuwsitem. Hoewel er in de meerderheid van de nieuwsitems enkel gesproken wordt over het misdrijf zonder het misdrijf te tonen, wordt in een aantal gevallen het misdrijf visueel getoond aan de nieuwskijker. Veeleer gaat het hierbij om live camerabeelden of om vervalste documenten. Ook reconstructies van misdrijven komen een aantal keer voor in de steekproef. Dat ongeveer de helft van nieuwsberichten over persoonsmisdrijven bericht over een dodelijk slachtoffer, kan volgens bepaalde auteurs het gevolg hebben dat men dit misdrijf als ernstiger of verkeerder beschouwt in vergelijking met misdrijven of

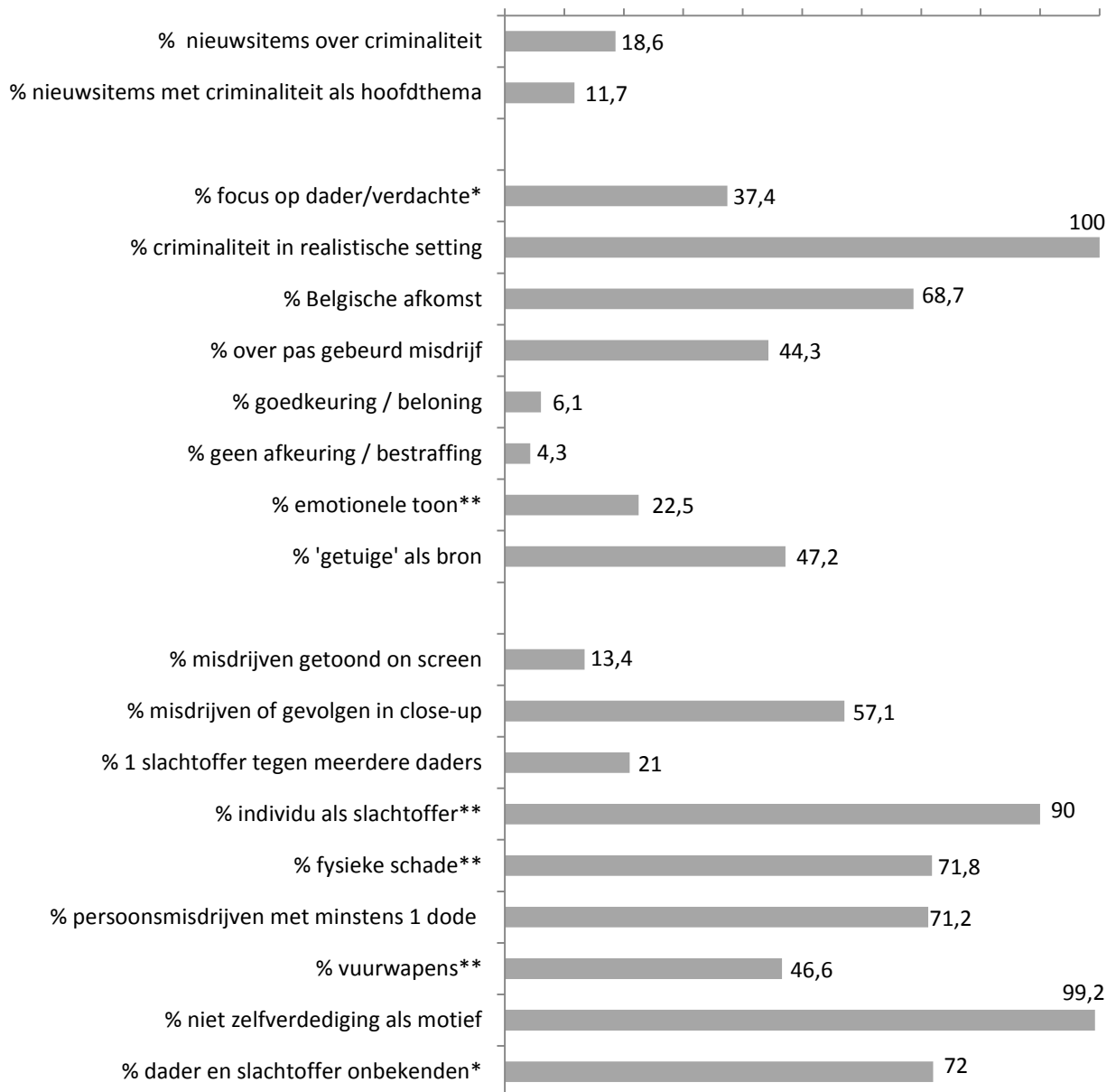
gevolgen die minder expliciet getoond worden (e.g., Potter et al., 1997). Haast altijd is doorheen het nieuwsbericht expliciet of impliciet melding gemaakt van negatieve gevolgen van het misdrijf voor het slachtoffer. Deze negatieve gevolgen situeren zich veeleer op het niveau van het individuele slachtoffer en betreffen meestal fysieke schade. Ruim de helft van de misdrijven kent een catastrofale afloop, wat betekent dat het slachtoffer niet meer in leven is. Dit stemt overeen met de bevinding dat de nieuwsitems over persoonsmisdrijven in de steekproef in ongeveer de helft van de gevallen melding maken van één dode. Dit kan gevolgen hebben voor de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van misdrijven. Alle misdrijfcategorieën samen hebben in het merendeel van de gevallen, één slachtoffer. De meeste delicten waarvan melding gemaakt wordt in de steekproef, worden gepleegd door één dader. Verder tonen de resultaten aan dat vuurwapens het meest gebruikt worden om een persoonsmisdrijf te plegen, gevolgd door gebruiksvoorwerpen zoals een mes of vergif. Ook dit kan cultivatie-effecten genereren, in die zin dat de percepties van de kijkers over de zwaarte van de schade en de morele verkeerdheid – de componenten van ernstpercepties - van een misdrijf kunnen gevormd worden door het feit dat er een wapen gebruikt werd om het misdrijf te plegen (e.g., McCleary, 1991; Skogan, 1984) . In ongeveer de helft van de nieuwsitems wordt geen melding gemaakt van het motief van de dader/verdachte om het misdrijf te plegen. Dit is doorgaans het geval bij nieuwsitems over moord(poging) en gezinsdrama's. Voor de nieuwsitems waaruit wel impliciet of expliciet een motief kan afgeleid worden, zien we dat financieel gewin het meest voorkomende motief is voor het plegen van het misdrijf, voor een veelheid aan misdrijven (e.g., roofmoord, diefstal, fraude).

Ten derde bevat het codeboek variabelen op het niveau van de betrokkenen in het nieuwsitem. In de steekproef werden immers enkel nieuwsitems opgenomen waaruit een identificeerbare dader en/of slachtoffer af te leiden valt. De aantrekkelijkheid in termen van socio-demografische kenmerken van het slachtoffer en de dader/verdachte werden nagegaan, alsook de relatie tussen beide betrokkenen. Het merendeel van de slachtoffers in de nieuwsitems is blank en mannelijk. Wat betreft de relatie tussen de dader en het slachtoffer, onthullen de beschrijvende analyses dat in 70.6% van de misdrijven die aan bod komen in de nieuwsitems in de steekproef, de dader/verdachte en het slachtoffer elkaar niet kennen. Studies in de onderzoekstraditie rond ernstpercepties (e.g., Rossi et al., 1974) beargumenteren dat misdrijven in dat geval mogelijk als meer ernstig en meer moreel verkeerd gepercipieerd worden dan wanneer dader en slachtoffer bekenden zijn voor elkaar.

Opvallend is dat er – in tegenstelling tot de cijfers over de prevalentie van criminaliteit - slechts weinig verschillen bestaan tussen het journaal op één en op VTM wat betreft de contextualisering van criminaliteit. Enkel de narratieve focus van de nieuwsitems en de relatie tussen de

dader/verdachte en het slachtoffer, verschillen significant tussen beide zenders. Daar waar op VTM vaker dan op één de dader / verdachte en diens aanhang de focus van het bericht vormen, is de inhoud van de nieuwsitems op één vaker dan op VTM gericht op de maatschappelijke omstandigheden rond het delict. Bovendien kennen op één, significant vaker dan op VTM, de dader/verdachte en het slachtoffer elkaar niet. Omgekeerd zien we dat op VTM, vaker dan op één, de dader/verdachte en het slachtoffer bekenden zijn van elkaar.

Tot slot is de context van de misdrijven in de nieuwsitems, sterk afhankelijk van het misdrijftype waarop het nieuwsitem betrekking heeft. Enkele voorbeelden hiervan zijn 1) de aard van het nieuwsitem, - waarbij nieuws over het buitenland doorgaans persoonsdelicten betreffen - 2) het motief, - waarbij voor eigendomsdelicten en georganiseerde misdrijven vaker melding gemaakt wordt van een motief voor het plegen van het misdrijf (doorgaans is dit financieel gewin) - , 3) de relatie tussen de dader en het slachtoffer – waarbij dader/verdachte en slachtoffer vaker bekenden voor elkaar zijn dan bij georganiseerde misdrijven of eigendomsdelicten – , 4) het wapen dat gebruikt wordt – waarbij voor moord(poging) veeleer gebruiksvoorwerpen en vuurwapens gebruikt worden in vergelijking met georganiseerde misdrijfvormen (met politieke motieven) waarbij men vaker een bom gebruikt en 5) de zichtbaarheid van het misdrijf – waarbij frauduleuze misdrijven en terroristische aanslagen vaker getoond worden aan de kijker dan persoonsmisdrijven (e.g., moord of slagen en verwondingen) en 6) de bron die aan het woord gelaten wordt in het nieuwsitem – waarbij de gewone man in de straat enkel aan bod komt bij persoonsmisdrijven en niet bij de andere misdrijfcategorieën.



* Significant /substantieel verschil tussen één en VTM

** Significant/substantieel verschil tussen de misdrijfgroepen

Figuur 8.38 Overzicht van de resultaten naar de prevalentie en de context van criminaliteit in het televisienieuws in Vlaanderen

ONDERDEEL 2.2 HET VERBAND TELEVISIEBLOOTSTELLING EN ERNSTPERCEPTIES VAN CRIMINALITEIT

Om een antwoord te zoeken op de vraag in welke mate het kijken naar Vlaamse televisiekanalen (één en VTM) de percepties van Vlaamse burgers over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven voorspelt, werd in eerste instantie een inhoudsanalyse uitgevoerd van de representatie van criminaliteit op de Vlaamse televisie (zie deel 2.1). Uit deze inhoudsanalyse is onder andere gebleken dat de hoeveelheid criminaliteit op de Vlaamse televisie nog wel meevalt, maar dat de manier waarop criminaliteit er gerepresenteerd wordt, cultivatie-effecten kan genereren. Verder vonden we dat persoonsmisdrijven zoals moord en slagen en verwondingen vaker op de televisie aan bod komen dan eigendomsmisdrijven. Ook toonden de resultaten aan dat in de algemene televisie-inhoud niet alle misdrijven afgekeurd worden, terwijl televisienieuws wel vaker deze afkeurende toon bevat. Zowel op de algemene televisie-inhoud als op het televisienieuws wordt er vaak – zowel visueel als inhoudelijk - gefocust op de (fysieke) schade die het slachtoffer ondervindt ten gevolge van het misdrijf. Deze bevindingen vormen het vertrekpunt van het onderzoek naar het verband tussen televisieblootstelling en de componenten van ernstpercepties.

Vervolgens wordt in een tweede stap in dit cultivatieonderzoek op basis van deze resultaten en voorgaande literatuur en theoretische inzichten, een hypothetisch model opgesteld dat we testen aan de hand van structurele vergelijkingsmodellen.¹³⁵ Bij het testen van dit hypothetisch model zal specifiek ingegaan worden op de vraag in welke mate er verbanden, al dan niet via mediatoeren, zijn tussen de totale televisieblootstelling en/of de totale blootstelling aan televisienieuws en de twee componenten van ernstpercepties – namelijk de percepties over de morele verkeerdheid en de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven.

Het huidige gedeelte vangt aan met een overzicht van de literatuur over het verband tussen ernstpercepties van criminaliteit en televisie – (of media)gebruik. De desensitisatiehypothese en de ankerhypothese, en de drie studies die tot op heden uitgevoerd werden rond dit thema worden toegelicht (hoofdstuk negen). In hoofdstuk tien presenteren we de drie hypothetische modellen die opgesteld worden op basis van voorgaande literatuur, namelijk het verkeerdheidmodel, het schademodel en het samengesteld model. Zowel de centrale variabelen, de intermediaire variabelen als de controlevariabelen worden toegelicht, en telkens worden concrete hypothesen opgesteld die nadien getest worden. Vervolgens wordt de analysetechniek van structurele

¹³⁵ In principe worden er drie hypothetisch modellen opgesteld op basis van de literatuur: het morele verkeerdheidmodel, het schademodel en het samengesteld model. Het is het samengesteld model dat onze uiteindelijke theorie zal vormen (zie hoofdstuk 10.2.4).

vergelijkingsmodellen in detail uitgelegd en gaan we dieper in op de methodologische keuzes die gemaakt werden voor het empirisch onderzoek, zoals de steekproef, de concrete vragen en schaalconstructies en de specifieke stappen die gevolgd worden bij het analyseren van de data. Hoofdstuk elf bevat de resultaten van de structurele vergelijkingsmodellen. Nadat eerst een aantal beschrijvende resultaten gepresenteerd worden, worden de drie hypothetisch modellen geschat, zodat uiteindelijk een finaal samengesteld model bekomen wordt. Dit betreft onze nieuw ontwikkelde theorie over het verband tussen televisieblootstelling en percepties over de zwaarte, de verkeerdheid en de ernst van misdrijven. Dit theoretisch model wordt vervolgens ook getest voor de misdrijven afzonderlijk en per groep van respondenten. Hoofdstuk twaalf bevat, ten slotte, de discussie en conclusie van dit gedeelte van het proefschrift.

HOOFDSTUK 9 HET VERBAND TUSSEN TELEVISIEBLOOTSTELLING EN ERNSTPERCEPTIES VAN CRIMINALITEIT: LITERATUUROVERZICHT

Tot op heden werden er slechts drie studies uitgevoerd waarin men het verband tussen televisieblootstelling en ernstpercepties van criminaliteit onderzocht. In slechts één van deze drie studies werd het survey-design gebruikt om dit verband te onderzoeken. De andere twee studies bevatten een experimenteel onderzoeksdesign. In wat volgt worden deze drie studies, alsook de theoretische uitgangspunten van deze studies, besproken. Ze bevatten echter een aantal methodologische en conceptuele onvolmaaktheden, die in een tweede onderdeel aan bod komen.

9.1 Drie studies over het verband tussen blootstelling aan nieuws en ernstpercepties van criminaliteit

Alvorens de resultaten te bespreken van de drie studies waarin – impliciet of expliciet – het verband tussen mediagebruik en ernstpercepties van criminaliteit bestudeerd werd, is het van belang stil te staan bij de twee hypothesen die aan de basis liggen van dit onderzoek, namelijk de desensitisatie – en de ankerhypothese.

9.1.1 De desensitatiehypothese en de ankerhypothese

Er bestaan twee tegengestelde hypothesen, afgeleid uit de sociale psychologie, die zich toespitsen op het effect van mediagebruik op ernstpercepties van criminaliteit: de ‘desensitization hypothesis’ of desensitatiehypothese en de ‘anchoring hypothesis’ of ankerhypothese. Het startpunt van beide hypothesen betreft de vaststelling dat verschillende inhoudsanalyses aangetoond hebben dat gewelddadige en interpersoonlijke misdrijven vaak aan bod komen in de media. Dit was ook het resultaat van de inhoudsanalyse die werd uitgevoerd naar de representatie van criminaliteit in de algemene televisie-inhoud en op het televisienieuws (zie deel 2.1). Deze sterke aanwezigheid van gewelddadige misdrijven kan volgens onderzoekers leiden tot bepaalde percepties die men heeft over de ernst van misdrijven, in die zin dat men de misdrijven op televisie als startpunt gebruikt om andere misdrijven te beoordelen (Gebotys et al., 1988, p. 6). De desensitatie – en ankerhypothese verschillen in hun visie over de manier waarop dit ‘startpunt’ inwerkt bij de kijker.

In de desensitatiehypothese wordt een negatief verband tussen mediagebruik en ernstpercepties van criminaliteit verondersteld. Meer bepaald gaat men ervan uit dat wie vaak blootgesteld wordt aan media-inhouden, ongevoelig wordt voor de ernst van misdrijven, en bijgevolg misdrijven als minder ernstig percipieert. *“It is possible that a steady diet of violence on television will*

de-sensitize people to the seriousness of crimes. After all, if we see serious crimes all the time, it may seem banal and less serious than if we just encounter it occasionally” (Roberts & Stalans, 2000, p. 70).

In de ankerhypothese, daarentegen, wordt uitgegaan van een positieve relatie tussen mediagebruik en ernstpercepties van criminaliteit. ‘Anchoring’ effecten werden reeds meermaals getest in de sociale psychologie. In verband met ernstpercepties van misdrijven, gaan aanhangers van deze hypothese ervan uit dat mensen die vaak blootgesteld worden aan gewelddadige misdrijven in de media, alle misdrijven – ook minder gewelddadige met minder schadelijke gevolgen – als ernstig zullen percipiëren. De misdrijven in de media dienen als het ware als een anker voor de ernstinschattingen van andere misdrijven. *“Serious, violent crime may act as an anchor, inflating our perceptions of the seriousness of other, unrelated crimes”* (Roberts & Stalans, 2000, p. 70). Nog meer verduidelijking vinden we in een volgend citaat *“Reading about violent crime might lead to inflated seriousness ratings of other, unrelated offenses. Thus crimes and violence in the media may serve to “anchor” reactions to offenses and offenders, encouraging the public to view both more negatively”* (Roberts & Edwards, 1989, p. 904).

De desensitatiehypothese werd tot op heden in slechts één studie naar ernstpercepties van misdrijven getest (Gebotys et al., 1988). Er werd in deze studie echter geen bewijs gevonden voor de gesuggereerde negatieve relatie tussen mediagebruik en ernstpercepties van misdrijven. De ankerhypothese werd in drie studies naar ernstpercepties van criminaliteit getest: in twee experimentele designs (Pepitone & DiNubile, 1976; Roberts & Edwards, 1989) en in één survey-onderzoek (Gebotys et al., 1988). In alle drie deze studies werd een bewijs gevonden voor de ankerhypothese.

9.1.2 De resultaten van voorgaande studies

In wat volgt wordt een overzicht geboden van het onderzoeksopzet en de resultaten van de drie studies waarin het verband tussen mediagebruik en ernstpercepties – impliciet of expliciet – bestudeerd werd, waarna methodologische en conceptuele kritieken geformuleerd worden. Het bespreken van deze drie studies laat het bovendien toe beide hypothesen te verduidelijken.

Studie 1: Pepitone en DiNubile (1976)

De oudste studie die we aanhalen werd uitgevoerd midden de jaren '70 door Pepitone en DiNubile. Hoewel deze onderzoekers niet expliciet het verband tussen media en ernstpercepties van misdrijven behandelden, is dit onderzoek echter wel nuttig om te bespreken, aangezien ze de ankerhypothese centraal stelden. De onderzoekers wilden namelijk nagaan in welke mate subjecten zich (onbewust)

baseerden op een eerste nieuwsbericht over een misdrijf, wanneer ze de ernst en de straf beoordeelden van een daarop volgend nieuwsbericht over een ander misdrijf. Meer bepaald stonden twee hypothesen centraal¹³⁶: 1) wanneer het tweede misdrijf 'sterker' is dan het eerste (e.g., slagen en verwondingen als eerste misdrijf en moord als tweede misdrijf), zal de ernst van dit tweede misdrijf als hoger ingeschat worden dan wanneer het eerste en het tweede misdrijf een gelijke 'sterkte' hebben, en 2) wanneer het tweede misdrijf 'minder sterk' is dan het eerste (e.g., moord als eerste misdrijf en slagen en verwondingen als tweede misdrijf), zal de ernst van dit tweede misdrijf als minder hoog ingeschat worden dan wanneer het eerste en het tweede misdrijf een gelijke 'sterkte' hebben. Om deze hypothesen te testen, werd een experiment uitgevoerd bij mannelijke universiteitsstudenten¹³⁷. De subjecten werden at random in twee grote condities ingedeeld, namelijk de ankerconditie en de niet-ankerconditie. Binnen beide condities werd de groep verder opgesplitst naargelang de misdrijven die ze in het eerste dan wel het tweede nieuwsbericht te lezen kregen. Nadat de subjecten in de ankerconditie een eerste nieuwsbericht (ankernieuwsbericht) over een misdrijf lazen, werd hen gevraagd op een schaal aan te duiden hoe ernstig ze dit misdrijf vonden. Daarna werd hen een tweede nieuwsbericht voorgelegd (stimulusniewsbericht) en werd hen opnieuw gevraagd de ernst van dit misdrijf te beoordelen. In de niet-anker conditie werd na het lezen van het eerste nieuwsbericht onmiddellijk overgegaan tot het lezen en beoordelen van het tweede nieuwsbericht.

De resultaten bevestigden beide hypothesen: subjecten percipieerden moord als ernstiger wanneer ze vlak voor deze ernstinschatting de ernst van slagen en verwondingen beoordeelden, dan wanneer ze vlak voor deze ernstinschatting de ernst van een andere moord beoordeelden. In lijn met deze bevindingen vond men dat slagen en verwondingen als minder ernstig gepercipieerd werden wanneer men vlak voor deze ernstinschatting de ernst van moord beoordeelde, dan wanneer men vlak voor deze ernstinschatting de ernst van een ander geval van slagen en verwondingen beoordeelde. Dit zogenaamde 'contrast effect' kwam enkel voor wanneer de subjecten de ernst van het eerste misdrijf dienden te beoordelen alvorens over te gaan tot de ernstinschatting van het tweede misdrijf (ankerconditie); wanneer deze ernstinschatting van het eerste misdrijf niet expliciet gemaakt diende te worden, werd dit effect niet gevonden (niet-ankerconditie). De auteurs concludeerden dat "*with regard to judgements of crime severity, the evidence for enhancing and depressing contrasts is fairly strong and clear*" (Pepitone & DiNubile, 1976, p. 457).

¹³⁶ De overige hypothesen die geformuleerd werden, zijn minder relevant en worden bijgevolg niet besproken.

¹³⁷ Dit experiment werd vermoedelijk uitgevoerd in de Verenigde Staten. Er werd enkel gesteld dat "*students were me university undergraduates recruited by telephone from a file of volunteers*" (Pepitone & DeNubile, 1976, p. 452).

Studie 2: Gebotys et al. (1988)

De studie van Gebotys en zijn collega's is de enige studie waarin men expliciet het verband tussen mediagebruik en ernstpercepties van misdrijven centraal stelde. Meer bepaald onderzochten Gebotys en zijn collega's aan de hand van een survey-studie het verband tussen nieuwsmediagebruik (televisie, radio en kranten) en ernstpercepties van misdrijven, en stelden hierbij de desensitisatie – en ankerhypothese centraal. In een eerste deel van de vragenlijst werd aan 339 respondenten in Canada gevraagd hoe vaak ze nieuwsmedia raadpleegden, waarna in een volgend gedeelte aan de respondenten een reeks van negen misdrijven voorgelegd werd die ze dienden te beoordelen op hun ernst op basis van een zeven-punt Likertschaal. Ten slotte bevatte de vragenlijsten ook vragen over de socio-demografische kenmerken van de respondenten en hun ervaring met slachtofferschap gedurende het afgelopen jaar.

Hun analyses toonden een positief verband aan tussen nieuwsmediagebruik en ernstpercepties van misdrijven: respondenten die vaak naar het nieuws op televisie keken, percipieerden misdrijven gemiddeld gezien als ernstiger dan respondenten die minder vaak naar het televisienieuws keken. Ook voor kranten en radio werden significante positieve verbanden gevonden, al waren deze minder sterk dan voor televisie. Deze bevinding gold voor alle misdrijven, behalve voor aanranding. Op basis van deze bevindingen concludeerden de auteurs dat de ankerhypothese bevestigd kon worden. Gebotys en zijn kompanen kwamen voorts tot de bevinding dat ernstpercepties beïnvloed werden door het geslacht van de respondent, alsook door de ervaring met slachtofferschap. Vrouwen en respondenten die in het afgelopen jaar geen slachtoffer geworden waren van een misdrijf, percipieerden de misdrijven gemiddeld als ernstiger dan mannen en recente slachtoffers. De onderzoekers eindigden hun artikel met de boodschap dat er meer onderzoek nodig is naar de relatie tussen mediagebruik en ernstpercepties, aangezien de media bijdragen tot het heersende punitieve klimaat in samenlevingen. Vooral onderzoek naar televisienieuws is op basis van de resultaten van hun onderzoek, een belangrijke piste (Gebotys et al., 1988, p. 15-16).

Studie 3: Roberts en Edwards (1989)

De meest recente studie naar het verband tussen mediagebruik en ernstpercepties van misdrijven dateert van ruim 25 jaar geleden. Roberts en Edwards (1989) onderzochten het effect dat nieuwsberichten over criminaliteit hebben op publieke percepties over misdrijven, daders en bestraffing. Niet enkel ernstpercepties, maar ook punitieve attitudes vormden hierbij het interessegebied van de onderzoekers. Ze vertrokken hierbij vanuit de vaststelling dat ernstige interpersoonlijke misdrijven vaak aan bod komen in de (nieuws)media en dat de nieuwsmedia voor de meeste mensen een belangrijke bron van informatie zijn (Roberts & Edwards, p. 903). In lijn met de ankerhypothese gingen de onderzoekers ervan uit dat het lezen over ernstige misdrijven in

kranten mogelijk tot gevolg heeft dat men 1) andere misdrijven als ernstiger percipieert, 2) andere daders als negatiever beschouwt, 3) andere daders strengere straffen toekent en 4) het belang inziet van retributie als strafdoel. Om deze hypothesen te testen werden twee experimenten opgezet, waaraan in totaal 90 volwassen Amerikaanse en Canadese inwoners deelnamen.¹³⁸

In het eerste experiment werd aan de subjecten gevraagd eerst een ankernieuwsbericht te lezen dat, afhankelijk van de groep waarin men zich bevond, handelde over een misdrijf van “*low (e.g., petty theft), medium (e.g., assault) or high seriousness (e.g., homicide)*” (Roberts & Edwards, 1989, p. 907). Daarna werd aan de respondenten een tweede nieuwsbericht voorgelegd (stimulusnieuwsbericht), teneinde na te gaan of de percepties over dit tweede nieuwsbericht gevormd werden door de inhoud van het eerste ankernieuwsbericht. De nieuwsberichten werden geselecteerd uit oude kranten en waren dus realistisch. Na deze taak werd aan de subjecten een vragenlijst voorgelegd met vragen over de ernst van het misdrijf, de dader, de kans op recidive, de gewenste straf voor het misdrijf en strafdoelen. De resultaten ondersteunden de ankerhypothese: de subjecten die een nieuwsbericht lasen over een ernstig misdrijf (moord) beoordeelden het misdrijf in het tweede nieuwsbericht als ernstiger, de dader als meer negatief met meer kans op recidive, en kenden de dader een strengere straf toe. De onderzoekers stelden verder dat het ankereffect niet misdrijfspecifiek was: deze resultaten kwamen altijd voor, ook al waren de misdrijven in het eerste en het tweede nieuwsbericht dezelfde. De auteurs boden op basis van dit experiment een verklaring aan waarom bepaalde misdrijven als minder ernstig beschouwd werden dan andere. Ze beargumenteerden dat de sterke aanwezigheid van gewelddadige misdrijven in de nieuwsmedia tot gevolg heeft dat ernstpercepties van misdrijven niet altijd in lijn liggen met de objectieve schade ten gevolge van misdrijven. Zo kan bedrijfscriminaliteit (een misdrijf dat niet vaak in de media verschijnt) een lagere ernstbeoordeling krijgen dan gewelddadige criminaliteit (een misdrijf dat vaak in de media verschijnt), terwijl dit misdrijf doorgaans meer schade als gevolg heeft (Roberts & Edwards, 1989, p. 911). Ze waren zich er echter wel van bewust dat ze op basis van een experimenteel onderzoeksdesign enkel uitspraken konden doen over korte termijneffecten.

9.2 Een kritische reflectie op de voorgaande studies

Naast het feit dat deze drie studies sterk verouderd zijn – de meest recente studie dateert van meer dan 25 jaar geleden - kunnen enkele substantiële methodologische en conceptuele kritiekpunten geformuleerd worden, die we in huidige studie trachten te counteren. In wat volgt worden deze kritiekpunten besproken.

¹³⁸ Experiment 2 behandelde de vraag naar de invloed van nieuwsgebruik op percepties over strafdoelen en wordt hier bijgevolg niet besproken.

9.2.1 Enkele methodologische twistpunten

Ten eerste maakten Roberts en Edwards (1989) in hun onderzoek een onderscheid tussen ‘ernstige’ en ‘middelmatig ernstige’ en ‘minder ernstige’ misdrijven bij het indelen van de respondenten in condities. Moord werd hierbij beschouwd als een ernstig misdrijf, slagen en verwondingen als een middelmatig ernstig misdrijf en kleine diefstal als een minder ernstig misdrijf. Het is echter onduidelijk waarop de onderzoekers zich baseerden bij het maken van deze indeling. Dit betreft een bias: men vroeg de respondenten de ernst van deze misdrijven te beoordelen, terwijl men er op voorhand al vanuit ging dat bepaalde misdrijven ernstiger zijn dan andere. Hoewel uit voorgaand onderzoek blijkt dat deze misdrijven door de respondenten inderdaad als ernstig, middelmatig en minder ernstig beoordeeld worden, peilde men in deze studie niet van tevoren bij de subjecten of zij deze misdrijven ook op deze manier inschatten in termen van ernst. De beoordelingen van het tweede misdrijf hingen volgens de onderzoekers immers af van de ernst van het eerste misdrijf, maar wat als dit eerste misdrijf door de respondenten als minder ernstig gepercipieerd werd? In de studie van Pepitone en DiNubile (1976) vinden we een gelijkaardige tekortkoming. In deze studie werden de misdrijven moord en slagen en verwondingen geselecteerd om opgenomen te worden in het experiment. De zin *“when the magnitude of a second crime is greater than the first crime in the sequence (as in an assault-homicide sequence) [...]”* (Pepitone & DiNubile, 1976, p. 450), impliceert dat de onderzoekers er, zonder enige verantwoording of toetsing, van uitgingen dat moord een ernstiger misdrijf is dan slagen en verwondingen. Hoewel er in de literatuur over ernstpercepties van criminaliteit consensus over bestaat dat moord een ernstiger misdrijf is dan slagen en verwondingen, ontbreekt het in deze studies aan een conceptueel kader of duidelijke verantwoording voor deze indeling. De onderzoekers hadden zich bijvoorbeeld kunnen laten leiden door het strafwetboek of door het beleid rond criminaliteitsbestrijding om ernstige en minder ernstige misdrijven te selecteren.

Ten derde leende het onderzoeksdesign van twee van de bovenstaande studies zich niet tot een beantwoording van de vraag naar het verband tussen nieuwsgebruik en publieke ernstpercepties van criminaliteit (Pepitone & DiNubile, 1976; Roberts & Edwards, 1989). We beschouwen dit punt echter niet als een tekortkoming van deze twee studies - het was immers niet het doel van de onderzoekers de publieke opinie en het verband met nieuwsgebruik te achterhalen - , maar wel als een punt waarbij de lezer dient stil te staan wanneer hij deze twee studies interpreteert in het licht van de huidige verhandeling. In de twee experimentele studies werd het ankereffect enkel gevonden bij een beperkte set van respondenten, in een beperkte setting en op korte termijn. Zoals beschreven in deel 1 van dit proefschrift, lenen andere onderzoeksmethoden zich beter ter beantwoording van vragen naar publieke opinies over bepaalde fenomenen. Roberts en Edwards (1989, p. 911) haalden

het nut van een cross-sectioneel onderzoek bij een representatief deel van de bevolking zelf ook aan: *“It would be fruitful to employ a correlational design, using a representative sample of respondents, to see if there is a relationship between amount of media use and ratings of offense seriousness”*

Gebotys et al. (1988) gebruikten een cross-sectioneel onderzoeksdesign om te achterhalen of er al dan niet een verband bestaat tussen mediagebruik en ernstpercepties van misdrijven. Hoewel deze studie eind jaren '80 zeer vernieuwende inzichten bracht, zijn bepaalde methodologische keuzes echter niet vrijgesteld van kritiek. Ten eerste bestond hun steekproef niet uit een representatief deel van de bevolking: een deel van de respondenten werd wel at random opgebeld, maar een ander deel van de respondenten bestond uit bezoekers van een museum die vrijwillig deelnamen aan het survey-onderzoek. De uiteindelijk gerealiseerde steekproef, die meer mannen dan vrouwen bevatte, is bijgevolg mogelijk ook op andere vlakken vertekend (e.g., museumbezoeker: mogelijk respondenten van een hoger opleidingsniveau dan de gemiddelde burger). Ten tweede vond er voorafgaand aan het survey-onderzoek geen inhoudsanalyse naar de representatie van criminaliteit in het nieuws, plaats. Volgens cultivatietheoretici is dit echter noodzakelijk wil men complexe verbanden tussen mediagebruik en percepties en attitudes achterhalen (zie onderdeel 2.1). Ten derde beantwoordde men op basis van de resultaten de desensitisatiehypothese en de retributiehypothese, zonder de centrale concepten afgeleid van deze hypothesen (i.e. desensitisatie en retributie) te operationaliseren en te bevragen in de survey. Er werd een positief verband gevonden tussen nieuwsmediagebruik en ernstpercepties, en de auteurs zagen dit als een bevestiging van de vooropgestelde hypothese. De resultaten die gevonden werden, kunnen echter evengoed verklaard worden door andere hypothesen of concepten. De desensitisatie – en ankerhypothese werden immers niet geoperationaliseerd, en dus kon men in principe geen uitspraken doen over de bevestiging of weerlegging van deze hypothesen. Ten slotte haalden de onderzoekers zelf het cross-sectionele karakter van de studie aan als beperking van het onderzoek. Op basis van een cross-sectionele studie kon men immers geen uitspraken doen over causaliteit (Gebotys et al., 1988, p. 13). De onderzoekers konden er bijgevolg niet zeker van zijn dat het nieuwsmediagebruik van de respondent verantwoordelijk was voor de verschillen in ernstpercepties tussen de respondenten; het kon ook omgekeerd zijn dat respondenten veel nieuwsmedia gebruikten en criminaliteitsverslaggeving volgden, omdat ze criminaliteit een ernstig maatschappelijk probleem vonden. Dit betreft het probleem van causaliteit.

9.2.2 Enkele conceptuele twistpunten

Net zoals in de voorgaande studies naar ernstpercepties van misdrijven (zie deel 1), werd ook in deze drie studies het ernstbegrip niet geoperationaliseerd. Men vroeg de respondenten simpelweg de

ernst van een misdrijf te beoordelen, zonder een leidraad te geven over wat bedoeld werd met 'ernst' of 'ernstig'. Hoewel Roberts en Edwards (1989) in de discussiesectie van hun artikel wel verwezen naar het verband tussen ernst en schade, werd dit onderscheid niet opgenomen in het experiment. Pepitone en DiNubile (1976) vroegen de respondenten ook het morele karakter van de dader te beoordelen, maar ook zij gingen geen stap verder door de morele verkeerdheid van de daad als een component van ernstpercepties te beschouwen.

Ten tweede gaf men een beperkte invulling aan de concepten van desensitisatie en 'anchoring'. De hypothesen die centraal stonden in de drie studies spitsten zich enkel toe op nieuws, niet op andere mediagenres. De desensitatiehypothese en ankerhypothese zijn mogelijk niet genregebonden en konden misschien ook opengetrokken worden naar andere mediagenres en naar andere mediavormen. In de studies van Roberts en Edwards (1989) en Pepitone en DiNubile (1976) en Gebotys et al. (1988) bestudeerde men enkel de blootstelling aan nieuwsberichten in kranten en ook Gebotys et al. (1988) focusten enkel op de blootstelling aan nieuws (in kranten, op televisie of radio). Het is echter evengoed mogelijk dat ook blootstelling aan fictie kan leiden tot hogere (ankerhypothese) of lagere (desensitatiehypothese) ernstscores. Bovendien kan bijvoorbeeld ook de blootstelling aan videogames of sociale media van invloed zijn.

Ten slotte bevatten de studies slechts een beperkt theoretisch kader. De achterliggende theoretische grondslag waarin de desensitisatie – en ankerhypothese verankerd zijn, werd in geen van de studies toegelicht. De studies werden louter vanuit criminologisch perspectief uitgevoerd, en er werden geen communicatiewetenschappelijke inzichten besproken. Noch de inzichten rond desensitisatie en anchoring, noch de cultivatietheorie kwam aan bod in deze studies. Beide hypothesen werden bovendien slechts uitgelegd aan de hand van enkele zinnen. Toch dient onderzoek naar het verband tussen ernstpercepties en mediagebruik concepten en theoretische inzichten uit beide disciplines te combineren, willen onderzoekers hun empirisch onderzoek aanvangen met solide theoretische basis. Meer bepaald kunnen de desensitisatie – en de ankerhypothese gelinkt worden aan de cultivatietheorie van George Gerbner (1968).

HOOFDSTUK 10 HET CONCEPTUEEL KADER EN DE METHODOLOGIE VAN HET EMPIRISCH ONDERZOEK NAAR HET VERBAND TUSSEN TELEVISIEBLOOTSTELLING EN ERNSTPERCEPTIES VAN CRIMINALITEIT

In dit hoofdstuk wordt het conceptueel kader toegelicht en staan we stil bij de methodologie van het empirisch onderzoek naar het verband tussen televisieblootstelling en ernstpercepties van criminaliteit. Gestart wordt met een korte toelichting van de methode van structurele vergelijkingsmodellen, waarna het hypothetisch model dat getest wordt op basis van deze methode, gepresenteerd wordt. In een volgend onderdeel gaan we dieper in op de steekproef, de dataverzameling en de kanttekeningen hierbij, en de methoden voor data-analyse. Eindigen doen we dit hoofdstuk – net zoals ook in de voorgaande delen van dit proefschrift telkens gedaan werd - met een overzicht van de vernieuwende punten van deze studie.

10.1 Structurele vergelijkingsmodellen als uitgangspunt

‘Structural equation modeling’ (SEM) of structurele vergelijkingsmodellen verwijzen naar een verzameling van analysetechnieken die toelaten om na te gaan of een vooraf opgesteld hypothetisch model statistisch overeenstemt met de empirisch verzamelde data (Kline, 2011, p. 7; Lei & Wu, 2007, p. 33). Byrne (2010) legt het algemene doel en de werkwijze van SEM in haar handboek duidelijk uit: *“Typically, a researcher postulates a statistical model based on his or her knowledge of the related theory, on empirical research in the area of study, or on some combination of both. Once the model is specified, the researcher then tests its plausibility based on sample data that comprise all observed variables in the model”* (Byrne, 2010, p. 7). In SEM besteedt men minder aandacht aan de specifieke uitkomsten van statistische testen zoals bijvoorbeeld wel gedaan wordt in de regressieanalyse. Men is dus voornamelijk geïnteresseerd in theorietoetsing en in een antwoord op de vraag of het opgestelde hypothetisch model strookt met de verzamelde data (Kline, 2011, p. 12-13).

Er zijn een aantal voordelen verbonden aan het gebruik van structurele vergelijkingsmodellen in vergelijking met andere, meer klassieke analysetechnieken (e.g., regressie, variantieanalyse). Ten eerste is het met SEM mogelijk om zowel manifeste als latente variabelen in het model op te nemen. Voornamelijk wanneer men werkt met latente constructen die men geoperationaliseerd heeft in meetbare items (‘observed variables’), is SEM interessant (Byrne, 2010, p. 3-4; Lei & Wu, 2007, p. 33). SEM laat dus toe om in slechts één enkele analyse tegelijkertijd verschillende modellen te schatten (Arbuckle, 2007, p. 2). Met SEM kunnen we, in tegenstelling tot bijvoorbeeld multi-pele regressieanalyse, ingewikkelde modellen opstellen en tegelijkertijd toetsen (Hox, 1999, p. 206). Ten tweede worden er bij structurele vergelijkingsmodellen schattingen gegeven van de ‘error variance

parameters' of parameters die meetfouten nagaan (Byrne, 2010, p. 3). In klassieke analysetechnieken wordt ervan uitgegaan dat deze errortermen niet bestaan, een assumptie die doorgaans niet houdt in de sociaal-wetenschappelijke disciplines (Lei & Wu, 2007, p. 34). Ten slotte gaat SEM verder dan het enkel verkennen of beschrijven van de data. SEM hanteert een confirmatieve aanpak door het testen van vooraf opgestelde hypothetisch modellen (Byrne, 2010, p. 3).

Het algemene structurele vergelijkingsmodel is doorgaans samengesteld uit twee soorten modellen, een meetmodel en een structureel model of padmodel (Byrne, 2010, p. 12-13; Hox, 1999, p. 206; Lei & Wu, 2007, p. 34; Muthén & Muthén, 2010, p. 51). In het meetmodel definieert men de verbanden tussen geobserveerde en ongeobserveerde variabelen en gaat men de link na tussen geobserveerde variabelen en de onderliggende constructen die men wil meten. Meer bepaald wordt het meetmodel geëvalueerd aan de hand van de techniek van de confirmatieve factoranalyse (Byrne, 2010, p. 12-13; Lei & Wu, 2007, p. 34). Binnen het structureel model definieert men de verbanden tussen de variabelen. Meer bepaald specificeert men in het structureel model de invloeden die bepaalde (latente) variabelen kunnen hebben op andere (latente) variabelen in het model (Byrne, 2010, p. 13; Holbert & Stephenson, 2008, p. 200). In principe betreft dit een uitbreiding van de multi-pele regressieanalyse, in die zin dat verschillende regressieanalyses tegelijkertijd kunnen uitgevoerd worden (Lei & Wu, 2007, p. 34). Kort gesteld, kan SEM ook beschreven worden als een combinatie van factoranalyse en regressie – of padanalyse (Hox & Bechger, 2007).

Doorgaans worden een vijf-tal stappen gevolgd bij het testen van modellen (meetmodellen en structurele modellen): 1) specificeren van het model ('model specification'), 2) identificeren van het model ('model identification'), 3) schatten van het model ('model estimation'), 4) testen van het model ('model testing') en 5) aanpassen van het model ('model modification'). Hoewel de vijfde stap niet door alle onderzoekers toegepast wordt (zie hoofdstuk 10.6), stellen Schumacker en Lomax (2004, p. 61-62) dat deze basisstappen essentieel zijn in alle SEM modellen. Eerst dient de onderzoeker op basis van de onderzoeksvragen een model te specificeren, waarin constructen en hypothesen over de relatie tussen deze constructen, vervat zitten. Vervolgens wordt, na de fase van dataverzameling, getest in hoeverre de data 'fitten' op dit hypothetisch model. Aan de hand van zogenaamde 'fit indices' kan de onderzoeker nagaan of er een adequate model fit is. De parameterschattingen bij de constructen worden vervolgens bestudeerd, net zoals ook bij de methode van de regressieanalyse gedaan wordt. Wanneer de fit indices wijzen op een inadequate fit, is het mogelijk (maar niet altijd wenselijk) het model te herzien met behulp van de 'modification indices' (Kline, 2011, p. 91-94). In hoofdstuk 10.6 komen we hier uitgebreid op terug.

Het is, ten slotte, belangrijk om voor ogen te houden dat SEM niet als primaire doel heeft causale uitspraken te doen (Kline, 2011, p. 8). Hierover bestaan veel verkeerde ideeën bij onderzoekers die SEM gebruiken (Bollen & Pearl, 2013, p. 311). Bij SEM doet men enkel een uitspraak over de 'goodness of fit' van het hypothetisch model dat men test (Lei & Wu, 2007, p. 40). Bij SEM zou het evengoed kunnen dat wanneer men het hypothetisch model in de omgekeerde richting test, dit nog steeds een goede fit geeft. Ook andere hypothetisch modellen kunnen een goede fit of zelfs een betere fit opleveren (Lei & Wu, 2007, p. 40). Toch is SEM een sterkere techniek dan de multi-pele regressieanalyse; hier specificeert men enkel associaties tussen variabelen (afhankelijke variabelen als functie van de onafhankelijke variabele), terwijl men in SEM een concreet hypothetisch model veronderstelt en rekening houdt met measurement error (Bollen & Pearl, 2013, p. 315-317).

10.2 Het formuleren van het hypothetisch model

Om het verband tussen televisieblootstelling en de percepties die men heeft over de ernst, de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven te onderzoeken, maken we dus gebruik van de analysetechniek van structurele vergelijkingsmodellen. Een eerste stap in dit proces is volgens Jöreskog (1993) het selecteren van constructen die bestudeerd dienen te worden; dit gebeurt in het licht van de onderzoeksvragen. Een sterke affiniteit met het onderzoeksdomein, zowel in theoretische als in empirische zin, is daarom vereist (Kline, 2011, p. 5). Vervolgens dienen concrete hypothesen geformuleerd te worden over de verbanden tussen deze verschillende constructen. In een derde stap confronteren we dit vooraf opgestelde hypothetisch model met de empirisch verzamelde data. Op die manier kan nagegaan worden of de op basis van de theorie opgestelde hypothesen aanvaard dan wel verworpen dienen te worden (Jöreskog, 1993) (zie hoofdstuk 10.6 voor de specifieke aanpak). De theoretische en empirische affiniteit met het onderzoeksthema werd verworven via een uitgebreide literatuurstudie en via de resultaten van het empirisch gedeelte, zoals besproken in het eerste deel van dit proefschrift.

Meer bepaald onderzoeken we in welke mate er een verband bestaat tussen de blootstelling aan algemene televisie-inhoud en aan televisienieuws en de percepties over de zwaarte van de schade en percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven, de componenten van ernstpercepties.

¹³⁹ Verder nemen we ook een aantal variabelen op waarvan verondersteld wordt dat ze een mediator vormen van het verband tussen blootstelling aan televisie-inhoud (algemeen en nieuws) en de

¹³⁹ Herinner dat we de cultivatiehypothese, en niet de omgekeerde hypothese testen. We willen, met andere woorden, nagaan in welke mate het kijken naar televisie bepaalde percepties over criminaliteit cultiveert. De omgekeerde relatie, in welke mate mensen met bepaalde percepties over criminaliteit ervoor kiezen televisie of bepaalde televisieprogramma's te kijken, wordt in deze studie niet onderzocht. Dit gaat voorbij aan de doelstellingen van het onderzoek (zie ook hoofdstuk 5.4).

percepties over de morele verkeerdheid en/of zwaarte van de schade van misdrijven. Dit zijn de zogenaamde intermediaire variabelen. Ten slotte worden uit de literatuur en de resultaten van het eerste deel van dit proefschrift ook controlevariabelen geselecteerd.

In wat volgt worden de hoofdvariabelen, intermediaire en controlevariabelen die opgenomen werden in het hypothetisch model, besproken. Telkens wordt aan de hand van literatuur de keuze voor de variabelen verantwoord en worden concrete hypothesen geformuleerd. Hiertoe werden studies in de onderzoekstraditie rond ernstpercepties van criminaliteit, alsook communicatiewetenschappelijke literatuur, geraadpleegd. Merk op dat dit een vernieuwend onderzoek betreft, in die zin dat het ernstbegrip uiteengehaald werd in componenten en dat er een set van vernieuwende variabelen opgenomen worden in het hypothetisch model (zie verder in dit hoofdstuk). Dit heeft tot gevolg dat het vinden van relevante literatuur een moeilijk proces was. Een deel van de literatuur die besproken wordt, gaat over ernstpercepties in het algemeen, en niet over de percepties over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven. De meeste onderzoekers operationaliseerden het ernstbegrip immers niet en hebben het bijgevolg niet opgesplitst in verschillende componenten. Bijgevolg zijn we ook op zoek gegaan naar relevante literatuur uit andere onderzoeksgebieden (bv. psychologie voor percepties over morele verkeerdheid). Verder dient ook opgemerkt te worden dat bepaalde literatuur die ook reeds aan bod kwam in het conceptueel kader dat besproken werd naar aanleiding van de inhoudsanalyse (zie hoofdstuk zeven), hier van toepassing is.

10.2.1 De hoofdvariabelen

In dit onderzoek gaan we in op de vraag in welke mate er verbanden, al dan niet via mediators, zijn tussen de totale televisieblootstelling en/of de totale blootstelling aan televisienieuws en ernstpercepties van criminaliteit en de componenten afzonderlijk. Concreet betekent dit dat we onderzoeken in welke mate er een verband bestaat tussen de blootstelling aan algemene televisie-inhoud en aan nieuwsinhoud (onafhankelijke variabele) en de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven en percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven (afhankelijke variabelen). We bestuderen ook in welke mate er een verband bestaat tussen de blootstelling aan algemene televisie-inhoud en aan televisienieuws en ernstpercepties van criminaliteit via de

percepties over de zwaarte van de schade en de morele verkeerdheid van misdrijven.¹⁴⁰ De hoofdvariabelen in het onderzoek naar het verband tussen televisieblootstelling en ernstpercepties van criminaliteit zijn enerzijds de mate van televisieblootstelling en anderzijds percepties over de morele verkeerdheid, percepties over de zwaarte van de schade en ernstpercepties van criminaliteit. Blootstelling aan televisie-inhoud fungeert hierbij als onafhankelijke variabele. Net zoals in de inhoudsanalyse, maken we hierbij een onderscheid tussen blootstelling aan algemene televisie-inhoud en blootstelling aan nieuwsinhoud (zie argumenten in onderdeel 2.1). De resultaten van de inhoudsanalyse toonden bovendien ook een aantal verschillen in de representatie van misdrijven aan tussen beide types televisie-inhoud. De percepties over de morele verkeerdheid, de percepties over de zwaarte van de schade en percepties over de ernst van misdrijven zijn de afhankelijke variabelen in het model. In navolging van de cultivatietheorie gaan we ervan uit dat blootstelling aan televisie-inhoud van invloed is op iemands percepties over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven, de twee componenten van ernstpercepties van misdrijven.

Twee opmerkingen dienen hierbij gemaakt te worden. Ten eerste veronderstellen we geen rechtstreekse relatie tussen de televisievariabelen en ernstpercepties van misdrijven. De resultaten van het eerste deel van dit proefschrift toonden namelijk aan dat ernstpercepties gevormd worden door twee componenten, namelijk de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid en de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van misdrijven. Ten tweede dient opgemerkt te worden dat cultivatie in de klassieke betekenis getest zal worden (hoofdstuk vijf), met blootstelling aan algemene televisie-inhoud en nieuws als onafhankelijke variabelen. We willen, met andere woorden, testen of blootstelling aan televisie *in het algemeen* – door de herhaaldelijke blootstelling aan homogene patronen in de inhoud - bepaalde percepties over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven cultiveert.

Ten eerste veronderstellen we een rechtstreeks positief cultivatieverband tussen blootstelling aan algemene televisie-inhoud en percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven, en eveneens een positief verband tussen blootstelling aan televisienieuws en percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven. Zo toonde onze inhoudsanalyse van algemene televisie-inhoud bijvoorbeeld aan dat iets meer dan de helft van de misdrijven getoond op de televisie, bestraft wordt. Nieuws bevat vaker een afkeurende toon en maakt vaker melding van daders die bestraft worden voor hun daden. Slechts af en toe wordt er in het televisienieuws of in fictie goedkeuring

¹⁴⁰ De percepties over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven zijn immers componenten van ernstpercepties van misdrijven (zie deel 1). De percepties over de incidentie van misdrijven en de incidentie van de schade ten gevolge van misdrijven worden niet meegenomen in het hypothetisch model, aangezien uit de resultaten in deel 1 van dit proefschrift blijkt dat deze variabelen geen componenten van ernstpercepties vormen.

gegeven voor het delict. Deze bevindingen zijn belangrijk wanneer we geïnteresseerd zijn in het verband met percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven. Het belonen of bestraffen van misdrijven geeft kijkers immers informatie over welke gedragingen goedgekeurd worden in de samenleving en welke niet, en staat dus in verband met moraliteit, waarden en normen. Dit verband tussen belonen en bestraffen van gedragingen en de mogelijke invloed dat dit kan hebben op percepties die men heeft over de morele verkeerdheid van misdrijven, kwam ook al uitgebreid aan bod in hoofdstuk zeven van dit proefschrift over het conceptueel kader van de inhoudsanalyse. Ook de motieven voor misdrijven kunnen kijkers informatie geven over de aanvaardbaarheid ervan, zo werd ook besproken in dit hoofdstuk. Funk et al. (2004, p. 26) stellen in dit verband dat “*media presentations of justified violence may also change the belief that violence is wrong*”. De motieven voor het plegen van crimineel gedrag komen veelvuldig aan bod op televisie, zo toonden de resultaten van de inhoudsanalyse aan. In fictie wordt de dader regelmatig afgebeeld als ‘bad guy’, die uit woede of financieel gewin een misdrijf pleegt, en ook in het nieuws worden regelmatig motieven aangehaald die het misdrijf niet rechtvaardigen. Zelfverdediging – een van de motieven die een misdrijf mogelijk rechtvaardigen – komt in televisienieuws slechts zelden aan bod als motief en ook in de algemene televisie-inhoud komt het niet zo vaak voor.

Op basis van deze vaststellingen verwachten we dat respondenten die vaak naar de televisie in het algemeen of naar het nieuws op televisie kijken, misdrijven als verkeerder zullen percipiëren dan respondenten die minder vaak naar televisie kijken. Op televisie wordt immers, relatief vaak een afkeurende toon gegeven voor criminaliteit – voornamelijk dan in het televisienieuws – en worden motieven getoond die misdrijven niet rechtvaardigen. De volgende hypothesen worden opgesteld:

H1: Hoe meer men kijkt naar nieuws, hoe verkeerder men misdrijven percipieert.

H2: Hoe meer televisie men kijkt, hoe verkeerder men misdrijven percipieert.

In hoofdstuk zeven werd eveneens literatuur aangehaald over de mogelijke invloed van de context van misdrijven op televisie op iemands percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven. Onder andere de vaststelling dat er op televisie, bijvoorbeeld, in hoge mate gefocust wordt op de fysieke pijn bij het individuele slachtoffer ten gevolge van misdrijven, dat één op drie misdrijven gepleegd wordt met een vuurwapen en dat één op vijf misdrijven een catastrofale afloop kent, doet ons vermoeden dat blootstelling aan algemene televisie-inhoud er mogelijk toe leidt dat zwaardere televisiekijkers de schade van misdrijven als zwaarder inschatten dan lichtere televisiekijkers. Ook voor nieuws werden soortgelijke resultaten gevonden. Zo toonde de inhoudsanalyse bijvoorbeeld aan dat fysieke schade de meest voorkomende vorm van schade ten gevolge van een misdrijf in het

televisienieuws is, dat ongeveer drie op vier misdrijven een dodelijke afloop kent en dat in bijna de helft van de gevallen een vuurwapen gebruikt wordt om het misdrijf te plegen.

We gaan bijgevolg uit van een positief rechtstreeks cultivatieverband tussen blootstelling aan televisie-inhoud en de percepties die kijkers hebben over de zwaarte van de schade van misdrijven. Volgende hypothesen worden geformuleerd:

H3: Hoe meer men kijkt naar nieuws, hoe zwaarder men de schade ten gevolge van misdrijven percipieert.

H4: Hoe meer televisie men kijkt, hoe zwaarder men de schade ten gevolge van misdrijven percipieert.

Uit de analyses in deel 1 van deze verhandeling bleek dat zowel de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid van misdrijven als de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van misdrijven, positieve voorspellers zijn van ernstpercepties van misdrijven. Een bijkomende analyse van de relatie tussen beide componenten, toonde verder aan dat de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid van misdrijven positief voorspeld worden door de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van misdrijven. Op basis van deze resultaten nemen we eveneens volgende stellingen op in het hypothetisch model:

H5: Hoe verkeerder men misdrijven percipieert, hoe ernstiger men misdrijven vindt.

H6: Hoe zwaarder men de schade ten gevolge van misdrijven percipieert, hoe ernstiger men misdrijven vindt.

H7: Hoe zwaarder men de schade ten gevolge van misdrijven percipieert, hoe verkeerder men misdrijven vindt.

Op basis van voorgaande hypothesen formuleren we verder ook twee bijkomstige hypothesen over het indirecte verband tussen televisieblootstelling en nieuwsgebruik en ernstpercepties van misdrijven:

H8: De percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven vormen een positieve mediator van het verband tussen blootstelling aan televisie en/of nieuws en ernstpercepties van criminaliteit.

H9: De percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven vormen een positieve mediator van het verband tussen blootstelling aan televisie en/of nieuws en ernstpercepties van criminaliteit.

Ten slotte dient gereflecteerd te worden over de relatie tussen de twee onafhankelijke variabelen in het model, totale televisieblootstelling en blootstelling aan televisienieuws. Aangezien nieuws

onderdeel uitmaakt van de totale televisie-inhoud, controleren we voor deze ‘overlap’ of samenhang door het toevoegen van een variantie tussen deze twee variabelen.

10.2.2 De intermediaire variabelen

We spreken over een rechtstreeks cultivatieverband wanneer er een rechtstreeks verband bestaat tussen blootstelling aan televisie-inhoud en de percepties over criminaliteit. Een indirect cultivatieverband ontstaat echter wanneer intermediaire variabelen het verband tussen blootstelling aan televisie-inhoud en de percepties over criminaliteit beïnvloeden. Meer concreet zijn intermediaire variabelen of mediators¹⁴¹ in het huidige onderzoek variabelen die het verband tussen blootstelling aan televisie-inhoud en ernstpercepties en de twee componenten (percepties over de zwaarte van de schade en de morele verkeerdheid) mogelijk beïnvloeden (zie ook Hayes, 2013). Op basis van de cultivatietheorie gaan we immers uit van een verband tussen televisieblootstelling en de percepties die men heeft over misdrijven, maar we willen ook achterhalen wat hier eventueel tussen zit. We willen, met andere woorden, achterhalen welke tussenliggende variabelen mogelijk indirecte cultivatie-effecten genereren. Cultivatiespecialisten wijzen erop dat het belangrijk is intermediaire variabelen op te nemen bij het onderzoeken van cultivatieverbanden. Meer bepaald stellen onderzoekers in de onderzoekstraditie naar onveiligheidsgevoelens, de onderzoekstraditie rond punitieve attitudes en die rond attitudes tegenover de politie – allen onderzoeksthema’s sterk verwant met het thema van ernstpercepties van criminaliteit - dat cultivatieonderzoekers rekening dienen te houden met de mogelijkheid dat de media (ook) een indirecte invloed uitoefenen op de afhankelijke variabele (e.g., Callanan, 2005; Custers & Van den Bulck, 2011b; Dowler, 2003; Pfeiffer et al., 2005). Een derde variabele kan het verband tussen televisieblootstelling en de percepties over criminaliteit, met andere woorden, mediëren.

Voor de keuze voor de concrete intermediaire variabelen die toegevoegd worden aan het hypothetisch model, gaan we in de literatuur op zoek naar vernieuwende variabelen in het onderzoek naar ernstpercepties, die blijken samen te hangen met zowel ernstpercepties en/of de twee componenten als televisieblootstelling. Eén van de twistpunten die we aanhaalden in voorgaande studies naar ernstpercepties, was immers dat doorgaans een set van traditionele socio-demografische factoren opgenomen worden (zie hoofdstuk twee). Op basis van criminologische en communicatiewetenschappelijke literatuur worden in dit onderzoek de variabelen empathische

¹⁴¹ Het begrip mediator wordt regelmatig verward met het begrip moderator. Wanneer een variabele x zijn effect uitvoert op een variabele y door een tussenliggende, derde variabele, spreken we van mediatie. Moderatie vindt plaats wanneer het effect van een variabele x op een variabele y varieert ten gevolge van een derde variabele (Hayes, 2009, p. 415).

bezorgdheid voor anderen, onverschilligheid voor de impact van criminaliteit (twee concepten die de mate van gevoeligheid meten, zie infra), 'conservationism' of behoudsgezindheid en 'legal cynicism' of cynisme ten aanzien van de wet en sociale normen als intermediaire variabelen in het hypothetisch model opgenomen.¹⁴² In wat volgt worden argumenten aangehaald voor de selectie van deze intermediaire variabelen, en worden hun hypothetische relaties met de hoofdvariabelen in dit onderzoek besproken.

Gevoeligheid: hoge empathie en lage onverschilligheid

Onze inhoudsanalyse toonde aan dat interpersoonlijke, gewelddadige misdrijven (bv. moord en slagen en verwondingen) relatief vaak aan bod komen op televisie in vergelijking met eigendomsmisdrijven zoals vandalisme en diefstal. Deze sterke aanwezigheid van gewelddadige misdrijven geldt zowel voor de algemene televisie-inhoud als voor het televisienieuws. Dit betreft ook het vertrekpunt van de desensitisatiehypothese en de ankerhypothese – de twee conflicterende hypothesen over het verband tussen mediagebruik en ernstpercepties van criminaliteit die in hoofdstuk negen besproken werden. Zoals aangetoond werd, is er in voorgaande studies naar het verband tussen mediagebruik en publieke ernstpercepties van criminaliteit ondersteuning gevonden voor de ankerhypothese. Echter, om de ankerhypothese te testen maakten voorgaande onderzoekers gebruik van experimenteel onderzoek, waarbij aan een groep van participanten nieuwsberichten van gewelddadige misdrijven en aan een andere groep van participanten misdrijven over minder gewelddadige misdrijven voorgelegd werden, die dan als anker dienden voor de ernstbeoordeling van een tweede misdrijf (zie hoofdstuk 9.1). In survey-onderzoek is het echter moeilijk om de ankerhypothese op deze manier te testen, en de voorgaande experimentele studies bevatten bovendien een aantal onvolmaaktheden (zie hoofdstuk 9.2).

Voor de conflicterende desensitisatiehypothese werd geen ondersteuning gevonden. Wel werd in de drie studies die dit verband onderzochten telkens de ankerhypothese bevestigd. We kiezen er daarom voor om niet de desensitisatiehypothese, maar wel de conflicterende visie, namelijk dat het zien van gewelddadige criminaliteit op televisie ertoe kan leiden dat men alle misdrijven in de media als ernstiger percipieert, te testen.¹⁴³ Over de desensitisatiehypothese bestaat er echter literatuur die nuttig kan zijn voor survey-onderzoek. Om het concept van gevoeligheid voor criminaliteit meetbaar te maken voor survey-onderzoek en concrete hypothesen

¹⁴² In principe voldoen de variabelen die percepties over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven meten, eveneens aan de definitie van intermediaire variabelen (ze zijn immers de componenten van ernstpercepties). Omdat deze concepten echter een centrale rol spelen in het hypothetisch model, hebben we ze besproken bij de hoofdvariabelen.

¹⁴³ Dit betekent echter niet dat we hiermee de ankerhypothese testen. Dit zou immers te kort door de bocht zijn. Wel testen we de mate waarin televisieblootstelling iemand gevoelig maakt voor criminaliteit in het echte leven.

te formuleren, doen we in eerste instantie beroep op studies over desensitisatie. De inzichten die we op basis van deze literatuur verkrijgen, kunnen dan vervolgens gebruikt worden om de omgekeerde hypothese te testen. Over desensitisatie verschenen immers tal publicaties in de psychologie en in de communicatiewetenschappen. We gaan, met andere woorden, eerst uitgebreid in op het concept van desensitisatie, waarna we concrete hypothesen formuleren over het verband tussen ‘sensitisatie’ of gevoeligheid voor criminaliteit en de percepties over de morele verkeerdheid, de zwaarte van de schade en de ernst van misdrijven.

Aangezien het idee van desensitisatie haar oorsprong vond in experimentele settings (e.g., Drabman & Thomas, 1974), mat men desensitisatie oorspronkelijk aan de hand van fysiologische reacties op gewelddadige scènes of de snelheid waarmee mensen hulp gaan zoeken na blootstelling aan geweld. Daar waar deze experimentele onderzoekers desensitisatie dus eerder maten aan de hand van een reactie op korte termijn (e.g., fysiologische reactie), worden desensitisatie en ‘sensitisatie’ of gevoeligheid in de huidige studie beschouwd als reactie die ontstaat op lange-termijn. In de cultivatietheorie staat immers cumulatieve, herhaaldelijke blootstelling aan terugkerende boodschappen in de televisie-inhoud centraal. De weinige survey-onderzoekers (e.g., Belson, 1978; Scharrer, 2008) die de uitdaging aangingen om desensitisatie in de zin van een lange termijn reactie te meten, konden het concept echter niet helemaal vatten (e.g., Belson, 1978)¹⁴⁴. Funk en haar collega’s (2004) erkenden de moeilijkheid van het meetbaar maken van dit concept voor survey-onderzoek en stelden voor om onderliggende concepten te zoeken die aan de basis liggen van desensitisatie. Deze onderliggende concepten kunnen dan aan de hand van bestaande schalen bevraagd worden in survey-onderzoek: *“Because desensitization is difficult to quantify, we chose to measure related characteristics expected to be affected by desensitization”* (Funk et al., 2004, p. 35). Allereerst maakten ze in hun onderzoek naar het spelen van gewelddadige videogames en desensitisatie een onderscheid tussen emotionele en cognitieve desensitisatie: *“Emotional desensitization is evident when there is numbing or blunting of emotional reactions to events which would typically elicit a strong response. Cognitive desensitization is evident when the belief that violence is uncommon and unlikely becomes the believe that violence is mundane and inevitable”* (Funk et al., 2004, p. 25). Enerzijds empathie (laag) en anderzijds pro-gewelddadige attitudes (hoog), zijn volgens hen twee onderliggende concepten van respectievelijk emotionele en cognitieve desensitisatie (zie Eron, 2001). Ook in de studie van Linz en collega’s werd empathie voor slachtoffers gebruikt als operationalisering voor desensitisatie (Linz et al., 1988).

¹⁴⁴ De schaal die Belson gebruikte om desensitisatie te meten is verouderd en gebaseerd op hypothetische situaties (Stel dat..., wat zou je dan doen / denken?). Antwoorden op hypothetische situaties kunnen echter vertekende resultaten opleveren (e.g., Fitzsimons & Shiv, 2001).

In de huidige studie volgen we deze visie en gebruiken we concepten die emotionele en cognitieve gevoeligheid meten, namelijk een hoge mate van empathische bezorgdheid voor anderen (emotionele gevoeligheid) en een lage mate van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit (cognitieve gevoeligheid).¹⁴⁵ Empathie en onverschilligheid kunnen, met andere woorden, beschouwd worden als ‘proxy variabelen’ voor gevoeligheid. Scharrer (2008, p. 293) stelt hierover dat: *“The link between empathy and desensitization is so close that some researchers have used empathy as an indicator of desensitization. For example, Funk and colleagues have used a combination of empathy and attitudes toward violence as “proxy measures” of desensitization stemming from violent video game use among young people”*.

Het verband tussen mediagebruik en empathie werd nog niet zo vaak onderzocht en nog nooit werden verbanden bestudeerd (Rothmund et al., 2013, p. 185). De studies die we terugvinden, gaan bovendien voornamelijk over de relatie tussen het spelen van videogames en empathie (e.g., Anderson et al., 2010, p. 165-166). Hoewel Funk et al. (2003) een significant negatief verband vonden tussen het spelen van gewelddadige videogames en empathie en tussen het spelen van gewelddadige videogames en het hebben van pro-gewelddadige attitudes, vonden ze in hun vervolgstudie echter dat kijken naar televisie deze effecten niet heeft op kinderen (Funk et al., 2004).

Scharrer (2008) was – voor zover we weten – de enige onderzoeker die expliciet stelde dat ze desensitisatie als een reactie op lange termijn beschouwde en het verband tussen desensitisatie en het kijken naar televisie bestudeerde aan de hand van survey-onderzoek. Ze vond op basis van haar onderzoek in de V.S. dat het lezen van lokale kranten en het kijken naar lokaal televisienieuws gecorreleerd was aan percepties van de misdrijven. Meer bepaald vond ze dat het kijken naar televisienieuws ertoe leidt dat men misdrijven minder gewelddadig percipieert. Hoewel deze resultaten de desensitatiehypothese wel lijken te ondersteunen, toonden regressieanalyses echter geen significante relatie aan tussen deze percepties en de indicatoren van desensitisatie, nadat gecontroleerd werd voor socio-demografische factoren en empathische persoonlijkheidstrekken.

Tot slot tonen de resultaten van de inhoudsanalyse aan dat er zowel in het nieuws als in de algemene televisie-inhoud voornamelijk gefocust wordt op fysieke pijn bij het individuele slachtoffer ten gevolge van interpersoonlijke misdrijven. Hartmann’s resultaten sluiten hierbij aan, en toonden aan dat het zien van intense pijn bij het slachtoffer kan leiden tot empathie voor het slachtoffer bij de kijker (Hartmann, 1969). In de inhoudsanalyse werden bovendien ook enkele boodschappen van

¹⁴⁵ Op basis van resultaten van de pré-test, hebben we ervoor gekozen om de schaal ‘proviolence attitudes’ te vervangen door de schaal die ‘onverschilligheid voor de impact van criminaliteit’ meet. In hoofdstuk 10.5 wordt deze keuze uitgebreid besproken.

algemeen nut teruggevonden, en in de nieuwuitzendingen werden nieuwsitems teruggevonden waarmee men kijkers wilde informeren over en sensibiliseren voor bepaalde misdrijven. Het doel van deze boodschappen en nieuwsitems is kijkers bewustmaken van de gevaren van bepaalde misdrijven (bv. internetfraude, inbraakpreventie). Op die manier zou het mogelijk zijn dat kijkers minder onverschillig worden en meer op hun hoede zijn voor dit misdrijf.

Op basis van bovenstaande theoretische beschouwingen en bevindingen stellen we de volgende hypothesen op over het verband tussen empathie en onverschilligheid voor de impact van criminaliteit – de twee indicatoren van gevoeligheid – en televisieblootstelling:

H10: Hoe meer nieuws men kijkt, hoe meer empathisch bezorgd men is voor anderen.

H11: Hoe meer nieuws men kijkt, hoe minder onverschillig men is voor de impact van criminaliteit.

H12: Hoe meer televisie men kijkt, hoe meer empathisch bezorgd men is voor anderen.

H13: Hoe meer televisie men kijkt, hoe minder onverschillig voor de impact van criminaliteit men is.

Verder veronderstellen we een relatie tussen de mate van gevoeligheid voor misdrijven en de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid van misdrijven. We gaan ervanuit dat wanneer een persoon gesensitiseerd is zijn/haar vermogen om morele evaluaties te maken, verstoord wordt en misdrijven als verkeerder gepercipieerd worden. Bepaalde onderzoekers stellen inderdaad dat empathie en het hebben van pro-gewelddadige attitudes twee belangrijke aspecten zijn die een rol spelen in het proces van het moreel evalueren van gedragingen (Funk et al., 2004; Hoffman, 2000; Vernberg et al., 1999). Dit levert ons de volgende hypothesen op:

H14: Hoe meer empathisch bezorgd men is voor anderen, hoe verkeerder men misdrijven percipieert.

H15: Hoe minder onverschillig men is voor de impact van criminaliteit, hoe verkeerder men misdrijven percipieert.

We gaan, ten slotte, uit van een soortgelijke relatie tussen de indicatoren van gevoeligheid en de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van misdrijven – de andere component van ernstpercepties. De volgende hypothesen worden geformuleerd:

H16: Hoe meer empathisch bezorgd men is voor anderen, hoe zwaarder men de schade van misdrijven percipieert.

H17: Hoe minder onverschillig men is voor de impact van criminaliteit, hoe zwaarder men de schade van misdrijven percipieert.

De sterke aanwezigheid van gewelddadige misdrijven op televisie vormt het uitgangspunt van de voorgaande hypothesen die we formuleerden over de relatie tussen televisieblootstelling en de mate van gevoeligheid voor criminaliteit. Dit gecombineerd met de hypothesen die we formuleerden over het verband tussen gevoeligheid en de percepties over criminaliteit, doen ons besluiten dat gevoeligheid – en met name de indicatoren empathische bezorgdheid en onverschilligheid – mediators zijn van het verband tussen blootstelling aan televisie-inhoud en percepties over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven, die op hun beurt ernstpercepties voorspellen. Op basis van deze redenering worden volgende hypothesen opgenomen in het model:

H18: Empathische bezorgdheid voor anderen is een positieve mediator van het verband tussen televisie kijken (algemeen en nieuws) en de percepties over misdrijven.

H19: Onverschilligheid voor de impact van criminaliteit is een negatieve mediator van het verband tussen televisie kijken (algemeen en nieuws) en de percepties over misdrijven.

Funk en zijn collega's onderzochten verder ook het verband tussen empathie (hun indicator voor emotionele desensitisatie) en progewelddadige attitudes (hun indicator voor cognitieve desensitisatie) en vonden een negatieve correlatie tussen beide variabelen (Funk et al., 2004, p. 32; Funk et al., 2003, p. 424-425): hoe minder empathisch men ingesteld is, hoe meer progewelddadige attitudes men heeft en omgekeerd. Er is verder geen literatuur voorhanden die de link legt tussen beide concepten (of tussen emotionele en cognitieve desensitisatie).¹⁴⁶ We weten dus enkel op basis van de hierboven beschreven studie van Funk en haar collega's, dat er een negatieve correlatie tussen beide concepten bestaat. Over de eventuele causale richting van dit verband kunnen we (nog) geen uitspraken doen. We nemen bijgevolg geen hypothesen op over de verwachte relatie tussen beide variabelen. We laten ons leiden door de data voor wat betreft het verband tussen beide variabelen (zie ook hoofdstuk 10.6).

Behoudsgezindheid

Zoals blijkt uit het literatuuroverzicht over ernstpercepties van criminaliteit vonden verschillende onderzoekers een correlatie tussen autoritarisme en ernstpercepties (zie hoofdstuk 1.1). Om

¹⁴⁶ Wat we wel terugvinden is literatuur over de relatie tussen cognitieve en emotionele componenten van bepaalde andere attitudes over criminaliteit, zoals onveiligheidsgevoelens. Enerzijds zijn er onderzoekers die stellen dat de cognitieve component van onveiligheidsgevoelens (i.e. risico-perceptie) causaal voorafgaat aan de affectieve component van onveiligheidsgevoelens (i.e. angstgevoelens) (e.g., Ferraro, 1995; Warr & Stafford, 1983). Anderzijds bestaat er een stroming van andere onderzoekers die dit weerleggen en deze componenten als afzonderlijk van elkaar beschouwen. Zij stellen dat er geen verband is tussen beide componenten van onveiligheidsgevoelens (e.g., De Groof, 2006; Pleysier, 2010) (zie Cops, 2012, p. 82-83).

autoritarisme te meten, maakte het merendeel van de onderzoekers in de onderzoekstraditie rond ernstpercepties gebruik van de 'Right-Wing Authoritarianism Scale' (RWA-schaal) die begin jaren '80 ontwikkeld werd door Altmeyer (1981). Daar waar autoritarisme aanvankelijk geassocieerd werd met ideeën over een cultuur (bv. fascistische regime), stapten Altmeyer en andere onderzoekers van dit idee af en beschouwden autoritarisme als een attitude van personen binnen een bepaalde cultuur (Mentor & Dorne, 1998, p. 70). Mentor en Dorne (1998, p. 77) omschrijven autoritarisme - zoals bedoeld door Altmeyer - als *"an orientation [that favors] subjection to the control and hegemony of powerful social and legal institutions and is opposed to individual autonomy and normative diversity"*. Zowel Feather (1996), Abrams en Della-Fave (1976) als Mentor en Dorne (1998) vonden positieve significante verbanden tussen autoritarisme en ernstpercepties. Daar waar eerstgenoemden concludeerden dat autoritarisme samenhangt met ernstpercepties van huiselijk geweld, het plegen van plagiaat, winkeldiefstal en het negeren van een politiebevel, vonden Abrams en Della-Fave (1976) een verband met slachtofferloze misdrijven.

Ook in de cultivatietraditie vinden we het concept van autoritarisme regelmatig terug. Altmeyer beargumenteerde dat de sociale leertheorie aan de basis ligt van het ontwikkelen van autoritaire attitudes ('right-wing authoritarian attitudes') en beschouwde daarom de cultivatietheorie als de beste verklaring voor het ontstaan van deze attitudes (Shanahan, 1998, p. 484). Immers, zo stelt (Freitag, 1985, p. 107): *"As we sit in front of our television sets we become passive agents, manipulated to accept an existence that is characterized by a restriction of freedom, and a set of authoritarian values that define a certain way of life as the 'best' and a certain version of reality as the 'truth'"*. Ook Shanahan ging er in zijn doctoraatsverhandeling vanuit dat televisieblootstelling hogere scores op de autoritarismeschalen zou veroorzaken, omwille van het vele geweld op televisie en probleemoplossingen die vaak gepaard gaan met machtsgebruik (Shanahan (1991) in: Shanahan, 1998, p. 485).

In cultivatiestudies werd heel wat bewijs gevonden voor een correlatie tussen televisie kijken en autoritarisme zoals geoperationaliseerd door Altmeyer (1981). Zo vonden Oliver en Armstrong (1995, p. 563) een positieve relatie tussen autoritarisme en televisie kijken in hun survey-onderzoek uitgevoerd in Virginia en Wisconsin: respondenten met hogere score op de autoritarismeschaal zouden significant meer uren fictie en reality criminaliteitsshow's zien en meer plezier halen uit het kijken naar deze programma's dan respondenten met een lagere score op autoritarisme. Carlson's survey bij studenten toonde aan dat het kijken naar criminaliteitsshow's op televisie positief samenhangt met anti-liberale attitudes van de jongere, maar niet van de oudere studenten (Carlson (1985) in: Shanahan, 1998, p. 485). Morgan en Shanahan (1991) vonden gelijkaardige resultaten. Het onderzoek van Shanahan (1998) ging een stap verder dan voorgaande studies. Op basis van zijn survey uitgevoerd in middelbare scholen in Noord-West Amerika, deed hij causale uitspraken over de

relatie tussen autoritarisme en televisie kijken. Hij vond dat de levels van autoritarisme van minder frequente kijkers verminderen naarmate men ouder wordt, terwijl de scores op de autoritarismeschaal van frequente kijkers hoog blijven naarmate men ouder wordt. *“Exposure to television messages plays a homogenizing and unifying role for heavy viewers. Even groups that are widely disparate as light viewers (e.g., low SES 9th graders and high SES 12th graders) have virtually identical authoritarian outlooks among heavy viewers. Perhaps the most striking observation is that the only characteristic common to all of the high-authoritarian respondents that they were heavy viewers”* (Shanahan, 1998, p. 493). Hij vond dus bewijs voor de mainstreaming hypothese (zie hoofdstuk vijf).

Wie zien dus dat het autoritarismeconcept zowel in de literatuur over ernstpercepties als in de cultivatieliteratuur als belangrijke beïnvloedende variabele opgenomen wordt. We stellen echter vast dat er in beide tradities niet altijd dezelfde invulling gegeven werd aan het concept en dat in beide disciplines verschillende schalen gebruikt werden om autoritaire attitudes te meten. Nu eens mat men iemands politieke attitudes (e.g., antiliberaal attitudes bij Carlson (1985)), dan weer gebruikte men de RWA-schaal (e.g., Mentor & Dorne, 1998) of een zelf ontwikkelde schaal op basis van de uitgebreide literatuur rond autoritarisme (e.g., Shanahan, 1998). Dit maakt vergelijkingen moeilijk. Bovendien is er in de literatuur nog steeds geen eensgezindheid over hoe dit concept precies in te vullen. Zo zijn er al sinds de beginjaren van het concept discussies aan de gang over de definiëring en operationalisering van het autoritarismeconcept.

Hoewel de RWA-schaal in veel sociaalpsychologische literatuur opgenomen wordt en bovendien ook beschouwd wordt als de beste schaal om autoritarisme te meten (Funke, 2005, p. 195), blijft kritiek op deze schaal niet uit. Zo wordt door Ray (1985) de validiteit van de schaal in vraag gesteld en bekritiseert hij dat de schaal enkel focust op de ‘right-wing’- zijde en niet op de ‘left-wing’-zijde (Ray, 1985, p. 171-172). Hij toonde vervolgens aan dat de RWA-schaal eerder conservatisme meet en niet autoritarisme (Ray, 1985, p. 171). Bovendien bevat de RWA-schaal een discrepantie tussen de theoretische assumpties en de uitwerking ervan in de items. Zo worden bijvoorbeeld op bepaalde plaatsen in de schaal de verschillende theoretische constructen in één item bevraagd (bv. ‘Our country will be great if we honor the ways of our forefathers (= conventionalism), ‘do what the authorities tell us to do’ (= submission), and ‘get rid of the ‘rotten apples’ who are ruining everything’ (= aggression)) (Funke, 2005, p. 200). Ten slotte zijn wij van oordeel dat sommige van de items in de schaal, die ontwikkeld werd in de jaren ‘80, intussen verouderd zijn. Zo worden er bijvoorbeeld stellingen opgenomen over het huwelijk, nudistenkampen en homoseksualiteit. In de meeste hedendaagse samenlevingen zijn deze onderwerpen intussen bespreekbaar geworden, waardoor het mogelijk is dat er nu minder uiteenlopende antwoorden zijn, en slechts weinig

respondenten nu hoog scoren op deze items. Ons inzien zijn de items in de RWA-schaal, met andere woorden, niet aangepast aan huidige westerse samenlevingen.

Daar het niet ons doel en onze ambitie is een nieuwe schaal te ontwikkelen die autoritaire attitudes meet, zijn we op zoek gegaan naar een soortgelijk concept met een bijhorende schaal die wel in onze huidige westerse samenleving kan opgenomen worden in criminologisch onderzoek. We wilden bovendien immers ook vernieuwende concepten introduceren in de onderzoekstraditie rond ernstpercepties van criminaliteit. De literatuur over conservatisme of behoudsgezindheid biedt hier soelaas. Zoals eerder aangehaald, toonde Ray (1985) aan dat de RWA-schaal eerder conservatisme meet en ook andere studies vonden sterke correlaties tussen RWA en conservatisme (e.g., Feather, 1996; Rohan & Zanna, 1996). Een betrouwbare schaal om conservatisme te meten, vinden we in de bekende Schwartz Value Survey (1992) (27 items en vertaald naar 39 talen), die in verkorte versie opgenomen werd in de European Social Survey (21 items) en door Schwartz ontwikkeld werd na uitgebreide theoretische reflecties over waardenschalen zoals die van Hofstede of Rokeach. Conformiteit, traditie en veiligheid zijn drie aangrenzende basiswaarden¹⁴⁷ in de waardencirkel van Schwartz, en weerspiegelen samen de hoger gelegen dimensie van 'conservatisme' (Schwartz & Boehnke, 2004, p. 252). Schwartz ziet conservatieve waarden als waarden die iemands wens om status quo te behouden en de zekerheid die dit biedt, weerspiegelen (Schwartz & Boehnke, 2004, p. 236). Meer bepaald verwijst 'tradition' of traditie naar "*respect, commitment, and acceptance of the customs and ideas that traditional culture or religion provide*", verwijst 'conformity' of conformiteit naar "*restraint of actions, inclinations, and impulses likely to upset or harm others and violate social expectations or norms*", en verwijst 'security' of veiligheid naar "*safety, harmony, and stability of society, of relationships, and of self*" (Schwartz & Boehnke, 2004, p. 239). Rohan en Zanna (1996) deelden vragenlijsten uit aan studenten die zowel de RWA-schaal als de Schwartz Values bevatte, en vonden sterke correlaties tussen RWA en conservatisme. Ook Feather (1996, p. 582) vond positieve correlaties tussen RWA en conservatisme zoals gemeten in de Schwartz Value Survey in zijn studie bij inwoners van Zuid-Australië.

Samengevat kiezen we ervoor om het concept van conservatisme of behoudsgezindheid (zoals gedefinieerd door Schwartz in de human values scale) op te nemen in het hypothetisch model omwille van volgende redenen. Ten eerste zijn er al tal van studies, zowel in de cultivatieliteratuur als in de ernstperceptieliteratuur, die het concept autoritarisme opnemen. Deze studie wil echter vernieuwend zijn en concepten bestuderen die nog nooit eerder opgenomen werden in deze studies. Ten tweede is het autoritarisme concept zoals het geoperationaliseerd is in vele studies gedateerd.

¹⁴⁷ Schwartz definieert basiswaarden als "*desirable, transsituational goals, varying in importance, that serve as guiding principles in people's lives*" (Schwartz, 2007, p. 267).

Zo wordt er in de frequent gebruikte schalen bijvoorbeeld veel nadruk gelegd op politieke ideologieën, terwijl in de huidige politieke stelsels de afbakening tussen ideologieën niet meer zo strikt is. De meeste auteurs verbinden autoritarisme aan een bepaalde politieke denkwijze, zoals het rechtse en linkse politieke gedachtengoed, ook in studies over ernstpercepties van criminaliteit (e.g., Mentor & Dorne, 1998). Ook bevatten vele schalen die autoritarisme meten items over homoseksualiteit, terwijl dit in de meeste westerse samenlevingen intussen bespreekbaar geworden is.

We plaatsen deze variabele als intermediaire variabele in het hypothetisch model. In de literatuur is immers bewijs gevonden voor een relatie tussen variabelen die televisieblootstelling meten en behoudsgezindheid, alsook tussen behoudsgezindheid en ernstpercepties van misdrijven – naast de reeds beschreven bevindingen over de relatie tussen autoritarisme en ernstpercepties en televisieblootstelling en autoritarisme.

In cultivatie-onderzoek werden de ‘conservation values’ van Schwartz reeds onderzocht in relatie met televisiegebruik. Zo vond Besley (2006) in zijn analyse op basis van de ESS data een positieve correlatie tussen de waarden die conservatisme meten en blootstelling aan televisie-inhoud die entertainment bevatten. Zelf werd aan de hand van ESS data (ESS, 2010) een verkennende secundaire data-analyse uitgevoerd. In de vragenlijst van de ESS werden vragen opgenomen die zowel peilen naar iemands mediagebruik, als naar diens waarden (Schwartz). De resultaten van deze verkennende analyse toonden echter geen significant verband aan tussen de hoeveelheid televisiekijken en de mate van behoudsgezindheid. Televisiegebruik werd er echter gemeten op basis van een andere schaal (acht-puntenschaal) dan in het huidige onderzoek zal gehanteerd worden (zie hoofdstuk 10.5). Op basis van bovenstaande bevindingen uit voorgaande studies, worden de volgende hypothesen opgenomen in het hypothetisch model:

H20: Hoe meer nieuws men kijkt, hoe behoudsgezinder men is.

H21: Hoe meer televisie men kijkt, hoe behoudsgezinder men is.

Over de relatie tussen behoudsgezindheid en percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven werden geen studies teruggevonden in de literatuur.¹⁴⁸ Er werden in de literatuur evenmin studies

¹⁴⁸ Wel werden studies gevonden in het onderzoeksdomein rond ‘moral judgement’ en ‘moral reasoning’, waarbij men meermaals een negatieve relatie vond tussen de fase van moreel oordelen waarin men zich bevindt en autoritarisme (e.g., Thornton et al., 1991; Van Ijzendoorn, 1989). Dit is echter niet relevant in het kader van huidig onderzoek, aangezien de fase van moreel oordelen waarin men zich bevindt niet van belang is. We zijn enkel geïnteresseerd in de perceptie an sich, niet in het stadium waarin men zich bevindt wanneer men dit oordeel maakt.

teruggevonden over de relatie tussen iemands percepties over de schade van misdrijven en behoudsgezindheid of autoritarisme. In die zin is de inclusie van de variabele behoudsgezindheid in het hypothetisch model, een vernieuwend aspect en lijkt het ons interessant om deze relaties te bestuderen. Zoals reeds aangehaald werd, vonden voorgaande onderzoekers in de literatuurtraditie naar publieke ernstpercepties van criminaliteit positieve significante verbanden tussen autoritarisme – een concept verwant met behoudsgezindheid - en ernstpercepties van misdrijven (e.g., Mentor & Dorne, 1998, zie ook hoofdstuk 1.1). Feather (1996) is – voor zover we weten - de enige onderzoeker die de waardenschaal van Schwartz opnam in zijn survey naar publieke ernstpercepties van criminaliteit. Hij vond een positieve relatie tussen ernstpercepties en scores op de waarden van traditie, conformiteit en veiligheid (die samen conservatisme meten) (Feather, 1996, p. 582). We veronderstellen in het hypothetisch model daarom ook een significante positieve relatie tussen behoudsgezindheid en de twee componenten van ernstpercepties, namelijk percepties over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven.

H22: Hoe behoudsgezinder men is, hoe verkeerder men misdrijven percipieert.

H23: Hoe behoudsgezinder men is, hoe zwaarder men de schade van misdrijven percipieert.

Op basis van bovenstaande beschouwingen over het verband tussen behoudsgezindheid en televisie kijken en tussen behoudsgezindheid en de percepties over misdrijven, behandelen we de variabele behoudsgezindheid als een positieve mediator in het hypothetisch model tussen blootstelling aan televisie-inhouden en percepties over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven:

H24: Behoudsgezindheid is een positieve mediator van het verband tussen televisie kijken (algemeen en nieuws) en de percepties over misdrijven.

Cynisme ten aanzien van de wet en sociale normen

Alvorens in te gaan op de intermediërende variabele cynisme t.a.v. de wet en sociale normen, is het van belang stil te staan bij het concept van anomie. Cynisme t.a.v. de wet en sociale normen is immers een onderdeel of component van het oudere concept van anomie.

In de Durkheimiaanse zin van het woord verwijst anomie naar normeloosheid of “*a state of normlessness in which the rules of the dominant society (and hence the legal system) are no longer binding in a community or for a population subgroup*” (Kapsis, 1978, p. 1139). Srole (1956), die een schaal ontwikkelde ter operationalisering van het begrip anomie, beschrijft het als een sociaal-

psychologische ervaring van *“het gevoel niet meer tot de maatschappij te behoren”* en het *“in gebreke blijven van identificatiemogelijkheden met anderen”* (Srole, 1956, p. 711). Hij onderscheidt vijf componenten van anomie, namelijk 1) het gevoel dat de politieke leiders ongevoelig en onverschillig zijn voor iemands noden (politieke machteloosheid), 2) de perceptie dat de sociale orde onstabiel en onvoorspelbaar is (maatschappelijke machteloosheid), 3) het gevoel van sociaal-economische achteruitgang in het algemeen, 4) het gevoel dat er een verlies is van waarden en normen en de zinloosheid van het leven en 5) het gevoel dat er een gebrek is aan betrouwbare sociale relaties.

Toch stellen we vast dat hoewel anomie staat voor normloosheid en dus duidelijke linken vertoont met de criminologie, dit concept zelden opgenomen wordt in criminologisch survey-onderzoek. In het onderzoek naar publieke ernstpercepties van criminaliteit werd deze factor – voor zover we weten – nog niet opgenomen. Het lijkt ons daarom interessant deze variabele ook in criminologisch onderzoek naar publieke ernstpercepties van criminaliteit op te nemen. In het overkoepelde domein van de sociale wetenschappen werden percepties, attitudes en gedrag wel al in verband gebracht met anomie. In de cultivatieliteratuur is anomie een concept dat regelmatig opgenomen wordt.

Ondanks deze relevantie van het concept van anomie in criminologisch onderzoek, kiezen we ervoor om slechts één component van dit concept, namelijk ‘legal cynicism’ of een cynische attitude ten aanzien van de wet en sociale normen (Sampson & Bartusch, 1998, p. 786), op te nemen in ons hypothetisch model. Sampson en Bartusch (1998) reflecteerden uitgebreid over het concept anomie zoals het geoperationaliseerd werd door Srole (1956), en introduceerden het concept van ‘legal cynicism’. Sampson en Bartusch stellen ‘legal cynicism’ – of het hebben van een cynische houding ten aanzien van de wet en sociale normen - voor als onderdeel of component van anomie. Meer bepaald verwijst het volgens deze onderzoekers naar *“the sense that laws or rules are not considered binding in the existential, present lives of respondents”* en naar *“ratification of acting in ways that are outside of laws and social norms”* (Sampson & Bartusch, 1998, p. 786). Sampson en Bartusch onderzochten dit concept aan de hand van de surveymethode, en legden respondenten stellingen voor als ‘het is niet erg om de wet te overtreden’ en ‘je mag alles doen wat je wilt zolang je er niemand anders mee benadeelt’. De auteurs concludeerden dat individuen die eerder cynisch staan ten aanzien van de wet, gedragingen die niet overeenkomen met deze wet of sociale normen aanvaardbaar vinden. Het concept wordt bijgevolg ook regelmatig aangehaald in ‘legal socialization’ studies (e.g., Fagan & Tyler, 2005; Piquero et al., 2005; Reisig et al., 2011) en in literatuur over ‘legal legitimacy’ in de context van procedurele rechtvaardigheid: *“Low perceived legal legitimacy is a cynicism about the*

law: a sense that one should does not need to comply with the law simply because it's the law"
(Jackson et al., 2010, p. 4).¹⁴⁹

Omwillen van twee redenen nemen we het concept van cynisme t.a.v. de wet en sociale normen en niet het anomieconcept op in het hypothetisch model. Ten eerste bestaat er in de literatuur onenigheid over de invulling van het anomiebegrrip. Het werd geïntroduceerd door Durkheim, en later verder omschreven en geoperationaliseerd door Srole (1956). Ook de publicatie van Seeman (1959) omtrent het anomiebegrrip drie jaar later, kon op veel aanhang rekenen en geldt samen met de anomieschaal van Srole als de absolute referentie wanneer men het over anomie heeft. Echter, Waege stelde naar aanleiding van zijn onderzoek naar de houding van Belgen tegenover migranten vast dat anomie zoals destijds gebruikt door Durkheim, weinig te maken heeft met anomie zoals gebruikt door Srole of Seeman.¹⁵⁰ Bovendien stelde hij vast dat het anomiebegrrip door Srole en Seeman onduidelijk en onvoldoende gedefinieerd was, waardoor geen betekenisvolle uitspraken gedaan kunnen worden (Waege, 1997, p. 17). Immers, zo stelt Waege, wanneer het onduidelijk is wat iets betekent, kan men ook moeilijk op basis van deze gegevens adviseren (Waege, 1997, p. 22). Samen met de vaststelling van een veranderde en geëvolueerde maatschappij en de vraag naar de aansluiting van deze 'oude' theorie met het hedendaagse theoretisch debat (Waege, 1997, p. 29), beslissen we om het anomiebegrrip gehanteerd door Srole, Seeman en hun nahangers niet op te nemen in het huidige onderzoek. Een tweede reden waarom we ervoor kiezen slechts een component van het anomiebegrrip op te nemen in ons hypothetisch model, hangt samen met de doelstellingen van het onderzoek. De hoofddoelstelling van dit gedeelte van het proefschrift betreft immers het achterhalen in welke mate de percepties over de morele verkeerdheid, de zwaarte van de schade en de ernst van misdrijven, beïnvloed worden door televisieblootstelling en andere factoren. Het lijkt ons logisch deze andere factoren in de sfeer van de criminologie en het strafrecht te zoeken. Hierin slagen we beter mits opname van het legaal cynismeconcept; dit concept is immers specifiek toepasbaar in de strafrechtelijke sfeer, terwijl het anomiebegrrip in ruimer een onderzoeksgebied kan toegepast worden.

¹⁴⁹ In deze stroming verwijst legaal cynisme naar algemene waarden ten aanzien van de legitimiteit van de wet en sociale normen, waarbij de wet en de wettelijke actoren beschouwd worden als illegitieme instellingen die ineffectief zijn in het verzekeren van de openbare veiligheid (e.g., Fagan & Tyler, 2005). De mate waarin men de wet en sociale normen als legitiem ziet, wordt met andere woorden weerspiegeld in het concept van legaal cynisme ten aanzien van de wet en sociale normen. Dit is een engere definitie van de definitie van Sampson en Bartusch (1998) en verwijst in principe naar de oorzaken van 'legal cynicism', met een focus op de culturele en 'legale' aspecten ervan (Kirk & Matsuda, 2011, p. 447).

¹⁵⁰ Voor een uitgebreide uitleg, zie Waege (1997, p. 18 e.v.)

Alvorens dieper in te gaan op de verbanden tussen de variabelen in het hypothetisch model, dient opgemerkt te worden dat voor het samenstellen van het hypothetisch model zowel literatuur over cynisme t.a.v. de wet en sociale normen als literatuur over anomie geraadpleegd werd. Het anomiebegrip heeft immers een langere onderzoekstraditie, terwijl het legaal cynismeconcept relatief korte tijd geleden geïntroduceerd werd. Bijgevolg is er hierover minder literatuur voorhanden.

Er zijn in het verleden heel wat studies uitgevoerd naar het verband tussen blootstelling aan televisie-inhoud en anomie. Al in de beginjaren van de cultivatietraditie werd anomie opgenomen als beïnvloedende variabele tussen televisieblootstelling en de afhankelijke variabele, en vele onderzoekers kwamen tot de bevinding dat mensen die veel televisie kijken hogere scores halen op de anomieschaal dan mensen die minder televisie kijken (e.g., Gerbner, Gross, Jackson-Beeck, Jeffries-Fox, & Singorielli, 1978; Signorielli, 1990). Ook meer recent werden positieve verbanden gevonden tussen blootstelling aan televisie-inhoud en gevoelens van anomie, ook in België (e.g., Van Mierlo & Van den Bulck, 2004). Op basis van deze bevindingen gaan we ervan uit dat er eveneens een positieve relatie bestaat tussen het kijken naar televisie en cynisme t.a.v. de wet en sociale normen, een component van anomie. Bovendien hebben onze inhoudsanalyse en voorgaand onderzoek aangetoond dat er op de televisie heel wat deviante gedragingen getoond worden die niet altijd strafrechtelijk bestraft worden. In de nieuwsberichten werd bovendien soms duidelijk dat de strafrechtelijke uitspraak vaak jaren na het effectieve delict volgt. Dit kan bijgevolg een impact hebben op iemands geloof op de legitimiteit van de wet en sociale normen. Verder besloten Greer en Reiner (2012, p. 250-256) op basis van hun literatuuroverzicht van inhoudsanalyses in nieuws en fictie dat politie en justitie regelmatig bekritiseerd worden op hun effectiviteit, rechtvaardigheid en eerlijkheid. Ook deze vaststelling leidt er mogelijk toe dat televisiekijkers zich eerder kritisch zullen opstellen tegenover de wet en sociale normen. We gaan bijgevolg uit van een positieve relatie tussen blootstelling aan televisie-inhoud (algemene televisie-inhoud en nieuws) en cynisme ten aanzien van wetten en sociale normen. De volgende hypotheses worden bijgevolg opgenomen in het hypothetisch model:

H25: Hoe meer nieuws men kijkt, hoe cynischer men staat t.a.v. de wet en sociale normen.

H26: Hoe meer televisie men kijkt, hoe cynischer men staat t.a.v. de wet en sociale normen.

Verder gaan we uit van een verband tussen legaal cynisme en percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven. Zoals reeds aangehaald werd, wordt de vraag naar de morele verkeerdheid van misdrijven in ons onderzoek op dezelfde wijze gesteld als de vraag die 'delinquency tolerance' meet in bepaalde andere studies (bv. in het SAT-onderzoek van Wikström). Sampson en

Bartusch (1998, p. 782) merkten over het verband tussen 'delinquency tolerance' en 'legal cynicism' op dat *"there has been a tendency in the literature to confuse tolerance of deviance with "normlessness" or "anomie" (Sampson & Bartusch, 1998, p. 782).*¹⁵¹ Ze maakten vervolgens een onderscheid tussen beide concepten en stelden dat *"support for what one personally views as "appropriate" (or normative) forms of conduct does not necessarily imply support for the regulations of the larger society or the mechanisms used to enforce such conduct (i.e., laws, policing)"* en dat cynisme t.a.v. de wet en 'tolerance of deviance' *"are distinct normative structures that do not necessarily operate in concert"* (Sampson & Bartusch, 1998, p. 782). Verder beargumeerden ze dat legaal cynisme opgevat dient te worden als een onderdeel van een sociaal systeem, en dat tolerantie voor deviantie veeleer een specifieke eigenschap van een individu betreft (Sampson & Bartusch, 1998, p. 782).

Uit bovenstaande beschouwingen leiden we af dat er een onderscheid bestaat tussen cynisme t.a.v. de wet en sociale normen en de percepties die men heeft over de verkeerdheid van misdrijven, en dat deze concepten niet noodzakelijk overeenstemmen. Op basis van de inhoudsanalyse veronderstelden we verder een positieve relatie tussen televisieblootstelling en blootstelling aan televisienieuws en de percepties die men heeft over de verkeerdheid van misdrijven (zie supra). Verder veronderstelden we op basis van voorgaande literatuur een positieve relatie tussen totale televisieblootstelling en blootstelling aan televisienieuws en cynisme t.a.v. de wet en sociale normen (zie supra). Om niet in conflict te gaan met deze hypothesen, veronderstellen we eveneens een positieve relatie tussen cynisme t.a.v. de wet en sociale normen en percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven. De volgende hypothese wordt geformuleerd:

H27: Hoe cynischer men staat t.a.v. de wet en sociale normen, hoe verkeerder men misdrijven percipieert.

Over het verband tussen legaal cynisme en percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven of tussen anomie en percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven, werd – voor zover we weten - tot op heden geen studie gepubliceerd. We veronderstellen echter een relatie tussen beide concepten, die soortgelijk is aan de relatie tussen legaal cynisme en percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven. Dit is immers ook een positieve component van ernstpercepties (zie deel 1). We formuleren hierover de volgende hypothese:

¹⁵¹ We merkten bijvoorbeeld op dat in de studie van Pauwels en Svensson (2010) iemands moraliteit of 'delinquency tolerance' gemeten werd aan de hand van een aangepaste versie van de schaal die cynisme t.a.v. de wet en sociale normen meet.

H28: Hoe cynischer men staat t.a.v. de wet en sociale normen, hoe zwaarder men de schade van misdrijven percipieert.

Er werd in het hypothetisch model een positief verband tussen blootstelling aan televisie-inhoud en legaal cynisme, alsook een positief verband tussen legaal cynisme en percepties over de morele verkeerdheid en percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven, verondersteld. Legaal cynisme is in die zin, naar analogie met de variabelen empathische bezorgdheid voor anderen en onverschilligheid voor de impact van criminaliteit en behoudsgezindheid, een positieve mediator van het verband tussen televisieblootstelling en deze percepties van criminaliteit. De volgende hypothese wordt afgeleid uit deze redenering:

H29: Cynisme t.a.v. de wet en sociale normen is een positieve mediator van het verband tussen televisie kijken (algemeen en nieuws) en de percepties over misdrijven.

Ten slotte gaan we na of er op basis van voorgaande studies eventueel verbanden kunnen geformuleerd worden tussen de intermediërende variabelen – empathie, onverschilligheid voor de impact van criminaliteit, behoudsgezindheid en cynisme t.a.v. de wet en sociale normen - onderling. Verschillende onderzoekers vonden op basis van empirisch onderzoek een positief verband tussen autoritarisme - een concept verwant aan behoudsgezindheid - en anomie - een concept van waaruit het concept van cynisme t.a.v. de wet en sociale normen ontstaan is (e.g., Blank, 2003; Lutterman & Middleton, 1970; McDill, 1961; Scheepers et al., 1992). We veronderstellen in het huidige onderzoek bijgevolg ook een positieve relatie tussen behoudsgezindheid en cynisme t.a.v. de wet en sociale normen. We formuleren de volgende hypothese:

H30: Hoe behoudsgezinder men is, hoe cynischer men is t.a.v. de wet en sociale normen.

Over de relaties tussen de overige intermediërende variabelen werden geen studies teruggevonden. We formuleren hierover bijgevolg geen hypothesen. Dit zijn immers variabelen die (nog) niet zo vaak werden opgenomen in voorgaand onderzoek. Zoals uitgelegd zal worden in hoofdstuk 10.6 over de data-analyse, laten we ons voor de verbanden tussen deze variabelen veeleer leiden door de data, zonder vooraf opgestelde hypothesen.

10.2.3 De controlevariabelen

Naast deze centrale variabelen willen we in de analyses ook rekening houden met variabelen waarvan op basis van de literatuur en empirie verwacht wordt dat ze samenhangen met de centrale variabelen. We gaan, met andere woorden, op zoek naar controlevariabelen die relevant zijn in het hypothetisch model. Potter en Chang (1990) benadrukken het belang controlevariabelen in cultivatieonderzoek: *“The use of control variables can help provide a context for comparing the relative predictive power of various measures of exposure”* (Potter & Chang, 1990, p. 330). Na aanvulling van de inzichten van ‘mainstreaming’ en ‘resonance’ aan de cultivatietheorie (zie hoofdstuk vijf), is het gebruikelijk geworden in cultivatiestudies om te controleren voor socio-demografische factoren (Grabe & Drew, 2007, p. 147-148). Controlevariabelen worden in het huidige onderzoek enerzijds ingezet om het theoretisch model te ‘controleren’, en anderzijds worden de controlevariabelen ingezet om de respondenten in te delen in subgroepen teneinde na te gaan of er gelijkenissen of verschillen zijn tussen de subgroepen voor wat betreft de verbanden tussen televisieblootstelling en de percepties over misdrijven. Via ‘multiple group analyses’ kunnen dan de parameterwaarden van de verschillende groepen onderzocht worden en kan bestudeerd worden of hetzelfde hypothetisch model geldt voor verschillende groepen of niet (Arbuckle, 2007, p. 159).

Voor het selecteren van relevante controlevariabelen baseren we ons zowel op de literatuur alsook op de resultaten van het eerste deel van dit proefschrift. Enkel die controlevariabelen die blijken samen te hangen met zowel televisiekijktijd/kijkgedrag, ernstpercepties, percepties over de morele verkeerdheid en percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven, worden geselecteerd. Verder willen we benadrukken dat het niet ons doel is om voorgaande studies in de diepte te bespreken, noch is het ons doel om een uitgebreid literatuuroverzicht aan te bieden die de inclusie van deze controlevariabelen motiveren. Wel is het onze bedoeling om de relevantie van bepaalde variabelen voor het hypothetisch model aan te tonen.

Ten eerste tonen de regressieanalyses (zie hoofdstuk drie) aan dat de leeftijd van de respondent een positieve voorspeller is van ernstpercepties van misdrijven, alsook van percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven. Voorgaande onderzoekers kwamen tot soortgelijke bevindingen (e.g., Gunter, 1983; Holtfreter et al., 2008; O’Connell & Whelan, 1996; Vogel & Meeker, 2001; Wikström et al., 2012). Ook het geslacht van de respondent is van belang in onderzoek naar percepties over misdrijven (zie ook Holtfreter et al., 2008; Huesmann & Guerra, 1997; O’Connell & Whelan, 1996; Pauwels & Svensson, 2010; Vogel & Meeker, 2001). Voorgaand onderzoek heeft aangetoond dat de variabelen geslacht en leeftijd eveneens samenhangen met kijkvoorkeuren en kijkgedrag. Uit de Nederlandse studie van het Commissariaat voor de Media (2008) blijkt dat ouderen (55 jaar en

ouder) gemiddeld meer nieuws op televisie consumeren dan de jongere leeftijdsgroepen (tot 35 jaar en 35-54 jaar). Ook in de meer recente studie van Spiranovic et al. (2011) kwam men tot deze vaststelling: hoe ouder men is, hoe meer uren men televisie kijkt en hoe minder commerciële media men gebruikt in vergelijking met jongere respondenten. Oliver en Armstrong (1995) bekwamen resultaten in lijn met deze bevindingen: hoe jonger men is, hoe minder men televisie kijkt en omgekeerd en hoe meer plezier men haalt uit het kijken naar reality criminaliteitsshow's. Geslacht hangt eveneens samen met kijkgedrag en kijkvoorkeuren. Nieuws in beschouwing genomen, vinden tal van onderzoekers dat mannen grotere nieuwsgebruikers zijn dan vrouwen (e.g., Elvestad & Blekesaune, 2008). In deze studies focuste men echter enkel op het lezen van kranten. Oliver en Armstrong (1995) onderzochten de kenmerken van televisiekijkers en meer specifiek vonden ze dat vrouwen in vergelijking met mannen gemiddeld minder naar reality criminaliteitsshow's en naar fictie kijken. Spiranovic et al. (2011) vonden in hun studie naar de samenhangende factoren van punitieve attitudes geen significant verschil tussen mannen en vrouwen wat betreft het aantal uren televisie kijken, maar vonden wel significante verschillen wat betreft het kijken naar criminaliteitsdrama's en het gebruik van commerciële media. We kunnen in dit verband ook de 'life time viewing scale' van Riddle aanhalen. Riddle (2010) ontwikkelde een schaal die lange-termijn televisieblootstelling ('life time television exposure scale') meet. Meer bepaald bevroegt deze schaal jongeren over hun televisiekijkgedrag tijdens hun jongere jaren en het huidige televisiekijkgedrag. Op basis van empirisch onderzoek bij 207 jongvolwassenen, concludeerde Riddle (2010) dat de percepties die jongvolwassenen nu hebben over de sociale realiteit, voorspeld worden door televisie kijken tijdens de vroege kindertijd (Riddle, 2010, p. 249). Deze studie toont dus het belang aan van de inclusie van leeftijd als controlevariabele in het onderzoek naar percepties over criminaliteit.

Het belang van de inclusie van variabelen die socio-economische status meten in cultivatiestudies werd benadrukt door Rosengren en Windahl (1989, p. 112): *"In spite of the usefulness of the class concept, there is a tendency in some media research not to pay very much attention to the role of social class"*. Studies toonden namelijk een verband aan tussen socio-economische status en televisiekijkgedrag. Stamatakis et al. (2009) vonden bijvoorbeeld in hun studie bij ruim 8000 volwassenen woonachtig in Schotland, bijvoorbeeld, dat personen met een lagere socio-economische status en een lager opleidingsniveau meer televisie kijken dan personen met een hogere socio-economische status en een hoger opleidingsniveau. Het merendeel van de onderzoekers bestudeerde het verband tussen socio-economische status en televisiekijkgedrag echter voornamelijk bij kinderen en de sociale status van hun ouders, en vertrokken hierbij van de socialisatietheorie (e.g., Roe, 2000). Ze kwamen doorgaans tot de bevinding dat de sociale klasse van ouders een rol speelt bij televisievoorkeuren en televisiekijkgedrag van hun kinderen. Studies toonden bijvoorbeeld aan dat ouders met een hogere economische-status ook vaker regels stellen

over televisie kijken, vaker met hun kinderen praten over media-inhouden en naar meer elitaire media-inhouden kijken in vergelijking met ouders met een lagere socio-economische status (e.g., Notten & Kraaykamp, 2009; Pasquier, 2001; Valkenburg et al., 1999). Hiermee samenhangend toonden de resultaten in het eerste deel van het proefschrift aan dat het opleidingsniveau van de respondent van invloed is op de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid van misdrijven. Meer bepaald zagen we dat respondenten die een diploma secundair onderwijs behaalden misdrijven als minder verkeerd inschatten dan respondenten die geen diploma behaalden, en dat universitair geschoolden misdrijven over het algemeen als minder verkeerd percipieerden in vergelijking met niet-geschoolden. De studies die we hierboven aanhaalden over het verband tussen socio-economische klasse en televisiekijkgedrag kunnen hier ook aangehaald worden. In een aantal van deze studies werd sociale klasse immers gemeten aan de hand van het opleidingsniveau van de ouders (e.g., Notten & Kraaykamp, 2009). Het lijkt ons daarom interessant deze variabele ook op te nemen in onze analyses.

Ten slotte toonden de resultaten in het eerste deel van dit proefschrift aan dat respondenten die in de afgelopen vijf jaar slachtoffer geworden waren van één van de bevroegde misdrijven, misdrijven over het algemeen als ernstiger percipieerden in vergelijking met respondenten die geen direct slachtoffer geworden waren van één van de bevroegde misdrijven in de afgelopen vijf jaar. Slachtofferschap van criminaliteit is eveneens een factor die terugkomt in onderzoek naar ‘uses and gratifications’ of de motieven van televisie kijken. Zo toonde Minnebo (2006) – op basis van de ‘affect-dependent stimulus arrangement theory’ – bijvoorbeeld aan dat slachtoffers van criminaliteit die psychologische stress ervaren ten gevolge van hun nare ervaringen, televisie kijken ter afleiding en om te ontsnappen van deze ervaringen (‘escapisme’). Ook vanuit het idee van ‘resonance’ – een latere aanvulling aan de cultivatietheorie (zie hoofdstuk vijf) - lijkt het ons interessant om slachtofferschap mee te nemen in onze verdere analyses. Met ‘resonance’ verwijst Gerbner naar het idee dat ook directe ervaringen een rol spelen in cultivatieonderzoek. Wanneer iemands alledaagse ervaringen overeenkomen met wat er getoond wordt op de televisie, wordt het cultivatie-effect versterkt omdat men dan een ‘dubbele dosis’ krijgt van hetzelfde fenomeen (Gerbner, 2000, p. 7; Gerbner et al., 1981, p. 43).

10.2.4 Samengevat: het morele verkeerdheidmodel, het schademodel en het samengesteld model

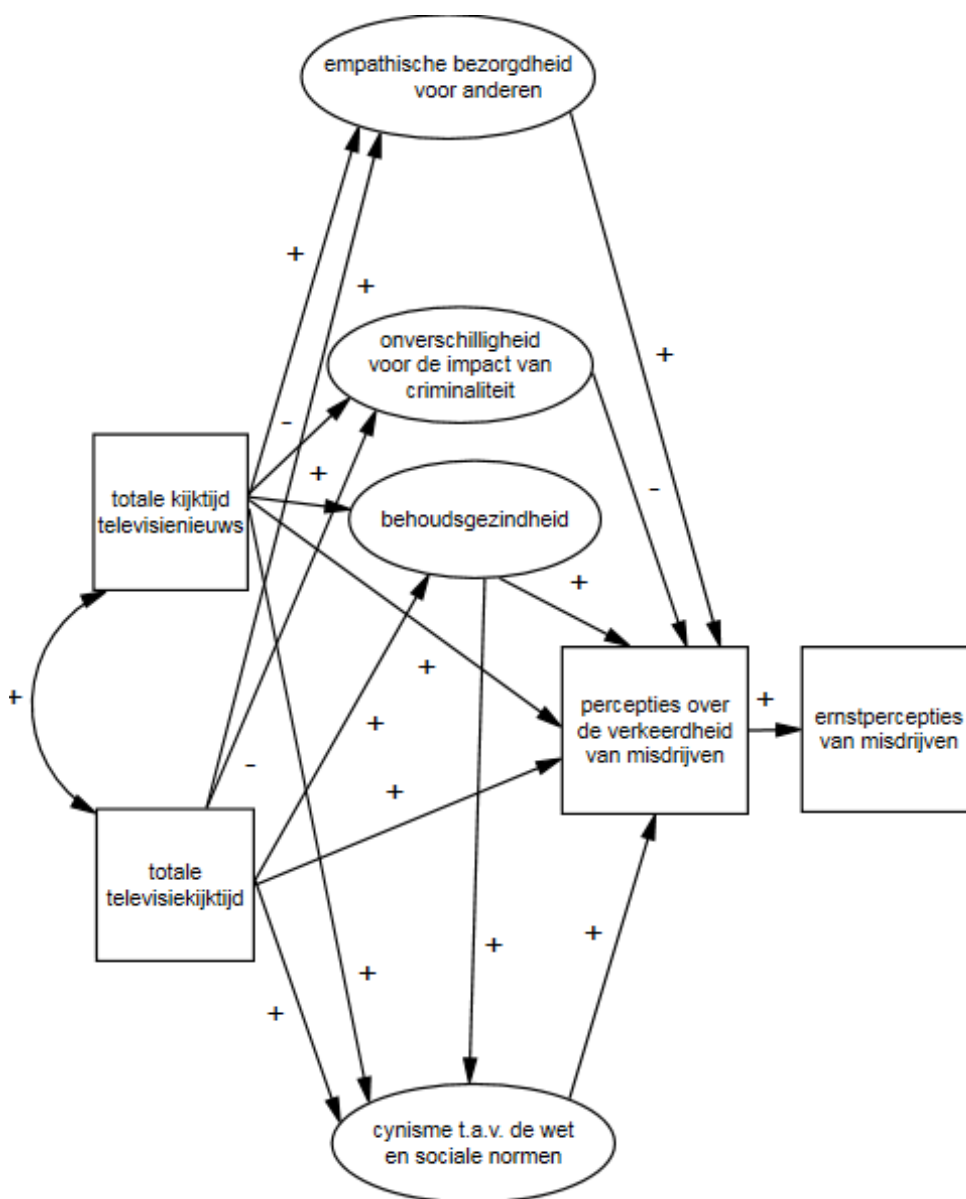
Het testen van deze hypothesen en het hypothetisch model zal gefaseerd verlopen. Meer bepaald worden uit dit literatuuroverzicht twee specifieke hypothetisch modellen en een finaal samengesteld hypothetisch model gedestilleerd, namelijk 1) het morele verkeerdheidmodel waarin de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven de centrale afhankelijke variabele betreffen (zie figuur

10.1), en 2) het schademodel waarin de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven de centrale afhankelijke variabele betreffen (zie figuur 10.2). In een derde stap worden deze twee laatste hypothetisch modellen samengevoegd tot 3) het samengesteld hypothetisch model waarin zowel de percepties over de morele verkeerdheid als de zwaarte van de schade van misdrijven de centrale afhankelijke variabelen betreffen (zie figuur 10.3). We testen deze modellen gefaseerd aangezien de informatie die uit het morele verkeerdheidmodel en het schademodel komt, interessante informatie kan opleveren. Ook met het oog op vervolgonderzoek, bijvoorbeeld naar de vergelijking met de 'objectieve' schade van misdrijven, is het apart beschouwen van de modellen interessant. Bovendien maakt deze aanpak de resultaten voor de onderzoeker zelf ook overzichtelijker. SEM is immers een complexe analysetechniek, waarin verschillende paden tegelijkertijd getest worden. De variabele ernstpercepties van misdrijven is in elk van deze hypothetisch modellen de 'ultieme' afhankelijke variabele, in die zin dat de onafhankelijke en intermediërende variabelen in verband gebracht worden met de percepties over de verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven. Deze percepties worden dan op hun beurt in verband gebracht met ernstpercepties van misdrijven. We bestuderen dus in welke mate de cultivatietheorie ondersteund wordt door de data. Meer bepaald gaan we directe en indirecte cultivatie-effecten na van blootstelling aan televisienieuws en totale televisieblootstelling op percepties over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven.

Er wordt, met andere woorden, eerst een structureel model getest waarin het verband tussen blootstelling aan algemene televisie-inhoud en blootstelling aan televisienieuws en de percepties over misdrijven (morele verkeerdheid en ernst van misdrijven), geschat wordt. Ten tweede wordt ook een structureel model getest waarin het verband tussen blootstelling aan algemene televisie-inhoud en blootstelling aan televisienieuws en de percepties over misdrijven (zwaarte van de schade en ernst van misdrijven), geschat wordt. Vervolgens worden deze twee geschatte modellen samengevoegd tot een samengesteld hypothetisch model, waarin zowel de percepties over de morele verkeerdheid, de percepties over de zwaarte van de schade en de percepties over de ernst van misdrijven opgenomen worden als afhankelijke variabelen. De verbanden die wegvallen na het testen van het morele verkeerdheidmodel en het schademodel afzonderlijk worden, ten slotte, niet meer opgenomen in het finale samengesteld model. In dit samengesteld model wordt uiteindelijk de informatie samengebundeld. Dit model fungeert dan als het uiteindelijke theoretisch model. Onderstaande figuren geven de drie hypothetisch modellen visueel weer.

Het hypothetisch morele verkeerdheidmodel

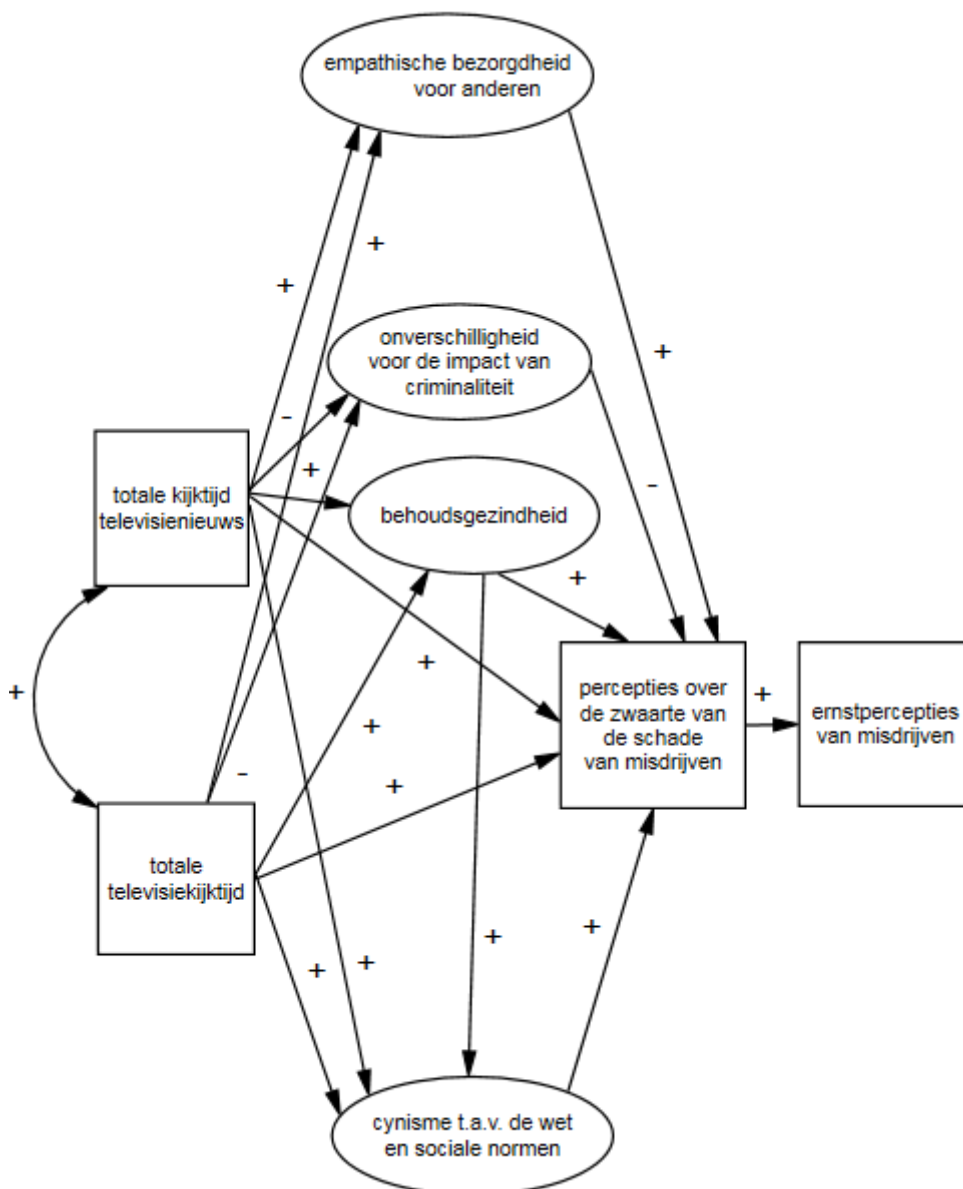
Figuur 10.1 betreft een visuele afbeelding van het hypothetisch model met de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid van misdrijven als centrale afhankelijke variabele. In dit model zijn de totale televisiekijktijd en de kijktijd naar televisienieuws de onafhankelijke variabelen in het model, de mate van empathische bezorgdheid voor anderen, de mate van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit, de mate van behoudsgezindheid en de mate van cynisme t.a.v. de wet en sociale normen de intermediërende variabelen, en de percepties over de morele verkeerdheid, die op hun beurt de ernstpercepties voorspellen, de afhankelijke variabelen in het model. De controlevariabelen geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en slachtofferschap worden ook telkens aan het model toegevoegd (ze worden hier niet afgebeeld).



Figuur 10.1 Visuele voorstelling van het hypothetische morele verkeerdheidmodel model voor het verband tussen televisieblootstelling en de percepties over de morele verkeerdheid en de ernst van misdrijven

Het hypothetisch schademodel

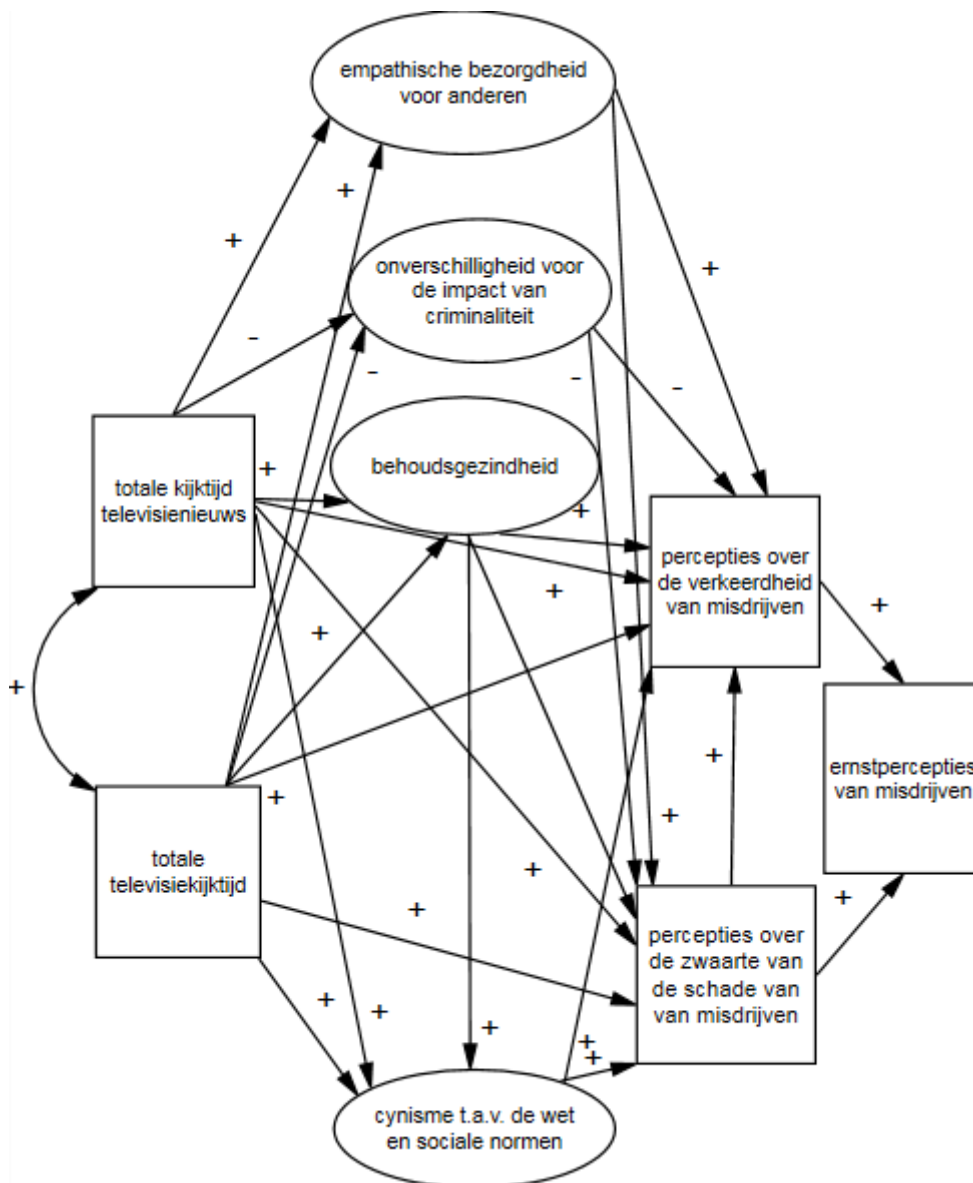
Figuur 10.2 betreft een visuele afbeelding van het hypothetisch model met de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van misdrijven als centrale afhankelijke variabele. De linkerkant van het model is identiek aan het hypothetische morele verkeerdheidmodel. Het verschil is dat in het hypothetische schademodel de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van misdrijven de centrale afhankelijke variabele betreft (en niet de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid van misdrijven). Deze percepties voorspellen op hun beurt de percepties die men heeft over de ernst van misdrijven, zo stelden we voorop.



Figuur 10.2 Visuele voorstelling van het hypothetische schademodel model voor het verband tussen televisieblootstelling en de percepties over de zwaarte van de schade en de ernst van misdrijven

Het hypothetisch samengesteld model

In het hypothetisch samengesteld model worden de twee voorgaande hypothetisch modellen in principe gecombineerd. Figuur 10.3 betreft een visuele voorstelling van dit hypothetisch model. Hier vormen zowel de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid als de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van misdrijven de centrale afhankelijke variabelen. Verder zijn de totale televisiekijktijd en de kijktijd naar televisienieuws de onafhankelijke variabelen, en de mate van empathische bezorgdheid voor anderen, de mate van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit, de mate van behoudsgezindheid en de mate van cynisme t.a.v. de wet en sociale normen de intermediërende variabelen in het model.



Figuur 10.3 Visuele voorstelling van het hypothetisch model voor het verband tussen televisieblootstelling en de percepties over de morele verkeerdheid, de zwaarte van de schade en de ernst van misdrijven

10.3 De onderzoeksvragen

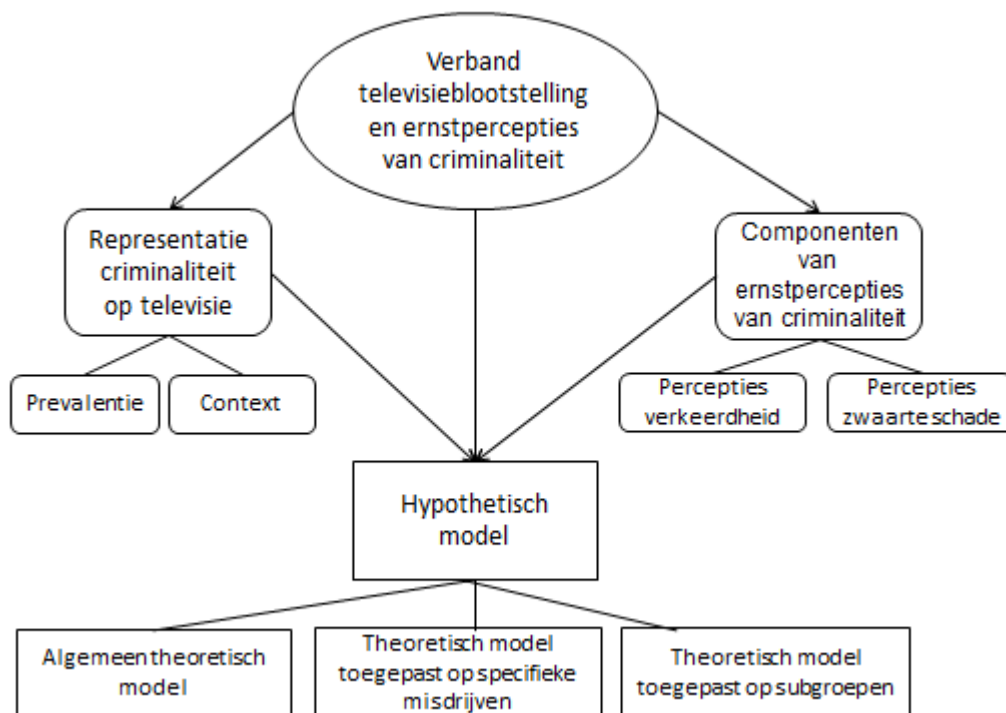
Deze hypothetisch modellen worden vervolgens getest aan de hand van structurele vergelijkingsmodellen. De centrale onderzoeksvragen over het verband tussen televisieblootstelling en ernstpercepties van criminaliteit en de componenten werden gespecificeerd als volgt:

In welke mate worden de percepties over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven al dan niet direct of indirect beïnvloed door televisieblootstelling?

- In welke mate wordt het hypothetisch model, met de totale televisieblootstelling en de blootstelling aan televisienieuws als onafhankelijke variabele, intermediërende variabelen en de percepties over de morele verkeerdheid, de zwaarte van de schade en de ernst van misdrijven als afhankelijke variabelen, ondersteund door de data?
- In welke mate kan het theoretisch model bevestigd worden voor de verschillende misdrijven?
- In welke mate kan het theoretisch model bevestigd worden voor de verschillende subgroepen van respondenten?

In een eerste fase worden de drie hypothetisch modellen afzonderlijk getest, en wordt nagegaan in welke mate deze modellen ondersteund worden door de data. Op basis van deze analyses komen we dan tot een algemeen theoretisch model (samengesteld model). In een tweede en derde fase, testen we dit theoretisch model opnieuw voor de misdrijven afzonderlijk en voor subgroepen van respondenten (zie ook hoofdstuk 10.6). Op die manier kan nagegaan worden in welke mate onze theorie bevestigd kan worden voor de tien misdrijven afzonderlijk (diefstal, inbraak, slagen en verwondingen, aanranding, vandalisme, moord, terrorisme, bedrijfsfraude, cocaïnehandel en cannabishandel – en productie) en voor de verschillende subgroepen in de steekproef (mannen en vrouwen, jongere en oudere respondenten, hoger en lager opgeleide respondenten en slachtoffers en niet-slachtoffers van een van de bevraagde misdrijven in de afgelopen tien jaar).

Figuur 10.4 visualiseert de bovenstaande onderzoeksvragen en legt hierbij ook de link met de voorgaande delen van deze verhandeling. Meer bepaald visualiseert de figuur de link tussen het deel over ernstpercepties en de twee componenten (deel 1 van dit proefschrift) en het deel over de representatie van criminaliteit op televisie (onderdeel 2.1 van dit proefschrift). Verder wordt uit de figuur duidelijk dat de resultaten deel 1 en deel 2.1 van dit proefschrift als basis dienden voor het hypothetisch model.



Figuur 10.4 Visuele voorstelling van de set aan onderzoeksvragen in het onderzoek naar het verband tussen de percepties over criminaliteit en televisieblootstelling

10.4 De steekproef

Kline (2011, p. 12) concludeerde op basis van twee literatuurstudies van survey-onderzoek waarin SEM gebruikt werd, dat de ‘typische’ mediaan van de steekproefgrootte in publicaties waarin SEM gebruikt wordt, 200 cases betreft. Echter, zo stelde hij verder, wanneer de onderzoeker te maken heeft met een complex model, of zeer scheve verdelingen (non-normaliteit) werkt men beter met grotere steekproeven (Kline, 2011, p. 12). Het huidige hypothetisch model is relatief complex en bevat een groot aantal te schatten parameters, waardoor een grotere steekproef vereist is om de statistische power van het model te verhogen (Kline, 2011, p. 12). De steekproeftrekking en de uiteindelijke steekproef van ons survey-onderzoek werden uitgebreid besproken in het eerste deel van dit proefschrift. Kort samengevat werd een toevalsgerichte steekproef getrokken op basis van de methode van de gestratificeerde steekproef. In 30 Vlaamse steden en gemeenten werden telkens ad random 100 personen aangeschreven om de survey in te vullen en terug te sturen. Na twee contactnames werd een responsgraad bekomen van 42.6%, en werden 1278 valide vragenlijsten teruggestuurd per post. De effectief gerealiseerde steekproef en haar kenmerken kan geraadpleegd worden in hoofdstuk 2.3 van dit proefschrift.

Zoals uitgebreid gemotiveerd zal worden in hoofdstuk 10.6, wordt bij het testen van de modellen in een eerste fase enkel gewerkt worden met de respondenten die geen missende waarden (item-missing) hebben op de variabelen in het hypothetisch model. De modificatie indexen en bootstrapping technieken kunnen immers enkel opgevraagd worden wanneer de dataset geen missende waarden bevat. We selecteerden daarom die respondenten die meegenomen kunnen worden in de structurele vergelijkingsmodellen op basis van de methode van listwise deletion.¹⁵² In totaal hebben 682 respondenten geen missende waarden op de variabelen in het hypothetisch model. Nadat de structurele modellen geschat (en eventueel aangepast en verbeterd) worden op basis van deze 682 cases, schatten we deze modellen in een tweede fase opnieuw met de volledige steekproef (n= 1278 cases). In deze fase is het immers niet meer noodzakelijk om de modificatie indices en bootstrapping procedures op te vragen en worden de missende waarden geschat aan de hand van de ML schattingsmethode. Het is deze finale fit, op basis van de antwoorden van alle respondenten in de steekproef, die de basis vormt voor de evaluatie van de modellen (zie ook hoofdstuk 10.6).

Tabel 10.1 bevat een overzicht van de steekproef, waarin enkel respondenten opgenomen zijn die geen missings hebben op de variabelen in het hypothetisch model (n=682). Voor de steekproef waarin alle respondenten zijn opgenomen – en dus met missings – kunnen de tabellen in hoofdstuk 2.3 van dit proefschrift geraadpleegd worden. De twee steekproeven wijken niet sterk van elkaar af, zo blijkt uit de tabellen.

¹⁵² Pairwise deletion levert immers problemen op i.v.m. de vergelijkbaarheid van de uitkomsten (zie Byrne (2010, p. 355-357)). Imputatietechnieken worden niet gebruikt omwille van de redenen opgesomd in deel 1 van dit proefschrift.

Tabel 10.1 Overzicht van de socio-demografische kenmerken van de respondenten in de initiële SEM steekproef (n=682)

Variabele	N	%
Geslacht		
Mannelijk	326	47.8
Vrouwelijk	356	52.2
Leeftijd		
18-24	63	9.2
25-34	94	13.8
35-49	191	28.0
50-64	205	30.1
65+	129	18.9
Opleidingsniveau		
Geen	13	1.9
Lager onderwijs	50	7.4
Secundair onderwijs/middelbaar	293	43.6
Hoger onderwijs buiten universiteit	228	33.9
Universiteit	79	11.8
Andere	9	1.3
Afkomst		
België	633	93.5
Ander land	44	6.5
Direct slachtofferschap		
Inbraak	90	13.3
Diefstal	245	36.1
Slagen en verwondingen	62	9.1
Aanranding	26	3.8
Bedrijfsfraude	50	7.4
Vandalisme	221	32.5
Indirect slachtofferschap		
Inbraak	432	64.2
Diefstal	457	67.5
Slagen en verwondingen	191	28.1
Aanranding	71	10.5
Bedrijfsfraude	94	13.9
Vandalisme	347	51.3

10.5 De vragenlijst

In wat volgt bespreken we de inhoud van de vragenlijst en de resultaten van de exploratieve en confirmatieve factoranalyses op de schalen. Er worden ook enkele kanttekeningen geformuleerd bij de aanpak van het onderzoek en de vragenlijst.

10.5.1 De inhoud, betrouwbaarheid en validiteit van de meetinstrumenten

De vragenlijst die werd uitgezonden naar de respondenten werd uitgebreid besproken in het eerste deel van dit proefschrift. De vragen over de afhankelijke variabelen percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven, percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven en percepties over de ernst van misdrijven, worden hier bijgevolg niet meer besproken en kunnen in hoofdstuk 2.4

geraadpleegd worden. Naast de variabelen die televisieblootstelling meten, bespreken we in het huidige hoofdstuk de schalen die empathie en onverschilligheid voor de impact van criminaliteit, cynisme t.a.v. de wet en sociale normen en behoudsgezindheid, meten. Dit zijn latente variabelen, die de meetmodellen van het hypothetisch model betreffen. Alvorens in te gaan op deze concepten en de schalen om deze concepten te meten, wordt de methode van de confirmatieve factoranalyse, een specifieke vorm van factoranalyse die centraal staat in SEM, toegelicht.

De confirmatieve factoranalyse

Het is aangewezen om, alvorens over te gaan tot het testen van de structurele modellen eerst de meetmodellen – en meer bepaald de fit van de meetmodellen met de steekproefdata - te testen via confirmatieve factoranalyses (CFA) (Jöreskog, 1993, p. 297): *“an important preliminary step in the analysis of full latent variable models is to test first for the validity of the measurement model before making any attempt to evaluate the structural model”* (Byrne, 2010, p. 164).

CFA is een analysetechniek op het meetniveau die gebruikt wordt om de relatie tussen een set van geobserveerde variabelen (factorindicatoren) en een set van continue latente variabelen te bestuderen (Muthén & Muthén, 2010, p. 51). Schumacher & Lowex formuleren de vraag die onderzoekers zich dienen te stellen wanneer ze latent variabelen opnemen als volgt: *“To what extent are the observed variables actually measuring the hypothesized latent variable?”* (Schumacker & Lomax, 2004, p. 201). CFA wordt gebruikt wanneer men een latent construct geoperationaliseerd heeft in observeerbare variabelen (factorindicatoren) op basis van theoretische inzichten en/of voorgaande literatuur (Hox, 1999, p. 202). Het is in die zin verschillend van de exploratieve factoranalyse (EFA), aangezien deze factoranalysetechniek geen voorkennis over de structuur van het latente construct veronderstelt (Kline, 2011, p. 117). In het huidige onderzoek wordt deze voorkennis over de schaal enerzijds gehaald uit de literatuur, maar anderzijds ook uit exploratieve factoranalyses.¹⁵³

De confirmatieve factoranalyses, die volgen op de exploratieve factoranalyses in SPSS, worden uitgevoerd in het softwareprogramma Amos. In tegenstelling tot de klassieke exploratieve factoranalyse, worden bij een confirmatieve factoranalyse doorgaans restricties opgelegd aan het meetmodel opdat het model geïdentificeerd kan worden (Kline, 2011, p. 115). Hierbij wordt doorgaans het regressiegewicht van één item in de schaal op 1 gezet (Byrne, 2010, p. 56). Op die manier kan de schaal geïdentificeerd worden (Arbuckle, 2007, p. 139). Om te schatten in welke mate

¹⁵³ Op basis van de data van de pilootstudie (zie deel 1) voerden we exploratieve factoranalyses uit. Vervolgens worden de schalen die gebruikt worden in het eigenlijke onderzoek opnieuw getest via exploratieve factoranalyses, waarna op deze schalen confirmatieve factoranalyses uitgevoerd werden.

de steekproefdata 'fitten' op de meetmodellen of schalen gebruiken we de 'maximum likelihood' (ML) schattingsmethode (Kline, 2011, p. 154-155). De model fit kan in eerste instantie nagegaan worden met de chikwadraattest ('Likelihood Ratio Test statistic'), waarbij een niet-significante p-waarde (>.05) wijst op een goede model fit. Verder worden ook andere fitstatistieken opgevraagd, daar het interpreteren van de χ^2 tot vertekende resultaten kan leiden bij grote steekproeven (Byrne, 2010, p. 75-76; Kline, 2011, p. 199-201). Aangezien we met een relatief grote steekproef te maken hebben, is de kans reëel dat er een significante p-waarde gevonden wordt. Telkens wordt ook de 'Comparative Fit Index' (CFI) opgevraagd, alsook de 'Root Mean Square Error of Approximation' (RMSEA). Een CFI-waarde hoger dan .90 wijst op een goede modelfit (Byrne, 2010, p. 78; Kline, 2011, p. 208), terwijl een RMSEA-waarde kleiner dan .05 aangeeft dat het meetmodel (i.e. de schaal) goed op de data past (Kline, 2011, p. 205-206). Waarden kleiner dan .10 duiden op een middelmatige of redelijke modelfit.¹⁵⁴ Verder wordt, wanneer er twee meetmodellen of schalen - die niet genest zijn - getest worden om te kijken welk meetmodel de voorkeur geniet, de 'Akaike's Information Criterion' (AIC) van beide modellen bestudeerd. Het meetmodel dat de laagste waarde op dit criterium bezit, wordt beschouwd als het beste model (Byrne, 2010, p. 82). Ten slotte vragen we voor elk meetmodel ook de 'modification indices' of modificatie indexen op, statistische maten die aanwijzingen geven over hoe het model verbeterd kan worden (Byrne, 2010, p. 86-90).

Zoals de meeste onderzoekers die structurele vergelijkingsmodellen gebruiken, hanteren we de 'model generating' aanpak – die bestaat naast de 'strictly confirmative' en 'alternative models' aanpak (zie ook hoofdstuk 10.6) -, waarbij we op basis van verkennende analyses het model, indien nodig, aanpassen en opnieuw schatten (Jöreskog, 1993, p. 295). Hierbij dient echter benadrukt te worden dat verbanden die gesuggereerd worden (op basis van de modificatie indices), maar die niet passen in het model of niet stroken met onze theoretische inzichten, niet toegevoegd worden aan het model (Byrne, 2010, p. 89-90 en p. 111). In hoofdstuk 10.6 wordt deze aanpak uitgebreider toegelicht.

Gevoeligheid: hoge empathie en lage onverschilligheid

In hoofdstuk negen werd duidelijk dat het idee van desensitisatie haar oorsprong vindt in experimentele settings (Drabman & Thomas, 1974), en dat het concept – in de zin van een lange-termijn reactie - nog maar zelden geoperationaliseerd werd voor survey-onderzoek. Verder lichtten we toe dat Funk en zijn collega's (2004) zijn van mening dat onderzoekers onderliggende concepten dienen te zoeken die aan de basis liggen van desensitisatie, die vervolgens aan de hand van bestaande schalen kunnen bevraagd worden in survey-onderzoek. Enerzijds empathie (laag) en

¹⁵⁴ Voor meer informatie over de achterliggende ideeën en hypothesen bij elke van deze testen, zie Browne en Chudeck (1993) en ook Byrne (2010).

anderzijds pro-gewelddadige attitudes (hoog), zijn volgens hen twee onderliggende concepten van respectievelijk emotionele en cognitieve desensitisatie. Aangezien in voorgaand onderzoek slechts weinig ondersteuning gevonden werd voor de desensitatiehypothese, kozen we ervoor de omgekeerde hypothese te testen, namelijk dat het zien van criminaliteit op televisie leidt tot meer gevoeligheid voor criminaliteit (zie hoofdstuk 10.2.2). Omgekeerd zouden dan een hoge mate van empathie en een lage mate van onverschilligheid voor criminaliteit, leiden tot een hogere gevoeligheid voor criminaliteit.

Voor het meten van emotionele desensitisatie ontwikkelden Funk en haar collega's de 'Children's Empathy Questionnaire' (Funk et al., 2008), terwijl de 'Attitudes Towards Violence Scale' iemands mate van cognitieve desensitisatie meet (Funk et al., 1999). Twee problemen rijzen volgens ons echter bij deze schalen: 1) de schaal voor empathie die ze gebruikten is enkel toepasbaar op kinderen en adolescenten, 2) de schaal die ze gebruikten om cognitieve desensitisatie te meten, is enkel toepasbaar op gewelddelicten. We kozen er daarom voor om op zoek te gaan naar een alternatieve schaal die empathie meet die van toepassing is op volwassenen, en om de items uit de Attitudes Towards Violence Scale te veralgemenen naar alle vormen van criminaliteit zodat we pro-criminele (en niet pro-gewelddadige) attitudes meten.

Uit een uitgebreid gamma aan schalen die empathie meten, kiezen we de 'Interpersonal Reactivity Index', een schaal ontwikkeld door Davis (1983) die in de loop der jaren door vele onderzoekers in verschillende disciplines gebruikt werd om de mate van empathie van respondenten na te gaan. Meer bepaald selecteren we de subschaal 'empathic concern' (door ons vertaald als 'empathische bezorgdheid voor anderen') om iemands emotionele gevoeligheid te achterhalen. Deze subschaal meet 'other oriented empathy' of sympathie voor anderen en bezorgdheid voor ongelukkige anderen, en bestaat uit zeven items (Davis, 1983). In de schaal beschrijft men een aantal situaties en/of beweringen en de respondent dient voor elk van deze op een vijf-punt Likertschaal aan te geven hoe het dit hem/haar beschrijft. De zeven stellingen werden door De Corte et al. (2007) vertaald vanuit het Engels naar het Nederlands.¹⁵⁵ De respondenten kunnen op de items in de schaal antwoorden met een cijfer van 1 (beschrijft me niet goed) tot en met 5 (beschrijft me goed).

In een eerste fase testen we deze schaal op basis van de kwantitatieve pré-test. De resultaten van dit vooronderzoek tonen aan dat we de items 1, 3, 4, 6 en 7 kunnen behouden. De items 'Soms heb ik niet veel medelijden met andere mensen wanneer ze problemen hebben' en 'Wanneer ik zie dat iemand onrechtvaardig wordt behandeld, voel ik soms weinig medelijden met

¹⁵⁵ De Corte en haar collega's (2007) testten de validiteit van deze Nederlandstalige schaal, en concludeerden op basis van de resultaten over de interne consistentie, de constructvaliditeit en de factorstructuur, dat de schaal een nuttig instrument kan zijn om empathie te meten.

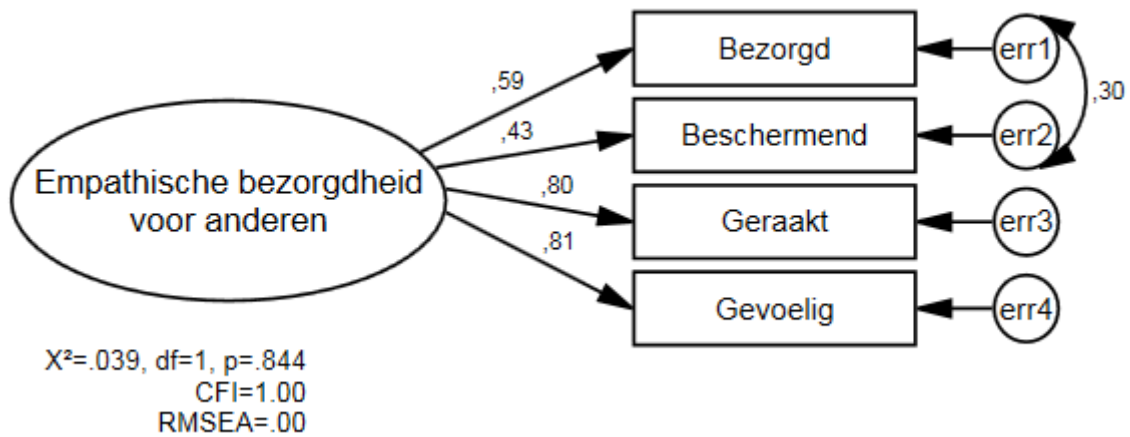
hem' hebben een te lage factorlading en worden op basis van de kwantitatieve pre-test verwijderd uit de schaal. De definitieve vragenlijst bevat bijgevolg nog vijf items die samen iemands mate van empathische bezorgdheid voor anderen meten. Hogere scores op deze schaal duiden op een hogere mate van empathische bezorgdheid voor anderen, terwijl lagere scores op minder empathische bezorgdheid voor anderen duiden.

Een exploratieve factoranalyse op de data van het eigenlijke onderzoek levert één factor op, en doet ons beslissen om het item 'Andermans ongelukken verstoren me meestal niet veel' te verwijderen uit de verdere analyses. Dit item bevat een factorlading lager dan .40 en de betrouwbaarheid (Cronbach's alpha) van de factor die empathische bezorgdheid voor anderen meet, zou verhogen wanneer dit item verwijderd wordt. Nadat dit item verwijderd werd, voerden we opnieuw een exploratieve factoranalyse uit op de schaal die nu vier items bevat. De Barlett's test of sphericity toont aan dat een factoranalyse uitgevoerd kan worden en dat de items voldoende hoog met elkaar correleren ($\chi^2=1412.659$, $df=6$, $p<.01$) en ook de KMO wijst in deze richting (0.725). De exploratieve factoranalyse levert op basis van het Kaiser-criterium en de scree plot één factor op, die 47.37% van de variantie verklaart. De eigenwaarde van deze factor is 2.395. Alle items in de schaal hebben een factorlading die groter is dan de grenswaarde van .40, en variëren van .525 tot .767. Er dient bijgevolg geen enkel item uit de schaal verwijderd te worden. Ten slotte toont de Chronbach's alpha aan dat de schaal een hoge betrouwbaarheid heeft ($\alpha=.775$). De resultaten van deze exploratieve factoranalyse kunnen geraadpleegd worden in tabel 10.2.

Tabel 10.2 Resultaten exploratieve factoranalyse op de schaal empathische bezorgdheid voor anderen

Items	Factorloadingen
Ik heb vaak tedere, bezorgde gevoelens voor mensen die minder gelukkig zijn dan ik.	.678
Wanneer ik iemand zie waarvan wordt geprofiteerd, voel ik me nogal beschermend tegenover hem.	.525
Ik ben vaak nogal geraakt door dingen die ik zie gebeuren.	.756
Ik zou mijzelf beschrijven als een vrij gevoelig persoon.	.767
Eigenwaarde	2.395
Verklaarde variantie	47.346
Betrouwbaarheid	.775

Vervolgens wordt op deze schaal een confirmatieve factoranalyse uitgevoerd. De eerste analyses tonen een matige model fit aan ($n=1217$). Daar waar de CFI-waarde binnen de aanvaardbare grenzen van een goede model fit ligt (CFI=.932), toont de RMSEA waarde geen goede fit aan (RMSEA=.199). De modificatie indices en residual errors worden bijgevolg opgevraagd om te zien op welke manier het model eventueel verbeterd kan worden ('model generating' aanpak, zie Jöreskog, p. 295).



Figuur 10.5 Visuele voorstelling van de resultaten van de confirmatieve factoranalyse op de latente variabele empathische bezorgdheid voor anderen

De resultaten van deze bijkomende testen tonen aan dat het model zou verbeteren, mits het toelaten van een covariantie tussen de errortermen 1 en 2 ($M.I.=47.497$, $P.C.=.172$). Byrne wijst er echter op dat het toevoegen van vrij te schatten parameters gestoeld dient te zijn op conceptuele en/of empirische argumenten (Byrne, 2010, p. 111) en betekenisvol dient te zijn (Byrne, 2010, p. 89-90). Covariantie tussen erroritems is vaak het gevolg van conceptuele overlap tussen de items in de factor. Bij nader inzien zijn de termen 'bezorgd' en 'beschermend' gerelateerd aan elkaar en staan ze in het Nederlandstalige woordenboek (Van Dale) aangeduid als synoniemen van elkaar. Het is bijgevolg mogelijk dat de respondenten items 1 en 2 op eenzelfde manier geïnterpreteerd hebben. We kiezen er daarom voor om deze covariantie tussen erroritem 1 en 2 toe te voegen aan het model. De analyses tonen nu een zeer goede model fit aan ($\chi^2=.039$, $df=1$, $p=.844$; $CFI=1.00$; $RMSEA=.00$). De factorloadingen liggen in de lijn van die van de exploratieve factoranalyse, gaande van .43 (beschermend), tot .81 (gevoelig) (zie figuur 10.5). Het meetmodel wordt bijgevolg op deze manier meegenomen in de verdere SEM analyses.

Verder testten we op basis van de pré-test de 'Attitudes Towards Violence Scale' van Funk en haar collega's. Omdat, zoals eerder gezegd, de schaal enkel van toepassing is op gewelddelicten, veralgemeenden we de items uit de schaal naar alle vormen van criminaliteit ('pro-criminele attitudes'). De schaal is samengesteld uit de subschalen 'reactief geweld' (i.e. geweld als respons op een bedreiging) en 'cultuur van geweld' (i.e. het beschouwen van gewelddadig gedrag als aanvaardbaar en waardevol), en bevat 15 stellingen die de respondent dient te beantwoorden op een vijf-puntenschaal gaande van 'helemaal niet akkoord' tot 'helemaal akkoord' (Funk et al., 1999). Onze kwantitatieve pré-test leverde echter ondermaatse resultaten op, met vijf factoren en items die

op verschillende factoren laden. Dit ondermaatse resultaat deed ons bijgevolg besluiten deze schaal niet op te nemen in de definitieve vragenlijst.¹⁵⁶

Voor de definitieve vragenlijst werd vervolgens intensief op zoek gegaan naar een alternatieve maat voor wat Funk en haar collega's benoemen als cognitieve (de)sensitisatie. Deze alternatieve schaal werd gevonden in de 'criminogenic cognitions scale', en meer bepaald de subschaal 'insensitivity to the impact of crime' (door ons vertaald als 'onverschilligheid voor de impact van criminaliteit')¹⁵⁷, recentelijk ontwikkeld door Tangney et al. (2012). Hoewel deze schaal werd ontwikkeld om het (nog steeds) bestaan van criminele denkpatronen bij daders na te gaan, bevangt de subschaal 'insensitivity to the impact of crime' inhoudelijk wat verstaan wordt onder cognitieve desensitisatie (zie definitie). Deze subschaal kan volgens ons dus ook gebruikt worden voor huidige doelstellingen (i.e. een bevraging bij een algemene populatie), mits de vragen lichtelijk aangepast worden. Nadat toestemming gevraagd werd aan Prof. Tangney, de hoofdonderzoeker van de publicatie over de 'criminogenic cognitions scale', om te schaal te gebruiken voor onze doeleinden (e-mailconversatie op 16 mei 2013), werden de items in de schaal aangepast. Bepaalde items in de schaal werden immers specifiek ontwikkeld voor daders van misdrijven. Het item 'Mijn misdrijf bracht niet echt schadelijke gevolgen met zich mee voor andere personen' veranderden we bijvoorbeeld in 'Sommige misdrijven brengen niet echt schadelijke gevolgen met zich mee voor andere personen'. Na overleg met collega's over de items in de schaal en een kleine test bij enkele kennissen, werd beslist deze nieuwe schaal op te nemen in de vragenlijst als maat voor iemands mate van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit. Het is de eerste keer dat deze schaal gebruikt wordt in publiek survey-onderzoek. De schaal 'insensitivity to the impact of crime' bestaat uit vijf items, waarop de respondent kan antwoorden op een vijf-puntenschaal, gaande van 'helemaal niet akkoord' tot 'helemaal akkoord'. Aangezien deze schaal in een later stadium van het onderzoek toegevoegd werd aan de vragenlijst, werd deze niet onderworpen aan een grootschalige pré-test.

Op basis van de resultaten van de survey werd in een eerste fase een exploratieve factoranalyse uitgevoerd op deze nieuwe schaal. Een eerste verkennende analyse deed ons beslissen om het item

¹⁵⁶ Een eerste verkennende factoranalyse leverde vijf factoren op. Bij de 'geforceerde' factoranalyse met twee factoren, laadden vijf van de 15 items niet sterk genoeg op de twee factoren. Bovendien was er geen overeenstemming tussen de factoren die gevonden werden op basis van de pré-test en de oorspronkelijke studie van Funk en de items horende bij deze factoren. Deze slechte score voor deze schaal zou kunnen te wijten zijn aan de veralgemening van de items naar alle vormen van criminaliteit, terwijl de items in de oorspronkelijke schaal betrekking hadden op geweldmisdrijven. Een andere verklaring zou de vertaling van de schaal van het Engels naar het Nederlands kunnen zijn.

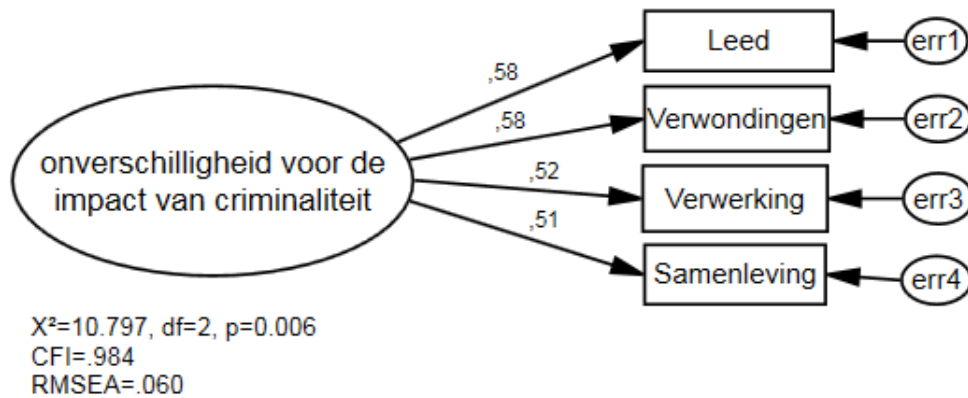
¹⁵⁷ We vertaalden deze schaal bewust niet als 'ongevoeligheid voor de impact van criminaliteit' om geen verwarring uit te lokken met het ruimere concept van gevoeligheid. Bovendien, na het doornemen van de items in de schaal, waren we van oordeel dat deze schaal eerder onverschilligheid dan ongevoeligheid meet.

'Bij een misdrijf is het slachtoffer de enige persoon die nadeel ondervindt' uit de schaal te verwijderen voor de verdere analyses. Dit item bevat immers een factorlading lager dan .40 en de betrouwbaarheid van de factor zou verhogen wanneer dit item verwijderd wordt. Nadat het item verwijderd werd uit de schaal, voeren we opnieuw een exploratieve factoranalyse uit op de schaal met vier items. De Barlett's test of sphericity toont aan dat een factoranalyse uitgevoerd kan worden en dat de items voldoende hoog met elkaar correleren ($\chi^2=549.830$, $df=6$, $p<.01$) en ook de KMO wijst in deze richting (0.706). De exploratieve factoranalyse levert op basis van het Kaiser-criterium en de scree plot één factor op, die 30.27% van de variantie verklaart. De eigenwaarde van de factor betreft 1.905. Alle items in de schaal hebben een factorlading die groter is dan de grenswaarde van .40, en gaan van .512 tot .582. Er dient bijgevolg geen enkel item uit de schaal verwijderd te worden. Ten slotte is de Chronbach's alpha opgevraagd. De alpha waarde voor de factor die onverschilligheid voor de impact van criminaliteit meet, betreft .628. Deze waarde is hoger dan de vooropgestelde ondergrens van .60 en is bijgevolg aanvaardbaar. De resultaten van deze exploratieve factoranalyse kunnen geraadpleegd worden in tabel 10.3.

Tabel 10.3 Resultaten exploratieve factoranalyse op de schaal onverschilligheid voor de impact van criminaliteit

Items	Factorladingen
Sommige misdrijven brengen niet echt leed toe aan iemand.	.577
Een diefstal is ok zolang het slachtoffer niet fysiek verwond wordt.	.582
Slachtoffers van criminaliteit raken er na verloop van tijd wel overheen.	.526
De samenleving maakt een te grote heisa rond criminaliteit.	.512
Eigenwaarde	1.905
Percentage verklaarde variantie	30.268
Cronbach's alpha	.628

Vervolgens wordt deze schaal getest in een confirmatieve factoranalyse. De resultaten van deze factoranalyse worden visueel voorgesteld in figuur 10.6. De confirmatieve factoranalyse ($n=1241$), toont aan dat het model goed op de data past ($\chi^2=10.797$, $df=2$, $p=.00$; $CFI=.984$; $RMSEA=.060$), met zowel de CFI-waarde als de RMSEA-waarde binnen de aanvaardbare grenzen van een goede model fit. De modificatie indices suggereren geen opmerkelijke verbeteringen aan het model. De factorladingen zijn gelijkaardig aan de factorladingen bekomen in de exploratieve factoranalyse, gaande van .51 tot .58. Op basis van deze resultaten beslissen we dat dit meetmodel meegenomen kan worden in de verdere SEM analyses.



Figuur 10.6 Visuele voorstelling van de resultaten van de confirmatieve factoranalyse op de latente variabele onverschilligheid voor de impact van criminaliteit

Behoudsgezindheid

Schwartz ontwikkelde de 'Value Survey' (1992) (27 items en vertaald naar 39 talen), die in een verkorte versie opgenomen werd in de European Social Survey (ESS) (21 items), na uitgebreide theoretische reflecties over waardenschalen zoals die van Hofstede of Rokeach. Conformiteit, traditie en veiligheid zijn drie aangrenzende basiswaarden in de waardencirkel van Schwartz, en weerspiegelen samen de hoger gelegen dimensie van conservatisme of behoudsgezindheid (Schwartz & Boehnke, 2004, p. 252) (zie ook hoofdstuk 10.2.2). In de huidige studie worden de drie basiswaarden samengevoegd en voeren we een factoranalyse uit op de overkoepelende waarde behoudsgezindheid. Schwartz (2001, p. 303) haalt immers zelf al aan dat elke waarde slechts gemeten wordt met twee of drie items, en dat dit een impact heeft op de betrouwbaarheid van de afzonderlijke waarden.

Voor de exacte vraagstelling voor deze drie basiswaarden raadplegen we de Vlaamse versie van de ESS (aanvullende vragenlijst, ronde 5, 2010). Elke van de drie basiswaarden die opgenomen worden in de vragenlijst, bevat twee items. In totaal bevat deze schaal die behoudsgezindheid meet dus zes items.¹⁵⁸ Voor elk van de stellingen/items dienen de respondenten op een vijf-puntenschaal aan te geven in hoeverre men akkoord gaat met de stelling ('helemaal niet akkoord' tot 'helemaal akkoord'). Op basis van de kwantitatieve pre-test werd beslist één item uit deze schaal weg te laten, namelijk het item 'Tradities zijn belangrijk voor mij. Ik probeer me te houden aan de gewoonten die ik vanuit mijn geloof of mijn familie heb meegekregen', uit de subschaal traditie. Dit item scoorde niet goed in vergelijking met de andere items (factorlading < .40).

¹⁵⁸ Voor elk van deze items dienden de respondenten in de ESS op een zes-puntenschaal aan te geven in hoeverre de persoon in de voorgelegde beschrijvingen op hem/haar lijkt ('lijkt helemaal niet op mij' tot 'lijkt erg op mij'). Om overeenstemming te behouden met de voorgaande vragen in onze vragenlijst, beslisten we een vijf-puntenschaal te gebruiken, met antwoordcategorieën van helemaal niet akkoord tot helemaal akkoord.

Op basis van de survey-data voeren we vervolgens een exploratieve factoranalyse uit op de schaal behoudsgezindheid (die nu vijf items heeft). De resultaten van deze exploratieve factoranalyse kunnen geraadpleegd worden in tabel 10.4. De Bartlett's test toont aan dat de items voldoende hoog met elkaar correleren en dat er dus een factoranalyse mag uitgevoerd worden ($\chi^2=790.659$, $df=10$, $p<.01$). Ook de KMO-waarde is voldoende hoog (0.796). Een exploratieve factoranalyse levert via het Kaisercriterium en de scree plot één factor op, die 40.27% van de variantie verklaart. De factorladingen van de items - gaande van .545 tot .722 - zijn voldoende hoog. Er dient bijgevolg geen item verwijderd te worden uit de analyses. Ten slotte toont de betrouwbaarheidsanalyse aan dat de schaal betrouwbaar is. Cronbach's alpha bedraagt .766, wat boven de vooropgestelde ondergrens van .60 ligt.¹⁵⁹ Deze waarde zou niet verbeteren wanneer er een item weggelaten wordt uit de schaal. In de meeste onderzoeken worden de drie componenten veiligheid, traditie en conformiteit echter apart beschouwd, en ook Schwartz verkiest het apart beschouwen van de componenten van 'conservationism'. De factoranalyse in dit empirisch onderzoek resulteert echter in een ééndimensionale structuur waardoor er toch van een overkoepelend concept behoudsgezindheid gesproken kan worden.

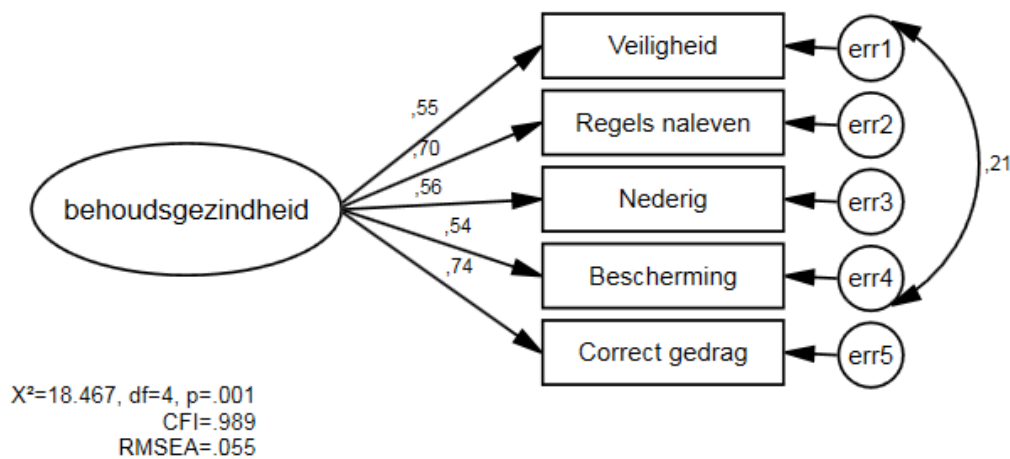
Tabel 10.4 Resultaten exploratieve factoranalyse op de schaal behoudsgezindheid

Items	Factorladingen
Het is belangrijk voor mij om in een veilige omgeving te leven. Ik vermijd alles wat mijn veiligheid in gevaar zou kunnen brengen.	.633
Ik vind dat mensen moeten doen wat hen wordt opgedragen. Ik vind dat mensen altijd de regels moeten naleven, zelfs als op dat moment niemand kijkt.	.699
Het is belangrijk voor mij om nederig en bescheiden te zijn. Ik zal niet proberen de aandacht op mijzelf te vestigen.	.545
Het is belangrijk voor mij dat de overheid mijn veiligheid tegen alle gevaren beschermt. Ik wil een sterke staat, die haar burgers kan verdedigen.	.553
Het is belangrijk voor mij om me altijd correct te gedragen. Ik probeer geen dingen te doen waarvan andere mensen zouden kunnen zeggen dat het fout is.	.722
Eigenwaarde	2.594
% verklaarde variantie	40.27
Cronbach's alpha	.766

Dit factormodel wordt vervolgens ook getest aan de hand van een confirmatieve factoranalyse in Amos (n=1199). De resultaten, die visueel voorgesteld worden in figuur 10.7, tonen aan dat de schaal redelijk goed past op de data in de dataset ($\chi^2=55.868$, $df=5$, $p=0.00$; CFI=.963, RMSEA=0.092). Daar waar de CFI-waarde een goede model fit aangeeft, wijst de waarde van de RMSEA op een middelmatige fit (tussen .08 en .10). We vragen daarom ook de modificatie indices en de residual

¹⁵⁹ In de ESS zijn de waarden van Cronbach's alpha voor het totaal van de landen de volgende: .59 voor de subschaal veiligheid, .62 voor de subschaal conformiteit en .39 voor de subschaal traditie (ESS, 2010, p. 313).

moments op om te bepalen of het model eventueel verbeterd kan worden. Deze tonen aan dat het toelaten van een covariantie tussen erroritem 1 en erroritem 4 een verbetering van het model zou inhouden (M.I.=29.751, P.C.=.089). Het toelaten van een covariantie dient gestoeld te zijn op conceptuele en/of empirische argumenten en moet dus betekenisvol zijn. Byrne wijst erop dat de suggestie om een covariantie tussen errortermen toe te voegen aan het model, vaak wijst op een conceptuele overlap tussen de items. Dit lijkt hier het geval te zijn: item 1 en item 4 gaan allebei over de wens tot veiligheid. Het is bijgevolg mogelijk dat de respondent item 1 en item 4 op dezelfde wijze geïnterpreteerd hebben. We beslissen daarom een covariantie toe te laten tussen de errortermen van items 1 en 4. De resultaten tonen nu een goede tot zeer goede model fit ($\chi^2=18.467$, $df=4$, $p=.001$; CFI=.989; RMSEA=.055). Zowel de CFI (>.95) en de RMSEA (<.06) liggen binnen de grenzen van een goede model fit. Op basis van deze resultaten beslissen we dat dit meetmodel meegenomen kan worden in de verdere SEM analyses (zie figuur 10.7).



Figuur 10.7 Visuele voorstelling van de resultaten van de confirmatieve factoranalyse op de latente variabele behoudsgezindheid

Cynisme t.a.v. de wet en sociale normen

Het concept cynisme t.a.v. de wet en sociale normen wordt gemeten aan de hand van de schaal die Sampson en Bartusch (1998) ontwikkelden in 1998. Deze schaal bevat vijf items, die de respondenten dienden te beantwoorden op een vijf-punt Likertschaal gaande van ‘helemaal niet akkoord’ tot ‘helemaal akkoord’. De schaal, die door Sampson en Bartusch (1998) ontwikkeld werd in het Engels, werd zelf vertaald naar het Nederlands. De oorspronkelijke schaal, bestaande uit vijf items, werd op basis van de kwantitatieve pre-test herleid naar vier items.¹⁶⁰

¹⁶⁰ Het item ‘Tegenwoordig moet men vandaag leven en afwachten wat de dag morgen zal brengen’ laadde niet sterk genoeg op de factor (<.40), en werd daarom verwijderd uit de definitieve vragenlijst.

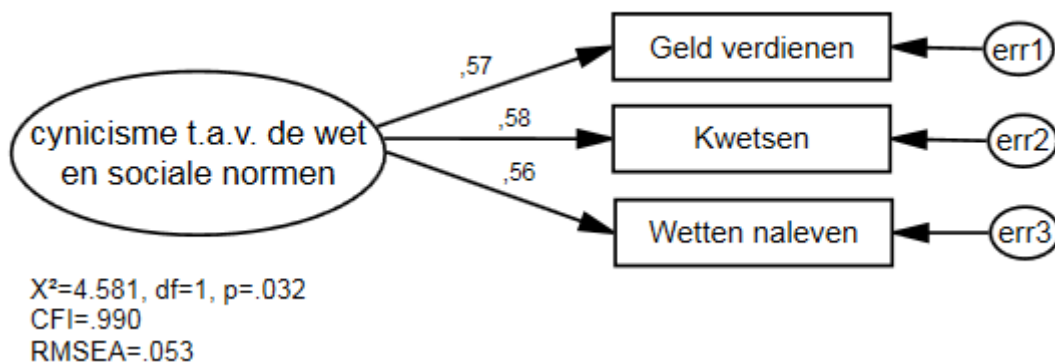
Op basis van de survey-data voerden we vervolgens een exploratieve factoranalyse uit op de schaal die iemands mate van cynisme t.a.v. de wet of sociale normen meet (zie tabel 10.6). De Bartlett's test of sphericity geeft aan dat een factoranalyse uitgevoerd kan worden, aangezien er een voldoende hoge correlatie bestaat tussen de items ($\chi^2=279.106$, $df=6$, $p<.01$). Ook de KMO-waarde van 0.669 is voldoende hoog om verder te gaan met de exploratieve factoranalyse. Verdere analyses leveren één factor op met een eigenwaarde van 1.830, die 28.55% van de variantie verklaart. De factorladingen variëren van .355 tot .609. Deze resultaten zijn soortelijk aan die van Sampson en Bartusch (1998, p. 787), waar de validiteitcoëfficiënten tussen .44 en .69 lagen. De factorlading van item 4 ligt echter onder de aanvaardbare grens van .40 ('Niemand heeft zaken met ruzies tussen vrienden of binnen families'). Ook de betrouwbaarheidsanalyse toont aan dat de betrouwbaarheid van deze schaal zou stijgen wanneer dit item verwijderd wordt uit de schaal (van .593 naar .600). We voeren daarom de factoranalyse opnieuw uit zonder item 4. De resultaten van deze factoranalyse kunnen geraadpleegd worden in tabel 10.5. Opnieuw wordt één factor gevonden, met een eigenwaarde van 1.678 die 34.06% van de variantie verklaart. De waarde van Cronbach's alpha voor deze schaal betreft .599. Aangezien deze schaal slechts vier items bevat, is een alphawaarde van bijna .60 aanvaardbaar en is deze relatief lage waarde te motiveren doordat de schaal slechts vier items bevat (zie Waege, 1997).

Tabel 10.5 Resultaten exploratieve factoranalyse op de schaal cynisme ten aanzien van de wet en sociale normen

Items	Factorladingen
Wetten zijn gemaakt om te verbreken	.602
Het is ok om alles te doen wat men wil, zolang men maar niemand kwetst.	.611
Om geld te verdienen zijn er geen goede en slechte manieren meer, wel nog gemakkelijke en moeilijke manieren.	.535
Eigenwaarde	1.678
% verklaarde variantie	34.06
Cronbach's alpha	.599

Dit factormodel wordt vervolgens ook getest aan de hand van een confirmatieve factoranalyse ($n=1257$). In eerste instantie tonen de analyses aan dat het model nul vrijheidsgraden heeft (het model bevat slechts drie items) en bijgevolg gesatureerd of overgeïdentificeerd is. We kunnen dit oplossen door een extra restrictie aan het model op te leggen. Byrne (2010, p. 34) stelt immers dat *"the imposition of constraints on particular parameters can sometimes be beneficial in helping the researcher to attain an overidentified model"*. In Amos wordt telkens standaard het regressiegewicht van het eerste item op 1 gezet om de schaal te kunnen identificeren. We kiezen er nu ook voor om de factorlading van het tweede item ook op 1 te zetten, aangezien de exploratieve factoranalyse aantoonde dat de factorladingen van items 1 (die nu standaard op 1 gezet wordt) en 2 bijna identieke factorladingen hebben. Wanneer we het meetmodel op deze manier testen, wijzen de

resultaten op een zeer goede model fit ($\chi^2=4.581$, $df=1$, $p=.032$; CFI=.990, RMSEA=.053). Zowel CFI (>.90) als de RMSEA (<.06) wijzen op een goede model fit. Er worden geen modificatie indices weergegeven, wat erop wijst dat het model op basis van de beschikbare gegevens niet verbeterd kan worden. De factorladingen zijn gelijkaardig aan de factorladingen bekomen op basis van de exploratieve factoranalyse, en gaan van .555 (wetten verbreken) tot .579 (kwetsen). Op basis van deze resultaten beslissen we dat dit meetmodel meegenomen kan worden in de verdere SEM analyses. De resultaten van deze confirmatieve factoranalyse kunnen geraadpleegd worden in figuur 10.8.



Figuur 10.8 Visuele voorstelling van de resultaten van de confirmatieve factoranalyse op de latente variabele cynisme t.a.v. de wet en sociale normen

Totale televisiekijktijd

Ten slotte werden verschillende vragen ontwikkeld die meten hoeveel televisie iemand kijkt. Een eerste moeilijkheid die we hierbij dienen te overbruggen is het definiëren van 'televisie kijken'. Wat bedoeld werd met 'televisie kijken' ten tijde van Gerbner en zijn cultivatiecollega's in de jaren '60, '70 en '80 is niet meer hetzelfde dan wat we nu, in een laatmoderne samenleving, verstaan onder 'televisie kijken'. Er bestaat nu immers ook de mogelijkheid van het online (her)bekijken van bepaalde televisieprogramma's, het opnemen van televisieprogramma's op de digibox, het op voorhand bekijken van televisieprogramma's via de interactieve digibox en het bekijken van series en/of films op dvd of via het internet. In principe betreffen dit ook vormen van televisie kijken. We kiezen er daarom voor om het begrip televisie kijken ruimer te interpreteren dan enkel verwijzend naar het medium televisie zelf. Met televisie kijken bedoelen we dus niet alleen klassiek programma's kijken op het televisietoestel (het klassieke medium), maar ook programma's kijken via de digibox, dvd-speler of online televisieprogramma's (her)bekijken. Dit werd aan de respondenten ook duidelijk gemaakt in de vraagstelling voor deze set van vragen. We gaven hen de volgende instructie: "We zouden vervolgens graag weten hoe vaak en wanneer u televisie kijkt en naar welk soort van programma's uw voorkeur uitgaat. Met televisie kijken bedoelen we televisieprogramma's

kijken op uw televisietoestel, via de digibox of online televisieprogramma's (her)bekijken op de website van de zender."

De tweede moeilijkheid betreft de vaststelling dat vrijwel iedere onderzoeker andere vraagstellingen hanteert om het kijkvolume van de respondenten in te schatten (zie Hawkins & Pingree, 1982; Potter & Chang, 1990; Van den Bulck, 1996). Omwille van de vaststelling dat een open vraagstelling vaak leidt tot overschattingen (e.g., Van den Bulck, 1995) en dat frequente kijkers niet noodzakelijk elke dag kijken en mensen die elke dag televisie kijken niet noodzakelijk frequente kijkers zijn (Van den Bulck, 1996), maken we gebruik van de somschaal of 'summation scale'. Bij dit type van schaal worden de verschillende uren van de dag visueel voorgesteld op een tijdsbalk, beginnende van 7u 's morgens tot 02.00u 's nachts. Er worden in totaal 38 bolletjes voorzien die kunnen ingekleurd worden en die elk apart een half uur televisie kijken voorstellen. Voor elke dag van de week wordt een tijdsbalk voorgelegd aan de respondent en wordt hem/haar gevraagd om aan te geven welke periode van die dag men gewoonlijk televisie kijkt. De onderzoeker kan dan zelf berekenen hoeveel minuten per week de respondent naar de televisie kijkt door het totaal aantal ingekleurde bolletjes op te tellen en te vermenigvuldigen met 30. Deze schaal werd succesvol gebruikt in voorgaand onderzoek (e.g., Eggermont, 2005; Van Mierlo, 2007). Dossche (2009, p. 174) concludeerde op basis van haar meta-studie - waarin ze onder andere de invloed van de operationalisering van de afhankelijke variabele televisieblootstelling op de effectgrootte in cultivatiestudies naging - dat het gebruik van een somschaal hogere effectgroottes oplevert in vergelijking met de andere schalen (zoals de 'overall assessment scales' en 'daily hour scales'). Ze oppert dan ook voor een frequenter gebruik van dit type van schaal in toekomstig cultivatie-onderzoek (Dossche, 2009, p. 174).

Er dient opgemerkt te worden dat het hier schattingen van totale televisiekijktijd betreffen. We moeten er ons dus van bewust zijn dat we niet de reële televisiekijktijd meten, maar slechts een schatting of benadering hiervan. Het antwoord op deze vragen betreffen immers een zelfrapportage.

Kijktijd televisienieuws

Er werd niet enkel gepeild naar de totale televisieblootstelling, ook hoe vaak men kijkt naar televisienieuws (i.e. kijktijd televisienieuws) is een centrale variabele in het onderzoek. Voor het meten van de kijktijd naar televisienieuws op één en VTM – de twee zenders die ook geselecteerd werden voor de steekproef van de inhoudsanalyse - werd een aparte vraag gesteld. De respondent wordt gevraagd op een vier-punt Likertschaal aan te duiden hoe vaak hij/zij naar het nieuws kijkt op deze twee zenders (nooit / soms (één keer per week of minder) / regelmatig (een paar keer per week) / elke dag). Ter aanvulling werd ook gevraagd hoe vaak men naar nieuws op andere televisiezenders kijkt. Ook hier gaat het om schattingen van de kijktijd naar televisienieuws.

Er dient, tot slot, opgemerkt te worden dat er een overlap bestaat tussen totale televisiekijktijd en kijktijd naar televisienieuws. Aan de respondenten werd immers gevraagd op een somschaal aan te duiden op welke uren van de dag ze televisie kijken (totale televisieblootstelling). Bijgevolg valt hier ook de kijktijd naar nieuws onder. We verwachten dus een correlatie tussen beide variabelen.

10.5.2 Enkele kanttekeningen bij de vragenlijst en de aanpak van het onderzoek

Ten slotte dienen enkele kanttekeningen gemaakt te worden bij dit empirisch onderzoek naar het verband tussen blootstelling aan televisienieuws en algemene televisieblootstelling en de percepties over criminaliteit.

Ten eerste is het onderzoeksopzet van de huidige studie cross-sectioneel van aard. Bij het interpreteren van de onderzoeksresultaten dient er rekening mee gehouden te worden dat causaliteit op basis van een cross-sectioneel surveydesign niet vastgesteld kan worden. Een cross-sectioneel onderzoeksdesign laat de onderzoeker niet toe causale interpretaties te maken. Hoewel er dus bijvoorbeeld niet kan geconcludeerd worden dat blootstelling aan televisie bepaalde percepties over criminaliteit *veroorzaakt*, kunnen we wel stellen dat blootstelling aan televisie bepaalde percepties *voorspelt*. Potter (1993, p. 585) stelt dat vier voorwaarden vervuld dienen te zijn, wil men een causaal cultivatieverband aantonen. Ten eerste dient de onderzoeker een significante relatie aan te tonen tussen televisieblootstelling en een bepaald wereldbeeld. Dit verband dient, ten tweede, verwacht te worden op basis van televisie-inhouden. Ten derde stelt Potter (1993) dat televisieblootstelling het bepaald wereldbeeld dient vooraf te gaan in de tijd. Ten slotte is vereist dat andere mogelijke samenhangende factoren met het wereldbeeld (bv. socio-demografische factoren), uitgesloten worden. Hoewel de eerste, tweede en vierde vereiste zouden kunnen vervuld worden op basis van een cross-sectionele studie met SEM, kan aan de vierde vereiste niet voldaan worden aan de hand van een cross-sectioneel studiedesign. Het is dan immers onmogelijk om na te gaan of de televisieblootstelling het bepaald wereldbeeld voorafging in de tijd of omgekeerd. Hoewel over het algemeen gesteld wordt dat longitudinale en experimentele onderzoeksdesign wel (een vorm van) causaliteit kunnen aantonen, stellen Rossmann en Brosius (2004) in hun artikel waarin ze het probleem van causaliteit binnen cultivatie-onderzoek aankaarten, dat er niet een methode bestaat waarmee cultivatie-onderzoekers causale effecten kunnen vaststellen. Ook experimenteel onderzoek in de vorm van laboratoriumexperimenten, sociale experimenten en tijdsreeksen bevatten nadelen en zijn niet in staat causale effecten vast te stellen binnen de cultivatietraditie, zo beargumenteren ze. Enkel een combinatie van methoden kan hier een oplossing bieden, zo stellen de auteurs.

Een tweede methodologische beperking komt voort uit het klassieke idee van de cultivatietheorie, namelijk dat een langdurige blootstelling aan televisie-inhouden cultivatie-effecten

kan genereren. Op basis van cross-sectioneel survey-onderzoek kan deze langdurige blootstelling aan televisie-inhouden echter niet gemeten worden. Het is immers niet mogelijk om op basis van een momentopname – die bovendien een schatting of zelfrapportage van de respondenten betreft - na te gaan of de respondent al dan niet ‘langdurig’ blootgesteld werd aan televisie-inhouden. In de huidige vragenlijst werd enkel gepeild naar het televisiegebruik in de afgelopen week. Hoewel deze methode van de somschaal verder gaat dan het merendeel van de vraagstellingen over televisieblootstelling in vorig cultivatieonderzoek, kan ze niet de langdurige blootstelling aan televisie-inhouden vatten. Riddle (2010) trachtte met haar ‘lifetime viewing scale’ tegemoet te komen aan dit probleem en te peilen naar iemands blootstelling aan televisie-inhouden vanaf de vroeger kindertijd, door te peilen naar televisiekijkgedrag op drie momenten in het leven van de respondenten. Het gaat hier echter ook om inschattingen van televisiekijkgedrag, gemeten via het cross-sectioneel survey-design. De resultaten zijn bovendien afhankelijk van het geheugen van de respondenten. Een mogelijke oplossing om langdurige televisieblootstelling te meten, zou wel te vinden zijn in het longitudinale surveydesign, waarbij respondenten op verschillende momenten in tijd gevraagd wordt naar hun televisiegebruik, maar ook deze methode zou nog beperkingen inhouden (e.g., een inschatting van televisieblootstelling op ‘slechts’ enkele momenten in de tijd). De vraag bestaat bovendien ook wanneer blootstelling ‘langdurig’ te noemen valt en wanneer niet.

Ten derde werd er op basis van voorgaande literatuur en theoretische inzichten een hypothetisch model opgesteld over het verband tussen blootstelling aan televisienieuws en algemene televisie-inhoud en de percepties over misdrijven. Er werden ook intermediaire variabelen toegevoegd aan het model om eventuele indirecte cultivatie-effecten aan te tonen. Om het hypothetisch model vervolgens te testen en te komen tot een theoretisch model, hanteren we de ‘model generating approach’ (zie Jöreskog, 1993) (voor meer uitleg zie hoofdstuk 10.6). Deze aanpak sluit echter niet uit dat er mogelijk ook andere variabelen zijn die verband houden met de variabelen in het hypothetisch model, dat er bepaalde variabelen niet opgenomen zijn die het model zouden verbeteren (bv. politieke attitudes of interpersoonlijk vertrouwen), of dat er ook andere hypothetisch modellen goede resultaten zouden opleveren. Er bestaan, met andere woorden, wellicht ook andere hypothetisch modellen, met andere variabelen, die goed op de data zouden passen. Tomarken en Waller (2005, p. 49) stellen in hun artikel over de beperkingen van structurele vergelijkingsmodellen in dit verband dat *“good fit by no means guarantees the inclusion of all relevant variables in a model”*. Een goede model fit betekent dus niet altijd dat alle relevante variabelen in het hypothetisch model opgenomen zijn, of dat alternatieve modellen niet goed zouden passen. Om te testen of het theoretisch model dat bekomen wordt op basis van deze ‘model generating’ aanpak op de data past voor de misdrijven afzonderlijk, zijn we nog strenger en wordt enkel nagegaan of het theoretisch model toegepast kan worden op de misdrijven afzonderlijk of niet (‘ja’ of ‘nee’). Op die manier wordt

misschien niet het 'beste' model bekomen. Het is belangrijk voor ogen te houden dat dit echter niet het doel was van deze studie.

Een vierde beperking situeert zich, ten slotte, binnen het concept van gevoeligheid, dat wordt gemeten aan de hand van onderliggende indicatoren, namelijk empathische bezorgdheid voor anderen en onverschilligheid voor de impact van criminaliteit. Een hoge mate van empathie en een lage mate van onverschilligheid zouden dan gevoeligheid impliceren. Hierbij rijst echter de vraag hoe hoog de mate van empathische bezorgdheid, en hoe laag de mate van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit dient te zijn alvorens men kan spreken van gevoeligheid. Ook Funk en haar collega's halen dit als een beperking aan in hun onderzoek naar het spelen van gewelddadige videogames en desensitisatie – het omgekeerde concept: *“However, the question as to how low or how high proviolence attitudes must be to label an individual “desensitized” was not addressed and remains a study limitation and a question for future research”* (Funk et al., 2004, p. 35).

10.6 De data-analyse

De confirmatieve factoranalyses leverden bevredigende resultaten op voor de schalen die empathische bezorgdheid voor anderen, onverschilligheid voor de impact van criminaliteit, behoudsgezindheid en cynisme t.a.v. de wet en sociale normen meten. Deze meetmodellen kunnen bijgevolg meegenomen worden in de structurele vergelijkingsmodellen, waarin de verbanden tussen de variabelen getest zullen worden.

Alvorens de analyses aan te vatten, dient de onderzoeker stil te staan bij de schattingstechniek die gebruikt zal gebruiken om de modellen te testen. Er zijn immers verschillende schattingstechnieken mogelijk wanneer men werkt met structurele vergelijkingsmodellen (bv. generalized least squares (GLS), weighted least squares (WLS), maximum likelihood (ML), etc.). In de huidige studie maken we gebruik van de schattingsmethode van 'maximum likelihood estimation' (ML). Ondanks het feit dat we voornamelijk te maken hebben met categorische data (behalve de variabele totale televisieblootstelling) waarbij volgens experts beter geopteerd wordt voor de schattingsmethode van 'weighted least squares' (WLS) (die is gebaseerd op polychorische correlaties), of voor Bayesiaanse schattingsmethoden, kiezen we voor de ML-schattingsmethode om verschillende redenen. Ten eerste, zo beargumenteert Byrne, kunnen categorische variabelen in SEM behandeld worden alsof het continue variabelen zijn, op voorwaarde dat de variabele voldoende categorieën heeft en normaal verdeeld is (Byrne, 2010, p. 148). De methode van bootstrapping kan een oplossing bieden wanneer er geen normale verdeling is (Kline, 2011, p. 177) (zie infra). Ten tweede heeft onderzoek aangetoond dat de WLS en de ML-schattingsmethoden in SEM gelijkaardige resultaten

opleveren: *“In most cases, where the hypothesized model is well specified and the scaling based on more than three categories, it seems unlikely that there will be much difference between the findings”* (Byrne, 2010, p. 160). Verder kiezen we ook omwille van praktische redenen voor de ML-schattingsmethode. Het softwareprogramma Amos ondersteunt namelijk de WLS-schattingsmethode en polychorische correlaties niet. In Amos kan men ordinale data analyseren via de Bayesiaanse statistiek, een tak van de statistiek die nog niet frequent toegepast wordt binnen de sociale wetenschappen. De ML schattingsmethode is echter de default setting in Amos. Ten derde is de ML-schattingsmethode de meest gebruikte schattingsmethode binnen studies die gebruik maken van SEM (Harrington, 2009, p. 28; Kline, 2011, p. 154). De ML-schattingsmethode heeft dus al meermaals haar nut en kracht bewezen. Aangezien in het huidige onderzoek alle variabelen vier of meer antwoordcategorieën hebben en het softwareprogramma Amos gebruikt wordt om de analyses uit te voeren, lijkt de ML-schattingsmethode ons de meest aangewezen techniek.¹⁶¹

Op basis van de literatuur over SEM en enkele voorbeeldstudies, hebben we een stappenplan opgesteld, dat als leidraad dient voor de data-analyse (zie tabel 10.6). Alvorens dit stappenplan te overlopen, is het van belang onze algemene strategie toe te lichten. De inzichten van Jöreskog (1993) bieden hiervoor een geschikt kader. Meer bepaald onderscheidt hij drie mogelijke manieren waarop een theorie getest kan worden, namelijk het ‘strictly confirmatory’ scenario, het ‘alternative models’ scenario en het ‘model generating’ scenario. In het ‘strictly confirmatory’ scenario vertrekt de onderzoeker vanuit een hypothetisch model dat opgesteld is op basis van literatuur en theoretische inzichten, waarna hij/zij de fit van dit model fit op de data nagaat. Op basis van de resultaten van deze analyse kan het hypothetisch model dan aanvaard of verworpen worden (ja of nee). In het ‘alternative models’ scenario formuleert de onderzoeker op basis van literatuur en theoretische inzichten verschillende hypothetisch modellen (i.e. conflicterende modellen), waarna hij/zij het model selecteert dat de best fit oplevert met de data. Ten slotte onderscheidt hij het ‘model-generating’ scenario. Volgens deze aanpak past de onderzoeker op basis van verkennende analyses zijn/haar model aan en schat hij/zij het opnieuw, nadat het initiële model verworpen diende te worden op basis van de data. Jöreskog benadrukt dat onderzoekers die een model opnieuw testen in post-hoc analyses, in principe een ‘model-generating’ aanpak hanteren (Jöreskog, 1993, p. 295).

¹⁶¹ Ten slotte dient opgemerkt te worden dat we er voornamelijk reflectieve schalen zijn opgenomen in de analyses, maar dat er ook enkele formatieve schalen in het hypothetisch model zitten (bv. bloostelling aan televisienieuws, percepties over de zwaarte van de schade van slagen en verwondingen). Slechts weinig softwarepakketten ondersteunen echter de analyse van formatieve schalen in SEM en ook Amos bezit deze functie niet (Baxter, 2009, p. 1371; Blunch, 2008, p. 155). Blunch (2008, p. 155) raadt aan om in dat geval gebruik te maken van “a single item, a summated scale or a principal component”. We berekenen van de formatieve schalen bijgevolg het gemiddelde (restrictieve somschaal, zie Mortelmans en dehortogh (2008a, p. 131-132)). Voor deze variabele wordt dan echter geen errorterm mee in het model opgenomen.

In het huidige onderzoek wordt de ‘model-generating’ aanpak gehanteerd, en wordt er slechts één hypothetisch model getest (in principe drie, maar het is de bedoeling om te komen tot het finale samengesteld model), dat opnieuw geschat wordt na het verwijderen van de niet-significante verbanden en variabelen uit het model (i.e. post hoc analyses). Het is niet onze bedoeling om grote aanpassingen te doen aan deze modellen, of om de vergelijking te maken met conflicterende hypothetisch modellen. Verbanden die gesuggereerd worden (op basis van de modificatie indices), maar die niet passen in het hypothetisch model of niet stroken met onze theoretische inzichten, worden niet opgenomen in het finale model. Het is het doel van het huidige onderzoek om een ‘nieuwe’ theorie te ontwikkelen en te testen; het uitspelen van verschillende theorieën tegenover elkaar behoort niet tot ons doel (in tegenstelling tot bijvoorbeeld het onderzoek van Bruinsma (1985)). Wellicht kunnen andere modellen op basis van de data ook goed (of zelfs beter) scoren, maar het is niet de bedoeling van het huidige onderzoek dit te bestuderen, of het ‘beste model’ uit een veelheid aan modellen te destilleren. Nieuwe of alternatieve verbanden tussen variabelen worden dus niet getest, en er worden geen conflicterende modellen getest.

Hierbij dient echter één kanttekening gemaakt te worden. Voor de relaties tussen de intermediaire variabelen onderling gaan we eerder exploratief en ‘data driven’ te werk. We laten ons leiden door de data voor de verbanden tussen empathische bezorgdheid voor anderen, onverschilligheid voor de impact van criminaliteit, behoudsgezindheid en cynisme t.a.v. de wet en sociale normen. Er werd immers geen literatuur teruggevonden die deze variabelen – op een of andere manier – aan elkaar linkt, en bijgevolg konden hierover geen hypothesen opgenomen worden. Voor de relaties tussen deze variabelen onderling, laten we ons leiden door de data en baseren we ons op de verbanden die gesuggereerd worden door de modificatie indices. Het doel van onze uiteindelijke aanpak (i.e. ‘model-generating’ aangevuld met een data-driven aanpak voor enkele relaties tussen variabelen) is *“to “discover” a model with three properties: It makes theoretical sense, it is reasonably parsimonious, and its correspondence to the data is acceptably close”* (Kline, 2011, p. 8). Deze studie is in dit opzicht innovatief: we zijn de eerste onderzoekers die deze variabelen met elkaar in verband brengen.

Vervolgens bespreken we de verschillende stappen die we zullen overlopen om tot een finaal theoretisch model te komen (zie tabel 10.6). In een eerste stap wordt met behulp van de ML schattingsmethode nagegaan in welke mate de steekproefdata ‘fitten’ op het hypothetisch model (Kline, 2011, p. 154-155). Net zoals bij de meetmodellen (CFA) evalueren we telkens de model fit aan de hand van de fit indices. Meer bepaald worden de CFI-waarde en de RMSEA opgevraagd, alsook de χ^2 (al is deze gevoelig voor steekproefgrootte). Een CFI-waarde hoger dan .90 wordt beschouwd als een goede model fit, wanneer deze waarde groter is dan .95 kunnen we van een zeer goede model

fit spreken. Voor de RMSEA waarde worden eveneens dezelfde vuistregels gehanteerd als voor de meetmodellen: een RMSEA waarde $<.06$ wijst op een zeer goede model fit, terwijl een waarde tussen $.06$ en $.08$ wijst op een middelmatige model fit. Waarden hoger dan $.08$ impliceren dat de fit van het model niet goed is. Telkens worden ook de parameterschattingen bestudeerd om de sterkte en de richting van de verbanden tussen de variabelen te achterhalen ('model estimates'). De niet-significante verbanden ($p>.05$) worden uit het model verwijderd wanneer de fit van een model niet goed is (stap 2). Stap voor stap wordt het model opnieuw geschat. Dit zijn de zogenaamde post hoc analyses. In een volgende fase worden ook de modificatie indices opgevraagd, teneinde na te gaan of het model verbeterd kan worden en op welke manier (stap 3) (zie 'model generating' aanpak). Wanneer een bepaald verband toegevoegd wordt aan het model op basis van deze modificatie indices, wordt het model telkens opnieuw getest.¹⁶² Variabelen die op het einde van deze fase met geen enkele andere variabele in het model in verband staan, worden – vanuit de logica van het spaarzaamheidsprincipe – ook uit het model verwijderd (stap 4). Zoals reeds gezegd in het deel over de steekproef, worden de analyses in eerste instantie uitgevoerd voor de groep van respondenten die geen ontbrekende waarden hebben op de variabelen in het model ($n=682$). Op die manier kunnen ook modificatie indices en residual errors opgevraagd worden, en kunnen ook bootstrapping analyses uitgevoerd worden. Nadat het finale model geschat is en de nodige aanpassingen doorgevoerd zijn, wordt het model opnieuw geschat voor de gehele groep van respondenten ($n=1278$) (stap 5).

Bruinsma (1985, p. 147) stelt dat de kwaliteit van het hypothetisch model verder kan beoordeeld worden aan de hand van een aantal bijkomende criteria. Ten eerste kan nagegaan worden of het teken van de padcoëfficiënten overeenstemt met de theoretisch voorspelde richting. Ten tweede kan de sterkte van de padcoëfficiënten bestudeerd worden. Om de verklaaringskracht van de significante variabelen ($p<.05$) in het model na te gaan, wordt gebruik gemaakt van gestandaardiseerde padcoëfficiënten. Op die manier kan de sterkte van het verband nagegaan worden en kunnen de effecten van verschillende variabelen met elkaar vergeleken worden. In de derde plaats kan bekeken worden hoe hoog het percentage verklaarde variantie is van de afhankelijke variabele(n) in het model. Hoe hoger dit percentage is, hoe kleiner de kans is dat de theoretisch relevante variabelen niet in het model zitten, en omgekeerd. Bruinsma vult hierbij aan dat in de sociale wetenschappen een verklaarde variantie van 25% al als redelijk hoog beschouwd mag worden. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat de verklaarde variantie van ernstpercepties vermoedelijk hoog zal liggen, aangezien we eerst in het conceptueel kader componenten van ernst

¹⁶² We verwachten een aantal post hoc analyses voor de paden tussen de intermediaire variabelen onderling. We hebben over de verbanden tussen deze variabelen immers geen hypothesen opgesteld en laten de modificatie indices suggesties doen voor verbanden.

bepaalden, die dan in het hypothetisch model opgenomen worden als voorspellers van ernstpercepties (zie ook deel 1 van dit proefschrift). Het is daarom interessant om telkens ook de verklaarde variantie van de percepties over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven, na te gaan.

Tabel 10.6 Zelf ontwikkeld SEM stappenplan om op basis van een hypothetisch model aan de hand van de ‘model generating’ benadering te komen tot een finaal theoretisch model

Stappen	Werkwijze
Stap 1: Testen van het opgestelde hypothetisch model	De fit indices worden opgevraagd om de model fit te kunnen beoordelen.
Stap 2: Verwijderen van de niet-significante verbanden uit het model	Parameterschattingen met $p < .05$ worden uit het model verwijderd.
Stap 3: Opvragen van de modificatie indices	Eventuele verbanden die het model kunnen verbeteren worden toegevoegd, zolang ze theoretisch te verantwoorden zijn.
Stap 4: Toepassen van het spaarzaamheidsprincipe	Variabelen die met geen enkele andere variabele in het model in verband staan, worden uit het model verwijderd.
Stap 5: Testen van dit ‘nieuwe’ model voor alle respondenten	Het model wordt opnieuw geschat voor de gehele groep van respondenten. ¹⁶³
Stap 6: Uitvoeren van mediator analyses	Indirecte effecten worden nagaan aan de hand van de bootstrapping methode.
Stap 7: Uitvoeren van bootstrapping analyses	Het model wordt opnieuw getest aan de hand van de bootstrapping methode (ML schattingsmethode) en de Monte Carlo Procedure.
Stap 8: Invoeren van de controlevariabelen	Het model wordt opnieuw getest, terwijl gecontroleerd wordt voor geslacht, leeftijd en opleidingsniveau.
Stap 9: Interpreteren van het finale theoretisch model	Het finale model wordt geïnterpreteerd op basis van de sterkte en de richting van de (gestandaardiseerde) parameterschattingen, en het wordt visueel voorgesteld.

Stappen 1 tot en met 5 betreffen de standaardanalyses om te komen tot een finaal model. Echter, nadat het hypothetisch model getest, eventueel aangevuld en aangepast is, kunnen nog enkele bijkomende analyses uitgevoerd worden, zoals mediatoranalyses om na te gaan of er indirecte verbanden bestaan en bootstrapping analyses om rekening te houden met de eventuele niet-normaliteit van de data.

Om te testen of een variabele een mediator vormt in het model, worden mediator analyses uitgevoerd om indirecte effecten na te gaan (stap 6). Meer bepaald wordt deze methode door Preacher en Hayes (2008, p. 886) en door Hayes (2009, p. 413; 2013, p. 110) beschouwd als de meest betrouwbare methode om indirecte effecten na te gaan. Bootstrapping heeft immers – in

¹⁶³ De voorgaande analyses werden uitgevoerd op de groep van respondenten zonder ontbrekende waarden op de variabelen in het model.

tegenstelling tot de klassieke 'sobeltest' (ook wel de 'normal theory approach', 'product of coefficients approach' of 'delta method' genoemd) als grootste voordeel dat de data niet normaal verdeeld hoeven te zijn (Hayes, 2009, p. 411-413; Hayes, 2013, p. 104-110; Preacher & Hayes, 2008, p. 880). Bij bootstrapping wordt in elk van de substeekproeven die getrokken worden op basis van de originele steekproef, het indirecte effect van de onafhankelijke op de afhankelijke variabele berekend. Wanneer de bias-corrected betrouwbaarheidsintervallen aantonen aan dat het indirecte effect van de onafhankelijke variabele op de afhankelijke variabele significant verschillend is van 0 ($p < .01$), kunnen we concluderen dat de variabele een mediator is (zie Hayes, 2013, p. 105-112).

Zoals aangehaald, veronderstelt de keuze voor de ML-schattingsmethode normaal verdeelde data (Hox, 1999, p. 207). Onderzoek heeft echter aangetoond dat vele onderzoekers die structurele vergelijkingsmodellen toepassen zich vaak niet bewust zijn van het feit dat ze met niet-normaal verdeelde data werken en ze analyses toepassen op niet-normaal verdeelde data (Byrne, 2010, p. 329). Dit kan in SEM echter tal van problemen opleveren (voor een overzicht, zie Byrne, 2010, p. 329-330), die we in huidig onderzoek trachten te vermijden. De Kolmogorov-Smirnov en de Shapiro Wilk testen geeft ons een indicatie van de normaliteit van de data. Verder controleren we de skewness (scheefheid) en kurtosis (platheid) om te kijken hoe de verdeling precies verloopt en ten slotte vragen we ook QQ-plots op die ons een visuele voorstelling geven van de verdeling van de data. We kiezen er voor om niet enkel de resultaten van klassieke parametrische testen te volgen bij het interpreteren van de resultaten van de structurele vergelijkingsmodellen, maar ook de methode van 'bootstrapping' toe te passen op de data (stap 7). Bij bootstrapping worden er verschillende substeekproeven getrokken op basis van de originele steekproef en worden de resultaten berekend over de verschillende substeekproeven heen (Blunch, 2008, p. 225-226; Byrne, 2010, p. 331; Kline, 2011, p. 177; Schumacker & Lomax, 2004, p. 294-295). Per analyse wordt dan in Amos een resultaat verkregen op basis van de parametrische testen, alsook een resultaat op basis van de bootstrapping-methode. Meer bepaald worden in de verschillende substeekproeven die getrokken worden de variatie in de parameterschattingen geanalyseerd, alsook model fit indicatoren (Byrne, 2010, p. 330-331). Er worden 500 bootstrap samples opgevraagd (naar analogie met de voorbeelden van Byrne (2010) en Arbuckle (2007)), met de ML schattingsmethode en de Monte Carlo Procedure. De betrouwbaarheidsintervallen worden op .95 gezet. Telkens worden de verschillen tussen de bootstrap standaardafwijkingen en de standaardafwijkingen verkregen op basis van de originele steekproef bestudeerd, en vragen we ook de bias-gecorrigeerde betrouwbaarheidsintervallen op, met als doel na te gaan of de regressiegewichten die significant zijn op basis van de originele steekproef ook significant zijn in de bootstrapsteekproef en vice versa. Verder wordt telkens ook de 'Bollen-Stine bootstrapping measure of fit' opgevraagd, die de aangepaste bootstrap p-waarde van de chikwadraat fitstatistiek weergeeft. Door het uitvoeren van deze bootstrap procedure kan

nagegaan worden of er al dan niet een vertekening is van de resultaten door het opnemen van niet-normaal verdeelde data in het model.

Ten slotte onderwerpen we het theoretisch model nog aan een laatste test, en controleren we het model voor geslacht, leeftijd en opleidingsniveau (stap 8). Concreet worden deze controlevariabelen in verband gebracht met elke (endogene) variabele in het theoretisch model. Wanneer de model fit na deze controle nog steeds goede aanvaardbare resultaten oplevert, kan het theoretisch model geïnterpreteerd en gepresenteerd worden (stap 9). Meer bepaald bestuderen we de parameterschattingen, en trekken we gerichte conclusies over ons theoretisch model. Een visuele voorstelling van het model kan de informatie overzichtelijk samenvatten.

Nadat we op basis van deze stappen gekomen zijn tot een theoretisch model, we de eventuele mediators kennen, en bovendien ook rekening hielden met de eventuele niet-normaliteit van de data, onderwerpen we het theoretisch model aan enkele bijkomende tests. Zo willen we nagaan of het model stand houdt voor verschillende misdrijven (i.e. misdrijfspecifieke analyses) en voor verschillende subgroepen (i.e. multiple group analyses).

Ten eerste lijkt het ons interessant om het finale model te testen voor de misdrijven afzonderlijk. We gaan, met andere woorden na, of ons theoretisch model ook kan toegepast worden op misdrijven afzonderlijk. Voor elk van de misdrijven die bevestigd werden, wordt getest of het finale model 'past' op het misdrijf. Het is niet onze bedoeling om verschillende theoretische modellen te ontwikkelen voor verschillende misdrijven. Wel is het onze bedoeling om na te gaan of het finale model toegepast kan worden op de tien misdrijven die bevestigd werden in de survey. We hanteren voor deze analyses de 'strictly confirmatory' benadering (zie supra), waarin we per misdrijf de fit van het model op de misdrijfspecifieke data nagaan. Op basis van de resultaten van deze analyses, aanvaarden of verwerpen we dan het model per misdrijf. De fit indices spelen in deze analyses dus een beslissende rol. We hanteren hier dus een strenge aanpak en beantwoorden de vraag of het theoretisch model op het misdrijf past, simpelweg met ja of nee (zie ook hoofdstuk 11.3.1)

Ten tweede gaan we aan de hand van multiple group analyses na in welke mate het hypothetisch model past op de verschillende groepen van respondenten. Een multiple group analyse laat de onderzoeker toe om op basis van één enkele analyse na te gaan of er verschillen zijn tussen de subgroepen en of deze significant zijn. Meer bepaald laat het de onderzoeker toe te onderzoeken of voor de onderscheiden groepen telkens hetzelfde model met dezelfde of met andere parameterwaarden wordt teruggevonden, of dat er een verschillend model wordt gevonden voor de verschillende groepen (Arbuckle, 2007, p. 163). De verschillende subgroepen worden gevormd op basis van de controlevariabelen zoals beschreven in 10.2.3. In tegenstelling tot het apart testen van

het model voor de verschillende groepen, kan met de techniek van multiple group analyses in slechts een testfase aangegeven worden of de eventuele verschillen tussen de groepen significant zijn. Bovendien levert deze techniek, in tegenstelling tot het uitvoeren van aparte analyses per groep, meer accurate parameterschattingen op (Arbuckle, 2007, p. 161). Ook hier hanteren we de 'strictly confirmative aanpak' en beantwoorden we de vraag of het theoretisch model per groep van respondenten geldt, simpelweg met ja of nee (voor meer informatie over het opzet, zie ook hoofdstuk 11.4.1).

10.7 De meerwaarde van deze studie

Samenvattend worden de sterke punten van de huidige studie naar het verband tussen ernstpercepties van criminaliteit en de componenten en televisieblootstelling op een rijtje gezet.

Ten eerste worden de twee componenten van publieke ernstpercepties, zoals is gebleken uit de regressieanalyses in het eerste deel van dit proefschrift, meegenomen in het hypothetisch model. Er wordt bijgevolg niet rechtstreeks gepeild naar het verband tussen televisieblootstelling en ernstpercepties van criminaliteit, maar wel naar het verband tussen televisieblootstelling (algemeen en nieuws) en percepties over de morele verkeerdheid van criminaliteit en televisieblootstelling (algemeen en nieuws) en percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven. Om dit minder complex te laten verlopen en om zoveel mogelijk informatie te verkrijgen, worden er in een eerste fase drie modellen getest: 1) het morele verkeerdheidsmodel, waarin de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven centraal staan, 2) het schademodel, waarin de percepties over de zwaarte van de schade centraal staan, en 3) het samengesteld model, waarin de resultaten van beide modellen samengevoegd worden. Deze aanpak laat de onderzoeker toe om per component van ernstpercepties gerichte conclusies te trekken.

Ten tweede biedt deze studie ook een meerwaarde vanuit het oogpunt van de cultivatietheorie. Zo zijn er tal van cultivatiestudies die niet voorafgegaan werden door een inhoudsanalyse (e.g., Dowler, 2003; Spiranovic et al., 2011), ondanks het advies van de grondlegger George Gerbner om een 'message system analysis' uit te voeren voor de eigenlijke 'cultivation analysis'. In de huidige studie is het advies van Gerbner opgevolgd en werd eerst een inhoudsanalyse op de Vlaamse televisie uitgevoerd, alvorens de vragenlijst uit te sturen naar de respondenten. Op basis van deze inhoudsanalyse werden misdrijven geselecteerd en werden hypothesen opgesteld over het verband tussen televisieblootstelling en ernstpercepties van misdrijven.

Ten derde wordt gewerkt met structurele vergelijkingsmodellen om het vooraf opgestelde hypothetisch model te testen. Deze techniek laat de onderzoeker toe na te gaan of een op basis van de literatuur opgesteld hypothetisch model, strookt met de empirisch verzamelde data. In de huidige

studie zijn we immers voornamelijk geïnteresseerd in het testen van een theoretisch model, en in mindere mate in de specifieke uitkomsten van de testen. In tegenstelling tot klassieke analysetechnieken, zoals de regressieanalyse, die doorgaans gebruikt worden in criminologisch attitude – en perceptieonderzoek, worden er in structurele vergelijkingsmodellen errortermen in rekening gebracht, kunnen ook latente variabelen meegenomen worden in de analyses en is het mogelijk om verschillende modellen tegelijkertijd te schatten. Bovendien worden in deze studie niet alleen de basistechnieken van SEM toegepast, maar is getracht om ook analyses uit te voeren die verder gaan dan de basics. Bootstrapping analyses worden uitgevoerd om tegemoet te komen aan de eventuele niet-normaliteit van de data. Verder worden, om de hypothesen over de mediators in het hypothetisch model te testen, ook mediator analyses uitgevoerd, en worden er multiple group analyses toegepast op het finale model om vergelijkingen tussen groepen in de steekproef te kunnen maken.

Naast het testen van deze drie algemene, misdrijfversterkende hypothetisch modellen, wordt in een tweede fase ook gekeken of het finale theoretisch model – verkregen op basis van de resultaten van het misdrijfversterkende hypothetisch model – toegepast kan worden op de verschillende misdrijven afzonderlijk. Per misdrijf dat bevestigd werd in de survey, wordt het theoretisch model opnieuw getest. Deze aanpak heeft als voordeel dat conclusies kunnen getrokken worden per misdrijf. Op die manier wordt rekening gehouden met de eigenheid van elke van de bevestigde misdrijven.

Ten vijfde is deze studie uniek, in die zin dat een aantal vernieuwende variabelen geïntroduceerd worden in het onderzoek naar ernstpercepties van misdrijven. Zoals ook reeds aan bod kwam in het eerste deel van dit proefschrift, nam men in voorgaande studies voornamelijk klassieke socio-demografische factoren (e.g., leeftijd, geslacht, opleidingsniveau) en klassieke attitudes (e.g., autoritarisme, geloof) op als onafhankelijke variabelen. In deze studie werd doelbewust gezocht naar variabelen die nog niet opgenomen werden in voorgaand onderzoek, of naar variabelen die ‘meer eigen zijn aan deze tijd’ dan bepaalde klassieke variabelen. Zo worden de variabelen cynisme t.a.v. de wet en sociale normen – als alternatieve maat voor anomie - en behoudsgezindheid – als alternatief voor autoritarisme - opgenomen in het hypothetisch model.

HOOFDSTUK 11 DE RESULTATEN VAN HET EMPIRISCH ONDERZOEK NAAR HET VERBAND TUSSEN TELEVISIEBLOOTSTELLING EN ERNSTPERCEPTIES VAN CRIMINALITEIT

In het eerste hoofdstuk van het resultatengedeelte worden enkele beschrijvende bevindingen gerapporteerd. De resultaten van de structurele vergelijkingsmodellen worden gepresenteerd in het tweede hoofdstuk, en worden gestructureerd volgens drie grote delen, namelijk 1) de resultaten van de schattingen van de drie hypothetische modellen (morele verkeerdheidmodel, schademodel en samengesteld model), 2) de resultaten van de schattingen van de misdrijfspecifieke modellen, en 3) de resultaten van de 'multiple group analyses' en de vergelijkingen tussen de subgroepen van respondenten.

11.1 De beschrijvende analyses

Zowel voor de variabelen totale televisieblootstelling, de blootstelling aan televisienieuws, empathische bezorgdheid voor anderen, onverschilligheid voor de impact van criminaliteit, behoudsgezindheid en cynisme t.a.v. de wet en sociale normen, worden telkens de resultaten van de beschrijvende analyses weergegeven. Verder bespreken we ook de resultaten van hypothesetoetsende technieken die de resultaten in verband brengen met het geslacht, de leeftijd, het opleidingsniveau, de socio-economische status en de afkomst van de respondent. Op de centrale variabelen percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven, percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven en ernstpercepties van misdrijven, werd reeds uitgebreid ingegaan in het eerste deel van deze verhandeling. Deze resultaten worden hier bijgevolg niet meer besproken.

Totale televisiekijktijd

Per week kijken de respondenten gemiddeld ruim 22 uren televisie. Tabel 11.1 bevat een overzicht van de resultaten per weekdag. Meer specifiek zien we dat men op maandag gemiddeld 190 minuten (3.1 uur), op dinsdag 184 minuten (3.1 uur), op woensdag gemiddeld 183 minuten (3.1 uur), op donderdag gemiddeld 175 minuten (2.9 uur), op vrijdag gemiddeld 193 minuten (3.2 uur), op zaterdag gemiddeld 201 minuten (3.4 uur) en op zondag gemiddeld 215 minuten (3.6 uur) televisie kijkt. Tijdens de weekenddagen spendeert men dus het meeste van zijn/haar vrije tijd voor de buis. De mediaan ligt voor alle weekdagen op 180 minuten, behalve voor donderdag (150) en zondag (210). De standaarddeviaties onthullen dat er veel variatie is tussen de respondenten voor wat betreft het aantal minuten televisie kijken (S.D. voor elke dag >115). Daar waar een aantal respondenten aangaven geen televisie te kijken, zijn er ook twee respondenten die ruim 5000 minuten per week televisie kijken.

Tabel 11.1 Overzicht van het gemiddelde, de mediaan en de standaarddeviatie van het aantal minuten dat respondenten aangeven naar televisie te kijken per weekdag

Weekdag	Gemiddeld aantal minuten	Mediaan	S.D.
Maandag	190	180	115.65
Dinsdag	184	180	114.80
Woensdag	183	180	118.65
Donderdag	175	150	116.75
Vrijdag	193	180	122.12
Zaterdag	201	180	134.94
Zondag	215	210	145.0
Totaal per week	1345	1260	763.07

Vervolgens gaan we na welke invloed de controlevariabelen hebben op de totale televisiekijktijd. Wat betreft geslacht, toont de t-test aan dat er geen significante verschillen zijn tussen mannen en vrouwen ($t(.536) = .184$, $df = 1254$, $p > .05$). Mannen kijken per week gemiddeld 1347 minuten naar televisie, vrouwen 1339 of ruim 22 uren (dit is een gemiddelde van ruim drie uren per dag). Voor leeftijd vinden we wel een significante correlatie met aantal minuten televisie kijken: hoe ouder men is, hoe meer televisie men kijkt ($r = .259$, $p < .01$). Verder verschilt de totale televisiekijktijd van respondenten afhankelijk van het hoogst behaalde diploma. Zo toont de Anovatest met bijhorende Bonferronimaat aan dat respondenten die een lager diploma haalden, meer televisie kijken dan respondenten met een hoger diploma ($F(27.354)$, $df = 5$, $p < .01$). Respondenten zonder diploma kijken gemiddeld 1866 minuten per week naar de televisie, respondenten met een diploma lager onderwijs 1739 minuten, degenen met een diploma secundair onderwijs 1450 minuten, en de respondenten met een diploma hoger onderwijs of universitair onderwijs 1209 en 849 minuten, respectievelijk. Ten vierde blijken er ook significante verschillen te zijn tussen de totale televisiekijktijd voor wat betreft de sociaal-economische status van respondenten ($r = -.218$). Hoe lager iemands sociaal-economische status is, hoe meer televisie men kijkt en omgekeerd. Ten slotte zijn er geen verschillen tussen de totale televisiekijktijd voor wat betreft de afkomst van respondenten. Noch het land waarin men geboren is, noch het land waarin de vader van de respondent geboren is, hangt samen met de totale televisiekijktijd ($F(1.549)$, $df = 2$, $p > .05$ en $F(2.588)$, $df = 2$, $p > .05$). Het land waarin de moeder geboren is, hangt echter wel samen met de totale televisiekijktijd van de respondenten ($F(3.655)$, $df = 2$, $p < .05$): respondenten met een moeder die in België geboren is, kijken significant meer televisie in vergelijking met respondenten die een moeder hebben die in een ander niet-Europees land geboren is.

Totale kijktijd televisienieuws

Zoals tabel 11.2 aantoont, kijkt men het vaakst naar het nieuws op één. De antwoordcategorieën regelmatig (26.3%) en elke dag (40.7%) werden door de respondenten het meest aangeduid. 11.3%

van de respondenten kijkt nooit naar het nieuws op één, terwijl ruim een vierde van de respondenten (26.5%) nooit naar het nieuws op VTM kijkt. Ongeveer een vierde van de respondenten kijkt dan weer iedere dag naar het VTM-nieuws (25.6%). Uit de antwoorden blijkt verder dat de respondenten niet vaak naar het nieuws op andere zenders dan één en VTM kijken.¹⁶⁴ Drie vierde van de respondenten kijkt nooit (53.4%) of slechts soms (22.6%) naar deze journaals. De totale nieuwskijktijd vat de resultaten samen: de gemiddelde nieuwskijktijd (en ook de mediaan) betreft 2.3 op 4.

Tabel 11.2 Overzicht van het percentage respondenten dat aangeeft nooit, soms, regelmatig of elke dag naar het nieuws te kijken op één, VTM of andere zenders

Kijken naar nieuws op...	Nooit	Soms (1x/week of minder)	Regelmatig (paar keer/week)	Elke dag
één	11.3	21.7	26.3	40.7
VTM	26.5	25.3	22.5	25.6
Andere zenders	53.4	22.6	13.8	10.2

Ook hier maken we vergelijkingen tussen de respondenten. Daar waar de t-test geen significante verschillen onthult tussen mannen en vrouwen voor wat betreft de totale televisiekijktijd, vinden we wel verschillen tussen beide geslachten voor wat betreft de totale nieuwskijktijd ($F(0.27)=.868$, $df=1254$, $p<.01$). Mannen kijken gemiddeld meer naar het nieuws dan vrouwen. Ook voor leeftijd vinden we een significant positief verband met totale nieuwskijktijd ($r=.408$, $p<.01$): hoe ouder men is, hoe meer men naar het televisienieuws kijkt en omgekeerd. Ten derde vinden we eveneens significante verschillen tussen respondenten voor wat betreft het opleidingsniveau ($F(10.248)$, $df=5$, $p<.01$). Hoe lager men opgeleid is, hoe meer men naar het televisienieuws kijkt en omgekeerd. Men zou kunnen redeneren dat lager opgeleiden vaker de televisie als nieuwsmedium gebruiken en hoger opgeleiden misschien meer het internet of de krant raadplegen als informatiebron. Een andere verklaring zou kunnen zijn dat hoger opgeleiden misschien niet altijd thuis zijn als het 19 uur journaal van start gaat, door hun beroepsomstandigheden. Verder vinden we hiermee samenhangend dat hoe lager iemands socio-economische status is, hoe meer deze persoon naar het televisiejournaal kijkt en omgekeerd ($r=-.192$, $p<.01$). Ten slotte vinden we geen significante verbanden tussen de totale nieuwskijktijd en afkomst, zowel niet voor het eigen geboorteland, het geboorteland van de vader en het geboorteland van de moeder ($p>.05$).

De Pearson's correlatiecoëfficiënt toont, tot slot, een positieve significante samenhang aan tussen de totale televisiekijktijd en de totale kijktijd naar televisienieuws ($r=.37$, $p<.01$).

¹⁶⁴ Er worden ook korte nieuwsuitzendingen uitgezonden op andere kanalen (bv. Vier, VijfTV). Dit zijn echter slechts korte samenvattingen van de hoofdpunten van die dag. De nieuwsuitzending op Canvas is gelijk aan de nieuwsuitzending op één, maar wordt op een ander tijdstip uitgezonden (niet om 19u).

Intermediërende variabelen

In tabel 11.3 worden beschrijvende statistieken gepresenteerd van de intermediërende variabelen empathische bezorgdheid voor anderen, onverschilligheid voor de impact van criminaliteit, behoudsgezindheid en cynisme t.a.v. de wet en sociale normen. Telkens wordt voor elk van deze schalen het gemiddelde alsook de standaarddeviatie weergegeven. In tabellen 4.1 t.e.m. 4.4 in bijlage kunnen de beschrijvende analyses van de antwoorden op de items in elk van deze schalen geraadpleegd worden.

In lijn met de bevindingen uit vorig onderzoek naar empathische bezorgdheid voor anderen (Davis, 1983), vinden we dat de respondenten in de steekproef eerder empathisch ingesteld zijn. De stellingen beschrijven de respondenten eerder goed ($M=3.75$, $S.D.=.72$). Voor de variabele die de mate van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit meet, neigen de antwoorden van de respondenten in mindere mate naar één kant. Het gemiddelde op de vijf-puntenschaal betreft 2.08, met een standaarddeviatie van .53. Verder vinden we dat de respondenten in de steekproef eerder behoudsgezind zijn. De respondenten gaan eerder akkoord met de voorgelegde stellingen ($M=3.80$, $S.D.=.65$). De tabel toont, ten slotte, aan dat het merendeel van de respondenten helemaal niet akkoord of niet akkoord is met elk van voorgelegde stellingen die iemands cynisme t.a.v. de wet en sociale normen meten. Dit impliceert dat de respondenten in de steekproef eerder weinig cynisch zijn t.a.v. de wet en sociale normen ($M=2.20$, $S.D.=.72$).

Tabel 11.3 Overzicht van het gemiddelde en de standaarddeviatie van de schalen die empathische bezorgdheid voor anderen, onverschilligheid voor de impact van criminaliteit, behoudsgezindheid en cynisme t.a.v. de wet en sociale normen meten

Schalen	Gemiddelde	S.D.
Empathische bezorgdheid voor anderen	3.75	.72
Onverschilligheid voor de impact van criminaliteit	2.08	.53
Behoudsgezindheid	3.80	.65
Cynisme t.a.v. de wet en sociale normen	2.20	.72

11.2 Van een hypothetisch model naar een theoretisch model

Achtereenvolgens worden de resultaten van de schattingen van de drie algemene hypothetische modellen besproken (zie hoofdstuk 10.2): 1) het morele verkeerdheidmodel, 2) het schademodel, en 3) het samengesteld model. Telkens wordt een driedelige structuur gehanteerd, met als eerste een bespreking van de algemene model fit en (eventuele) post hoc analyses, waarna in een tweede deel de resultaten van de mediator analyses bootstrapping analyses aan bod komen. In een derde subdeel wordt het finale model telkens geïnterpreteerd en worden er conclusies getrokken. We sluiten dit hoofdstuk af met een samenvatting van de resultaten van het finale morele verkeerdheidmodel, het

finale schademodel en het finale samengesteld model. Daar waar het morele verkeerdheidmodel en het schademodel eerder dienen als ‘tussenstappen’ en als interessant onderzoeksmateriaal (zie supra), dient het samengesteld finaal model beschouwd te worden als ons theoretisch model.

11.2.1 Het morele verkeerdheidmodel

Samengevat gaan we er in het morele verkeerdheidmodel, op basis van de literatuur en de resultaten van de inhoudsanalyse, vanuit dat totale televisieblootstelling en blootstelling aan televisienieuws van invloed zijn op de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid van misdrijven, en dat deze percepties op hun beurt een positieve voorspeller zijn van ernstpercepties van misdrijven. Verder gaan we er vanuit dat deze blootstelling leidt tot een hoge mate van empathische bezorgdheid voor anderen en lage mate van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit, en dat dit van invloed is op de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven. De verbanden worden mogelijk ook gemedieerd door de mate van behoudsgezindheid en iemands mate van cynisme t.a.v. de wet en sociale normen. In wat volgt worden de resultaten van de eerste analyses besproken, waarna stap voor stap de post-hoc analyses die uitgevoerd werden, uitgelegd worden. We hanteren immers de ‘model generating’ aanpak voor het testen van ons hypothetisch model. Op het finale morele verkeerdheidmodel worden dan vervolgens mediator analyses en bootstrapping analyses toegepast, waarna conclusies en interpretaties volgen.

De model fit en de post hoc analyses

De eerste analyses tonen eerder een zwakke fit aan van het model op de data, zo tonen de fitstatistieken aan ($\chi^2=590.516$, $df=157$, $p=.00$; $CFI=.885$; $RMSEA=.064$; $AIC=736.516$). Daar waar de RMSEA-waarde een middelmatige modelfit aangeeft (waarde tussen .60 en .80), ligt de CFI-waarde onder de vooropgestelde benedengrens van .90. In een eerste stap verwijderen we de niet-significante verbanden uit het model ($p>.05$). Zo is geen enkele televisievariabele gerelateerd aan percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven (totale blootstelling: $p=.231$, nieuws: $p=.117$). Er is dus geen rechtstreeks verband tussen beide variabelen. De totale televisieblootstelling is evenmin een voorspeller van de mate van behoudsgezindheid ($p=.652$), van empathische bezorgdheid voor anderen ($p=.901$), van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit ($p=.580$) en van cynisme t.a.v. de wet en sociale normen ($p=.067$). Ten slotte worden de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven niet voorspeld door iemands mate van cynisme t.a.v. de wet en sociale normen ($p=.917$). Vervolgens verwijderen we deze niet-significante verbanden en testen we het model opnieuw (post hoc analyse 1). De fit indices tonen nog steeds een zwakke model fit aan ($\chi^2=597.203$, $df=164$, $p=.00$; $CFI=.885$; $RMSEA=.062$; $AIC=729.203$). Vervolgens kijken we naar de

modificatie indices, die een indicatie geven van hoe het model verbeterd kan worden. Ze geven aan dat het invoeren van een verband van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit naar behoudsgezindheid een verbetering van het model zou inhouden (M.I.=38.845; P.C.=-.231).¹⁶⁵ We voeren dit pad daarom toe aan het model en schatten het opnieuw (post hoc analyse 2). Het model past nu goed op de data ($\chi^2=522.233$, $df=163$, $p=.00$; CFI=.905; RMSEA=.057; AIC=656.233). De CFI-waarde heeft een waarde die ligt tussen .90 en .95 en de RMSEA-waarde is lager dan .060. De AIC wijst op betere model fit van het huidige model in vergelijking met het vorige model dat getest werd. Toch suggereren de modificatie indices verder een pad van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit naar empathische bezorgdheid voor anderen (M.I.=17.185; P.C.=-.158). We testen daarom het model opnieuw met toevoeging van dit verband (post hoc analyse 3). Ook dit aangepaste morele verkeerdheidmodel past goed op de data ($\chi^2=491.051$, $df=162$, $p=.00$; CFI=.913; RMSEA=.055; AIC=627.051). Zowel de waarden van de CFI als de RMSEA liggen binnen de aanvaardbare grenzen van een goede model fit en ook de AIC-waarde wijst op een verbetering van het model. De modificatie indices wijzen ook in dit model nog op een pad van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit naar cynisme t.a.v. de wet en sociale normen (M.I.=11.202; P.C.=-.123). We testen het model opnieuw met toevoeging van dit pad (post hoc analyse 4). Het model past goed op de data en is verbeterd t.o.v. het vorige model ($\chi^2=458.703$, $df=161$, $p=.00$; CFI=.921; RMSEA=.052; AIC=596.703).¹⁶⁶ De modificatie indices suggereren, ten slotte, kruisladingen en het toevoegen van covarianties tussen errortermen, maar we beslissen deze niet toe te voegen aan het model. Overmodificatie komt immers de resultaten niet ten goede en het toelaten van covarianties dient bovendien gestoeld te zijn op theoretische en/of conceptuele overwegingen (zie Byrne, 2010, p. 89-90 en p. 111). We dienen geen variabelen uit het model te verwijderen, elke variabele houdt immers verband met een andere variabele. Hoewel de variabelen empathische bezorgdheid voor anderen en cynisme t.a.v. de wet en sociale normen geen verband houden met de afhankelijke variabelen in het model, beslissen we om deze variabelen toch te behouden; ze houden immers wel verband met andere intermediërende variabelen (onverschilligheid voor de impact van criminaliteit en behoudsgezindheid) en maken dus deel uit van het theoretisch model dat we testen. In een laatste stap testen we het model opnieuw en verwijderen we de niet-significante verbanden uit het laatste

¹⁶⁵ Zie hoofdstuk 10.6: voor de paden tussen de intermediërende variabelen onderling laten we ons leiden door de data.

¹⁶⁶ De modificatie indices suggereren verder ook een rechtstreeks verband tussen de mate van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit en ernstpercepties van criminaliteit (M.I.=12.300, P.C.=-.109). We beslissen echter dit pad niet toe te voegen aan het model, aangezien dit niet strookt met ons conceptueel kader over ernstpercepties van criminaliteit – waarin de morele verkeerdheid beschouwd wordt als een component van ernstpercepties van criminaliteit. We hanteren immers de ‘model generating’ benadering (zie hoofdstuk 10.6), en willen we nagaan hoe goed het huidige model, met de percepties over de morele verkeerdheid als component van ernstpercepties, op de data fit.

verkregen model ($p > .05$) (post hoc analyse 5). Zo blijkt het kijken naar nieuws niet gerelateerd te zijn aan empathische bezorgdheid voor anderen ($p = .082$). Het nieuwe model zonder dit niet-significante verband en de televisieblootstellingsvariabele past goed op de data ($\chi^2 = 461.695$, $df = 162$, $p = .00$; $CFI = .920$; $RMSEA = .052$; $AIC = 597.695$). Dit is het finale morele verkeerdheidmodel. We testen dit model opnieuw met alle respondenten ($n = 1278$). Het model past goed op de data wanneer het model geschat wordt met alle beschikbare cases ($\chi^2 = 681.023$, $df = 162$, $p = .00$; $CFI = .917$; $RMSEA = .050$; $AIC = 817.023$).

De mediator analyses en bootstrapping analyses

Vervolgens voeren we mediator analyses uit om te kijken of bepaalde variabelen mediators vormen tussen twee andere variabelen in het model. Om te kijken of de variabele onverschilligheid voor de impact van criminaliteit een mediator vormt voor het verband tussen het kijken naar nieuws en percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven, gebruiken we de procedure van bootstrapping. In elk van de substeekproeven die getrokken worden op basis van de originele steekproef, wordt het indirecte effect van de onafhankelijke op de afhankelijke variabele berekend. De resultaten van deze bootstrapprocedure, met blootstelling aan televisienieuws als onafhankelijke variabele, onverschilligheid voor de impact van criminaliteit als mediator en percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven als afhankelijke variabele, tonen aan dat deze variabele een mediator vormt. De bias-corrected betrouwbaarheidsintervallen tonen aan dat het indirecte effect van nieuws op de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven significant verschillend is van 0 ($p = .001$). De variabele onverschilligheid voor de impact van criminaliteit is, met andere woorden, een negatieve mediator van het verband tussen het kijken naar nieuws en percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven. Deze percepties worden dus indirect voorspeld door de blootstelling aan televisienieuws via de mate van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit.

Vervolgens worden de analyses opnieuw uitgevoerd volgens de methode van bootstrapping. Op die manier kan nagegaan worden of er al dan niet vertekende schattingen gebeurden door het opnemen van niet-normaal verdeelde data in het model. De vergelijking tussen de bootstrap standaardafwijkingen en de standaardafwijkingen op basis van de originele steekproef levert slechts kleine verschillen op, gaande van $-.004$ tot $.026$. Verder bestuderen we de bias gecorrigeerde betrouwbaarheidsintervallen (95%) teneinde na te gaan of de significante gestandaardiseerde regressiegewichten nog steeds significant zijn in de bootstrapsteekproef, behalve voor het verband tussen empathische bezorgdheid voor anderen en percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven ($p = .061$). Op basis van de originele steekproef werd slechts een zwak significant verband gevonden ($\gamma = .038$). Dit zwakke verband verdwijnt wanneer rekening gehouden wordt met de niet-

normaliteit van de data. Ten slotte wordt de Bollen-Stine fit index opgevraagd, die de aangepaste p-waarde bij de χ^2 -test weergeeft. De Bollen-Stine p-waarde betreft .002. Deze waarde is hoger dan de waarde van .00 verkregen op basis van de originele steekproef en impliceert een betere model fit in de bootstrapsteekproef op basis van de χ^2 . We besluiten op basis van deze waarde en de Monte Carlo bootstrappingprocedure dat er geen significante vertekeningen zijn door het opnemen van niet-normaal verdeelde data in het model en dat het model op basis van de bootstrapsteekproef goed op de data past. Enkel het verband tussen empathische bezorgdheid voor anderen en percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven valt weg na toepassing van bootstrapping. Aangezien dit verband zwak was op basis van de analyses op de originele steekproef, beslissen we dit verband weg te laten uit het model. We testen het model opnieuw (post hoc analyse 6) – zonder het verband tussen beide variabelen – en besluiten dat het model goed op de data past ($\chi^2=685.121$, $df=163$; $df=145$, $p=.00$; CFI=.917; RMSEA=.050; AIC=819.121).

In een laatste fase controleren we het model voor geslacht, leeftijd en opleidingsniveau. Ook na deze controle past het model goed op de data ($\chi^2=885.083$, $df=200$, $p=.00$; CFI=.903; RMSEA=.052; AIC=1083.083).¹⁶⁷

Interpretatie van het theoretisch model

Figuur 11.1 betreft de visuele voorstelling van het theoretisch morele verkeerdheidmodel met de gestandaardiseerde parameterschattingen. Dit model verklaart 22.3% van de variantie in de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven en 68.6% van de variantie in ernstpercepties van criminaliteit. Vervolgens gaan we over tot het interpreteren van dit finale morele verkeerdheidmodel.

Ten eerste, in tegenstelling tot hypothesen 1 en 2 is er geen rechtstreeks significant verband tussen het kijken naar nieuws en de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid van misdrijven, alsook niet tussen de totale televisieblootstelling en de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid van misdrijven ($p>.05$). Het is niet zo dat personen die vaker naar het nieuws of de televisie in het algemeen kijken, misdrijven als meer of minder verkeerd percipiëren. Wel vinden we, naar analogie met de resultaten van deel 1 van dit proefschrift, dat de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven een positieve voorspeller zijn van ernstpercepties van misdrijven ($\gamma=.83$, $p<.01$). Deze bevinding ondersteunt hypothese 5. Aangezien er geen verband gevonden werd tussen de televisievariabelen en de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven, is het niet zo

¹⁶⁷ Voor het interpreteren van dit model werken we om praktische redenen (i.e. minder complexiteit) verder met het 'ongecontroleerde' model. Het gecontroleerde en het ongecontroleerde model leveren immers soortgelijke resultaten op.

dat de percepties over de morele verkeerdheid een mediator vormen van het verband tussen het kijken naar televisie en/of nieuws en algemene ernstpercepties van criminaliteit. Hypothese 8 kan bijgevolg verworpen worden.

De percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven worden wel voorspeld door de mate van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit ($\gamma = -.32$, $p < .01$). Hoe onverschilliger men is voor de impact van criminaliteit, hoe minder verkeerd men misdrijven percipieert. Deze bevinding ondersteunt hypothese 19. De mate van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit wordt, op haar beurt, voorspeld door het kijken naar nieuws ($\gamma = -.12$, $p < .05$). Dit verband strookt met onze verwachtingen (hypothese 11): hoe meer nieuws men kijkt, hoe minder onverschillig men is voor de impact van criminaliteit. De totale televisieblootstelling is echter geen voorspeller van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit ($p > .05$). Hypothese 13 wordt bijgevolg niet ondersteund door de data. De resultaten van de bootstrapped procedure tonen aan dat de variabele onverschilligheid voor de impact van criminaliteit een negatieve mediator is van het verband tussen het kijken naar nieuws en percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven. Deze percepties worden dus indirect voorspeld door de blootstelling aan televisienieuws via de mate van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit. Hypothese 19 kan bijgevolg bevestigd worden voor wat betreft het kijken naar nieuws en de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven.

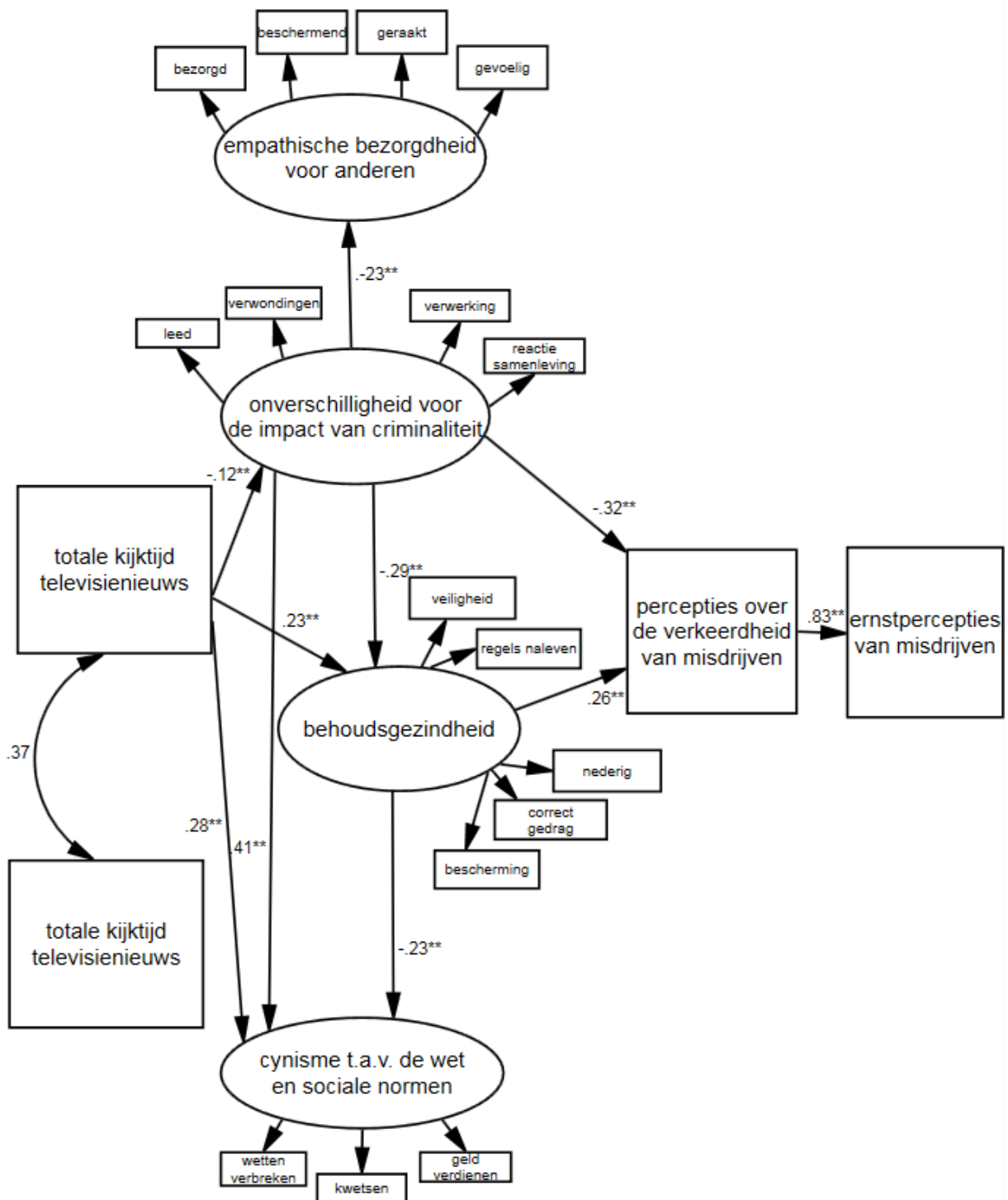
Verder is de mate van behoudsgezindheid ook een voorspeller van percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven ($\gamma = .26$, $p < .01$). De positieve waarde van het regressiegewicht wijst erop dat hoe behoudsgezinder men is, hoe verkeerder men misdrijven percipieert. Deze bevinding ondersteunt hypothese 22. In overeenstemming met hypothese 20 wordt de variabele behoudsgezindheid, op zijn beurt, voorspeld door het kijken naar nieuws ($\gamma = .23$, $p < .01$): wie meer naar het nieuws kijkt op televisie, is behoudsgezinder dan wie minder kijkt. De totale televisieblootstelling is echter geen significante voorspeller van behoudsgezindheid ($p > .05$). We kunnen hypothese 21 bijgevolg verwerpen. Om na te gaan of de variabele behoudsgezindheid een mediator vormt voor het verband tussen het kijken naar nieuws en percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven, gebruiken we de procedure van bootstrapping. De resultaten tonen aan dat behoudsgezindheid een positieve mediator is van het verband tussen het kijken naar nieuws en percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven. De bias-corrected betrouwbaarheidsintervallen tonen aan dat het indirect effect van nieuws op de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven significant verschillend is van 0 ($p = .001$). Onze hypothese 24, dat behoudsgezindheid een positieve mediator vormt van het verband tussen het kijken naar nieuws en percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven, kan dus bevestigd worden.

De percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven worden echter niet voorspeld door iemands mate van empathische bezorgdheid voor anderen, of door diens mate van cynisme t.a.v. de wet en sociale normen ($p > .05$). De hypothesen 14 en 27 worden, met andere woorden, niet ondersteund door de data. De variabele cynisme t.a.v. de wet en sociale normen wordt op haar beurt positief voorspeld door het kijken naar televisienieuws ($\gamma = .28$, $p < .01$). Naarmate men meer televisienieuws consumeert, zal men cynischer zijn t.a.v. de wet en sociale normen. Deze bevinding ligt in lijn met hypothese 25. Aangezien de variabele cynisme t.a.v. de wet en sociale normen niet gerelateerd is aan de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid van misdrijven, vormt deze variabele geen mediator van het verband tussen beide variabelen (H28).

Verder tonen de resultaten aan dat geen enkele televisievariabele een significante voorspeller is van de variabele empathische bezorgdheid voor anderen ($p > .05$). Dit is tegengesteld aan de hypothesen die we afleidden uit de literatuurstudie en de resultaten van de inhoudsanalyse (hypothese 10 en 12). Het is, met andere woorden, niet zo dat men bezorgder is voor anderen, naarmate men veel naar televisie of het nieuws kijkt. Aangezien empathische bezorgdheid voor anderen evenmin gerelateerd is aan de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven (zie infra) vormt deze variabele geen mediator van het verband tussen televisie of nieuws kijken en percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven (H18).

Ten slotte bestuderen we de verbanden tussen de intermediaire variabelen onderling. Hierover werden immers nauwelijks of geen voorgaande studies teruggevonden. Bijgevolg is elk verband dat we vinden nieuwe informatie en dus interessant studiemateriaal. Ten eerste dienen we hypothese 29 over het verband tussen behoudsgezindheid en legaal cynisme te verwerpen. Er wordt immers wel een significant pad gevonden van behoudsgezindheid naar legaal cynisme, maar dit is tegengesteld aan wat we vooropstelden op basis van de literatuur: hoe behoudsgezinder men is, hoe minder cynisch men is t.a.v. de wet en sociale normen ($\gamma = -.23$, $p < .01$). Verder beklemtoonden we in het hypothetisch model dat over het concept van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit – de schaal om cognitieve desensitisatie te meten – (nog) niets geweten is. Het is een nieuw geïntroduceerd concept in survey-onderzoek. Er werd bijgevolg beslist om geen hypothesen op te stellen over dit concept en de analyses zelf te laten uitwijzen waar en in welke mate er verbanden zijn met andere concepten. De analyses leveren in dit verband interessante resultaten op. Zo suggereerden de modificatie indices een positief pad van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit naar empathische bezorgdheid voor anderen ($\gamma = -.23$, $p < .01$): naarmate men onverschilliger is voor de impact van criminaliteit, zal men ook minder empathisch bezorgd zijn voor anderen. Deze bevinding stemt overeen met de visie van bepaalde onderzoekers in de fear of crime onderzoekstraditie (e.g., Warr & Stafford, 1983; Ferraro, 1995) die stellen dat de cognitieve component van onveiligheidsgevoelens (i.e. risico-perceptie) causaal voorafgaat aan de emotie of

affectieve component van onveiligheidsgevoelens (i.e. angstgevoelens). Verder blijkt onverschilligheid voor de impact van criminaliteit een negatieve voorspeller te zijn van behoudsgezindheid ($\gamma = -.29$, $p < .01$). Dit betreft een tamelijk sterk verband, dat suggereert dat naarmate men onverschilliger is voor de impact van criminaliteit, men minder conservatieve attitudes vertoont. Veiligheid, tradities en conformiteit worden dan als minder belangrijk geacht door de respondent. Cognitieve desensitisatie blijkt eveneens een voorspeller te zijn van cynisme t.a.v. de wet en sociale normen ($\gamma = .41$, $p < .01$). Het betreft een positieve relatie, wat impliceert dat hoe onverschilliger men is, hoe cynischer men is t.a.v. de wet en sociale normen. Dit betekent, met andere woorden, dat respondenten die meer afgevlakt zijn voor de impact van misdrijven (i.e. een hogere mate van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit), ook bijvoorbeeld meer vinden dat wetten gemaakt zijn om te verbreken en dat men alles kan doen wat men wil zolang men niemand kwetst (i.e. hoge mate van cynisme t.a.v. de wet en sociale normen) in vergelijking met respondenten die lager scoren op deze schaal.



$X^2=885.121$, $df=163$; $df=145$, $p=.00$
 CFI=.917
 RMSEA=.050
 RMSEA=.051

** $p < .01$

Noot: De errortermen en factorladingen zijn uit het model weggelaten om esthetische redenen. Ook na controle voor geslacht, leeftijd en opleidingsniveau past het model goed op de data ($\chi^2=885.083$, $df=200$, $p=.00$; CFI=.903; RMSEA=.052; AIC=1083.083).

Figuur 11.1 Visueel overzicht van het theoretisch model over het verband tussen televisie kijken, de percepties over de morele verkeerdheid en de ernst van misdrijven

11.2.2 Het schademodel

Samengevat gaan we er in het schademodel, op basis van de literatuur en de resultaten van de inhoudsanalyse, vanuit dat totale televisieblootstelling en blootstelling aan nieuws van invloed zijn op de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van misdrijven, en dat deze percepties op hun beurt een positieve voorspeller zijn van ernstpercepties van misdrijven. We gaan er tevens vanuit dat deze blootstelling leidt tot een hoge mate van empathische bezorgdheid voor anderen en een lage score op de schaal van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit, en dat dit van invloed is op de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven. De verbanden worden mogelijk ook gemedieerd door behoudsgezindheid en cynisme t.a.v. de wet en sociale normen. In wat volgt worden de resultaten van de eerste analyses besproken, waarna stap voor stap de post-hoc analyses die uitgevoerd werden, uitgelegd worden. Op het finale schademodel worden dan vervolgens mediator analyses en bootstrapping analyses toegepast, waarna conclusies en interpretaties volgen.

De model fit en de post hoc analyses

De analyses tonen slechts een middelmatige fit aan van het schademodel op de data ($\chi^2=617.680$, $df=157$, $p=.00$; CFI=.860; RMSEA=.066; AIC=763.680). Daar waar de RMSEA-waarde een aanvaardbare model fit aangeeft, ligt de CFI-waarde onder de benedengrens van .90. In een eerste stap verwijderen we de niet-significante verbanden uit het model ($p>.05$). Zo tonen de analyses aan dat de totale televisiekijktijd geen voorspeller is van de mate van empathische bezorgdheid voor anderen ($p=.904$), onverschilligheid voor de impact van criminaliteit ($p=.623$), behoudsgezindheid ($p=.630$) en cynisme t.a.v. de wet en sociale normen ($p=.066$). Ook is er geen significant verband tussen de totale televisiekijktijd en percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven ($p=.959$), alsook niet tussen cynisme t.a.v. de wet en sociale normen en percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven ($p=.061$). Het nieuwe model zonder deze niet-significante verbanden (post hoc analyse 1) levert eveneens onbevredigende resultaten op ($\chi^2=624.974$, $df=163$, $p=.00$; CFI=.860; RMSEA=.065; AIC=758.974). In een tweede stap nemen we de modificatie indices onder de loep voor wat betreft de intermediaire variabelen onderling. Deze suggereren een pad van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit naar behoudsgezindheid (M.I.=29.625; P.C.=-.206). Dit is niet verrassend; dit werd immers in het morele verkeerdheidmodel ook gesuggereerd. We voegen dit pad toe aan het model en testen het vervolgens opnieuw (post hoc analyse 2). Dit model levert nog steeds geen bevredigende model fit op ($\chi^2=549.930$, $df=162$, $p=.00$; CFI=.882; RMSEA=.059; AIC=685.930). Het model kan nog verder verbeterd worden, zo tonen de modificatie indices aan. Er wordt voorgesteld een pad toe te voegen van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit naar

empathische bezorgdheid voor anderen (M.I.=19.373; P.C.=.172): hoe onverschilliger men is, hoe minder bezorgd men is voor anderen. Dit is evenmin niet verrassend op basis van de aanpassingen die gedaan werden aan het morele verkeerdheidmodel. De toevoeging van dit pad levert een verbetering op van het model (post hoc analyse 3), zo toont ook de AIC-waarde aan ($\chi^2=516.587$, $df=161$, $p=.00$; CFI=.892; RMSEA=.057; AIC=654.587). Ten slotte voeren we, naar analogie met het morele verkeerdheidmodel en op basis van de modificatie indices (M.I.=9.450; P.C.=.116), een pad toe van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit naar cynisme t.a.v. de wet en sociale normen (post hoc analyse 4). Het model vertoont nu een goede fit met de data ($\chi^2=490.144$, $df=160$, $p=.00$; CFI=.900; RMSEA=.055; AIC=630.144).¹⁶⁸ De kruisladingen en covarianties tussen de errortermen die verder ook gesuggereerd worden door de modificatie indices, worden niet geïntegreerd in het model. Dit valt immers theoretisch niet te verantwoorden. In een laatste stap testen we het model opnieuw en verwijderen we de verbanden die op basis van dit nieuwe model niet significant zijn (post hoc analyse 5). De verbanden die verwijderd dienen te worden, komen overeen met de niet-significante verbanden in het morele verkeerdheidmodel: de mate van empathische bezorgdheid voor anderen wordt niet voorspeld door nieuwsgebruik ($p=.079$). Hoewel de variabele cynisme t.a.v. de wet en sociale normen geen verband houdt met de afhankelijke variabelen in het model, beslissen we om deze variabele toch te behouden; deze houdt immers verband met andere intermediaire variabelen (onverschilligheid voor de impact van criminaliteit en behoudsgezindheid). Het model past tamelijk goed op de data ($\chi^2=493.215$, $df=161$, $p=.00$; CFI=.899; RMSEA=.055; AIC=631.215): daar waar de RMSEA waarde duidt op een goede model fit, wijst de CFI op een middelmatige model fit (al neigt deze waarde wel sterk naar de grens van .90). Dit finale schademodel past eveneens tamelijk goed op de data wanneer het model geschat wordt met alle beschikbare cases ($\chi^2=736.784$, $df=161$, $p=.00$; CFI=.894; RMSEA=.053; AIC=874.784).

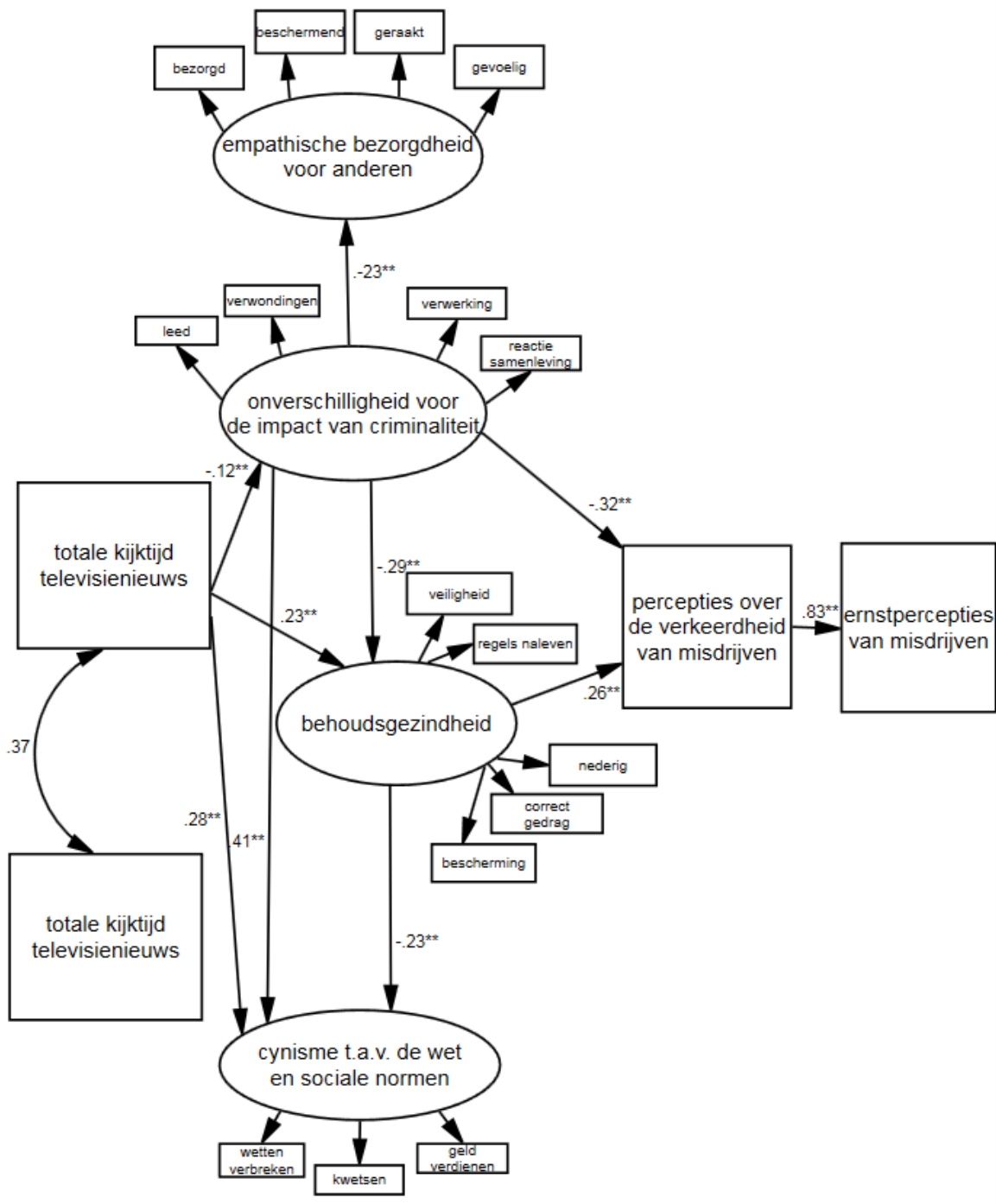
De mediator analyses bootstrapping analyse

Om te testen of de variabele percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven een mediator vormt van het verband tussen het kijken naar nieuws en ernstpercepties, voeren we een mediator analyse uit aan de hand van de methode van bootstrapping (Monte Carlo procedure). De resultaten

¹⁶⁸ De modificatie indices suggereren verder ook een rechtstreeks verband tussen de mate van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit en ernstpercepties van criminaliteit (M.I.=28.907, P.C.=-.242) en van behoudsgezindheid naar ernstpercepties (M.I.=12.716, P.C.=.136). We beslissen echter beide paden niet toe te voegen aan het model, aangezien dit niet strookt met ons eigen conceptueel kader over ernstpercepties van criminaliteit (zie deel 1). Het toevoegen van paden dient immers gestoeld te zijn op theoretische overwegingen, en aangezien we ervan uit gaan dat de percepties over de morele verkeerdheid een component is van ernstpercepties, laten we geen rechtstreekse verbanden toe tussen ernstpercepties en de andere variabelen in het model. Hoewel door het toevoegen van dit verband het model lichtjes zal verbeteren, willen we nagaan hoe goed het huidige model, met de percepties over de morele verkeerdheid als component van ernstpercepties, op de data fit.

tonen aan dat percepties over de zwaarte van de schade een mediator vormen van het verband tussen het kijken naar nieuws en ernstpercepties van criminaliteit. De bias-corrected betrouwbaarheidsintervallen tonen aan dat het indirecte effect van het kijken naar nieuws op de ernstpercepties over de morele verkeerdheid van misdrijven significant verschillend is van 0 ($p=.001$). Ernstpercepties worden, met andere woorden, indirect voorspeld door het kijken naar nieuws via de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van misdrijven.

Het model wordt, ten slotte, opnieuw getest volgens de methode van bootstrapping (Monte Carlo). Op die manier kan nagegaan worden of er al dan niet vertekende schattingen gebeuren door het opnemen van niet-normaal verdeelde data in het model. De vergelijking tussen de bootstrap standaardafwijkingen en de standaardafwijkingen op basis van de originele steekproef levert slechts kleine verschillen op, gaande van $-.006$ tot $.014$. Verder bestuderen we de bias gecorrigeerde betrouwbaarheidsintervallen (95%) teneinde na te gaan of de significante gestandaardiseerde regressiegewichten nog steeds significant zijn in de bootstrapsteekproef. De resultaten tonen aan dat alle significante regressiegewichten die gevonden werden op basis van de originele steekproef, ook significant zijn op basis van de bootstrapsteekproef, behalve voor het verband tussen behoudsgezindheid en de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van misdrijven ($p=.091$). Op basis van de originele steekproef werd slechts een zwak significant verband gevonden ($\gamma=.039$, $p<.05$), maar dit zwakke verband verdwijnt wanneer rekening gehouden wordt met de niet-normaliteit van de data. Ten slotte wordt de Bollen-Stine fit index opgevraagd, die de aangepaste p -waarde bij de χ^2 -test weergeeft. De Bollen-Stine p -waarde betreft $.002$. Deze waarde is hoger dan de p -waarde van $.00$ verkregen op basis van de originele steekproef en impliceert een betere modelfit in de bootstrapsteekproef op basis van de χ^2 . We besluiten op basis van deze waarde en de Monte Carlo bootstrappingprocedure dat er geen significante vertekeningen zijn door het opnemen van niet-normaal verdeelde data in het model, behalve voor het verband tussen behoudsgezindheid en percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven. Op basis van deze bevindingen beslissen we dit verband weg te laten uit het model en het model opnieuw te schatten. Dit finale schademodel past tamelijk goed op de data (post hoc analyse 6) ($\chi^2=497.379$, $df=162$, $p=.00$; $CFI=.898$; $RMSEA=.055$; $AIC=633.379$), ook wanneer het getest wordt met alle respondenten ($\chi^2=757.423$, $df=162$, $p=.00$; $CFI=.890$; $RMSEA=.054$; $AIC=893.423$).



$\chi^2=757.423$, $df=162$, $p=.00$
 CFI=.890
 RMSEA=.054

** $p < .01$
 * $p < .05$

Noot: De errortermen en factorladingen zijn uit het model weggelaten omwille van esthetische redenen. Ook na controle voor geslacht, leeftijd en opleidingsniveau past het model tamelijk goed op de data ($\chi^2=950.921$, $df=199$, $p=.00$; CFI=.880; RMSEA=.054; AIC=1150.921).

Figuur 11.2 Visueel overzicht van het theoretisch model over verband tussen televisie kijken, de percepties over de zwaarte van de schade en de ernst van misdrijven

In een laatste fase controleren we het schademodel voor geslacht, leeftijd en opleidingsniveau. Ook na deze controle past het model tamelijk goed op de data ($\chi^2=950.921$, $df=199$, $p=.00$; $CFI=.880$; $RMSEA=.054$; $AIC=1150.921$).

Interpretatie van het theoretisch model

Dit finale schademodel verklaart 23.4% van de variantie in de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven en 35.7% van de variantie in ernstpercepties van criminaliteit. Figuur 11.2 bevat een visuele voorstelling van dit model.

In overeenstemming met hypothese 3 is het kijken naar nieuws een positieve voorspeller van de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van misdrijven. Hypothese 4 over het verband tussen totale televisiekijktijd en de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven, wordt echter niet ondersteund door de data ($p>.05$). Het is niet zo dat personen die vaker televisie kijken, de schade van misdrijven als zwaarder of minder zwaar percipiëren. Verder vinden we, naar analogie met de resultaten van deel 1 en in overeenstemming met hypothese 6, dat de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven een positieve voorspeller zijn van ernstpercepties van misdrijven ($\gamma=.60$, $p<.01$). Op basis van deze bevindingen concluderen we dat de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven geen mediator vormen van het verband tussen het kijken naar televisie en algemene ernstpercepties van criminaliteit. Hypothese 9 wordt, voor wat betreft de totale televisiekijktijd, verworpen. De resultaten tonen verder aan dat de variabele percepties over de zwaarte van de schade wel een positieve mediator vormt van het verband tussen het kijken naar nieuws en ernstpercepties van criminaliteit. Ernstpercepties worden, met andere woorden, indirect voorspeld door het kijken naar nieuws via de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van misdrijven. Hypothese 9 wordt, voor wat betreft het kijken naar nieuws, wel bevestigd.

Verder worden, overeenkomstig hypothese 16, de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven positief voorspeld door de mate van empathische bezorgdheid voor anderen ($\gamma=.12$, $p<.01$). Hoe minder bezorgd men is voor anderen, hoe minder zwaar men de schade ten gevolge van misdrijven percipieert. Aangezien de mate van empathische bezorgdheid voor anderen niet voorspeld wordt door de televisievariabelen, vormt deze variabele echter geen mediator. Hypothese 18 dient dus weerlegd te worden op basis van de data voor wat betreft de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven.

Verder is de mate van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit ook een voorspeller van percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven ($\gamma=-.36$, $p<.05$). De negatieve parameterschattingen impliceren dat hoe onverschilliger men is voor de impact van criminaliteit, hoe

minder zwaar men de schade van misdrijven percipieert. Hypothese 17 wordt dus bevestigd door de data. De mate van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit wordt voorspeld door het kijken naar nieuws ($\gamma = -.10$, $p < .05$). Dit verband ondersteunt hypothese 11: hoe meer nieuws men kijkt, hoe minder onverschillig men is. Dit werd ook gevonden in het morele verkeerdheidmodel; er werd immers dezelfde hypothese getest op basis van dezelfde dataset. De totale televisieblootstelling is echter geen voorspeller van de mate van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit ($p > .05$). We dienen hypothese 13 te verwerpen. De methode van bootstrapping laat ons vervolgens toe om na te gaan of de variabele onverschilligheid voor de impact van criminaliteit een mediator vormt voor het verband tussen het kijken naar nieuws en percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven. De bias-corrected betrouwbaarheidsintervallen tonen aan dat het indirecte effect van nieuws op de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven significant verschillend is van 0 ($p = .001$). Onze hypothese, dat onverschilligheid voor de impact van criminaliteit een negatieve mediator vormt van het verband tussen het kijken naar nieuws en percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven, kan dus bevestigd worden (H17).

De mate waarin men behoudsgezind is, voorspelt echter de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven niet ($p > .05$). Hypothese 23 kan dus verworpen worden. Verder vinden we dat zowel de mate waarin men behoudsgezind is ($\gamma = .22$, $p < .01$), alsook de mate waarin men cynisch is t.a.v. de wet en sociale normen ($\gamma = .27$, $p < .01$) voorspeld worden door het kijken naar nieuws. Beide betreffen positieve parameterschattingen, wat impliceert dat hoe meer nieuws men kijkt, hoe behoudsgezinder en hoe cynischer men is t.a.v. de wet en sociale normen. Deze bevinding ligt in lijn met hypothesen 20 en 25 en werd ook reeds gevonden op basis van het morele verkeerdheidmodel. In tegenstelling tot onze hypothesen, worden deze variabelen echter niet voorspeld door de totale televisiekijktijd (H21 en H26). Uit deze bevindingen kunnen we afleiden dat legaal cynisme en behoudsgezindheid geen mediators vormen van het verband tussen televisie of nieuws kijken en percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven. Hypothesen 24 en 28 worden bijgevolg niet ondersteund door de data.

Ten slotte bestuderen we de verbanden tussen de intermediaire factoren onderling. De paden tussen deze concepten werden reeds uitgebreid besproken bij de voorstelling van het morele verkeerdheidmodel. De regressiegewichten zijn gelijklopend aan deze besproken in het morele verkeerdheidmodel: onverschilligheid voor de impact van criminaliteit is een negatieve voorspeller van de mate van empathische bezorgdheid voor anderen ($\gamma = -.23$, $p < .01$), en een positieve voorspeller van de mate van behoudsgezindheid ($\gamma = .32$, $p < .01$) en de mate waarin iemand cynisch is t.a.v. de wet en sociale normen ($\gamma = .38$, $p < .01$). De mate waarin men behoudsgezind is, is een negatieve voorspeller van cynisme t.a.v. de wet en sociale normen ($\gamma = -.23$, $p < .01$).

11.2.3 Het samengesteld model

Ten slotte testen we het samengesteld model, dat een combinatie vormt van het morele verkeerdheidmodel en het schademodel. Het oorspronkelijk opgestelde hypothetisch model, zoals voorgesteld in hoofdstuk 10.2 werd aangepast volgens de hierboven besproken resultaten van het morele verkeerdheidmodel en het schademodel. Zo zijn de variabelen empathische bezorgdheid voor anderen, behoudsgezindheid en cynisme t.a.v. de wet en sociale normen geen mediators van het verband tussen totale televisiekijktijd en totale nieuwskijktijd en de percepties over morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven. Meer bepaald is totale televisiekijktijd voor geen enkele van deze variabelen, een voorspeller. Deze variabele is wel gecorreleerd aan de totale kijktijd naar televisienieuws. Verder veronderstellen we geen verband tussen behoudsgezindheid en percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven, noch tussen cynisme t.a.v. de wet en de percepties over de zwaarte van de schade en de morele verkeerdheid van misdrijven. Empathische bezorgdheid zien we enkel als een significante voorspeller van percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven, maar niet van de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven. Onverschilligheid voor de impact van criminaliteit beschouwen we als een voorspeller van de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven en van de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven. Ten slotte gaan we ervan uit dat ernstpercepties voorspeld worden door de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven en door de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven, en dat de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven voorspeld worden door de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van misdrijven.

Via structurele vergelijkingsmodellen gaan we na of en in welke mate de paden tussen de variabelen die significant waren in de afzonderlijke modellen, standhouden in het samengesteld model. In wat volgt worden – net zoals bij de voorgaande modellen - de resultaten van de eerste analyses besproken, waarna stap voor stap de post-hoc analyses die uitgevoerd werden, uitgelegd worden. Het finale samengesteld model wordt in een laatste fase ook geïnterpreteerd en de hypothesen die we opstelden, worden beantwoord.

De model fit en de post hoc analyses

Het samengesteld model past zeer goed op de data ($\chi^2=467.897$, $df=178$, $p=.00$; $CFI=.930$; $RMSEA=.049$; $AIC=615.897$). We genereerden een model met een CFI-waarde die hoger is dan .90 en een RMSEA-waarde onder de grens van .06. De vooropgestelde verbanden zijn allen significant; er vallen geen verbanden weg in het samengesteld model ($p<.01$). Ook de modificatie indices suggereren geen nieuwe verbanden tussen de variabelen in het model. Hoewel de variabele cynisme

t.a.v. de wet en sociale normen geen verband houdt met de afhankelijke variabelen in het model, beslissen we om deze variabelen toch te behouden; deze houdt immers verband met andere intermediaire variabelen (onverschilligheid voor de impact van criminaliteit en behoudsgezindheid). De variabele totale televisiekijktijd houdt verband met de variabele totale kijktijd naar televisienieuws; ook deze variabele wordt bijgevolg niet verwijderd uit het model. Op basis van de fit indices en de modificatie indices besluiten we dit model te behouden zoals het is, en geen paden of verbanden weg te laten of toe te voegen. We testen dit finale samengesteld model, ten slotte, opnieuw met alle respondenten (n=1278). Opnieuw past het model zeer goed op de data ($\chi^2=690.774$, $df=178$, $p=.00$; CFI=.924; RMSEA=.047; AIC=838.774). Ten slotte dient nog opgemerkt te worden dat bepaalde onderzoekers een strengere bovengrens voor de CFI hanteren (>.95). Wanneer we deze visie volgen, zou de CFI-waarde wijzen op slechts een middelmatige model fit. Indien echter, ter controle en in navolging van Pleysier (2010), elk latent concept in het model gemeten wordt met drie indicatoren, dan stijgt de CFI-waarde ($\chi^2=430.163$, $df=110$, $p=.00$; CFI=.939; RMSEA=.048; AIC=550.163).

De mediator analyses en bootstrapping analyse

De mediator analyses die in dit finale samengesteld model uitgevoerd werden, worden hier niet meer uitgebreid gerapporteerd. De resultaten van deze analyses zijn immers soortgelijk aan de resultaten van de mediator analyses van het morele verkeerdheidmodel en het schademodel. Kort gesteld vonden we dat onverschilligheid voor de impact van criminaliteit een mediator vormt van zowel het verband tussen de totale kijktijd naar televisienieuws en de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van misdrijven, als van het verband tussen de totale kijktijd naar televisienieuws en de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid van misdrijven. Verder vonden we dat behoudsgezindheid een mediator vormt voor het verband tussen de totale kijktijd naar televisienieuws en de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid van misdrijven. Ten slotte zijn de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van misdrijven een positieve mediator voor het verband tussen de totale kijktijd naar televisienieuws en de algemene percepties die men heeft over de ernst van misdrijven.

Het theoretisch model wordt vervolgens opnieuw getest volgens de methode van bootstrapping. De vergelijking tussen de bootstrap standaardafwijkingen en de standaardafwijkingen op basis van de originele steekproef levert slechts kleine verschillen op, gaande van -.004 tot .018. Verder bestuderen we de bias gecorrigeerde betrouwbaarheidsintervallen (95%) teneinde na te gaan of de significante gestandaardiseerde regressiegewichten nog steeds significant zijn in de bootstrapsteekproef. De resultaten tonen aan dat alle significante regressiegewichten die gevonden

werden op basis van de originele steekproef, ook significant zijn op basis van de bootstrapsteekproef ($p < .05$). Ten slotte wordt de Bollen-Stine fit index opgevraagd, die de aangepaste p-waarde bij de χ^2 -test weergeeft. De Bollen-Stine p-waarde betreft .002. Deze waarde is hoger dan de p-waarde van .00 verkregen op basis van de originele steekproef en impliceert een betere model fit in de bootstrapsteekproef op basis van de χ^2 . We besluiten op basis van deze waarde en de Monte Carlo bootstrappingprocedure dat er geen significante vertekeningen zijn door het opnemen van niet-normaal verdeelde data in het model en dat het model ook op basis van de bootstrapsteekproef goed op de data past.

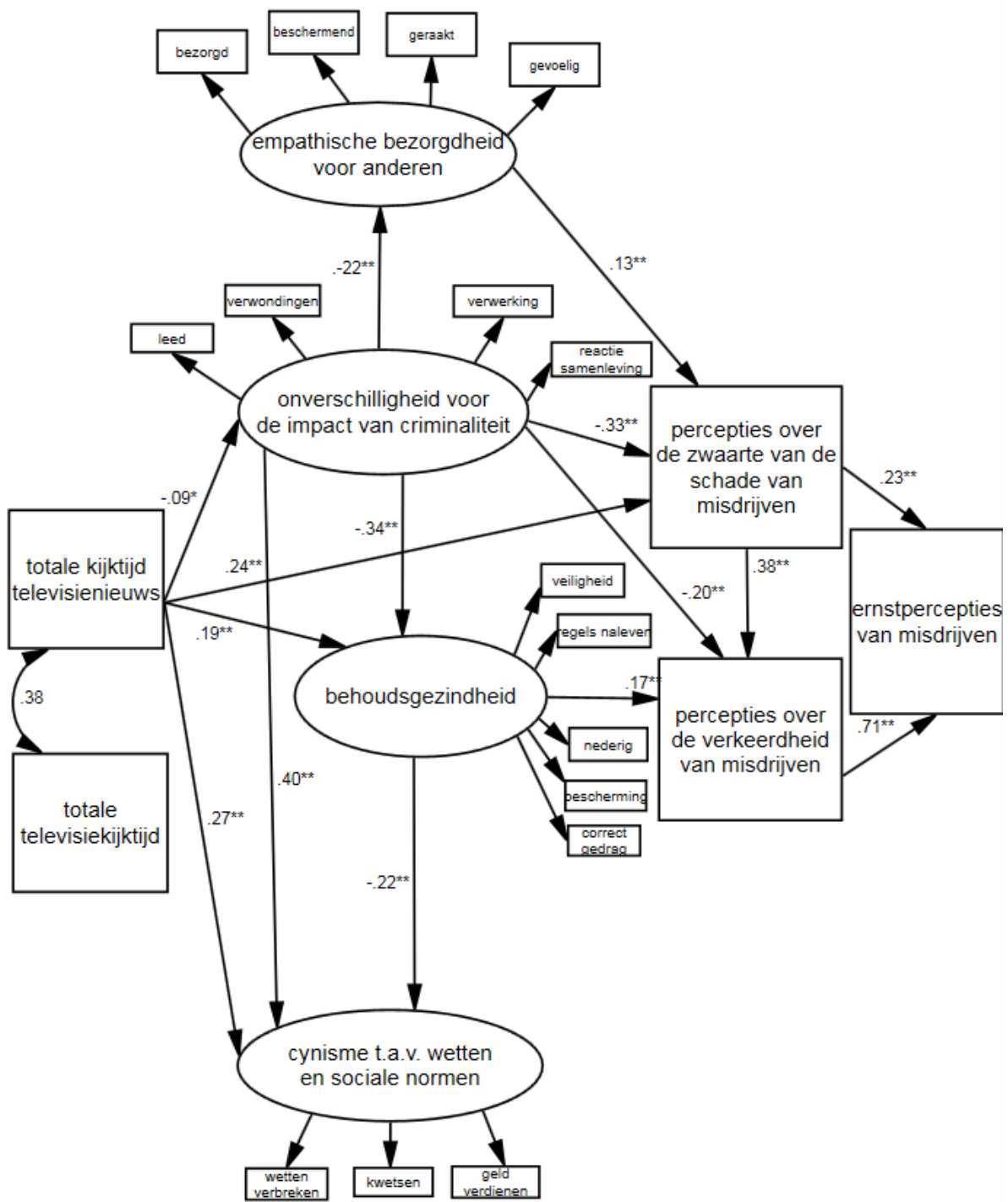
Nadat het model gecontroleerd werd voor geslacht, leeftijd en opleidingsniveau is er nog steeds een goede model fit ($\chi^2=832.639$, $df=195$, $p=.00$; $CFI=.914$; $RMSEA=.051$).¹⁶⁹

Interpretatie van het theoretisch model

In totaal verklaart het model 72.0% van de variantie in de ernstpercepties over criminaliteit. Het model verklaart verder 32.1% van de variantie in de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven en 21.6% van de variantie in de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven. Het theoretisch samengesteld model wordt visueel voorgesteld in figuur 11.3.

Zoals ook in het morele verkeerdheidmodel en in het schademodel bevestigd werd, zijn zowel de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven ($\gamma=.71$, $p<.01$) als de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven ($\gamma=.23$, $p<.01$) positieve voorspellers van ernstpercepties van criminaliteit. De voorspellingswaarde van de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven is zeer hoog. Dit ligt in lijn met hypothesen 5 en 6 en werd ook reeds gevonden op basis van de resultaten van deel 1 van dit proefschrift. In overeenstemming met hypothese 7, toont het model aan dat de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven positief voorspeld worden door de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven ($\gamma=.38$, $p<.01$). De overige resultaten werden reeds afzonderlijk besproken in het morele verkeerdheidmodel en in het schademodel. De parameterschattingen van de paden zijn gelijklopend in de drie modellen. In wat volgt kiezen we er daarom voor om, in plaats van de resultaten nogmaals uitgebreid te beschrijven, op samenvattende wijze een antwoord te bieden op de hypothesen.

¹⁶⁹ Voor het interpreteren van dit model werken we om praktische redenen (i.e. minder complexiteit) verder met het 'ongecontroleerde' model. Het gecontroleerde en het ongecontroleerde model leveren immers soortgelijke resultaten op.



$\chi^2=890.774$, $df=178$, $p=.00$
 CFI=.924
 RMSEA=.047
 RMSEA=.049

* $p < .05$
 ** $p < .01$

Noot: De errortermen en factorladingen zijn uit het model weggelaten omwille van esthetische redenen. Ook na controle voor geslacht, leeftijd en opleidingsniveau past het model tamelijk goed op de data ($\chi^2=832.639$, $df=195$, $p=.00$; CFI=.914; RMSEA=.051)

Figuur 11.3 Visueel overzicht van het theoretisch model over verband tussen televisie kijken, de percepties over de morele verkeerdheid, de zwaarte van de schade en de ernst van misdrijven

De volgende hypothesen worden ondersteund door de data:

H3: Hoe meer men kijkt naar nieuws, hoe zwaarder men de schade ten gevolge van misdrijven percipieert ($\gamma=.24$, $p<.01$)

H5: Hoe verkeerder men misdrijven percipieert, hoe ernstiger men misdrijven vindt ($\gamma=.71$, $p<.01$)

H6: Hoe zwaarder men de schade ten gevolge van misdrijven percipieert, hoe ernstiger men misdrijven vindt ($\gamma=.23$, $p<.01$)

H7: Hoe zwaarder men de schade ten gevolge van misdrijven percipieert, hoe verkeerder men misdrijven vindt ($\gamma=.38$, $p<.01$)

H9: De percepties over de zwaarte van de schade ten gevolge van misdrijven vormen een mediator van het verband tussen het kijken naar nieuws en ernstpercepties van criminaliteit.

H11: Hoe meer nieuws men kijkt, hoe minder onverschillig men is voor de impact van criminaliteit ($\gamma=-.09$, $p<.01$).

H15: Hoe minder onverschillig men is voor de impact van criminaliteit, hoe verkeerder men misdrijven percipieert ($\gamma=-.20$, $p<.01$)

H16: Hoe meer empathisch bezorgd men is voor anderen, hoe zwaarder men de schade van misdrijven percipieert ($\gamma=.13$, $p<.01$)

H17: Hoe minder onverschillig men is voor de impact van criminaliteit, hoe zwaarder men de schade van misdrijven percipieert ($\gamma=-.33$, $p<.01$)

H19: Onverschilligheid voor de impact van criminaliteit is een negatieve mediator van het verband tussen het kijken naar nieuws en percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven en percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven.

H20: Hoe meer nieuws men kijkt, hoe behoudsgezinder men is ($\gamma=.19$, $p<.01$)

H22: Hoe behoudsgezinder men is, hoe verkeerder men misdrijven percipieert ($\gamma=.17$, $p<.01$)

H24: Behoudsgezindheid is een mediator van het verband tussen het kijken naar nieuws en percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven.

H25: Hoe meer nieuws men kijkt, hoe cynischer men staat t.a.v. de wet en sociale normen ($\gamma=.27$, $p<.01$)

De volgende hypothesen worden verworpen op basis van de data:

H1: Hoe meer men kijkt naar het nieuws, hoe verkeerder men misdrijven percipieert.

H2: Hoe meer televisie men kijkt, hoe verkeerder men misdrijven percipieert.

H4: Hoe meer televisie men kijkt, hoe zwaarder men de schade ten gevolge van misdrijven percipieert.

H8: De percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven vormen een positieve mediator van het verband tussen het kijken naar televisie en/of nieuws en ernstpercepties van criminaliteit.

H10: Hoe meer nieuws men kijkt, hoe meer empathisch bezorgd men is voor anderen.

H12: Hoe meer televisie men kijkt, hoe meer empathisch bezorgd men is voor anderen.

H13: Hoe meer televisie men kijkt, minder onverschillig men is voor de impact van criminaliteit.

H14: Hoe meer empathisch bezorgd men is voor anderen men, is, hoe verkeerder men misdrijven percipieert.

H17: Onverschilligheid voor de impact van criminaliteit is een negatieve mediator van het verband tussen totale televisiekijktijd en de percepties over misdrijven.

H18: Empathische bezorgdheid voor anderen is een positieve mediator van het verband tussen televisie kijken (algemeen en nieuws) en de percepties over misdrijven.

H23: Hoe behoudsgezinder men is, hoe zwaarder men de schade van misdrijven percipieert.

H26: Hoe meer televisie men kijkt hoe cynischer men staat t.a.v. de wet en sociale normen.

H27: Hoe cynischer men staat t.a.v. de wet en sociale normen, hoe verkeerder men misdrijven percipieert.

H28: Hoe cynischer men staat t.a.v. de wet en sociale normen, hoe zwaarder men de schade van misdrijven percipieert.

H29: Cynisme t.a.v. de wet en sociale normen is een positieve mediator van het verband tussen televisie kijken (algemeen en nieuws) en de percepties over misdrijven.

H30: Hoe behoudsgezinder men is, hoe cynischer men staat t.a.v. de wet en sociale normen.

Deze hypothese kan op basis van de data geherformuleerd worden als: Hoe behoudsgezinder men is, hoe *minder cynisch* men is t.a.v. de wet en sociale normen ($\gamma = -.22$, $p < .01$)

De volgende verbanden tussen de intermediaire variabelen onderling worden aangetoond door de data (hier lieten we ons leiden door de data, zie hoofdstuk 10.6):

- Hoe onverschilliger men is voor de impact van criminaliteit, hoe minder empathisch bezorgd men is voor anderen ($\gamma = -.22$, $p < .01$).

- Hoe onverschilliger men is voor de impact van criminaliteit, hoe minder behoudsgezin men is ($\gamma = -.34$, $p < .01$).

- Hoe onverschilliger men is voor de impact van criminaliteit, hoe cynischer men is t.a.v. de wet en sociale normen ($\gamma = .40$, $p < .01$).

Zoals besproken, werd het model ook gecontroleerd voor geslacht, leeftijd en opleidingsniveau. De resultaten in verband met deze controlevariabelen worden samengevat in tabel 11.4

Tabel 11.4 Een overzicht van de regressiegewichten, standaardafwijkingen en gestandaardiseerde regressiegewichten voor de controlevariabelen in het samengesteld theoretisch model

Variabelen		Regressiegewicht	S.D.	Gestandaardiseerd regressiegewicht
kijktijd televisienieuws	← leeftijd	.015**	.001	.376
onverschilligheid impact criminaliteit	← leeftijd	-.007**	.001	-.219
empathische bezorgdheid voor anderen	← leeftijd	-.002	.001	-.059
behoudsgezindheid	← leeftijd	.007**	.001	.221
cynisme t.a.v. de wet en sociale normen	← leeftijd	.005**	.001	.139
perceptie zwaarte schade misdrijven	← leeftijd	-.001	.001	-.037
perceptie verkeerdheid misdrijven	← leeftijd	.006**	.001	.104
perceptie ernst misdrijven	← leeftijd	-.005**	.001	.102
kijktijd televisienieuws	← geslacht	-.108*	.039	-.079
onverschilligheid impact criminaliteit	← geslacht	-.149**	.041	-.128
empathische bezorgdheid voor anderen	← geslacht	-.329**	.038	-.274
behoudsgezindheid	← geslacht	.029	.029	.028
cynisme t.a.v. de wet en sociale normen	← geslacht	.001	.040	.001
perceptie zwaarte schade misdrijven	← geslacht	.037	.029	.039
perceptie verkeerdheid misdrijven	← geslacht	.157**	.036	.104
perceptie ernst misdrijven	← geslacht	.048	.028	.027
kijktijd televisienieuws	← opleiding	-.104**	.021	-.144
onverschilligheid impact criminaliteit	← opleiding	-.036	.022	-.059
empathische bezorgdheid voor anderen	← opleiding	.017	.019	.027
behoudsgezindheid	← opleiding	.012	.016	.023
cynisme t.a.v. de wet en sociale normen	← opleiding	-.126**	.022	-.207
perceptie zwaarte schade misdrijven	← opleiding	-.087**	.015	-.170
perceptie verkeerdheid misdrijven	← opleiding	-.020	.020	-.025
perceptie ernst misdrijven	← opleiding	-.031*	.045	-.032

Noot: Leeftijd (continue variabele), geslacht (1= Man, 2= Vrouw), opleiding (1= Geen diploma, 2=Lager onderwijs, 3=Secundair/middelbaar onderwijs, 4=Hoger onderwijs buiten de universiteit, 5=Universitair onderwijs)

* p<.05

** p<.01

De resultaten geven aan dat respondenten met een hoger opleidingsniveau misdrijven doorgaans als zwaarder percipiëren dan respondenten met een lager opleidingsniveau ($\gamma = -.17$, $p < .01$). Voor leeftijd en geslacht zijn de verbanden met de percepties over de zwaarte van de schade niet significant. Verder zien we dat oudere respondenten ($\gamma = .10$, $p < .01$) en vrouwen ($\gamma = .10$, $p < .01$) misdrijven doorgaans als verkeerder percipiëren in vergelijking met jongere respondenten en mannen. Voor opleidingsniveau is het verband met deze percepties niet-significant. Verder tonen de resultaten aan dat oudere respondenten ($\gamma = .10$, $p < .01$) en respondenten met een lager opleidingsniveau ($\gamma = -.032$, $p < .05$) misdrijven over het algemeen als ernstiger beoordelen dan jongere respondenten en respondenten met een hoger opleidingsniveau.

Wat betreft televisie kijken, wordt het duidelijk dat oudere respondenten ($\gamma = .38$, $p < .01$), mannen ($\gamma = -.08$, $p < .05$) en respondenten met een hoger opleidingsniveau ($\gamma = -.14$, $p < .01$) meer naar

het nieuws op televisie kijken in vergelijking met jongere respondenten, vrouwen en respondenten met een lager opleidingsniveau.

Hoe ouder men is, hoe minder onverschillig men is voor de impact van criminaliteit ($\gamma = -.22$, $p < .01$). Ook mannen zijn onverschilliger voor de impact van criminaliteit dan vrouwen ($\gamma = -.13$, $p < .01$). Verder wordt duidelijk dat mannen minder empathisch bezorgd zijn voor anderen dan vrouwen ($\gamma = .27$, $p < .01$). Voor wat betreft de relaties tussen de controlevariabelen en behoudsgezindheid, tonen de resultaten aan dat oudere respondenten behoudsgezinder zijn dan jongere respondenten ($\gamma = .22$, $p < .01$). Voor geslacht en opleidingsniveau worden geen significante verbanden gevonden. Verder zien we dat oudere respondenten ($\gamma = .14$, $p < .01$) en respondenten met een hoger opleidingsniveau ($\gamma = -.21$, $p < .01$) cynischer zijn t.a.v. de wet en sociale normen dan jongere respondenten en respondenten met een lager opleidingsniveau. Voor geslacht zijn er geen significante verbanden met cynisme t.a.v. de wet en sociale normen.

11.2.4 Samenvatting van de resultaten

De analysemethode van structurele vergelijkingsmodellen schrijft de onderzoeker voor om hypothesen op te stellen over de verbanden tussen de centrale concepten in het onderzoek, die dan vervolgens aan de hand van schattingsmethoden getest worden. Op basis van voorgaande literatuur uit verschillende onderzoeksdomeinen, alsook op basis van de resultaten van de voorafgaande inhoudsanalyse (deel 2.1), werden hypothesen opgesteld over de te verwachten verbanden en hun richting. Meer specifiek werden, in een eerste fase, drie hypothetisch modellen opgesteld waarin naast de centrale onafhankelijke en afhankelijke variabelen ook intermediaire variabelen – variabelen die mogelijk het verband tussen televisieblootstelling en de percepties over criminaliteit mediëren - opgenomen werden. Totale televisieblootstelling en blootstelling aan televisienieuws betroffen de onafhankelijke variabelen, en de percepties over de zwaarte van de schade, de morele verkeerdheid en de ernst van misdrijven, betroffen de afhankelijke variabelen in deze hypothetische modellen. We gingen bovendien niet enkel uit van een rechtlijnig verband tussen de onafhankelijke en de afhankelijke variabelen, maar vroegen ons tegelijkertijd ook af wat er zich hiertussen afspeelt. Op basis van voorgaande studies en theoretische inzichten werden vier intermediaire factoren opgenomen: empathische bezorgdheid voor anderen, onverschilligheid voor de impact van criminaliteit, behoudsgezindheid en cynisme t.a.v. de wet en sociale normen. De keuze voor deze variabelen is eveneens ontstaan vanuit het idee om vernieuwende variabelen te incorporeren binnen de onderzoekstraditie naar ernstpercepties van criminaliteit.

Om de resultaten overzichtelijk te houden en om specifiek hypothesen te testen over de componenten van ernstpercepties, werden in een eerste fase drie hypothetische modellen getest

voor alle misdrijven samen, namelijk het morele verkeerdheidmodel (i.e. model waarin de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven en ernstpercepties centraal staan), het schademodel (i.e. model waarin de percepties over de zwaarte van de schade en ernstpercepties centraal staan) en het algemeen samengesteld model (i.e. model waarin de percepties over de morele verkeerdheid, de zwaarte van de schade en ernstpercepties samen centraal staan). Telkens werd geschat in hoeverre het model op de steekproefdata past aan de hand van fit indices. In navolging van de 'model generating' aanpak werd het model waar nodig aangepast, met de modificatie indices als leidraad. Ook de niet-significante verbanden werden verwijderd uit de hypothetisch modellen. Op basis van de resultaten van de analyses werden dan uiteindelijk drie theoretische modellen gevonden. Het samengesteld theoretisch model leverde de meeste informatie op, en wordt bijgevolg beschouwd als ons nieuwe ontwikkeld theoretisch model.

Ten eerste biedt ons theoretisch model een antwoord op de vraag van waaruit de percepties over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven – rechtstreeks - gevormd worden.

Alvorens in te gaan op de beïnvloedende factoren van deze percepties, dient vermeld te worden dat het theoretisch model ook de bevindingen uit het eerste deel van dit proefschrift bevestigde, namelijk dat de percepties over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven componenten zijn van ernstpercepties. In lijn met de voorgaande bevindingen bleken de percepties over de morele verkeerdheid de sterkste voorspeller te zijn van ernstpercepties. Verder vonden we ook dat de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven positief voorspeld worden door de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven.

Uit het theoretisch model kon verder afgeleid worden dat de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven negatief voorspeld worden door de mate van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit. Hoe onverschilliger men is, hoe minder verkeerd men misdrijven in het algemeen percipieert. Ook in verleden wezen onderzoekers erop dat cognitieve desensitisatie (van dit concept is de schaal onverschilligheid voor de impact van criminaliteit afgeleid) ertoe kan leiden dat het vermogen om morele evaluaties te maken, verstoord wordt (Funk et al., 2004; Hoffman, 2000; Vernberg et al., 1999). De percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven worden eveneens voorspeld door iemands mate van behoudsgezindheid. De resultaten impliceren dat hoe behoudsgezinder men is, hoe verkeerder men misdrijven in het algemeen percipieert. Hoewel in voorgaande studies aangetoond werd dat autoritarisme, een concept verwant aan dat van behoudsgezindheid, een positieve voorspeller is van ernstpercepties van misdrijven (e.g., Feather, 1996), werden er over de relatie tussen behoudsgezindheid en de percepties over de morele verkeerdheid geen voorgaande studies teruggevonden. Deze bevinding is dus nieuw, en kan in vervolgonderzoek uitgebreider onderzocht worden. Verder zijn noch de mate waarin men cynisch is

t.a.v. de wet en sociale normen, noch de mate van empathische bezorgdheid voor anderen, significante voorspellers van de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid van misdrijven, zo leidden we af uit ons theoretisch model. Sampson en Bartush (1998, p. 782) hadden dus volgens de resultaten van dit onderzoek gelijk wanneer ze stelden dat *“there has been a tendency in the literature to confuse tolerance of deviance with “normlessness” or “anomie”*. De concepten percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven en cynisme t.a.v. de wet en sociale normen kunnen en mogen immers op basis van de resultaten van het huidige onderzoek niet aan elkaar gelijk gesteld worden. Ze zijn in dit onderzoek zelfs niet aan elkaar gerelateerd.

Verder toonde het theoretisch model aan dat de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven positief voorspeld worden door de mate waarin men empathisch bezorgd is voor anderen. Dit betekent, met andere woorden, dat hoe meer empathisch men is ingesteld, hoe zwaarder men de schade ten gevolge van misdrijven in het algemeen percipieert. De percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven worden verder negatief voorspeld door de mate waarin men onverschilligheid is voor de impact van criminaliteit. Dit betekent dat hoe onverschilliger men is voor de impact van criminaliteit, hoe minder zwaar men misdrijven in het algemeen percipieert.

11.3 De toepassing van het theoretisch model op de specifieke misdrijven

In een tweede fase gaan we na in welke mate het theoretisch model geldt voor de specifieke misdrijven. In een eerste deel wordt het opzet voor de misdrijfspecifieke analyses toegelicht. In tweede instantie worden de resultaten per misdrijf toegelicht, en ten slotte vatten we de resultaten samen.

11.3.1 Het opzet en hypothetisch model

Het morele verkeerdheidmodel, het schademodel en het samengesteld model dat geschat en aangepast werd (zie hoofdstuk 11.2), betreffen algemene modellen in die zin dat deze modellen van toepassing zijn op de gemiddeldes van de tien misdrijven die bevroegd werden samen. Telkens werd de gemiddelde score op de vraag naar de percepties over de morele verkeerdheid, zwaarte van de schade en ernst meegenomen bij het testen van de modellen. In het huidige gedeelte testen we of het theoretisch model ook geldt voor de misdrijven afzonderlijk. Zoals gemotiveerd werd in het eerste deel van dit proefschrift, kan het samennemen van misdrijven of misdrijfcategorieën immers leiden tot een verlies aan informatie. Het lijkt ons daarom interessant om het (samengesteld) model

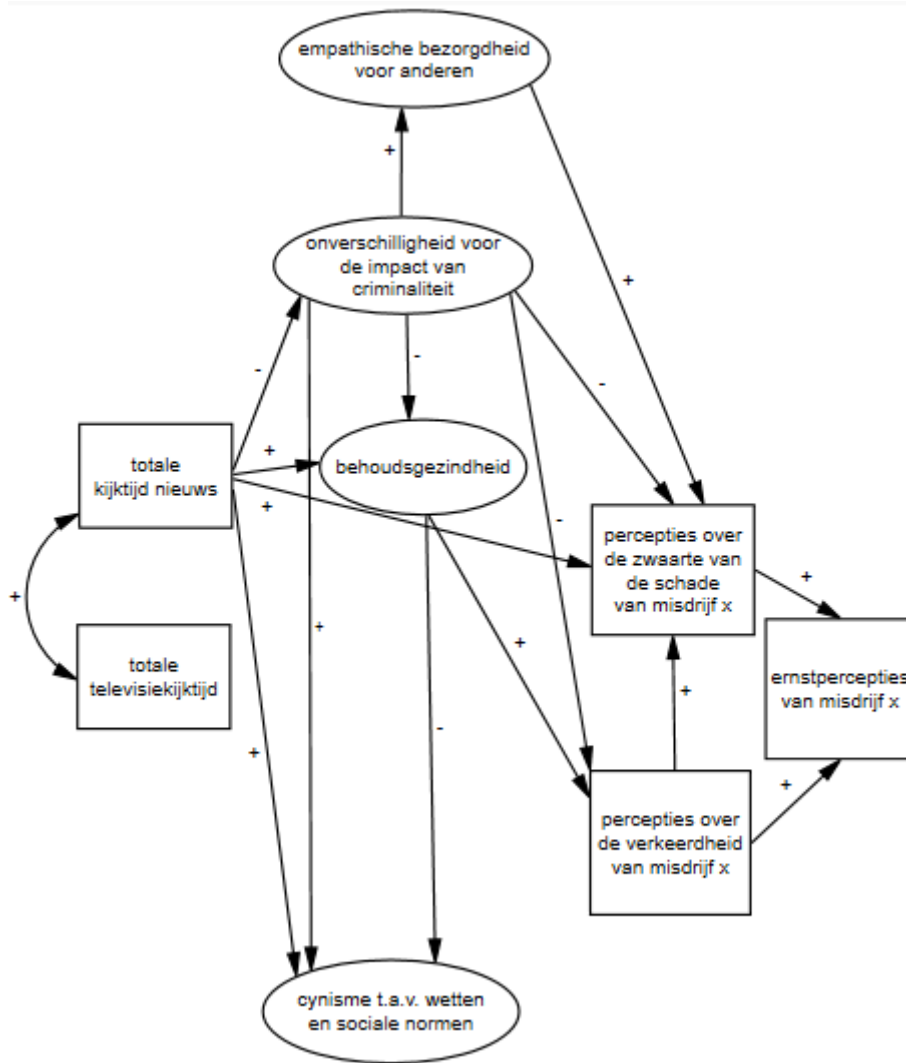
opnieuw te testen, voor elk van de tien misdrijven apart¹⁷⁰ (voor een visueel overzicht van het misdrijfspecifieke model, zie figuur 11.4).

Het is niet onze bedoeling om verschillende theoretische modellen te ontwikkelen voor verschillende misdrijven, of om concrete gelijkenissen en verschillen tussen de misdrijven na te gaan. Wel is het onze bedoeling om na te gaan of het finale (samengesteld) model toegepast kan worden op de tien misdrijven die bevestigd werden in de survey. We hanteren voor deze analyses bijgevolg de 'strictly confirmatory' benadering (zie hoofdstuk 10.6), waarin we per misdrijf de fit van het model op de misdrijfspecifieke data nagaan. Op basis van de resultaten van deze analyses, aanvaarden of verwerpen we dan het model per misdrijf. We hanteren dus een strenge aanpak, en antwoorden op de vraag of het model ook past op de specifieke misdrijven (kortweg) met ja of nee. Er worden geen verdere analyses uitgevoerd om te komen tot een model dat wel past op de data, of om te komen tot 'het beste' model (geen modificatie indices of weglaten van niet-significante verbanden). Ons doel is immers enkel om na te gaan of de theorie die we ontwikkelden, ook geldt voor de misdrijven afzonderlijk.

Net zoals bij de voorgaande analyses zal met behulp van de ML schattingsmethode in eerste instantie, per misdrijf, de model fit nagegaan worden om te kijken in welke mate de steekproefdata passen op het theoretisch model. Telkens worden ook de parameterschattingen bestudeerd om de sterkte en de richting van de verbanden tussen de variabelen te achterhalen. De parameterschattingen worden eerder bijkomend bestudeerd om te kijken welke verbanden niet-significant zijn, maar onze focus ligt voornamelijk op de fit indices die ons een antwoord kunnen bieden op de vraag op bevestiging of verwerping van het theoretisch model voor een specifiek misdrijf. De misdrijfspecifieke modellen worden telkens getest voor de gehele groep van respondenten (n=1278). In een tweede stap worden de analyses telkens opnieuw uitgevoerd aan de hand van bootstrapping (zie hoofdstuk 10.6) om na te gaan of eventuele niet-normaliteit vertekeningen veroorzaakt. Op basis van deze resultaten wordt beslist of het theoretisch model bevestigd kan worden voor het specifieke misdrijf of niet. Ten slotte wordt telkens ook de verklaarde variantie in de percepties over de morele verkeerdheid, de zwaarte van de schade en de ernst van het specifieke misdrijf gerapporteerd.

Ten slotte dient opgemerkt te worden dat deze resultaten exploratief van aard zijn. Op basis van vervolgonderzoek kan het theoretisch model dat ontwikkeld werd, uitgebreid of gespecificeerd worden per misdrijf.

¹⁷⁰ In dit deel van de verhandeling kan ook het hypothetisch model voor het misdrijf cannabishandel – en productie getest worden. In de vragenlijst werden voor dit misdrijf zowel vragen over de morele verkeerdheid, zwaarte van de schade en ernst opgenomen.



Figuur 11.4 Visuele voorstelling van het misdrijfspecifiek hypothetisch model

11.3.2 De resultaten per misdrijf

In wat volgt worden de resultaten voor de tien misdrijven afzonderlijk besproken.

Inbraak

Ten eerste zien we dat het hypothetisch model goed op de data past voor het misdrijf inbraak ($\chi^2=688.020$, $df=178$, $p=.00$; $CFI=.912$; $RMSEA=.047$; $AIC=836.020$). De parameterschattingen in het model zijn telkens significant. De bootstrapping analyse toont aan dat het significante verband tussen de mate van empathische bezorgdheid voor anderen en de percepties over de zwaarte van de schade ($p=.186$) en het verband tussen behoudsgezindheid en de percepties over de morele verkeerdheid van inbraak ($p=.394$) wegvalt wanneer rekening gehouden wordt met de niet-normaliteit van de data, maar ondanks de aanwezigheid van deze twee niet-significante verbanden in het model na bootstrapping is de model fit nog steeds goed ($\chi^2=481.297$, $df=178$, $p=.00$; $CFI=.914$;

RMSEA=.050; AIC=629.297). We concluderen op basis van deze resultaten dat ons theoretisch model goed op de data past voor het misdrijf inbraak. Het model verklaart 51.4% van de variantie in ernstpercepties van het misdrijf inbraak, 13.5% van de variantie in de percepties over de morele verkeerdheid en 13.1% van de percepties over de zwaarte van de schade van dit misdrijf.

Slagen en verwondingen

Ook het theoretisch model voor het misdrijf slagen en verwondingen past goed op de data ($\chi^2=671.314$, $df=178$, $p=.00$; CFI=.912; RMSEA=.047; AIC=819.314). Alle parameterschattingen in het model zijn significant. De bootstrapping analyse toont aan dat het significante verband tussen de mate van empathische bezorgdheid voor anderen en de percepties over de zwaarte van de schade van slagen en verwondingen ($p=.198$) wegvalt wanneer rekening gehouden wordt met de niet-normaliteit van de data, maar ondanks de aanwezigheid van dit niet-significante verbanden in het model na bootstrapping is de model fit nog steeds goed ($\chi^2=472.011$, $df=178$, $p=.00$; CFI=.913; RMSEA=.049; AIC=62.011). We kunnen ons theoretisch model bijgevolg bevestigen voor het misdrijf slagen en verwondingen. Het theoretisch model voor slagen en verwondingen verklaart 10.3% van de variantie in de percepties over de zwaarte van de schade, 10.9% van de percepties over de morele verkeerdheid en 44.5% van de ernstpercepties van dit misdrijf.

Diefstal

Ten derde tonen de resultaten een goede model fit aan van het hypothetisch model van het misdrijf diefstal op de data ($\chi^2=663.061$, $df=178$, $p=.00$; CFI=.919; RMSEA=.046; AIC=811.061). Alle parameterschattingen in het model zijn significant, behalve het verband tussen empathische bezorgdheid voor anderen en de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van diefstal blijkt niet significant te zijn ($p=.694$). De bootstrapping analyse levert dezelfde resultaten op. Ondanks de aanwezigheid van dit niet-significante verband in het model, past het model goed op de data. We kunnen ons theoretisch model bijgevolg bevestigen voor het misdrijf diefstal. Dit model verklaart 11.6% van de variantie in de percepties over de zwaarte van de schade, 19.3% van de variantie in de percepties over de morele verkeerdheid en 53.0% van de variantie in ernstpercepties van het misdrijf diefstal.

Moord

Het hypothetisch model voor het misdrijf moord past goed op de data ($\chi^2=602.615$, $df=178$, $p=.00$; CFI=.921; RMSEA=.043; AIC=750.615). De parameterschattingen tonen aan dat de verbanden tussen de mate van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit en de percepties die men heeft over

de zwaarte van de schade van moord ($p=.063$), tussen onverschilligheid voor de impact van criminaliteit en de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid van moord ($p=.270$) en tussen behoudsgezindheid en de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid van moord ($p=.138$), niet significant zijn. De bootstrapping analyses leveren dezelfde resultaten op. Ondanks de aanwezigheid van deze niet-significante verbanden in het model, blijkt het model goed op de data te passen. We kunnen ons theoretisch model bijgevolg bevestigen voor het misdrijf moord. Dit model verklaart 4.1% van de variantie in de percepties over de zwaarte van de schade, 3.2% van de variantie in de percepties over de morele verkeerdheid en 42.0% van de variantie in ernstpercepties van het misdrijf moord. In vergelijking met de voorgaande analyses is de verklaringskracht van het model voor de percepties over de zwaarte en morele verkeerdheid van moord eerder laag.

Vandalisme

De analyses tonen aan dat het hypothetisch model voor het misdrijf vandalisme goed op de data past ($\chi^2=715.366$, $df=178$, $p=.00$; $CFI=.915$; $RMSEA=.049$; $AIC=863.366$). Op het niet-significante verband tussen de mate van empathische bezorgdheid voor anderen en de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van vandalisme na ($p=.216$), zijn alle parameterschattingen in het model significant. De resultaten van de bootstrapping analyses tonen ook aan dat alle parameterschattingen significant zijn. Enkel het verband tussen de mate van behoudsgezindheid en de percepties over de morele verkeerdheid van vandalisme, valt weg wanneer rekening gehouden wordt met de niet-normaliteit van de data ($p=.317$). Ondanks de aanwezigheid van deze niet-significante verbanden in het model, is de model fit goed. We kunnen ons theoretisch model bijgevolg bevestigen voor het misdrijf vandalisme. Dit model verklaart 12.5% van de variantie in de percepties over de zwaarte van de schade, 26.2% van de variantie in de percepties over de morele verkeerdheid en 58.7% van de variantie in ernstpercepties van het misdrijf vandalisme.

Aanranding

Ons theoretisch model lijkt verder ook zeer goed op de data te passen voor aanranding ($\chi^2=607.739$, $df=178$, $p=.00$; $CFI=.928$; $RMSEA=.043$; $AIC=755.739$). De parameterschattingen tonen aan dat enkel het verband tussen de mate van behoudsgezindheid en de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid van aanranding, wegvalt ($p=.180$). De resultaten van de bootstrapping analyse tonen verder ook aan dat de verbanden tussen de mate van empathische bezorgdheid voor anderen en de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van aanranding ($p=.135$) en het verband tussen blootstelling aan televisienieuws en de percepties over de zwaarte van de schade van aanranding ($p=.079$) wegvallen wanneer rekening gehouden wordt met de niet-normaliteit van de data. Ondanks de aanwezigheid van deze niet-significante verbanden in het model, past het toch

goed op de data. We kunnen ons theoretisch model bijgevolg bevestigen voor het misdrijf aanranding. Dit model verklaart 6.5% van de variantie in de percepties over de zwaarte van de schade, 15.5% van de variantie in de percepties over de morele verkeerdheid en 57.8% van de variantie in ernstpercepties van het misdrijf aanranding.

Terrorisme

Ook voor terrorisme past het hypothetisch model goed op de data ($\chi^2=612.631$, $df=178$, $p=.00$; $CFI=.924$; $RMSEA=.044$; $AIC=760.631$). De parameterschattingen tonen aan dat de verbanden tussen onverschilligheid voor de impact van criminaliteit en de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van terrorisme ($p=.501$) en het verband tussen onverschilligheid voor de impact van criminaliteit en de percepties over de morele verkeerdheid van terrorisme ($p=.092$), niet significant zijn. De resultaten van de bootstrapping analyses tonen verder aan dat de verbanden tussen empathische bezorgdheid voor anderen en percepties over de zwaarte van de schade van terrorisme ($p=.142$) en tussen behoudsgezindheid en de percepties over de morele verkeerdheid van terrorisme ($p=.507$), wegvallen wanneer rekening gehouden wordt met de niet-normaliteit van de data. Ondanks de aanwezigheid van deze niet-significante verbanden in het theoretisch model, besluiten we op basis van de fit indices dat ons theoretisch model bevestigd kan worden voor het misdrijf terrorisme. Dit finale model verklaart 1.5% van de variantie in de percepties over de zwaarte van de schade, 6.6% van de variantie in de percepties over de morele verkeerdheid en 54.1% van de variantie in ernstpercepties van het misdrijf terrorisme.

Bedrijfsfraude

Het theoretisch model past eveneens goed op de data voor het misdrijf bedrijfsfraude, zo tonen de fit indices aan ($\chi^2=678.679$, $df=178$, $p=.00$; $CFI=.922$; $RMSEA=.047$; $AIC=826.679$). Alle parameterschattingen in het model zijn significant. De resultaten van de bootstrapping analyses tonen aan dat alle significante regressiegewichten die gevonden werden op basis van de originele steekproef, ook significant zijn op basis van de bootstrapsteekproef. De bootstrapping analyses tonen aan dat de verbanden tussen de mate van empathische bezorgdheid voor anderen en de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van bedrijfsfraude ($p=.345$) en tussen de mate van behoudsgezindheid en de percepties over de morele verkeerdheid van dit misdrijf ($p=.062$) wegvallen wanneer rekening gehouden wordt met de niet-normaliteit van de data. Ondanks de aanwezigheid van deze niet-significante verbanden, kunnen we op basis van de fit indices ons theoretisch model bevestigen voor wat betreft het misdrijf bedrijfsfraude. Dit model verklaart 7.7% van de variantie in de percepties over de zwaarte van de schade, 19.9% van de variantie in de

percepties over de morele verkeerdheid en 67.2% van de variantie in ernstpercepties van het misdrijf bedrijfsfraude.

Cocaïnehandel

We voeren dezelfde analyses uit voor het misdrijf cocaïnehandel. De resultaten tonen een goede model fit aan van het hypothetisch model op de data ($\chi^2=688.300$, $df=178$, $p=.00$; $CFI=.924$; $RMSEA=.047$; $AIC=836.300$). Alle parameterschattingen zijn significant voor het misdrijf cocaïnehandel. Bootstrapping analyses tonen aan dat alle significante regressiegewichten die gevonden werden op basis van de originele steekproef ook significant zijn op basis van de bootstrapsteekproef. Op basis van de fit indices kunnen we ons theoretisch model bevestigen voor wat betreft het misdrijf cocaïnehandel. Dit model verklaart 11.1% van de variantie in de percepties over de zwaarte van de schade, 19.1% van de variantie in de percepties over de morele verkeerdheid en 73.1% van de variantie in ernstpercepties van cocaïnehandel.

Cannabishandel – en productie

Ten slotte zien we dat het hypothetisch model goed op de data past voor het misdrijf cannabishandel – en productie ($\chi^2=710.083$, $df=178$, $p=.00$; $CFI=.931$; $RMSEA=.048$; $AIC=858.083$). Alle parameterschattingen in het model blijken significant te zijn. De bootstrapping analyses leveren gelijksoortige resultaten op. Op basis van deze resultaten en de fit indices kunnen we ons theoretisch model bevestigen voor wat betreft het misdrijf cannabishandel – en productie. Het model verklaart 82.2% van de variantie in ernstpercepties van het misdrijf cannabishandel – en productie, 39.8% van de variantie in de percepties over de morele verkeerdheid en 12.2% van de percepties over de zwaarte van de schade van dit misdrijf.

11.3.3 Samenvatting van de resultaten

Nadat een algemeen theoretisch model gevormd werd, gingen we in dit hoofdstuk na of dit theoretisch model ook toegepast kan worden op de misdrijven afzonderlijk. Tabel 11.5 bevat een beknopt overzicht van de voornaamste resultaten van deze analyses, toegespitst op de voorspellende variabelen voor de percepties over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade – de twee componenten van ernstpercepties - per misdrijf. Het is niet de bedoeling van deze analyses om concrete gelijkenissen en verschillen tussen de modellen te achterhalen en om het 'beste' model per misdrijf te presenteren. Wel is het de bedoeling van deze analyses om (simpelweg) te testen of ons theoretisch model past op de misdrijven afzonderlijk of niet.

Samenvattend kunnen we stellen dat het theoretisch model past op de misdrijfspecifieke data. Hoewel sommige verbanden niet-significant blijken te zijn voor bepaalde misdrijven, tonen de fit indices aan dat het theoretisch model voor alle misdrijven een goede tot zeer goede model fit oplevert. Op basis van deze resultaten concluderen we dat het theoretisch model dat ontwikkeld werd op basis van de resultaten van de inhoudsanalyse en voorgaande literatuur en vervolgens aangepast werd op basis van de resultaten in hoofdstuk 11.2, bevestigd kan worden voor alle misdrijven. Zowel voor inbraak, diefstal, slagen en verwondingen, vandalisme, aanranding, moord, terrorisme, bedrijfsfraude, cocaïnehandel en cannabishandel – en productie kan het theoretisch model bevestigd worden. De gestandaardiseerde parameterschattingen tonen aan dat de sterktes van de verbanden tussen de variabelen in het hypothetisch model voor het merendeel van de misdrijven gelijklopend zijn.

Elf van de vijftien paden in het theoretisch model blijken voor alle misdrijven significant te zijn, namelijk de paden tussen 1) blootstelling aan televisienieuws en cynisme t.a.v. de wet en sociale normen, 2) blootstelling aan televisienieuws en behoudsgezindheid, 3) blootstelling aan televisienieuws en onverschilligheid voor de impact van criminaliteit, 4) onverschilligheid voor de impact van criminaliteit en empathische bezorgdheid voor anderen, 5) onverschilligheid voor de impact van criminaliteit en behoudsgezindheid, 6) onverschilligheid voor de impact van criminaliteit en cynisme t.a.v. de wet en sociale normen, 7) behoudsgezindheid en cynisme t.a.v. de wet en sociale normen, 8) blootstelling aan televisienieuws en percepties over de zwaarte van de schade van het misdrijf, 9) percepties over de zwaarte van de schade en de morele verkeerdheid van het misdrijf, 10) percepties over de morele verkeerdheid en de ernst van het misdrijf, en 11) percepties over de zwaarte van de schade en de ernst van het misdrijf. De verbanden tussen onverschilligheid voor de impact van criminaliteit en percepties over de zwaarte van de schade van het misdrijf, en tussen onverschilligheid voor de impact van criminaliteit en de percepties over de morele verkeerdheid van het misdrijf, zijn voor alle misdrijven significant, behalve voor moord en terrorisme. Het pad tussen empathische bezorgdheid voor anderen en percepties over de zwaarte van de schade van het misdrijf is enkel significant voor moord, cocaïnehandel en cannabishandel – en productie. Tot slot is het pad tussen behoudsgezindheid en de percepties over de morele verkeerdheid enkel significant voor slagen en verwondingen, diefstal, cocaïnehandel en cannabishandel – en productie.

Een vergelijking van de verklaarde varianties toont aan dat de verklarende kracht het hoogst is voor de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid van cannabishandel – en productie ($R^2=.40$) en voor de percepties over de zwaarte van de schade van inbraak ($R^2=.13$). Ten slotte valt het op dat de verklaarde varianties van de misdrijven moord en terrorisme opvallend laag liggen in vergelijking met de verklaarde varianties van het algemene theoretisch model, en in vergelijking met de verklaarde variantie van andere misdrijven zoals cocaïnehandel en cannabishandel – en productie.

Tabel 11.5 Samenvattende tabel over de significante voorspeller van de drie typen percepties op basis van het algemene samengesteld model en de misdrijfspecifieke samengesteld modellen

Theoretisch model toegepast op...		In welke mate is deze variabele een significante voorspeller van de hoofdvariabele in het model (zie rij)? / Gestandaardiseerde parameterschattingen					% verklaarde variantie		
		Kijktijd televisie-nieuws	Empathische bezorgdheid voor anderen	Onverschilligheid voor impact criminaliteit	Behouds-gezindheid	Zwaarte schade	percepties ernst	percepties zwaarte schade	percepties morele verkeerdheid
Algemeen	Morele verkeerdheid	/	/	-.20**	.17**	.38**	72.0	21.6	32.1
	Zwaarte schade	.24**	.13**	-.33**	/	/			
Inbraak	Morele verkeerdheid	/	/	-.25**	.09	.15**	48.9	13.1	13.5
	Zwaarte schade	.18**	.07	-.27**	/	/			
Slagen en verwondingen	Morele verkeerdheid	/	/	-.22**	.13**	.10**	44.5	10.3	10.9
	Zwaarte schade	.10*	.07	-.27**	/	/			
Diefstal	Morele verkeerdheid	/	/	-.21**	.12**	.27**	53.0	11.6	19.3
	zwaarte schade	.14**	-.01	-.30**	/	/			
Moord	Morele verkeerdheid	/	/	-.04	.05	.16**	42.0	4.1	3.2
	Zwaarte schade	.12**	.14**	-.07	/	/			
Vandalisme	Morele verkeerdheid	/	/	-.17**	.13	.38**	58.7	12.5	26.2
	Zwaarte schade	.20**	.04	-.27**	/	/			
Aanranding	Morele verkeerdheid	/	/	-.19**	-.04	.31**	57.8	6.5	15.5
	Zwaarte schade	.09**	.11	-.18**	/	/			
Terrorisme	Morele verkeerdheid	/	/	-.06	.09	.22**	54.1	1.5	6.6
	Zwaarte schade	.08*	.08	-.02	/	/			
Bedrijfsfraude	Morele verkeerdheid	/	/	-.16**	.11	.34**	67.2	7.7	19.9
	Zwaarte schade	.18**	.06	-.17**	/	/			
Cocainehandel	Morele verkeerdheid	/	/	-.13**	.17**	.32**	73.1	11.1	19.1
	Zwaarte schade	.18**	.14**	-.20**	/	/			
Cannabishandel – en productie	Morele verkeerdheid	/	/	-.13**	.19**	.51**	82.2	12.2	39.8
	Zwaarte schade	.19**	.07*	-.25**	/	/			

.xx: gestandaardiseerde regressiegewicht

* p<.05

** p < .01

/: verband werd niet opgenomen in het theoretisch model

11.4 De toepassing van het theoretisch model op subgroepen van respondenten

Vervolgens gaan we na of het theoretisch model geldt voor de verschillende groepen van respondenten. In een eerste deel wordt het opzet voor deze analyses toegelicht. In tweede instantie worden de resultaten stap voor stap toegelicht, en ten slotte worden de resultaten kort samengevat.

11.4.1 Het opzet en hypothetisch model

Vervolgens delen we de dataset telkens op in twee verschillende subgroepen op basis van 1) geslacht, 2) leeftijd, 3) opleidingsniveau, en 4) slachtofferschap (zie controlevariabelen 12.2.3).¹⁷¹ Met als doel te onderzoeken of het theoretisch model bevestigd kan worden voor de verschillende subgroepen in de steekproef en na te gaan in welke mate de verbanden tussen het kijken naar televisie en de percepties over misdrijven, gelijken of verschillen tussen deze subgroepen, voeren we multiple group analyses uit. Multiple group analyses laten de onderzoeker toe om op basis van één enkele analyse na te gaan of er verschillen zijn tussen de subgroepen en of deze significant zijn. In eerste instantie wordt dus gekeken of het theoretisch (samengesteld) model dat gevormd werd op basis van de voorgaande analyses, geldt voor de verschillende subgroepen van respondenten, en in tweede instantie gaan we na of er verschillen zijn tussen de subgroepen.

Net zoals bij de analyses voor de misdrijven specifiek, wordt de ‘strictly confirmative’ aanpak gehanteerd (zie ook hoofdstuk 10.6), waarbij op basis van de fit indices beslist wordt of het theoretisch model geldt voor de verschillende subgroepen of niet. Het is niet onze bedoeling om het ‘beste’ model te bekomen per subgroep van respondenten, of om verschillende modellen te testen voor verschillende subgroepen. Wel is het – net zoals bij de misdrijfspecifieke analyses – onze bedoeling om na te gaan in hoeverre ons theoretisch model bevestigd kan worden voor verschillende groepen van respondenten.

Meer bepaald gaan we met behulp van de ML schattingsmethode in eerste instantie de model fit na om te kijken in welke mate de steekproefdata passen op het hypothetisch model. De resultaten geven in de eerste plaats de algemene model fit aan. Wanneer deze binnen de grenzen van een aanvaardbare model fit valt, kan geconcludeerd worden dat het model goed op de data past voor alle groepen die zijn opgenomen in de analyse. In tweede instantie kunnen per groep de

¹⁷¹ We beslissen om geen multiple group analyse uit te voeren voor wat betreft de eigen afkomst en die van de ouders. Zoals aangetoond werd bij de bespreking van de steekproef, is er slechts een relatief beperkt aantal respondent van niet-Belgische afkomst of met ouders die van niet-Belgische afkomst zijn ($n < 100$). Toepassing van multiple group analyse binnen SEM kan in zulk geval voor vertekende resultaten leiden. Zo kan een te kleine steekproef leiden tot niet-significante parameters (Byrne, 2010, p. 68), of zoals Kline (2011, p. 11) stelt: “*statistical estimates may not be accurate when sample size is not large*”. Zeker wanneer men met complexe modellen werkt, moet de onderzoeker verzekerd zijn van een steekproef die voldoende groot is (Kline, 2011, p. 11-12).

parameterschattingen bestudeerd worden, alsook de verschillen tussen de parameterschattingen van de groepen aan de hand van de 'critical ratios voor parameter differences'. Kritieke waarden kleiner dan .196 of -.196 wijzen erop dat de regressiegewichten in de verschillende groepen gelijk zijn aan elkaar, terwijl waarden hoger dan 1.96 of -1.96 een significant verschil tussen de groepen impliceren (Arbuckle, 2007, p. 110-113). Ten slotte wordt telkens ook de verklaarde variantie in de percepties over de morele verkeerdheid, de zwaarte van de schade en de ernst van per subgroep van respondenten bestudeerd.

11.4.2 De resultaten per subgroep van respondenten

Vervolgens worden de resultaten besproken per subgroep van respondenten, volgens geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en slachtofferschap.

Geslacht

In een eerste fase testen we het model voor mannen en voor vrouwen. De analyses wijzen op een goede model fit ($\chi^2=929.529$, $df=357$, $p=.00$; $CFI=.913$; $RMSEA=.036$; $AIC=1223.529$). Het model past dus goed op de data voor zowel mannen als vrouwen. Op basis van deze resultaten kunnen we ons theoretisch model bevestigen voor zowel de groep van mannen als voor de groep van vrouwen in onze steekproef. Vervolgens bekijken we, in een tweede bijkomende fase, de parameterschattingen voor mannen en vrouwen apart en bestuderen we de kritieke waarden voor verschillen tussen parameterschattingen.

De resultaten tonen aan dat voor vrouwen de totale nieuwskijktijd geen significante voorspeller is van de mate van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit ($p=.393$). Voor mannen is het kijken naar nieuws echter wel een significante voorspeller van de mate van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit ($\gamma=-.19$, $p<.05$). Dit verschil tussen mannen en vrouwen dient echter genuanceerd te worden. De kritieke waarden voor parameterverschillen geven immers aan dat dit verschil tussen beide parameters niet significant is ($crfd=1.984$, $z>-1.96$). Ten tweede is er een verschil tussen beide geslachten voor wat betreft het verband tussen empathische bezorgdheid voor anderen en percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven. Zo is empathie voor mannen geen significante voorspeller van deze percepties ($p=.094$), terwijl dit voor vrouwen wel zo is ($\gamma=.11$, $p<.05$). De kritieke waarden voor parameterschattingen wijzen erop dat dit verschil tussen mannen en vrouwen significant is ($crfd=-.0584$, $z>-1.96$). Verder tonen de parameterschattingen en de kritieke waarden geen verschillen tussen de groep van mannen en vrouwen.

De overige paden in het model zijn voor beide groepen significant. Wel vinden we nog twee verschillen tussen mannen en vrouwen voor wat betreft de sterkte van de (significante) parameterschattingen. Zo is het verband tussen de blootstelling aan televisienieuws en cynisme t.a.v. de wet en sociale normen, sterker voor vrouwen ($\gamma=.35$, $p<.05$) dan voor mannen ($\gamma=.19$, $p<.05$). De kritieke waarden voor parameterverschillen geven aan dat dit sterkteverschil significant is (cfrd= -2.169 , $z<-1.96$). Ten slotte is er ook een significant verschil tussen mannen en vrouwen voor wat betreft de sterkte van het verband tussen de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven en ernstpercepties van misdrijven (cfrd: -1.981 , $z<-1.96$). Dit significante verband is sterker voor mannen ($\gamma=.26$, $p<.05$) dan voor vrouwen ($\gamma=.21$, $p<.05$).

Voor de mannelijke respondenten verklaart het model 72.9% van de variantie in de ernstpercepties over criminaliteit, 35.7% van de variantie in de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven en 25.3% van de variantie in de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven. Voor de vrouwelijke respondenten verklaart het model 68.5% van de variantie in de ernstpercepties over criminaliteit, 25.2% van de variantie in de percepties over de morele verkeerdheid en 17.7% van de variantie in de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven.

Leeftijd

Ten tweede delen we de steekproef op in groepen naargelang de leeftijd van de respondenten. Uit de bespreking van de steekproefkarakteristieken werd duidelijk dat er een ongelijke verdeling van de verschillende leeftijdscategorieën in de steekproef is (zie hoofdstuk 2.3). Deze ongelijk verdeelde groepen opnemen in de multiple group analyse, zou bijgevolg tot vertekende resultaten kunnen leiden. De steekproefgrootte van de groepen is immers te verschillend, terwijl het bij de multiple group analyse wenselijk is om groepen van een vergelijkbare omvang te vergelijken. We kiezen er daarom voor onze steekproef op te splitsen in slechts twee groepen: een groep van respondenten jonger dan de gemiddelde leeftijd in de steekproef, en een groep van respondenten met een leeftijd ouder dan de gemiddelde leeftijd in de steekproef. De gemiddelde leeftijd van de respondenten betreft 50 jaar en ook de mediaan ligt op 50. De steekproef wordt bijgevolg opgesplitst in een groep van respondenten onder de 50 jaar ($n=600$) en een groep van respondenten van 50 jaar of ouder ($n=664$). Gemakkelijkshalve noemen we deze twee groepen de jongeren en de ouderen.

De fit indices wijzen op een goede model fit van beide groepen op de data ($\chi^2=886.053$, $df=357$, $p=.00$; CFI=.917; RMSEA=.034; AIC=118.053). Het model past dus goed op de data voor zowel de groep van respondenten jonger dan 50 jaar en de groep van respondenten van 50 jaar of ouder. Op basis van deze resultaten kunnen we ons theoretisch model bevestigen voor zowel de groep van oudere als voor de groep van jongere respondenten in onze steekproef. Wanneer we de specifieke

parameterschattingen van beide groepen met elkaar vergelijken, duiken een aantal interessante bevindingen op.

Ten eerste valt het verband tussen het kijken naar nieuws en de mate waarin men onverschillig is voor de impact van criminaliteit, weg voor de groep van oudere respondenten ($p=.461$), maar ook voor de jongere respondenten is dit verband niet significant ($p=.092$). Uit het samengesteld model voor beide groepen samen bleek reeds dat dit verband significant, maar eerder zwak was ($p<.05$). De overige verbanden met nieuws in het model blijven behouden voor beide groepen. Voor de groep van ouderen geldt eveneens dat de mate waarin men behoudsgezind is, geen voorspeller is van de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid van misdrijven ($p=.075$). Voor de groep van jongeren geldt deze voorspellende waarde wel ($\gamma=.18$, $p<.05$). De kritieke waarden voor parameterverschillen tonen aan dat dit verschil tussen beide groepen significant is ($crfd=-2.33$, $z>-.196$). Ten slotte valt ook het verband tussen de mate van behoudsgezindheid en cynisme t.a.v. de wet en sociale normen weg voor de groep van oudere respondenten ($p=.221$), terwijl dit verband wel geldt – en bovendien zeer sterk is – voor de respondenten onder de 50 jaar ($\gamma=-.51$, $p<.05$): naarmate jongeren behoudsgezinder zijn, zullen ze minder cynisch zijn t.a.v. de wet en sociale normen. De kritieke waarden voor parameterschattingen tonen aan dat dit verschil tussen beide groepen significant is ($crfd=4.387$, $z>1.96$).

De overige paden in het model zijn voor beide groepen significant. Wel vinden we nog enkele verschillen tussen oudere en jongere respondenten voor wat betreft de sterkte van de (significante) parameterschattingen. Zo is er een significant verschil tussen de sterkte van de voorspellende kracht die de variabele onverschilligheid voor de impact van criminaliteit heeft op percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven ($crfd=2.362$, $z>1.96$). Meer bepaald heeft de mate waarin men onverschillig is voor de impact van criminaliteit voor de groep van jongere respondenten een sterkere voorspellende waarde ($\gamma=-.27$, $p<.05$) dan voor de oudere respondenten ($\gamma=-.13$, $p<.05$). Ten tweede is er een verschil in de sterkte van de regressiegewichten tussen beide groepen van respondenten voor wat betreft het verband tussen onverschilligheid voor de impact van criminaliteit en cynisme t.a.v. de wet en sociale normen ($crfd=2.769$, $z>1.96$). Voor de groep van oudere respondenten heeft de mate waarin men onverschillig is voor de impact van criminaliteit een grotere voorspellende waarde op de mate van legaal cynisme ($\gamma=.46$, $p<.05$) in vergelijking met de groep van jongere respondenten ($\gamma=.26$, $p<.05$).

Voor de groep van respondenten jonger dan 50 jaar verklaart het model 69.0% van de variantie in de ernstpercepties over criminaliteit, 37.2% van de variantie in de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven en 27.7% van de variantie in de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven. Voor de groep van respondenten van 50 jaar of ouder verklaart het model 71.0% van de variantie in de ernstpercepties over criminaliteit, 22.9% van de variantie in de

percepties over de morele verkeerdheid en 11.8% van de variantie in de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven.

Opleidingsniveau

In de vragenlijst werd verder ook gepeild naar het hoogst behaalde diploma van de respondent. Om de multiple group analyse uit te voeren, kiezen we ervoor om de categorieën geen diploma, diploma lager onderwijs en diploma secundair onderwijs samen te voegen en ook de categorieën hoger onderwijs en universitair onderwijs te bundelen in een groep. Twee groepen worden dus met elkaar vergeleken: een groep van laaggeschoolde (n=712) en een groep van hooggeschoolde respondenten (n=522). Het is bij de multi group analyse immers wenselijk om groepen te vergelijken met een vergelijkbare grootte.¹⁷²

De multiple group analyse toont aan dat het model voor allebei de groepen goed op de data past ($\chi^2=807.388$, $df=357$, $p=.00$; $CFI=.931$; $RMSEA=.032$; $AIC=1101.388$). Het model past dus goed op de data voor zowel hoger opgeleide als lager opgeleide respondenten. Op basis van deze resultaten kunnen we, met andere woorden, ons theoretisch model bevestigen voor zowel de groep hoger opgeleide als voor de groep van lager opgeleide respondenten in onze steekproef. Vervolgens bestuderen we de specifieke parameterschattingen van beide groepen.

Bepaalde verbanden zijn voor de specifieke groepen van respondenten niet significant. Zo valt voor de groep van hooggeschoolde respondenten het verband tussen de mate van empathie en de percepties over de zwaarte van de schade van de schade van misdrijven weg ($p=.068$), terwijl deze percepties voor de groep van laaggeschoolde respondenten wel voorspeld wordt door de mate van empathie ($\gamma=.14$, $p<.05$). De kritieke waarden voor parameterverschillen wijzen er echter op dat dit verschil tussen beide groepen niet significant is ($crfd=0.607$, $p<1.96$). Ook het verband tussen iemands mate van behoudsgezindheid en dienst percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven valt weg voor de groep hooggeschoolde respondenten ($p=.058$). Voor laaggeschoolde respondenten is behoudsgezindheid echter wel een significante positieve voorspeller van percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven ($\gamma=.22$, $p<.05$). De kritieke waarden voor parameterverschillen tonen echter aan dat dit verschil tussen beide groepen echter niet significant is ($crfd=-1.616$, $z>-1.96$). Ten slotte zien we dat het verband tussen het kijken naar nieuws en de mate van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit wegvalt voor beide groepen (laaggeschoolden:

¹⁷² In eerste instantie werd gepoogd drie onderscheiden groepen te vormen (geen diploma of lager onderwijs, diploma middelbaar onderwijs en diploma hoger of universitair onderwijs), maar de groep van respondenten zonder diploma of met een diploma lager onderwijs, was klein in vergelijking met de overige twee groepen. Kleine steekproeven kunnen bovendien ook leiden tot inaccurrate parameterschattingen (zie Byrne, 2010, p. 68; Kline, 2011, p. 11-12).

$p=.103$; hooggeschoolden: $p=.124$), ondanks de voorgaande vaststelling dat dit verband wel significant is voor de twee groepen samen.

De overige verbanden in het model zijn voor beide groepen significant. De kritieke waarden voor parameterverschillen tonen slechts een significant verschil aan tussen laagopgeleiden en hoogopgeleiden voor wat betreft de sterkte van de significante regressiegewichten. Zo is het positief verband tussen percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven en ernstpercepties ($crfd=2.487$, $z>1.96$) sterker voor hoogopgeleide respondenten ($\gamma=.25$, $p<.05$) dan voor laagopgeleide respondenten ($\gamma=.18$, $p<.05$).

Voor de groep van laaggeschoolde respondenten verklaart het model 75.1% van de variantie in de ernstpercepties over criminaliteit, 28.2% van de variantie in de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven en 19.6% van de variantie in de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven. Voor de groep van hooggeschoolde respondenten verklaart het model 69.0% van de variantie in de ernstpercepties over criminaliteit, 36.2% van de variantie in de percepties over de morele verkeerdheid en 23.5% van de variantie in de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven.

Direct slachtofferschap van criminaliteit in de afgelopen vijf jaar

Op basis van de vraag naar slachtofferschap van één van de bevraagde misdrijven in de afgelopen vijf jaar splitsen we, ten slotte, de groep van (directe) slachtoffers op in 'slachtoffer van één van de bevraagde misdrijven' ($n=683$) en 'niet-slachtoffer van één van de bevraagde misdrijven' ($n=582$).

De multiple group analyse toont aan dat het model voor allebei de groepen goed op de data past ($\chi^2=872.357$, $df=357$, $p=.00$; $CFI=.924$; $RMSEA=.034$; $AIC=1166.357$). Het model past dus goed op de data voor zowel slachtoffers van één van de bevraagde misdrijven in de afgelopen vijf jaar als niet-slachtoffers van één van de bevraagde misdrijven in de afgelopen vijf jaar. Op basis van deze resultaten kunnen we ons theoretisch model, met andere woorden, bevestigen voor beide groepen. Een analyse van de specifieke parameterschattingen en kritieke ratio's voor verschillen tussen parameterschattingen leveren enkele opmerkelijke bevindingen op.

Zo zijn alle verbanden in het model significant voor de groep van slachtoffers, terwijl voor de groep van niet-slachtoffers enkele van de verbanden niet significant zijn. Voor deze groep is het verband tussen het kijken naar nieuws en onverschilligheid voor de impact van criminaliteit niet significant ($p=.911$). Voor de groep van slachtoffers is er echter wel een significant verband tussen beide variabelen ($\gamma=-.18$, $p<.05$). De kritieke waarden voor parameterverschillen wijzen op een significant verschil tussen beide groepen ($crfd=2.556$, $z>1.96$). Ten tweede is het verband tussen iemands empathische bezorgdheid voor anderen en diens percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven niet significant voor de groep van niet-slachtoffers ($p=.582$). Voor de groep van

slachtoffers betreft dit een positief significant verband ($\gamma=.19$, $p<.05$). Ook hier tonen de kritieke waarden voor parameterverschillen aan dat dit verschil tussen slachtoffers en niet-slachtoffers significant is ($crfd=2.643$, $z>1.96$).

Wel vinden we nog twee verschillen tussen slachtoffers en niet-slachtoffers van criminaliteit voor wat betreft de sterkte van de (significante) parameterschattingen. Zo is het verband tussen iemands mate van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit en diens perceptie over de zwaarte van de schade van misdrijven, sterker voor niet-slachtoffers ($\gamma=-.42$, $p<.05$) dan voor slachtoffers ($\gamma=-.26$, $p<.05$). De kritieke waarden voor parameterverschillen tonen aan dat dit verschil tussen beide groepen significant is ($crfd=-2.308$, $z>-.196$). Ten slotte is er eveneens een significant verschil tussen de gestandaardiseerde regressiegewichten van slachtoffers en niet-slachtoffers voor wat betreft het verband tussen de mate van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit en de mate van cynisme t.a.v. de wet en sociale normen ($crfd=-2.118$, $z>-1.96$). Meer bepaald is dit verband tussen beide variabelen sterker voor slachtoffers ($\gamma=.49$, $p<.05$) dan voor niet-slachtoffers van criminaliteit ($\gamma=.31$, $p<.05$).

Voor de groep van slachtoffers verklaart het model 71.0% van de variantie in de ernstpercepties over criminaliteit, 31.5% van de variantie in de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven en 24.0% van de variantie in de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven. Voor de groep van niet-slachtoffers verklaart het model 73.3% van de variantie in de ernstpercepties over criminaliteit, 33.1% van de variantie in de percepties over de morele verkeerdheid en 22.1% van de variantie in de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven.

11.4.3 Samenvatting van de resultaten

In een laatste fase werden multiple group analyses toegepast op het samengesteld model. Zo kon nagegaan worden in welke mate dit model geldt voor verschillende groepen van respondenten. Tabel 11.6 bevat een beknopt overzicht met de resultaten van deze analyses, toegespitst op de voorspellende variabelen voor de drie typen percepties per groep. Algemeen kan gesteld worden dat het theoretisch model goed tot zeer goed op de data past voor zowel mannen als vrouwen, respondenten jonger dan 50 jaar en respondenten van 50 jaar of ouder, lager opgeleide als hoger opgeleide respondenten en directe slachtoffers en niet-slachtoffers van één van de bevraagde misdrijven in de afgelopen vijf jaar.

Wat betreft geslacht, toonden de analyses aan dat het model zowel voor mannen als voor vrouwen goed op de data past. Bepaalde bevindingen verschillen echter tussen mannen en vrouwen, al zijn deze verschillen niet significant. Zo is totale nieuwskijktijd voor vrouwen geen significante

voorspeller van de mate waarin men onverschillig is voor de impact van criminaliteit, terwijl dit verband voor mannen wel significant blijkt te zijn. Ten tweede is voor mannen, in tegenstelling tot vrouwen, de mate waarin men empathisch bezorgd is voor anderen geen significante positieve voorspeller van de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven. Ten derde zijn de significante verbanden tussen blootstelling aan televisienieuws en cynisme t.a.v. de wet en sociale normen sterker voor vrouwen dan voor mannen, en tussen de percepties over de zwaarte van de schade en ernstpercepties van misdrijven sterker voor mannen dan voor vrouwen.

Ook voor wat betreft leeftijd, toonden de multiple group analyses aan dat het model zowel voor jongeren (jonger dan 50 jaar) als voor ouderen (50 jaar of ouder) goed op de data past. Ook hier onthulden de analyses enkele opmerkelijke verschillen tussen beide leeftijdsgroepen en tussen de leeftijdsgroepen en de gehele groep van respondenten. Ten eerste valt het positieve verband tussen de totale nieuwskijktijd en de mate waarin men onverschillig is voor de impact van criminaliteit weg bij de groep van jongere alsook bij de groep van oudere respondenten, terwijl dit verband wel significant bleek te zijn voor de gehele groep van respondenten. Verder werden enkele opmerkelijke significante verschillen tussen de groep van jongere en de groep van oudere respondenten in verband met de televisievariabelen, opgemerkt. Zo is bij de oudere leeftijdsgroep de mate waarin men behoudsgezind is voor anderen geen significante voorspeller van de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven, terwijl deze variabele voor de jongeren wel een voorspeller is van deze percepties. De analyses toonden verder aan dat het positieve verband tussen de mate waarin men behoudsgezind is en de mate waarin men cynisch is t.a.v. de wet en sociale normen, eveneens wegvalt voor de groep van 50 plussers, terwijl dit verband zeer sterk blijkt te zijn blijft voor de jongere groep van respondenten alsook voor de gehele groep van respondenten. Ten slotte zijn de significante verbanden tussen de mate van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit en percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven sterker voor de respondenten jonger dan 50 jaar, en tussen de mate waarin men onverschillig is voor de impact van criminaliteit en de mate waarin men cynisch is t.a.v. wetten en sociale, sterker voor de respondenten van 50 jaar of ouder.

Ten derde toonden de analyses aan dat ook hier het model zowel voor lager opgeleide als hoger opgeleide respondenten goed op de data past. Ondanks dat er op het eerste zicht een aantal opmerkelijke verschillen bleken te zijn tussen beide groepen, toonden de kritieke waarden voor verschillen tussen parameterschattingen aan dat deze verschillen niet significant zijn. Ten eerste valt voor de groep van hooggeschoolde respondenten het verband tussen de mate van empathie en de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven weg, terwijl dit een positief verband betreft voor de groep van lager opgeleide respondenten en de gehele groep van respondenten. Ook het verband tussen de mate van behoudsgezindheid en percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven, valt weg voor de groep van hoger opgeleide respondenten. Voor laaggeschoolde

respondenten en voor de gehele groep van respondenten is dit echter wel een positief significant verband. Ten tweede verschilt de sterkte van het negatieve verband tussen de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven en ernstpercepties. Dit verband is sterker voor de hooggeschoolde respondenten dan voor de laaggeschoolde respondenten.

Ten slotte deelden we de steekproef op in een groep van (directe) slachtoffers en niet-slachtoffers van een of meer van de bevraagde misdrijven in de afgelopen vijf jaar. Ondanks de bevinding dat het model goed op de data past voor beide groepen, vinden we enkele significante verschillen tussen slachtoffer en niet-slachtoffers. Zo toonden de analyses aan dat voor niet-slachtoffers, de totale nieuwskijktijd geen significante voorspeller is van de mate waarin men onverschillig is voor de impact van criminaliteit, terwijl dit voor de groep van slachtoffers een negatief verband betreft. Ten tweede valt voor de groep van niet-slachtoffers eveneens het verband tussen de mate waarin men empathisch bezorgd is voor anderen en de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van misdrijven weg, terwijl dit voor de groep van slachtoffers behouden blijft. Het verband tussen onverschilligheid voor de impact van criminaliteit en percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven blijkt, ten slotte, sterker te zijn voor niet-slachtoffers, en de voorspellende waarde van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit voor cynisme t.a.v. de wet en sociale normen is sterker voor slachtoffers dan voor niet-slachtoffers.

Samenvattend kunnen we stellen dat het theoretisch model voor alle subgroepen van respondenten bevestigd kan worden op basis van de data. Hoewel bepaalde verbanden voor sommige subgroepen niet significant blijken te zijn, bevestigen de fit indices een goede tot zeer goede model fit. Dertien van de vijftien paden in het model zijn significant voor alle groepen van respondenten, namelijk de paden tussen 1) blootstelling aan televisienieuws en cynisme t.a.v. de wet en sociale normen, 2) blootstelling aan televisienieuws en behoudsgezindheid, 3) blootstelling aan televisienieuws en onverschilligheid voor de impact van criminaliteit, 4) onverschilligheid voor de impact van criminaliteit en empathische bezorgdheid voor anderen, 5) onverschilligheid voor de impact van criminaliteit en behoudsgezindheid, 6) onverschilligheid voor de impact van criminaliteit en cynisme t.a.v. de wet en sociale normen, 7) behoudsgezindheid en cynisme t.a.v. de wet en sociale normen, 8) onverschilligheid voor de impact van criminaliteit en de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven, 9) onverschilligheid voor de impact van criminaliteit en de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven 10) blootstelling aan televisienieuws en percepties over de zwaarte van de schade van het misdrijf, 11) percepties over de zwaarte van de schade en de morele verkeerdheid van het misdrijf, 12) percepties over de morele verkeerdheid en de ernst van het misdrijf, en 13) percepties over de zwaarte van de schade en de ernst van het misdrijf. Het pad tussen behoudsgezindheid en de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven is significant voor

alle groepen, behalve voor de groep van respondenten van 50 jaar en ouder en voor de groep van hoger opgeleide respondenten. Het pad tussen empathische bezorgdheid voor anderen en percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven is niet significant voor mannen, hoger opgeleide respondenten en niet-slachtoffers van een van de bevraagde misdrijven in de afgelopen vijf jaar.

De verklarende kracht in ernstpercepties is het hoogst voor de groep van lager opgeleide respondenten ($R^2=.75$). De verklarende kracht in de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven is het hoogst voor de groep van respondenten die jonger zijn dan 50 jaar ($R^2=.28$). De verklarende kracht in de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven is, tot slot, het hoogst voor de groep van respondenten jonger dan 50 jaar ($R^2=.37$).

Tabel 11.6 Samenvattende tabel over de significante voorspellers van de percepties over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven voor de verschillende groepen

Theoretisch model toegepast op...		In welke mate is deze variabele een significante voorspeller van de hoofdvariabele in het model (zie rij)? Gestandaardiseerde parameterschattingen					% verklaarde variantie			
		Kijktijd televisie- nieuws	Empathische bezorgdheid anderen	Onverschillig- heid impact criminaliteit	Behouds- gezindheid	Percepties zwaarte schade	percepties ernst	percepties zwaarte schade	percepties morele verkeerdheid	
Alle respondenten	Morele verkeerdheid	/	/	-.20**	.17**	.38**	72.0	21.5	32.5	
	Zwaarte schade	.24**	.13**	-.33**	/	/				
Geslacht	Mannen	Morele verkeerdheid	/	/	-.20**	.19**	.39**	72.9	25.3	35.7
		Zwaarte schade	.24**	-.08	-.37**	/	/			
	Vrouwen	Morele verkeerdheid	/	/	-.16**	.17**	.35**			
		Zwaarte schade	.24**	.11*	-.31**	/	/			
Leeftijd	Jonger dan 50 jaar	Morele verkeerdheid	/	/	-.27**	.18**	.35**	69.0	27.7	37.2
		Zwaarte schade	.25**	.17**	-.38**	/	/			
	Ouder dan 50 jaar	Morele verkeerdheid	/	/	-.13**	.08	.41**			
		Zwaarte schade	.20**	.09*	-.26**	/	/			
Opleidings- niveau	Lager opgeleid	Morele verkeerdheid	/	/	-.17**	.22**	.34**	75.1	19.6	28.2
		Zwaarte schade	.23**	.14**	-.32**	/	/			
	Hoger opgeleid	Morele verkeerdheid	/	/	-.30**	.09	.37**			
		Zwaarte schade	.17**	.10	-.40**	/	/			
Slachtoffer- schap	Slachtoffer	Morele verkeerdheid	/	/	-.19**	.14**	.40**	71.0	24.0	31.5
		Zwaarte schade	.29**	.19**	-.26**	/	/			
	Niet- slachtoffer	Morele verkeerdheid	/	/	-.21**	.20**	.36**			
		Zwaarte schade	.18**	.03	-.42**	/	/			

.xx: gestandaardiseerde regressiegewicht

* p<.05

** p < .01

/: verband werd niet opgenomen in het theoretisch model

HOOFDSTUK 12 DISCUSSIE EN CONCLUSIE OVER HET VERBAND TUSSEN TELEVISIEBLOOTSTELLING EN ERNSTPERCEPTIES VAN CRIMINALITEIT

De inhoudsanalyse onthult enkele interessante resultaten, namelijk dat de hoeveelheid criminaliteit op de Vlaamse televisie nog wel meevalt, maar dat de manier waarop criminaliteit er gerepresenteerd wordt, cultivatie-effecten kan genereren (voor een samenvatting van de bevindingen, zie hoofdstuk 8.1.4 en 8.2.4). We beargumenteerden op basis van deze bevindingen over de prevalentie en de context van criminaliteit op televisie dat televisieblootstelling de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven – de twee componenten van ernstpercepties – kan beïnvloeden. Meer specifiek werd in een tweede fase aan de hand van structurele vergelijkingsmodellen (SEM) onderzocht in welke mate blootstelling aan algemene televisie-inhoud en blootstelling aan televisienieuws – direct of indirect via intermediërende variabelen - de percepties over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade voorspellen. Het theoretisch model dat we bekomen hebben op basis van deze analyses, levert stof tot discussie op voor het academisch en het maatschappelijk debat over de cultivatietheorie en de rol van nieuwsmakers als verhalenverteller.

De cultivatieparadox

De resultaten doen ons besluiten dat er in twee opzichten sprake is van een cultivatieparadox. Enerzijds zijn er bevindingen die de cultivatietheorie bevestigen, maar anderzijds weerleggen bepaalde resultaten deze theorie.

Enerzijds wijst het theoretisch model in de richting van een **bevestiging van de cultivatietheorie**.

Ten eerste komen uit de data enkele bevindingen naar voren die rechtstreekse cultivatie-effecten impliceren. Zo toonden de structurele vergelijkingsmodellen aan dat de mate van blootstelling aan televisienieuws een *rechtstreekse* positieve voorspeller is van de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van misdrijven. Personen die vaker naar het nieuws op televisie kijken, percipiëren de schade bij misdrijven doorgaans als ernstiger dan personen die minder vaak naar het televisienieuws kijken. Deze resultaten over het verband tussen blootstelling aan televisienieuws en percepties over de zwaarte van misdrijven liggen in lijn met de hypothesen die we opstelden, aangezien in de inhoudsanalyse aangetoond werd dat in het televisienieuws vaak melding gemaakt wordt van de schade die gepaard gaat met misdrijven. Zo wordt er meestal gerapporteerd over misdrijven met fysieke schade en met individuen als slachtoffers. Vaak wordt ook bericht over persoonsmisdrijven met een dodelijk slachtoffer. De bevinding dat dit positief verband voor alle groepen van respondenten geldt – dus zowel voor mannen als vrouwen, jongere als oudere

respondenten, laagopgeleide als hoogopgeleide respondenten en slachtoffers en niet-slachtoffers van misdrijven -, bevestigt bovendien het idee van *mainstreaming*, dat later toegevoegd werd aan de cultivatietheorie (Gerbner et al., 1981). De verschillen in opvattingen die deze groepen (in dit geval de oudere en de jongere respondenten: in deel 1 werd namelijk aangetoond dat de leeftijd een significante voorspeller is van ernstpercepties) normaalgezien hebben op basis van hun sociale of culturele achtergrond, verkleinen of verdwijnen namelijk door de televisieblootstelling (Gerbner, 2000, p. 7; Gerbner et al., 1981, p. 41-42; Gerbner et al., 1986, p. 30-31).

Ten tweede toonden de resultaten ook een aantal indirecte cultivatie-effecten aan. Allereerst worden zowel het verband tussen blootstelling aan televisienieuws en percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven, als het verband tussen blootstelling aan televisienieuws en percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven, gemedieerd door de mate waarin men *onverschillig is voor de impact van criminaliteit*. De relatie tussen blootstelling aan televisienieuws, onverschilligheid en de percepties over misdrijven ligt in lijn met onze verwachtingen en spreken de desensitatiehypothese tegen (e.g., Roberts & Gebotys, 1988; Roberts & Stalans, 2000): hoe meer televisienieuws men kijkt, hoe minder onverschillig men is voor de impact van criminaliteit en hoe zwaarder men de schade van misdrijven en hoe verkeerder men misdrijven percipieert. We besluiten hieruit dat televisieblootstelling leidt tot gevoeligheid voor criminaliteit (i.e. het omgekeerde van desensitatie). Concluderen dat deze bevinding de ankerhypothese ondersteunt zou echter te kort door de bocht zijn. Er werden in het hypothetisch model immers geen variabelen opgenomen als maat voor 'anchoring'. Deze bevinding – dat onverschilligheid voor de impact van criminaliteit een indirect cultivatie-effect bewerkstelligt – geldt bovendien voor alle groepen van respondenten en voor alle misdrijven, behalve moord en terrorisme. Verder toonden de resultaten aan dat behoudsgezindheid een positieve mediator is voor het verband tussen blootstelling aan televisienieuws en percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven. Meer bepaald zien we dat hoe meer televisienieuws men kijkt, hoe behoudsgezinder men is en hoe verkeerder men misdrijven percipieert. Daar waar Besley (2006) eveneens een positief verband vond tussen blootstelling aan televisie en de 'conservation values' van Schwartz (Schwartz, 2001), werden geen studies teruggevonden die de link leggen met de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven. Vervolgens bevestigde het theoretisch model het bestaan van een indirect cultivatie-effect tussen blootstelling aan televisienieuws en ernstpercepties van misdrijven via de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van misdrijven. Zo zijn de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven een positieve mediator tussen de blootstelling aan televisienieuws en ernstpercepties van criminaliteit: naarmate men meer blootgesteld wordt aan televisienieuws, percipieert men de schade ten gevolge van misdrijven als zwaarder en beoordeelt men misdrijven over het algemeen ernstiger. Dit geldt voor alle groepen van respondenten en voor alle misdrijven.

Anderzijds wijst de afwezigheid van bepaalde paden in het theoretisch model op **een weerlegging van de cultivatietheorie**. De structurele vergelijkingsmodellen toonden namelijk aan dat – in tegenstelling tot wat vooropgesteld werd op basis van de resultaten van de inhoudsanalyse van algemene televisie-inhoud - noch de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven, noch de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven voorspeld worden door de totale televisieblootstelling. Hier vinden we, met andere woorden, geen steun voor de cultivatietheorie, ondanks de vaststellingen uit de inhoudsanalyse dat de manier waarop misdrijven aan bod komen op de Vlaamse televisie (bv. realistische setting, niet humoristisch, misdrijf vaak expliciet in beeld gebracht, doorgaans fysieke schade aan individueel slachtoffer, uiteenlopende motieven) cultivatie-effecten kunnen genereren. Er bestaan noch directe, noch indirecte cultivatie-effecten: geen enkele van de intermediaire variabelen in het hypothetisch model zijn mediators voor het verband tussen totale televisieblootstelling en de percepties die men heeft over misdrijven. Totale televisieblootstelling staat met geen enkele andere variabele in het model – rechtstreeks of onrechtstreeks - in verbinding.

Deze cultivatieparadox tussen televisienieuws en algemene televisie-inhoud wordt nog opvallender wanneer we kijken naar de **sterkte van de cultivatieverbanden**. In vergelijking met de traditionele cultivatiestudies van Gerbner en zijn navolgers kunnen we immers van relatief sterke directe en indirecte cultivatie-effecten spreken. Gerbner (2000, p.6) stelde op basis van zijn cultivatiestudies dat *“the observable evidence of cultivation is likely to be modest in terms of absolute size”* en dat er *“small but pervasive differences”* bestaan tussen minder en meer frequente kijkers. In de huidige studie is de gestandaardiseerde parameterschatting van het verband tussen blootstelling aan televisienieuws en percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven .24, en ook de indirecte cultivatie-effecten via de intermediaire variabelen zijn relatief sterk. Ter vergelijking, uit hun meta-analyse van honderdtallen cultivatiestudies concludeerden Shanahan en Morgan (1999) dat de gemiddelde effectscore $r=.09$ is. Ook wanneer we de sterkte van onze verbanden vergelijken met gerelateerd onderzoek uitgevoerd in Vlaanderen (e.g., verband tussen televisieblootstelling en onveiligheidsgevoelens en attitudes t.a.v. de politie), stellen we vast dat in het huidige onderzoek relatief sterke directe en indirecte cultivatie-effecten gevonden werden. Zo vond Dirikx (2012) in haar doctoraatsonderzoek naar de attitudes van jongeren t.a.v. de politie een relatief klein significant verband tussen het kijken naar nieuws en percepties over de prestaties van de politie ($\gamma=.06$, $p<.05$). Het kijken naar nieuws voorspelde echter de percepties over de procedurele en de verdelende rechtvaardigheid niet (ook niet indirect), terwijl deze percepties wel significant voorspeld werden door het kijken naar Vlaamse en Amerikaanse politseries. In het onderzoek van Custers en Van den Bulck (2011a) naar het verband tussen televisieblootstelling en risico-perceptie en de gepercipieerde

zelfredzaamheid (voorspellers van onveiligheidsgevoelens) vond men geen significante invloed van het kijken naar nieuws op deze percepties. Het kijken naar 'crime drama' had echter wel een significante, doch relatief kleine ($\gamma=.09$ en $\gamma=.14$), invloed op deze percepties en het kijken naar 'reality crime' televisieprogramma's was een significante voorspeller van de gepercipieerde zelfredzaamheid ($\gamma=.08$).

Onze bevindingen wijzen er dus op dat het kijken naar algemene televisie-inhoud geen invloed heeft op de percepties die men ontwikkelt over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven, en dat het kijken naar televisienieuws deze percepties wel cultiveert. Hierbij dienen echter drie grote kanttekeningen gemaakt te worden.

Ten eerste willen we benadrukken dat we in het huidige onderzoek niet uitgaan van de 'slechtheid' of 'verderfelijkheid' van het medium televisie, en we met deze bevindingen mensen niet per se willen waarschuwen voor het kijken naar het nieuws op televisie (zie ook hoofdstuk 5.4). Hoewel we beargumenteren dat de aanwezigheid van de televisie in onze samenleving bepaalde percepties kan cultiveren, willen we geen uitspraken doen over of dit 'goede' of 'slechte' cultivatie-effecten zijn. We ontkennen, met andere woorden, niet dat de bevinding dat mensen die meer televisie(nieuws) kijken misdrijven verkeerder en zwaarder vinden dan mensen die minder televisie kijken, een televisie-effect is, maar we ontkennen wel dat dit per definitie een negatief effect is. Onze resultaten bevestigen enkel het bestaan van *een* effect van televisie(nieuws) op percepties over criminaliteit. We toonden dus, met andere woorden, aan dat televisie(nieuws) kijken percepties *vormen* (niet *vervormen*).

Ten tweede gingen we uit van het actieve kijkersperspectief. Of het kijken naar televisienieuws deze percepties genereert, hangt af van het specifieke kijkgedrag van de respondenten (zie ook hoofdstuk 5.4). Voorgaande kennis, en ervaringen bepalen mee hoe de kijker de media-inhouden interpreteert. We gaan er dus, met andere woorden, niet vanuit dat personen die vaak naar het televisienieuws kijken misdrijven *per se* als zwaarder percipiëren. Of het kijken naar televisienieuws deze percepties cultiveert, hangt af van hoe de kijker de televisie-inhouden interpreteert.

Als antwoord op onze resultaten zou, ten derde, ook kunnen aangehaald worden dat het evengoed mogelijk is dat personen die reeds opvattingen over criminaliteit koesterden, eerder geneigd zullen zijn om naar het televisienieuws te kijken. Een omgekeerde relatie tussen deze televisievariabele en de percepties over criminaliteit valt dus, met andere woorden, niet uit te sluiten. Zo stelt de 'uses and gratifications' benadering (Katz et al., 1973) (in tegenstelling tot de cultivatiebenadering) dat personen bewust – actief en selectief - voor bepaalde media-inhouden kiezen omdat ze verwachten dat deze media-inhouden tegemoet zullen komen aan de noden die ze

op dat moment ervaren. Hoewel het huidige model goed op de data past, is het evengoed mogelijk dat wanneer het model in de omgekeerde richting getest wordt, ook goede resultaten bekomen worden. Dit ging echter voorbij aan de doelstellingen van het huidige onderzoek, en kan bestudeerd worden in vervolgonderzoek.

Steun voor het idee van genrespecifieke cultivatie

Klassieke cultivatietheoretici (e.g., Gerbner et al., 1978; Gerbner et al., 1986) gaan uit van een sterke homogeniteit in televisie-inhouden, waarbij men veronderstelt dat over de verschillende programma's, genres en zenders heen gelijkaardige boodschappen naar voren gebracht worden. De resultaten van onze studie weerleggen echter dit klassieke idee van homogeniteit in televisie-inhouden. Zo bleek uit onze inhoudsanalyse dat er verschillen bestaan tussen één en VTM en tussen de algemene televisie-inhoud en televisienieuws (bv. afkeurende toon, bestraffing). Bovendien vonden we in onze inhoudsanalyse ook dat bepaalde genres 'influence monopolies' (Bilandzick & Busselle, 2012, p. 262) bezitten over het thema criminaliteit. Zo komen er relatief veel gewelddadige misdrijven voor in (politie)series en soaps, maar niet in praatprogramma's. Bovendien toonden we met de structurele vergelijkingsmodellen op basis van onze survey-data aan dat er wel cultivatie-effecten bestaan voor wat betreft het de totale kijktijd naar televisienieuws – een specifiek genre - maar niet voor wat betreft de totale televisiekijktijd (zie ook cultivatieparadox).

In navolging van critici zoals Bilandzick en Rössler (2004), Bilandzick en Busselle (2012), Potter (1993) en Cohen en Weiman (2000) pleiten we op basis van deze bevindingen voor genre-specifiek cultivatie-onderzoek. Het idee van 'meta narratives' en Gerbner's stelling dat *"Exposure to the total pattern rather than only to specific genres or programs is what accounts for the historically new and distinct consequences of living with television: the cultivation of shared conceptions of reality among otherwise diverse publics"* (Gerbner, 2000, p. 4; Gerbner et al., 1986, p. 19) is niet langer houdbaar op basis van deze data.

Specifieke genres over criminaliteit zouden dus eventueel wel – in tegenstelling tot algemene televisie-inhoud waarin verschillende genres vervat zitten – percepties over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven kunnen cultiveren. Om deze uitspraak van genrespecifieke cultivatie hard te kunnen maken, is echter verder onderzoek nodig. Op basis van de data van dit onderzoek kan enkel gesteld worden dat er een invloed is van blootstelling aan televisienieuws op percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven, maar niet van totale televisieblootstelling. Vervolgonderzoek zou volgens deze visie de totale televisiekijktijd kunnen opsplitsen naar genres (bv. naar politieseries en andere 'crimi-genres', of zelfs naar Vlaamse en Amerikaanse series).

Nieuwsmakers als verhalenvertellers

Onze studie toont aan dat er zowel directe als indirecte effecten zijn van het kijken naar televisienieuws en de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van misdrijven en over de morele verkeerdheid van misdrijven. Hoe meer televisienieuws men kijkt, hoe zwaarder men de schade van misdrijven percipieert (zowel direct als indirect via intermediaire variabelen) of hoe verkeerder men misdrijven percipieert (indirect via intermediaire variabelen). De stelling van Gerbner en zijn collega's (1978, p. 178) dat *“we live in terms of the stories we tell – stories about what things exist, stories about how things work, and stories about what to do – and television tells them through news media, drama, and advertising to almost everybody most of the time”* geldt hier dus enkel voor wat betreft televisienieuws, niet voor wat betreft algemene televisie-inhoud. Op basis van de resultaten van het huidige onderzoek beargumenteren we dus dat televisienieuws de rol van verhalenverteller vervult voor wat betreft criminaliteit, de morele verkeerdheid en de schade ervan. Via televisienieuws leert men de normen en waarden van de samenleving, en krijgt men notie van wat goed en slecht en wat aanvaardbaar en niet aanvaardbaar is. Door het repetitieve patroon van het homogeen aanbod dat een gemeenschappelijke symbolische omgeving creëert, is televisienieuws bovendien een zeer krachtige verhalenverteller. Dit is de basisassumptie van Gerbner's cultivatietheorie en ook in de inhoudsanalyse kwamen duidelijke terugkerende patronen naar voren in de manier waarop criminaliteit gepresenteerd wordt op televisie in Vlaanderen (zie deel 2.1 van dit proefschrift).

Het is belangrijk dat nieuwsmakers beseffen dat (televisie)nieuws deze rol als culturele verhalenverteller vervult en dat het *“a coherent picture of what exist, what is important, what is relevant to what, and what is right”* (Gerbner & Gross, 1976, p. 176) schetst over het thema criminaliteit. Nieuwsmakers zijn in die zin een belangrijke 'voeder' van percepties, en de manier waarop ze gebeurtenissen framen of kaderen kan van invloed zijn op het beeld dat burgers hebben over het (criminaliteits)beleid en de instituties van een samenleving. Dit is een belangrijke maatschappelijke verantwoordelijkheid die is toegeschreven aan nieuwsmakers. Immers, wanneer de percepties die het publiek heeft over misdrijven niet weerspiegeld worden in het criminaliteits – en bestraffingsbeleid van een samenleving, kan dit gevolgen hebben voor de gepercipieerde legitimiteit van de instituties die zich bezighouden met criminaliteits – en bestraffingsbeleid (e.g., Tyler, 2003; 2007; Bottoms & Tankebe, 2012). Op basis van de resultaten van het huidige onderzoek kan hierbij aangevuld worden dat televisienieuwsmakers zich bewust dienen te zijn van hun rol als 'voerders' van percepties en hun rol als 'voeder' van de legitimiteit en morele geloofwaardigheid van de instituties die zich bezighouden met criminaliteit en bestraffing. Er dient echter wel genuanceerd te worden dat ze niet de volledige grip hebben op hoe gebeurtenissen geframed worden. Vaak zijn journalisten immers ook afhankelijk van de bronnen die voorhanden zijn, en die bronnen kunnen

soms ook een bepaalde focus leggen op de inhoud. Bovendien geldt ook hier het idee van de actieve kijker en is ook de manier waarop de kijker de nieuwsinhoud interpreteert, van belang. Televisienieuws kan in die zin dus ook positief ingeschakeld worden als een medium om legitimiteit van de politieke en justitiële instanties te garanderen. We pleiten er dan ook voor om het onderzoek naar de relatie tussen media en percepties en attitudes gestaag verder te zetten, enerzijds om effecten bloot te leggen en anderzijds om effectieve boodschappen te kunnen uitdragen voor politieke en maatschappelijke doeleinden.

Hier kunnen we, ten slotte, ook de link leggen met de ideeën van academici die voorstellen publieke percepties te volgen bij het nemen van beleidsbeslissingen (e.g., Robinson & Darley, 2012; Tonry, 2011, zie hoofdstuk 1.4). Academici dienen zich bewust te zijn van het effect dat televisie kan hebben op publieke (ernst)percepties van criminaliteit, en meer bepaald van de link tussen het kijken naar het nieuws op televisie en de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van misdrijven. Deze bevinding zien we als een bijkomend argument (zie ook hoofdstuk vier) om voorzichtig om te springen met het meenemen van publieke percepties (over de ernst van misdrijven) in het criminaliteitsbeleid.

HOOFDSTUK 13 ALGEMEEN BESLUIT

Dit hoofdstuk bevat een samenvatting van de centrale bevindingen en de belangrijkste reflecties over de betekenis van deze bevindingen (zie hoofdstuk vier en twaalf voor gedetailleerde reflecties). Verder bespreken we ook een aantal algemene beperkingen van de studie en worden enkele aanbevelingen voor vervolgonderzoek gesuggereerd.

13.1 Centrale bevindingen en belangrijkste reflecties

In wat volgt wordt bij wijze van samenvatting een antwoord geboden op de twee grote onderzoeksvragen die centraal stonden in dit proefschrift.

Hoe percipiëren burgers de ernst van misdrijven en welke zijn de componenten van deze ernstpercepties?

Over de jaren heen zijn zowel academici als beleidsmakers gaan beseffen dat de mening van de bevolking van belang kan zijn voor het vormen en de totstandkoming van criminaliteitsbeleid (Ryberg & Roberts, 2014, p. 1). Als gevolg worden vanaf de 20^{ste} eeuw systematisch grootschalige nationale en internationale surveys uitgevoerd om zo de opinies van de bevolking over sociale fenomenen zoals criminaliteit, te achterhalen. Ook het onderzoek naar publieke ernstpercepties van criminaliteit is gegroeid vanuit dit idee van het belang van de stem van het publiek in het beleid, en kent een lange traditie. In de jaren '60, '70 en '80 werd in tal van publicaties bestudeerd hoe burgers, politieambtenaren, rechters en studenten misdrijven percipiëren in termen van ernst.

Vanuit deze achtergrond werd in het eerste deel van het proefschrift één grote doelstelling nagestreefd. We poogden de onderzoekstraditie naar de gepercipieerde ernst van misdrijven nieuw leven in te blazen, en tegemoet te komen aan de conceptuele en methodologische beperkingen van de voorgaande studies. Er werden immers, na de eerste studie van Sellin en Wolfgang (1964) naar publieke ernstpercepties van criminaliteit, een heleboel studies uitgevoerd in de jaren '70 en '80, maar nadien werd er nog slechts weinig gepubliceerd over dit onderwerp. Om tegemoet te komen aan de kritieken van een gebrek aan een duidelijk theoretisch kader met een conceptualisering van het ernstbegrip en de klassieke variabelen die opgenomen werden, trachtten we de onderzoekstraditie verder ook nieuw leven in te blazen door het identificeren van componenten van ernst(percepties) van criminaliteit en het opnemen van zowel traditionele als vernieuwende samenhangende variabelen.

Om deze doestelling te vervullen identificeerden we in een eerste fase vier beleidsfasen die relevant kunnen zijn voor een onderzoek naar publieke ernstpercepties van criminaliteit, namelijk

criminalisering, criminaliteitsbestrijding, bestraffingsbeleid en bestraffingspraktijken. Vanuit deze vier relevante beleidsfasen conceptualiseerden we vervolgens het ernstconcept – we gingen hierbij verder dan Warr (1989), en gebruikten inzichten uit verschillende disciplines (e.g., rechtstheorieën, literatuur rond schade, beleidsdocumenten) – en distilleerden vier componenten van ernst van misdrijven, namelijk 1) de zwaarte van de schade van misdrijven, 2) de incidentie van misdrijven, 3) de incidentie van de schade van misdrijven, en 4) de morele verkeerdheid van misdrijven. Om een antwoord te kunnen bieden op de onderzoeksvragen naar publieke ernstpercepties van criminaliteit, de absolute en relatieve consensus tussen groepen en de componenten en samenhangende factoren van ernstpercepties van criminaliteit, werd in een tweede fase een postenquête verstuurd naar een representatief deel van de Vlaamse bevolking. Meer bepaald werd via het nationaal Rijksregister een tweetrapssteekproef getrokken in Vlaanderen bij 3000 personen, met een responsgraad van ruim 42% na toepassing van Dillman's (1978) Total Design Method met twee contactnames.

Onze bevindingen bevestigden de resultaten van voorgaande studies op twee manieren. Ten eerste toonden onze resultaten een relatieve, maar geen absolute consensus tussen de subgroepen van respondenten aan (e.g., Miethe, 1984). Er was, met andere woorden, wel een overeenstemming in de ranking van de misdrijven op basis van hun ernst, maar niet in de specifieke ernstscores die gegeven werden aan de misdrijven. De misdrijven moord, terrorisme en aanranding werden door de respondenten gepercipieerd als de meest ernstige, en bedrijfsfraude en cannabishandel – en productie als de minst ernstige misdrijven. Ten tweede bevestigden onze resultaten de beperkte verantwoordelijkheid van socio-demografische factoren in het voorspellen van ernstpercepties van criminaliteit (e.g., Newman, 1976). Uit onze analyses bleek namelijk dat socio-demografische factoren slechts 2.5% van de variantie in ernstpercepties verklaarden. Net zoals in voorgaande studies (e.g., Rossi et al., 1974), kwam in onze studie enkel de leeftijd van de respondent naar voren als significante positieve voorspeller van ernstpercepties van misdrijven. Dit werd zowel in de algemene analyses als in de misdrijfspecifieke analyses gevonden, wat impliceert dat de leeftijd van de respondent een significante positieve voorspeller is van ernstpercepties van de bevroegde misdrijven. Direct slachtofferschap was een significante positieve voorspeller voor de algemene, maar niet voor misdrijfspecifieke ernstpercepties.

Onze studie onthulde ook een aantal opvallende resultaten die voorgaande studies tegenspreken, of die vernieuwende inzichten opleverden in de literatuurtraditie naar publieke ernstpercepties van criminaliteit. Ten eerste viel het op dat de gemiddelde ernstscores die de Vlamingen toekenden aan de misdrijven, veel hoger lagen dan de gemiddelde scores in voorgaande studies. Zo had geen enkele van de tien geselecteerde misdrijven een gemiddelde ernstscore die lager lag dan zeven op een negen-puntenschaal. Hiermee samenhangend lagen de scores erg dicht

bij elkaar, en was er dus weinig variatie tussen de misdrijven voor wat betreft de ernstscores die ze kregen. In voorgaand onderzoek naar ernstpercepties lagen de ernstscores scores opvallend lager en toonden ze meer variatie (e.g., Rossi et al., 1974; Sellin & Wolfgang, 1964; Warr, 1989).

We waren één van de eerste onderzoekers die de componenten van ernstpercepties bestudeerden, en vonden dat publieke ernstpercepties van misdrijven voornamelijk gebaseerd waren op de percepties die men had over de morele verkeerdheid van misdrijven, en – in beperktere mate – op de percepties die men had over de zwaarte van de schade van misdrijven. De gepercipieerde incidentie van misdrijven en de gepercipieerde incidentie van de schade van misdrijven waren geen significante voorspellers van ernstpercepties.

In welke mate is er een verband tussen televisieblootstelling en ernstpercepties van criminaliteit en de componenten?

Tal van onderzoekers binnen de criminologie en de communicatiewetenschappen stellen dat de media voor burgers een belangrijke bron van informatie zijn over criminaliteit, en dat dit mogelijk van invloed is op de percepties en attitudes die men heeft over misdrijven. Er is echter nog maar nauwelijks onderzoek gevoerd naar de relatie tussen mediagebruik en ernstpercepties van criminaliteit, ondanks de suggestie van Roberts en Stalans (2000, p. 69) om dit te doen in toekomstig onderzoek naar ernstpercepties van criminaliteit. Tot op heden zijn er – voor zover we weten – slechts drie studies uitgevoerd waarin men de relatie tussen mediagebruik en ernstpercepties bestudeerde (Gebotys et al., 1988; Pepitone & DiNubile, 1976; Roberts & Edwards, 1989). Naast de vaststelling dat deze studies gedateerd zijn, vertonen ze enkele methodologische en conceptuele tekortkomingen.

In het tweede deel van dit proefschrift werd getracht tegemoet te komen aan deze lacunes, en werd onderzocht van waaruit de percepties over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven gevormd worden. Meer bepaald werd met de cultivatietheorie als achterliggend kader een antwoord gezocht op de vraag in welke mate het kijken naar Vlaamse televisiekanalen (één en VTM), de percepties van Vlaamse burgers over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven, voorspelt. In een eerste stap werd een kwantitatieve inhoudsanalyse op één en VTM uitgevoerd om na te gaan aan hoeveel criminaliteit televisiekijkers blootgesteld worden (prevalentie), en op welke manier deze misdrijven aan bod komen (context) in de algemene televisie-inhoud en in het televisienieuws in Vlaanderen. In een tweede stap werden op basis van de inhoudsanalyse en voorgaande literatuur hypothesen geformuleerd. Aan de hand van structurele vergelijkingsmodellen (SEM) werd dan onderzocht in welke mate blootstelling aan algemene televisie-inhoud en blootstelling aan televisienieuws – direct of indirect via

intermediërende variabelen - de percepties over de morele verkeerdheid, de zwaarte van de schade en, op hun beurt, algemene ernstpercepties voorspellen.

De resultaten van de inhoudsanalyse en de structurele vergelijkingsmodellen leverden stof op voor het theoretisch debat over de invulling en geldigheid van de cultivatietheorie, en voor het maatschappelijk debat over de rol van het televisienieuws in de huidige samenleving.

Ten eerste toonden onze resultaten aan dat er sprake is van een cultivatieparadox. Zo vonden we dat kijken naar algemene televisie-inhoud niet van invloed is op de percepties die men ontwikkelt over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven, en dat het kijken naar televisienieuws deze percepties wel direct en/of indirect cultiveert. Zoals verwacht werd op basis van de inhoudsanalyse, toonden de structurele vergelijkingsmodellen aan dat het kijken naar nieuws een positieve, directe voorspeller is van de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven. Het kijken naar nieuws was ook een indirecte voorspeller van deze percepties, via de negatieve mediator onverschilligheid voor de impact van criminaliteit. Het kijken naar nieuws was geen significante directe, maar wel een significante indirecte voorspeller van de percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven, via de intermediërende variabelen onverschilligheid voor de impact van criminaliteit en behoudsgezindheid. Deze prominente rol van de variabele onverschilligheid voor de impact van criminaliteit lag in lijn met wat we verwachtten op basis van de inhoudsanalyse en de literatuur, en weerlegde de desensitisatiehypothese (e.g., Gebotys & Roberts, 1988; Roberts & Stalans, 2000): hoe meer televisienieuws men kijkt, hoe minder onverschillig men is voor de impact van criminaliteit en hoe verkeerder en hoe zwaarder men de schade ten gevolge van misdrijven percipieert. Hoewel uit de inhoudsanalyse bleek dat in het televisienieuws en in de algemene televisie-inhoud vaak gefocust wordt op fysieke schade bij het individuele slachtoffer, werd de gelijkaardige hypothese die we ontwikkelden over het verband tussen televisieblootstelling, empathische bezorgdheid voor anderen en de percepties over criminaliteit, echter niet bevestigd.

Misdrijfspecifieke analyses en multiple group analyses toonden aan dat dit theoretisch model over de verbanden tussen de televisievariabelen en de percepties over misdrijven ook gold voor de tien misdrijven afzonderlijk, en voor de verschillende subgroepen van respondenten. De resultaten bevestigden bovendien het idee van mainstreaming voor wat betreft het kijken naar televisienieuws. De verschillen in ernstpercepties tussen de oudere en de jongere respondenten in de steekproef verkleinen of verdwijnen als gevolg van blootstelling aan televisienieuws.

Op basis van deze resultaten concludeerden we dat de cultivatietheorie dus wel bevestigd werd voor het kijken naar televisienieuws – er werden zowel directe als indirecte cultivatie-effecten gevonden via intermediërende variabelen -, maar niet voor het kijken naar algemene televisie-inhoud. Bovendien werden er in het huidige onderzoek relatief sterke directe en indirecte cultivatie-

effecten gevonden in vergelijking met cultivatiestudies in het algemeen (zie Shanahan & Morgan, 1999) en meer specifiek in vergelijking met voorgaand gerelateerd cultivatie-onderzoek in Vlaanderen minder sterk waren (e.g., Dirikx, 2012; Custers & Van den Bulck, 2011). We besloten dat deze paradox in het nadeel spreekt van het klassieke idee van cultivatie en de invloed van blootstelling aan de totale televisieprogrammering op het wereldbeeld van kijkers. In navolging van critici (e.g., Potter, 2003; Bilandzick & Buselle, 2012) beargumenteren we dat het klassieke idee van homogeniteit in televisie-inhouden niet meer houdbaar is en dat er nood is aan genre-specifiek cultivatie-onderzoek.

13.2 Beleidsimplicaties van het onderzoek naar publieke ernstpercepties van criminaliteit en het verband met televisiegebruik

Op basis van de bevindingen van deze studie kunnen we reflecteren over de rol van publieke ernstpercepties van criminaliteit in het criminaliteitsbeleid, en over de rol die televisienieuws vervult in onze samenleving.

Zowel in het bestraffingsbeleid – en praktijken als binnen het domein van criminaliteitsbestrijding blijkt de ernst van misdrijven het voornaamste criterium te zijn waarop men zich – impliciet of expliciet – baseert om straffen te bepalen en prioriteiten te stellen. Binnen het bestraffingsbeleid – en praktijken reflecteert de ernst van het misdrijf doorgaans de schade die ontstaat (of had kunnen ontstaan) ten gevolge van het misdrijf, samen met de mate van schuldigheid van de dader (e.g., Ashworth, 2015). Binnen het domein van criminaliteitsbestrijding berust men zich voor het identificeren van misdrijven die geprioriteerd dienen te worden eveneens op de ernst van het misdrijf. Zowel binnen het beleid van de Europese Unie, als binnen het nationale beleid van verschillende landen, blijkt ernstige criminaliteit het voornaamste criterium te zijn om prioriteiten in het domein van criminaliteitsbestrijding te bepalen. Binnen beide domeinen bestaan er echter debatten over hoe ernstige misdrijven te identificeren, en is het onduidelijk wat de constitutieve elementen of componenten zijn die de ernst van misdrijven bepalen (Ryberg & Roberts, 2014). Het huidige onderzoek trachtte dit debat mee vorm te geven, en betreft een benadering om ernstige misdrijven te identificeren die gebaseerd is op publieke percepties.

Eenzijds bevestigen onze bevindingen de twijfels van Roberts (2014) en andere auteurs (e.g., de Keijser, 2014) over de waarde van een ‘direct importation model’ (Roberts, 2011; Roberts, 2014), en leveren ze bezwaren op tegen een input van publieke percepties over de ernst van misdrijven in het criminaliteitsbeleid. Zo zou een beleid dat gestoeld is op publieke ernstpercepties van criminaliteit

bepaalde dimensies van de ernst van criminaliteit negeren die relevant zijn voor bepaalde beleidsdoelen (i.e. criminalisering, prioritering, bestraffingsbeleid en bestraffingspraktijken), terwijl andere dimensies dan weer overschat zouden worden bij het bepalen van de ernst van misdrijven voor het beleid. Daar waar we in het conceptueel kader uitlegden dat de ernst van misdrijven ‘objectief’ gezien bepaald wordt door de zwaarte van de schade van misdrijven, de incidentie van misdrijven, de incidentie van de schade van misdrijven en de morele verkeerdheid van misdrijven, houden de Vlaamse respondenten bij het oordelen over de ernst van misdrijven geen rekening met de incidentie van misdrijven en de incidentie van de schade ten gevolge van misdrijven. Deze dimensies zijn echter wel van belang voor de criminalisering van misdrijven, voor het bepalen van prioriteiten in criminaliteitsbestrijding en voor het bestraffingsbeleid en bestraffingspraktijken. Verder toonden de resultaten aan dat publieke ernstpercepties voornamelijk bepaald worden door de percepties die men heeft over de morele verkeerdheid, en in mindere mate door de percepties die men heeft over de schadelijkheid van misdrijven. De morele verkeerdheid van misdrijven is echter van geen enkel rechtstreeks belang voor het bepalen van prioriteiten in het criminaliteitsbeleid, en over het belang van de morele verkeerdheid van het misdrijf voor criminalisering en het bestraffingsbeleid en – praktijken bestaat er geen consensus tussen theoretici.

Anderzijds toonden onze resultaten tegelijkertijd aan dat dat de mening van het publiek ook nuttige inzichten kan opleveren voor het criminaliteitsbeleid. Onze resultaten ondersteunen immers de ideeën van academici die gespecialiseerd zijn in strafrecht (e.g., Simester & von Hirsch, 2011; Duff, 2007), die stellen dat de verkeerdheid van een misdrijf grotendeels (of zelfs exclusief) afhangt van de schadelijkheid ervan. Op basis van deze resultaten deden we de suggestie om het werk tussen beleidsmakers en het publiek te verdelen: experts die beleid maken kunnen instaan voor een ‘objectieve’ inschatting van de schade van misdrijven, terwijl het publiek kan ingeschakeld worden om de morele verkeerdheid van misdrijven in te schatten.

Ten tweede, voor wat betreft het maatschappelijk debat over de rol van televisienieuws, toonden de resultaten van de inhoudsanalyse en van de structurele vergelijkingsmodellen aan dat televisienieuws de rol van verhalenverteller vervult voor wat betreft criminaliteit. Via het televisienieuws leert men, met andere woorden, direct of indirect de waarden en normen van de samenleving, krijgt men notie van wat goed en slecht en schadelijk en minder schadelijk is. Televisienieuwsmakers dienen zich bewust te zijn van hun rol als ‘voeders’ van percepties over criminaliteit. We beargumenteerden – mede op basis van onze visie om niet uit te gaan van de ‘slechtheid’ of ‘verderfelijkheid’ van het medium televisie - dat televisienieuws ingeschakeld kan worden als een medium om legitimiteit en morele geloofwaardigheid van de instituties die zich

bezighouden met criminaliteit en bestraffing te garanderen, en om effectieve boodschappen uit te dragen voor politieke doeleinden.

We legden, tot slot, ook de link met de ideeën van academici die voorstellen publieke percepties te volgen bij het nemen van beleidsbeslissingen (e.g., Robinson & Darley, 2012; Tonry, 2011, zie hoofdstuk 1.4). Academici dienen zich bewust te zijn van het effect dat televisie kan hebben op publieke (ernst)percepties van criminaliteit, en meer bepaald van de link tussen het kijken naar het nieuws op televisie en de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade van misdrijven. Deze bevinding zien we als een bijkomend argument (zie ook hoofdstuk vier) om voorzichtig om te springen met het meenemen van publieke percepties (over de ernst van misdrijven) in het criminaliteitsbeleid.

13.3 Voornaamste beperkingen en suggesties voor toekomstig onderzoek

In het eerste en het tweede deel van het proefschrift werden telkens, naast een overzicht van de sterke punten van het onderzoek, ook specifieke kanttekeningen gemaakt bij het empirisch onderzoek en de gehanteerde methodologie. In wat volgt worden de voornaamste aandachtspunten en beperkingen op een rijtje gezet.

Ten eerste dienen twee zaken benadrukt te worden over de setting en het onderzoeksdesign van de huidige studie. Het onderzoek werd uitgevoerd bij personen woonachtig in Vlaanderen en er werd enkel naar de percepties tien misdrijven gepeild aan de hand van korte beschrijvingen van de misdrijven. De resultaten van de huidige studie kunnen dus niet zomaar doorgetrokken worden naar andere landen of landsdelen en andere misdrijven of misdrijfbeschrijvingen. Ook kunnen de resultaten over het verband tussen ernstpercepties en media niet doorgetrokken worden naar andere mediavormen dan televisie. Verder was het onderzoeksopzet van de huidige studie cross-sectioneel van aard, een onderzoeksdesign dat de onderzoeker niet toelaat causale interpretaties te maken. Het is immers onmogelijk om op basis van een cross-sectionele studie te bepalen of het kijken naar televisienieuws al dan niet in de tijd voorafging aan het ontwikkelen van bepaalde percepties over criminaliteit. Het is dus belangrijk voor ogen te houden dat de richting van de pijlen in het theoretisch model over het verband tussen televisieblootstelling en de percepties over misdrijven op zich geen causaliteit aantonen.

Een tweede discussiepunt situeert zich in de conceptualisering van ernst en de manier waarop getracht werd de onderzoeksvraag naar de componenten van ernstpercepties te beantwoorden. We verwezen in de vraag naar ernstpercepties naar de componenten van ernst, waarna we – naar analogie met voorgaand onderzoek waarin men de determinanten van ernst(percepties) bestudeerde (Warr, 1989; Rosenmerkel, 2001) - ernstpercepties als afhankelijke en

de componenten van ernst als onafhankelijke variabelen in het regressiemodel opnemen. We kozen er bewust voor om ernstpercepties niet als latente variabele op te nemen in de analyses. De lezer dient er zich dus bij het interpreteren van de resultaten bewust van te zijn dat in de vraagstelling naar ernst reeds verwezen werd naar de vier componenten. Het is in dat opzicht vanzelfsprekend dat de regressiemodellen een hoge verklaarde variantie hebben. Bovendien namen we in de vragenlijst verschillende vragen op over deze vier componenten van ernst. De resultaten toonden aan dat de ernstscores erg hoog lagen in vergelijking met voorgaand onderzoek, en dat er weinig variatie was tussen de ernstscores van de verschillende misdrijven.

Ten derde dient men er bij het gebruik van structurele vergelijkingsmodellen bewust van te zijn dat er wellicht ook andere modellen bestaan die een goede, of misschien zelfs betere, fit met de data kunnen opleveren dan die van het model dat centraal stond in de huidige studie. Een theoretisch model waarbij de pijlen omgekeerd gelden, of een theoretisch model waarin andere intermediërende variabelen opgenomen zijn, kan bijvoorbeeld ook een goede, of nog betere, fit opleveren. Het theoretisch model in de huidige studie dient bijgevolg niet beschouwd te worden als het enige correcte theoretisch model voor het verband tussen televisieblootstelling en de percepties over misdrijven. Het theoretisch model dient, daarentegen, wel beschouwd worden als een bewijs dat de voorgestelde verbanden niet tegengesproken werden door de data (Anderson & Gerbing, 1988, p. 421).

Tot slot dient opgemerkt te worden dat de studie enkel van toepassing is op televisie kijken. Hoewel we 'televisie kijken' in de ruime zin beschouwden en in de vraagstelling ook verwezen naar het online kijken van programma's en het (her)bekijken van programma's via digitale televisie of online programma's kijken, kunnen we niet ontkennen dat dit slechts een beperkt aandeel van het huidige medialandschap anno 2016 betreft. Sociale mediavormen zoals Facebook, twitter, Youtube en blogs werden niet bestudeerd en in verband gebracht met percepties over criminaliteit. Zij kunnen evengoed de rol van verhalenverteller vervullen (zeker voor jongeren). Toen de studie opgezet werd in 2012 (met een projectvoorstel geschreven in 2010-2011) waren deze mediavormen nog niet zo geëvolueerd en 'hot' in vergelijking met 2016. Ook met de recentelijke opkomst van het online kijken van televisieprogramma's en filmpjes op tablets, smartphones, Netflix, etc. werd niet expliciet rekening gehouden in deze studie (we zijn niet zeker of de respondenten dit ook beschouwen als 'televisie kijken' aangezien we dit niet als voorbeeld in de vraag opnemen). In de toekomst kunnen onderzoekers zich dus de vraag stellen of en in welke mate de televisievariabelen in het huidige onderzoek anders gemeten dienen te worden.

De onderzoekstraditie naar publieke ernstpercepties heeft een lange tijd stilgelegen, met nog slechts een handvol studies gepubliceerd sinds het nieuwe millennium.¹⁷³ We hopen dat deze studie onderzoekers terug doet beseffen dat onderzoek naar ernstpercepties van misdrijven nuttig kan zijn en dat de huidige studie een nieuwe wind doet waaien in de verouderde onderzoekstraditie naar ernstpercepties van criminaliteit. Ook Stylianou (2003, p. 50) is van mening dat dit onderzoeksdomein nog lang niet uitgeblust is: *“It can also be concluded that, based on these accomplishments, this body of scholarship can further expand in theoretical, empirical, and applied directions”*. Hoewel het huidige onderzoek verschillende bijdragen heeft geleverd aan het studiedomein van publieke ernstpercepties van criminaliteit en we als één van de eerste onderzoekers ook het verband met televisiegebruik bestudeerden, heeft ze tegelijkertijd ook enkele extra vragen opgeworpen en pijnpunten blootgelegd. In wat volgt, formuleren we enkele interessante pistes voor vervolgonderzoek.

Ten eerste lijkt het ons interessant om in vervolgstudies minder traditionele en meer ‘hedendaagse’ misdrijfvormen te bevragen. Zeker met de beleidsprioriteiten op Europees vlak (EU beleid) in het achterhoofd, is het interessant om publieke ernstpercepties van een set van georganiseerde misdrijven te achterhalen. Zo kan er in vervolgonderzoek bijvoorbeeld gepeild worden naar de percepties over mensenhandel, mensensmokkel, terrorisme, BTW-fraude en wapenhandel.

Een tweede suggestie houdt verband met twee onderzoeksdomeinen die gerelateerd zijn aan publieke ernstpercepties van criminaliteit, namelijk onveiligheidsgevoelens en punitieve attitudes. In vervolgonderzoek zouden bijvoorbeeld in een survey drie sets van vragen opgenomen kunnen worden, namelijk vragen die peilen naar onveiligheidsgevoelens, vragen die peilen naar punitieve attitudes en vragen die gaan over ernstpercepties van misdrijven. De drie onderzoeksdomeinen zijn immers verwant, maar tot op heden is nog geen enkele studie uitgevoerd waarin het precieze verband tussen deze drie concepten onderzocht wordt.¹⁷⁴ Men zou bijvoorbeeld kunnen bestuderen worden in welke mate onveiligheidsgevoelens iemands percepties over de ernst van misdrijven voorspellen, en in welke mate ernstpercepties op hun beurt iemands punitieve attitudes voorspellen. Ook de omgekeerde relaties kunnen bestudeerd worden. Rosenmerkel (2001, p. 325) stelt in dit

¹⁷³ Met uitzondering van bijvoorbeeld Einat en Herzog (2011); Herzog (2003a, 2003b); Herzog en Einat (2012); Serajzadeh (2008). De studies van Carlsmith, Robinson en Darley (e.g., Carlsmith et al., 2002; Darley et al., 2000) gingen niet expliciet over publieke ernstpercepties.

¹⁷⁴ Wel werd reeds het verband tussen twee van deze concepten onderzocht, (e.g., verband tussen ernstpercepties en punitieve attitudes (e.g., Einat & Herzog, 2011; O'Connell & Whelan, 1996)), en ook in het theoretisch debat over het gebruik van publieke ernstpercepties in het bestraffingsbeleid en bestraffingspraktijken, werden beide domeinen aan elkaar gelinkt (e.g., inzichten van Robinson en Darley (1997) over ‘empirical desert’ en de publicaties die hieruit volgden, voor een overzicht zie Robinson en Darley (2007)).

verband: *“Without including some form of fear variable into the equation, studies such as the present one fall short in fully explaining how individuals determine crime seriousness.”* We zijn van mening dat niet enkel ‘fear of crime’ variabelen, maar ook variabelen die punitieve attitudes meten, in verband kunnen gebracht worden met ernstpercepties van criminaliteit.

Ten derde – dit werd ook reeds aangehaald bij de bespreking van de complexiteit van het ernstconcept en het concept van morele verkeerdheid - kan vervolgonderzoek specifiek focussen op de componenten van ernstpercepties. Meer bepaald kan de component van percepties over de morele verkeerdheid van misdrijven verder uitgespit worden, bijvoorbeeld via kwalitatief onderzoek. Zo kunnen onderzoekers via diepte-interviews of focusgroepen achterhalen waarom mensen bepaalde misdrijven als meer moreel verkeerd percipiëren dan andere en op basis van welke overtuigingen deze oordelen gevormd worden. Kwalitatieve diepgaande onderzoeksmethoden, zoals bijvoorbeeld focusgroepen met burgers, laten toe dit in de diepte te onderzoeken.

Hiermee samenhangend kan men in vervolgonderzoek ook specifiek focussen op de component van zwaarte van de schade van misdrijven. In het huidige survey-onderzoek werd voor de misdrijven slagen en verwondingen, inbraak en cocaïnehandel op basis van het Harm Assessment Framework (Greenfield & Paoli, 2013) een schaalvraag ontwikkeld met een opsplitsing tussen de types en de dragers van schade. De analyses toonden het belang aan van dit onderscheid tussen verschillende types en dragers van schade. Meer bepaald toonden de resultaten aan dat respondenten zich bij het maken van een ernstoordeel laten leiden door bepaalde types schade bij bepaalde dragers.¹⁷⁵ In vervolgonderzoek kan ook voor andere misdrijven een uitgebreide schaalvraag opgenomen worden die peilt naar de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven, waarin een onderscheid gemaakt wordt tussen de types en dragers van schade.

Een vijfde suggestie voor vervolgonderzoek hangt samen met de beperking van de manier waarop de onderzoeksvraag naar de componenten van ernstpercepties beantwoord werd. Nu we weten dat de percepties over de morele verkeerdheid en de percepties over de zwaarte van de schade van misdrijven componenten van publieke ernstpercepties van misdrijven zijn, kan men in vervolgonderzoek ernstpercepties als latente variabele gebruiken. De percepties over de verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven zijn dan de manifeste variabelen. Op die manier kan men tegemoet komen aan het gebrek aan conceptualisering in voorgaand onderzoek en de hoge mate van complexiteit in het huidige onderzoek.

¹⁷⁵ Voor ernstpercepties van inbraak, zijn de percepties over de zwaarte van de schade aan individuen, private organisaties en de overheid/samenleving van belang; voor ernstpercepties van slagen en verwondingen beroept men zich veeleer op de percepties die men heeft over de zwaarte van de schade aan individuen, en voor ernstpercepties van cocaïnehandel laat men zich voornamelijk leiden door percepties die men heeft over de zwaarte van de schade aan de overheid/samenleving.

Vervolgens – dit werd reeds aangehaald – kan men in vervolgonderzoek de omgekeerde relatie testen, namelijk dat personen die reeds bepaalde percepties over criminaliteit koesteren, eerder geneigd zijn om naar de televisie of naar het televisienieuws te kijken. Het theoretisch model zou, met andere woorden, ook in de andere richting getest kunnen worden. Hoewel het theoretisch model goed op de data past, is het immers goed mogelijk dat het model eveneens goed op de data past wanneer de pijlen in de andere richting getrokken worden.

De vaststelling dat er slechts weinig vernieuwende variabelen opgenomen werden in het onderzoeksdomein naar publieke ernstpercepties van criminaliteit, kan toekomstige onderzoekers doen nadenken over interessante pistes en nieuwe variabelen in het onderzoek naar publieke ernstpercepties van misdrijven. Zo kan vervolgonderzoek niet enkel focussen op klassieke socio-demografische variabelen en hun samenhang met ernstpercepties, maar kunnen ook vernieuwende variabelen opgenomen worden als onafhankelijke variabelen (bv. politieke attitudes, interpersoonlijk vertrouwen). Bovendien kunnen onderzoekers niet enkel op zoek gaan naar vernieuwende variabelen in de traditie naar ernstpercepties van criminaliteit, maar kan ook op zoek gegaan worden naar variabelen die vernieuwend zijn binnen publieke opinieonderzoek in de criminologie in het algemeen. In het tweede deel van dit proefschrift probeerden we dit reeds zelf, door de variabelen empathische bezorgdheid voor anderen, onverschilligheid voor de impact van criminaliteit, behoudsgezindheid en cynisme t.a.v. de wet en sociale normen op te nemen in het hypothetisch model, maar ook andere variabelen kunnen in vervolgonderzoek opgenomen worden (e.g., andere waarden in de waardenschaal van Schwartz, criminaliteit in de woonomgeving).

Ten achtste lijkt het ons interessant om het theoretisch model dat bekomen werd op basis van de resultaten van de huidige studie in Vlaanderen ook te testen in andere landen of samenlevingen. Hiermee samenhangend kan men in vervolgonderzoek het theoretisch model ook toepassen op andere mediavormen die nieuws produceren, zoals blogs, Facebook, Youtube filmpjes of twitterberichten, op andere misdrijven of misdrijfbeschrijvingen.

Bovendien werd aangehaald dat de resultaten in het voordeel spreken van genrespecifieke cultivatie (bv. geen cultivatie-effecten voor algemene televisie-inhoud, wel voor televisienieuws). Het lijkt ons daarom interessant om het verband tussen de percepties over de zwaarte van de schade, de morele verkeerdheid en de ernst en bloostelling aan specifieke genres te onderzoeken. Voor de hand liggende afhankelijke variabelen zijn hier bloostelling aan politie – en justitieseries, maar ook bloostelling aan dagdagelijkse soaps kan mogelijk interessant materiaal opleveren. Uit de inhoudsanalyse kwam immers naar voren dat soaps relatief vaak een misdrijf bevatten.

Zoals reeds aangekaart werd, waren de misdrijfspecifieke en multiple group analyses eerder exploratief van aard, en hanteerden we de strenge ‘strictly confirmative’ aanpak om te testen of ons theoretisch model ook een goede model fit oplevert voor de tien misdrijven en voor de subgroepen

afzonderlijk. Het lijkt ons een interessante piste voor vervolgonderzoek om verder te bouwen op deze exploratieve, strenge fase. Meer bepaald kan op basis van vervolgonderzoek het theoretisch model dat ontwikkeld werd, uitgebreid of gespecificeerd worden per misdrijf en per subgroep. Hoewel de resultaten aantoonde dat het theoretisch model goed past op de misdrijfspecifieke data, was dit immers niet het 'beste' model per misdrijf en per subgroep van respondenten.

Ten slotte gaven de modificatie indices af en toe aan dat model verbeterd kon worden door het toevoegen van causale paden van enkele van de intermediaire variabelen naar ernstpercepties van misdrijven (bv. pad van cynisme t.a.v. de wet en sociale normen naar ernstpercepties, of pad van onverschilligheid voor de impact van criminaliteit naar ernstpercepties). We beslisten echter deze paden niet op te nemen, omdat dit niet strookte met ons hypothetisch model. Deze resultaten impliceren dat er mogelijk nog een component bestaat van ernstpercepties - naast de percepties over de morele verkeerdheid en de zwaarte van de schade van misdrijven - , die niet in het huidige model opgenomen werd, en dat de 'black box' van ernstpercepties misschien nog niet helemaal geopend werd. Hoewel de model fit van het huidige theoretisch model zeer goed is, kan het eventueel nog verbeterd worden door te achterhalen wat er zich hier precies afspeelde, en of er eventueel nog onderliggende componenten of tussenliggende intermediaire variabelen spelen. Ook dit resultaat duidt op de complexiteit van het ernstbegrip.

REFERENTIES

- Abrams, J. K. & Della-Fave, R. L. (1976). Authoritarianism, Religiosity, and the Legalization of Victimless Crimes. *Sociology and Social Research*, 61, 68-82.
- Adoni, H. & Mane, S. (1984). Media and the Social Construction of Reality. *Communication Research*, 11, 323-340.
- Adriaenssen, A. & Aertsen, I. (2015). Punitive Attitudes: Towards an Operationalization to Measure Individual Punitivity in a Multidimensional Way. *European Journal of Criminology*, 12(1), 92-112.
- Adriaenssen, A. & De Cock, R. (2011). Persberichtgeving over jongerengeweld. Schaven aan een vertekend beeld over vertekening. *Panopticon: Tijdschrift voor strafrecht, criminologie en forensisch welzijnswerk*, 32(5), 10-32.
- Adriaenssen, A., Paoli, L., Pleysier, S. & Greenfield, V. A. (2016). The (perceived) seriousness of crime and its components: Opening the black box. *British Journal of Criminology*, Submitted.
- Akman, D. & Normandeau, A. (1968). Toward the Measurement of Criminality in Canada: A Replication Study. *Acata Criminologica*, 1, 135-260.
- Allison, P. D. (2009). Missing Data. In R. E. Millsap & A. Maydeu-Olivares (Eds.), *The Sage Handbook of Quantitative Methods in Psychology* (pp. 72-90). London: Sage.
- Allison, P. D. (2010). Missing Data. In P. V. Marsden & J. D. Wright (Eds.), *Handbook of Survey Research. Second Edition* (pp. 631-658). Bingley: Bingley Emerald.
- Almond, P. (2009). Understanding the Seriousness of Corporate Crime: Some Lessons for the New Corporate Manslaughter Offence *Criminology and Criminal Justice*, 9(2), 145-164.
- Alter, A. M., Kernochan, J. & Darley, J. M. (2007). Transgression Wrongfulness Outweighs Its Harmfulness as a Determinant of Sentence Severity. *Law and Human Behavior*, 31(4), 319-335.
- Altmeyer, B. (1981). *Right-wing Authoritarianism*. Winnipeg: University of Manitoba Press.
- Anderson, C., Shibuya, A., Iihori, N., Swing, E., Bushman, B., Sakamoto, A., Rothstein, H.R. & Saleem, M. (2010). Violent Video Game Effects on Aggression, Empathy, and Prosocial Behavior in Eastern and Western Countries: A Meta-Analytic Review. *Psychological Bulletin*, 136(2), 151-173.
- Apestaartjaren. (2014). Onderzoeksrapport Apestaartjaren 5. Gent: Apestaartjaren.
- Arbuckle, J. L. (2007). *Amos 16.0 User Guide*. Chicago, USA: SPSS Inc.
- Ashworth, A. (2015). *Sentencing and Criminal Justice. Sixth edition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Barak, G. (1994). *Media, Process and the Social Construction of Crime. Studies in Newsmaking Criminology*. New York: Garland publishing inc.
- Baxter, R. (2009). Reflective and Formative Metrics of Relationship Value: A Commentary Essay. *Journal of Business Research*, 62(12), 1370-1377.
- Beck, U. (1992). *Risk Society: Towards a New Modernity*. London: Sage Publishing.
- Bellamy, R. & translated by Davies, R. (1995). *Beccaria: 'On crimes and Punishments' and Other Writings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Belson, W. A. (1978). *Television Violence and the Adolescent Boy*. Westmead: Saxon House.
- Berelson, B. (1952). *Content Analysis in Communications Research*. Glencoe, IL: Free Press.
- Berger, P. & Luckmann, T. (1976). *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. Harmondsworth: Penguin.
- Besley, J. C. (2006). The Role of Entertainment Television and Its Interactions with Individual Values in Explaining Political Participation. *The Harvard International Journal of Press/Politics*, 11, 41-63.
- Bijleveld, C. (2009). *Methoden en Technieken van Onderzoek in de Criminologie. Vierde druk*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.

- Bilandzick, H. (2011). The Complicated Relationship Between Media and Morality. A Response to Ron Tamborini's Model of "Moral Intuition and Media Entertainment," From a Narrative Perspective. *Journal of Media Psychology*, 23(1), 46-51.
- Bilandzick, H. & Busselle, R. (2012). A Narrative Perspective on Genre-specific Cultivation. In M. Morgan, J. Shanahan & N. Signorielli (Eds.), *Living with Television Now: Advances in Cultivation Theory and Research* (pp. 261-285). New York, NJ: Peter Lang.
- Bilandzick, H. & Rössler, P. (2004). Life According to Television. Implications of Genre-specific Cultivation Effects: The Gratification/Cultivation Model. *Communications*, 29, 295-326.
- Billiet, J. (2003a). De gestandaardiseerde vragenlijst. In J. Billiet & H. Waege (Eds.), *Een samenleving onderzocht: methoden en technieken van sociaal-wetenschappelijk onderzoek* (pp. 223-284). Antwerpen: De Boeck.
- Billiet, J. (2003b). De selectie van eenheden: Steekproeven. In J. Billiet & H. Waege (Eds.), *Een samenleving onderzocht. Methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek* (pp. 181-222). Antwerpen: De Boeck.
- Billiet, J. & Carton, A. (2003). Dataverzameling: Gestandaardiseerde interviews en zelf-in-te-vullen vragenlijsten. In J. Billiet & H. Waege (Eds.), *Een samenleving onderzocht. Methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek* (pp. 285-314). Antwerpen: De Boeck.
- Bjornstrom, E. E. S., Kaufman, R. L., Peterson, R. D. & Slater, M. D. (2010). Race and Ethnic Representations of Lawbreakers and Victims in Crime News: A National Study of Television Coverage. *Social Problems*, 57(2), 269-293.
- Blanchard, R. D., Bunker, J. B. & Wachs, M. (1977). Distinguishing Aging, Period and Cohort Effects in Longitudinal Studies of Elderly Populations. *Socio-Economic Planning Sciences*, 11(3), 137-146.
- Blank, T. (2003). Determinants of National Identity in East and West Germany: An Empirical Comparison of Theories on the Significance of Authoritarianism, Anomie, and General Self-esteem. *Political Psychology*, 24, 259-288.
- Blum-West, S. R. (1985). The Seriousness of Crime: A Study of Popular Morality. *Deviant Behavior*, 6, 83-98.
- Blumstein, A. & Cohen, J. (1980). Sentencing of Convicted Offenders: An Analysis of the Public's View. *Law & Society Review*, 14(2), 223-261.
- Blunch, N. J. (2008). *Introduction to Structural Equation Modeling Using SPSS and Amos*. London: Sage Publications.
- Boone, H. N. & Boone, D. A. (2012). Analyzing Likert Data. *Journal of Extension*, 50(2), 2TOT2.
- Bridges, G. S. & Lisagor, N. S. (1973). Scaling Seriousness: An Evaluation of Magnitude and Category Scaling Techniques. *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 66(2), 215-221.
- Broadhurst, R. & Indemauro, D. (1982). Crime Seriousness: The Relationship Between Information Accuracy and General Attitudes in Western Australia. *Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 15(4), 219-234.
- Brown, N. J. (2001). A Comparison of Fictional Television Crime and Crime Index Statistics. *Communication Research Reports*, 18(2), 192-199.
- Brown, S., Esbensen, F. & Geis, G. (2015). *Criminology. Explaining Crime and Its Context. 9th edition*. New York: Routledge.
- Browne, M. W. & Chudeck, R. (1993). Alternative Ways of Assessing Model Fit. In K. A. Bollen & J. S. Long (Eds.), *Testing Structural Models* (pp. 445-455). Newbury Park, CA: Sage.
- Bruinsma, G. J. N. (1985). *Criminaliteit als sociaal leerproces. Een toetsing van de differentiële-associatietheorie in de versie van K-D. Opp*. Arnhem: Gouda Quint B.B.
- Bryant, J., Carveth, R. A. & Brown, D. (1981). Television Viewing and Anxiety: An Experimental Examination. *Journal of Communication*, 31, 106-119.
- Bryant, J. & Mirion, D. (2004). Theory and Research in Mass Communication. *Journal of Communication*, 54, 662-704.
- Bryant, J., Thompson, S. & Finklea, B. W. (2013). *Fundamentals of Media Effects: Second Edition*. Long Grove: Waveland Press.

- Byrne, B. M. (2010). *Structural Equation Modeling with AMOS. Basic concepts, Applications, and Programming. Second edition*. New York: Routledge. Taylor & Francis Group.
- Callanan, V. J. (2005). *Feeding the Fear of Crime: Crime-related Media and Support for Three Strikes*. New York: LFB Scholarly Publishing LLC.
- Campanelli, P. (1997). Testing Survey Questions: New Directions in Cognitive Interviewing. *Bulletin de Methodologie Sociologique*, 55, 5-17.
- Cantor, F. (2008). Fright Reactions to Mass Media. In J. Bryant & D. Zillmann (Eds.), *Media Effects: Advances in Theory and Research* (pp. 287-306). Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Cantor, J. & Harrison, K. (1997). Part III. Ratings and Advisories for Television Programming: University of Wisconsin, Madison Study In M. Seawell (Ed.), *National Television Violence Study. Volume 1* (pp. 361-410). California: Sage Publications.
- Carlsmith, K. M., Darley, J. M. & Robinson, P. H. (2002). Why Do We Punish? Deterrence and Just Deserts as Motives for Punishment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83(2), 284-299.
- Carlson, J. M. & Williams, T. (1993). Perspectives on the Seriousness of Crimes. *Social Science Research*, 22(2), 190-207.
- Casey, S. & O'Connell, M. (1999). The Influence of Consequentiality on Perceptions of Crime Seriousness. *Legal and Criminological Psychology*, 4(2), 265-271.
- Centrum voor Informatie over de Media. (2013a). CIM Jaarverslag 2013. Brussel: CIM.
- Centrum voor Informatie over de Media. (2013b). CIM TV. Marktaandeel 2013. Brussel: CIM.
- Charlier, R., Dickens, C., Olbrechts, C., Pattyn, M., Savenberg, S., Vanhyfte, C. & Wouters, P. (2006). Nationaal Politieel Veiligheidsbeeld - Image Policière Nationale de Sécurité. Brussel: Federale Politie - Dienst Strategische Analyse.
- Chermak, S. (1994). Crime in the News Media: A Redefined Understanding of How Crimes Become News. In G. Barak (Ed.), *Media Process and the Social Construction of Crime: Studies in Newsmaking Criminology* (pp. 95-130). New York: Garland Publishing.
- Chibnall, S. (1977). *Law and Order News: An Analysis of Crime Reporting in the British Press*. London: Tavistock.
- Cho, J., Boyle, M. P., Keum, H., Shevy, M., McLeod, D. M., Shah, D. V. & Pan, Z. (2003). Media, Terrorism, and Emotionality: Emotional Differences in Media Content And Public Reactions to the September 11th Terrorist Attacks. *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 47(3), 309-327.
- Chory-Assad, R. & Cicchirillo, V. (2005). Empathy and Affective Orientation as Predictors of Identification with Television Characters. *Communication Research Reports*, 22(2), 151-156.
- Cline, V. B., Croft, R. G. & Corrier, S. (1973). Desensitization of Children to Television Violence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 27(3), 360-365.
- Cohen, J. (1988a). *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences, 2nd edition*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Cohen, J. (2001). Defining Identification: A Theoretical Look at the Identification of Audiences With Media Characters. *Mass Communication and Society*, 4(3), 245-264.
- Cohen, J. & Weimann, G. (2000). Cultivation Revisited: Some Genres Have Some Effects on Some Viewers. *Communication Reports*, 13(2), 99-114.
- Cohen, M. A. (1988b). Pain, Suffering and Jury Awards: A Study of the Cost of Crime to Victims. *Law and Society Review*, 22, 537-555.
- Commissariaat voor de Media. (2008). Nieuwsgebruik. Retrieved from <http://www.mediamonitor.nl/content.jsp?objectid=9845>
- Comstock, G., Chaffee, S., Katzman, N., McCombs, M. E. & Roberts, D. (1978). *Television and Social Behavior*. New York: Columbia University Press.
- Comstock, G. & Strasburger, V. C. (1990). Deceptive Appearances: Television Violence and Aggressive Behavior. *Journal of Adolescent Health Care*, 11(1), 31-44.

- Cops, D. (2012). *Angst voor criminaliteit bij jongeren. Een geïntegreerde benadering van een vergeten sociale groep*. Boom: Lemma.
- Corbett, C. & Simon, F. (1991). Police and Public Perceptions of the Seriousness of Traffic Offenses. *British Journal of Criminology*, 31, 153-164.
- Costello, A. B. & Osborne, J. W. (2005). Best Practices in Exploratory Factor Analysis: Four Recommendations for Getting the Most from your Analysis. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 10(7), 1-9.
- Costelloe, M., Chiricos, T. & Gertz, M. (2009). Punitive Attitudes Toward Criminals. Exploring the Relevance of Crime Salience and Economic Insecurity. *Punishment & Society*, 11, 25-49.
- Coyne, S. M. & Archer, J. (2004). Indirect Aggression in the Media: A Content Analysis of British Television Programs. *Aggressive Behavior*, 30, 254-271.
- Cullen, F. T., Clark, G. A., Cullen, J. B. & Mathers, R. A. (1985a). Attribution, Salience, and Attitudes Towards Criminal Sanctioning. *Criminal Justice and Behavior*, 12(3), 305-331.
- Cullen, F. T., Link, B. G. & Polanzi, C. W. (1982). The Seriousness of Crime Revisited: Have Attitudes Toward White-collar Crime Changed? *Criminology*, 20, 83-102.
- Cullen, F. T., Link, B. G., Travis, L. F. & Wozniak, J. F. (1985b). Consensus in Crime Seriousness: Empirical Reality or Methodological Artifact? *Criminology*, 23(1), 99-118.
- Curran, J., Salovaara-Moring, I., Coen, S. & Iyengar, S. (2010). Crime, Foreigners and Hard News: A Cross-national Comparison of Reporting and Public Perception. *Journalism*, 11(1), 3-19.
- Curry, T. R. (1996). Conservative Protestantism and the Perceived Wrongfulness of Crimes: A Research Note. *Criminology*, 34(453-464).
- Custers, K. & Van den Bulck, J. (2011a). Mediators of the Association Between Television Viewing and Fear of Crime: Perceived Personal Risk and Perceived Ability to Cope. *Poetics: Journal of Empirical Research on Literature, the Media and the Arts*, 39(2), 107-124.
- Custers, K. & Van den Bulck, J. (2011b). The Relationship of Dispositional and Situational Fear of Crime with Television Viewing and Direct Experience with Crime. *Mass Communication and Society*, 14(5), 600-619.
- Darley, J. M., Carlsmith, K. M. & Robinson, P. H. (2000). Incapacitation and Just Deserts as Motives for Punishment. *Law and Human Behavior*, 24(6), 659-683.
- Davis, M. H. (1983). Measuring Individual Differences in Empathy: Evidence for a Multidimensional Approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44(1), 113-126.
- Davis, S. A. B. & Kemp, S. (1994). Judged Seriousness of Crime in New Zealand. *Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 27(3), 250-263.
- De Bens, E. & Paulussen, S. (2005). Hoe anders is de VRT? De performantie van de Vlaamse publieke omroep. *Tijdschrift voor communicatiewetenschap*, 3(4), 365-386.
- De Boeck, A. (2009). *De ernstinschatting van misdrijven: Een kwantitatieve analyse van face to face enquêtegegevens uit vijf Gentse buurten*. Universiteit Gent, Faculteit Rechtsgeleerdheid.
- De Cock, R. (2007). *Trieste vedetten? Assisenverslaggeving in Vlaamse kranten*. Doctoraatsverhandeling, KU Leuven, Leuven.
- De Corte, K., Buysse, A., Verhofstadt, L., Roeyers, H., Ponnet, K. & Davis, M. (2007). Measuring Empathic Tendencies: Reliability And Validity of the Dutch Version of the Interpersonal Reactivity Index. *Psychologica Belgica. Journal of the Belgian Association for Psychological Science*, 47(4), 235-260.
- De Groof, S. (2006). Het (on)grijpbare onveiligheidsgevoel. Een exploratie van de structuur binnen het onveiligheidsconcept van mannen en vrouwen. *Tijdschrift voor Criminologie*, 48(1), 19-34.
- de Keijser, J. W. (2014). Penal Theory and Popular Opinion: The Deficiencies of Direct Engagement. In J. Ryberg & J. V. Roberts (Eds.), *Popular Punishment. On the Normative Significance of Public Opinion* (pp. 101-118). Oxford: Oxford University Press.
- de Keijser, J. W., Van Koppen, P. J. & Elffers, H. (2007). Bridging the Gap between Judges and the Public? A Multi-Method Study. *Journal of Experimental Criminology*, 3(2), 131-161.

- De Maeyer, S. & Kavadias, D. (2007). *Openleerpakket. Beschrijvende statistiek. Principes en toepassingen met SPSS en rekenbladen*. Gent: Academia Press.
- De Smedt, J. & De Swert, K. (s.d.). Inter-coder reliability in the TV News Archive. A Report on Coding Issues, Countries and Actors in Belgian television news. Retrieved from http://www.steunpuntmedia.be/?page_id=13
- De Smedt, J., Hooghe, M. & Walgrave, S. (2011a). Nieuwsmonitor 4. Vlaamse televisiejournals: het buitenland verdwijnt van de radar. Criminaliteit, cultuur, politiek en buitenland in de Vlaamse televisiejournals (2003-2010). Retrieved from http://www.m2p.be/nieuwsmonitor/Nieuwsmonitor_4.pdf
- De Smedt, J., Hooghe, M. & Walgrave, S. (2011b). Nieuwsmonitor 5. Jan met de pet of Piet met de stropdas? Actoren in het Vlaamse televisienieuws. 1-13. Retrieved from http://www.steunpuntmedia.be/wp-content/uploads/2012/06/Nieuwsmonitor_5.pdf
- De Smedt, J., Hooghe, M. & Walgrave, S. (2012). Continuïteit of trendbreuk? Nieuwsmonitor 10. Nieuwsbrief Steunpunt Media. 2-10. Retrieved from http://www.steunpuntmedia.be/wp-content/uploads/2012/06/Nieuwsmonitor_10.pdf
- De Vocht, A. (2008). *Basishandboek SPSS 16 voor Windows*. Utrecht Bijleveld Press.
- Diamantopoulos, A., Riefler, P. & Roth, K. P. (2008). Advancing Formative Measurement Models. *Journal of Business Research*, 61(12), 1203-1218.
- Diamantopoulos, A. & Winklhofer, H. M. (2001). Index Construction with Formative Indicators: An Alternative to Scale Development. *Journal of Marketing Research*, 38(2), 269-277.
- Diefenbach, D. L. & West, M. D. (2001). Violent Crime and Poisson Regression: A Measure and a Method for Cultivation Analysis. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 45(3), 432-445.
- Dillman, D. A. (1978). *Mail and Telephone Surveys. The Tailored Design Method*. New York: Wiley.
- Dillman, D. A. (2000). *Mail and Internet Surveys: The Tailored Design Method* New York: John Wiley co.
- Dirikx, A. (2012). *Good Cop / Bad Cop / Fair Cop / Dirty Cop. Het verband tussen mediagebruik en de houding van jongeren ten aanzien van de politie*. Doctoraatsverhandeling, Katholieke Universiteit Leuven, Leuven.
- Dirikx, A., Gelders, D. & Van den Bulck, J. (2013). Adolescent Perceptions of the Performance and Fairness of the Police: Examining the Impact of Television Exposure. *Mass Communication and Society*, 16(1), 109-132.
- Doob, A. N. & Macdonald, G. E. (1979). Television Viewing and Fear of Victimization: Is the Relationship Causal? *Journal of Personality and Social Psychology*, 37(2), 170-179.
- Dorfman, L. & Schiraldi, V. (2001). Off Balance: Youth, Race and Crime in the News. Building Blocks for Youth. Washington D.C.: Berkeley Media Studies Group for Building Blocks for Youth.
- Dorfman, L., Woodruff, K., Chavez, V. & Wallack, L. (1997). Youth and Violence on Local Television News in California. *American Journal of Public Health* 87(8), 1311-1316.
- Dorn, N. & Levi, M. (2009). Private-Public or Public-Private? Strategic Dialogue on Serious Crime and Terrorism in the EU. *Security Journal*, 22, 302-316.
- Dossche, D. (2009). *How the Research Method Affects Cultivation Outcomes*. Doctoraatsverhandeling, Katholieke Universiteit Leuven, Leuven.
- Dowler, K. (2003). Media Consumption and Public Attitudes Toward Crime and Justice: The Relationship Between Fear of Crime, Punitive Attitudes, and Perceived Police Effectiveness. *Journal of Criminal Justice and Popular Culture*, 10, 109-126.
- Drabman, R. S. & Thomas, M. H. (1974). Does Media Violence Increase Children's Toleration of Real Life Aggression? *Developmental Psychology*, 10, 418-421.
- Duff, A. (2014). *Criminalization: The Political Morality of the Criminal Law*. Oxford: Oxford University Press.
- Durham, A. M. (1986). The Use of Factorial Survey Design in Assessments of Public Judgments of Appropriate Punishment for Crime. *Journal of Quantitative Criminology*, 2, 181-190.
- Durkheim, E. (1949). *The Division of Labor in Society (trans. George Simpson)*. Glencoe, NY: Free Press.

- Eggermont, S. (2005). Young Adolescents' Perceptions of Peer Sexual Behaviours: The Role of Television Viewing. *Child: Care, Health and Development*, 31(4), 459-468.
- Einat, T. & Herzog, S. (2011). Understanding the Relationship Between Perceptions of Crime Seriousness and Recommended Punishment: An Exploratory Comparison of Adults and Adolescents. *Criminal Justice Studies*, 24(1), 3-21.
- Eleey, M. F. (1969). *Variations in Generalizability Resulting from Sampling Characteristics of Content Analysis Data: A Case Study*. University of Pennsylvania: The Annenberg School of Communication.
- Elvestad, E. & Blekesaune, A. (2008). Newspaper Readers in Europa: A Multilevel Study of Individual and National Differences. *European Journal of Communication*, 23(4), 425-447.
- Entman, R. M. (1993). Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51-58.
- Ericson, R.V. (1991). Mass Media, Crime, Law, and Justice. An Institutional Approach. *The British Journal of Criminology*, 31(3), 219-249.
- Eron, L. D. (2001). Seeing is Believing: How Viewing Violence Alters Attitudes and Aggressive Behavior. In A. C. Bohart & D. J. Stipek (Eds.), *Constructive and destructive behavior: Implications for family, school, and society* (pp. 49-60). Washington: American Psychological Association.
- European Social Survey. (2010). *ESS Round 5 Source Questionnaire*. London: Centre for Comparative Social Surveys, City University London.
- European Council. (2002). Council Decision of 28 February 2002 setting up Eurojust with a view to reinforcing the fight against serious crime (2002/187/JHA). *Official Journal of the European Communities*, L 63, 1-13.
- European Council. (2009a). Council Decision 2009/426/JHA of 16 December 2008 on the strengthening of Eurojust and amending Decision 2002/187/JHA setting up Eurojust with a view to reinforcing the fight against serious crime *Official Journal of the European Union*, L 138(14-32).
- European Council. (2009b). Council Decision of 6 April 2009 establishing the European Police Office (Europol) (2009/371/JHA). *Official Journal of the European Union*, L 121, 37-66.
- European Council. (2010). Consolidated version of the Treaty on the European Union. *Official Journal of the European Union*, C 326, 47-200.
- European Social Survey. (2012). *ESS Round 6 Source Questionnaire*. London: Centre for Comparative Social Surveys, City University London.
- Europol. (2013). *Socta 2013: EU Serious and Organised Crime Threat Assessment*. 's-Gravenzande: Deventer.
- Evans, S. S. & Scott, J. E. (1982). Effects of Item Order on the Perceived Seriousness of Crime: A Reexamination. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 21, 139-151.
- Eveland, E. P. & Glynn, C. J. (2008). Theories on the Perception of Social Reality. In W. Donsbach & M. W. Traugott (Eds.), *The Sage Handbook of Public Opinion Research* (pp. 155-163). London: Sage Publications.
- Fagan, J. & Tyler, T. (2005). Legal Socialization of Children and Adolescents. *Social Justice Research*, 18(3), 217-242.
- Faugeron, C. (1978). Du simple au complexe: Mes représentations sociales de la justice pénale. *Déviance et Société*, 2, 411-432.
- Feather, N. T. (1996). Reactions to Penalties for an Offense in Relation to Authoritarianism, Values, Perceived Responsibility, Perceived Seriousness, and Deservingness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71, 571-587.
- Federman, J. (1998). National Television Violence Study Executive Summary (Vol. 3). Santa Barbara, University of California. Retrieved from <http://www.saybrook.edu/sites/default/files/faculty/NTVVSexecsum.pdf>
- Feinberg, J. (1984). *Harm to Others*. New York: Oxford University Press.

- Ferraro, K. (1995). *Fear of Crime: Interpreting Victimization Risk*. Albany: State University of New York Press.
- Feshbach, N. & Roe, K. (1968). Empathy in Six and Seven Year Olds. *Child Development*, 39, 133-145.
- Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS. Third Edition*. London: Sage Publications.
- Figlio, R. M. (1975). The Seriousness of Offenses: An Evaluation by Offenders and Nonoffenders. *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 66(2), 189-200.
- Fishman, G., Kraus, V. & Cohen, B. (1986). A Multidimensional Approach to the Problem of Crime Seriousness. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 10, 177-189.
- Fitzsimons, G. J. & Shiv, B. (2001). Nonconscious and Contaminative Effects of Hypothetical Questions on Subsequent Decision Making. [Article]. *Journal of Consumer Research*, 28(2), 224-238.
- Fleming, S. (1981). The Closed Mind and the Judgement of Crime: A Replication of the Sellin-Wolfgang Index. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 5, 51-64.
- Forgas, J. P. (1980). Images of Crime: A Multidimensional Analysis of Individual Differences in Crime Perception. *International Journal of Psychology*, 15, 287-299.
- Freitag, P. (1985). The authoritarian society. *High School Journal*, 68, 103-108.
- Frijda, N. H. (1988). The Laws of Emotion. *American Psychologist*, 43, 349-358.
- Funk, J. B., Baldacci, H. B., Pasold, T. & Baumgardner, J. (2004). Violence exposure in real-life video games, television, movies, and the internet: is there desensitization? *Journal of Adolescence*, 27, 23-39.
- Funk, J. B., Buchman, D. D., Jenks, J. & Bechtoldt, H. (2003). Playing violent video games, desensitization, and moral evaluation in children. *Applied Developmental Psychology*, 24, 413-436.
- Funk, J. B., Elliott, R., Urman, M., Flores, G. T. & Mock, R. M. (1999). The Attitudes Towards Violence Scale: A Measure for Adolescents. *Journal of Interpersonal Violence*, 14(11), 1123-1136.
- Funk, J. B., Fox, C., Chan, M. & Curtiss, K. (2008). The development of the Children's Empathic Attitudes Questionnaire using classical and Rasch analyses. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 29(3), 187-196.
- Funke, F. (2005). The Dimensionality of Right-Wing Authoritarianism. Lessons from the Dilemma between Theory and Measurement. *Political Psychology*, 26(2), 195-218.
- Galtung, J. & Ruge, M. H. (1965). The Structure of Foreign News. The presentation of the Congo, Cuba and Cyprus in four Norwegian newspapers. *Journal of Peace Research*, 2, 64-90.
- Garland, D. (2001). *The Culture of Control. Crime and Social Order in Contemporary Society*. Oxford: Oxford University Press.
- Gebotys, R., J., Roberts, J., V. & DasGupta, B. (1988). News Media Use and Public Perceptions of Crime Seriousness. *Canadian Journal of Criminology*, 3(30), 3-16.
- Geen, R. G. (1975). The meaning of observed violence: Real vs. fictional violence and the consequent effects on aggression and emotional arousal. *Journal of Research in Personality*, 90, 270-281.
- Geen, R. G. & Rakonsky, J. J. (1973). Interpretations of observed aggression on their effect on GSR. *Journal of Experimental Research and Personality*, 6, 289-292.
- Geens, K. (2015). Rapport: Ontwikkeling van een taxatie-instrument ter bepaling van de strafwaardigheid van misdrijven (Vertrouwelijk document). Brussel: Federale Overheidsdienst Justitie.
- Gerber, S. & Finn, K. V. (2005). *Using SPSS for Windows: Data Analysis and graphics. 2nd edition*. Buffalo, NY: Springer.
- Gerbner, G. (1970). Cultural Indicators: The Case of Violence in Television Drama. *The Annals of the American Academy of Political & Social Sciences*, 388, 69-81.
- Gerbner, G. (1972). Communication and social environment. *Scientific American*, 227(3), 153-160.
- Gerbner, G. (2000). Cultivation analysis: an overview. *Communicator*, oct-dec 2000, 3-12.
- Gerbner, G. & Gross, L. (1976). Living with Television: The violence profile. *Journal of Communication*, 26, 172-199.
- Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M. & Signorielli, N. (1980). The "mainstreaming" of America: Violence profile no. 11. *Journal of Communication*, 30(3), 10-29.

- Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M. & Signorielli, N. (1981). A Curious Journey Into the Scary World Of Paul Hirsch. *Communication Research*, 8(1), 39-72.
- Gerbner, G., Gross, L. & Signorielli, N. (1978). CULTURAL INDICATORS: A researchproject on trends in television content and viewer conceptions of social reality 1-9. Retrieved from
- Gerbner, G., Morgan, M. & Signorielli, N. (1986). Living with Television: The Dynamics of the Cultivation Process. In J. Bryant & D. Zillmann (Eds.), *Perspectives on Media Effects* (pp. 17-40). Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Gerbner, G. & Signorielli, N. (1997). *Violence Profile 1967 through 1988-89: Enduring Patterns*. Department of Communication, University of Delaware: Newark, DE.
- Glorieux, I. & Minnen, J. (2008). Website 'Belgisch tijdsbudgetonderzoek', Onderzoeksgroep TOR Vrije Universiteit Brussel & Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie. Retrieved from www.time-use.be
- Goethals, J. (2006). De Justitiebarometer. *Panopticon*, 27(1), 70-76.
- Grabe, M. E. & Drew, D. G. (2007). Crime Cultivation: Comparisons across Media Genres and Channels. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 51(1), 147-171.
- Green, D. A. (2006). Public Opinion versus Public Judgement about Crime. Correcting the 'Comedy of Errors'. *British Journal of Criminology*, 46, 131-154.
- Greenberg, B. S. (1980). *Life on television: Content analysis of U.S. TV drama*. Norwood, NJ: Ablex.
- Greenfield, V. A. & Paoli, L. (2013). A Framework to Assess the Harms of Crimes. *British Journal of Criminology*, 53(5), 864-885.
- Greer, C. (2009). Crime and Media: Understanding the Connections. In C. Hale, A. Hayward, A. Watidin & E. Wincup (Eds.), *Criminology* (second ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Greer, C. & Reiner, R. (2012). Mediated Mayhem: Media, Crime, Criminal Justice. In M. Maguire, R. Morgan & R. Reiner (Eds.), *The Oxford Handbook of Criminology. Fifth Edition* (pp. 245-278). Oxford: Oxford University Press.
- Groebel, J. & Gleich, U. (1993). *Gewaltprofil des deutschen Fernsehprogramms: Eine Analyse des Angebots privater und öffentlich-rechtlicher Sender*. Opladen: Lekse und Budrich.
- Gruenewald, J., Pizarro, J. & Chermak, S. M. (2009). Race, Gender, and the Newsworthiness of Homicide Incidents. *Journal of Criminal Justice*, 37(3), 262-272.
- Gunter, B. (1983). Personality and Perceptions of Harmful and Harmless TV Violence. *Personality and Individual Differences*, 4(6), 665-670.
- Gunter, B. (1985). *Dimensions of Television Violence*. Aldershot: Gower.
- Gunter, B. & Furnham, A. (1984). Perceptions of Television Violence: Effects of Programme Genre and Physical Form of Violence. *British Journal of Social Psychology*, 23, 155-184.
- Gunter, B., Harrison, J. & Wykes, M. (2003). *Violence on Television: Distribution, Form, Context and Themes*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Habermas, J. (1987). *The Theory of Communicative Action, Volume 2: Lifeworld and System: A Critique of Functionalist Reason*. Boston: Beacon Press.
- Hagan, J. (1994). *Crime and Disrepute*. Thousand Oaks: Pine Forge Press.
- Hagan, J., Silvia, E. & Simpson, J. (1977). Conflict and Consensus in the Designation of Deviance. *Social Forces*, 56, 320-340.
- Hansel, M. (1987). Citizen Crime Stereotypes - Normative Consensus Revisited. *Criminology*, 25, 455-485.
- Harrington, D. (2009). *Confirmatory Factor Analysis*. Oxford: Oxford University Press.
- Harrison, C. H. (2010). Mail Surveys and Paper Questionnaires. In P. V. Mardsen & J. D. Wright (Eds.), *Handbook of Survey Research. Second Edition* (pp. 499-526). Bingley: Bingley Emerald.
- Hartmann, D. P. (1969). Influence of Symbolically Modelled Instrumental Aggression and Pain Cues on Aggressive Behaviour. *Journal of Personality and Social Psychology*, 11, 280-288.
- Hawkins, D. (1980). Perceptions of Punishment for Crime', *Deviant Behavior*, 2/1. *Deviant Behavior*, 2(1), 193-215.
- Hawkins, D. & Pingree, S. (1982). Television's Influence on Social Reality. In D. B. Pearl, L. & J. Lazar (Eds.), *Television and behavior: Ten years of scientific progress and implications for the*

- eighties, volume 2, technical reviews* (pp. 224-247). Rockville: National Institute of Mental Health.
- Hayes, A. F. (2009). Beyond Baron and Kenny: Statistical Mediation Analysis in the New Millennium. *Communication Monographs*, 76(4), 408-420.
- Hayes, A. F. (2013). *Introduction to Mediation, Moderation, and Conditional Process Analysis A Regression-Based Approach*. New York: Guilford Press.
- Head, S. W. (1954). Content Analysis of Television Drama Programs. *The Quarterly of Film Radio and Television*, 9(2), 175-194.
- Herzog, S. (2003a). Does the Ethnicity of Offenders in Crime Scenarios Affect Public Perceptions of Crime Seriousness? A Randomized Survey Experiment in Israel. *Social Forces*, 82(2), 757-781.
- Herzog, S. (2003b). Religiosity and Perceptions of Crime Seriousness by Jewish and Muslim respondents in Israel. *Deviant Behavior*, 24(2), 153-174.
- Herzog, S. & Einat, T. (2012). Moral Judgement, Crime Seriousness, and the Relations Between Them: An Exploratory Study. *Crime & Delinquency*, XX(X), 1-31.
- Hetsroni, A. (2011). Violence in Television Advertising: Content Analysis and Audience Attitudes. *Atlantic Journal of Communication*, 19(2), 97-112.
- Hetsroni, A. (2012). Violent Crime on American Television: A Critical Interpretation of Empirical Studies. *Sociology Mind*, 2(2), 141-147.
- Hirsch, P. M. (1980). The "Scary World" of the Nonviewer and Other Anomalies - A Reanalysis of Gerbner et al.'s Findings on Cultivation Analysis. Part I. *Communication Research*, 7(4), 403-456.
- Hirtenlehner, H. (2008). Which Sentencing Goals Do Victims of Crime in Austria Support? Impressions from an Urban Victim Cohort. In H. Kury (Ed.), *Fear of Crime – Punitivity. New Developments in Theory and Research* (pp. 425-446). Bochum: Universitätsverlag Brockmeyer.
- Hoffman, M. L. (2000). *Empathy and Moral Development: Implications for Caring and Justice*. New York: Cambridge.
- Hoffner, C. & Cantor, J. (1985). Developmental Differences in Responses to a Television Character's Appearance and Behavior. *Developmental Psychology*, 21(6), 1065-1074.
- Hoge Raad voor Justitie. (2014). Vierde justitiebarometer 2014. Retrieved from <http://www.hrj.be/nl/content/justitiebarometer-2014>
- Holbert, L. & Stephenson, M. T. (2008). Commentary on the Uses and Misuses of Structural Equation Modeling in Communication Research. In A. F. Hayes, M. D. Slater & L. B. Snyder (Eds.), *The Sage sourcebook of advanced data analysis methods for communication research* (pp. 185-218). Los Angeles: CA: Sage.
- Holtfreter, K., Van Slyke, S., Bratton, J. & Gertz, M. (2008). Public Perceptions of White-collar Crime and Punishment. *Journal of Criminal Justice*, 36, 50-60.
- Holznagel, B. (2000). The Mission of Public Service Broadcasters. *International Journal of Communications Law and Policy*, 5, 1-6.
- Hooghe, M., De Swert, K. & Walgrave, S. (2005). Het leven zoals het is? Televisienieuws en onze kijk op de werkelijkheid. In M. Hooghe, K. de Swert & S. Walgrave (Eds.), *Nieuws op televisie: televisiejournals als venster op de wereld* (pp. 7-24). Leuven: Acco.
- Hough, M. & Kirby, A. (2013). The Role of Public Opinion in Formulating Sentencing Guidelines. In A. Ashworth & J. V. Roberts (Eds.), *Sentencing Guidelines: Exploring the English Model* (pp. 140-156). Oxford: Oxford University Press.
- Hough, M. & Roberts, J. V. (2002). Public Knowledge and Public Opinion of Sentencing. In C. Tata & N. Hutton (Eds.), *Sentencing and Society. International Perspectives* (pp. 157-176). Aldershot: Ashgate.
- Hough, M. & Roberts, J. V. (2012). Public Opinion, Crime, and Criminal Justice. In M. Maguire, R. Morgan & R. Reiner (Eds.), *The Oxford Handbook of Criminology. Fifth Edition*. Oxford: Oxford University Press.

- Hough, M., Roberts, J. V., Jacobson, J., Moon, N. & Steel, N. (2009). Sentencing Advisory Panel - Report 6. Public Attitudes to the Principles of Sentencing. London: Sentencing Advisory Panel.
- Hough, M. & Sato, M. (2014). Report on Compliance with the Law: How Normative and Instrumental Compliance Interact. In S. Maffei & L. Markopoulou (Eds.), *Fiducia. New European Crimes and Trust-based Policy. Volume 2* (pp. 1-19). European Commission: Grant Agreement N° 2905632014.
- Howitt, D. & Cramer, D. (2005). *Methoden en technieken in de psychologie*. Amsterdam: Pearson Education Benelux.
- Hox, J. J. (1999). Principes en toepassing van structurele modellen. *Kind en adolescent*, 20(3), 136-146.
- Hox, J. J. & Bechger, T. M. (2007). An Introduction to Structural Equation Modeling. *Family Science Review*, 11, 354-373.
- Hsu, M. (1969). A Study of the Differential Responses to the Sellin-Wolfgang Index of Delinquency. *The sociological Commentator*, Spring, 41-50.
- Hsu, M. (1973). Culture and Sexual Differences on the Judgement of Criminal Offenses. *Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science*, 64, 348-353.
- Huesmann, L. R. & Guerra, N. G. (1997). Children's Normative Beliefs about Aggression and Aggressive Behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, 408-419.
- Hughes, M. (1980). The Fruits of Cultivation Analysis: a Reexamination of Some Effects of Television Watching. *Public Opinion Quarterly*, 44(3), 287-302.
- Husak, D. (2007). *Overcriminalization: The Limits of the Criminal Law*. Oxford: Oxford University Press.
- Ignatans, D. & Pease, K. (2015). Taking Crime Seriously: Playing the Weighting Game. Policing: a Journal of Policy and Practice. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, First published online.
- Indemaur, D. (1990). Crime Seriousness and Sentencing: A Comparison of Court Practice and the Perceptions of a Sample of the Public and Judges Retrieved from <http://www.criminologyresearchcouncil.gov.au/reports/32-89.pdf>
- Innes, M. & Fielding, N. (2002). From Community to Communicative Policing: 'Signal Crimes' and the Problem of Public Reassurance. *Sociological Research Online*, 7(2).
- Isenring, G. L. (2008). Perception of Seriousness and Concern about White-Collar Crime: Some Results of an Opinion Survey Among Swiss Banks. *European Journal of Criminal Policy and Research*, 14, 371-389.
- Ivory, J. D., Hatch, J., Williams, A. P. & Covucci, D. (2007). *Terrorism in Film Trailers: Demographics, Portrayals, Violence, and Changes in Content After September 11, 2001*. Paper presented at the Convention of the Association for Education in Journalism and Mass Communication, Washington D.C.
- Jackson, J., Bradford, B., Hough, M. & Murray, K. H. (2010). Compliance with the Law and Policing by Consent: Notes on Police and Legal Legitimacy. In A. Crawford & A. Hucklesby (Eds.), *Legitimacy and Compliance in Criminal Justice*. (pp. 1-18). London: Routledge.
- Jacoby, J. E. & Cullen, F. T. (1999). The Structure of Punishment Laws: Applying the Rossi-Berk Model. *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 89(1), 245-312.
- Jarvis, C. B., Mackenzie, S. B., Podsakoff, P. M., Mick, D. G. & Bearden, W. O. (2003). A Critical Review of Construct Indicators and Measurement Model Misspecification in Marketing and Consumer Research. [Article]. *Journal of Consumer Research*, 30(2), 199-218.
- Jenkins, G. D. & Taber, T. D. (1977). A Monte Carlo study on factors affecting three incides of composite scale reliability. *Journal of Applied Psychology*, 62, 392-398.
- Jeugd Onderzoeksplatform. (2010). Technisch Verslag JOP-monitor Brussel. Retrieved from <http://www.jeugdonderzoeksplatform.be/publicaties/TechnischverslagJOP%20Brussel.pdf>
- Jewkes, Y. (2004). *Media and Crime*. London: Sage Publications.

- Jewkes, Y. (2009). *Crime and the Media. Volume 2: Media Representations of Crime and Criminal Justice*. London: Sage.
- Jones, T. & Cunningham, P. H. (2008). Violent Advertising on Canadian Primetime Television: A Frequency Analysis and Potential Impact. *Canadian Journal of Media Studies*, 4(1), 41-70.
- Jöreskog, K. G. (1993). Testing Structural Equation Models. In K. A. Bollen & J. S. Lang (Eds.), *Testing structural equation models* (pp. 294-316). Newbury Park, CA: Sage.
- Kapsis, R. E. (1978). Black Ghetto Diversity and Anomie: A Sociopolitical View. *American Journal of Sociology*, 83, 1132-1153.
- Katz, E., Gurevitch, M. & Haas, H. (1973). On the Use of the Mass Media for Important Things. *American Sociological Review*, 38, 164-181.
- Kelly, P. T. (1999). *Television Violence: A Guide to the Literature (second edition)*. New York: Nova Science Publishers.
- Kidd-Hewitt, D. (2002). Crime and the Media: A Criminological Perspective. In Y. Jewkes & G. Letherby (Eds.), *Criminology: a reader* (pp. 116-129). London: Sage.
- Kirby, A. & Jacobson, J. (2013). Public Attitudes to the Sentencing of Drug Offenses. *Criminology and Criminal Justice*, 14(3), 334-350.
- Kirk, D. S. & Matsuda, M. (2011). Legal Cynicism, Collective Efficacy, and the Ecology of Arrest. *Criminology*, 49(2), 443-472.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and Practices of Structural Equation Modeling. Third edition*. New York: The Guilford Press.
- Krippendorff, K. (1980). *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*. Newbury Park, CA: Sage.
- Krippendorff, K. (2004). *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*. Newbury Park, CA: Sage.
- Krosnick, J. A., Judd, C. M. & Wittenbrink, B. (2005). The Measurement of Attitudes. In D. Albarracín, B. T. Johnson & M. P. Zanna (Eds.), *The Handbook of Attitudes*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.
- Krosnick, J. A. & Presser, S. (2010). Question and Questionnaire Design. In P. V. Marsden & J. D. Wright (Eds.), *Handbook of Survey Research. Second Edition* (pp. 263-314). Bingley: Bingley Emerald.
- Ksiazek, T. D. & Webster, J. G. (2008). Cultural Proximity and Audience Behavior: The Role of Language in Patterns of Polarization and Multicultural Fluency. *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 52(3), 485-503.
- Kubrin, C. E. & Pollak, J. M. (2007). Crime in the News: How Crimes, Offenders and Victims are Portrayed in the Media. *Journal of Criminal Justice and Popular Culture*, 14(1), 59-83.
- Kunkel, D., Wilson, B. J., Potter, J., Linz, D., Donnerstein, E., Smith, S. L. & Blumenthal, E. (2000). Content Analysis of Entertainment Television: Implications for Public Policy. In J. T. Hamilton (Ed.), *Television Violence and Public Policy* (pp. 149-162). Michigan: University of Michigan Press.
- Kutateladze, B. & Crossman, A. M. (2009). An Exploratory Analysis of Gender Differences in Punitiveness in Two Countries. *International Criminal Justice Review*, 19, 322-343.
- Kwan, Y. K., Chiu, L. L., Ip, W. C. & Kwan, P. (2002). Perceived Crime Seriousness: Consensus and Disparity. *Journal of Criminal Justice*, 30(6), 623-632.
- Kwan, Y. K., Ip, W. C. & Kwan, P. (2000). A Crime Index with Thurstone's Scaling of Crime Severity. *Journal of Criminal Justice*, 28, 237-244.
- Lang, A., Geiger, S., Strickwerda, M. & Summer, J. (1993). The Effect of Related and Unrelated Cuts on Viewer's Memory for Television: A Limited Capacity Theory of Television Viewing. *Communication Research*, 20, 4-29.
- Lang, A., Newhagen, J. & Reeves, B. (1996). Negative Video as Structure: Emotion, Attention, Capacity, and Memory. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 40(4), 460-477.
- Lazarus, R. S. & Alfert, E. (1964). Short-circuiting of Threat by Experimentally Altering Cognitive Appraisal. *Journal of Abnormal Psychology*, 69, 195-205.

- Lei, P. & Wu, Q. (2007). Introduction to Structural Equation Modeling: Issues and Practical Considerations. *Educational Measurement: Issues and Practice*, 26(3), 33-43.
- Levi, M. & Jones, S. (1985). Public and Police Perceptions of Crime Seriousness in England and Wales. *British Journal of Criminology*, 25, 234-250.
- Lichter, L. S. & Lichter, S. R. (1983). *Prime Time Crime*. Washington D.C.: Media Institute.
- Lichter, L. S. & Lichter, S. R. (1994). *Prime Time: How TV portrays American culture*. Washington D.C.: Regnery.
- Linz, D. G., Donnerstein, E. & Penrod, S. (1988). Effects of Long-term Exposure to Violent and Sexually Degrading Depictions of Women. *Journal of Personality and Social Psychology*, 55, 758-768.
- Lissitz, R. W. & Green, S. B. (1975). Effects of the Number of Scale Points on Reliability: A Monte Carlo Approach *Journal of Applied Psychology*, 60, 10-13.
- Luhmann, N. (1992). What is Communication? *Communication Theory*, 2(3), 251-258.
- Luterman, K. G. & Middleton, R. (1970). Authoritarianism, Anomia, and Prejudice. *Social Forces*, 48, 485-492.
- Lynch, J. P. & Danner, M. J. E. (1993). Offense Seriousness Scaling: An Alternative to Scenario Methods. *Journal of Quantitative Criminology*, 9(3), 309-322.
- Lyons, C. J. (2008). Individual Perceptions and the Social Construction of Hate Crimes: A Factorial Survey. *The Social Science Journal*, 45(1), 107-131.
- MacCoun. (1998). Toward a Psychology of Harm Reduction. *American Psychologist*, 53(11), 1199-1208.
- Maguire, B., Sandage, D. & Weatherby, G. A. (2000). Violence, Morality, and Television Commercials. *Sociological Spectrum*, 20(1), 121-143.
- Malle, B. F. (2006). Intentionality, Morality, and Their Relationship in Human Judgment. *Journal of Cognition and Culture*, 6(1-2), 87-112.
- Maltz, M. (1990). *Measuring the Effectiveness of Organized Crime Control Efforts*. Chicago, IL: Office of International Criminal Justice.
- Martin, W. S. (1978). Effects of Scaling on the Correlation Coefficient: Additional Considerations. *Journal of Marketing Research*, 15, 304-308.
- McCleary, R., O'Neil, M. J., Epperlein, T., Jones, C. & Gray, R. H. (1981). Effects of Legal Education and Work Experience on Perceptions of Crime Seriousness. *Social Problems*, 28, 276-289.
- McDill, E. L. (1961). Anomie, Authoritarianism, Prejudice, and Socioeconomic Status: An Attempt at Clarification. *Social Forces*, 39(3), 239-245.
- McGuire, B., Sandage, D. & Weatherby, G. A. (1999). Crime Stories as Television News: A Content Analysis of National, Big City, and Small Town Newscasts. *Journal of Criminal Justice and Popular Culture*, 7(1), 1-14.
- Mentor, K. W. & Dorne, C. K. (1998). The Association between Right-wing Authoritarianism and Perceived Seriousness of Deviant Acts: A Research Note. *Deviant Behavior*, 19, 73-87.
- Miethe, T. D. (1982). Public Consensus on Crime Seriousness: Normative Structure or Methodological Artifact? *Criminology*, 20, 515-526.
- Miethe, T. D. (1984). Types of Consensus in Public Evaluations of Crime: An Illustration of Strategies for Measuring Consensus. *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 75, 459-473.
- Miethe, T. D. (1986). Social Psychophysical Measurement: A Comparison of the Measurement Properties of Magnitude and Categorical Scaling of Social Perceptions. *Social Science Quarterly*, 67(1), 195-204.
- Mill, J. S. (1859). *On Liberty. The Second Edition*. London: John W Parker and Son, West Strand.
- Miller, W. (2010). Conservatism and the Devlin-Hart Debate. *International Journal of Politics and Good Governance*, 1(1.3), 1-20.
- Minnebo, J. (2006). The Relation Between Psychological Distress, Television Exposure, and Television-Viewing Motives in Crime Victims. *Media Psychology*, 8(2), 65-93.
- Moore, M. (1997). *Placing Blame. A Theory of criminal law*. Oxford: Clarendon Press.
- Morgan, M. & Shanahan, J. (1991). Television and the Cultivation of Political Attitudes in Argentina. *Journal of Communication*, 41, 88-103.

- Morgan, M. & Shanahan, J. (1997). Two Decades of Cultivation Research: An Appraisal and Meta-Analysis. *Communication Yearbook*, 20, 1-45.
- Morgan, M. & Shanahan, J. (2010). The State of Cultivation. *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 54(2), 337-355.
- Morgan, M., Shanahan, J. & Signorielli, N. (2012a). Looking Forward, Looking Backward. Ten Questions about Cultivation. In M. Morgan, J. Shanahan & N. Signorielli (Eds.), *Living With Television Now. Advances in cultivation theory and research* (pp. 389-404). New York: Peter Lang Publishing.
- Morgan, M., Shanahan, J. & Signorielli, N. (2012b). The Stories We Tell. Cultivation Theory and Research. In M. Morgan, J. Shanahan & N. Signorielli (Eds.), *Living With Television Now. Advances in cultivation theory and research* (pp. 1-37). New York: Peter Lang Publishing.
- Mortelmans, D. & dehortogh, B. (2007). *Regressieanalyse*. Leuven: Acco.
- Mortelmans, D. & dehortogh, B. (2008a). *Factoranalyse*. Leuven: Acco.
- Mortelmans, D. & Dehortogh, B. (2008b). *SPSS in onderzoek*. Leuven: Acco.
- Mundorf, N. & Zillmann, D. (1991). Effects of Story Sequencing on Affective Reactions to Broadcast News. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 35(2), 197-211.
- Mustonen, A. & Pulkkinen, L. (1997). Television Violence: A Development of a Coding Scheme. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 41(2), 168-189.
- Muthén, L. & Muthén, B. O. (2010). *Mplus. Statistical Analysis With Latent Variables. User's Guide. Sixth Edition*. Los Angeles, CA: Muthén & Muthén.
- Newburn, T. (2013). *Criminology. Second Edition*. New York: Routledge.
- Newman, G. R. (1976). *Comparative Deviance: Perception and Law in Six Cultures*. New York: Elsevier.
- Notten, N. & Kraaykamp, G. (2009). Parents and the Media. A Study of Social Differentiation in Parental Media Socialization. *Poetics*, 37, 185-200.
- O'Connell, M. & Whelan, A. (1996). Taking Wrong Seriously. *British Journal of Criminology*, 36(2), 299-318.
- Oliver, M. B. & Armstrong, G. B. (1995). Predictors of Viewing and Enjoyment of Reality-Based and Fictional Crime Shows. *Journalism and Mass Communication Quarterly*, 72(3), 559-570.
- Oliver, M. B. & Kalyanaraman, S. (2002). Appropriate for All Viewing Audiences? An Examination of Violent and Sexual Portrayals in Movie Previews Featured on Video Rentals. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 46(2), 283-299.
- Paoli, L., Adriaenssen, A., Greenfield, V. A. & Conickx, M. (2016). Shouldn't We be Serious About Serious Crime? *European Journal on Criminal Policy and Research, Submitted*.
- Parton, D. A., Hansel, M. & Stratton, J. R. (1991). Measuring Crime Seriousness. Lessons from the National Survey of Crime Severity. *British Journal of Criminology*, 31(1), 72-85.
- Pasquier, D. (2001). Media at Home: Domestic Interactions and Regulation. In S. Livingstone & M. Bovill (Eds.), *Children and Their Changing Media Environment: A European Comparative Study* (pp. 161-177). Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Pauwels, L. (2012). *Toegepaste statistiek met SPSS voor criminologen*. Antwerpen/Apeldoorn: Maklu.
- Pauwels, L. & Svensson, R. (2010). Informal Controls and the Explanation of Propensity to Offend: A Test in Two Urban Samples. *European Journal of Criminal Policy and Research*, 16, 15-27.
- Pease, K., Ireson, J. & Thorpe, J. (1974). Additivity Assumptions in the Measurements of Delinquency. *British Journal of Criminology*, 14, 256-263.
- Pepitone, A. & DiNubile, M. (1976). Contrast Effects in Judgements of Crime Severity and the Punishment of Criminal Violators. *Journal of Personality and Social Psychology*, 33(4), 448-459.
- Perse, E. M., Ferguson, D. & McLeod, D. M. (1994). Cultivation in the Newer Media Environment. *Communication Research*, 21(1), 79-104.
- Pew Research Center for the People and the Press. (2008). Internet Overtakes Newspapers as News Outlet. Retrieved from [<http://people-press.org/report/479/internet-overtakes-newspapers-as-news-source>]

- Pfeiffer, C., Windzio, M. & Kleimann, M. (2005). Media Use and its Impacts on Crime Perception, Sentencing Attitudes and Crime Policy. *European Journal of Criminology*, 2(3), 259-285.
- Piaget, J. (1932). *The Moral Judgement of the Child*. New York: Harcourt Brace.
- Pigott, T. D. (2001). A Review of Methods for Missing Data. *Educational Research and Evaluation*, 7(4), 353-383.
- Piquero, A. R., Fagan, J., Mulvey, E. P. & Steinberg, L. (2005). Developmental Trajectories of Legal Socialization among Serious Adult Offenders. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 99(1), 267-298.
- Piquero, N. L., Carmichael, S. & Piquero, A. R. (2008). Assessing the Perceived Seriousness of White-Collar and Street Crimes. *Crime & Delinquency*, 54(2), 291-312.
- Pleysier, S. (2010). *"Angst voor criminaliteit" onderzocht: de brede schemerzone tussen alledaagse realiteit en irrationeel fantoom*. Den Haag: Boom juridische uitgevers.
- Pleysier, S., Vervaeke, G. & Goethals, J. (2010). Criminaliteit en onveiligheid bevestigd. Evolutes, methodologische knelpunten en uitdagingen bij de victim survey. In L. Pauwels, S. De Keulenaar, S. Deltenre, L. Deschamps, H. Elffers, J. Forceville, J. Goethals, R. Kerkab, E. Maes, S. Pleysier, P. Ponsaers & E. Van Dael (Eds.), *Panopticon Libri 3. Criminografische ontwikkelingen: Van (victim-)survey tot penitentiaire statistiek*. Antwerpen: Maklu.
- Podgorecki, A. (1973). *Knowledge and Opinion about Law*. London: Robertson.
- Pontell, H. N., Granite, D. & Keenan, C. G., G. (1985). Seriousness of Crimes: A Survey of the Nation's Chiefs of Police. *Journal of Criminal Justice*, 13, 1-13.
- Potter, J. (1994). Cultivation Theory and Research. A Methodological Critique. *Journalism Monographs*, 147, October 1994, 1-36.
- Potter, J. & Vaughan, M. (1997). Antisocial Behaviors in Television Entertainment: Trends and Profiles. *Communication Research Reports*, 14(1), 116-124.
- Potter, J., Vaughan, M., Warren, R., Howley, K., Land, A. & Hegemeyer, J. (1995). How Real Is the Portrayal of Agression in Television Entertainment Programming? *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 39, 496-516.
- Potter, W. J. (1993). Cultivation Theory and Research: A Conceptual Critique. *Human Communication Research*, 19, 564-601.
- Potter, W. J. (1999). *On Media Violence*. California: Thoasand Oaks.
- Potter, W. J. (2003). *The 11 Myths of Media Violence*. London: Sage Publications.
- Potter, W. J. & Chang, I. C. (1990). Television Exposure Measures and the Cultivation Hypothesis. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 34, 313-333.
- Potter, W. J. & Levi-Donnerstein, D. (1999). Rethinking Validity and Reliability in Content Analysis. *Journal of Applied Communication Research*, 27, 258-284.
- Potter, W. J. & Ware, W. (1987). An Analysis of the Context of Antisocial Acts on Prime-Time Television. *Communication Research*, 14, 664-686.
- Potter, W. J., Warren, R., Vaughan, M., Howley, K., Land, A. & Hagemeyer, J. (1997). Antisocial Acts in Reality Programming on Television. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 41, 69-89.
- Preacher, K. J. & Hayes, A. F. (2008). Asymptotic and Resampling Strategies for Assessing and Comparing Indirect Effects in Multiple Mediator Models. *Behavior Research Methods* 40(3), 879-891.
- Rauma, D. (1991). The Context of Normative Consensus: An Expansion of the Rossi/Berk Consensus Model with an Application to Crime Seriousness. *Social Science Research*, 20, 1-28.
- Ray, J. J. (1985). Defective Validity in the Altemeyer Authoritarianism Scale. *Journal of Social Psychology*, 125(2), 171-172.
- Reiner, R., Livingstone, S. & Allen, J. (2003). From Law and Order to Lynch Mobs: Crime News Since the Second World Warr. In P. Mason (Ed.), *Criminal Visions. Media Representations of Crime and Justice* (pp. 13-32). Collompton: Willan Publishing.
- Reisig, M. D., Wolfe, S. E. & Holtfreter, K. (2011). Legal Cynicism, Legitimacy, and Criminal Offending. The Nonconfounding Effect of Of Low Self-Control. *Criminal Justice and Behavior*, 38(12), 1265-1279.

- Reuband, K. H. (2009). Portrayals of Crime in the German Mass Media. Trends, Patterns and Impact on Fear of Crime. In G. Meško, T. Cockcroft, A. Crawford & A. Lemaître (Eds.), *Crime, media and fear of crime* (pp. 161-186). Ljubljana: TIPOGRAFIJA.
- Riddle, K. (2010). Remembering Past Media Use: Toward the Development of a Lifetime Television Exposure Scale. *Communication Methods and Measures*, 4(3), 241-255.
- Riedel, M. (1975). Perceived Circumstances, Inferences of Intent and Judgments of Offense Seriousness. *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 66(2), 201-208.
- Riffe, D., Lacy, S. & Ficio, F. G. (2005). *Analyzing Media Messages Using Quantitative Content Analysis in Research. Second Edition*. Mahwah: Erlbaum.
- Riffe, D., Lacy, S., Nagovan, J. & Burkum, L. (1996). The Effectiveness of Simple Random and Stratified Random Sampling in Broadcast News Content Analysis. *Journalism and Mass Communication Quarterly*, 73, 159-168.
- Robert, P. & Faugeron, C. (1978). *La Justice et Son Public. Les représentations sociales du système penal*. Genève: Masson et Médecine et Hygiène.
- Roberts, J. V. & Edwards, D. (1989). Contextual Effects of Crimes, Criminals, and the Purposes of Sentencing. *Journal of Applied Social Psychology*, 19(11), 902-917.
- Roberts, J. V. (1994). *Public Knowledge of Crime and Justice. An Inventory of Canadian Findings*. Ottawa: Department of Justice Canada.
- Roberts, J. V. (2011). The Future of State Punishment: The Role of Public Opinion in Sentencing. In M. Tonry (Ed.), *Retributivism Has a Past. Has It a Future?* (pp. 101-129). Oxford: Oxford University Press.
- Roberts, J. V. & Stalans, L. J. (2000). *Public Opinion, Crime and Criminal Justice*. Colorado: Westview Press.
- Roberts, J. V., Stalans, L. J., Indemaur, D. & Hough, M. (2003). *Penal Populism and Public Opinion*. Oxford: Oxford University Press.
- Roberts, J. V. & Stalans, L. S. (1997). *Public Opinion, Crime, and Criminal Justice*. Boulder: Westview.
- Robinson, P. H. (2009). Empirical Desert In P. H. Robinson, P. Garvey & K. Kessler Kerzan (Eds.), *Criminal Law Conversations* (pp. 29-39). Oxford: Oxford University Press.
- Robinson, P. H. (2012). Criminalisation Tensions: Empirical Desert, Changing Norms, and Rape Reform. In R. A. Duff, L. Farmer, S. E. Marshall & V. Tadros (Eds.), *The Structures of the Criminal Law*. Oxford: Oxford University Press.
- Robinson, P. H. & Darley, J. M. (1997). The Utility of Desert. *Northwestern University Law Review*, 91(2), 453-499.
- Robinson, P. H. & Darley, J. M. (2007). Intuitions of Justice: Implications for Criminal Law and Justice Policy. *Southern California Law Review*, 81(1), 1-68.
- Roe, K. (2000). Socio-Economic Status and Children's Television Use. *Communications*, 25(1), 3-18.
- Rohan, M. J. & Zanna, M. P. (1996). Value Transmission in Families. In M. P. Zanna (Ed.), *The psychology of values: The Ontario symposium*. New York: Free Press.
- Romer, D., Jamieson, K. H. & Aday, S. (2003). Television News and the Cultivation of Fear of Crime. *Journal of Communication*, 53(1), 88-104.
- Romer, D., Jamieson, P., Bleakley, A. & Jamieson, K. H. (2014). Cultivation Theory: Its History, Current Status, and Future Directions. In R. S. Fortner & P. M. Fackler (Eds.), *The Handbook of Media and Mass Communication Theory* (pp. 115-136). Chichester: Wiley-Blackwell.
- Rood-Pijpers, E. (1988). *Mensen over Misdaad en Straf*. Arnhem: Gouda Quint BV.
- Rosenberger, J. S. & Callanan, V. J. (2011). The Influence of Media on Penal Attitudes. *Criminal Justice Review*, 36(4), 435-455.
- Rosengren, K. E. & Windahl, S. (1989). *Media Matter: TV Use in Childhood and Adolescence*. Norwood, NJ: Ablex.
- Rosenmerkel, S. P. (2001). Wrongfulness and Harmfulness as Components of Seriousness of White-Collar Offenses. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 17(4), 308-327.
- Rossi, P., Simpson, J. & Miller, J. (1985). Beyond Crime Seriousness: Fitting the Punishment to the Crime. *Journal of Quantitative Criminology*, 1(1), 59-90.

- Rossi, P. H. & Berk, R. E. (1985). Varieties of Normative Consensus. *American Sociological Review*, 50, 333-347.
- Rossi, P. H. & Henry, P. H. (1980). Seriousness: A Measure for All Purposes? In M. W. Klein & K. S. Teilmann (Eds.), *Handbook of Criminal Justice Evaluation* (pp. 498-505). Beverly Hills: Sage Publications.
- Rossi, P. H., Waite, E., Bose, C. E. & Berk, R. E. (1974). The Seriousness of Crimes: Normative Structure and Individual Differences. *American Sociological Review*, 39(2), 224-237.
- Rossmann, C. & Brosius, H.-B. (2004). The Problem of Causality in Cultivation Research. [Article]. *Communications: The European Journal of Communication Research*, 29(3), 379-397.
- Roth, J. (1978). Prosecutor Perceptions of Crime Seriousness. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 69, 232-242.
- Rothmund, T., Gollwitzer, M., Baumert, A. & Schmitt, M. (2013). The Psychological Functions of Justice in Mass Media. In R. C. Tamborini (Ed.), *Media and the Moral Mind* (pp. 170-197). New York: Routledge.
- Rubin, E. L. (1999). Introduction: Minimizing Harm as a Solution to the Crime Policy Conundrum. In E. L. Rubin (Ed.), *Minimizing Harm: A New Crime Policy for Modern America* (pp. 1-33). Boulder, CO: Westview.
- Russo, S. & Roccato, M. (2010). How Long Does Victimization Foster Fear of Crime? A Longitudinal Study. *Journal of Community Psychology*, 38(8), 960-974.
- Sampson, R. J. & Bartusch, J. (1998). Legal Cynicism and (Subcultural?) Tolerance of Violence?: The Neighborhood Context of Racial Differences *Law & Society Review* 32(4), 777-804.
- Sander, I. (1997). How Violent is TV Violence? An Empirical Investigation of Factors Influencing Viewers' Perceptions of TV Violence. *European Journal of Communication*, 12, 43-98.
- Savenberg, S. & Wouters, P. (2010). "CRIME CONCERN": Een bevolkingsbevraging over het belang van een aantal veiligheidsproblemen. *Panopticon*(3), 89-96.
- Scharrer, E. (2008). Media Exposure and Sensitivity to Violence in News Reports: Evidence of Desensitization? *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 85(2), 291-310.
- Scharrer, E., Bergstrom, A., Paradise, A. & Ren, Q. (2006). Laughing to Keep From Crying: Humor and Aggression in Television Commercial Content. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 50(4), 615-634.
- Scheepers, P., Felling, A. & Peters, J. (1992). Anomia, Authoritarianism and Ethnocentrism: Update of a Classic Theme and an Empirical Test. *Politics & the Individual*, 2, 43-59.
- Schneider, B. (1982). The Nonmetric Analysis of Difference Judgements in Social Psychophysics: Scale Validity and Dimensionality. In B. Wegener (Ed.), *Social Attitudes and Psychophysical Measurement* (pp. 317-337). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Schoep, G. K. & Vanderveen, G. N. G. (2012). De ernst van het feit: Percepties, attitudes en referentiepunt bij strafbaarstelling. In C. P. M. Cleiren, M. J. J. Kunst, J. P. van der Leun, G. K. Schoep & J. M. ten Voorde (Eds.), *Criteria voor strafbaarstelling in een nieuwe dynamiek. Symbolische legitimiteit versus maatschappelijke en sociaal-wetenschappelijke legitimiteit* (pp. 155-177). Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Schrager, L. S. & Short, J. F. (1980). How Serious a Crime? Perceptions of Organizational and Common Crimes. In G. Geis & E. Stotland (Eds.), *White-collar crime: theory and research* (pp. 14-31). Beverly Hills: CA: Sage.
- Schrump, L. J. (2004). The Cognitive Process Underlying Cultivation Effects Are a Function of Whether the Judgements Are On-line or Memory-based. *Communications*, 29, 327-344.
- Schrump, L. J. & Lee, J. (2012). Multiple Processes Underlying Cultivation Effects. In M. Morgan, J. Shanahan & N. Signorielli (Eds.), *Living With Television Now. Advances in cultivation theory and research*. New York: Peter Lang Publishing.
- Schumacker, R. E. & Lomax, R. G. (2004). *A Beginner's Guide to Structural Equation Modeling. Second Edition*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Schwartz, M. D. & Boehnke, K. (2004). Evaluating the Structure of Human Values with Confirmatory Factor Analysis. *Journal of Research in Personality*, 38, 230-255.

- Schwartz, S. H. (2001). Chapter 7: A Proposal for Measuring Value Orientations across Nations. In E. S. Survey (Ed.), *European Social Survey Core Questionnaire Development*. London: City University London.
- Schwartz, S. H. (2007). Questionnaire Development Report. Chapter 7: A Proposal for Measuring Value Orientations across Nations Retrieved from http://www.europeansocialsurvey.org/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=83&Itemid=80
- Scott, J. E. & Al-Thakeb, F. (1980). Perceptions of Deviance Cross-Culturally. In G. Newman (Ed.), *Deviance: A comparative perspective* (pp. 42-67). Beverly Hills: Sage.
- Sebba, L. (1984). Crime Seriousness and Criminal Intent. *Crime & Delinquency*, 30(2), 227-244.
- Sechrest, D. K. (1969). Comparison of Inmates' and Staff's Judgements of the Severity of Offenses. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 6(41), 41-55.
- Seeman, M. (1959). On the Meaning of Alienation. *American Sociological Review*, 24(6), 783-791.
- Sellin, T. & Wolfgang, M. (1964). *The Measurement of Delinquency*. Montclair: Patterson Smith.
- Sellin, T. & Wolfgang, M. (1991). The Psychological Scaling of the Seriousness of Crime. *Citation Classics Commentaries*, 8, 20-20.
- Sentencing Guidelines Council. (2004). *Overarching Principles: Seriousness - Guideline*. London: Sentencing Guidelines Council.
- Serajzadeh, S. H. (2008). Social Determinants of the Seriousness of Crime: An Examination of a Muslim Sample. *Social Compass*, 541-560.
- Shanahan, J. (1998). Television and Authoritarianism: Exploring the Concept of Mainstreaming. *Political Communication*, 15, 483-495.
- Shanahan, J. & Morgan, M. (1999). *Television and Its Viewers. Cultivation Theory And Research*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sheley, J. F. (1980). Crime Seriousness Ratings: The impact of Survey Questionnaire Form and Item Context. *British Journal of Criminology*, 20, 123-135.
- Sherman, L. (2007). The Power Few: Experimental Criminology and the Reduction of Harm. The 2006 Joan McCord Prize Lecture. *Journal of Experimental Criminology*, 3(4), 299-321.
- Sherman, L., Neyroud, P. W. & Neyroud, E. C. (2014). The Cambridge Crime Harm Index (CHI): Measuring total harm from crime based on sentencing guidelines, Version 2.0. (Unpublished report for the University of Cambridge, Institute of Criminology).
- Signorielli, N. (2005). *Violence in the Media: A Reference Handbook* Santa Barbara: ABC-CLIO.
- Simester, A. P. & von Hirsch, A. (2011). *Crimes, Harms, and Wrongs: On the Principles of Criminalisation*. London: Hart Publishing.
- Skogan, W. G. (1984). Reporting Crimes to the Police: The Status of World Research. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 21(2), 113-137.
- Smoley, M. & Kivivuori, J. (2006). The Relationship Between Crime News and Fear of Violence. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 7(2), 211-227.
- Smythe, D. W. (1954). Reality as Presented by Television. *Public Opinion Quarterly*, 18, 143-156.
- SOCA. (2010). *Annual Plan 2010/2011*. London: Serious Organised Crime Agency, March 2010.
- Soley, L. C. & Reid, L. N. (1985). Baiting Viewers: Violence and Sex in Television Program Advertisements. *Journalism Quarterly*, 62(1), 105-131.
- Spiranovic, C. A., Roberts, L. D. & Indemaur, D. (2011). What Predicts Punitiveness? An Examination of Predictors of Punitive Attitudes Towards Offenders in Australia. *Psychiatry, Psychology and Law*, 1-13.
- SPOT. (2012). Alles over tijd. Spot tijdbestedingonderzoek 2012, . Retrieved from <http://www.spot.nl/docs/default-source/tijdbestedingsonderzoek/boekje-alles-over-tijd-2012.pdf?sfvrsn=0>
- Srole, L. (1956). Social Integration and Certain Corollaries: An Exploratory Study. *American Sociological Review*, 21, 709-716.
- Stamatakis, E., Hillsdon, M., Mishra, G., Hamer, M. & Marmot, M. (2009). Television Viewing and Other Screen-based Entertainment in Relation to Multiple Socio-economic Status Indicators

- and Area Deprivation: The Scottish Health Survey 2003. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 63, 734-740.
- Steunpunt Media & Nieuwsarchief TV. (2003-2014). Codeboek TV. Variabelen. Retrieved from http://www.steunpuntmedia.be/?page_id=13
- Stylianou, S. (2003). Measuring Crime Seriousness Perceptions: What Have We Learned and What Else Do We Want to Know. *Journal of Criminal Justice*, 31(1), 37-56.
- Surette, R. (2011). *Media, Crime and Criminal Justice: Images, Realities and Policies*. Belmont: Thomson-Wadsworth.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2001). *Using Multivariate Statistics*. 4th edition. Boston: Allyn & Bacon.
- Tangney, J. P., Stuewig, J., Kopelovich, S., Meyer, P. J. & Cosby, B. (2012). Reliability, Validity, and Predictive Utility of the 25-item Criminogenic Cognitions Scale (CCS). *Criminal Justice and Behavior*, 39(10), 1340-1360.
- Thornton, S., Thornton, D. & Whitney, H. (1991). Social Attitudes and the Availability of Moral Knowledge Structures. *Personality and Individual Differences*, 12, 561-564.
- Tillinghast, D. S. (1980). Direct Magnitude Estimation Scales for Public Opinion Research. *The Public Opinion Quarterly*, 44(3), 377-384.
- Tomarken, A. J. & Waller, N. G. (2005). Structural Equation Modeling: Strengths, Limitations, and Misconceptions. *Annual Review of Clinical Psychology*, 1(1), 31-65.
- Tonry, M. (2015). The Fog Around Cost-of-Crime Studies May Finally Be Clearing. *Criminology & Public Policy*, 14(4), 653-671.
- Tseloni, A. & Zarafonitou, C. (2008). Fear of Crime and Victimization : A Multivariate Multilevel Analysis of Competing Measurements. *European Journal of Criminology*, 5(4), 387-409.
- Tusikov, N. (2012). Measuring Organised Crime-related Harms: Exploring Five Policing Methods. *Crime, Law and Social Change*, 99-115.
- Tyler, T. (2003). Procedural Justice, Legitimacy, and the Effective Rule of Law. In M. Tonry (Ed.), *Crime and Justice*, Vol. 30: a Review of Research (pp. 283-357). Chicago: University of Chicago Press.
- Tyler, T. (2007). *Legitimacy and Criminal Justice*. New York: Russell Sage Foundation.
- Unnever, J. & Cullen, F. T. (2009). Empathic Identification and Punitiveness: A Middle-range Theory of Individual Differences. *Theoretical Criminology*, 13, 283-312.
- Valkenburg, P. M. & Buijzen, M. (2011). Fear Responses to Media Entertainment. In S. L. Calvert & B. J. Wilson (Eds.), *The Handbook of Children, Media and Development* (pp. 334-352). Chichester: Wiley-Blackwell.
- Valkenburg, P. M., Krcmar, M., Peeters, A. L. & Marseille, N. M. (1999). Developing A Scale To Assess Three Styles of Television Mediation: "Instructive Mediation," "Restrictive Mediation", and "Social Coviewing". *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 43, 53-66.
- Van Cauwenberge, A., d'Haenens, L. & Beentjes, H. (2013). Young People's News Orientations and Uses of Traditional and New Media for News. *Communications*, 38(4), 367-388.
- Van Cuilenburg, J. J. (1984). *Communicatiewetenschap*. Muiderberg: Coutinho bv.
- Van den Bogaerde, E., Van den Steen, I. & De Bie, A. (2009). Veiligheidsmonitor 2008-2009. Tabellenrapport: Resultaten van de federale enquête. Retrieved from http://www.polfed-fedpol.be/pub/veiligheidsMonitor/2008_2009/reports/federaal_2008.pdf
- Van den Bulck, J. (1995). The Selective Viewer: Defining (Flemish) Viewer Types. *European Journal of Communication*, 10(2), 147-177.
- Van den Bulck, J. (1996). Veelkijkers versus vaakkijkers: betrouwbaarheid en validiteit bij het meten van het kijkvolume. *Communicatiewetenschap*, 24(1), 40-56.
- Van den Bulck, J. (1999). Mediation: Toward a Media Theory of the Social Construction of Reality. *Communicatio: South African Journal for Communication Theory and Research*, 25(1-2), 3-11.
- Van den Bulck, J. (2004). The Relationship Between Television Fiction and Fear of Crime: An Empirical Comparison of Three Causal Explanations. *European Journal of Communication*, 19(2), 239-248.

- Van den Bulck, J. (2012). International Cultivation. In M. Morgan, J. Shanahan & N. Signorielli (Eds.), *Living With Television Now. Advances in cultivation theory and research* (pp. 237-259). New York: Peter Lang Publishing.
- van der Pligt, J. & Blankers, M. (2013). *Survey-onderzoek. De meting van attitudes en gedrag*. Boom: Lemma.
- van Dijk, J. J. M. & Van Kesteren, J. (1996). The Prevalance and Perceived Seriousness of Victimization by Crime: Some Results of the International Crime Victims Survey. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 1, 48-70.
- Van Ijzendoorn, M. (1989). Moral Judgement, Authoritarianism and Ethnocentrism. *The Journal of Social Psychology*, 129(1), 37-45.
- Van Kerckvoorde, J. (1993). Is er een maat voor criminaliteit? *Onze Alma Mater/Leuvense perspectieven*, 47, 121-140.
- Van Mierlo. (2007). *De rol van televisie in de cultivatie van percepties en attitudes in verband met geneeskunde en gezondheid*. PhD, KU Leuven, Leuven.
- Verdonck, E., Cops, D., Pleysier, S. & Put, J. (2011). *Jongeren en geweld. Dader - en slachtofferschap gemeten en beleefd*. Leuven: Acco.
- Vernberg, E. M., Jacobs, A. K. & Hershberger, S. L. (1999). Peer Victimization and Attitudes About Violence During Early Adolescence. *Journal of Clinical Child Psychology*, 28, 349-364.
- Verwee, I. & Ponsaers, P. (2011). De Veiligheidsmonitor in crisis. *Panopticon*, 32(2), 54-62.
- Vinson, C. D. & Ertter, J. S. (2002). Entertainment or Education. How Do the Media Cover the Courts? *The Harvard International Journal of Press/Politics*, 7(4), 80-97.
- Voeten, M. J. M. & Van den Bercken, J. H. L. (2003). *Lineaire regressieanalyse*. Groningen: Wolters-Noordhof.
- Vogel, B. L. & Meeker, J. W. (2001). Perceptions of Crime Seriousness in Eight African-American Communities: The Influence of Individual, Environmental, and Crime-based Factors. *Justice Quarterly*, 18(2), 301-321.
- von Hirsch, A. (2009). Proportionate Sentences: A Desert Perspective. In A. von Hirsch, A. Ashworth & J. V. Roberts (Eds.), *Principled Sentencing. Readings on Theory and Policy* (pp. 115-125). Portland, OR: Hart.
- Von Hirsch, A. & Jareborg, N. (1991). Gauging Criminal Harms: A Living Standard Analysis *Oxford Journal of Legal Studies*, 11(1), 1-38.
- Waage, H. (1997). *Vertogen over de relatie tussen individu en gemeenschap. Ontwikkeling en validering van meetinstrumenten in het kader van survey-onderzoek*. Leuven: Acco.
- Walgrave, L. & Van Kerckvoorde, J. (1977). Ernstevaluatie van jeugdgedelinquentie: een attitude-onderzoek bij enkele rollen in de jeugdbescherming. *Tijdschrift voor Criminologie*, 20, 18-37.
- Walgrave, S. & Uce, V. (2007). Nieuws over criminaliteit op het TV-nieuws: ruim overdreven? In M. Hooghe, K. de Swert & S. Walgrave (Eds.), *De kwaliteit van het nieuws: Kwaliteitsindicatoren voor televisienieuws* (pp. 189-209). Leuven: Acco.
- Walker, J. R. (2000). Sex and Violence in Program Promotion. In S. T. Eastman (Ed.), *Research in media promotion* (pp. 101-126). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Walker, M. A. (1978). Measuring the Seriousness of Crimes. *British Journal of Criminology*, 18, 348-364.
- Warr, M. (1989). What is the Perceived Seriousness of Crimes? *Criminology*, 27(4), 795-822.
- Warr, M., Meier, R. F. & Erickson, M. L. (1983). Norms, Theories of Punishment and Publicly Preferred Penalties for Crimes. *Sociological Quarterly*, 24, 75-91.
- Warr, M. & Stafford, M. (1983). Fear of Victimization: A Look at the Proximate Causes. *Social Forces*, 61(4), 1033-1042.
- Wester, F. (1995). Inhoudsanalyse als systematisch-kwantificerende werkwijze. In H. Hüttner, K. Renckstorf & F. Wester (Eds.), *Onderzoekstypen in de communicatiewetenschap* (pp. 134-162). Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Wikström, P.-O. H., Oberwittler, D., Treiber, K. & Hardie, B. (2012). *Breaking Rules. The Social and Situational Dynamics of Young People's Urban Crime*. Oxford: Oxford University Press.

- Williams, T. M., Zabrack, M. L. & Joy, L. A. (1982). The Portayal of Agression on North American Television. *Journal of Applied Social Psychology*, 12, 360-380.
- Willis, G. B. (2005). *Cognitive Interviewing: A Tool for Inproving Questionnaire Design*. Thousand Oaks: CA: Sage Publications.
- Willis, G. B. & Beatty, P. C. (2007). Research Synthesis: The Practice of Cognitive Interviewing. *Public Opinion Quarterly*, 71(2), 287-311.
- Wilson, B. J., Kunkel, D., Linz, D., Potter, J., Donnerstein, E., Smith, S. L., . . . Gray, T. (1997). Part I. Violence in Television Programming Overall: University of California, Sant Barbara Study. In M. Seawell (Ed.), *National Television Violence Study. Volume 1* (pp. 3-267). California: Sage Publications.
- Wilson, C., Robinson, T. & Callister, M. (2012). Surviving Survivor: A Content Analysis of Antisocial Behavior and Its Context in a Popular Reality Television Show. *Mass Communication and Society*, 15(2), 261-283.
- Wolfgang, M., Figlio, R. M., Tracy, P. E. & Singer, S. J. (1985). *National Survey of Crime Severity (NCJ-96017)*. Washington, DC: Government Printing Office.
- Wood, J. (2009). Why Public Opinion of the Criminal Justice System is Important. In J. Wood & T. Gannon (Eds.), *Public Opinion and Criminal Justice* (pp. 33-47). Devon: Willan Publishing.
- Yanich, D. (2005). Kids, Crime, and Local Television News. *Crime & Delinquency*, 51(1), 103-132.
- Zillmann, D. (1991). Television Viewing Physiological Arousal. In J. Bryant & D. Zillmann (Eds.), *Responding to the screen* (pp. 103-133). Hulsdale: Erlbaum.
- Zoutendijk, A. (2010). *Onderzoek doen naar de ernst van criminaliteit*. Working paper series No. 2. Programma Future and Society TA/00/020 Project DANGER. Leuven.

BIJLAGEN

Bijlage 1. Frequentietabellen centrale variabelen

Tabel 1.1. Overzicht van het percentage respondenten per categorie (negen-punt Likertschaal) op de vraag naar ernstpercepties per misdrijf

Misdrijf	Likert-schaal								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Inbraak	0.0	0.2	0.7	1.0	3.5	6.8	13.7	19.1	55.1
S&V	0.0	0.2	0.2	0.7	1.4	4.4	12.0	18.5	62.4
Diefstal	0.0	0.3	0.6	1.7	3.9	6.5	15.6	19.2	52.2
Moord	0.1	0.0	0.0	0.0	0.2	0.1	0.4	1.7	97.5
Terrorisme	0.2	0.0	0.2	0.4	0.7	0.4	2.9	5.8	89.9
Aanranding	0.0	0.1	0.1	0.2	0.6	1.7	5.4	13.5	78.4
Vandalisme	0.1	0.3	1.2	2.7	5.7	9.9	16.9	19.7	43.8
Fraude	0.5	0.6	1.2	2.5	6.6	11.0	17.8	18.7	41.0
Cocaïnehandel	0.5	0.6	0.9	1.3	3.8	8.4	13.2	17.0	54.4
Cannabishandel – en productie	2.4	2.2	2.3	3.1	7.0	9.0	14.6	15.7	43.7

Tabel 1.2 Overzicht van het percentage respondenten per categorie (vijf-punt Likertschaal) op de vraag naar percepties over de zwaarte van de schade per misdrijf

Misdrijf	Likert-schaal				
	1	2	3	4	5
Diefstal	1.0	9.5	30.7	45.8	12.9
Moord	0.3	1.9	4.7	13.5	79.6
Terrorisme	1.4	3.6	3.4	11.2	80.3
Aanranding	0.5	1.4	9.2	37.2	51.7
Vandalisme	0.9	7.5	27.0	49.0	15.7
Fraude	2.3	9.9	24.8	35.2	27.8
Cannabishandel – en productie	4.9	17.7	31.1	31.7	14.6

Tabel 1.3 Overzicht van het percentage respondenten per categorie (negen-punt Likertschaal) op de vraag naar percepties over de morele verkeerdheid per misdrijf

Misdrijf	Categorieën (1: helemaal niet verkeerd, 9: heel erg verkeerd)								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Inbraak	0.2	0.1	0.1	0.6	1.9	4.3	11.0	13.2	68.8
S&V	0.1	0.2	0.3	0.4	1.3	3.6	9.0	14.6	70.5
Diefstal	0.0	0.1	0.0	0.9	1.7	5.8	12.0	16.6	63.0
Moord	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2	0.2	0.5	1.8	97.3
Terrorisme	0.1	0.1	0.1	0.0	0.5	0.4	2.1	3.8	93.0
Aanranding	0.0	0.1	0.1	0.2	0.4	1.3	3.8	10.7	83.5
Vandalisme	0.1	0.0	0.4	1.0	3.1	7.0	14.7	19.9	53.7
Fraude	0.6	0.2	0.8	2.0	4.7	7.8	15.2	19.7	49.0
Cocaïnehandel	0.4	0.4	0.5	0.5	2.9	7.5	10.0	16.5	61.3
Cannabishandel – en productie	2.1	1.1	2.4	2.4	5.0	8.5	13.6	16.1	48.8

Tabel 1.4 Overzicht van het percentage respondenten per categorie (vier-puntenschaal) op de vraag naar percepties over de incidentie per misdrijf

Misdrijf	Zelden of nooit	Af en toe	Regelmatig	(Heel) vaak
Inbraak	1.0	7.4	37.5	54.4
S&V	2.9	21.7	48.9	26.5
Diefstal	1.4	7.6	36.7	54.3
Moord	17.6	60.0	20.1	0.3
Terrorisme	74.5	18.8	4.9	1.8
Aanranding	3.7	31.7	46.8	17.9
Vandalisme	1.7	16.2	43.6	38.5
Fraude	5.8	35.0	41.6	17.6
Cocaïnehandel	5.0	27.3	46.2	21.6
Cannabishandel – en productie	3.8	19.0	46.9	30.3

Tabel 1.5 Overzicht van het percentage respondenten per categorie (vier-puntenschaal) op de vraag naar percepties over de incidentie van de schade per misdrijf

Misdrijf	Type schade	Zelden of nooit	Af en toe	Regelmatig	(Heel) vaak
Diefstal	Fysiek	7.8	44.9	36.2	11.0
	Psych.	0.4	7.3	39.5	52.8
	Privacy	0.9	10.5	40.7	47.9
	Financieel	0.5	13.2	49.2	37.2
	Reputatie	14.1	36.4	31.9	17.8
Terrorisme	Fysiek	11.8	19.9	24.5	43.8
	Psych.	6.5	14.6	25.0	53.9
	Privacy	17.5	31.4	28.6	22.5
	Financieel	9.4	21.9	31.2	37.6
	Reputatie	26.1	35.3	22.6	16.0
Aanranding	Fysiek	1.3	19.4	40.8	38.5
	Psych.	0.3	5.7	21.9	72.0
	Privacy	2.5	20.5	32.6	44.3
	Financieel	2.0	23.0	43.7	31.3
	Reputatie	2.6	14.2	27.7	55.4
Vandalisme	Fysiek	28.5	40.0	22.3	9.2
	Psych.	6.1	33.1	41.5	19.3
	Privacy	8.7	35.1	36.6	19.6
	Financieel	24.2	39.7	24.8	11.3
	Reputatie	72.1	17.9	7.5	2.5
Fraude	Fysiek	38.6	38.1	18.1	5.2
	Psych.	23.3	38.5	29.1	9.1
	Privacy	16.4	27.4	33.5	22.8
	Financieel	17.0	33.6	29.9	19.5
	Reputatie	2.0	15.9	48.1	34.0

Tabel 1.6 Overzicht van het percentage respondenten per item en per categorie op de vraag naar de zwaarte van de schade en de vraag naar de incidentie van de schade voor het misdrijf slagen en verwondingen

Item	Helemaal geen zware schade	Geen zware schade	Tussen beide	Zware schade	Heel zware schade	Zelden of nooit	Af en toe	Regelmatig	(Heel) vaak
Individuele personen									
1. Het geven van de vuistslagen leidt ertoe dat het slachtoffer <u>fysieke pijn</u> heeft (bv. breuk, blauwe plekken).	0.6	7.1	31.1	49.9	11.2	1.1	18.4	54.1	26.4
2. Het geven van de vuistslagen leidt ertoe dat het slachtoffer zich <u>vernederd en onveilig</u> voelt (bv. er wordt geroddeld, slachtoffer durft niet meer alleen buiten komen).	0.0	5.9	24.3	48.1	21.8	2.3	28.6	47.5	21.6
3. Het geven van de vuistslagen leidt tot <u>financieel verlies</u> bij het slachtoffer (bv. hospitalisatiekosten, tijdelijk werkloos).	0.6	5.8	27.5	46.1	20.0	3.2	37.7	46.0	13.1
4. Het geven van de vuistslagen leidt tot <u>tijdverlies</u> bij het slachtoffer (bv. naar de politie, verzekeringen, ziekenkas gaan).	0.0	22.4	41.5	24.9	11.2	3.3	28.4	44.7	23.6
Private organisaties									
5. Het geven van de vuistslagen leidt tot <u>financiële kosten</u> bij de verzekeringsmaatschappij van het slachtoffer (bv. alle kosten terugbetalen en personeel inzetten voor het werk).	0.0	21.2	40.4	27.0	11.4	4.5	37.6	43.5	14.4
Overheid en samenleving									
6. Het geven van de vuistslagen leidt tot <u>financiële kosten</u> bij de Belgische overheid, en dus bij haar belastingbetalers (bv. betalen voor politieonderzoek, sociale zekerheid).	5.5	18.4	42.2	25.8	8.1	6.9	32.9	41.3	18.9
7. Het geven van de vuistslagen leidt ertoe dat de Belgen een <u>negatief beeld</u> hebben van de <u>politie</u> (bv. teken dat de politie haar werk niet goed doet).	0.1	20.0	43.8	20.3	15.8	12.2	42.6	31.3	14.0
8. Het geven van de vuistslagen leidt ertoe dat andere burgers zich <u>onrustig, onveilig en bezorgd voelen</u> (bv. zijn bang, vertrouwen elkaar en de overheid niet meer).	0.1	11.3	36.7	35.7	16.2	6.0	32.7	39.7	21.7

Tabel 1.7 Overzicht van het percentage respondenten per item en per categorie op de vraag naar de zwaarte van de schade en de vraag naar de incidentie van de schade voor het misdrijf inbraak

Items	Helemaal geen zware schade	Geen zware schade	Tussen beide	Zware schade	Heel zware schade	Zelden of nooit	Af en toe	Regelmatig	(Heel) vaak
Individuele personen									
1. De inbraak leidt tot <u>financieel verlies</u> bij het slachtoffer (bv. nieuw televisietoestel kopen, sloten vervangen, juwelen gestolen).	0.2	1.7	13.3	55.6	29.0	0.4	7.2	45.2	47.1
2. De inbraak leidt ertoe dat het slachtoffer zich <u>onveilig</u> voelt en het gevoel heeft dat zijn/haar privacy aangetast is (bv. is bang in eigen huis, onprettig gevoel dat dader in spullen gezeten heeft).	0.0	1.8	10.5	39.7	48.0	0.5	7.6	37.7	54.1
3. De inbraak leidt tot <u>tijdverlies</u> bij het slachtoffer (bv. naar de politie, verzekeringen gaan).	3.7	16.9	43.4	27.6	8.5	2.1	15.6	49.0	33.2
Private organisaties									
4. De inbraak leidt tot <u>financiële kosten</u> bij de verzekeringsmaatschappij van het slachtoffer (alle kosten terugbetalen en personeel inzetten voor het werk).	4.2	17.4	41.4	29.5	7.4	1.6	18.9	54.8	24.6
Overheid en samenleving									
5. De inbraak leidt tot <u>financiële kosten</u> bij de Belgische overheid, en dus bij haar belastingbetalers (bv. politieonderzoek).	0.1	19.1	40.3	28.3	12.2	4.7	21.9	51.2	22.2
6. De inbraak leidt ertoe dat de Belgen een <u>negatief beeld</u> hebben van de <u>politie</u> (bv. teken dat de politie haar werk niet goed doet).	4.6	18.5	43.3	25.0	8.7	6.4	34.9	39.2	19.5
7. De inbraak leidt ertoe dat andere burgers zich <u>onrustig, onveilig en bezorgd voelen</u> (bv. zijn bang, vertrouwen elkaar en de overheid niet meer).	0.1	8.7	31.1	39.3	20.8	2.6	21.2	45.6	

Tabel 1.8 Overzicht van het percentage respondenten per item en per categorie op de vraag naar de zwaarte van de schade en de vraag naar de incidentie van de schade voor het misdrijf cocaïnehandel

Items	Helemaal geen zware schade	Geen zware schade	Tussen beide	Zware schade	Heel zware schade	Zelden of nooit	Af en toe	Regelmatig	(Heel) vaak
Individuele personen									
1. De cocaïne-import leidt ertoe dat de drugskoerier die ingezet wordt om de cocaïne te vervoeren, een <u>overdosis</u> binnenkrijgt en sterft (bv. inslikken van zakjes gevuld met cocaïne die kapot gaan in het lichaam).	8.8	10.3	12.4	23.2	45.3	12.9	48.8	29.2	8.8
2. De cocaïneverkoop leidt tot <u>fysiek geweld</u> tussen de verkoper en zijn kompanen (bv. door ruzie).	0.2	17.3	30.1	30.3	22.1	2.7	36.1	46.7	14.5
3. De cocaïneverkoop leidt tot <u>gezondheidsproblemen</u> bij de persoon die de cocaïne koopt (bv. verslavingsverschijnselen, verlies eetlust).	4.7	5.4	13.9	37.5	38.5	1.4	11.4	42.2	44.7
4. De cocaïneverkoop leidt tot <u>financiële kosten</u> bij de persoon die cocaïne koopt (bv. cocaïne is duur).	0.1	12.5	16.1	30.1	41.3	2.3	10.7	37.4	49.7
Private organisaties									
5. De cocaïne-import leidt ertoe dat werknemers in Belgische luchthavens of havens <u>zich laten omkopen</u> in hun job (bv. om cocaïne in België te krijgen is hun medewerking nodig).	0.1	8.5	25.7	40.4	25.3	9.2	43.0	36.7	11.1
6. De cocaïneverkoop leidt ertoe dat de winst die men haalt uit de cocaïneverkoop geïnvesteerd wordt om <u>horecazaken en andere bedrijven op te kopen</u> en dat zo de lokale economie verstoord wordt (bv. om geld wit te wassen grote bedragen investeren) .	1.2	6.3	24.2	40.4	27.9	6.0	37.8	40.2	15.9
Overheid en samenleving									
7. De cocaïnehandel leidt tot <u>financiële kosten</u> bij de Belgische overheid, en dus haar belastingbetalers, (bv. politieonderzoek, betalen afkickcentra verslaafden).	0.7	4.7	23.7	44.4	26.3	1.5	16.7	50.8	30.9
8. De cocaïnehandel leidt ertoe dat de Belgen een <u>negatief beeld hebben van de politie</u> (bv. teken dat de politie werk niet goed doet).	0.1	18.2	42.0	25.3	14.4	9.5	42.5	36.5	11.5
9. De cocaïnehandel leidt ertoe dat andere burgers zich <u>onrustig, onveilig en bezorgd voelen</u> (bv. zijn bang, vertrouwen elkaar en de overheid niet meer).	2.9	14.8	34.9	31.9	15.6	8.2	41.1	36.4	14.1
10. De cocaïnehandel leidt tot <u>schade aan het milieu</u> (bv. plantages).	5.8	19.1	28.0	28.4	17.9	12.7	38.6	31.1	17.5

Bijlage 2. Regressieanalyses per misdrijf, met ernstpercepties van het misdrijf als afhankelijke variabele

Tabel 2.1 Resultaten van de stapsgewijze lineaire regressie met ernstpercepties van inbraak als afhankelijke variabele (n=718)

Variabelen	Model 1 β	Model 2 β	Model 3 β
Componenten ernst			
Morele verkeerdheid	.580**	.556**	.556**
Zwaarte schade	.214**	.197**	.198**
Incidentie schade	-.005	-.001	-.003
Incidentie misdrijf			
Af en toe	-.037	-.029	-.033
Regelmatig	.103	.097	.092
Vaak / heel vaak	.084	.093	.088
Controlevariabelen			
Geslacht (Man=0)		.010	.012
Leeftijd		.114**	.107**
SES (financiële ruimte)		-.037	-.035
Diploma (Geen=0)			
Lager onderwijs		.098*	.101*
Secundair onderwijs		.123	.125
Hoger onderwijs		.098	.095
Universitair onderwijs		.039	.041
Afkomst (België=0)			
Eigen afkomst		-.019	-.021
Afkomst vader		-.012	-.016
Afkomst moeder		.003	-.011
Godsdienst (Geen=0)			
(Rooms)Katholiek		-.006	-.003
Protestants		-.019	-.021
Orthodox		-.001	-.003
Jodendom		.004	.007
Islam / moslim		.017	.020
Oosters (hindoeïsme, boeddhisme)		.021	.016
Mate van gelovigheid		.015	.015
Slachtofferschap van inbraak			
Direct slachtofferschap (nee=0)			.061*
Indirect slachtofferschap (nee=0)			-.029
Adjusted R ²	.438	.450	.452
R ² Change		.025	.004
F Change	94.138	1.914	2.407
sign. F Change	.000	.014	.091

Tabel 2.2 Resultaten van de stapsgewijze lineaire regressie voor het misdrijf slagen en verwondingen, met ernstpercepties van slagen en verwondingen als afhankelijke variabele (n=742)

Variabelen	Model 1 β	Model 2 β	Model 3 β
Componenten ernst			
Morele verkeerdheid	.581**	.555**	.556**
Zwaarte schade	.176**	.176**	.175**
Incidentie schade	-.019	-.030	-.029
Incidentie misdrijf			
Af en toe	.099	.053	.054
Regelmatig	.071	.062	.064
Vaak / heel vaak	.015	.024	.025
Controlevariabelen			
Geslacht (Man=0)		.032	.032
Leeftijd		.108**	.108**
SES (financiële ruimte)		-.071*	-.071*
Diploma (Geen=0)			
Lager onderwijs		-.022	-.022
Secundair onderwijs		-.034	-.035
Hoger onderwijs		-.010	-.010
Universitair onderwijs		-.071	-.073
Afkomst (België=0)			
Eigen afkomst		-.066	-.066
Afkomst vader		-.013	-.014
Afkomst moeder		-.007	-.008
Godsdienst (Geen=0)			
(Rooms)Katholiek		.004	.004
Protestants		-.003	-.003
Orthodox		-.092**	-.092**
Jodendom		-.016	-.016
Islam / moslim		-.025	-.024
Oosters (hindoeïsme, boeddhisme)		-.004	-.005
Mate van gelovigheid		.061	.062
Slachtofferschap s&v			
Direct slachtofferschap (nee=0)			.017
Indirect slachtofferschap (nee=0)			-.008
Adjusted R ²	.397	.427	.426
R ² Change		.043	.824
F Change	82.176	3.277	.193
sign. F Change	.000	.000	.824

Tabel 2.3 Resultaten van de stapsgewijze lineaire regressie voor het misdrijf diefstal, met ernstpercepties van diefstal als afhankelijke variabele (n=761)

Variabelen	Model 1 β	Model 2 β	Model 3 β
Componenten ernst			
Morele verkeerdheid	.621**	.592**	.590**
Zwaarte schade	.151**	.151**	.151**
Incidentie schade	.046	.029	.029
Incidentie misdrijf (zelden/n=0)			
Af en toe	-.118*	-.107*	-.102
Regelmatig	-.157	-.123	-.118
Vaak / heel vaak	-.219*	-.155	-.156
Controlevariabelen			
Geslacht (Man=0)		.018	.018
Leeftijd		.135**	.137**
SES (financiële ruimte)		-.043	-.043
Diploma (Geen=0)			
Lager onderwijs		.034	.036
Secundair onderwijs		.070	.071
Hoger onderwijs		.058	.057
Universitair onderwijs		.024	.023
Afkomst (België=0)			
Eigen afkomst		-.027	-.029
Afkomst vader		-.036	-.035
Afkomst moeder		.012	.012
Godsdienst (Geen=0)			
(Rooms)Katholiek		.048	.051
Protestants		.001	.001
Orthodox		-.008	-.008
Jodendom		.002	.002
Islam / moslim		.050	.051
Oosters (hindoeïsme, boeddhisme)		.031	.029
Mate van gelovigheid		.002	.001
Slachtofferschap van diefstal			
Direct slachtofferschap (nee=0)			.040
Indirect slachtofferschap (nee=0)			.003
Adjusted R ²	.492	.513	.513
R ² Change		.031	.002
F Change	123.808	2.868	1.229
sign. F Change	.000	.000	.293

Tabel 2.4 Resultaten van de stapsgewijze lineaire regressie voor het misdrijf moord, met ernstpercepties van moord als afhankelijke variabele (n=784)

Variabelen	Model 1 β	Model 2 B
Componenten ernst		
Morele verkeerdheid	.560**	.556**
Zwaarte schade	.096**	.098**
Incidentie misdrijf		
Af en toe	-.014	-.004
Regelmatig	-.043	-.040
Vaak / heel vaak	.007	.008
Controlevariabelen		
Geslacht (Man=0)		-.005
Leeftijd		.045
SES (financiële ruimte)		-.017
Diploma (Geen=0)		
Lager onderwijs		.019
Secundair onderwijs		-.009
Hoger onderwijs		-.006
Universitair onderwijs		.053
Afkomst (België=0)		
Eigen afkomst		.001
Afkomst vader		-.030
Afkomst moeder		.007
Godsdienst (Geen=0)		
(Rooms)Katholiek		-.045
Protestants		-.009
Orthodox		-.019
Jodendom		-.008
Islam / moslim		-.021
Oosters (hindoeïsme, boeddhisme)		-.009
Mate van gelovigheid		.056
Adjusted R ²	.336	.330
R ² Change		.009
F Change	80.284	.563
sign. F Change	.000	.919

Tabel 2.5 Resultaten van de stapsgewijze lineaire regressie voor het misdrijf vandalisme, met ernstpercepties van vandalisme als afhankelijke variabele (n=751)

Variabelen	Model 1 β	Model 2 β	Model 3 β
Componenten ernst			
Morele verkeerdheid	.550**	.537**	.537**
Zwaarte schade	.254**	.242**	.245**
Incidentie schade	.121**	.098**	.099**
Incidentie misdrijf			
Af en toe	-.048	-.066	-.066
Regelmatig	-.078	-.095	-.097
Vaak / heel vaak	-.128	-.125	-.123
Controlevariabelen			
Geslacht (Man=0)		.018	.020
Leeftijd		.088**	.086**
SES (financiële ruimte)		-.049	-.050
Diploma (Geen=0)			
Lager onderwijs		.051	.045
Secundair onderwijs		.088	.080
Hoger onderwijs		.090	.085
Universitair onderwijs		.024	.026
Afkomst (België=0)			
Eigen afkomst		-.008	-.009
Afkomst vader		.012	.012
Afkomst moeder		-.006	-.006
Godsdienst (Geen=0)			
(Rooms)Katholiek		.023	.022
Protestants		.023	.022
Orthodox		.018	.020
Jodendom		.011	.013
Islam / moslim		.004	.001
Oosters (hindoeïsme, boeddhisme)		.013	.017
Mate van gelovigheid		-.017	-.016
Slachtofferschap van vandalisme			
Direct slachtofferschap (nee=0)			-.047
Indirect slachtofferschap (nee=0)			.007
Adjusted R ²	.573	.577	.578
R ² Change		.015	.002
F Change	168.737	1.457	1.665
sign. F Change	.000	.104	.190

Tabel 2.6 Resultaten van de stapsgewijze lineaire regressie voor het misdrijf aanranding, met ernstpercepties van aanranding als afhankelijke variabele (n=757)

Variabelen	Model 1 β	Model 2 β	Model 3 β
Componenten ernst			
Morele verkeerdheid	.664**	.680**	.680**
Zwaarte schade	.154**	.135**	.135**
Incidentie schade	.036	.048	.050
Incidentie misdrijf			
Af en toe	-.085	-.069	-.068
Regelmatig	-.058	-.040	-.039
Vaak / heel vaak	-.056	-.035	-.037
Controlevariabelen			
Geslacht (Man=0)		.004	.004
Leeftijd		.046	.045
SES (financiële ruimte)		-.008	-.008
Diploma (Geen=0)			
Lager onderwijs		-.013	-.013
Secundair onderwijs		-.006	-.005
Hoger onderwijs		-.023	-.022
Universitair onderwijs		-.083	-.084
Afkomst (België=0)			
Eigen afkomst		.017	.016
Afkomst vader		.011	.012
Afkomst moeder		.012	.012
Godsdienst (Geen=0)			
(Rooms)Katholiek		-.039	-.038
Protestants		-.007	-.008
Orthodox		.010	.012
Jodendom		.009	.009
Islam / moslim		.038	.038
Oosters (hindoeïsme, boeddhisme)		-.002	-.002
Mate van gelovigheid		.030	.029
Slachtofferschap van aanranding			
Direct slachtofferschap (nee=0)			.019
Indirect slachtofferschap (nee=0)			-.009
Adjusted R ²	.556	.557	.556
R ² Change		.011	.000
F Change	158.737	1.134	.321
sign. F Change	.000	.316	.725

Tabel 2.7 Resultaten van de stapsgewijze lineaire regressie voor het misdrijf terrorisme, met ernstpercepties van terrorisme als afhankelijke variabele (n=764)

Variabelen	Model 1 β	Model 2 β
Componenten ernst		
Morele verkeerdheid	.711**	.712**
Zwaarte schade	.026	.030
Incidentie schade	.039	.037
Incidentie misdrijf		
Af en toe	-.024	-.024
Regelmatig	.036	.035
Vaak / heel vaak	-.029	-.030
Controlevariabelen		
Geslacht (Man=0)		.012
Leeftijd		-.004
SES (financiële ruimte)		-.020
Diploma (Geen=0)		
Lager onderwijs		-.008
Secundair onderwijs		-.043
Hoger onderwijs		-.078
Universitair onderwijs		.043
Afkomst (België=0)		
Eigen afkomst		-.040
Afkomst vader		-.017
Afkomst moeder		.005
Godsdienst (Geen=0)		
(Rooms)Katholiek		-.059
Protestants		-.018
Orthodox		-.021
Jodendom		-.011
Islam / moslim		-.025
Oosters (hindoeïsme, boeddhisme)		.001
Mate van gelovigheid		.040
Adjusted R ²	.529	.532
R ² Change		.013
F Change	143.895	1.243
sign. F Change	.000	.224

Tabel 2.8 Resultaten van de stapsgewijze lineaire regressie voor het misdrijf fraude, met ernstpercepties van fraude als afhankelijke variabele (n=769)

Variabelen	Model 1 β	Model 2 β	Model 3 β
Componenten ernst			
Morele verkeerdheid	.738**	.712**	.722**
Zwaarte schade	.137**	.114**	.119**
Incidentie schade	.026	.039	.032
Incidentie misdrijf			
Af en toe	.027	.043	.041
Regelmatig	.023	.036	.030
Vaak / heel vaak	.015	.031	.029
Controlevariabelen			
Geslacht (Man=0)		.012	.005
Leeftijd		.103**	.097**
SES (financiële ruimte)		-.058*	-.054*
Diploma (Geen=0)			
Lager onderwijs		.034	.027
Secundair onderwijs		.061	.052
Hoger onderwijs		.058	.048
Universitair onderwijs		.048	.037
Afkomst (België=0)			
Eigen afkomst		-.010	-.009
Afkomst vader		.027	.025
Afkomst moeder		.008	.007
Godsdienst (Geen=0)			
(Rooms)Katholiek		-.038	-.035
Protestants		.025	.025
Orthodox		-.018	-.015
Jodendom		.010	.011
Islam / moslim		.031	.030
Oosters (hindoeïsme, boeddhisme)		-.002	.000
Mate van gelovigheid		.055	.053
Slachtofferschap van bedrijfsfraude			
Direct slachtofferschap (nee=0)			.089**
Indirect slachtofferschap (nee=0)			-.026
Adjusted R ²	.654	.668	.675
R ² Change		.022	.007
F Change	242.716	2.963	8.270
sign. F Change	.000	.000	.000

Tabel 2.9 Resultaten van de stapsgewijze lineaire regressie voor het misdrijf cocaïnehandel, met ernstpercepties van cocaïnehandel als afhankelijke variabele (n=715)

Variabelen	Model 1	Model 2
	B	β
Componenten ernst		
Morele verkeerdheid	.808**	.790**
Zwaarte schade	.093**	.091**
Incidentie schade	.046	.026
Incidentie misdrijf		
Af en toe	-.047	-.037
Regelmatig	-.058	-.050
Vaak / heel vaak	-.046	-.034
Controlevariabelen		
Geslacht (Man=0)		.013
Leeftijd		.067**
SES (financiële ruimte)		-.025
Diploma (Geen=0)		
Lager onderwijs		.036
Secundair onderwijs		.029
Hoger onderwijs		-.010
Universitair onderwijs		-.015
Afkomst (België=0)		
Eigen afkomst		.014
Afkomst vader		-.013
Afkomst moeder		.007
Godsdienst (Geen=0)		
(Rooms)Katholiek		-.013
Protestants		.027
Orthodox		.017
Jodendom		.003
Islam / moslim		-.007
Oosters (hindoeïsme, boeddhisme)		.003
Mate van gelovigheid		.023
Adjusted R ²	.735	.740
R ² Change		.011
F Change	330.343	1.850
sign. F Change	.000	.019

Bijlage 3. Regressieanalyse met ernstpercepties van misdrijven als afhankelijke variabele

Tabel 3.1 Resultaten van de stapsgewijze lineaire regressie met ernstpercepties van misdrijven als afhankelijke variabele met de controlevariabelen en de variabelen die slachtofferschap meten als onafhankelijke variabelen (n=754)

Variabelen	Model 1 β	Model 2 β
Controlevariabelen		
Geslacht (Man=0)	.040	.037
Leeftijd	.250**	.259**
SES (financiële ruimte)	-.133**	-.129**
Diploma (Geen=0)		
Lager onderwijs	.001	.003
Secundair onderwijs	.026	.029
Hoger onderwijs	.006	.004
Universitair onderwijs	-.046	-.052
Afkomst (België=0)		
Eigen afkomst	-.024	-.024
Afkomst vader	.017	.016
Afkomst moeder	.027	.026
Godsdienst (Geen=0)		
(Rooms)Katholiek	-.003	-.004
Protestants	-.031	-.030
Orthodox	-.031	-.031
Jodendom	.020	.017
Islam / moslim	.050	.049
Oosters (hindoeïsme, boeddhisme)	.017	.011
Mate van gelovigheid	.087	.089*
Slachtofferschap van criminaliteit		
Direct slachtofferschap (nee=0)		.065
Indirect slachtofferschap (nee=0)		.025
Adjusted R ²	.110	.113
R ² Change		.005
F Change	6.489	2.285
sign. F Change	.000	.102

Bijlage 4. Frequentietabellen intermediërende variabelen in het hypothetisch model

Tabel 4.1 Overzicht van het percentage respondenten per categorie op de vraag die empathische bezorgdheid voor anderen meet

Items	Beschrijft me niet goed	Beschrijft me niet echt goed	Tussen beide	Beschrijft me redelijk goed	Beschrijft me goed
Ik heb vaak tedere, bezorgde gevoelens voor mensen die minder gelukkig zijn dan ik.	3.6	11.1	36.3	37.6	11.4
Wanneer ik iemand zie waarvan wordt geprofiteerd, voel ik me nogal beschermend tegenover hem.	2.6	6.0	29.4	47.2	14.8
Ik ben vaak nogal geraakt door dingen die ik zie gebeuren.	1.5	8.3	27.5	44.3	18.5
Ik zou mijzelf beschrijven als een vrij gevoelig persoon.	1.7	7.4	25.2	38.7	27.0

Tabel 4.2 Overzicht van het percentage respondenten per categorie op de schaal die onverschilligheid voor de impact van criminaliteit meet

Items	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Tussen beide	Akkoord	Helemaal akkoord
Sommige misdrijven brengen niet echt leed toe aan iemand.	24.7	41.9	18.9	12.4	2.1
Een diefstal is ok zolang het slachtoffer niet fysiek verwond wordt.	54.7	36.5	4.7	2.6	1.4
Slachtoffers van criminaliteit raken er na verloop van tijd wel overheen.	18.1	34.6	35.0	11.5	0.9
De samenleving maakt een te grote heisa rond criminaliteit.	32.9	41.4	15.5	7.8	2.4

Tabel 4.3 Overzicht van het percentage respondenten per categorie op de schaal die behoudsgezindheid meet

Items	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Tussen beide	Akkoord	Helemaal akkoord
Het is belangrijk voor mij om in een veilige omgeving te leven. Ik vermijd alles wat mijn veiligheid in gevaar zou kunnen brengen.	1.1	9.5	23.4	44.4	21.6
Ik vind dat mensen moeten doen wat hen wordt opgedragen. Ik vind dat mensen altijd de regels moeten naleven, zelfs als op dat moment niemand kijkt.	1.7	10.0	24.2	45.0	19.0
Het is belangrijk voor mij om nederig en bescheiden te zijn. Ik zal niet proberen de aandacht op mijzelf te vestigen.	1.3	11.9	29.8	43.6	13.4
Het is belangrijk voor mij dat de overheid mijn veiligheid tegen alle gevaren beschermt. Ik wil een sterke staat, die haar burgers kan verdedigen.	0.8	3.1	19.7	45.8	30.7
Het is belangrijk voor mij om me altijd correct te gedragen. Ik probeer geen dingen te doen waarvan andere mensen zouden kunnen zeggen dat het fout is.	1.0	4.2	18.7	49.4	26.6

Tabel 4.4 Overzicht van het percentage respondenten per categorie op de schaal die cynisme t.a.v. de wet en sociale normen meet

Items	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Tussen beide	Akkoord	Helemaal akkoord
Wetten zijn gemaakt om te verbreken.	35.4	45.9	15.1	2.7	0.9
Het is ok om alles te doen wat men wil, zolang men maar niemand kwetst.	18.5	44.0	19.4	15.2	2.9
Om geld te verdienen zijn er geen goede en slechte manieren meer, wel nog gemakkelijke en moeilijke manieren.	22.1	41.9	20.4	13.0	2.7